

Nordiska rådet

34:e sessionen
1986

SUPPLEMENT

innehållande remissuttalanden

- A 688/k Medlemsförslag om ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland
- A 691/t Medlemsförslag om skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden
- A 694/j Medlemsförslag om enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination
- A 696/k Medlemsförslag om harmonisering av utbildningen inom byggnadsbranschen i de nordiska länderna
- A 698/s Medlemsförslag om gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare
- A 699/s Medlemsförslag om utvidgade rättigheter för nordiska medborgare vid inflyttning eller resa inom Norden
- A 701/s Medlemsförslag om familjepolitiska insatser
- A 703/k Medlemsförslag om alternativa former för stöd till den nordiska tonkonsten
- A 704/s Medlemsförslag om samarbete på länsnivå om sysselsättningsåtgärder för ungdom inom kultursektorn
- A 707/s Medlemsförslag om inrättande av en internationell luftvårdsfond
- A 709/s Medlemsförslag om skydd av Tana-, Torne-, Muonio- och Könkämäenoälvar
- A 710/t Medlemsförslag om harmonisering av övergång till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden
- A 711/e Medlemsförslag om nordiskt samarbete i internationella sammanhang
- A 713/k Medlemsförslag om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten
- A 714/e Medlemsförslag om upprättande av ett nordiskt institut för bioteknik i Island
- A 715/j Medlemsförslag om att upprätta ett nordiskt register över personer som dömts till förbud att driva rörelse
- A 716/e Medlemsförslag om forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn
- A 717/t Medlemsförslag om ibruktagande av tilläggsbromsljus på bilar
- A 719/t Medlemsförslag om ökad trygghet för cyklister i Norden
- A 720/t Medlemsförslag om klassificering av låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordningar i bilar i Norden
- A 721/s Medlemsförslag om gemensamma nordiska åtgärder för att förhindra handeln med utrotningshotade djurarter
- A 722/t Medlemsförslag om datateknologin som hjälpmedel i distriktpolitiken
- A 723/s Medlemsförslag om förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftföroreningar
- A 726/s Medlemsförslag om nordiskt center för funktionshämmande på Nordkalotten
- A 732/j Medlemsförslag om nedtrappning av gränsöverskridande luftförorening
- A 733/j Medlemsförslag om en nordisk konvention om folkregistrering (som ersätter och utvidgar överenskommelsen av den 5 december 1968 om folkregistrering)
- A 734/j Medlemsförslag om åstadkommande av ett utökat och fördjupat samarbete om flyktingpolitik

- A 735/j Medlemsförslag om avhållande av en nordisk kvinnokonferens – Nordisk Forum
- A 736/t Medlemsförslag om stöd till genomförande av ett nordiskt teknologiår 1988.

Medlemsförslag

om ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland

(Väckt av Esko Aho, Tytti Isohookana-Asunmaa, Elver Jonsson, Sakari Knuutila, Erkki Liikanen, Paavo Lipponen, Páll Pétursson, Heiki Riihijärvi, Jens Steffensen, Pär Stenbäck, Ingrid Sundberg, Petter Thomassen och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Föreningarna Nordens förbund:

Vårt förbunds presidium har vid möte i Jönköping den 15 augusti 1984 tagit del av Pohjola-Nordens synpunkter, som vårt förbund omfattar till fullo (*se nedan*). Eftersom medlemsförslaget i så stor utsträckning berör Finland, avstår vårt förbund från att avge ett eget yttrande. I stället hänvisar vi till bifogade yttrande som Pohjola-Norden avgivit till Nordiska rådets Finlands delegation. Vi förenar oss om de däri framförda synpunkterna och finner det riktigt att i sammanhanget beakta de goda erfarenheter som erhållits av försöksverksamheten med regionala informationskontor.

Helsingfors den 31 augusti 1984

Tuure Salo
Ordförande

Sari Toropainen
T. f. förbundssekreterare

Nordens folkliga akademi:

-----

1 Nordiska institutioner, av t. ex. typ Nordens Hus, har visat sig kunna ha synnerligen stor betydelse för placeringsregionens kontakter med de övriga nordiska länderna, deras kultur och språk.

2 Satsningar på nya fasta institutioner – ifall de över huvud taget är ekonomiskt möjliga i dagens läge – bör ske på områden, både vad gäller verksamhetsinriktningen och den geografiska placeringen, som tidigare har varit dåligt rustade för nordiska kontakter. Mellersta och östra Finland är onekligen en region som befinner sig på ett såväl geografiskt som språkligt avstånd från det övriga Norden. Varje skandinavisk turist, som har försökt komma till rätta på sitt modersmål i denna region, har kunnat konstatera att kunskaperna i praktisk svenska är synnerligen små. Östra och mellersta Finland har även färre naturliga kontakter med de övriga nordiska länderna än landets västliga och norra delar.

3 Insatser, som kan föra östra och mellersta Finland närmare de övriga nordiska länderna, är att hälsa med tillfredsställelse. Nordens folkliga akademi finner medlemsförslaget A 688/k välmotiverat och hoppas att det skall visa sig möjligt att finansiera kultur- och informationscentret. Inte minst torde det finnas skäl att ta fasta på de lokala möjligheter till delfinansiering, som förslagsställarna pekar på.

Kungälv den 20 september 1984

Kim Mørch Jacobsen

T. f. rektor

Jan-Erik Wiik

Lektor

Nordens hus:

Nordens hus' styrelse anser det principiellt viktigt att samtliga delar av Norden också i praktiken kommer i åtnjutande av nordiskt kulturellt samarbete.

Styrelsen stöder därför förslaget om att nödiga åtgärder vidtas också i östra och mellersta Finland för att uppfylla dessa strävanden.

Härvid bör uppmärksamhet också fästas vid erfarenheterna av de nordiska informationskontor, som varit verksamma under de senaste åren. Dock bör beaktas, att inrättande av en ny institution inte bör ske på bekostnad av redan etablerade institutioner av liknande karaktär.

Reykjavík den 14 augusti 1984

Enligt uppdrag,

Ann Sandelin

Direktör

Nordens Hus på Färöarna:

Medlemsförslaget och motiveringen ger i själva verket en klar idé om den filosofi som ligger bakom hos de nordiska politiker som det väckts av. Om den finns väl inte mycket annat att säga än att undertecknad känner sig i hög grad ense med dem som ställer sig positiva till tanken och därmed önskar förstärka förbindelsen mellan Finland och de övriga nordiska länderna.

Många är av den uppfattningen att just på kultur- och informationsområdet – som ibland av olika skäl inte tycks vara lika känsligt gentemot gemensamma åtgärder som många andra intresseområden – har nordiskt samarbete hittills hunnit längst och inhöstat sitt mest oomtvistade bifall. Detta kan enligt min åsikt vara av stort värde med hänsyn till tanken om nordiskt samarbete överhuvudtaget. Stora steg framåt på kultur- och informationsområdet har ökat förståelsen och känslan för den nordiska samhörigheten och dess förutsättningar och skulle småningom kunna förbereda jordmånen för ökad insats på andra områden senare.

Geografiskt och kulturellt sett tänker vi gärna på Grönland i väster och Finland i öster som ytterposterna i det nordiska samarbetet. Jag är ovetande om, huruvida Grönland redan nämnts i detta sammanhang eller inte, men det tycks av ovannämnda skäl inte vara utan orsak, när ökad kulturverksamhet på nordiskt plan i Finland förs på tal. Finland åtnjuter i högsta grad respekt, beundran och välvilja bland de nordiska folken. Det märks t. ex. särskilt tydligt i brevskrivarens hemland. En liknande inställning tycks råda här på Färöarna, när saken kommer på tal. Där kommer å andra sidan språkbarriären och den kommunikationsbrist som den säkert förorsakar ibland in i bilden som ett olämpligt hinder. För alla som går in för nordiskt samarbete och anser det viktigt att förstärka ömsesidig förbindelse med Finland måste upprättandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland vara ett särskilt angeläget projekt, om gemensam vilja och förnödda ekonomiska resurser tillåter förverkligandet därav.

Det finns redan flera exempel på nordiska institutioner på olika områden, inte minst på kultur- och informationsområdet. Trots de svårigheter som ibland uppstått med driftsfinansieringen av dessa är väl de flesta av den åsikt att läget vore sämre och verkställningsförmågan och kommunikationen mindre om de inte fanns kvar.

Många har haft tillfälle att uppleva, hur Nordens hus i Reykjavík efter 1968 ganska tidigt lyckades uppnå positiv respons bland befolkningen som en mångsidig och dynamisk kultur- och informationsinstitution. En liknande utveckling tycks nu vara på väg, när det gäller Nordens hus på Färöarna. En stor insats har redan gjorts av husets härvarande styrelse och personal under en svår byggnads- och begynnelseperiod. Denna insats har inte minst varit avsedd att låta verksamheten spänna över ett stort register

och tillpassa den färöisk vardag och verklighet i hopp om att huset sålunda kunde få djup förankring i ett litet samhälle med stark och särpräglad kultur.

När nu Norden-husen i Reykjavík och på Färöarna nämns samtidigt, beror det på en, enligt min åsikt, naturlig benägenhet för jämförelse, ehuru med många lika naturliga förbehåll. På Island existerar så många andra hus och institutioner förutom Nordens hus att på Färöarna krävs eventuellt ett ännu bredare register för verksamheten i Nordens hus med hänsyn till program och användning av faciliteter.

Båda Norden-husen är i den förståelsen självständiga institutioner att de lägger vart och ett sina program oberoende av varandra, men deras verksamhet och ändamål är så likartade att i vissa fall måste det anses för alldeles självklart att de kan ha direkt programsamarbete, ehuru Nordens hus på Färöarna är så pass nytt att denna fråga inte hittills varit i den grad aktuell som man på lägre sikt kunde tänka sig. Å andra sidan finns det numera exempel på ett bestämt samarbete och ömsesidig hjälp i fråga om kontakter och för beredande av program i vardera huset. Enligt min åsikt är detta av stort värde. Efter min ytterst korta tjänstetid upplever jag just under dessa veckor, hur aktuell den frågan ibland måste vara för Norden-husens direktörer och personal att i var tid kunna skapa kontakter och inhämta relevanta upplysningar. Det gäller förmodligen alla nordiska kultur-, informations- och samlingsinstitutioner, oavsett vilket område de sköter. Det är en angelägen sak att nämnda institutioner i framtiden uppfattar varandra som besläktade informations- och spridningsorganisationer med gemensam historisk bakgrund i tanken om nordiskt samarbete och småningom bygger upp ett kontaktnät och samlingsrutiner, alltefter omständigheterna. Det skulle förvåna mig, om det inte kunde bli till mycken hjälp i deras dagliga, praktiska arbete. Grunden finns naturligt redan lagd i viss utsträckning, men ännu mera kunde eventuellt göras på detta område.

På tal om Finland är frågan särdeles aktuell. Därför tillåter jag mig på vägnar av Nordens hus på Färöarna att bekräfta en positiv inställning. Kunde inrättandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland förverkligas, vore det ett steg framåt i nordiskt kulturellt samarbete. Dem som har väckt vederbörande medlemsförslag i Nordiska rådet och eventuellt kommer att yttra bifall till det kan därför endast önskas framgång i fråga om detta, och Nordens hus på Färöarna vill gärna vara med om att understryka den tanke som tycks ligga bakom.

Tórshavn den 14 december 1984

Hjörtur Pálsson
Direktör

Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland:

Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland har år 1985 fungerat i tio år som det första och enda bilaterala kulturinstitutet i Finland. I praktiken har Hanaholmen också fått ta på sig nordiska samarbetsupp-
gifter.

Kulturcentrets utformning som en kursgård med goda konferens-, in-
kvarterings- och besparingsmöjligheter har gjort det synnerligen efterfrå-
gat och det har klart framgått att behovet av information om Norden är
stort i Finland, speciellt bland landets finskspråkiga majoritetsbefolkning.

Hanaholmen har i stor utsträckning varit fullbokat med evenemang,
både bilaterala i egen regi, nordiska i olika samarbetsorgans regi och andra
evenemang som kunnat gå av stapeln i en nordisk miljö. Cirka 30000
personer besöker årligen kulturcentret.

Hanaholmen har dock kunnat notera samma svårigheter som refereras i
medlemsförslaget. På grund av sin geografiska belägenhet i huvudstadsre-
gionen har speciellt östra och norra Finlands befolkning blivit försummad.
Hanaholmen har därför tidvis diskuterat möjligheterna att utlokalisera
några verksamhetsformer trots bundenheten till byggnaden i Esbo.

Med hänvisning till sina egna erfarenheter och begränsningar kan Hana-
holmen därför till alla delar omfatta medlemsförslagets motiveringar för
behovet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och
mellersta Finland. Detta centrum borde inrättas snabbt och koncentrera
sig i viktighetsordning på följande frågor:

- a) stimulera intresset för svenskan och de andra skandinaviska språken
i området
- b) förmedla gästföreläsare, konstnärer, besöksgrupper m. m. från Skan-
dinavien till området
- c) göra området känt i det övriga Norden genom utåtriktad informa-
tionsverksamhet.

Detta uppdrag kan framgångsrikt verkställas inom ramen för ett kultur-
centrum med konferensutrymmen och hotell- och restaurangfaciliteter.
Dessutom borde ett bibliotek med nordisk litteratur inrättas. Centret kan
naturligtvis också starta i blygsammare former, men viktigt är att det får
goda resurser från början.

Hanaholmen anser inte att ett dylikt centrum till några som helst delar
konkurrerar med existerande institutioner, varken med Hanaholmen, Nor-
diska språk- och informationscentret i Helsingfors eller Nordiskt konst-
centrum på Sveaborg. Alla kan säkert framgångsrikt stöda detta regionala
centrum.

Centret bör naturligtvis i sin verksamhet inrikta sig på ett nära samarbe-
te med områdets alla skolor, speciellt med svensklärarna i dessa skolor.
Lägerskolverksamheten mellan områdets skolor och Skandinavien skulle
betjäna ungdomen. Centret kunde också ta sig an emigrationsfrågorna och
de återvändande finländarnas problem. Vänortsverksamheten kunde koor-

dineras av centret och kommunerna ges språklig service. Också allmän tolkservice kunde tillhandahållas vid sidan av språkkurser.

Området har mycket att erbjuda det övriga Norden av högklassiga evenemang i stil med Nyslott operafestival, Kuhmo kammarmusik, nutidsmusikakademien i Viitasaari, sångfesten i Joensuu, Kuopio dansar och spelar m. m. Kommunerna vore säkerligen villiga att bidra för att göra sina kulturevenemang mera kända i Norden.

Ett nära samarbete med områdets högskolor är viktigt, dock utan att centret får en akademisk karaktär. Sannolikt borde centret förläggas till en högskoleort. Hanaholmens kulturcentrum är medvetet om att flera orter redan anmält intresse att ta emot centret. Det förefaller dock inte förenligt med medlemsförslagets intentioner att göra centret till ett nordiskt ekoinstitut, såsom föreslagits i St. Michels län. I Joensuu och Jyväskylä finns förutsättningar i avseende å bibliotek och undervisning i nordiska språk.

Slutligen vill Hanaholmen starkt understryka att just det finska Finlands nordiska kontakter systematiskt borde underlättas och stödjas. I en situation då ett nordiskt centrum inrättats på Åland med dess 23 000 invånare, där frånvaron av språkbarriärer västerut är ett faktum, vore det angeläget att uppmärksamma detta stora finska språkområde med dess kontaktbehov för 900 000 människor.

Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland vill därför som sitt utlåtande om medlemsförslaget varmt förorda att det antages av Nordiska rådet.

Esbo den 10 augusti 1984

C. O. Tallgren

Direktionens viceordförande

Anna-Maija Marttinen

Kultursekreterare

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender har i skrivelse den 16 augusti 1984 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Grønlands hjemmestyre:

— — — skal man herved meddele, at forslaget har været forelagt Kultur- og Undervisningsdirektoratet til udtalelse.

Kultur- og Undervisningsdirektoratet har udtalt, at direktoratet kan støtte oprettelsen af et nordisk Kultur- og informationscentrum i det østlige og mellemste del af Finland, idet direktoratet gerne samtidig vil gøre

opmærksom på, at direktoratet overfor sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde har givet udtryk for lignende ønsker fra Grønlands side om et mere formaliseret samarbejde vedrørende kultur- og informationsvirksomhed med Norden.

Godthåb, den 13. juni 1984

p. f. v.

Ulla F. Salomonsen

Amtsrådsforeningen i Danmark meddelar i skrivelse av den 4 juli 1984 att man inte har några synpunkter med anledning av medlemsförslaget.

Foreningen Norden:

Foreningen Norden er positiv over for et hvert forslag, der kan fremme oplysningsarbejdet om det nordiske samarbejde, men vil prioritere de nordiske regionale informationskontorer. Iøvrigt kan man henholde sig til den udtalelse, der er fremsendt af Foreningerne Nordens Forbund.

København, den 29. august 1984

Erik Andersen
Generalsekretær

Dansk Folkeoplysnings Samråd:

Dansk Folkeoplysnings Samråd er som fællesrepræsentation for de folkeoplysende organisationer i Danmark også involveret i nordiske konsultationer og nordisk samarbejde inden for folkeoplysningsområdet. Samrådet er bekendt med de problemer, der knytter sig til det fællesnordiske kultursamarbejde i Finland generelt og i de østlige og mellemste dele af landet specielt. Samrådet er også bekendt med, at der mange steder i Finland er et stærkt ønske om et tættere nordisk kulturelt samarbejde, hvilket er manifesteret gennem fællesnordisk samarbejde inden for folkeoplysningsområdet, f. eks. inden for organisationen FNV, Förbundet Nordisk Vuxenoplysnings, og Nordisk ABF.

Vanskelighederne er så store som de sproglige barrierer – og ofte større, og der findes ingen enkle løsninger på, hvorledes kultursamarbejdet kan styrkes. De folkeoplysende organisationer når bredt ud, socialt og geografisk og har videre kontakt med en stor del af befolkningen. Yderligere

indsats på dette område, med øget offentligt tilskud til nordiske initiativer, vil som påpeget af de nordiske oplysningsorganisationer i anden sammenhæng og som også påpeget af Nordisk Råds kulturudvalg, kunne styrke det nordiske kulturfællesskab.

Men Samrådet er også af den opfattelse, at det er uhyre vigtigt, at der rundt om i Norden er oprettet særlige nordiske kulturinstitutioner; vi har gode erfaringer med flere af disse. Uden en mere indgående drøftelse med de finske oplysningsorganisationer kan Samrådet imidlertid ikke tage mere konkret stilling til det foreliggende forslag, men kan dog gerne anbefale, at sagen udredes nærmere og at man i givet fald sikrer, at de folkeoplysende organisationer i Finland, herunder Pohjola-Norden, inddrages meget tæt i de overvejelser, man må gøre sig vedr. et evt. nordisk kultur- og informationscentrum i Finland.

København, den 14. september 1984

P. s. v.

Poul E. Kandrup

Finland

Undervisningsministeriet:

Såsom inbegärt yttrande översänder undervisningsministeriet högakt-
ningsfullt Delegationens för nordiskt kulturellt samarbete yttrande (*se
nedan*).

Slutlig ställning till medlemsförslaget tar ministeriet då saken behandlas i
de nordiska kultursamarbetsorganen.

Ministeriet översänder bifogat även kopia av en till ministeriet riktad
skrivelse från Outokumpu stad av den 2 april 1984 (*se nedan*).

Helsingfors den 24 augusti 1984

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Länsstyrelsen i S:t Michels län¹:

Länsstyrelsen i S:t Michels län anser att det medlemsförslag som gjorts i Nordiska rådet om grundandet av ett kultur- och informationscentrum i östra och mellersta Finland är synnerligen viktigt.

Förbindelserna från Östra Finland till Norden är för ringa. Detta beror på långa avstånd och språk- och kulturförhållanden. Därigenom blir detta område utan de kulturimpulser som det övriga Finland redan traditionellt fått från Norden. Å andra sidan blir också det övriga Norden utan det kulturutbud, som speciellt den öst-finska och karelska kulturen representerar.

Länsstyrelsen anser att de funktioner som nämns i förslaget är centrala med tanke på kultur- och informationscentrets målsättning. I tillägg till dessa vill länsstyrelsen framföra några konkreta samarbetsformer som skulle komma alla de nordiska länderna till godo.

- samarbete inom utvecklandet av yrkesutbildning och vuxenutbildning
- utnyttjandet av kurssektionen vid lärarutbildningsinstitutionen i Nyslott som lyder under universitetet i Joensuu för samnordisk fortbildning och kompletterande utbildning av lärare
- tillvaratagande av de möjligheter som sjöarna i området erbjuder för forskning och experimentverksamhet

Då mellersta och östra Finland utgör ett mycket stort område skulle det med tanke på verksamhetens effektivitet vara ändamålsenligt att utarbeta ett speciellt nät genom vilket olika funktioner kunde kanaliseras till områdets olika delar. Därvid kunde man eventuellt tillgodogöra sig av Pohjola-Nordens lokalorganisation.

Institutet kunde placeras i Nyslott där bl. a. det under universitetet i Joensuu lydande lärarutbildningsinstitutet och translatörutbildningsinstitutet finns. Nyslott stad är beredd att främja grundandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum i Nyslott.

S:t Michel den 13 augusti 1984

Kauko Rouhos

Kanslichef, landshövdingens ställföreträdare

Väinö Saari

Avdelningschef

Länsstyrelsen i Kuopio län:

Länsstyrelsen har samma uppfattning som finska delegationen att det behövs ett kultur- och informationscentrum för att främja kontakterna med

¹ Yttrandet översatt från finska.

det övriga Norden. Kuopio bjuder utomordentliga möjligheter för centret som en universitetsstad och områdets största förvaltningscentrum. Även utvecklingsområdesfondens (KERA) läge i Kuopio är betydelsefull då kontakterna mellan de andra regionalpolitiska myndigheterna i Norden är särskilt viktiga. Kuopios position i östra och mellersta Finland är den centralaste av alla större städer inom området och dess kommunikationsförbindelser är förträffliga såväl inom området som inom hela riket.

Länsstyrelsen är beredd att främja projektets förverkligande och önskar att finska delegationen underhåller kontakter för att utveckla projektet vidare.

Kuopio den 14 augusti 1984

Kauko Hjerppe
Landshövding

Matti Leppäsaajo
Kanslichef

Pohjois-Karjalan lääninhallitus (Länsstyrelsen i Norra Karelen)¹:

Enligt länsstyrelsens uppfattning är det motiverat att söka föra i synnerhet de finskspråkiga delarna av vårt land närmare det övriga Norden. I synnerhet är kontakterna i dag mycket ringa i vårt lands östligaste delar med de skandinaviska länderna. Ökat samarbete och växelverkan är motiverade inom alla samhällssektorer. Länsstyrelsen stöder sålunda inrättandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland i Norra Karelen.

En speciell fördel med Norra Karelen är områdets starka bysantinska och ortodoxa kulturbakgrund. Av folktraditionskulturen är det skäl att nämna också den säregna musik-, folkdans- och byggnadstraditionen. Inom dessa folktraditionsområden skulle Norra Karelen ha möjlighet att erbjuda en särart, som inte finns inom andra områden i vårt land.

De viktigaste nuvarande kulturtjänsterna i Norra Karelen är landskapsbiblioteket, regionalteatern, regionalmuséer, det regionala konstmuséet, bildkonstskolorna i Joensuu, Outokumpu och Lieksa samt Joensuu universitet med sina olika verksamheter.

Av de talrika sommarevenemangen i Norra Karelen må nämnas olika musikevenemang, sommarteatrar på olika håll i länet och byfesten i Ilomants.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I synnerhet har kulturarbetare i Norra Karelen behov av ett effektiverat nordiskt samarbete. Härvid kunde Joensuu universitet och Karelens forskningsinstitut bidra med en betydande insats i denna verksamhet.

I Norra Karelen har städerna Joensuu och Outokumpu erbjudit sig att vara lokaliseringssorter för ett nordiskt kultur- och informationscentrum. Joensuu är i dag en mycket mångsidig kulturstad med sina livaktiga kulturintressen. Outokumpu har med tanke på hela östra Finland ett centralt läge som gränsar både till Kuopio och S:t Michels län. Outokumpu är också en utvecklingsbar kultur- och turiststad.

Slutligen vill länsstyrelsen understryka att vid val av placeringsort för ett nordiskt kultur- och informationscentrum de möjligheter som Norra Karelen erbjuder utreds grundligt, eftersom största behovet av ökat nordiskt samarbete finns just i östra Finland.

Joensuu den 8 juni 1984

Esa Timonen
Landshövding

Niilo A. Koistinen
Kanslichef

Länsstyrelsen i Mellersta Finland:¹

Från och med år 1981 har det i Jyväskylä experimentartat fungerat en nordisk, regional informationsbyrå som sorterar under Nordiska ministerrådet. Informationsbyråns uppgifter är:

- att informera om nordiskt samarbete
- att koordinera regionens nordiska funktioner
- som distriktsorgan förena lokalföreningar i Pohjola-Norden.

I en region, som saknar naturliga geografiska och språkliga förbindelser med andra nordiska länder och skandinaviska språk, har man befunnit informationsbyråns verksamhet viktig och nödvändig. Effektivisering av studierna i nordiska språk har blivit en väsentlig uppgift vid sidan av den officiella informationen om nordiskt samarbete.

Staden Jyväskylä har hyrt ut lokalen till informationsbyrån. Byrå- och utställningsutrymmen tillåter att verksamheten utvidgar sig till ett kultur- och informationscentrum.

Jyväskylä universitet, Mellersta Finlands museum och Aalto museum ligger i omedelbar närhet av byrån. Tillsammans bildar de en lämplig enhet för samnordiska kulturhändelser.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Länsstyrelsen i Mellersta Finland och Mellersta Finlands handelskamare deltar i mittnordensarbetet, i vilket också informationsbyrån har en betydande andel.

Med hänvisning till ovannämnda föreslår Mellersta Finlands länsstyrelse, att ett nordiskt kultur- och informationscentrum bildas i östra och mellersta Finland. Det skulle utvidga verksamheten för vilken den nuvarande informationsbyrån har skapat grund.

Ett naturligt placeringsställe för kulturcentral är Jyväskylä.

Jyväskylä i juli 1984

Kauko Sipponen
Landshövding

Veli Kokkila
Kanslichef

Jyväskylä universitet¹:

Jyväskylä universitet anser att initiativen till att öka de kulturella, språkliga och samhälleliga kontakterna mellan östra och mellersta Finland samt övriga Norden är värda att understödvas. Grundandet av ett kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland skulle säkert vara ägnat att betona betydelsen och nödvändigheten av det arbete som inom denna region göres, fastän universitetet anser, att det först och främst vore skäl att öka resurserna för detta ändamål. Största delen av verksamheten inom det i förslaget planerade centret är av den karaktären, att placeringen av den institution som arrangerar verksamheten inte har en primär betydelse (t.ex. information, utbud av föreläsare, turnéverksamhet, arrangerandet av språkundervisning och vänortsverksamhet). Det kan lätt hända att kultur- och informationscentrets verksamhet direkt gagnar enbart den ort, där centret placerats och dess omedelbara närhet.

Med beaktande av de utbildningstjänster som Jyväskylä universitet erbjuder skulle grundandet av det nordiska kultur- och informationscentret för östra och mellersta Finland innebära en klar förbättring beträffande möjligheterna att införskaffa information och observationsmaterial om de övriga nordiska länderna för att användas i undervisningen. Nuförtiden har det varit tämligen svårt att arrangera detta. Behovet av att arrangera tillställningar för att presentera kultur- och samhällslivets former i de olika nordiska länderna har varit uppenbart. Det gäller speciellt andra nordiska

¹ Yttrandet översatt från finska.

länder förutom Sverige. Detta skulle inom universitetet stöda speciellt verksamheten inom institutionen för nordiska språk, men det skulle vara av betydelse även för klass- och ämneslärarutbildningen, utbildningen i konstämnen, utbildningen i pedagogik, utbildningen i samhällsvetenskaper samt utbildningen i miljövetenskaper. Alla dessa områden är vida representerade vid Jyväskylä universitet. I anknytning till Jyväskylä universitet finns även Högskolornas språkcentrum som bär ansvaret för den språkundervisning vid vårt lands samtliga universitet och högskolor, som ges åt elever vilka studerar språk utan att vara egentliga språkstuderande (planering, materialproduktion, testning samt informations- och utbildningsverksamhet).

Högskolornas språkcentral har under flera års tid strävat till att intensivifiera kontakterna till länder, vilkas språk språkcentersystemet erbjuder högskolestuderande. I samband med studiereformen ökades undervisningen av det svenska språket betydligt och därför har en stor del av den efterfrågan som riktar sig till centrets tjänster anknytning till det svenska språket. Ur högskolornas språkcentrums synvinkel sett skulle grundandet av ett kultur- och informationscentrum innebära en märkbar förbättring av nuläget.

Ur universitetets synvinkel skulle det naturligtvis vara ändamålsenligt att det nordiska kultur- och informationscentret skulle förläggas till Jyväskylä, eftersom det skulle bli möjligt för universitetets lärare och elever att direkt dra nytta av den service som institutionen skulle erbjuda. På detta sätt skulle även universitetet fullödigt kunna vara med i arrangerandet av olika nordiska kulturarrangemang och seminarier.

Jyväskylä universitet kan stöda det nordiska kultur- och språkcentrets verksamhet på flera sätt. Genom sin egen utbildnings- och forskningsverksamhet kan universitetet vidarebefordra den information, som sprids till Finland via centret. Detta gäller alla de undervisningsämnen, för vilkas del de nordiska samordningarna är av betydelse. Jyväskylä universitets bibliotek bygger på Jyväskylä gamla vetenskapliga bibliotek och det kan erbjuda centret sina egna informationstjänster. Universitetet har redan nu via sina olika institutioners egna förbindelser rikligt med nordiska kontakter. Universitetet är även med i mittnordensarbetet inom högskolekommittén, vars konkreta resultat har utmynnat i flera samnordiska konferenser.

Jyväskylä den 29 augusti 1984

Mikko Raatikainen

Prorektor

Matti Hietala

Förvaltningsdirektör

Joensuu universitet¹:

I Nordiska rådet har det gjorts ett medlemsförslag om grundandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum i östra och mellersta Finland. Joensuu universitet understöder förslaget. Det konstaterar med hänvisning till motiven till förslaget att östra och mellersta Finland med sitt invånarantal, ca 900 000, bildar ett område där kultur- och språkkontakter med de andra nordiska länderna är nästan obefintliga.

Det planerade kultur- och informationscentret skulle också ha stor betydelse för högre undervisning och forskning och särskilt med tanke på studierna i nordiska språk och kulturforskning skulle centret ha stor betydelse. Ytterligare må det konstateras att svårigheter har uppstått i undervisningen i norska och danska vid Joensuu universitet. Självklart kan centret vara universitetet till nytta även på andra områden i det nordiska samarbetet och även i samarbetet mellan nordiska forskare i deras olika forskningsområden.

Centret kan också hjälpa universitetet genom att ordna gästföreläsningar och forskar- och konstnärsbesök. Att välja och att skaffa böcker, bandmaterial, kartor, filmer och videoband för studieändamål kommer också att bli lättare, eftersom informationskällan ligger nära och informationen är färsk. Man måste beakta de möjligheter som centret kan ha då det gäller att förmedla platser för språkpraktikanter, ordna stipendier, knyta kontakter med yngre forskare samt ordna besök till andra nordiska länder. Universitetet anser att förutom ordnandet av utställningar, informationstillfällen och seminarier, vilka är självklara uppgifter för centret, borde även långvarigare forskarbesök möjliggöras.

Universitetet anser Joensuu vara den bästa platsen för centret, eftersom Joensuu är regionalt representativt samt erbjuder möjligheter till forskningssamarbete. Universitetet konstaterar dock att även skol- och kulturstaden Nyslott, som en representant för kulturlivet i östra Finland, kan komma i fråga.

Joensuu den 23 maj 1984

Pentti Mälkönen

Rektor

Väinö Jääskeläinen

Planerare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Norra Savolax landskapsförbunds styrelse; Kuopio stadsstyrelse och Kuopio universitet¹:

Vi förenar oss i de motivationer som finns i ifrågasvarande förslag och föreslår att det nordiska kultur- och informationscentret skulle placeras i Kuopio.

Samtidigt meddelar stadsstyrelsen att den är beredd att inleda fortsatta förhandlingar om de lokaliteter som kultur- och informationscentret behöver och också om andra samarbetsformer.

Vi motiverar vårt förslag beträffande lokaliseringssorten med Norra-Savolax och Kuopio stads centrala läge och goda kommunikationsförbindelser i all synnerhet då den planerade kultur- och informationsenhetens verksamhetsområde förutom Kuopio län skulle komma att omfatta också S:t Michel, Mellersta Finland och Norra Karelen län och Kajanalands landskommun. I det riksomfattande centralorts- och influensområdessystemet har Kuopio klassificerats som ett centrum för ett riksområde. Staden har en mera än 200-årig tradition av administration och som skolstad och mångsidiga servicefunktioner (bl. a. finns Rundradions lokala centrum för Östra Finland här). Vidare har Kuopio en stark och särpräglad ställning i den finska pressens och boktryckeriets historia. Kuopio stads nuvarande kulturinstitutioner, de internationella evenemang som arrangeras här samt stadens omfattande vänortsverksamhet borde enligt vår uppfattning ses som betydande grund för det nordiska kultur- och informationscentrets kommande verksamhet. Kuopio stad deltar bl. a. i samarbetsorganisationer för den s. k. Blå vägen. Denna internationella väg går från Atlantens kust genom Norge, Sverige och Finland och via Kuopio fram till Sovjetunionens gräns.

Dessutom önskar vi i detta sammanhang framföra att redan under några år har inofficiella representanter från Kuopio länsstyrelse och universitetet i Kuopio följt med Mittnordenkommitténs arbete.

Som en detalj kan vi nämna att hela Östra Finlands enda svenskspråkiga grundskola på lågstadiet finns i Norra Savolax.

Enligt vår uppfattning skulle projektet avsevärt stärka det nordiska samarbetet inte bara på kulturens olika delområden utan också för näringslivets och arbetsmarknadens del, samtidigt som det inom utbildningen skulle påverka den ensidighet som elevernas språkval resulterat i.

Av speciell betydelse skulle projektet vara för universitetet i Mellersta Finland och för samarbetet mellan andra utbildningsinstitutioner och för elevutbytet.

Förutom språkcentret har universitetet en mångsidig biblioteks- och informationservice. I universitetet i Kuopio pågår som bäst en utredning

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

om de krigsbarn som i tiderna evakuerades till Sverige. Det planerade centret och universitetet i Kuopio skulle uppenbart ha de bästa förutsättningar för en mångsidig växelverkan.

Den 15 augusti 1984

Norra Savolax landskapsförbunds styrelse

Aarne Väinämö
Verksamhetsledare

Heikki Laakso
Bitr. verksamhetsledare

Kuopio stadsstyrelse

Åke Ågren
Bitr. stadsdirektör/socialväsendet

Matti Kopponen
Stadssekreterare

Kuopio universitet

Juhani Kärjä
Rektor

Tuomo Teittinen
Förvaltningsdirektör

Keski-Suomen maakuntaliitto (Mellersta Finlands landskapsförbund)¹:

I Mellersta Finland har på försöksbasis ett regionalt nordiskt informationscentrum fungerat under cirka tre års tid. Erfarenheterna av detta arbete har varit enbart positiva. På basen av erfarenheterna stöder Mellersta Finlands landskapsförbunds styrelse medlemsförslaget om ett kultur- och informationscentrum. Jyväskylä skulle vara en naturlig placeringsort för detta centrum. Landskapsförbundet önskar att man kunde starta diskussionen om finansieringen, utrymmesbehoven och de övriga praktiska åtgärderna i samband med inrättandet när det gäller centrumets verksamhet i framtiden.

Jyväskylä den 8 juni 1984

Keski-Suomen maakuntaliitto

Asko Liimatainen
Ordförande

Erkki Järvelä
Verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto r.y. (Nordkarels landskapsförbund r.f.)¹:

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (Nordkarels landskapsförbund) understöder varmt grundandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum och föreslår det verkliga östra Finland, Nordkarelen som dess förläggningssort.

Eftersom avsikten är att centrumet skall ge ifrågavarande ortsbefolkning uppgifter om de nordiska länderna, stimulera kulturutbytet, öka kontakterna mellan de nordiska folken samt ge undervisning i de nordiska språken, kan man konstatera att de största bristerna angående dessa ändamål står att finna speciellt i den östligaste delen av vårt land, Nordkarelen. Å andra sidan kan man i Nordkarelen säkert mycket väl förverkliga centrumets planerade verksamhetsformer, dvs. språkundervisningen, befrämjandet av vänortsverksamheten, förmedlingen av föreläsare samt arrangemangen kring olika turnéer, konstnärsbesök och konstutställningar, för i landskapet fungerar ett universitet med bl. a. språkundervisning, en Pohjola-Norden-förening samt flera högklassiga konstanstalter, bl. a. ett modernt konstmuseum och ett musikinstitut. Dessa anstalter talar för att centrumet borde förläggas i Nordkarelen.

Om kultur- och informationscentrumet förläggs i Nordkarelen skulle det bidra till att sprida uppgifter om Norden på ett genomfinskt område längst borta från det övriga Norden.

Speciellt det mångvetenskapliga Joensuun yliopisto (Universitetet i Joensuu) talar för att centrumet borde förläggas i Nordkarelen, för det kan ha mångsidigt samarbete med nämnda universitet. De humanistiska vetenskaperna och naturvetenskaperna är representerade vid universitetet och dess specialuppgift är skolning av grundskole- och gymnasielärare. Universitetets läroplan innefattar de för finländare viktigaste språken finska, svenska, engelska, ryska och tyska.

Av de nordkarelska kommunerna har åtminstone städerna Joensuu och Outokumpu uttryckt sitt intresse som centrumets förläggningssort. Man har preliminärt diskuterat även Marjala-området lämplighet för ändamålet. Marjala ligger vid gränsen av Joensuu stad och Libelits kommun alldeles i närheten av flygplatsen. Detta storområde är på ca 5–10 kilometers avstånd från Joensuu centrum vid den stora sjön Pyhäselkä. Marjala-området har en flera kilometer lång sandstrand och avsikten är att utveckla det under årens lopp till ett mångsidigt rekreations-, turist-, friluft- och kulturcentrum. Med sina trafikförbindelser är detta område alldeles idealiskt för nämnda ändamål. Terrängen är ännu till största delen orörd, vilket ger planeraren goda arbetsmöjligheter. Tills vidare har det endast gjorts en delgeneralplan för området och markerna är delvis i kommunernas ägo men till största delen privatägda.

¹ *Översättning från finska.*

Joensuu är numera en mycket mångsidig kulturstad med livliga konstintressen. Den har vänortsförbindelser med Sverige, Norge, Danmark och Island. Outokumpu i sin tur ligger centralt i förhållande till hela östra Finland: 50 km från Joensuu, 90 km från Kuopio, 100 km från Varkaus och 190 km från St:t Michel. Den gränsar till både Kuopio och St. Michels län och är dessutom en expanderande kultur- och turiststad.

Det karelska ursprunget och ortodoxin är nordkarelska specialdrag som enligt landskapsförbundets mening ger stöd åt det nordiska kultur- och informationscentrumets förläggning i landskapet. Dessa drag kan ge sitt eget tillägg och sin nyans i centrumets verksamhet.

På basen av det ovarsagda framlägger landskapsförbundets högaktligen för Nordiska rådet, att man för östra Finland skulle grunda ett Nordiskt kultur- och informationscentrum som skulle förläggas i Nordkarelen.

Joensuu den 29 maj 1984

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto r.y. (Nordkarelen landskapsförbund r.f.)

Reino Karpola
Ordförande

Osmo Kuivalainen
Verksamhetsledare

Skolstyrelsen¹:

I medlemsförslaget konstateras, att det råder ett aktivt samarbete mellan Finland och det övriga Norden bl. a. inom ekonomi och kultur. Finlands språkliga särställning har erkänts inom det officiella nordiska samarbetet, men enligt medlemsförslaget kan språkbarriären försvåra handhavandet av de nordiska kontakterna. Trots att man i Finland studerar svenska, har de som bor i det inre av Finland av språkliga skäl alltför få kontakter med de övriga nordiska länderna.

Förslagsställarna anser därför att det vore angeläget att ge invånarna i främst Kuopio, mellersta Finlands, norra Karelen och St. Michels län bättre information om skandinavisk inklusive isländsk, färöisk och grönländsk kultur, samhällsliv och ekonomi samt språk. I detta syfte borde i östra och i mellersta Finland inrättas ett nordiskt kultur- och informationscentrum. Centrets uppgift vore bl. a. att bistå östra Finland vid knytandet av kultur-, samhälls- m. fl. kontakter till det övriga Norden, att främja de mänskliga kontakterna och språkinläringen. Centret kunde samarbeta med t. ex. högskolor, Pohjola-Norden och Nordiska språk- och informa-

¹ Yttrandet översatt från finska.

tionscentret. Nordiska ministerrådet borde utreda förutsättningarna för att inrätta ett nordiskt kultur- och informationscentrum.

Enligt skolstyrelsens uppfattning har Nordiska språk- och informationscentret såsom även Norden-husen i Reykjavík och Tórshavn varit till nytta bl. a. vid främjandet av samarbetet och växelverkan på undervisningsområdet i Norden. Det bör anses för motiverat att stödja de i stöd av bidrag från Nordiska ministerrådet och finska undervisningsministeriet i Jyväskylä, Vasa och Rovaniemi fungerande s. k. nordiska informationsbyråernas verksamhet. Skolstyrelsen anser det för ändamålsenligt, att resurser i tillräcklig mån anslås för en vidare utveckling av den redan inledda samnordiska kultur- och informationsverksamheten. Då målet är att fortgående utveckla den nordiska informations- och kulturverksamheten, anser skolstyrelsen det för motiverat att godkänna den rekommendation som ingår i medlemsförslaget.

Helsingfors den 13 augusti 1984

Erkki Aho
Generaldirektör

Marja Ihto
Överinspektör

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, sektionen för allmänt kulturellt samarbete¹:

Såsom konstateras i förslaget, har de enbart finskspråkiga områdena i östra och mellersta Finland mindre kontakter med de övriga nordiska länderna än andra områden i Finland. Sektionen stöder förslaget om att ett särskilt kulturcentrum borde inrättas. Centrets uppgift är att stimulera kulturutbytet inom området.

På grund av kulturcentrets särskilda karaktär, borde det vara möjligt att försöka nå en lösning, enligt vilken förläggningsskommunen för kulturcentret betalar en del av kostnaderna som verksamheten vid kulturcentret förorsakar. Sektionen anser att man redan i detta skede bör ta kontakt med städerna i östra och mellersta Finland och fråga dem om de är beredvilliga att delta i kulturcentrets kostnader.

Helsingfors den 15 augusti 1984

Kalervo Siikala
Ordförande

Helena Priha
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Delegationen för biblioteksärenden:

Det planerade verksamhetsområdet för ett nordiskt kultur- och informationscentrum, östra och mellersta Finland, tillhör Finlands enspråkiga områden, där de svenskspråkiga impulserna i såväl språkligt som geografiskt hänseende i många fall blir perifera.

De redan inrättade riksomfattande institutionerna – t. ex. Svensk-finska kulturcentret på Hanaholmen och Nordiska språk- och informationscentret – har inriktat sina tjänster också på befolkningen i östra och mellersta Finland. Till de kursdagar som arrangeras av förstnämnda institution kommer inkvarterade deltagare från hela landet och den sistnämnda institutionens informations- och kursverksamhet inbegriper även helt finskspråkiga områden. Pohjola-Nordens informationsbyråer i Kuopio och Jyväskylä betjänar även främst befolkningen i östra och mellersta Finland. I både Jyväskylä och Joensuu finns universitet som har synnerliga aktiva filologiska sektioner. Bägge städer, så ock i Kuopio, har egna landskapsbibliotek.

Det bör likväl konstateras, att nämnda inrättningars verksamhet i sin nuvarande form inte är tillräckliga för upprättande av nordiska kontakter och förmedlande av nordisk information. Ju längre bort från Helsingfors man färdas, desto mera saknar man bättre och framför allt mångsidigare service. Missförhållandet kunde avhjälpas naturligtast och mest ekonomiskt genom att utöka och stödja de redan existerande inrättningarnas verksamhetsformer.

Med hänvisning till det som anförts ovan föreslår Delegationen för biblioteksärenden, att man istället för att utreda förutsättningarna för inrättande av ett kultur- och informationscentrum i östra och i mellersta Finland skulle utreda, vilka möjligheter de redan inrättade riksomfattande och i länen fungerande inrättningarna har att utöka sin verksamhet så, att de i allt större omfattning skulle främja upprättandet av mångsidiga kontakter mellan Finland och det övriga Norden.

Helsingfors den 21 augusti 1984

För Delegationen för biblioteksärenden

Mauri E. Virtanen

Ordförande

Vuokko Blinnikka

Sekreterare

Landskapsförbundet för S:t Michels län – Mikkelin läänin maakuntaliitto:

Landskapsförbundet har utrett frågan tillsammans med de stadskommuner, som kan tänkas komma ifråga som placeringsort och konstaterat, att både S:t Michels och Nyslotts stad har framfört åtskilliga synpunkter, som skulle tala för placeringen av centret i någondera staden. Vi hänvisar också vad dessa synpunkter beträffar till vederbörande städers egna skrivelser.

Centret kommer att ha som uppgift att främja kultur-, språk-, samhälls- o. a. förbindelser i östra och mellersta Finland med den övriga Norden, som inom detta område inte har naturliga förbindelser. Med tanke på denna uppgift ligger S:t Michels län synnerligen centralt söder om tre övriga län, och även förbindelserna med landets huvudstad är goda. Länet har tre flygfält, i S:t Michel, Joroinen (Varkaus) och Nyslott, Savolaxbanan går via S:t Michel till Kuopio, från den karelska banan finns det goda förbindelser med Nyslott. Vägnätet mellan länets centra är bra.

Historiska förbindelser har länet haft med Sverige redan under Per Brahes tid på 1600-talet. Vänortsverksamheten, föreningen Pohjola-Nordens verksamhet och knytandet av andra frivilliga kontakter och upprätthållandet av förbindelserna med de övriga nordiska länderna har varit livliga. I turishänseende är S:t Michels län det mest centrala med sina Saimenvattendragsområden. Servicen är mångsidig och även kulturlivet är mycket livligt i synnerhet sommartid. Operafestivalen i Nyslott är känd också utanför landets gränser.

Landskapsförbundet hoppas också, att dessa synpunkter beaktas vid behandlingen av den möjliga placeringsorten för kultur- och informationscentret i östra och mellersta Finland, och att man skulle fatta beslut om att placera centret i S:t Michels län.

S:t Michel den 13 augusti 1984

Landskapsförbundet för S:t Michels län

Juhani Alanen

Ordförande, kommunaldirektör

Olli Kervinen

Verksamhetsledare

Ålands landsskapsstyrelse:

Landsskapsstyrelsen konstaterar att verksamhet som är ägnad att främja kunskapen om Norden och informera om förhållandena i de nordiska länderna, inklusive de självstyrande områdena bör betraktas positivt, var-

för landskapsstyrelsen förordar förslaget att Nordiska ministerrådet skulle utreda förutsättningarna för att inrätta ett nordiska kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland.

Mariehamn den 15 augusti 1984

Olof Salmén

Landskapsstyrelseledamot

Börje Karlsson

Utbildningschef

Pohjola-Norden r. y./r. f.:

Medlemsförslagets utgångspunkt att särskilda åtgärder bör vidtas för att bidra till östra och mellersta Finlands kulturella, språkliga och samhälleliga kontakter med det övriga Norden kan vi helt omfatta. Det rör sig geografiskt om ett synnerligen vidsträckt område, som inte har samma naturliga anknytning till Norden som t. ex. de tvåspråkiga kusttrakterna eller Lappland, som är part i Nordkalottsamarbetet. Vi finner det även riktigt att, såsom förslagsställarna gör, peka på satsningarna med Nordens Hus i Reykjavik och Tórshavn och framhålla att det är minst lika viktigt att liknande satsningar görs för att knyta det enspråkigt finska inre Finland närmare Norden.

I detta sammanhang ber vi få understryka att vårt förbund under hela sin existens har vinnlagt sig om att i sin verksamhet av ovannämnda orsaker särskilt appellera till de regioner som omtalas i medlemsförslaget. En erfarenhet som vi gjort är att det i medlemsförslaget nämnda området är svåradministrerat såsom en enhet. Härmed avser vi genomförandet av nordiska projekt, handhavandet av vänortssamarbetet o. d. Vi har därför funnit det riktigt att utgå från existerande länsgränser och sköta verksamheten på distriktsbasis. Ett län utgör ett naturligt område för koordinering av olika aktiviteter och avstånden är överskådliga. Härtill kommer att också det fria organisationslivets struktur mestadels beaktar länsgränser. Denna systematik kommer även i fråga vid politiska val på riksnivå, vid fastställandet av valkretsarna. Den här nämnda uppbyggnaden innebär att inom olika sektorer på länsnivån finns en värdefull kännedom om hela länets struktur, behov, förutsättningar och kapacitet.

I ett av de fyra län som förslagsställarna nämner, dvs. Mellersta Finlands län, upprätthålls med bidrag av Nordiska ministerrådet ett nordiskt informationskontor som verkar i Jyväskylä. Kontoret har verkat sedan hösten 1981 och har liksom de övriga kontoren som ingår i projektet till uppgift att informera om det officiella nordiska samarbetet, att koordinera

regionens nordiska aktiviteter och att verka som distriktssekreteriat för Pohjola-Norden. Finansieringen bygger på att regionala medel kan uppbringas i minst samma utsträckning som det ministerrådet bidrar med. Även om kontoret har enbart en heltidsanställd person har erfarenheterna varit goda, vilket även gäller för informationskontoret i Vasa, som på samma sätt erhållit bidrag av ministerrådet, samt i Rovaniemi, som verkar med bidrag av Finlands undervisningsministerium. Också för Vasa och Rovaniemi gäller att regionala och lokala bidrag bör anskaffas utöver de officiella anslagen.

Uppmuntrad av de positiva erfarenheterna av den regionala satsningen i Jyväskylä, Vasa och Rovaniemi har vårt förbund etablerat regionala kontor även i Kuopio län (Kuopio) och i Kymmene län (Kouvola) med deltid-anslagna tjänstemän. Kontoren inledde sin verksamhet hösten 1983. I St Michels län (St Michel) och Tavastehus län (Tammerfors) har vi haft möjlighet till ett arrangemang med deltid-anslagna tjänstemän, dock utan tillgång till egna kontor. Kontoren i Kuopio och Kouvola har i sitt arbete kunnat beakta de erfarenheterna som vunnits i Jyväskylä, Vasa och Rovaniemi. Viktiga inslag under det första egentliga verksamhetsåret 1984 har varit anordnandet av turnéer för besökande nordiska artister, reselektorverksamhet och elevutbyte, genomförandet av gemensamma resor och anordnandet av informationsmöten om det officiella samarbetet, i regel under medverkan av parlamentariker och tjänstemän från Nordiska rådets Finlands delegation.

Såsom framgår av ovanstående bedriver vårt förbund organiserad regional verksamhet i tre av de fyra län som omtalas i medlemsförslaget, nämligen Mellersta Finlands, Kuopio och St Michels län. I Norra Karelen län har vi dessvärre inte haft möjlighet att anställa en sekreterare ens på deltid, vilket inte hindrat aktioner i detta län. I vårt distrikts regi arrangerades en länsomfattande Norgevecka i Nordkarelen våren 1984 med frivilliga krafter. Med tanke på att medlemsförslaget så starkt hänför sig till fyra namngivna län i Finland, har vi ansett det riktigt att efterhöra synpunkter på förslaget av våra distriktsorganisationer i resp. län. Svar har inluttit från våra distrikt i Mellersta Finlands, Kuopio och St Michels län, vartill vårt distrikt i Kymmene län (gränsar i söder till St Michels län) kommenterat medlemsförslaget (*se nedan*).

Distriktet i Mellersta Finland anser att ett eventuellt kultur- och informationscentrum bör betjäna hela det finskspråkiga Finland och föreslår Jyväskylä som placeringsort.

Distriktet i Kuopio län anser att centret med fördel kunde förläggas till Kuopio.

Distriktet i St Michels län pekar på att funktionen som informationscentrum är viktig, men att det även föreligger behov av ett nordiskt ekoinstitut, som skulle ägna sig åt ekologiska frågor, miljövård och liknande under hänvisning till att St Michels län är Finlands första ekolän. Ett samarbete

borde etableras med högskolor och forskningsinstitutioner. Informations- och ekoinstitutet kunde verka i Nyslott i anknytning till Joensuu universitet.

Från vårt distrikt i Norra Karelen län har inte något yttrande inkommit, däremot äger vi kännedom om att Joensuu och Outokumpu städer är intresserade av att vara värdort för det föreslagna centret.

Distriktet i Kymmenen län anser att Kouvola ägnar sig väl som förläggningssort, men anser att Kuopio kan komma i fråga, ifall en placering inne i landet är önskvärd.

Av det material som står till buds framgår att medlemsförslaget väckt intresse inom alla ifrågakarande län. Varje län kan peka på en eller flera lämpliga placeringssorter.

Sammanfattningsvis får vårt förbund mot bakgrund av ovanstående framföra att medlemsförslaget riktigt bedömt intresset för och behovet av särskilda åtgärder för att främja det nordiska arbetet i det område som utgörs av Mellersta Finlands, Kuopio, St Michels och Norra Karelen län. Däremot synes det oss som ett onödigt konkurrensförhållande skulle uppstå, ifall ett betydande nordiskt institut av samma typ som Nordens Hus i Reykjavik eller Tórshavn skulle förläggas till någon av de orter som framfört sin kandidatur för centret. Det regionala tänkandet i de fyra länen är redan nu så långt utvecklat och den sammanlagda geografiska utbredningen så stor att ett rättvist och allsidigt handläggande av det nordiska arbetet utgående från en enda stark verksamhetspunkt förefaller omöjligt.

I denna situation finner vi det motiverat att som ett beaktansvärt alternativ till ett för mellersta och östra Finland gemensamt kultur- och informationscentrum framföra verksamheten med regionala informationskontor. I praktiken skulle detta innebära en ökad satsning på det existerande informationskontoret i Jyväskylä samt det kontor som hösten 1983 tillkom i Kuopio. Liknande insatser borde göras för att etablera regionala kontor i St Michels län och Norra Karelen län. I nu rådande tider av resursbrist är vi övertygade om att en sammanräknad satsning av detta slag inte ekonomiskt blir tyngre att bära än etablerandet av en större verksamhetspunkt för ett geografiskt större område. På plussidan för en fyrapunktssatsning finns även större närhet till lokala aktiviteter samt därmed större möjligheter till en högre grad av självfinansiering.

Vårt förbund omfattar tanken på en ökad nordisk satsning i det inre Finland, men anser det riktigt att i den praktiska utformningen beakta en regionalt jämnt fördelad verksamhet, som bäst kommer hela området till godo. Ett lämpligt alternativ till ett enda kultur- och informationscentrum av typen Nordens Hus anser vi vara regionala informationskontor i vart och ett av de fyra länen. I detta sammanhang hänvisar vi till ett i Nordiska rådet tidigare väckt medlemsförslag (A 660/k) om regional nordisk informationsverksamhet, som vi anser har en viss relevans även i behandlingen av det nu föreliggande medlemsförslaget.

En positiv iakttagelse beträffande den regionala informationsverksamheten är att den inte bara leder till ökad nordisk upplysning i ifrågavarande region, utan också till ökad nordisk kunskap om karakteristiska särdrag i regionen.

Helsingfors den 28 augusti 1984

Tuure Salo
Ordförande

Gustav af Hällström
Direktör

Pohjola-Nordens Mellersta Finlands distrikt r. f.¹:

Bakgrunden till den egna verksamheten

Pohjola-Nordens Mellersta Finlands distrikt grundades 3.3.1980. I Jyväskylä öppnades landets första Pohjola-Nordens distriktskontor och en heltidsanställd distriktssekreterare inledde sitt arbete 1.11.1980. Följande år utvidgades distriktskontorets verksamhetsområde genom att det fick i uppdrag att även sköta nordiska informationskontorets uppgifter under den av Nordiska ministerrådet finansierade försöksperioden 1981 – 1984.

Kontorets viktigaste uppgifter är:

- utsprida information om nordiskt samarbete
- koordinera nordisk verksamhet inom regionen
- verka som distriktsorgan för föreningarna Pohjola-Norden.

Verksamheten har påvisat betydelsen av att ett permanent regionalt kontor befinner sig på själva verksamhetsfältet. För att mäta resultaten i siffror kan nämnas att under denna tidsrymd har på detta distrikts område grundats sju Pohjola-Norden lokalavdelningar. Medlemsantalet har utökats med 571 st. Tolv nya vänortsinitiativ har tagits.

Grundandet av kultur- och informationscentret

Enligt den åsikt som Pohjola-Nordens Mellersta Finlands distrikt företrädar borde man inte diskutera grundandet av ett centrum för östra och mellersta Finland utan detta borde regionalt täcka hela den finskspråkiga befolkningen. Geografiskt är den riktiga placeringsorten då Jyväskylä.

Det nordiska informationskontor som är beläget i Jyväskylä och som betjänar Mellersta Finlands län har skapat en grund för verksamheten, som kan tjäna som bas för en fortsättning och utvidgning.

Centrets mest väsentliga uppgifter skulle vara desamma som ovan nämnda informationskontors. Kontoret skulle således uppbära organisationens och förmedlarens roll inom ramen för det nordiska kulturutbytet.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

En av centrets uppgifter skulle vara att eliminera språklig ojämlikhet genom ett regelbundet anordnande av språkkurser på olika nivåer i såväl svenska som de övriga skandinaviska språken.

Jyväskylä stad har erbjudit det nuvarande kontoret nya lokaliteter fr. o. m. år 1985 i det s. k. Karpioska huset tillsammans med arrangören för "Jyväskylä Sommar". Till förfogande står förutom kontorsutrymmen även utrymmen för utställningar och sammankomster. Huset befinner sig i omedelbar närhet av universitetet, Mellersta Finlands museum och Alvar Aalto-museet.

Mittnorden-samarbetet inleddes för Mellersta Finlands del år 1979 och stöder för sin del informationscentrets verksamhet. Betydelsefulla samarbetspartners vore även Institutionen för nordisk filologi vid Jyväskylä universitet samt universitetets språkcentrum.

Jyväskylä den 8 augusti 1984

För Pohjola-Nordens Mellersta Finlands distrikt r. f.

Martti Ahokas

Ordförande

Centralförbundet Pohjola-Norden¹:

Pohjola-Nordens distrikt i St Michels län önskar framställa ett eget förslag till Centralförbundet Pohjola-Norden för utlåtande samt till information för de instanser i St Michels län, vilkas utlåtande inbegärts även som för de riksdagsmän, vilka står bakom initiativet.

Vårt förslag till utlåtande låter som följer:

I ett medlemsförslag till Nordiska rådet, vilket inlämnats av 13 riksdagsmän, hemställes, att ett Nordiskt kultur- och informationscentrum måtte grundas för östra och mellersta Finland. Centrets uppgift vore att knyta områdets cirka 900 000 finskspråkiga invånare närmare det övriga Norden genom att förmedla information och stimulera kulturutbytet och de mänskliga kontakterna.

Under ärendets vidare behandling har den tanken uppstått, att detta på förslagsrum stående centrum för östra och mellersta Finland särskilt skulle koncentrera sig på frågor hörande till ekologi och miljöskydd samt verka – utom som informationscentrum – även som forsknings- och undervisningscentral, ekologiskt institut.

Av de län som nämns i medlemsförslaget som placeringslän för informationscentret torde St Michels län bäst lämpa sig som placeringsort för ett nordiskt ekologiskt institut; St Michels län är som bekant Finlands första

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ekologiska län. Strävan är att skapa en helhet, där människan och naturhushållningen stöder varandra. Av redan i kraft varande verksamhetsformer kan nämnas kompostförsöken, kurserna i ekologisk odling samt ett utvecklande av fiskerihushållningen. Samarbetet med högskolor och universitet utvecklas i akt och mening att få till stånd ett centrum för ekologisk forskning och utbildning.

Ekolänskommittén för St Michels län som utarbetat länets utvecklingsprogram hemställer i sitt betänkande att en ekologisk forskningsstation måtte grundas i Saimenregionen och dess placeringsort vara Nyslott stad på grund av dess centrala läge i denna region. För Nyslott som placeringsort talar även de verksamhetspunkter, vilka Joensuu universitet har i nämnda stad ävensom de i grannskapet placerade forskningsstationerna för Forskningsanstalten för vilt- och fiskerihushållningen och Skogsforskningsanstalten. I omedelbar närhet av Nyslott befinner sig även Linnan-saari nationalpark, Liehtalanniemi ekologiska museum samt Östra Finlands skogsskola.

St Michels län omfattar vidsträckta vattendrag och skogsområden, vilka ställer sina egna krav på såväl naturskyddet som miljöplaneringen. Saimenområdet är unikt i hela Norden och det reagerar oerhört känsligt på sura regn och andra föroreningar. Ett inom området verkande ekologiskt institut skulle på ett naturligt sätt inlemmas i hela områdets levnadsätt och -villkor och det skulle ha mycket att ge forskare, naturskyddare och -vänner även från det övriga Norden.

Under hänvisning till ovanstående önskar Pohjola-Nordens distrikt i St Michels län r. f. hemställa om att följande måtte beaktas i utlåtandet:

1. att Nordiska rådet vid behandlingen av medlemsförslag A 688/k beträffande grundandet av ett kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland måtte beakta de ståndpunkter, vilka tillstyrker en sammanslagning av informationscentret och det planerade ekologiska centret för Saimenregionen till en gemensam forskningscentral,
2. att det i St Michels län måtte grundas ett nordiskt ekologiskt forsknings-, utbildnings- och informationscentrum, ett ekologiskt institut, vilket speciellt skulle koncentrera sig på informations- och forskningsverksamhet inom naturskyddet vilken skulle gagna hela Norden, samt
3. att det under bildning varande ekologiska institutet skulle placeras i Nyslott och att det skulle lyda under Joensuu universitet samt stå i samarbete med olika universitet och högskolor.

St Michel den 20 juni 1984

Pohjola-Nordens distrikt i St Michels län r. f.

Uki Voutilainen

Ordförande

Marja-Liisa Puttonen

Sekreterare

Pohjola-Nordens distrikt i Kuopio län r. f.¹:

— — — och anser dess verkställande synnerligen viktigt med tanke på nordiska verksamhetsformer i östra och mellersta Finland.

Ett informationscentrum i förslagen form skulle avlägsna en stor del av de brister i verksamheten, vilka föranleds av östra Finlands geografiska distans till det övriga Norden samt skulle erbjuda möjligheter till skapande av nya kontakter på livets olika områden. Samtidigt skulle informationscentret ha den självfallna möjligheten att berika de nordiska folkens liv genom att verka som en förbindelselänk mellan östliga och nordiska kulturer.

Distriktets styrelse understöder förslaget och motser ett placering av informationscentret i Kuopio stad.

Kuopio är ju ett delcentrum i riket och verkar som centrum för ett vidsträckt områdes kultur, samfärdsel och handel. Dessutom befinner sig Kuopio i mitten av verksamhetsområdet för nämnda kultur- och informationscentrum.

Kuopio stads inställning till vänortsverksamheten är föredömlig. Likaledes har många av kommunerna och samfunden i Kuopio län en vidsträckt kontakt till Norden tack vare verksamheten inom turismen, kulturen och vänortsverksamheten. Många av dessa band baserar sig på historiska, sekelgamla händelser, vilka i dag skapar ömsesidiga förbindelser mellan invånarna i Norra Savolax och det övriga Norden.

Vidare kan nämnas, att Kuopio är en betydande skol- och studiestad samt att Kuopio universitet och centralsjukhus utövar ett synnerligen betydande nordiskt samarbete.

På basis av det framförda förslaget jämte ovan anförda synpunkter önskar distriktets styrelse hemställa, att det i medlemsförslaget anförda kultur- och informationscentret skulle placeras i Kuopio.

Kuopio den 14 augusti 1984

Pohjola-Nordens distrikt i Kuopio län r. f.

Petter Savola

Ordförande

Kaija Talvasto

Distriktssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Pohjola-Nordens distrikt i Kymmene län r. f.¹:

Vi har med intresse studerat ifrågavarande medlemsförslag, vilket enligt vår åsikt bör understödjas och vilket innehåller de motiveringar som vi finner väsentliga beträffande grundandet av ett kultur- och informationscentrum för östra Finland.

Som en lämplig plats för detta centrum anser vi t. ex. Kouvola, vilket i sin egenskap av länets centralort i sydöstra Finland redan i dag visat sig vara en passande plats för Pohjola-Nordens verksamhet. I den händelse man tänker sig ett läge längre in i östra Finland torde det lämpligaste alternativet vara Kuopio.

Kouvola den 15 augusti

Pohjola-Nordens distrikt i Kymmene län r. f.

Henrik Nordenswan

Ordförande

Tarja Saari

Distriktssekreterare

S:t Michels stadsstyrelse:

I geografiskt hänseende ligger S:t Michel centralt med tanke på östra och mellersta Finland. Kommunikationerna till S:t Michel är goda och mångsidiga. Vad landsvägsförbindelserna beträffar är S:t Michel den gynnsammaste bland länscentra i östra och mellersta Finland i jämförelse med avstånden till andra länscentra och avståndet till Helsingfors. Följande tabell kan framläggas:

Länscentrum	Landsvägsavstånd till Övr. läns- centra, totalt	Landsvägsavstånd till Helsingfors	Sammanlagt
Joensuu	908 +	440	1 348
Jyväskylä	731 +	277	1 008
Kouvola	907 +	135	1 042
Kuopio	711 +	394	1 105
S:t Michel	591 +	230	821

S:t Michel har också regelbunden flygförbindelse med Helsingfors.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Enligt S:t Michels stads uppfattning borde det föreslagna centret ligga i länets huvudstad, varvid det kunde ha stöd av den högtstående och mångfasetterade servicen i länscentret. De kontakter centret har med kulturverksamheten talar för staden S:t Michels förutsättningar. Staden har ett mångsidigt utbud av kulturservice, vilket man kan se av bifogade förteckning¹. Förutom redan förefintlig kulturservice kan konstateras att stadens projekt bl. a. omfattar byggandet av ett nytt konserthus. Naturligtvis utvecklas också fortsättningsvis nuvarande kulturservice och anläggningar.

Staden S:t Michel har haft en svensk fadderort, Borås, sedan år 1940. Då fick S:t Michel som första stad i Finland hjälp av sin svenska fadderort. År 1946 stabiliserades vänortsförhållandet även med Danmark och Norge. S:t Michels vänort i Danmark är Vejle och i Norge Molde. Föreningen Pohjola-Norden i S:t Michel fyller detta år 40 år och dess verksamhet är synnerligen livlig. Pohjola-Norden S:t Michels distrikt r.f:s hemort är staden S:t Michel. Sålunda har de nordiska förbindelserna samt samarbetet också sett ur hela rikets synpunkt ytterst långa traditioner i S:t Michel.

I S:t Michel verkar Sveriges konsul, varigenom förbindelserna med Sverige och de övriga nordiska länderna är livliga och mångsidiga. Också finsk-svensk kulturfondsverksamhet har förekommit i S:t Michel. Fonden har på det Gamla kasernområdet låtit bygga ett ämbetshus, som till staten uthyrts för ämbetsverksamhet.

Centret, som skall grundas, har en viktig verksamhetssektor – informationen. I S:t Michel utkommer en 7-dagars tidning och en tidning, som utkommer en gång i veckan och har spridning över hela länet. Rundradions redaktion är också i staden och genom den finns det goda möjligheter för informationsverksamhet. Det finns även flera tryckerier i staden, av vilka ett är den största djuptrycksanläggningen i hela Norden. Det finns goda förutsättningar för tryckande och distribuering av informationsmaterial i S:t Michel, för här trycks största delen av de i vårt land publicerade tidskrifterna och de distribueras härifrån vidare till prenumeranterna.

Ett av centrets verksamhetsområden utgörs av det till Nordiska rådet gjorda förslaget om främjande av de mänskliga kontakterna. Detta förutsätter att orten där centret befinner sig också har beredskap i turisthänseende. För ett par år sedan blev ett nytt turistcentrum jämte logi- och restaurangutrymmen samt sevärigheter färdigbyggt. Dess popularitet har varit synnerligen stor och servicen har hög standard. Nästa år kommer de nordiska husvagnsdagarna att hållas inom turistcentrets område, varvid man i S:t Michel väntar över 1 500 bilenheter.

S:t Michels stadsstyrelse anser att det medlemsförslag Nordiska rådets finska delegation framställt om att grunda ett nordiskt kultur- och informationscentrum i östra och mellersta Finland är positivt.

¹ Här ej tryckt.

Vidare anser stadsstyrelsen att det är viktigt att centret förverkligas på det sätt som framgår av initiativet utan att förknippa det med annan verksamhet som Pohjola-Norden S:t Michels distrikt r.f:s brev nämner.

S:t Michels stad är intresserad av grundandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum och är beredd att diskutera alla de omständigheter som är förknippade med förverkligandet. Enligt stadsstyrelsens åsikt borde anläggningen uttryckligen ligga i länets huvudstad, varvid den kunde stödja sig på mångsidig och högtstående övrig service i länets centrum.

S:t Michel den 13 juli 1984

S:t Michels stadsstyrelse

Eero Raunio

Stadsdirektör

Juha Saarinen

Stadssekreterare

Joensuu stad:

— — — understöder Nordiska rådets medlemsförslag och föreslår att ett nordiskt kultur- och informationscentrum grundläggs i Joensuu. Det planlagda centret "Älvhuset i Joensuu" (arbetsnamn) skulle fungera som mötesplats för östfinländska och nordiska samfund på ett gränsområde där Europas västliga och östliga kulturkretsar möts.

Sitt förslag motiverar Joensuu stad på följande sätt:

1. Joensuu med det omgivande landskapet bildar en äkta östfinsk kulturmiljö med starka traditioner.

2. Nordkarelen är ett område där östliga och västliga kulturer möts.

Centret som skall grundläggas, kunde utgöra en mötesplats för östfinländska och nordiska samfund.

3. Den nordiska kulturen är föga känd, vilket huvudsakligen beror på det geografiska avståndet. De naturliga kulturbanden till de övriga nordiska länderna saknas.

4. De egna kultur- och konstinstitutionerna i staden Joensuu erbjuder goda förutsättningar för centrets verksamhet.

– I Joensuu finns Finlands äldsta landskapsbibliotek med goda, omfattande samlingar.

– Joensuu stadsteater fungerar som regional teater i norra Karelen län.

– I Joensuu befinner sig museer som tjänar hela landskapet: norra Karelen museum och Joensuu konstmuseum.

– Musikinstitutet i Joensuu är bland de största i Finland med en verksamhet som täcker länets mellersta- och sydliga delar (tio kommuner).

- Joensuu stadsorkester fungerar också som regionalorkester i Nordkarelen. Universitetets nya festsal gör det möjligt att stora orkestrar uppträder och att operor uppförs.
- Bildkonstskolan i Joensuu erbjuder goda undervisningsutrymmen även för utomstående bruk.
- Joensuu sommarfestivalcentret erbjuder goda utrymmen för omfattande nordiska kulturträffar (t. ex. kör-, folkmusik- och folkdansfestivaler).
- Sångfestivalen i Joensuu och kammarmusikveckan som riksomfattande och mer internationella evenemang gör det möjligt att uppföra nordisk musik för en omfattande publik.
- Det nya bibliotekshuset som byggs mot slutet av detta århundrade erbjuder möjligheter att arrangera olika typer av kulturevenemang och presentation.
- Joensuu och Nordkarelen har varit föregångare när det gäller vuxenutbildning. Förutsättningarna för experimentartat arbete finns.

5. Joensuu universitet är det mest omfattande av universiteten i östra Finland. Universitetet indelas i humanistisk, pedagogisk, samhällsvetenskaplig, matematisk-naturvetenskaplig och forstvetenskaplig fakultet.

Nordiskt kultur- och informationscentrum skulle säkerligen öka forskningssamarbete, av vilket man redan har erfarenhet inom det regionalpolitiska forskningsområdet.

Den nya festsalen i Joensuu universitet erbjuder möjligheter till internationella möten och kongresser (simultantolkning på fem olika språk).

Universitetets bibliotek får nya moderna utrymmen 1985 varefter det på ett mångsidigt sätt kan tjäna olika målgrupper. Biblioteket har en delvis Fennica-rättighet.

Karelska forskningsinstitutet och Mekrijärvi forskningsstation i Ilomantsi ger ytterligare förutsättningar för nordiskt samarbete.

De ovan nämnda platsernas läge har markerats på närslutna kartan¹.

Utrymmen för kultur- och informationscentret

Kultur- och informationscentret skulle ha egna kontors- och möteslokaler, men i övrigt skulle det ha följande lokaler till sitt förfogande:

Utställningar   Konstmuseum, utrymmen för ambulerande stora utställningar
                          Konstmuseets gårdsbyggnad (små utställningar)
                          Kulturnämndens utställningslokal Kultturelli
                          Utställningsutrymmen i det nya bibliotekshuset
                          (små bildkonst- och fotografiutställningar, litteraturutställningar)

¹ Här ej tryckt.

Konserter	Universitetets festsal Musikinstitutets konsertsal Konstmuseets festsal Skolornas festsalar Kyrkor
Seminarier och kurser	Universitetets auditorium och festsal (100–600 pers.) Konstmuseets festsal (högst 260 pers.) Bildkonstskolan (högst 4 × 20 pers.) Medborgarinstitutets auditorium (80 pers.) Rantakylä auditorium (220 pers.) Möteslokaler på restauranger Det nya bibliotekshusets auditorium (från och med år 1990)
Teater	Stadsteater (stor och liten scen) Rantakylä auditorium Studenthusets studiotheater

Alternativ av byggnader:

Av de redan befintliga byggnaderna gäller följande utrymmen:

- Det nuvarande huvudbiblioteket, Rantakatu 8, under den förutsättningen att musikinstitutet får tilläggsutrymmen i samma kvarter där det befinner sig.
- Samskolans gymnasium, Koulukatu 9

Om utrymmesproblemet avgörs med ett nybygge, gäller följande alternativ:

- Den gamla traskolan i Ranta-Mutala och dess tomt.
- Kvarter 25 på Siltakatu 26 förenat med det nya teaterhuset
- Hasaniemi
- En del av kvarter 1301 möjligen förenat med det nya teaterhuset
- Marjala-området

Ifall utrymmen kommer att placeras i de redan befintliga byggnaderna, skall logibehovet tillgodoses med lokal hotellkapacitet.

Ifall problemet löses med ett nybygge, blir det aktuellt att avögra, om logiutrymmen byggs i samma hus.

Staden anser att det nuvarande bibliotekshuset är det bästa alternativet. Huset ligger vackert vid älven Pielisjoki vid Rantakatu. Huset blir ledigt i början av 1990-talet, då det nya bibliotekshuset invigs. Det finns redan utställningsutrymmen där och det finns plats för mångsidiga kontors- och möteslokaler.

Stadsstyrelsen i Joensuu meddelar å sin sida att den är beredd att uthyra utrymmen för det aktuella centret på förmånliga hyresvillkor och i enlighet med tidtabellen som ovan förklarats. Ifall förutsättningen för centret är ett nybygge, är stadsstyrelsen beredd att på förmånliga villkor överlåta en

tomt på ett sådant ställe som är lämpligt för kultur- och informationscentret och dess verksamhet.

Med hänvisning till ovan anförda synpunkter stöder Joensuu stadsstyrelse varmt medlemsförslaget att grunda ett nordiskt kultur- och informationscentrum och föreslår att centret grundas i Joensuu.

Stadsstyrelsen är beredd att i positiv anda fortsätta förhandlingar om det nordiska kultur- och informationscentret.

Joensuu den 13 augusti 1984

Joensuu stadsstyrelse

Pirkko Kylänpää

2. biträdande stadsdirektör

Esko Järvelin

1. biträdande stadssekreterare

Nyslotts stadsstyrelse:

I Nordiska rådet har man tagit initiativ till grundande av östra och mellersta Finlands kultur- och informationscentrum i östra Finland.

Föreningen Pohjola-Nordens S:t Michelsdistrikt ry har avgivit sitt utlåtande i frågan. Nyslotts stadsstyrelse bifogar utlåtandet eftersom det innehåller motiveringar för Nyslott som placeringsort för centret. Nyslotts stadsstyrelse vill fästa uppmärksamhet också på följande synpunkter:

1. Nyslott som mellanport i Vuoksens vattendrag är ett område där kulturen från öst och väst mötts redan på 1300-talet.

2. Nyslott ligger mycket centralt med tanke på hela östra Finland. Nyslott ligger på 2–3 timmars köravstånd från östra Finlands utkanter. Därför är stadens läge med tanke på möten, underhandlingar och informationstillfällen utmärkt.

3. I slutet av 1400-talet byggdes fästningen Olofsborg av Erik Axelsson Tott. Den är ett nationellt minnesmärke och den restaurerades högklassigt på 1960- och 1970-talen med tanke på att kunna användas för kongresser och möten året om.

4. Nyslotts operafestival har blivit ett internationellt evenemang, vilket är en fördel för staden med tanke på placeringsort för centret jämfört med de övriga nordiska länderna. Den kulturella bakgrund som operafestivalen skapat och det att filialen vid Joensuu universitet ligger i Nyslott skapar en god kulturell grund för kultur- och informationscentrets verksamhet.

5. Nyslott är centrum för universitetsutbildningen i östra Finland. I staden finns

- lärarutbildningsanstalten vid Joensuu universitet
- institutionen för översättarutbildning. Skolan har simultantolkningsanläggning.

6. S:t Michels läns landskapsmuseum och segelfartsmuseum kommer att placeras i Nyslott.

7. Nyslott med den närbelägna åsen Punkaharju är östra Finlands viktigaste centrum för turism.

8. Östra Finlands universitet har gemensamt kommit överens om att påbörja ekologisk forskningsverksamhet på Saimen så att forskningsstationen och det planerade forskningsfartyget kommer att placeras i Nyslott. Verksamheten skall senare utvidgas till att omfatta Saimens ekologiska forskningsstation. Nyslotts stad har understött planen bl. a. genom att skaffa utrymmen åt forskningsstationen och genom att ta hand om en del av fartygets serviceuppgifter. Det vore motiverat att utvidga verksamheten till att omfatta nordisk ekologisk forskningsstation, vilket å sin sida skulle stödja S:t Michels läns strävanden att bilda ekolän. Samarbeta med det planerade kultur- och informationscentret skulle stödja och utvidga bådas verksamhet.

9. Nyslotts nya stadshus blir färdigt i början av 1986. Då flyttar stadens ämbetsverk till det nya stadshuset vilket betyder att de många lediga lokalerna i stadens centrum omgående kan ställas till kultur- och informationscentrets förfogande.

10. Nyslotts stad är färdig att med alla tillgängliga medel medverka till grundandet av Nordiska kultur- och informationscentret och hoppas att man i underhandlingarna kan reda ut och komma överens om de åtgärder på vilka staden kan bidra till att planen snabbt kan förverkligas.

Nyslott den 13 augusti 1984

Nyslotts stadsstyrelse

Jouko Juntunen

Biträdande stadsdirektör

Risto Pullinen

Stadssekreterare

Jyväskylä stad¹:

I Mellersta Finland har ett regionalt nordiskt informationskontor fungerat på försöksbasis sedan år 1981. Vid genomförande och utvecklande av

¹ Yttrandet översatt från finska

omfattande nordisk vänskapsverksamhet har informationskontorens verksamhet visat sig vara viktig. Bl. a. på basen av erfarenheter från informationskontorens verksamhet finner stadsstyrelsen inrättandet av det föreslagna kultur- och informationscentret i Östra och Mellersta Finland viktigt och föreslår, att beredningen av inrättandet av ett centrum fullföljs vidare enligt medlemsförslaget.

Stadsstyrelsen anför därtill att enligt stadsstyrelsens uppfattning bör detta centrum fortfarande vara beläget i Jyväskylä.

Jyväskylä den 18 maj 1984

Jyväskylä stadsstyrelse

Jaakko Lovén

Stadsdirektör

Hannu Kiiski

Kanslissekreterare

Outokumpu stad, stadsstyrelsen¹:

— — — Avsikten är att centret skall täcka norra Karelens-, Kuopio-, St Michels- och mellersta Finlands län. Målet med centret är att knyta befolkningen närmare till det övriga Norden

- genom att informera befolkningen
- genom att stimulera kulturutbytet
- genom att ge språkundervisning och
- genom att öka de mänskliga kontakterna.

I praktiken skulle centret fungera genom att inbjuda föreläsare, arrangera turnéer, stimulera vänortsverksamheten och språkundervisningen och öka informationen om det övriga Norden. Bl. a. högskolorna i området, Pohjola-Norden-organisationen och Nordiska språk- och informationscentret skulle kunna vara samarbetspartners.

Enligt stadsfullmäktige lämpar sig Outokumpu stad som lokaliseringsort för ett nordiskt kultur- och informationscentrum bl. a. av följande orsaker:

- en typisk naturskön östfinsk byggnadsplats står att finna för centret
- staden är länet Nordkarelens västligaste kommun, som gränsar både mot Kuopio- och St Michels län
- avståndet till staden landvägen är från Joensuu 50 km, Kuopio 90 km, Varkaus 100 km, Nurmes 125 km, Lieksa 150 km, Iisalmi 160 km, Nyslott 190 km, St Michel 190 km och Jyväskylä 230 km
- det finns goda bussförbindelser från ovannämnda orter till Outokumpu,

¹ Yttrandet översatt från finska.

flygförbindelserna till staden sköts via Joensuu (40 km) och Kuopio (80 km) flygstationer: tågförbindelser finns från Åbo, det s.k. båttåget stannar i staden

- staden satsar allt hårdare på turismen
- staden har vänortsförhållande med Olofströms kommun i Sverige
- Pohjola-Norden-organisationens lokala medlemsförening fungerar i staden.

Stadsstyrelsen i Outokumpu anser att grundandet av ett nordiskt kultur- och informationscentrum står i enlighet med Finlands och speciellt Östra Finlands intressen, och ber att undervisningsministeriet skall vidtaga lämpliga åtgärder för förverkligandet av centret. Samtidigt föreslår stadsstyrelsen att centret skall placeras i Outokumpu.

Outokumpu den 2 april 1984

Outokumpu stadsstyrelse

Jaakko Iives

Stadsdirektör

Pauli Eskelinen

Stadssekreterare

Samverkande bildningsorganisationerna r.y.¹:

Enligt Samverkande bildningsorganisationerna är Nordiska rådets medlemsförslag vårt understöd: alla nordbor borde ha likadana möjligheter till inbördes kulturutbyte och kontakter.

Samverkande bildningsorganisationerna konstaterar dock att inrättandet av ett nytt nordiskt centrum och dess igångsättande kommer att kräva mycket stora ekonomiska resurser. Enligt bildningsorganisationerna kunde man uppnå samma målsättning – förbättrade nordiska kontakter till invånare i östra och mellersta Finland – också genom att koncentrera uppmärksamheten vid utvecklande av de redan befintliga institutionerna. Om man skulle ge invånarna i östra och mellersta Finland avsevärt mera ekonomiskt stöd kunde de utnyttja tjänsterna av framför allt Hanaholmens kulturcentrum men också Nordens hus i Island och de övriga planerade Nordens hus.

Bildningsorganisationerna understöder dessutom att Nordens folkliga akademi är ett utomordentligt nordiskt utbildningscentrum för vuxenutbildning, vars verksamhet kan effektiveras genom ökade ekonomiska resurser. Genom att placera mera medel i NFA och Hanaholmens kultur-

¹ Yttrande översatt från finska.

centrum samt inbördes kontakter och kulturutbyte som folkbildningsorganisationerna redan har utövat, kunde man avsevärt främja medlemsförslagets intentioner. Inrättandet av ett nordiskt centrum i östra Finland kunde komma i fråga senare, sedan det ekonomiska läget förbättrats.

Helsingfors den 6 juni 1984

Samverkande bildningsorganisationerna

Oili Parjo

Ordförande

Helena Kekkonen

Generalsekreterare

Island

Utbildningsministeriet¹:

Enligt medlemsförslaget bör Nordiska rådet rekommendera Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för att inrätta ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland. Med hänsyn till den motivering som framläggs i förslaget om den språkliga och geografiska situationen i denna del av Norden stöder ministeriet den föreslagna undersökningen.

Reykjavík den 6 juli 1984

På vägnar av ministern

Árni Gunnarsson

Atli Guðmundsson

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Departementet finner forslaget om et nordisk kultur- og informasjons-senter for øst og midt-Finland interessant. Et slikt senter vil uten tvil være et nyttig tiltak for å stimulere kontakten mellom den finskspråklige kultur og de øvrige nordiske land. Det er viktig at det grunnlaget som legges fra det finske skoleverk tas vare på og utvikles videre.

Vi viser bl. a. til at det allment sett er etablert et aktivt nordisk samarbeid på bibliotekområdet. Statens bibliotektilsyn bemerker at de finske deltakerne ofte har vanskeligheter med å delta så aktivt i dette som ønske-

¹ Yttrandet översatt från isländska.

lig. Dette skyldes i stor grad språkvanskeligheter. Under det nordiske bibliotekmøtet som nylig ble holdt på Ísland, hørte en flere ganger referert til det nordiske språk- og informasjonssenteret i Helsingfors. Flere deltakere hadde lånt språkkassetter der for å trene seg i å lytte til andre nordiske språk.

Opprettelsen av et tilsvarende senter i en annen del av Finland, mener vi vil være av stor verdi for å beholde og videreutvikle samarbeidet mellom Finland og de øvrige nordiske landene.

Oslo, 23. august 1984

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Norsk kulturråd har i skrivelse den 22 maj 1984 forklarat, att rådet icke kommer att avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Sverige

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ har sedan många år ett nära samarbeide med skolmyndigheter og intresseorganisationer i Finland. I de diskussioner som sker mellom de båda länderna tas också opp frågan om kultur- og informationsutbyte. Særskilt vill SÖ betona betydelsen av alla åtgärder som syftar till att överbrygga språkklyftan mellom länderna som att inrätta ett kultur- og informationscentrum för östra og mellersta Finland.

Även om det finns ett väletablerat centrum i Hanaholmen för ett kultur-samarbete mellom Finland og Sverige kan ett centrum som beskrivs i förslaget fungera som ett komplement för fördjupade kontakter i ett traditionellt helt finskspråkigt område. Ett sådant centrum borde på såväl den finska som svenska sidan främja ett ökat nordiskt og därmed internationellt erfarenhetsutbyte og internationell samverkan rörande bl. a. det interkulturella inslaget i skolans undervisning.

I detta sammanhang vill SÖ framhålla de kulturella og pedagogiska konsekvenserna för skolans verksamhet av att cirka hälften av den nordiska invandringen till Sverige kommit från Finland. Det nordiska samarbeidsavtalet har också betydelse för olika samarbeids- og informationsformer mellom de nordiska länderna.

SÖ har blandt annat i sitt yttrande över språk- og kulturarvsutredningens betänkande (SOU 1983: 57) betonat att lärare og annan skolpersonal i Sverige og Finland är i behov av ökade språkkunskaper og ökad kännedom om samhälls- og kulturliv i båda länderna. Det borde också övervä-

gas möjligheter att inom ramen av ett kultur- och informationscentrum ordna elevutbyte och lägerskolverksamhet mellan länderna i språkutvecklande och kulturkunskapsfrämjande syfte. Detta kan t. ex. gälla elever med finska som hemspråk eller elever med finska som tillvalsämne både i grundskolan och gymnasieskolan.

Hemspråkslärare i finska som kulturtolkar och förmedlare av den sverigefinska kulturen kommer på sikt att ha ökat behov av samverkan med Finland. I framtiden får man räkna med att det till stor del rekryteras blivande lärare bland finskspråkiga som vuxit upp i Sverige och som inte har tillräckligt aktuella kunskaper i det finska språket och om den finska kulturen. Möjligheter att upprätthålla krav på språklig kompetens och kulturkompetens blir då bl. a. beroende av att lärarkandidater, lärare och lärarutbildare från Sverige ges ökade kunskaper i Finland. Exempelvis kan ett kultur- och informationscentrum fungera som medel för ett samarbete mellan högskolor i Sverige och Finland.

SÖ stöder Nordiska rådets förslag att utreda förutsättningar för att inrätta ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland.

Stockholm den 20 juli 1984

Hans Hamber

Ritva Lohva

Statens kulturråd:

Finland har, som en del av Norden, en stark samhörighet både kulturellt och ekonomiskt, med de övriga nordiska länderna. I nordiska sammanhang är det språket som är största hindret för Finlands jämställdhet. Man har på olika sätt velat stärka de skandinaviska språkens ställning i Finland bl. a. genom att placera det nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors.

I det medlemsförslag som föreligger uttrycks en önskan att skapa ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland. Förslagsställarna önskar att Nordiska rådet skall rekommendera ministerrådet att utreda förutsättningarna för ett sådant centrum.

Som nämnts finns redan ett nordiskt språk- och informationscentrum i Helsingfors. Därtill finns även andra nordiska institutioner i de olika nordiska länderna. Dessa har i dagens läge avsevärda svårigheter med driftsfinansieringen.

Mot denna bakgrund ser statens kulturråd det som mer ändamålsenligt att eventuella medel satsas på verksamheter som syftar till att närma Finlands finskspråkiga befolkning till det övriga Norden med information, kulturutbyte m. m.

Kulturrådet har naturligtvis inget emot att frågan utreds vidare. Vi anser dock inte att, i det rådande ekonomiska läget, ytterligare medel bör satsas i första hand på att inrätta nya institutioner, utan på verksamhet. Utredningsarbetet bör företrädesvis koncentreras på att hitta lämpliga verksamhetsformer.

Stockholm den 20 juni 1984

Lars Engqvist

Hans Johansson

Sveriges allmänna biblioteksörening (SAB)

Det är enligt SAB:s mening av stort värde om man på olika sätt försöker närma de enspråkigt finska delarna av Finland till övriga Norden.

SAB vill därför för sin del tillstyrka det framlagda förslaget om utredning av förutsättningarna för att inrätta ett nordiskt kultur- och informationscentrum för östra och mellersta Finland.

Lund den 14 augusti 1984

För Sveriges allmänna biblioteksörening, SAB

Jan Nyberg

Kanslichef

Arbetarnas bildningsförbund (ABF):

Arbetarnas bildningsförbund (ABF) har efter remisstidens utgång konstatat att Folkbildningsförbundet avgivit yttrande över ovanstående medlemsförslag.

Då ABF är medlem i Folkbildningsförbundet, men inte delar den i yttrandet framförda uppfattningen, vill vi påpeka att yttrandet är insänt av Folkbildningsförbundets sekretariat och inte behandlats i förbundets styrelse.

ABF delar den av statens kulturråd framförda uppfattningen att medlemsförslagets syfte – att stödja ökade kontakter mellan östra och mellersta Finland och övriga Norden – uppnås betydligt effektivare och billigare

genom stöd till verksamhet i befintliga organisationer, än genom byggande av ytterligare institutioner. I rådande ekonomiska läge kan vi inte tillstyrka ens utredning av ytterligare institutioner.

Stockholm den 17 september 1984

Arbetarnas bildningsförbund

Leif Palmgren

Folkbildningsförbundet har i skrivelse den 4 juni 1984 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden

(Väckt av Pär Stenbäck samt Guðrún Helgadóttir, Tuulikki Petäjäniemi och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR):

— — — NTR kan ta ställning till frågan först vid nästa nordiska tullmöte som är beräknat att äga rum i juni 1985. Upplyningsvis kan emellertid meddelas att frågan om ankomstförsäljning av högbeskattade varor på flygplatser berördes vid 1983 års nordiska tullmöte i Köpenhamn. Representeranterna för Danmark, Finland, Norge och Sverige var då eniga om att det skulle vara i strid med grundtankarna om tullfrihet att tillåta köp i tax-free shops vid ankomsten. Frågan kommer att diskuteras i den särskilda arbetsgrupp för behandling av tullfrågor i flygtrafiken, som skall avlägga rapport till 1985 års nordiska tullmöte, som är planerat att hållas i Sverige.

Stockholm den 28 november 1984

Björn Eriksson
Ordförande i NTR

— — — översänds härmed rapportdelen av protokollet från Nordiska tulladministrativa rådets möte i Kalmar den 18–20 juni 1985. Det färdiga protokollet från mötet kommer att översändas så snart det tryckts färdigt. Några ändringar i rapporttexten kommer dock ej att företagas.

Som framgår av rapportens punkt 6.1 (*se Bihang*) behandlades vid mötet Nordiska rådets sekretariats remiss av medlemsförslag A 691/t angående skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden.

Stockholm den 3 oktober 1985

Lilian Hagström

Protokollsutdrag

6.1 Nordiska rådets presidium Jnr 695/84. Remiss av medlemsförslag A 691/t angående skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden.

Förslaget syftar till en rekommendation till Nordiska ministerrådet. NTRs AU meddelade Nordiska rådets sekretariat i brev 1984-11-28 att NTR skulle kunna ta ställning till frågan först vid det nordiska tullmötet i juni 1985 samt refererade de synpunkter som framförts vid föregående tullmöte i Köpenhamn 1983.

Frågan om ankomstförsäljning har behandlats i den av Köpenhamnsmötet tillsatta flygtullgruppen, se avsnitt 4.3.2 på sid 8–9, 27–30 i gruppens rapport, se rapportbilaga 5.

Majoriteten av deltagarna i tullmötet uttalade en starkt negativ inställning till förslaget att införa ankomstförsäljning som man ansåg skulle medföra såväl praktiska kontrollmässiga som principiella problem. Man hänvisade till den rekommendation av tullsamarbetsrådet (CCC) enligt vilken försäljning i tax-free shops bör begränsas till resande som avreser till utlandet.

Från *Island*, som har tillämpat ankomstförsäljning i över tio år, sade man sig ej ha denna negativa syn på systemet.

Nordiska turistrådet:

Frågan om skattefri försäljning till flygpassagerare vid inresa och icke vid utresa har under de senaste åren blivit uppmärksammas vid flera diskussioner inom internationella turistorganisationer. Argumenten har i stort sett varit desamma som de, vilka nämns av förslagsställarna inom Nordiska rådet.

I korthet kan argumenten beskrivas enligt följande:

- flygsäkerheten förbättras
- passagerarnas bekvämlighet i kabinen ökas
- flygplanens bränsleförbrukning minskas
- kabinpersonalens arbete underlättas
- störningar genom förbjuden alkoholkonsumtion undviks.

Nordiska turistrådet anser, att dessa argument är så vägande, att en ändring av bestämmelserna bör fås till stånd i enlighet med medlemsförslaget.

Nordiska turistrådet utgår dock från, att medlemsförslaget avser en komplettering och inte slopande av nuvarande rätt till inköp vid utresa. I annat fall skulle säkert förvirring uppstå t. ex. bland utländska flygpassagerare.

Vår uppfattning är emellertid, att det i medlemsförslaget föreslagna systemet dock snabbt skulle vinna popularitet och på det sättet befrämja de mål, som avses.

Helsingfors den 8 november 1984

Bengt Pihlström

Direktör, ordförande för
Nordiska turistrådets
direktörsgrupp

Carola Hannuksela

Sekreterare för Nordiska
turistrådet

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 31 oktober 1984 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Danmark

Ministeriet for offentlige arbejder:

— — skal i den anledning, efter at have indhentet udtalelser fra *tolddepartementet* og *industriministeriet*, afgive følgende udtalelse:

Indrømmelse af afgiftsfritagelse i henhold til gældende lovgivning forudsætter, at de indkøbte varer udføres af landet. Afgiftsfrit lufthavnssalg bygger på dette eksportprincip, som ville blive gennemhullet ved et salg for ankomende passagerer.

Efter at forslaget har været forelagt EF-kommissionens generaldirektorat XV, skal det meddeles, at afgiftsfrit salg i Danmark til indrejsende flypassagerer dels vil stride imod 6. momsdirektivs regler om, at varer, der ikke eksporteres, skal pålægges moms, dels at det er en forudsætning for rejsegodsdirektiverne, at varerne ikke købes på indrejselandets territorium, idet et sådant køb ikke kan betragtes som et køb uden for landets grænser.

Herudover kan anføres, at det i motiveringen til forslaget bl. a. er anført, at afgiftsfrit lufthavnssalg til ankomende passagerer vil have visse sikkerhedsmæssige fordele. Det skal imidlertid bemærkes, at de danske luftfartsmyndigheder må afvise, at der er sikkerhedsmæssige problemer forbundet med passagerers medbringelse af toldfrie varer i flyene.

De sikkerhedsmæssige forhold overvåges nøje af myndighederne, der imidlertid ikke er bekendt med ulykkestilfælde af den i forslaget omhandlede art.

Ud fra et lufthavnsmæssigt synspunkt kan det klart siges, at tanken om et afgiftsfrit salg til ankomende flypassagerer i Københavns lufthavn er helt urealistisk, allerede fordi lufthavnen ikke er indrettet til og heller ikke vil

kunne indrettes til at muliggøre sådant salg. En indpasning af afgiftsfrit salg, der i øvrigt snarest muligt vil blive udvidet med parfume- og chokoladevarer, i lufthavnens ankomstområder vil af pladmæssige årsager være udelukket såvel på kortere som på længere sigt, og det vil selvsagt ikke kunne komme på tale at henlægge sådant salg til transithalområdet og dermed til ekspeditionsområder, der er dimensioneret og indrettet til ekspedition af afrejsende passagerere. Dette vil gå helt på tværs af igangværende bestræbelser på at skabe de bedst tænkelige rammer for det afgiftsfrie salg på Københavns lufthavn som led i en generel forbedring af lufthavnens service over for passagererne.

Afslutningsvis skal anføres, at industriministeriet finder, at der ikke er erhvervsmæssige begrundelser for den foreslåede omlægning.

København, den 18. december 1984

H. Spangenberg

Grønlands Hjemmestyre, Trafikafdelingen:

Vi har fuld forståelse for de i forslaget nævnte fordele ved en sådan ordning, og finder heller ikke at forslaget i praksis – specielt efter at de nye indførselsregler for Grønland er indført – vil få nogen betydning for KGH's salg af varer i Sdr. Strømfjord og Narsarsuaq.

Forslagets gennemførelse vil umiddelbart kræve to ting:

1. at der findes en metode, hvorved man i kioskerne kan få bevis for at den ankomne passager har ret til det skattefrie indkøb. Bording passet som benyttes i dag, er jo afleveret ved ombordstigningen.
2. at der sker nogle bygningsmæssige ændringer i Narsarsuaq, hvor den skattefrie kiosk i dag er placeret inden for sikkerhedskontrollen.

Vi finder imidlertid ikke at forslaget vil mindske behovet for toldbehandling, da passagererne stadig under flyvning, vil være istand til at indhandle afgiftsfrie varer også ud over den kvote, der er lovlig at indføre, ligesom vi er betænkelige ved at indføre en speciel ordning i Norden, der adskiller sig så væsentligt fra den praksis, der følges over det meste af verdenen.

Nuuk, den 3. januar 1985

P. d. v.

Jesper Juhl

Grønlandske Handel, Handelsinspektoret (KGH) har via telex meddelat:

KGH kan principielt tilslutte sig en udvidelse af bestående ordning således at flypassagerer gives mulighed for køb af taxfree varer ved indrejse. For Grønlands vedkommende i praksis dog kun i allerede eksisterende taxfree salg i Sønder Strømfjord og Narsarsuaq, idet yderligere etablering af taxfree salg eksempelvis i Thule ikke ville kunna svare sig økonomisk.

Danmarks Turistråd:

— — vil vi uden at kunne støtte det rejste forslag med yderligere argumenter for skattefrit salg ved ankomst til destinationslufthavn gerne erklære os positive over for det stillede forslag. Alt, hvad der kan lette rejser de nordiske lande imellem, vil anspore turisme og hermed det internordiske samvær.

København, den 11. december 1984

Erik Palsgaard

De i forslaget nævnte positive sider ved at købe toldfrie varer i indrejse-lufthavnen i stedet for i afgangslufthavnen er vi enige i, og argumenterne dækker vort synspunkt.

Forslaget kan medføre nogle samfundsmæssige aspekter med hensyn til mere eller mindre salg i danske lufthavnes tax-free forretninger. Der foreligger ikke os bekendt nogen statistik, der kan godtgøre, om forslaget nationalt set er en fordel eller en ulempe.

Det er imidlertid vort håb, at denne fornyede debat om skattefrit salg til flygpassagerer ikke vil medføre en generel debat om betimeligheden af dette salg.

København, den 18. december 1984

P. E. Jensen
Vicedirektør

Danmarks Rejsebureau Forening:

— — Da Foreningen en del gange tidligere har foreslået en sådan ordning til de relevante ministre, hvor vi dog ikke specielt har haft de nordiske lande i tankerne, men har fundet problemet ganske generelt for

flyrejsende, kan vi naturligtvis kun hilse det af Nordisk Råd fremsatte forslag velkommen.

Foreningen giver gerne denne sag sin støtte og håber at regeringerne og myndighederne i de nordiske lande vil gøre sig de samme overvejselser og finde at fordelene langt overvejer de få ulemper systemet måtte medføre.

Vi hører med interesse hvorledes sagen sidenhen forløber.

København, den 20. december 1984

Danmarks Rejsebureau Forening

Karin Aagesen

Generalsekretær

British Airways:

— — — er det vor lokale mening, at en tilladelse til skattefrit salg ved indrejse har mange fordele.

København, den 29. oktober 1984

Poul Bech

Salgschef

Lufthansa:

— — — at det i vore øjne ville være en stor lettelse, hvis det ville være muligt at tilbyde passagerne et skattefrit salg af drikke- og tobaksvarer m. m. ved indrejse til Danmark, som det f. eks. er tilfældet i Reykjavík. Dette ville betyde en betydelig lettelse for flyselskaberne, både hvad angår mængden af håndbaggage og dermed sikkerheden og selvfølgelig også vægten.

København, den 26. oktober 1984

Lufthansa German Airlines

Uwe R. Schäfer

Direktør
Danmark & Ísland

Maersk Air:

Medens vi har forståelse for de bevæggrunde, der ligger bag fremsættelsen af forslaget, er det nødvendigt samtidigt at gøre opmærksom på følgende:

1. Passagerer ønsker også på udrejsen at købe toldfrie varer i afgangslufthavnen til forbrug f. ex. under ferie i udlandet. Uanset om forslaget vedtages, vil der ikke ændres herpå. Det salg, der finder sted i luften, vil blot finde sted på jorden, men de flasker, der i dag transporteres i luften, vil fortsat blive transporteret i luften;

2. Charterselskabernes indtægter ved det toldfrie salg er ganske betydelige og er af altafgørende betydning for økonomien ved charterflyvning. Såfremt salget finder sted i ankomstlufthavnen, rammes alene de skandinaviske charterselskaber, og denne industris arbejdspladser flyttes langsomt over på udenlandske flyselskaber, idet intet tyder på, at man i udlandet har tanker i samme retning som Nordisk Råd. En betingelse måtte derfor være bred europæisk enighed, før Norden ensidigt skulle ændre herpå;

3. For den nordiske rejsende har salget af toldfrie varer især betydning for den feriecharterrejsende. En ændring på principperne vil især have økonomiske konsekvenser for denne kategori passagerer og ikke for den foretningsrejsende. Forslaget vender således den tunge ende nedad og rammer især den ferierejsende, som måske kun foretager én rejse én gang om året.

Vi finder således, at forslaget i Nordisk Råd ikke skal nyde fremme, medmindre alle europæiske lande tilslutter sig, og finder tillige, at tankerne om en omlægning som skitseret vil have en social slagside, som næppe har været overvejet tilstrækkeligt.

København, den 11. december 1984

Mærsk Air

Bjarne Hansen

Sterling Airways A/S:

De i forslagets andet afsnit anførte bevæggrunde vil vi tillade os at karakterisere som påstande, og vi skal på baggrund af 22 års erfaring indenfor international luftfart i den forbindelse bl. a. oplyse:

– at vi ikke er bekendt med, at tax free varer anbragt i hattehylder ofte har været tæt på at forårsage ulykkestilfælde blandt passagererne. Vi har derimod erfaring for, at hattehylderne primært anvendes til beklædningsgenstande og tasker, mens de tax free varer placeres under stolene. I øvrigt

overholdes flyregulativet strengt, der påbyder at ingen hårde varer, herunder flasker m. m. må anbringes på hattehylder.

– at vi ikke er enige i, at brændstofforbruget vil falde, idet eventuel ledig plads blot vil blive optaget af andre effekter såsom f. eks. mere bagage, flere reservedele og lign.

– at vi ikke har erfaring for, at alkoholkonsumtion ofte forårsager ukontrollable forstyrrelser ombord.

I øvrigt vil det fortsat være således, at flypassagererne vil have fri lejlighed til at proviantere tax free varer såvel i afrejselufthavnens transit-områder som ombord i flyene, så vi har vanskeligt ved at se, at forslaget skulle medføre en væsentlig afhjælpning af de *påståede* problemer.

Vi skal ikke undlade at gøre opmærksom på, at vort selskab er et af de førende i verden med hensyn til salg af tax free varer ombord i fly, og for skandinaviske charterselskaber og også i stigende grad for andre luftfarts-selskaber er denne forretningsvirksomhed ikke alene fundamentet for virksomhedernes overlevelse men yderligere en naturlig, integreret del af den servicepakke, det enkelte selskab tilbyder sine gæster. Samtidig har gæsterne en forventning om, at servicepakken indeholder mulighed for at fordrive de ofte lange rejsetider med bl. a. køb af tax free varer.

Det er vor opfattelse, at åbning af mulighed for køb af tax free varer ved indrejse til Norden ikke vil medføre en nævneværdig nedgang i transporten af tax free varer ombord i flyene, og de i forslaget angivne mål, vil således ikke blive nået.

Forslaget kan let føre videre til den tanke, at næste skridt er indførelse af forbud mod salg af tax free varer ombord i fly, hvilket vil have en yderst negativ effekt på den internationale lufttrafik.

Vi kan ikke bifalde det i Nordisk Råd rejste forslag.

København, den 20. december 1984

Sterling Airways

Peter Vange

Adm. direktør

A/S Conair:

De synspunkter som hidtil har været fremført i denne sag har hovedsagelig gået på det bekvemmelighedsmæssige, og det sikkerhedsmæssige – derimod har det økonomiske aspekt sjældent været fremført, til trods for at det er muligheden for økonomisk gevinst hos flypassageren, som er den egentlige baggrund for eksistensen af det toldfrie salg.

Flypassagererne vil ikke benytte sig af toldfrit salg ved ankomsten medmindre priserne er lig med eller lavere end konkurrerende indkøbsmu-

ligheder. Sålænge der er udsigt til en økonomisk gevinst ved indkøb andetsteds vil flypassageren medbringe spiritusflasker m. m. i sin bagage ombord i flyet – uanset om disse varer er købt i beskattet stand i et land med lavere spiritusafgifter end i hjemlandet (og det vil for nordboere i praksis sige alle lande syd for den dansk/tyske grænse), eller varerne er købt ved afrejsen i en toldfri butik i udlandet eller ombord i flyet.

Det vil derfor ikke være muligt helt at afskaffe eksistensen af toldfri varer i passagerernes bagage, men måske nok i et vist omfang at reducere mængderne.

Merforbruget af brændstof som følge af vægten af de toldfrie varer i flyet er naturligvis indregnet i flyselskabets kalkulationer, hvorfor en evt. besparelse på dette punkt langtfra vil kunne opveje tabet af fortjenesten ved salget.

Det er Conairs opfattelse, at salget af toldfrie varer er en kommerciel rettighed snævert forbundet med den internationale karakter af lufttransport, og at hele dette område er uegnet for international regulering. En anden følge af regulering på området vil desuden blive en forvridning af konkurrencen mellem transportforetagender i de tilfælde, hvor f.eks. skibsruter vil kunne udføre den samme transportopgave.

Forslaget er efter vor opfattelse ikke gennemtænkt. Hvis luftfartsselskaberne og dets passagerer virkelig havde interesse i en ændring af den nuværende tilstand, ville de utvivlsomt selv forlængst have fremsat forslag til en sådan ændring. Vi bemærker iøvrigt at handelskammeret ikke har hørt charterselskabernes organisationer f.eks. ACA og IACA.

Vi står i det hele taget uforstående overfor baggrunden for det finske handelskammers initiativ, og vi betvivler, at der eksisterer en bred interesse i forslagens gennemførelse.

Dragør, den 31. januar 1985

A/S Conair

E. Brodersen

Finland

Ministeriet för inrikesärendena har i skrivelse den 12 december 1984 förklarat sig icke ha något att anmärka i anledning av medlemsförslaget.

Finansministeriet:

Finansministeriet har haft tillfälle att bekanta sig med *tullstyrelsens* utlåtande av den 14 december 1984 (*se nedan*) innan ministeriet avgivit +1 – A 691/t Supplement

detta utlåtande. Ministeriet omfattar de åsikter som tullstyrelsen framfört och önskar för egen del dessutom anföra följande.

Inom den internationella handeln accepteras allmänt principen, att exportförsäljning är skattefri i exportlandet. Den skattefria försäljningen på flygstationer, flygplan och fartyg baserar sig på denna princip samt på principen, att konsumtionsskatterna bör uppbäras i konsumtionslandet. Eftersom alkoholdrycker och tobaksvaror inköps för att medtas på resan, sker deras skattefria försäljning i enlighet med ovannämnda princip.

Passagerares rätt att från utlandet medföra vissa mängder alkoholdrycker, tobaksvaror och övriga varor baserar sig på vedertaget bruk för underlättandet av den internationella turismen. Det vore inte ändamålsenligt att beskatta även relativt obetydliga varor som inköpts i utlandet. I synnerhet på längre resor är det dessutom ofta av nöden att införskaffa förnödenheter för resans behov. Man bör emellertid noggrant fastställa de skattefria hemkomstgåvornas maximibelopp för jämlikhetens skull och för att underlätta bevakningen.

Förverkligandet av medlemsförslaget skulle innebära en speciell skatteförmån inom tullområdet för passagerare som anländer till landet på den grund att ifrågavarande person har varit utomlands. Detta vore inte förenligt med de principer, på vilka gällande praxis beträffande skattefri försäljning i allmänhet baserar sig, både i Europa och annorstädes. De synpunkter som framförts för ändring av nuvarande praxis är enligt finansministeriets åsikt inte tillräckliga. En bättre lösning vore att totalt slopa den skattefria försäljningen vid resa inom Norden.

Trycket för att slopa den skattefria försäljningen på flygfält och fartyg i trafiken inom Norden är starkt. Förutom det exempel som tullstyrelsen anför i sitt utlåtande kan nämnas Nordiska nykterhetsrådets skrivelse till de nordiska regeringarna i oktober 1983, vari föreslås en begränsning av införseln av skattefria alkoholdrycker samt på längre sikt ett totalt slopande av den skattefria alkoholförsäljningen i trafiken inom Norden.

Ett godkännande av medlemsförslaget och ett officiellt uppgivande av de principer, som den gällande skattefria försäljningen baserar sig på skulle troligen leda till allt större krav på ett totalt slopande av den skattefria försäljningen. I praktiken torde detta emellertid inte vara möjligt med tanke på den stora ekonomiska betydelsen som den skattefria försäljningen innebär t. ex. för rederibranschen. Härvid hänvisar finansministeriet till tidigare utlåtanden till Nordiska rådets Finlands delegation (se t. ex. finansministeriets utlåtande i anledning av medlemsförslaget A 580/s, 29 januari 1980)¹.

¹ Se Nordiska rådet, 29:e sess., Supplement.

På basen av ovan anförda synpunkter samt de motiveringar tullstyrelsen framfört understöder finansministeriet inte medlemsförslaget.

Helsingfors den 28 december 1984

Pekka Vennamo

Minister

Jarl Hagelstam

Regeringsråd,
såsom byråchef

Trafikministeriet hänvisar i skrivelse den 19 december 1984 till luftfartsstyrelsens yttrande av den 7 december 1984 (se nedan).

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

I medlemsförslaget hemställes

”att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna till skattefri försäljning på inresestation vid flygresor i Norden.”

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning kan ifrågavarande problem i princip lösas endast till en del genom ensidiga nordiska lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder, men åtgärdernas praktiska karaktär och målets totala uppnående förutsätter internationella fördrag, som accepteras i stor utsträckning.

De nuvarande grunderna i Norden för de skattefria butikernas verksamhet motsvarar dagens internationella utveckling och praxis, och dessa borde inte ändras ensidigt. Samtidigt må nämnas, att den i Keflavik flygfälts skattefria butik gällande praxisen, som beror på långa avstånd och andra särförhållanden, inte minskar betydelsen av den uppnådda enhetligheten.

Social- och hälsovårdsministeriet anser att man i stället för det ovan anförda borde hellre eftersträva alla sådana internationella initiativ, som syftar till en allmän inskränkning av skattefriheten i samband med resandet utomlands. Detta gäller i synnerhet alkoholdrycker och cigaretter, vilkas konsumtion onödigt ökas genom det nuvarande systemet, utan att inkösmöjligheterna utvidgas till försäljning även vid inresa. I enlighet med social- och hälsovårdsministeriets social- och hälsovårdspolitiska målsättningar borde man på olika sätt sträva till att konsumtionen av alkohol och

¹ Yttrandet översatt från finska.

tobak reduceras till minimum. Den i medlemsförslaget föreslagna åtgärden är inte enligt ministeriets uppfattning ägnad att stödja ifrågavarande målsättning.

Helsingfors den 13 december 1984

Matti Puhakka

Minister

Karl Johan Krokfors

Sekreterare för
internationella ärenden

Tullstyrelsen¹:

Man har under årens lopp framfört mycket olika synpunkter på resenärernas möjlighet att i samband med en utlandsresa köpa skattefria alkoholdrycker i s. k. tax-freebutiker på flygfält eller ombord på fartyg i utrikestrafiken. Man har föreslagit att det skall prövas, om denna inköpsmöjlighet i allmänhet bör anses tillåten, och man har gjort flera förslag till en nyreglering av den skattefria försäljningen. Vanligtvis har frågan framkastats så att en nykterhetsorganisation eller andra som kritiserar den skattefria försäljningen av alkohol har föreslagit en begränsning eller avskaffande av försäljningen på flyg- eller båtresor. Av sådana förslag kan nämnas bl. a. Nordiska rådets medlemsförslag av 1980 (*Sak A 580/s*),² om vilket tullstyrelsen i sin skrivelse av 11.6.1980 avgett sitt yttrande.

I sitt ovannämnda yttrande har tullstyrelsen redogjort för de av Finland godtagna internationella fördragen och internationell praxis. Efter det att yttrandet avgetts har Finland godkänt överenskommelsen om beskattning av resgods i resandetraffiken mellan Finland, Danmark, Norge och Sverige samt om skattefri försäljning på flygplats i dessa länder. (Fördr.S nr 34/81). Även enligt denna överenskommelse är försäljning tillåten endast till person som reser till utlandet. I den nationella lagstiftningen har denna princip upptagits i 30 § tullagen.

Överenskommelserna och de gällande stadgandena grundar sig på den allmänt accepterade skattetekniska principen att sådana varor som förs ut till utlandet och förbrukas där inte skall beläggas med skatt i det exporterande landet. Tullstyrelsen anser att man inte bör avvika från denna princip, även om man vet att resande i praktiken kan återinföra sådana alkoholdrycker som levererats härifrån till skattefria butiker eller fartyg och luftfartyg för att konsumeras här.

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Se Nordiska rådet, 29. sess., s. 596.

De synpunkter på flygsäkerhet och transportekonomiska omständigheter, med vilka medlemsförslaget har begrundats, har framförts redan tidigare. Dock känner man inte ett enda konkret fall, där alkoholdrycker som resande medför skulle ha orsakat en olyckssituation. Likaså har man medgett, att den ökande vikten i jämförelse med t. ex. vikten av flygplanets bränsle är ringa. Dessa omständigheter har kommit fram bl. a. på Nordiska tulladministrativa rådets möte, som hölls i Köpenhamn i juni 1983 och där man behandlade Svenska pilotföreningens förslag om överföring av försäljning till ankomsthallen för inkommande resande. På detta möte blev förslaget inte godkänt, utan man beslöt fortsätta dess behandling i tulladministrativa rådets sekretariat.

De som väckt förslaget i fråga anser, att det bör vara nog med att resenärerna rest utanför landets gränser för att kunna köpa skattefria varor. Tullstyrelsen kan under inga omständigheter godta denna åsikt. Ett besök utomlands borde i och för sig inte belönas med skatteförmåner. Tullstyrelsen anser, att förslagets godkännande skulle leda till en så omfattande ändring i övervakningen att det är skäl att överväga alla andra möjliga alternativ. Ett alternativ är att försäljningen av skattefri alkohol slopas helt och hållet, förutsatt att man kan komma överens om detta internationellt. I detta sammanhang kan också nämnas ett alternativ som framförts under riksdagsbehandling i Sverige och som går ut på att inkommande resande får en kupong som berättigar till att köpa skattefria alkoholdrycker i en av alkoholbolagets butiker, varvid bl. a. trafiksäkerhetsfrågorna skulle bli beaktade mycket långt.

De, som väckt ifrågasvarande förslag, har tagit ärendet i betraktande alltför ensidigt enbart från flygtrafikens synpunkt. Rederier som bedriver passagerartrafik kan emellertid komma med nästan likadana, med trafiksäkerheten och ökade störningsrisker sammanhängande argument för överflyttandet av försäljningen ombord till skattefria butiker i hamnar. Rederierna måste dessutom ordna inkvartering för försäljningspersonalen och ge personalen uppehälle ombord för en relativt kortvarig försäljning, varför övergången till försäljning i hamn skulle innebära kostnadsbesparingar för rederierna. Därför kan man anta, att rederierna, som redan nu anser, att de på grund av den s. k. 24-timmarsregeln är sämre lottade än de som idkar flygtrafik, skulle omedelbart yrka på en rätt att hålla skattefria butiker i hamnar. Kravet på en opartisk behandling av de olika trafikformerna, vilket man borde hålla i minnet då olika alternativ övervägs, kunde till och med leda till att man i Torneå och på andra biltrafikorter borde också inrätta en skattefri butik för dem som gjort ett besök utomlands.

Motiveringarna till förslaget och de ytterligare förslag som deras godkännande skulle leda till skulle medföra en så stor ökning i alkoholkonsumtionen att även alkoholpolitiska omständigheter borde därvidlag tas upp till en omsorgsfull granskning. Ur tullbevakningens synvinkel är motiveringarna till förslaget inte acceptabla.

I det egentliga medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna till skattefri försäljning på inresestation vid flygresor i Norden. Tullstyrelsen vill inte motsätta sig den föreslagna utredningen, även om den anser att det finns anledning att förhålla sig tveksam till nyttan av en sådan utredning. Ärendet borde inte ses enbart som en nordisk fråga, eftersom den skattefria försäljningen i sin nuvarande form i stor utsträckning är internationellt accepterad. Av de nordiska länderna torde Danmark dessutom vara mycket långt bundet vid de avgöranden Ekonomiska gemenskapen tar i ärendet. I varje fall åligger bevakningsuppgifterna i samband med resenärernas inköp tullverken i de olika länderna, varför speciellt Tullsamarbetsrådets ställningstagande borde enligt tullstyrelsens uppfattning beaktas i ärendets fortsatta behandling.

Helsingfors den 14 december 1984

Jormi Uitto
Generaldirektör

Pauli Kekkonen
Tullråd

Luftfartsstyrelsen:

Luftfartsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget att utreda möjligheterna till skattefri försäljning vid nordiska flygplatser även för ankommande passagerare i internationell trafik. En utredning av denna fråga är särskilt aktuell med beaktande bl. a. av att principbeslut nyligen fattats om att utvidga det skattefria varusortimentet på internationella flygplatser i Norden.

Luftfartsstyrelsen kan förena sig i de motiveringar som ligger bakom förslaget. Det är skäl att i detta sammanhang konstatera att det nordiska luftfartsinspektionsmötet år 1982 rekommenderade en undersökning av möjligheterna till skattefri försäljning för flygpassagerare på ankomstflygplatsen. Denna fråga har även berörts av bl. a. ECAC:s (Europeiska civilflygfartskonferensen) tekniska kommitté.

Luftfartsstyrelsen förutsätter att en utredning om skattefri försäljning även vid inresa inte bör ifrågasätta den hävdvunna försäljningen för avresande passagerare.

Helsingfors den 7 december 1984

C.-E. Calàs
Generaldirektör

Lars Lökvist
Byråchef

Centralen för turistfrämjande¹:

Centralen för turistfrämjande hänvisar till det yttrande som Nordiska turistrådet avgett i samma ärende 8.11.1984 (*se ovan*) och förenar sig om de i yttrandet framförda synpunkterna. Centralen för turistfrämjande förordar förslaget att tillåta skattefri försäljning för flygpassagerare vid inresa inom Norden.

Helsingfors den 28 december 1984

Bengt Pihlström

Direktör

Kyllikki Silvennoinen

Förvaltningschef

Helsingfors handelskammare¹:

Helsingfors handelskammare har redan 11.4.1983 på eget initiativ gjort ett förslag i samma ärende till Internationella handelskammaren, och dess verkställande direktör har på det möte som ICC:s lufttransportutskott höll i Paris 4.11.1983 personligen presenterat förslaget.

Vi bifogar en kopia av det förslag vi gjort och av en sammanfattning rörande ärendets behandling på ovannämnda möte — — — (*se Bihang 1 och 2*).

Ett tema om skattefri försäljning finns igen på dagordningen för de ärenden som behandlas på ICC:s novembermöte i år.

Helsingfors den 29 oktober 1984

Helsingfors handelskammare

Juhani Pesonen

Ordförande

Heikki Heliö

Verkställande direktör

BIHANG 1

Tillåtande av skattefri försäljning på flygstationerna också till inkommande passagerare

Enligt internationell praxis får en passagerare, som avreser från landet köpa skattefria produkter och i måttlig mängd föra ut dem till destinationslandet. Tidvis har det i offentligheten framkommit, att skattefri försäljning

¹ Yttrandet översatt från finska.

på flygstationerna skulle tillåtas till, förutom avresande passagerare också ankommande passagerare. Ifrågavarande arrangemang skulle ha många fördelar både för passagerarna och flygbolagen och den praktiska ändringen skulle uppenbarligen inte heller inverka på de olika ländernas skatteintäkter i avgörande grad.

Ur passagerarnas synpunkt skulle ändringen av nuvarande praxis på föreslaget sätt innebära många fördelar. Under resan kunde passageraren få bättre service än tidigare av flygpersonalen, då den istället för att koncentrera sig på skattefri försäljning, på annat sätt kunde betjäna passageraren och sköta om hans komfort. Passageraren skulle också undvika det onödiga bärande av skattefria inköp då de skulle inköpas först vid resans slut.

För flygbolagen skulle ändringen å sin sida innebära inbesparingar i bränslekostnader då lasten skulle bli lättare. Också flygsäkerheten skulle förbättras, då planets innerutrymmen inte skulle innehålla en stor mängd lättantändliga vätskor eller passagerarnas talrika rörliga reseffekter.

Fastän ändringen av nuvarande praxis på det föreslagna sättet skulle medföra ovan anförda förbättringar både för flygbolagen och passagerarna, har de tidigare förslagen angående ändring av praxis inte lett till konkreta åtgärder. Det bör dock konstateras, att man bl. a. på flygstationerna i Reykjavik, Budapest, Kairo och Manila kan göra skattefria inköp också vid ankomst till landet. Nuvarande praxis är således inte helt homogen och det borde inte finnas hinder för att förverkliga ändringen i de länder, där saken konstateras vara ändamålsenlig. I första hand borde man dock sträva till, att möjligast många länder skulle ändra nuvarande praxis så, att man också vid ankomst till landet kan göra skattefria inköp. Därför borde saken tas upp på försorg av en auktoritativ internationell organisation, vilket uppenbarligen också skulle förbättra möjligheterna för ändringsförslaget att gå igenom.

Hänvisande till de föregående anförda synpunkterna framför Helsingfors handelskammare högaktningsfullt, att

Internationella handelskammarens avdelning i Finland måtte skrida till nödiga åtgärder, så att Internationella handelskammaren skulle uppta saken till behandling och igångsätta, vid behov i samarbete med flygbolagens internationella organisationer, åtgärder för att tillåta skattefri försäljning på flygstationerna också till inkommande passagerare.

Helsingfors den 11 april 1983

Helsingfors handelskammare

BIHANG 2

Sammanfattning rörande behandlingen av tillåtande av skattefri försäljning på flygstationerna också till inkommande passagerare

Helsingfors handelskammare har gjort ett initiativ till ICC, som tillställts mötesdeltagarna på förhand.

ICC och dess avdelning i Finland har dock bett mig närmare utreda saken och dess bakgrund samt föreslå åtgärder för ICC så att saken måtte avancera.

Under årens lopp har flera kommersiella flygbolag gjort initiativ i rubricerade sak i sina egna länder, bl. a. i Finland. Sakerna har dock i allmänhet inte avancerat, emedan man från myndigheternas sida påpekat, att uppnåendet av skattefri försäljning vid inresa förutsätter internationella avtal. Således beslöt man i Finland år 1981, att man på grund av internationella bindningar inte skulle skrida till nationella ensidiga åtgärder, men att det vore skäl att återkomma ifall uppmärksamhet fästes vid saken på grund av internationella åtgärder. Det egentliga problemet ligger i, att exportens skattefrihet och skattefri import för personligt bruk sakligt sett är från varandra oberoende i lagstiftningen omfattande principer, vilkas tillämpare dessutom är olika stater.

Det är självklart att flygbolagen, flygpasagerarna och flygpersonalen står bakom tanken. Följden för dem alla är ju enbart positiv, såsom vi i vårt initiativ framfört:

a. Flygbolagen antingen sparar in på bränslekostnaderna eller kan transportera motsvarande vikt mängd tilläggsfrakt eller passagerare (för Finnairs vidkommande har man beräknat att ifrågasvarande inbesparing skulle vara i 2-miljonersklassen). Också flygsäkerheten skulle förbättras, då det inte runtom i flygkabinen skulle finnas lättantändliga vätskor.

b. Flygpasagerarnas komfort ökar, då de inte längre skulle behöva transportera otrevliga plastkassar, som upptar golvutrymme kanske via flera mellanlandningsplatser. De kunde istället göra sina inköp under tiden då bagaget lossas från maskinen.

Dessutom skulle servicen, i synnerhet under korta flygresor, avsevärt förbättras, då inköpen kan göras på destinationsorten och de inte upptar personalens tid.

c. Ur flygpersonalens synpunkt finns det två betydande faktorer, förbättrandet av säkerheten beroende på en mindre risk för missbruk av alkohol, samt avlägsnandet av den brådska, som ofta ansluter sig till försäljningen av taxfree-varor.

De organisationer, vilka närmast skulle beröras av de praktiska arrangemangen är innehavarna av flygstationerna, butiksinnehavarna, respektive lands luftfartsmyndigheter samt tullverket. Jag antar, att den konservativaste underhandlingspartnern vore tullverket med sina internationella avtal, men eftersom exempel på bl. a. Keflaviks, Budapests, Kairos och Manilas flygstationer visar att saken kan skötas i praktiken, känns konservatismen härvidlag inte äkta.

Frågor i anslutning till arrangemangen skulle givetvis uppstå bl. a. i följande sak:

– butikernas öppethållningstider borde ändras för att passa in på de inkommande planens tidtabeller (obs! charterflygningarna).

Man kan dessutom vänta sig, att butikernas internationella priskonkurrens inverkar positivt till förmån för passagerarna.

Som initiativtagare föreslår jag, att ICC omedelbart

i sina nationella avdelningar gör en förfrågan om sakens nödvändighet och eventuella tilläggsynpunkter samt, ifall synpunkterna är positiva, igångsätter underhandlingar med åtminstone ICAO, IATA, IFALPA och ICAA för att få till stånd en gemensam internationell framställning till Customs co-operation council om förverkligandet av skattefri försäljning på flygstationerna också till inkommande passagerare.

Helsingfors den 4 november 1983

Heikki Heliö

Oy Alko:

Frågan om att tillåta skattefri försäljning – gällande även alkohol-drycker – vid inresa till nordiska flygfält har bl. a. i Finland dryftats i olika sammanhang. Som motivering, i vilken det är lätt att instämma i, har anförts just de omständigheter, som framförts i medlemsförslaget till Nordiska rådet.

Ur Alkos synpunkt sett förefinnes inte några hinder för förverkligandet av det föreslagna systemet. Närmast torde det vara fråga om huruvida arrangemangen på flygfälten tekniskt kan ordnas så, att de blir smidiga. Uppmärksamhet borde härvid fästas vid passagerarfrekvens, eventuell stockning, tax-free-butikens placering etc. Enligt vår uppfattning förefinnes tillräckliga skäl att också för Finlands del eftersträva en fastläggning av möjligheterna till skattefri försäljning vid inresan.

Det föreslagna arrangemanget torde inte vara avsett att bli den enda möjligheten för resande att göra skattefria inköp. Resandena skulle som hittills kunna göra sina skattefria alkoholuppköp även på flygfältet vid utresan, utomlands eller på flygplanet.

Helsingfors den 19 december 1984

Oy Alko

P. I. Forsius

Junno Pekkala

Finnair Oy¹:

Att tillåta tullfri försäljning till ankommande passagerare på flygplatserna i Norden skulle innebära avvikande bruk jämfört med övriga flygplatser i Europa. Nuvarande praxis baserar sig på en rekommendation av de europeiska tullmyndigheterna (Customs Cooperation Council) från år 1960. De Nordiska ländernas ensidiga avvikande från europeiskt bruk kan få oförutsedda följder.

Bland motiven för medlemsförslaget anfördes rådande problem, såsom okontrollerat alkoholmissbruk och olycksfall i hanteringen av de inköpta varorna. Detta är säkert riktigt som sådant, men som enskilda fall är de enligt vår uppfattning alltför generaliserat framställda. Inbesparingen i bränsleåtgången blir betydande endast om det föreslagna bruket skulle omfatta bolagets hela trafik.

Flygplatsernas passagerarterminaler har planerats och byggts med tanke på det nu rådande försäljningsbruket. Förslagets genomförande skulle

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

innebära genomgripande förändringar i de offentliga passagerarutrymmena och omplanering av passagerarströmmarna.

Förslaget som sådant innehåller tankar som är värda att understödjas, men dess genomförande innebär stora principiella ändringar i internationella kontrakt och i passagerarterminalerna. Eftersom dessa inte direkt ligger inom Finnair Oy:s behörighet, avstår Finnair Oy från vidare kommentarer.

Helsingfors den 22 november 1984

Finnair Oy

Pentti Joro

Tf. administrativ direktör

Ritva Saarto

Jurist

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att förslaget förordas emedan detsamma kunde leda till en, jämfört med nuläget, förbättrad trafiksäkerhet inom luftfarten.

Mariehamn den 18 december 1984

Gunnevi Nordman

Vicelanråd

Bengt Linde

Socialchef

Suomen matkatoimistoyhdistys — Resebyråföreningen i Finland rf.¹:

— — — meddelar vi, att vi understöder dess genomförande.

Från resebyråernas och researrangörernas synpunkt ser vi i förslaget inga väsentliga negativa omständigheter.

Utöver de i motiveringen till förslaget framförda positiva omständigheterna anser vi att förändringen kan förbättra servicen till resande eller ge möjligheter därtill, i synnerhet under flyg, men också i anslutning till flygresorna som helhet.

Helsingfors den 28 december 1984

Resebyråföreningen i Finland rf.

Åke Lahtinen

Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Soumen lentoemäntä- ja stuerttiyhdistys r.y. (Finlands flygvärdinne- och stewardförening) har i skrivelse den 3 december 1984 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Island

Kommunikationsministeriet¹:

Administrationn av de s. k. försvarsområdena, inklusive Keflavik flygplats, tillhör utrikesministeriet. Turisternas införelse av skattefria varor och skötseln av taxfreeaffärerna på flygplatsen administreras av finansministeriet. Därför har inte kommunikationsministeriet deltagit i beslutet rörande skattefri försäljning vid ankomst till Keflavik flygplats. Ministeriet känner därför inte till anledningen till beslutet. Man kan dock förutsätta att bakgrunden till beslutet inte bara är statens inkomstmöjligheter utan även rationalisering av driften. Såvitt ministeriet känner till har ingen protesterat mot beslutet.

Ingen speciell utredning har företagits huruvida skattefri försäljning av varor ombord på flygplan minskar flygsäkerheten, ökar driftskostnaderna eller förorsakar obehagligheter under flygningen. Å andra sidan står kravet på kabinpersonalens antal i relation till säkerheten ombord på så sätt att andra åligganden förorsakar vissa inskränkningar i säkerheten. Detsamma gäller om utgångar spärras av servicevagnar och annat som tillhör försäljningen ombord på flygplanet.

Även om det ovan anförda begränsar ministeriets möjligheter att yttra sig över medlemsförslaget är ministeriet av den åsikten att den föreslagna utredningen bör göras och stödjer därför medlemsförslaget.

Reykjavik den 7 januari 1985

Ólafur S. Valdimarsson

Birgir Guðjónsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Justis- og politidepartementet:

Når det gjelder spørsmålet om politiets oppgaver har Justisdepartementet for sin del ingen innvendinger mot det framsatte forslag. Det er ikke tatt stilling til sakens prinsipielle sider.

Oslo, 19. desember 1984

Etter fullmakt

Berit Fosheim

Avdelingsdirektør

Ragnar Askheim

Underdirektør

Sosialdepartementet:

Fra en *alkoholpolitisk* synsvinkel har det neppe noen betydning om drikkevarene kjøpes ved avreise fra utlandet, ombord i flyet eller ved ankomst til landet, under den forutsetning at vilkårene for kjøp forøvrig ikke endres og at kontrollmulighetene ikke svekkes.

Når det gjelder *organiseringen av ordningen* synes imidlertid dette mer problematisk: Et utsalg som det foreslåtte blir et salg på siden av Vinmonopolets virksomhet. Etter kongelig resolusjon av 13. mai 1932 gitt i medhold av alkoholloven, har Vinmonopolet *enerett* til omsetning av alkohol i Norge. En tillatelse til salg beregnet for innenlandsk konsum vil kreve en endring her, og vi kan på denne bakgrunn ikke gå inn for forslaget.

Hva angår *tobakk* har Helsedirektoratet uttalt at forslaget neppe vil ha noen vesentlig innvirkning på totalforbruket av tobaksvarer i forhold til gjeldende ordning.

Oslo, 11. februar 1985

Leif Arne Heløe

Berit Haldorsen

Samferdselsdepartementet:

— — — Medlemsforslaget har vært forelagt Braathen SAFE, Finansdepartementet og Luftfartsverket.

Braathen SAFE har ingen spesifikke kommentarer til forslaget. Det understrekes imidlertid at slikt salg ved flyplassene er direkte konkurranse med salget ombord i fly, som spesielt for charterselskapene representerer en betydelig inntektskilde.

Finansdepartementet viser til at Norge har tiltrådt en CCC-rekommandasjon av 16. juni 1960 hvorav det bl. a. fremgår at avgiftsfritt salg på flyplasser m. v. skal begrenses til reisende som reiser til utlandet. Det henvises også til uttalelse fra Nordisk Tolladministrativt Råds møte i København i juni 1983, hvor det heter: "Finland, Danmark, Sverige og Norge var enige om at det ville være i strid med grunntankene om tollfrihet å tillate kjøp i Tax-free shops ved ankomst." Finansdepartementet slutter seg også til innhentet uttalelse fra *Toll- og avgiftsdirektoratet* hvor det heter:

En kombinert ordning med salg av ubeskattede varer *både* ved ankomst og avgang, vil innebære ytterligere kontrollproblemer for tollvesenet gjennom økning av butikker, transittlagre, vareomfang, inn- og utekspejdsjoner, opptellinger, regnskapskontroll og fysisk kontroll av de ansatte. I tillegg kommer som idag kontrollen med de reisende både ved inn- og utreise. Direktoratet har forståelse for at SAS som en privat transport- og serviceorganisasjon kan være interessert i dette. Likeledes trafikkmyn- digheten som kan profittere på en eventuell meromsetning til de reisende. For tollvesenet som skal ivareta kontrollfunksjonene på en tilfredsstillende og meningsfull måte, med rimelige ressurser, må andre forutsetninger legges til grunn. Etablering av en slik ordning vil føre til behov for flere stillinger med mindre andre prioriterte oppgaver skal vike.

Luftfartsverket peker på at salg kun ved ankomst hverken behøver å begrense innkjøpet eller forbruket for avreisende passasjerer, men innebærer at salget tilbakeføres til flyene med de ulemper dette innebærer for passasjerer, mannskap og sikkerhet. Det gjøres videre oppmerksom på at en internasjonalt i lengre tid har vært opptatt av at det avgiftsfrie salget med alle sine bæreposer kan ha betydning for sikkerhetskontrollen og dermed flysikkerheten. Luftfartsverket følger nøye med i hva som foregår på dette området og vil reagere i fall en utvikling på internasjonalt plan skulle bringe spørsmålet inn i en ny situasjon.

Luftfartsverket stiller seg imidlertid positivt til medlemsforslaget fra Nordisk Råd, idet det vises til at ordning med salg av avgiftsfrie varer også ved ankomst vil være et viktig supplement til dagens ordning. Det pekes videre på at om salget utvides til også å omfatte ankomst, vil det gi passasjerene større valgfrihet. Til gjengjeld kan imidlertid ankomstsalg forsinke passasjergjennomstrømningen og medføre ulemper i tider med sammenfallende flyanløp.

Såfremt en eventuell adgang ikke innebærer et tilsvarende påbud, vil Luftfartsverket – ut fra publikums interesser – finne det formålstjenlig å gjennomføre en forsøksdrift ved lufthavner der arealforhold og andre hensyn tillater dette. En peker på at denne delen av salget ikke nødvendigvis må gjennomføres under tradisjonelle former. Eksempelvis kan det tenkes at salget kan gjennomføres ombord, mens selve utleveringen, på en kontrollert og rasjonell måte kan skje i ankomsthallene. Det pekes imidlertid også på at overgang till ''dobbeltsalg'' vil reise betydelige planleggings-spørsmål der utsalgenes plassering i trafikkstrømmene, kontrollspørsmål og økonomi vil måtte vurderes på bred basis.

Samferdselsdepartementet slutter seg til Luftfartsverkets forslag om en prøvedrift med dobbeltsalg ved lufthavner der arealforhold og andre hensyn tillater dette.

Oslo, 14. januar 1985

Etter fullmakt

Erik Ribu

Marit Benterud

Helsedirektoratet:

Begrunnelsen for medlemsforslaget til Nordisk Råd synes i første rekke å gjelde alkoholvarer idet tobakksvarer er forholdsvis lette i vekt og utgjør trolig ikke noe problem for flysikkerheten.

På denne bakgrunn vil det avgjørende være om forslaget vil kunne føre til en økning av det totale tobakksforbruket.

Ved at forslaget ikke innebærer noen endring i adgangen til avgiftsfri innførsel av tobakksvarer, antar Helsedirektoratet at forslaget neppe vil ha noen vesentlig innvirkning på totalforbruket av tobakksvarer i forhold til gjeldende ordning. Vi viser ellers til at tobakkskaderådet uttaler at dersom forslaget skulle bli gjennomført tilrås det at spørsmålet om advarselmerking på avgiftsfrie tobakksvarer som selges på innreise på norske flyplasser tas opp til vurdering.

Helsedirektoratet antar for øvrig at det avgjørende for om forslaget fra Nordisk Råd skal følges, i første rekke må bero på en avveining av de momenter forslaget stiller seg på: vekten av lett antenkelig alkoholholdige drikkevarer og tobakksvarer, samt minskning av ukontrollert alkoholkonsum ombord, alt sett i forhold til tollbestemmelser og kontrollhensyn.

Spørsmålet om tobakksforbruk o.l., synes å ha mindre betydning for saken.

Oslo, 25. januar 1985

Torbjørn Mork

Marianne Hambo

Kontorsjef

Statens tobakkskaderåd:

Ved gjennomgang av forslaget synes det klart at forslaget er motivert med økning av flysikkerheten dersom en reduserer de mengder alkohol som transporteres i kabinen. De argumenter som framføres når det gjelder alkohol, synes imidlertid å ha liten betydning når det gjelder tobakksvarer. Disse er lette av vekt og utgjør trolig ikke noe problem for flysikkerheten.

For Statens tobakkskaderåd vil det avgjørende ved et slikt forslag være om en endring i gjeldende ordning kan føre til en økning i tobakksforbruket. Det er rimelig å anta at utsalg av avgiftsfrie tobakksvarer ved ankomst fører til en enda lettere adgang til kjøp enn den nåværende ordning. Dermed vil dette kunne stimulere til et økt totalforbruk.

En omlegging som foreslått vil sansynligvis innebære visse omkostninger. Dersom de ansvarlige selgere går inn for ordningen, betyr dette trolig at en dermed forventer økt omsetning.

Det vil også være av betydning for rådets vurdering om kontrollen med eventuell smugling vil være like effektiv som tidligere. På bakgrunn av presseoppslag synes det å herske tvil om dette spørsmålet.

På bakgrunn av det som er anført, vil Statens tobakkskaderåd advare mot at en gjør endringer i den nåværende ordning som kan innebære en stimulans til økt tobakksforbruk. Dersom en foreslått ordning skulle bli gjennomført, vil vi foreslå at spørsmålet om advarselsmerking på avgiftsfrie tobakksvarer som selges ved innreise på norske flyplasser tas opp til vurdering.

Saken gir forøvrig anledning til å reise spørsmålet påny om det av helsemessige årsaker bør forekomme avgiftsfritt salg av tobakksvarer. Det er ingen tvil om at prisene har stor innflytelse på forbruket av tobakksvarer. En så drastisk reduksjon av prisene som det avgiftsfrie salget innebærer, må nødvendigvis stimulere til et økt forbruk. Vi vil derfor

foreslå at dette spørsmålet tas opp til ny vurdering dersom det innføres endringer i dagens ordning.

Oslo, 11. januar 1985

Staten tobakkskaderåd

Per Morten Løchsen

Fung. kontorsjef

Steinar Folgerø

Konsulent

Sverige

Socialstyrelsen:

Resandeförseln av alkoholdrycker är en del av den totala alkoholkonsumtionen. Dess storlek är inte känd till fullo. Beräkningar har dock gjorts. Under 1970-talet ökade sålunda provianteringen till färjor mellan Sverige och annat nordiskt land av skattefria spritdrycker och vin med 145 resp. 240 %. Den totala införseln till Sverige oavsett färdmedel har för 1979 uppskattats till 8 à 10 % av den registrerade spritdrycksförsäljningen. Motsvarande siffra för vinet uppskattades till 5 à 6 %.

Målet för alkoholpolitiken är att minska den totala, alltför höga konsumtionen. Resandeförseln är en väsentlig och växande del av totalkonsumtionen. Dess utveckling går således tvärtemot de alkoholpolitiska strävandena.

Socialstyrelsen ifrågasätter överhuvudtaget om skattefri resandeförsel skall tillåtas. I likhet med vad samordningsorganet för alkoholfrågor anfört i sin rapport om alkoholpolitiken (OsS 1980: 10, s. 88) kan socialstyrelsen inte se något förnuftigt motiv för att en resande skall få skattefrihet för alkoholdrycker av det enda skälet att han företagit en utlandsresa.

I stället för att diskutera formerna för införseln bör vägar sökas för att begränsa införseln överhuvudtaget avseende både flyg- och färjetrafik.

Stockholm den 20 december 1984

Carl-Anders Ifvarsson

Hans Agnéus

Luftfartsverket:

Frågan om att införa ankomstförsäljning har varit aktuell vid tidigare tillfällen, senast genom motion 1978/79: 1157. Fördelarna med ankomstförsäljning är uppenbara och finns framlagda i medlemsförslaget. Till de skäl som framhålls kan läggas att ett införande av ankomstförsäljning skulle bidra till ett minskat valutautflöde och ett ökat valutainflöde.

I sitt betänkande SkU 1978/79: 46 med anledning av ovannämnda motion framförde skatteutskottet sina invändningar mot denna bl. a. med hänvisning till ett tidigare betänkande, SkU 1974: 9. För det första påpekades att "den principiella grunden för tull- och skattefriheten vid försäljning från exportbutiker på flygplatser är att varorna utförs ur riket". Detta är i och för sig riktigt. Man kan dock invända att de allra ursprungligaste förutsättningarna för systemet med skattefri utförsel inte längre gäller, nämligen att de skattefria varorna var avsedda för konsumtion under resan. Detta illustreras t. ex. av att numera många passagerare vid inresan i riket för tillbaka vissa varor inköpta vid utresan.

En annan invändning från skatteutskottets sida var att ett införande av ankomstförsäljning kunde skapa irritation i grannländerna. Härtill vill luftfartsverket anföra att frågan helst bör få en samnordisk lösning. Detta kan ha underlättats av den nyligen redovisade enigheten beträffande försäljning av tull- och skattefria parfym, kosmetika, choklad och konfektyrer på de nordiska internationella flygplatserna. Skulle detta inte vara genomförbart kan möjligen en begränsning av ankomstförsäljningen göras till i första hand icke-nordiska medborgare.

Luftfartsverket har under senare år drivit frågan om att öka flygturismen till Sverige från utlandet. Ankomstförsäljning av alkohol och tobak i förening med den kommande tull- och skattefria försäljningen av parfym och choklad är betydelsefulla faktorer för att få turister med flyg till de nordiska länderna.

Ett flertal länder har insett detta och infört ankomstförsäljning. Senaste land är Australien (se bifogad kopia av pressrelease)¹ där regeringen skall föreslå nödvändiga lagändringar i parlamentet för införande av ankomstförsäljning som ett led i en positiv turistpolitik.

Sammanfattningsvis ställer sig luftfartsverket alltså positivt till medlemsförslaget.

Norrköping den 19 december 1984

Bengt A. W. Johansson

¹ Här ej tryckt.

General tullstyrelsen:

Frågan om ankomstförsäljning av obeskattade varor till resande som kommer med flyg från utrikes ort har behandlats av den svenska riksdagen vid flera tillfällen. Generaltullstyrelsen har den 29 mars 1979 på begäran av riksdagens skatteutskott yttrat sig över en motion om skattefri försäljning av varor på flygplats.

Generalullstyrelsens principiella inställning till ankomstförsäljning har inte ändrats.

Frågan har också varit uppe i Nordiska tulladministrativa rådet som vid sitt senaste möte (juni 1983) uttalade att "Finland, Danmark, Sverige och Norge var eniga om att det skulle vara i strid med grundtankarna om tullfrihet att tillåta köp i tax-free shops vid ankomst". Frågan kommer att diskuteras i den särskilda arbetsgrupp för behandling av tullfrågor i flygtrafiken som skall avlägga rapport till 1985 års nordiska tullmöte.

Styrelsen vill i sammanhanget peka på vissa problem som kan uppstå vid ankomstförsäljning genom att här nedan återge delar av innehållet i *distriktstullkammarens i Arlanda* yttrande över ifrågavarande förslag.

Förekomsten av en exportbutik medför alltid behov av kontrollinsatser från tullverkets sida. Framför allt måste viss kontroll utföras av att försäljningsreglerna iakttas och att försålda varor inte förs på avvågar utan tas med av den resande vid utrikesresan. Vidare måste kontroll utövas över transporter till butikerna och över redovisningen. Ett införande av ankomstförsäljning skulle givetvis medföra ökade krav på tullverket.

Uppenbart är att risken att ankommande resenärer inhandlar ytterligare en "ranson" skattefria varor, utöver från utlandet medförda, är stor. Det går inte att vid inköpstillfället kontrollera eller förhindra att sådant "dubbelinköp" förekommer. Tullverket kan å sin sida inte sätta in ökade resurser för att kontrollera detta. Nu gällande bestämmelser innebär att resenären inte får köpa mer än vad han får fritt införa i ankomstlandet.

Möjligheten att köpa skattefria varor på felaktiga premisser, dvs. utan att över huvud taget resa, ökar också. Ett starkt tryck av på en gång ankommande stor mängd passagerare gör situationen i exportbutiken besvärlig framför allt från kontrollsynpunkt. (De avresande passagerarna kommer inte på samma sätt vid exakt samma tidpunkt utan "flyter in" över en längre tid.)

För närvarande sker inköpen mot uppvisande av embarkeringskort, som stämplas vid inköpet. Vid eventuell blandad avgångs- och ankomstförsäljning måste, enligt distriktstullkammarens mening, systemet med embarkeringskort bibehållas vid avgångsförsäljningen, eftersom möjligheten att använda inköpt biljett, som sedan avbokas, annars blir alltför stor. Vid ankomstförsäljningen däremot måste återstående del, stammen, av biljetten användas. Två olika system för kontroll vid försäljningen medför självfallet större risker för felaktigheter. Redan med det nuvarande systemet finns exempel på att exportbutikens kontroll inte fungerat tillfredsställande.

Användningen av embarkeringskort för kontroll vid försäljning är enkel, men fungerar som nämnts trots detta inte alltid bra. Skall biljettstamdelen användas som "inköpsdokument", vilket blir nödvändigt vid ankomstförsäljning om man inte inför ett helt nytt kontrollsystem, måste kassabiträdet kontrollera att biljettens uppgifter om dag och flight är rimliga i förhållande till inköpstillfället. Detta är tidsödande att kontrollera. Sådan kontroll kommer med all sannolikhet ofta att underlåtas, vad som än föreskrivs. Detta ger stora möjligheter att utnyttja systemet på ett felaktigt sätt. Också vid ombokningar och "öppna" bokningar ges stora möjligheter till inköp på felaktiga grunder.

Förutom de i medlemsförslaget åberopade transporttekniska fördelarna finns det vissa fördelar också från tullsynpunkt med ankomstförsäljning. Styrelsen utgår ifrån att den nu ganska omfattande ombordförsäljningen skulle minska. Härmed skulle tidsåtgången för tullverkets kontroll av proviantlokaler samt kontrollen av leveranser och återleveranser av varor till och från flygplanen kunna nedbringas.

Enligt styrelsens uppfattning torde emellertid ombordförsäljning komma att ske även vid ankomstförsäljning, bl. a. i konkurrenssyfte. Eftersom inköp ofta sker där priset är fördelaktigast, kommer passagerarna i många fall också att medföra sprit- och vinflaskor ombord. En ökning av flygsäkerheten i nämnvärd omfattning torde kunna åstadkommas endast om sprit och vin inte fick medföras ombord varken vid inresa eller utresa med flygplan. I sådant fall skulle möjlighet till skattefria inköp även vid inresa vara befogad.

Om det av transportekonomiska och säkerhetstekniska skäl skulle anses vara motiverat att införa ankomstförsäljning, anser styrelsen att det sannolikt vore bättre att införa ett system med "leverans vid ankomst" av vid incheckningen eller under resan beställda skattefria varor. Det skulle ge tullverket bättre kontrollmöjligheter.

Ett genomförande av medlemsförslaget förutsätter enligt styrelsens uppfattning att systemet införs samtidigt i alla de nordiska länderna. Styrelsen anser vidare att försäljning av skattefria varor inte bör få ske till passagerare ombord på flygplan som trafikerar flygplatser utrustade med exportbutiker, i varje fall inte på flygplan på internordiska flyglinjer. Försäljning i exportbutik bör inte heller få ske till resande som ankommer från annat nordiskt land.

Stockholm den 7 december 1984

Generaltullstyrelsen

Björn Eriksson

Lennart Klöfverskjöld

Scandinavian Airlines System:

SAS ställer sig positivt till detta förslag. Framst då det ger ökade möjligheter till försäljning och dessutom tjänar som ytterligare service för de passagerare, som inte hunnit handla vid sin avresa. Vi anser det också innebära fördelar för turism, likaså att det positivt påverkar bränsleekonomin.

Vi anser det viktigt att i detta sammanhang påpeka att volymerna när det gäller inresa till Norden troligen blir blygsamma jämfört med volymerna vid försäljning vid avresa. Detta bör få konsekvenser för en eventuellt praktisk lösning (enbart huvudflygplatser, mesta möjliga användning av redan befintliga butiker). Orsakerna härtill är dels att prisnivån i Norden på grund av höga koncessionsavgifter är föga konkurrenskraftiga för passagerare som reser in från icke-nordiska länder, dels att passagerare vid inresa är psykologiskt inställda på att komma vidare till ändstationen snabbast möjligt. När det gäller avresan har man däremot ett visst behov av att "döda tiden" inom transitområdet under väntan på avgång. Av samma anledning menar vi att det är omöjligt att tänka sig enbart försäljning vid ankomst.

Stockholm den 7 december 1984

Scandinavian Airlines System

Björn F. Sjölie

Director Business Development

Medlemsförslag

om enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination

(Väckt av Tuulikki Petäjämäki samt Mikko Elo, Hans Nyhage, Heikki Riihijärvi och Bernhardt Tastesen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Justitsministeriet:

— — — skal justitsministeriet efter aftale med *socialministeriet* og *indenrigsministeriet* bemærke følgende:

Insemination ved anvendelse af sæd fra donor har i Danmark været anvendt siden begyndelsen af 1930'erne. Insemination foretages fortrinsvis på hospitalerne samt i et meget lille omfang hos praktiserende speciallæger. Hertil kommer et begrænset, men ikke oplyst omfang uden for det offentlige sundhedsvæsen. Det vides ikke, hvor mange børn der fødes her i landet efter insemination. Dog oplyses det, at der fødes ca. 100 børn årligt ved anvendelse af sæd fra sædbanken i Københavns Praktiserende Lægers Laboratorium. I de fleste tilfælde er de inseminationssøgende gift, men der foretages også på hospitalerne i et vist omfang insemination af kvinder, der lever i faste samlivsforhold.

Spørgsmålet om en regulering af inseminationsvirksomhed har løbende været drøftet under møder mellem de nordiske justitsministre og deres embedsmænd. På disse møder har også det nu vedtagne svenske lovforslag om kunstig insemination været drøftet. Selv om der på en række punkter ikke har været enighed om udformningen af en eventuel regulering, har der fra alle sider været givet udtryk for, at en vurdering af inseminationsvirksomheden må ske ud fra barnets synspunkt. Der har også været enighed om, at det ikke er afgørende for nordisk retsenhed på dette område, om man i de enkelte lande vælger at lovgive på området eller regulere på anden vis.

Med hensyn til den familieretlige stilling for børn født efter insemination er der enighed om, at disse børn bør stilles på samme måde som børn, der er undfanget på naturlig måde. Fra dansk side mener man, at dette allerede

følger af gældende lovgivning om børns retsstilling. Ved insemination af gifte kvinder vil ægtemanden, som har samtykket i insemination, ikke kunne fragå faderskabet. Ved insemination af kvinder, der lever i faste samlivsforhold, vil en samlever, der har samtykket i insemination, ikke kunne anfægte faderskabet, ihvertfald når han over for statsamtet har anerkendt faderskabet.

Med hensyn til en regulering af selve inseminationsvirksomheden er det den danske opfattelse, at indenrigsministeriet i kraft af sit generelle tilsyn med sundhedsvæsendet kan fastsætte retningslinier for den insemination, der finder sted på sygehusene, hvis det findes nødvendigt. Indtil videre er det opfattelsen, at inseminationsvirksomheden inden for sygehusvæsendet foregår på fuldt betryggende måde og efter principper, der i det væsentlige svarer til dem, der følges i de øvrige nordiske lande.

På enkelte punkter er der som nævnt ikke opnået enighed om udformningen af en eventuel regulering. Det gælder således spørgsmålet om, hvorvidt insemination uden for sygehusvæsendet bør forbydes. Efter den nyligt vedtagne svenske lov må insemination kun udføres på et sygehus og under opsyn af en gynækolog. Efter dansk opfattelse vil det ikke være hensigtsmæssigt med et sådant forbud.

Et andet meget omtalt spørgsmål, som der heller ikke har kunnet opnås enighed om, er, hvorvidt donor har ret til at forblive anonym. Efter den nye svenske lov har barnet ret til at få at vide, hvem donor er, når det har opnået tilstrækkelig modenhed. Efter dansk opfattelse vil det ikke være rimeligt at give barnet ret til oplysninger om donor.

De etiske sider af inseminationsvirksomheden har for nylig været drøftet af en dansk arbejdsgruppe. I sin betænkning "Fremskridtets pris" konkluderer udvalget, at der ikke er behov for nogen lovgivning om insemination, men at der bør oprettes et etisk råd for sundhedsvæsenet.

Der har således allerede været foretaget bestræbelser på at få en så ensartet retstilstand som muligt på dette område. Efter dansk opfattelse er det tvivlsomt, hvorvidt en fællesnordisk udredning vil kunne bringe større overensstemmelse end den, der allerede er opnået. Hertil kommer, at den svenske lov om insemination nu er vedtaget, hvorfor mulighederne for at påvirke den svenske retstilstand for tiden må anses at være stærkt begrænsede.

København, den 30. januar 1985

P.m.v

E.b.

M. Levy

Finland

Justitieministeriet:

De juridiska problem som ansluter sig till konstgjord befruktning har i Finland utretts av en arbetsgrupp, som medicinalstyrelsen efter att ha förhandlat med justitieministeriet i frågan tillsatte 29.12.1982. Arbetsgruppen överlät sitt betänkande till medicinalstyrelsen den 5 februari 1985.

Arbetsgruppen har i sitt betänkande ansett att de frågor som ansluter sig till konstgjord befruktning skall lösas lagstiftningsvägen och att lagstiftning behövs såväl för att ordna befruktningsverksamheten och övervakningen därav som för att skydda ett efter konstgjord befruktning fött barns rättsliga ställning. Arbetsgruppen har också gjort ett förslag till de viktigare huvudprinciperna för den lagstiftning som bör ske.

I arbetsgruppens utredningsarbete har speciellt granskats s. k. sedvanlig, såväl homolog (AIH) som heterolog (AID) insemination. I betänkandet har inte i detalj behandlats de specialfrågor som ansluter sig till provrörsbefruktning (in vitro-befruktning). Arbetsgruppen anser dock att dess förslag till reglering av inseminationsverksamheten och ordnandet av barnets rättsliga ställning i huvudsak är tillämpliga också på in vitro-befruktning (IVF). Arbetsgruppen betonar dock att till in vitro-befruktning ansluter sig flera sådana specialfrågor, som separat borde utredas vid beredningen av den lagstiftning om regleringen av inseminationsverksamheten som föreslås av arbetsgruppen. Som sådana frågor nämner arbetsgruppen bland annat djupfrysning och lagring av befruktade äggceller, fortsättning av fosterutvecklingen utanför livmodern samt användning av embryon för forskningsändamål.

Förutom det som ovan nämnts har till insemination anslutna problem behandlats vid överläggningar på tjänstemannanivå mellan de nordiska justitieministrarna, senast den 24 januari 1984 i Stockholm.

Enligt de undersökningar som gjorts förefaller det uppenbart att det är skäl att i Finland vidta lagstiftningsåtgärder för att organisera verksamheten och övervakningen därav på ett sakenligt sätt samt för att trygga barnets rättsliga ställning. Vid regleringen av dessa problem och vid beredningen av den kommande lagstiftningen är det inte motiverat att begränsa sig endast till vissa former av konstgjord befruktning utan den lagstiftning som bereds bör vara tillräckligt vidsträckt till sitt tillämpningsområde. Den borde gälla såväl sedvanlig insemination som in vitro-befruktning och inom dessa grupper såväl homologa som heterologa befruktningar.

Enligt justitieministeriets uppfattning är det synnerligen önskvärt att man vid regleringen av vardera av de ovan nämnda frågorna skulle kunna komma till enhetliga lösningar i de nordiska länderna. En synnerligen viktig målsättning bör anses vara att det efter befruktning födda barnets fördel och barnets rättsliga ställning kan tryggas lika effektivt oberoende

av i vilket nordiskt land befruktningen sker och enligt vilket nordiskt lands lag barnets rättsliga ställning och föräldrarnas förpliktelser gentemot barnet bestäms. För barnets rättsliga ställning bör det för närvarande uppfattas som ett missförhållande att den enhetliga nordiska lagstiftningen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden inte förefaller att tillräckligt trygga ett efter heterolog konstgjord befruktning fött barns ställning.

Enligt det ovan sagda anser justitieministeriet företaget av den utredning som nämns i medlemsförslaget vara motiverat.

Helsingfors den 8 februari 1985

Christoffer Taxell

Justitieminister

Antti Kivivuori

Avdelningschef

Undervisningsministeriet:

— — — anser det som nödvändigt att man gör den föreslagna utredningen om enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination i de nordiska länderna och förenar sig om förslaget.

Helsingfors den 18 januari 1985

Lauri Lehtonen

Stf. avdelningschef,
regeringsråd

Antti Vuorinen

Yngre regeringssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet anser det önskvärt, att rättsnormerna som ansluter sig till medicinska befruktningssätt skulle vara så enhetliga som möjligt i de olika nordiska länderna. Handläggningen av ärendet befinner sig emellertid inte i samma skede i de olika nordiska länderna. I Sverige har man redan stiftat en lag om insemination, som trädde i kraft den 1.3.1985. I Finland har en av medicinalstyrelsen tillsatt arbetsgrupp utrett ärendet och överlämnat en promemoria i slutet av året.

I sina förslag har arbetsgruppen konstaterat, att insemination har blivit en vedertagen metod, som syftar till att hjälpa par som erfar barnslösheten

som ett problem. Arbetsgruppen anser utgångspunkten som sådan godtagbar och positiv.

Ett barn som avlats genom insemination bör rättsligt ha ett erkänt och oupplösligt förhållande till båda föräldrar liksom övriga barn. Syftet bör vara att skapa möjligheter och förutsättningar för barn som avlats genom insemination att växa upp i goda och välbalanserade förhållanden.

Arbetsgruppen har föreslagit, att faderskapslagen skulle ändras så att en man som har gett sitt samtycke till insemination bör anses som far till ett barn som avlats genom insemination. Ett barn som avlats genom insemination borde ha samma ställning som ett biologiskt barn, vilket baserar sig på samtycket av maken eller mannen med vilken en kvinna lever i ett om äktenskap påminnande förhållande.

Ytterligare har arbetsgruppen föreslagit, att de allmänna förutsättningarna, grundprinciperna och verksamhetens gränser för insemination borde stadgas särskilt genom lag. Förslaget utgår från att insemination får utföras endast då det föreligger tillräckliga medicinska, sociala och psykologiska förutsättningar för åtgärden. Bedömningen av läget skulle åligga läkare, som vid behov skulle kunna utnyttja adoptivbarnrådgivningens service.

Flertalet inom medicinalstyrelsens arbetsgrupp har kommit till slutsatsen, att barnet inte borde ha rätt att få veta identiteten av sin biologiska far, spermagivaren. Däremot har arbetsgruppen enhälligt ansett, att barnet i varje fall borde ha rätt att få veta om sitt födelsesätt, med andra ord om det att barnet inte har något biologiskt förhållande till den försörjande fadern. Barnets rätt att bli informerad är emellertid en fråga som även i Finland kommer att diskuteras med beaktande av relevanta svenska stadganden.

Social- och hälsovårdsministeriet anser, att då ärendets beredning pågår vid medicinalstyrelsen, kommer läget i de övriga nordiska ländernas otvivelaktigt att uppmärksammas. Det torde redan finnas så pass mycket utförliga kunskaper om inseminationsverksamheten och därtill anknutna problem samt om läget i de övriga nordiska länderna, även utan någon speciell samnordisk utredning, att det är möjligt att man i Finland kan fortsätta med förberedelsen av en central lagstiftning som särskilt anknyter sig till tryggheten av ställningen av genom insemination avlade barn på så sätt att läget i de övriga nordiska länderna samtidigt uppmärksammas.

Helsingfors den 21 mars 1985

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för
internationella ärenden

Finlands ortodoxa kyrkostyrelse:

Kyrkostyrelsen förenar sig om förslaget att det skulle vara sakligt att få till stånd en gemensam lagstiftning i de nordiska länderna. Vad ärendets principiella sida beträffar, så borde man då den föreslagna utredningen görs, efterfråga vilken ståndpunkt det ortodoxa samfundets biskopsmöte tar.

Helsingfors den 4 februari 1985

Paavali

Karelens och hela Finlands ärkebiskop

Timo Parrukoski

Lagfaren assessor

Finlands evangelisk-lutherska kyrka, Biskopsmötet:

---

1. Förslagets innehåll

Bakgrunden till förslaget är i Norden pågående utrednings- och lagstiftningsarbete, vars syfte är att skapa etiska och rättsliga ramar för medicinsk insemination eller konstbefruktning, (ordet "koeputkihedelmöitys" som ofta förekommer i den finska versionen, är uppenbarligen ett översättningsfel även om provrörsbefruktningen eller in vitro-befruktningen i vissa sårfall är en teknik, som är möjlig vid insemination).

Förslagsställarna är bekymrade bl. a. över att den svenska regeringens lagförslag om en reglering av insemination skulle leda till en icke-önskvärd situation på det nordiska planet. I förslaget hänvisar man också till flera etiska och rättsliga problem, som ansluter sig till inseminationen.

2. Den rådande situationen

Insemination har redan bedrivits i samtliga nordiska länder, även om dess juridiska grund är oklar. I Danmark, Sverige och Norge vardera föds årligen som ett resultat av insemination från ett hundratal till flera hundra barn. Hos oss har motsvarande antal beräknats till 40 eller 50. Den rättsliga grundens oklarhet kom fram i Sverige i ett fall, där en äkta make genom ett domstolsutslag befriades från allt vårdansvar i förhållande till inseminationsbarnet, även om han hade givit sitt samtycke till sin makas insemination genom en främmande mans sperma.

I Sverige träder 1.3.1985 i kraft en lag om insemination. I Finland offentliggjordes 5.2.1985 ett förslag om en reglering av insemination, vilket hade gjorts av en arbetsgrupp vid medicinalstyrelsen. Även i Norge och

Danmark har man i en stor utsträckning dryftat rättsliga och etiska frågor, som är förknippade med inseminationen. Detta är naturligtvis ägnat att betona vikten av koordination och samarbete mellan de nordiska länderna.

3. *Problem*

I Nordiska rådets medlemsförslag hänvisar man till problem, som ansluter sig till inseminationen, men dessa problem anges inte noggrant. Viktiga etiska och rättsliga frågor är bl. a. följande:

Kan insemination anses som en sedvanlig vård av en sjukdom, till vilken patienten har en rätt på grund av medicinska indikationer?

Vem får utföra inseminationer?

Vem får undergå insemination?

Med vilka medicinska indikationer kan insemination utföras?

Vilket slags samtycke förutsätter åtgärden?

Hur garanteras den rättsliga ställningen av det barn som föds?

Hur garanteras positiva uppväxtförhållanden för det barn som föds?

Hur kontrolleras verksamheten?

Var registreras data om insemination (t. ex. om spermadonatorerna) och hur dessa data bevaras?

Har barnet eller barnets föräldrar rätt att få veta spermadonatorns identitet, och i så fall, hur och i vilket skede?

Hur används och kontrolleras eventuella spermabanker?

Kan sperma väljas på basen av donatorns vissa egenskaper?

Vilka slags ersättningar ges till spermadonatorerna?

Kan sperma, som införts från utlandet, eller kan en död persons (t. ex. den avlidne äkta makes) djupfrysas sperma användas?

Kan man acceptera, att sperma som erhållits av olika donatorer, blandas?

Om man använder in vitro-befruktning, bör man vid sidan av de föregående frågorna dryfta bl. a. följande frågor:

Hur många äggceller kan tas av en kvinna?

Vem beslutar om användningen av äggceller?

Hur bör man förhålla sig till äggcellernas djupfrysning?

Hur långt får ett embryo vårdas utanför livmodern?

Får embryot djupfrysas (i vilken ålder och hur länge)?

Är s. k. "livmoderhyrning" acceptabel?

Får embryot användas till sådan vetenskaplig forskning (t. ex. genforskning), som inte står i samband med en transplantation av ett embryo in i donatorn?

Med vilka medicinska indikationer är in vitro-befruktning acceptabel?

Hur bör man bedöma åtgärdens medicinska risker?

4. Etiska synpunkter

Begreppet "skaffa barn" eller "göra barn" i språkbruket ersätter ofta det gamla uttrycket "få barn". I denna terminologiska förändring syns ingå en ändring i den etiska värdevärlden. Vad som tidigare mottogs som en gåva skaffar man nu för tiden själv, t. ex. genom medicinska åtgärder. Följden kan vara ett sådant tänkesätt, att om någon vill få barn bör han eller hon ha en rätt att få barn. I sådana fall granskar man ärendet lätt endast utgående från föräldrarnas intressen. Dessa intressen är mänskligt sätt förståeliga och acceptabla, men de får inte vara allt vid en värdering av inseminationen.

Biskopsmötet anser, att man borde försöka leta efter alternativ till den heterologiska inseminationen, som redan mot bakgrunden av erfarenheter hittills medfört betydande psykologiska, etiska och rättsliga problem. Därför är ett barns adoption ett mera rekommendabelt alternativ än inseminationen, bl. a. därför att barnets föräldrar i adoptionssituationen står i samma position till sitt barn.

Biskopsmötet framhäver, att barnets bästa och barnets hela kommande liv jämte de därtill anslutna sociala förhållandena – förhållandet till föräldrarna och även till den biologiska fadern – bör ställas i förgrunden då man värderar inseminationen och dess genomförande i konkreta fall. Människovärdet förutsätter, att man inte använder barnet som medel för att uppfylla ett behov, oberoende av hur gripande och berättigade dessa behov är. Därför ger ofruktbarheten i och för sig inte ett berättigande till insemination, utan man måste också försäkra sig om barnets rättigheter och förutsättningar till ett människovärdigt liv. Insemination är inte någon sedvanlig rutinvård, utan den förutsätter särskilda indikationer. I ärendet bör man beakta även andra än medicinska synpunkter. Inte heller bör barnlösheten ses enbart i ett negativt ljus. Därför borde man vidta åtgärder, genom vilka man ger stöd åt föräldrarna att godkänna det faktum att de inte kan få barn.

Faderskapsfrågan, då den förstås i en vid bemärkelse, utgör den centrala etiska och rättsliga problematiken kring inseminationsverksamheten. Inseminationen syns grunda sig på ett sådant tänkesätt, att spermadonatorn, alltså barnets biologiska far, blir förbisedd såväl i rättsligt hänseende som känslomässigt. Ett förfarande, där samhället ger en man möjligheten att genom insemination ge upphov till barn, för vars framtid han inte behöver bära ansvar och till vilket han inte har någon känslobindning, är som ett legaliserat system i vårt samhälle något nytt och i etiskt hänseende ytterst betänksamt. Då man utreder med inseminationen förknippade frågor bör man också fästa uppmärksamhet vid att barnets sociala far varaktigt förbinder sig till sitt faderskap.

Ytterligare bör man anmärka att de med den heterologiska inseminationen förknippade psykologiska problemen kan bli övermäktigt stora med tanke på såväl parförhållandet som barnet.

Angående ställningen av de barn som är födda genom insemination, borde man stadga så långt som möjligt enligt de grundsatser, som iakttas i fall av adoption. Detta innebär bl. a. att barnet bör ha rätt och möjlighet att få veta vem som är hans eller hennes biologiska far. Man borde hålla på denna princip även om den står i strid med de andra parternas intressen. Erkännandet och utredandet av faderskapet anses i allmänhet som en viktig familjerättslig fråga. Om man avstår från denna princip i inseminationen, försvagas den etiska grunden för denna verksamhet i en avgörande grad och man driver till en konflikt med allmänt godkända principer.

Med beaktande av att det i vårt land redan för tillfället finns ett betydande antal barn som är födda genom insemination och vilkas rättsliga ställning är oklar och otillfredsställande, är en lagstiftningsreform härvidlag en brådskande uppgift. Biskopsmötet anser det vara av vikt att man i den samnordiska lagstiftningen om insemination skulle försöka på ett enhetligt sätt garantera i synnerhet barnets ställning och uppväxtförhållanden.

Vårt samhälle är pluralistiskt och garanterar, att dess medlemmar kan iakttä sina övertygelser inom lagliga ramar. Åskådningsmässiga samfund har – och bör ha – en rätt att bilda sin egen uppfattning om inseminationen och efterfölja sin egen uppfattning. Således anser biskopsmötet att exempelvis vår egen kyrkas undervisning om familj och äktenskap inte tillåter samtycke till den heterologiska inseminationen. I samtliga fall förutsätter människovärdet, livets okränkbarhet och plikten att man ger skydd åt de svaga, att inseminationsverksamheten inte utvecklar sig till en mekanisk teknologi.

De etiska, juridiska och psykologiska problem som den heterologiska inseminationen förorsakar, är så stora och svåra att lösa, att samhället borde målmedvetet försöka lösa barnlöshetens problem genom andra medel.

Helsingfors den 13 februari 1985

John Vikström
Ärkebiskop

Olli-Pekka Lassila
Biskopsmötets sekreterare

Väestöliitto (Befolkningsförbundet):¹

– – – är berett att stödja initiativet, enligt vilket Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en utredning om vilka åtgärder som är påkallade för att uppnå en så enhetlig situation som möjligt i de nordiska länderna i fråga om formerna för och de rättsliga inverkningarna

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

av födsel efter insemination. Vi anser dock, att man i detta sammanhang borde använda begreppet "keinohedelmöitys" (konstbefruktning) i stället för "koeputkihedelmöitys" (provrörbefruktning); det förra är mera omfattande som begrepp och håller på att bli ett allmänt ord i finska språket. Dessutom sker "keinohedelmöitys" i praktiken oftare i annan form än som "koeputkihedelmöitys" (provrörbefruktning).

I samband med initiativet vill vi fästa uppmärksamhet vid att spermadonatorns anonymitet vid insemination ovillkorligen bör skyddas. Den svenska regeringens proposition att den hittills garanterade anonymiteten bör upphävas har inte fått stöd i internationella sammanhang. Ifall anonymiteten slopas, skulle detta mycket sannolikt leda till en situation, där det skulle vara svårt att finna spermadonatorer. Vi anser, att man inte har råd att vid vården av barnlösheten komma till en sådan utveckling.

Helsingfors den 8 februari 1985

Väestöliitto ry

Kalle Österlund
Ordförande

Jouko Hulkko
Verkställande direktör

Svenska befolkningsförbundet i Finland r.f.:

Sverige får som första land i världen en lag om insemination från och med mars 1985. I Finland har en arbetsgrupp den 5 februari 1985 lagt fram ett förslag till ny lag och ändringar av den nuvarande faderskapslagen. Förslaget skiljer sig i vissa avseenden avsevärt från Sveriges kommande lag. Det gäller t. ex. barnets rätt att veta vem den biologiska fadern är. I Sverige går man in för att barnet i vuxen ålder bör få reda på faderns namn. I Finland föreslår arbetsgruppens majoritet att barnets biologiska ursprung inte skall få avslöjas.

Mot bakgrunden av detta exempel och andra olikheter de nordiska länderna emellan stöder Svenska befolkningsförbundet det förslag medlemmarna i Nordiska rådet lagt fram om en utredning i Nordiska ministerrådets regi i avsikt att uppnå en så enhetlig situation som möjligt om formerna för och de rättsliga verkningarna av födsel efter insemination.

Helsingfors den 6 februari 1985

Svenska befolkningsförbundet i Finland r.f.

Göran Strengell
Ordförande

Yvonne Vuori
Ombudsman

Finlands läkarförbund¹:

De undertecknare av medlemsförslaget som representerar Finland har uppenbarligen inte vetat att det i Finland sedan början av 1983 verkat en av medicinalstyrelsen tillsatt arbetsgrupp för utredande av frågor rörande användning av medicinska befruktningsmetoder. Denna arbetsgrupp har haft till uppgift att utreda just de problem, som man kan anta att ifrågavarande medlemsförslag avser. Arbetsgruppen har fått sitt förslag färdigt 15.2.1985. Arbetsgruppen föreslår vissa ändringar i lagen om faderskapet samt stiftandet av en särskild inseminationslag. Arbetsgruppens förslag avviker från den i Sverige instiftade inseminationslagen, som trädde i kraft den 1 mars, åtminstone på följande två punkter:

- Arbetsgruppen föreslår inte, att ifrågavarande åtgärder skall få utföras enbart på sjukhus. Huvudregeln skall vara, att den läkare som utför åtgärden skall ha tillstånd som för ändamålet beviljats av medicinalstyrelsen.
- Arbetsgruppens majoritet (ordföranden och fem av de sex medlemmarna) anser att spermadonatorns identitet, då det är fråga om en annan person än kvinnans äkta make eller den som lever i parförhållande med henne, bör hemlighållas för alla parter, även för barnet sedan han/hon uppnått vuxen ålder.

Dessa exempel visar att det mellan de nordiska länderna finns svårigheter att uppnå full enighet, varför vissa lagstiftningsåtgärder – som förefaller vara brådskande – i synnerhet en ändring i lagen om faderskapet i syfte att säkerställa ställningen för barn som fötts genom insemination eller provrörsbefruktning, kunde försenas, ifall man avvaktade resultatet av sådan utredning som man föreslagit.

På grund av det ovan anförda anser Finlands läkarförbund det inte i detta skede nödvändigt att ministerrådet gör en utredning, åtminstone inte förrän medicinalstyrelsen beslutat om de åtgärder, som den av medicinalstyrelsen tillsatta arbetsgruppen föreslår. Enligt Finlands läkarförbunds uppfattning bör man åtminstone inte till alla delar använda den i Sverige instiftade inseminationslagen som ett exempel i de övriga nordiska länderna.

Då den problemgrupp som avses i medlemsförslaget i varje fall redan är föremål för ingående diskussioner och utredningar inom och även mellan de nordiska länderna och då den veterligen också är föremål för gemen-

¹ Yttrandet översatt från finska.

samma förhandlingar mellan medicinalstyrelserna, är den utredningsverksamhet som avses i medlemsförslaget i verkligheten redan i gång.

Helsingfors den 12 juni 1985

Markku Äärimaa
Verksamhetsledare

Tapani Kosonen
Medlem i utskottet för
etiska principfrågor

Centralförbundet för Barnskydd:

Det förknippas svåra och känsliga biologiska, psykofysiska, etiska och juridiska frågor med födsel efter insemination då denna används som en vårdmetod vid barnlöshet. Det har blivit allt viktigare att klarlägga dessa frågor då födsel efter insemination blivit allmännare.

På grund av ett nära samarbete de nordiska länderna emellan är det motiverat att sträva till enhetliga rättsregler vid födsel efter insemination liksom i andra frågor som rör barn- och familjelagstiftning.

Huvudsyftet med lagstiftningen som rör reglering och uppsikt av födsel efter insemination bör vara att trygga barnets fördelar och rättigheter. Frågans etiska och juridiska problem utkristalliseras i frågan om spermadonators anonymitet, i denna fråga avviker åsikterna markant från varandra. Medicinalstyrelsen i Finland har tillsatt en arbetsgrupp som i sin framställan stöder bibehållande av anonymiteten. I Sverige har man däremot redan godkänt en lag, i vilken man kullkastat den tidigare rätten till anonymitet.

För att finna ett gemensamt betraktelsesätt skulle det vara önskvärt att lagstiftningsarbetets tidtabell skulle vara överensstämmande. Detta tycks inte ha kunnat förverkligas då det gäller födsel efter insemination. Detta avlägsnar dock inte behovet av gemensam diskussion de nordiska länderna emellan.

Med hänvisning till det ovan sagda stöder centralförbundet för Barnskydd den rekommendationsframställan som gjorts av Nordiska rådet. I framställan försöker man klargöra frågor som förknippas med födsel efter insemination och man strävar efter att förenhetliga bestämmelserna i de nordiska länderna.

I Finland och även på nordisk nivå har man diskuterat födsel efter insemination redan i över 30 år. Då frågan nu blivit aktuell anser centralförbundet, att frågan för Finlands del borde klarläggas genom samarbete på ännu bredare bas, och då borde synpunkter gällande barnskydd poängteras ännu kraftigare.

Helsingfors den 14 mars 1985

Heikki Koski
Ordförande

Kalle Justander
Verksamhetsledare

Norge

Justis- og politidepartementet:

Forslaget må ses på bakgrunn av at det nå er vedtatt nye lovregler i Sverige. Loven, som ble vedtatt i desember 1984, innebærer blant annet at barn født etter kunstig inseminasjon skal få rett til å kjenne donors identitet når det har oppnådd tilstrekkelig modenhet. I Norge er blant annet dette spørsmålet utredet av en interdepartemental arbeidsgruppe i et problemnotat fra desember 1984, som nå er ute på høring med frist 1 juni 1985. Arbeidsgruppen foreslår at prinsippet om donors anonymitet fortsatt blir opprettholdt i Norge. Dersom dette synet etter høringen skulle få tilslutning i de berørte departementer og i Stortinget, vil grunnlaget for en enhetlig nordisk lovgivning på området ikke være til stede.

Etter vår oppfatning er det derfor ikke grunnlag for å sette i gang en fellesnordisk utredning med sikte på mest mulig enhetlige regler når det gjelder *rettsvirkningene* av kunstig inseminasjon. En annen sak er at nettopp den ulike løsningen av anonymitetsspørsmålet kan gjøre det aktuelt med en felles utredning når det gjelder kontroll m.v. Dette spørsmålet hører imidlertid ikke under Justisdepartementet. Det kan dessuten nevnes at arbeidsgruppen som har utredet kunstig inseminasjon i Norge, er delt i spørsmålet om kontrolltiltak m.v., og at det ikke er tatt noe endelig standpunkt i dette spørsmålet.

Ut fra dette vil vi *konkludere* med at det ikke kan ses å være behov for en fellesnordisk utredning som nevnt i medlemsforslaget på det nåværende tidspunkt.

Vi gjør ellers oppmerksom på at det har vært holdt nordiske departementsdrøftelser om kunstig inseminasjon i januar 1984, og at den svenske utredningen hadde et møte med representanter for Sosialdepartementet og Justisdepartementet i Norge.

Oslo, 19. februar 1985

Etter fullmakt

Kirsti Coward

Avd.direktør

Ingse Stabel

Underdirektør

Sosialdepartementet:

Som kjent har Sverige vedtatt nye lovregler som omfatter formene for og rettsvirkningene av kunstig inseminasjon. I Norge er disse spørsmål av en interdepartemental arbeidsgruppe med representanter fra Justisdeparte-

mentet, Helsedirektoratet og Sosialdepartementet i form av et problemnotat som vedlegges til orientering. Notatet er sendt til høring med frist 1. juni 1985. Det skal bemerkes at arbeidsgruppen har hatt jevnlig kontakt med først den svenske utredningskomiteen og senere med representanter for det respektive svenske departement som har utarbeidet det vedtatte lovforslag i Sverige.

Sosialdepartementet finner det lite hensiktsmessig å iverksette en felles nordisk utredning vedrørende formene for og rettsvirkningene av kunstig inseminasjon nå.

Som det vil fremgå av vedlagte problemnotat¹ er arbeidsgruppen delt i synet på hvor omfattende lovregulering og kontroll som bør foretas. Dette spørsmål vil måtte avklares i det oppfølgende arbeide som vil skje fra Sosialdepartementet i samråd med Justisdepartementet etter at høringsrunden utløper.

Selv om det kunne være mulig å utrede eventuell reguleringsform og kontrolltiltak på nordisk basis, er Sosialdepartementet i tvil om en eventuell slik utredning tidsmessig er mulig å gjennomføre innen det også i Norge er vedtatt lovregler på dette område. Arbeidet med en eventuell norsk proposisjon forutsettes foretatt høsten 1985.

Oslo, 5. mars 1985

Etter fullmakt

Harald E. Hauge

Kari Holst

Sverige

Justitiekanslern:

– – – får jag härmed meddela att jag anser att det är lämpligt att den nordiska rättslikheten främjas även på detta område.

Stockholm den 1 mars 1985

Bengt O. Hamdahl

Harald Dryselius

¹ Här ej tryckt.

Socialstyrelsen:

Redan vid remissbehandlingen av den svenska inseminationsutredningen (SOU 1983:42) framhöll socialstyrelsen "att det vore önskvärt att enhetliga regler beträffande givarinseminationsverksamheten gällde i hela Norden och att därför frågan borde utredas inom ett gemensamt nordiskt organ." Så blev dock inte fallet, och i december 1984 beslutade riksdagen att anta Lag om insemination (SFS 1984: 1140). Samtidigt beslutades införa en ny bestämmelse (SFS 1984: 1139) i föräldrabalkens första kapitel. Sekretesslagen ändrades genom ett tillägg till 7 kap 1 § (SFS 1984: 1141).

Lagtexten bifogas i sin helhet.¹

I korthet innehåller den svenska lagstiftningen följande.

Förutsättningen för insemination är att kvinnan är gift eller sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden. Den man som kvinnan bor med skall skriftligt ha samtyckt till inseminationen. Ett barn som kommit till efter insemination med samtycke från den man kvinnan bor ihop med, får samma rättsliga ställning i förhållande till denne som om barnet kommit till på naturlig väg. Denne man skall alltså anses som barnets rättslige far.

Givarinsemination får bara göras på allmänna sjukhus under överinseende av specialist i gynekologi och obstetrik. Det krävs att insemination är lämplig med hänsyn till makarnas eller de samboendes medicinska, psykologiska och sociala förhållanden. Spermagivaren har inte rätt att få förbli anonym. Barnet har rätt att, när det uppnått tillräcklig mognad, få veta vem som är spermagivare.

Det förhållandet att Sverige således nu har en tämligen detaljerad lagstiftning rörande artificiell insemination utgör dock enligt socialstyrelsens bedömning inte något hinder för den föreslagna samnordiska utredningen. Med hänsyn till bl a de farhågor som under utredningsarbetets gång yppats att den svenska lagstiftningen skulle kunna leda till en "svart" inseminationsverksamhet inom Norden, är det särskilt angeläget att en samnordisk utredning ägnar denna fråga ett speciellt intresse, liksom även att erfarenheterna av förhållandena i Sverige efter den nya lagens ikraftträdande kan belysas i ett gemensamt nordiskt organ. Härmed skulle möjligheter finnas att rekommendera åtgärder i de olika länderna som skulle leda till att det klart uttalade behovet av större samstämmighet inom inseminationsverksamheten i Norden kunde tillgodoses.

¹ Här ej tryckt.

Socialstyrelsen vill således rekommendera att den föreslagna samnordiska utredningen kommer till stånd.

Stockholm den 14 februari 1985

Barbro Westerholm

Eivor Nilson Börjesson

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har inhämtat yttranden över medlemsförslaget från universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund, som avgett yttranden enligt följande (*se nedan*).

Universitetet i Stockholm efter hörande av juridiska fakultetsnämnden och institutionen för socialt arbete – socialhögskolan,
universitetet i Uppsala efter hörande av juridiska fakultetsstyrelsen,
universitetet i Lund efter hörande av medicinska och juridiska fakultetsstyrelserna.

Sammanfattningsvis har universiteten tillstyrkt förslaget och uttalat att det är önskvärt med en gemensam nordisk lagstiftning, men beklagat att frågan om samnordisk utredning aktualiseras först sedan ny lagstiftning redan beslutats i Sverige. Universitetet i Lund har i juridiska fakultetsstyrelsens yttrande bl.a. anfört att den nordiska rättsenhetens fördelar väger så tungt att man i Sverige vid behov bör vara beredd att ompröva vissa ställningstaganden, i synnerhet eftersom några av dessa även här i riket betraktas som högst kontroversiella.

UHÄ överlämnar universitetens yttranden över förslaget och hemställer att hänsyn tas till dem vid behandlingen av medlemsförslaget.

Stockholm den 27 februari 1985

Carl-Gustaf Andrén

Britta Holmberg

Svea hovrätt:

Sverige har antagit en lag om insemination och en därav föranledd ändring i föräldrabalken om inseminationsbarnets rättsliga status. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 mars 1985 (1984: 1139 och 1140). Den utredning som tillsattes för att utreda frågan om artificiell insemination fortsätter sitt arbete och kommer inom kort med ett betänkande om be-

fruktning utanför kroppen. Enligt vad som blivit upplyst håller utredaren fortlöpande kontakt med övriga nordiska länder.

Hovrätten instämmer med förslagsställarna i att det är önskvärt med enhetlig lagstiftning inom Norden och har för sin del ingen erinran mot att Nordiska ministerrådet företar en utredning om vilka åtgärder som erfordras för att uppnå detta syfte.

Stockholm den 15 februari 1985

På hovrättens vägnar

Birgitta Blom

Siv Jantze

Stockholms universitet, juridiska fakulteten:

Svensk lagstiftning på det aktuella området har nyligen antagits. En samnordisk utredning kan komma att aktualisera samma eller andra lösningar på de berörda frågorna. Frågan om rättsenhet på det berörda området är viktig, och enhetlighet i regleringen bör åstadkommas genom en samnordisk utredning. Fakultetsnämnden vill därför stödja det remitterade förslaget.

Stockholm den 18 februari 1985

Hans Ragnemalm

Kjell Swanström

Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete har i skrivelse den 23 januari 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Uppsala universitet, juridiska fakultetsstyrelsen:

— — — Som framhålls i medlemsförslaget är det motiverat att genom lagstiftning om insemination få kontroll över den snabbt ökande verksamheten med syfte främst att sätta barnet och dess intressen i centrum. Likaledes kan vi instämma i bedömningen, att det mycket livliga umgänget över gränserna mellan de nordiska länderna hade gjort det önskvärt med en gemensam nordisk lagstiftning, inte minst för att motverka möjligheten av resor från ett land till ett annat för personer som önskar undvika lagstiftning i det egna landet.

Emellertid måste det med beklagande konstateras, att frågan om sam-

nordisk utredning aktualiseras först på ett stadium då ny lagstiftning redan beslutats i Sverige. Därmed tycks det inte längre kunna bli fråga om en förutsättningslös utredning. Detta hindrar inte att även nu en samnordisk utredning kan vara av värde, även om svenskt deltagande närmast skulle få formen av en observatörsroll.

Uppsala den 21 januari 1985

Anders Agell

Ingrid Henriksson

Lunds universitet, medicinska fakulteten:

I Nordiska rådet har i september 1984 väckts förslag om enhetliga rättsregler angående födsel efter insemination. Den 18 december 1984 antog Sveriges riksdag en lag som reglerar insemination. Ett av de mera kontroversiella inlagen i denna lag är att givarens anonymitet icke garanteras. I medicinska fakultetsstyrelsens yttrande över den svenska inseminationsutredningens huvudbetänkande (SOU 1984: 43) "Barn genom insemination" påpekas följande: "Om utredningens förslag upphöjes till lag kan en sådan lag lätt kringgås såvida inte motsvarande lagstiftning genomförs i de övriga nordiska länderna. Så tycks inte vara att förvänta. Ett svenskt par, som önskar givarinsemination med bibehållande av nuvarande sekretess kan då resa till närmaste grannland för behandling".

Frågan om den svenska lagstiftningens effekter för de nordiska grannländerna är en politisk fråga som bör bedömas av de parlamentariska organen i dessa länder, eventuellt efter konsultation i Nordiska rådet. Fakultetsstyrelsen har för sin del inte anledning att uttala sig om vilka åtgärder som bör vidtas i våra grannländer.

Lund den 29 januari 1985

Christer Owman

Hans Näslund

Lunds universitet, juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd:

Enligt forskningsnämndens mening är det angeläget att de nordiska länderna såvitt möjligt får enhetliga eller likartade rättsregler i fråga om formerna för och de rättsliga verkningarna av insemination. För detta talar

icke blott den allmänna strävan att upprätthålla och vidareutveckla den redan befintliga nordiska rättsgemenskapen på familjerättens område, utan också vissa rent praktiska skäl. Med hänsyn till de nordiska ländernas geografiska och språkliga närhet och den stora rörligheten över gränserna inom Norden, leder väsentliga skillnader mellan ländernas rättsregler på detta känsliga område oundvikligen till att inseminationssökande från ett land med stränga krav får inseminationen genomförd i ett land med mera liberal lagstiftning. Dylikt kringgående av de svenska bestämmelserna lär redan förekomma genom att kvinnor från Sverige vänder sig till spermabanker i Danmark.

Mot det rubricerade förslaget kunde synas tala att Sverige nyligen antagit en lag om insemination, vars för- och nackdelar ännu inte hunnit bli testade i praxis. Eventuella nordiska förhandlingar kan naturligtvis resultera i andra rättsliga lösningar. Den nordiska rättsenhetens fördelar väger dock så tungt att man i Sverige vid behov bör vara beredd att ompröva vissa ställningstaganden, i synnerhet eftersom några av dessa även här i riket betraktas som högst kontroversiella.

Juridiska forskningsnämnden tillstyrker därför förslaget om en utredning i Nordiska ministerrådets regi.

Lund den 28 januari 1985

På fakultetsstyrelsens vägnar

Rune Lavin

Kerstin Engstrand

Svenska läkaresällskapet:

— — — och vill efter hörande av bland annat sina sektioner för barn- & ungdomspsykiatri, endokrinologi, obstetrik & gynekologi, pediatrik & skolhygien, psykiatri, urologi jämte delegationen för medicinsk etik anföra följande.

Sällskapet är i princip positivt till enhetliga rättsregler i medicinska frågor inom de nordiska länderna. Enligt Sällskapets mening bör dock den nu beslutade svenska lagstiftningen inte läggas till grund för sådana gemensamma regler. Vid remissbehandlingen som föregick den i Sverige nyligen antagna lag som reglerar inseminationsverksamheten framförde Sällskapet allvarliga erinringar på flera punkter (se Bihang remissvar 1983-12-13). Sällskapet vänder sig bland annat mot att spermagivaren inte längre skulle garanteras anonymitet. Anonymitetsskydd för givaren är en förutsättning för att denna viktiga verksamhet skall kunna fortgå i oförändrad omfattning inom landet — och därmed på lika villkor — för alla par, då ofrivillig barnlöshet är ett allvarligt handikapp.

Mot denna bakgrund stöder Sällskapet varje förutsättningslös utredning med syfte att analysera de åtgärder som är påkallade för att uppnå en så enhetlig situation som möjligt i de nordiska länderna i fråga om formerna för och de rättsliga verkningarna av födsel efter insemination.

Stockholm den 19 februari 1985

För Svenska läkaresällskapet

David H Ingvar

Ordförande

Hans O Hallander

Sekreterare

BIHANG

Läkaresällskapets yttrande över inseminationsutredningens betänkande "Barn genom insemination" (SOU 1983 42)

Svenska läkaresällskapet får efter hörande av bl. a. av sina sektioner för allmän medicin, barn- & ungdomspsykiatri, endokrinologi, obstetrik & gynekologi, pediatrik & skolhygien, psykiatri, socialmedicin och urologi jämte sin delegation för medicinsk etik anföra följande.

Allmänt

Sedan inseminationskommittén 1953 avgivit sitt betänkande med förslag till lag om insemination, har frågan i stort sett vilat. Sällskapets delegation för medicinsk etik aktualiserade emellertid frågan i ett symposium 1980 (Hygiea 89: 3) och fann avsaknaden av rättsligt skydd för barn otillfredsställande samt fäste justitieministerns uppmärksamhet på spörsmålet. Genom direktiv (1981: 72) till en samtidigt tillsatt utredare lades ramen för en utredning vars huvudbetänkande Barn genom insemination (SOU 1983: 42) nu föreligger. Efter delegationens symposium har genom dom av HD fastslagits att make som givit samtycke till insemination likväl kan få faderskapspresumtionen hävd och bli befriad från skyldigheter mot barnet.

Det kan mot denna bakgrund vara naturligt att utredningen huvudsakligen uppehållit sig vid barnets rätt och åt dess möjlighet att växa upp under goda förhållanden. Däremot har utredningen undvikit att behandla det barnlösa parets syn på inseminationsverksamheten. Barnlöshet är för många människor ett svårt psykiskt trauma. Få argument anförs till inseminationens fördel men många till dess nackdel.

Det måste framhållas att insemination är en accepterad metod för medicinsk behandling av barnlöshet i äktenskap där mannen är steril. Den är förankrad i rättsmedvetandet, åtminstone hos de barnlösa paren och det är sannolikt, att om behandlingen ej kan utföras på landets kvinnokliniker, man säkerligen kommer att få en illegal verksamhet, alternativt att de par som har de ekonomiska möjligheterna kommer att få behandlingen utförd utanför landets gränser. Det är därför Sällskapets mening att givarinsemination bör tillåtas (se även Hygiea 89: 3).

Nästa fråga blir om lagreglering kan anses oundgängligen nödvändig. Sällskapet anser så vara fallet i fråga om barnets rättsliga ställning. Det nämnda domstolsavgörandet, som klarlägger rättsläget, är från mänskligt-etiska utgångspunkter otillfredsställande. Sällskapet instämmer därför i utredningens förslag till ny lydelse av föräldrabalken 1 kap. 2 och de justeringar av kapitlet som blir en följd därav.

Det förslag till lag om insemination som utredningen kommer fram till innehåller dels allmänna bestämmelser och definitioner dels speciella bestämmelser om givareinsemination. Beträffande de förslag som görs rörande makeinsemination är det mesta okontroversiellt och utredningens förslag är väl förankrat i det allmänna rättsmedvetandet. Vad som däremot gäller förslagen rörande lag för givarinsemination är många av dessa ytterst kontroversiella och Sällskapet vill nedan diskutera några av huvuddragen.

Barnets rätt att veta sitt ursprung

En stor del av betänkandet ägnas barnets behov av att veta hur det kommit till, samt att kunna spåra sitt biologiska ursprung. För att belysa dessa frågeställningar drar man långtgående jämförelser med adoption och citerar en del anglosaxiska studier. Man kan ifrågasätta detta förfarande. Adoptivbarn, åtminstone i Sverige, har ofta en exotisk härstamning och därmed ett utseende, som tydligt visar att de inte är sina föräldrars biologiska avkomma. När det gäller inseminationsbarn blir situationen annorlunda. I redovisningen av undersökningarna talas inte tydligt om huruvida det rör sig om adoptivbarn med från föräldrarna avvikande utseende eller ej. Detta gör att man inte med säkerhet kan tillämpa resultaten på inseminationsbarn. Undersökningarna tycks inte heller så enhälliga i sin rekommendation om att man skall tala med barnet om dess ursprung, som utredningen vill göra gällande i sitt betänkande. Somliga författare (Brodzinsky, Wieder) påpekar att åtminstone yngre barn inte alltid kan förstå en sådan information. Att därför som utredningen gör, rekommendera alla föräldrar till inseminationsbarn att tidigt tala om för dessa hur de blivit till (s 116) tycks knappast välgrundat. Information till barnet om hur det kommit till bör, om den kommer till stånd, vara en uppgift för föräldrarna och definitivt ej för de sociala myndigheterna.

Barnets behov av att kunna spåra sitt biologiska ursprung är en annan fråga.

Barn som fötts efter givarinsemination skall enligt utredningen ha laglig rätt att vid 18 års ålder få reda på givarens identitet. Ett lagförslag enligt dessa linjer skulle enligt Sällskapets mening få svåröverskådliga konsekvenser. Det torde vara helt och hållet tillräckligt att *barnet* under uppväxttiden av sina föräldrar får reda på hur modern befruktats. När barnet nått högre ålder kan det få all information som finns tillgänglig om spermagivaren utom identifikationsuppgifter, som föreslås i särskilt yttrande av Marc Bydeman.

I en tid där det *sociala föräldraskapets* betydelse framhålls synes utredningens betoning av värdet av det biologiska föräldraskapet vara en återgång till ett föräldrat blodsbandstänkande. Den sociale faderns roll blir också osäker och han får kanske uppleva att det barn han betraktat som sitt överflyttar sin faderskapsroll till givaren.

En absolut rätt för barnet att veta sitt ursprung innebär att *givarens* anonymitet häves. Denna anonymitet är en förutsättning för de flesta givare. Det är Sällskapets åsikt att ett hävande av givarens anonymitet kommer att starkt begränsa möjligheterna till donatorinsemination inom de

etablerade former som vi har i dag och tvinga fram en illegal sådan för de patienter som av ekonomiska resurser kan få sin behandling utomlands. Det kan dock vara väsentligt att spermagivaren (utan att hans anonymitet avslöjas) finns registrerad för att man på eugeniska indikationer skall kunna ingripa (t. ex. om barn tillkommet genom insemination företer kongenital missbildning, oligofreni etc.). Även med tanke på möjligheterna till faderskapstalan är det angeläget att givaren kan identifieras i efterhand. Det skall dock inte vara möjligt att enbart genom en sjukhusjournal få tillgång till spermagivarens identitet. Av sekretesskäl måste någon annan metod väljas t. ex. en kodhänvisning eller motsvarande i journalen. Spermagivarens identitet bör endast kunna fås fram av den behandlande läkaren och/eller klinikchefen vid den klinik där behandlingen ägt rum.

Utredningens förslag att den för inseminationen ansvarige läkaren ska vara skyldig att till pastorsämbetet anmäla att barnet fötts efter insemination och att denna uppgift ska följa barnet genom livet anser Sällskapet som orealistisk och kränkande för barnet. En sådan åtgärd kan helt jämföras med beteckningen "oäkta barn" som förekom i de gamla kyrkböckerna. Dessutom är det för läkaren en omöjlighet att anmäla att barnet fötts efter insemination. Läkaren kan endast intyga att insemination utförts på kvinnan. Att för läkaren lämna ut uppgifter som avslöjar parets medicinska situation strider emot läkaretiken såsom påpekas av professor Bygdeman i hans särskilda yttrande.

Bedömning av parets lämplighet som föräldrar

Även i detta avseende gör utredningen långtgående ogrundade jämförelser mellan adoption och insemination och föreslår att psykosocial utredning av de blivande föräldrarna ska ske hos socialnämnden på orten och att paret sedan det *godkänts* som lämpliga föräldrar ska vända sig till sjukhus för behandling.

Ett sådant förslag uppfattar Sällskapet som kränkande för kvinnan och mannen. Situationen kan *ej* jämföras med den vid adoption, där samhället måste ta på sig ett ansvar för att ett barn från främmande land överförs till en annan miljö och där vissa garantier måste lämnas, bla till det land varifrån barnet kommer, att det ska få växa upp i en god miljö.

Vid insemination är barnet kvinnans biologiska barn. Hälften av arvsanlagen är hennes, hon bär det under graviditeten, föder det och kan inte i dessa avseenden jämföras med adoptivmodern. Beträffande mannen, som oftast på grund av en utvecklingsrubbnings av de spermieproducerande cellerna eller på grund av en påssjuka efter puberteten inte har befruktningssdugliga spermier, synes det Sällskapet anmärkningsvärt att han på grund av detta måste utredas av sociala myndigheter för att få rätt att ta på sig ansvaret för det barn hans hustru föder efter insemination.

Om föräldrarna senare skulle visa sig olämpliga att handha vårdnaden om sitt barn har ju samhället i dag möjlighet att ingripa till barnets skydd på samma sätt som gäller för de mer än 90 000 barn som föds utan att givarinsemination utförts.

Det är naturligt att en utredning av parets psykosociala situation bör ske liksom den bör ske vid utredning och behandling av alla barnlösa par. Detta för att förebygga problem i samband med den medicinska behandlingen och för att förebygga besvikelse om behandlingen *ej* leder till graviditet, vilket ju är ett faktum för cirka 40% av de par som väljer behandlingsmetoden. En sådan utredning är i dag en integrerad del av den medicinska handläggningen vid fall av ofrivillig barnlöshet oavsett orsak. Säll-

skapet finner det självklart att läkare, psykologer och kuratorer med erfarenhet från aktivt arbete med barnlösa par är betydligt mer lämpade för denna uppgift än socialnämndens assistenter. Ju fler personer och institutioner som blir inblandade i detta känsliga förfarande desto större blir faran för allvarliga integritetskränkningar.

Speciella synpunkter

Beträffande make-insemination (Kap 6 och 8)

Sällskapet instämmer i förslaget att insemination endast får utföras om maken är i livet, men vill i övrigt framhålla att då makeinsemination är att betrakta som ren medicinsk-teknisk behandlingsmetod utan speciell etisk eller juridisk särställning det synes vara tillfyllest att verksamheten utföres enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

Beträffande givarinsemination på gifta och samboende par (Kap 7)

Sällskapet finner det naturligt att givarinsemination utföres både på gifta och på par som sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden under förutsättning att det sistnämnda begreppet definieras (jfr SOU 1981:85).

Insemination av ensamstående kvinnor

Utvecklingspsykologer är i allmänhet eniga om att tillgång till modeller av båda könen är en fördel för barnet då det skall utveckla sin egen identitet. Det är därför ett krav att barnets rätt till en social far fastslås, även om detta skulle innebära att vissa vuxnas (ensamstående kvinnor, lesbiska par) önskemål om insemination måste avvisas. Detta är även naturligt från den synvinkeln att givarinsemination är att betrakta som en behandlingsmetod för manlig ofruktbarhet.

Sällskapet vill dock i detta avsnitt framhålla att dess delegation för medicinsk etik anmält avvikande mening. Det anfördes bla att frågan kunde bedömas olika beroende på om man har barnets rätt som utgångspunkt eller sätter kvinnans rätt till havandeskap i första rummet. Här som eljest borde avgörandet kunna läggas på kvinnan att fatta sitt eget beslut. Delegationen ville även erinra om att här eventuellt förbjuden insemination lätteligen kan stå till förfogande på nära håll.

Beträffande kravet att insemination endast skall få utföras på sjukhus (Kap 8)

Den största delen av givarinsemination kommer sannolikt i fortsättningens liksom nu att utföras på kvinnokliniker. Erfarenheten visar dock att intresserade och kunniga specialistkompetenta gynekologer kan bedriva verksamheten tex i öppen vård. Sällskapet vill därför vända sig mot en utformning av lagförslaget som begränsar inseminationsverksamheten till de större sjukhusen. Sällskapet föreslår att alla specialistkompetenta gynekologer ska kunna utföra behandlingen om han/hon kan uppfylla de föreskrifter om verksamheten som Sällskapet förutsätter att Socialstyrelsen skall ange i form av Råd och Anvisningar.

Beträffande åldersgräns för par som skall genomgå insemination (Kap 9)

Även i detta avseende jämställer utredningen adoption med givarinsemination och vill begränsa möjligheten till behandling för par som är yngre än 25 år. Sällskapet kan förstå utredningens syn på problemet men vill påpeka att hos ett icke litet antal fall av par som söker för givarinsemina-

tion har mannens sterilitet varit känd i många år, t ex i fall av Klinefelters syndrom (frekvens i Sverige 1/500 födda gossar) har mannen känt till sin ofruktsamhet sedan puberteten. I de fall då äktenskapet eller samboendeförhållandet varat i ett flertal år finner Sällskapet det svårt att på grund av åldersgränsen neka dessa par givarinsemination. Samhället i övrigt har inga åldersgränser vad gäller barnafödande. Sällskapet vill därför avstyrka att en speciell nedre åldersgräns införes i lagen.

Beträffande samtycke till inseminationen (Kap 12)

Sällskapet instämmer i att samtycke till inseminationen bör lämnas före behandlingen både av mannen och kvinnan. Av sekretesskäl anser Sällskapet dock att sådant samtycke skall lämnas av paret skriftligt till den behandlande läkaren och att denne förvarar handlingen. En sådan överenskommelse må anses bindande för så vitt mannen icke under behandlingstiden skriftligen hos den behandlande läkaren avsäger sig ansvaret för åtgärden.

Beträffande sekretessfrågor m m (Kap 13)

Sällskapet anser enligt ovan att barnets rätt att veta sitt ursprung ej bör fastställas i lag och att givarens anonymitet måste skyddas. Sällskapet kan därför ej instämma i det förslag rörande givarens identitet som blir följden av att journalhandlingarna skall förvaras på socialnämnden. Sällskapet instämmer dock i förslaget om en ändring av 7:e paragrafen, 3:e kapitlet Sekretesslagen rörande parets förhållande till spermagivaren och dennes förhållande till paret men vill avvisa den ändring som rör upphörande av sekretesslagen för barn som fyllt 18 år.

Beträffande detaljer i övriga frågor angående journalhandlingar anser Sällskapet att Socialstyrelsen i detta ärende bör utfärda Råd och Anvisningar.

Angående insemination med sperma från avliden man

Sällskapet instämmer i förslaget att endast sperma från levande givare får användas vid både make- och givarinsemination.

Angående insemination med fryst sperma

Däremot avvisar Sällskapet förslaget att fryst sperma endast får användas i ett år. Detta är en medicinsk-teknisk detalj som icke bör regleras av lagtext eller av Socialstyrelsen. Det kan t ex inträffa att sperma bevaras för män med testistumör där spermaprover tagits före terapeutiska åtgärder i form av kirurgi, bestrålning eller cytostatikabehandling med avsikt att använda denna sperma vid senare tillfälle.

Angående införande av fryst sperma i riket (Kap 19)

Sällskapet vänder sig emot förslaget att föreslå förbud mot införande av fryst sperma i riket. Orsaken till detta är att vi i vårt land i dag har ett flertal minoritetsgrupper bland invandrare för vilka vi ej har möjlighet att skaffa önskade givare. Den möjlighet som återstår då är att hjälpa dessa par genom att erhålla fryst sperma från något av de större europeiska programmen, t ex det franska inseminationsprogrammet, där man helt seriöst borde kunna få tillgång till sperma från givare från mindre etniska grupper.

Sammanfattningsvis anför Svenska Läkaresällskapet

- att man i lag bör reglera den juridiska ställningen hos barn som tillkommit genom givarinsemination och att förändringar införes i Föräldrabalken som täcker problemet hälsas med tillfredsställelse
- att barn som tillkommit genom insemination ej ska ha lagstadgad rätt att vid 18 års ålder få ta del av givarens identitet
- att de par som önskar behandling för sin barnlöshet med givarinsemination skall genomgå psykosocial utredning. Denna bör ske inom sjukvården och anledning att anlita socialnämnd finns inte.
- att givarens anonymitet måste skyddas
- att givarinsemination kan utföras på gifta och samboende par efter det att båda makarna givit sitt samtycke till åtgärden.
- att behandling med givarinsemination hos ensamstående kvinnor generellt avvisas därför att Sällskapet betraktar insemination som en behandlingsmetod för manlig ofruktsamhet. I denna fråga finns inom Sällskapets delegation för medicinsk etik liksom inom Sällskapets nämnd uppfattningar som ger stöd åt att insemination även skall kunna ske av ensamstående kvinnor
- att undantag från 1-årsregeln för bevarande av sperma bör tillåtas tex i fall där sperma tillvaratagits inför planerad behandling för testistumör
- att Socialstyrelsen bör utfärda Råd och Anvisningar angående de medicinsk-tekniska detaljerna vid givarinsemination liksom sekretessfrågorna förknippade därmed.

Stockholm den 13 december 1983

För Svenska läkaresällskapet

Lars Thorén

Ordförande

Olof Edhag

Bitr sekreterare

Sveriges läkarförbund:

Sedan medlemsförslaget väckts har det svenska utredningsarbetet i denna fråga lett till att Sveriges riksdag beslutat om vissa lagregler på området. Förbundet hade tillfälle att yttra sig över det utredningsbetänkande som kom att ligga till grund för den nu beslutade lagstiftningen. Förbundet framförde därvid kritiska synpunkter på flera av de förslag som utredningen lämnat. Detta gällde bl. a. den för en fortsatt inseminationsverksamhet så betydelsefulla frågan om anonymitet för spermagivaren. Riksdagens beslut på den punkten följde utredningens förslag och innebär dessvärre att anonymiteten framdeles inte kommer att värnas.

Förbundet kan instämma i förlagsställarnas uppfattning om det allmänna värdet av harmoniserade rättsregler i de nordiska länderna. Detta gäller även för det medicinska området. Med hänsyn till att det nu föreligger en lagstiftning på området i Sverige och att denna lagstiftning i väsentligt

hänseende avviker från synpunkter som förbundet tidigare framfört vill förbundet starkt understryka vad medlemsförslaget anger som en "allsidig förutsättningslös" utredning. Med beaktande av denna förutsättning ställer sig förbundet positivt till en samnordisk utredning i frågan.

Som ytterligare bakgrund till förbundets ställningstagande översändes det yttrande förbundet avgav över betänkandet (SOU 1983:42) Barn genom insemination (se *Bihang*).

Stockholm den 25 februari 1985

Sveriges läkarförbund

Sten Åhlfeldt

Gunnar Lönnquist

BIHANG

Sveriges läkarförbunds yttrande över betänkandet Barn genom insemination (SOU 1983:43)

Läkarförbundet tillstyrker utredningens förslag om reglerad inseminationsverksamhet med lagregler som garanterar att ett inseminationsbarn inte kan förklaras faderslöst. Utredningens förslag innebär i dessa delar också att barnet alltid skall ha en "social" far. Uredningen vill därför inte tillåta givarinsemination till ensamstående kvinnor. Frågan om givarinsemination till ensamstående kvinnor inrymmer svåra avvägningar. Ett barn kan få en god uppväxtmiljö och föräldrelation även om föräldern – i detta fall modern – är ensamstående. Det förekommer också att en ensamstående person kan få adoptera ett barn. Läkarförbundet anser dock att inseminationsförhållandet inte är jämförligt med ett adoptionsförhållande. I adoptionsfallet finns redan ett barn vars situation måste ordnas på bästa möjliga sätt. En ensamförälderadoption kan då vara en riktig lösning. I inseminationsfallet har barnet emellertid ännu inte kommit till. Med de kunskaper man idag har om barns behov av både en moders- och fadersgestalt anser förbundet att insemination endast skall erbjudas i normala partsförhållanden där mannen är infertil. Utredningens förslag biträdades således av förbundet.

Även i ett annat avseende anser förbundet att parallell inte kan dragas med ett adoptionsförhållande. I inseminationsfallet är modern den biologiska modern och hela graviditeten och födseln sker med den "sociala" fadern som en deltagande part. Inseminationsbarnet "föds in" i sin familj. Såväl biologiska som psykologiska relationer föräldrar–barn är således annorlunda än vid adoption. Långtgående slutsatser baserade på vad man anser sig veta om adoptivbarns behov av att få sitt biologiska ursprung klarlagt ter sig därför vanskliga.

Utredningen föreslår att en psykosocial utredning av de blivande föräldrarna skall göras hos socialnämnden på orten och att paret sedan det godkänts som lämpliga föräldrar skall vända sig till sjukhus för behandling.

Ett sådant förslag måste uppfattas som kränkande såväl för kvinnan som

för mannen. Situationen kan ej jämföras med den vid adoption, där samhället måste ta på sig ett ansvar för att ett barn – ofta från främmande land – överförs till en annan miljö och där vissa garantier måste lämnas, t. ex. till det land varifrån barnet kommer, att det skall få växa upp i en god miljö.

Vid insemination är barnet kvinnans biologiska barn. Hälften av arvsanlagen är hennes, hon bär det under graviditeten, föder det och kan inte i dessa avseenden jämföras med adoptivmodern. När det gäller mannen, som oftast på grund av en utvecklingsrubbnings av de spermieproducerande cellerna måste på grund av en påssjuka efter puberteten inte har befruktningssugliga spermier, anser förbundet det anmärkningsvärt att han på grund av detta måste utredas av sociala myndigheter för att få rätt att ta på sig ansvaret för det barn hans hustru föder efter insemination.

Förbundet kan således inte biträda utredningens förslag om att insemination skall föregås av utredning om föräldrarnas lämplighet. Den information och rådgivning som kan erfordras kan ges inom sjukvårdens ram av behandlande läkare och annan lämplig sjukvårdspersonal (ex. kurator).

Utredningen föreslår också att barnet vid fyllda 18 år skall ha en lagstadgad rätt att få veta vem som är den biologiske fadern, även om denne då skulle motsätta sig ett sådant avslöjande. Erfarenheten från adoptionsbarn har enligt utredningen visat att det kan vara av stor betydelse för barnet att få vetskap om sin bakgrund.

Förbundet, som enligt vad som tidigare sagts inte delar utredningens syn på parallelliteten med adoptionsbarn, har likväl förståelse för att utredningen, som utgår från barnets bästa, vill skapa en lagfäst rätt att få kunskap om spermagivarens identitet. Enligt förbundets uppfattning kan man dock inte uteslutande se till barnets önskan i detta fall. Erforderlig hänsyn måste tas till såväl föräldrarparets som donators intressen. Det torde åtminstone idag vara en förutsättning för givarinseminationsverksamheten i den omfattning den har, att spermagivarens identitet är och förblir anonym. Utredningen nämner här en förfrågan på Karolinska sjukhuset som visat att 4 av 12 spermagivare skulle ställa upp även om barnet fick rätt att efter ett antal år veta deras namn. Man torde knappast kunna dra några välgrundade slutsatser på ett så litet material. Om man likväl gör det innebär det samtidigt att 8 av 12 dvs. 66 % av spermagivarna inte skulle ställa upp på de nya villkoren. Det är inte heller säkert att de 4 positiva svarande skulle vidhålla sitt svar efter ca 20 år. Möjligheterna för ett barnlöst par att få ett barn skulle då drastiskt minska. En enkät som genomförts vid fertilitetslaboratoriet i Malmö med bl. a. 76 föräldrarpar 1980 och 62 par 1983, vilka genomgick eller hade genomgått givarinseminationsbehandling, tyder på att föräldrarparets inställning i dessa frågor inte stämmer överens med de förslag utredningen lägger fram. 95 % av föräldrarna i 1980 års enkät uppgav att de inte tänkte berätta något för barnet om inseminationen. För 98 % av de svarande var det i båda enkäterna av vikt att verksamheten hade ett anonymitetsskydd. Dessa siffror ger en viss indikation på hur dessa känsliga frågor kan uppfattas av föräldrarna idag. Undersökningens resultat har redovisats i Läkartidningen nr 45/83.

Förbundet menar att man måste ta hänsyn till att den öppna diskussionen kring inseminationsbarn är ganska ny. Samhällets syn på adoption har haft lång tid på sig att mogna och nå fram till dagens läge. Den öppenhet som utredningen eftersträvar beträffande inseminationsbarn kan i och för sig vara vällovlig, men saknar idag såvitt man kan bedöma den förankring hos berörda parter som måste finnas om lagförslaget skulle få avsedd

positiv effekt. Förbundet delar de farhågor som uttrycks av Marc Bygdemans i hans särskilda yttrande till utredningen. De innebär att ett slopande av anonymitetsskyddet för spermagivaren kan leda till ett betydligt färre antal givare eller att det uppstår en illegal verksamhet på området och att de par som har råd och möjlighet i övrigt söker sig till utlandet för att få denna behandling. Förbundet kan därför inte biträda utredningens förslag om barnets rätt att få veta spermagivarens identitet. Ett villkor för att avslöja spermagivarens identitet måste vara ett samtycke från honom i den aktuella situationen.

I utredningens förslag ingår också att den behandlande läkaren skall anmäla till pastorsämbetet att barnet ifråga är ett inseminationsbarn; uppgiften skall sedan registreras i folkbokföringen. I Bygdemans särskilda yttrande har framhållits att utlämnande av en sådan uppgift står i strid med läkarets regler, eftersom upplysningen samtidigt ger upplysning om att den "sociala" fadern är infertil. Utredningen menar dock att detta motsatsförhållande inte behöver uppstå om fadern redan från början är införstådd med att läkaren måste lämna denna uppgift. Detta innebär dock att de blir ett absolut villkor för att inseminationen skall få ske att den "sociala" fadern är villig att låta denna uppgift komma in i folkbokföringen. Samtidigt avstår utredningen från att föreslå att den biologiske faderns namn skall framgå av folkbokföringen med hänvisning till att sekretessskyddet för folkbokföringsuppgifterna inte är lika starkt som inom hälso- och sjukvården. Från samtliga (föreslagna) rättsliga, sociala och ekonomiska aspekter skall den sociala fadern anses som barnets far. Den fadersuppgiften borde vara fullt accepterad även i folkbokföringsregistret.

Förbundet delar utredningens uppfattning att uppgift om vem som är spermagivaren skall bevaras inom hälso- och sjukvården och omfattas av en sekretesstid på 70 år. Någon form av hänvisning mellan bl. a. moderns journal och spermagivarens journal eller motsvarande dokument måste då finnas. Det skall dock inte vara möjligt att enbart genom en sjukhusjournal få tillgång till spermagivarens identitet. Av sekretessskäl måste någon annan metod väljas t. ex. en kodbänvisning eller motsvarande i journalen. Spermagivarens identitet bör endast kunna fås fram av den behandlande läkaren och/eller klinikchefen vid den klinik där behandlingen ägt rum. Uppgift om spermagivarens identitet bör således ej utlämnas. Däremot bör man kunna utnyttja uppgiften för att ta reda på vissa genetiska förhållanden som t. ex. att utsluta nära släktskap mellan inseminationsbarnet och dess blivande make/maka.

Förbundet vill slutligen också kommentera vad utredningen anför om information till barnet om dess tillkomst. Ansvaret för denna information läggs på föräldrarna. Detta finner förbundet både naturligt och välbetänkt. Barnets föräldrar är de vuxna personer som rimligen bäst kan avgöra när och hur denna information lämpligen kan ske. Föräldrarna skall enligt utredningen via de sociala myndigheterna och via den för inseminationen ansvarige läkaren uppmanas att tala med barnet om hur barnet tillkommit. Utredningen anser det vara en fördel om detta sker så tidigt som möjligt.

Förbundet vill understryka vikten av att de avgörande bedömningarna i denna fråga bara kan göras av föräldrarna själva. Det får inte uppstå en situation som gör att föräldrarna känner sig jagade att t. ex. innan barnet blivit 5 eller 6 eller 7 år ha berättat i vart fall någonting om dess speciella tillkomst. Utredningen har på goda grunder avstått från att lagreglera föräldrarnas information till barnet. Förbundet anser det viktigt – både för

barnet och föräldrarna, dvs. hela familjen – att denna information även reellt, och inte bara formellt, får ske på föräldrarnas initiativ och efter deras omdöme.

Stockholm den 1 december 1983

Sveriges läkarförbund

Bo Hjern

Olof Björlin

Medlemsförslag

om harmonisering av utbildningen inom byggnadsbranschen i de nordiska länderna

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander, Peter Muurman, Heikki Riihijärvi, Henrik Westerlund, Marjatta Väänänen samt Olof Jansson, Karin Söder och Pekka Tuominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan har i skrivelse den 14 december 1984 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Nordens fackliga samorganisation, NFS:

I medlemsförslag om harmonisering inom byggnadsbranschen i de nordiska länderna begär förslagsställarna en utredning om möjligheterna att harmonisera byggyrkesutbildningen i Norden samt att utbildningen ska innehålla praktisk yrkesorientering.

Självfallet har förslagsställarna rätt i att det vore en fördel för byggnadsindustrin om yrkesutbildningen vore identiskt lika de olika länderna emellan. Alla de skäl förslagsställarna anför är förvisso giltiga.

Man kan också, utöver att se det ur industrins synpunkt, se det ur den enskilda arbetstagarens synpunkt och komma till samma slutsats. Så skedde i medlemsförslag till Nordiska rådets 27:e session av Knut Johansson m. fl.¹ De föreslog, i syfte att uppnå en ökad harmonisering på yrkesutbildningens område, en kartläggning av hinder med anknytning till den grundläggande yrkesutbildningen för arbetskraftens rörlighet mellan de nordiska länderna.

1977 års medlemsförslag var således lite försiktigare än 1984 års medlemsförslag med samma syfte. Försiktigheten grundades säkerligen på

¹ Se Nordiska rådet, 27:e sess. s. 502.

insikten om olikheter i utbildningssystem och utbildningspolitik de olika länderna emellan samt olikheter i tradition vad gäller yrkeskompetensens innehåll för olika grupper i respektive land.

Ministerrådet beslutade efter 1977 års medlemsförslag att intensivifiera samarbetet på yrkesutbildningens område och genomföra en del utredningar om yrkesutbildningens innehåll respektive yrkeskompetens i olika fack.

Ett intensivt samarbete har vidare ägt rum inom vissa begränsade fackområden där en ökad harmonisering visat sig möjlig, exempelvis rörfacket och elektrikerfacket.

När det gäller den utbildningsmässiga sidan för elektrikerfacken, bör det nämnas att arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna inom elinstallationsbranschen i Norden sedan 1974 har haft samarbete i ett gemensamt organ – Nordisk elutbildningskommitté (NEUK) – med ett fast sekretariat i Elfackets utbildningsnämnd i Danmark.

NEUK har genom sitt arbete lagt stor vikt på att samordna grundutbildningen för elektrikerfacken i en utbildning som är anpassad till de enskilda nordiska ländernas fackplaner. I detta sammanhang har NEUK under flera år genomfört konferenser för offentliga sakkbehandlare inom undervisningssektorn. Detta för att diskutera möjligheten till harmonisering/anpassning i fackplanarbetet inom det enskilda nordiska landet.

Även om det inte är realistiskt att eftersträva en fullständig harmonisering av yrkesutbildningen på kort sikt anser vi att förnyade ansträngningar på detta område är motiverade.

Det väsentliga är visserligen inte harmoniseringen i sig utan det ömsesidiga erkännandet länderna emellan av yrkeskompetens från utbildning i grannlandet.

Vi instämmer således i syftet med den begärda utredningen även om utredningsdirektiven något bör modifieras med hänsyn till praktiska omständigheter.

Stockholm den 31 januari 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén
Generalsekreterare

D a n m a r k

Boligministeriet:

Indledningsvis kan det anføres, at boligministeriet ikke, på indeværende tidspunkt – grundet den korte svarfrist – finder at kunne fremkomme med en fyldestgørende udtalelse vedrørende forslaget. Det kan dog oplyses, at den Nordiske Embedsmandskomité for samarbejde indenfor bygge- og

boligsektoren har anmodet en arbejdsgruppe under Embedsmandskomiteen, som behandler de nordiske byggesektorers strukturproblemer, om at tage forslaget med i arbejdsgruppens overvejelser.

Endvidere har boligministeriet fra undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne, modtaget vedlagte udtalelse af 29. januar 1985 om medlemsforslaget (*se nedan*).

Boligministeriet skal vende tilbage til sagen, når arbejdsgruppen om de nordiske byggesektorers strukturproblemer har behandlet forslaget.

København, den 7. februar 1985

Pmv

Bjarne Strand

Undervisningsministeriet, Direktoratet for erhvervsuddannelserne;

I den anledning skal man herfra udtale, at der med hensyn til muligheden for en harmonisering af uddannelser på faglært niveau (efg- og lærlingeuddannelser) samt grundlæggende – og videregående tekniske uddannelser med tilknytning til byggebranchen skal anføres, at mål, indhold og struktur i disse uddannelser i Danmark er styret gennem et ved lov formaliseret samarbejde mellem de faglige organisationer inden for området.

Praksis for styringen i forbindelse med omlægninger af uddannelser er, at arbejdsmarkedets organisationer har en afgørende indflydelse, der vanskeligt kan tilsidesættes til fordel for harmoniseringsbestrebelse.

Alle erhvervsuddannelser inden for direktoratets område er erhvervskompetencegivende, hvilket indebærer, at arbejdsmarkedets parter har afgivet indstilling om uddannelsernes faglige mål og indhold.

Organisationerne inden for brancheområdet – hvilket i denne sag vil omfatte erhvervsuddannelsesudvalget for bygge- og anlægsområdet, teknikerudvalget og eventuelt erhvervsuddannelsesrådet, må derfor i givet fald inddrages i eventuelle overvejelser om harmonisering af uddannelser inden for byggebranchen. Det har dog ikke været muligt med den givne tidsfrist at inddrage disse organisationer i sagen.

De skal i øvrigt tilføjes:

- at der allerede i dag inden for ihvertfald et enkelt fagområde (elektrikere) foregår et formaliseret nordisk samarbejde gennem Nordisk El-utbildningskommité.
- at de danske uddannelser allerede er karakteriseret ved, at der indgår mindst een obligatorisk periode med "orientering i arbete före slutexamen och övergången till den fria arbetsmarknaden".
- at man i EF-organisationen CEDEFOP arbejder med "Tilnærmelse af

uddannelsestrinene på faglært arbejderniveau i bygge- og anlægssektoren", jfr. betænkning af oktober 1983.

København, den 29. januar 1985

E.b.

Grethe Erskov

fuldmægtig

Dansk Arbejdsgiverforening:

I gennem de senere år er der inden for bygge- og anlægsområdet foregået en relativ stor udveksling af arbejdskraft mellem de nordiske lande.

Specielt har Danmark et forholdsvis stort antal personer inden for bygge- og anlægsområdet beskæftiget i Norge, herunder især elektrikere, tømrere og murere, men også bygningsingeniører og byggeteknikere.

Der er ligeledes eksempler på, at norske byggevirksomheder har fungeret som praktiksted for danske lærlinge.

Selv om de erhvervsfaglige uddannelser inden for bygge- og anlægsområdet er noget forskellig de nordiske lande imellem, synes de hidtidige erfaringer at vise, at man klarer sig ganske godt med den faglige uddannelse, man har modtaget i hjemlandet. Dette skyldes sandsynligvis, at man allerede gennem kontakter og møder på organisationsplan har en relativ stor grad af harmonisering af de faglige bygge- og anlægsuddannelser i de nordiske lande.

På arbejdsgiverside inden for bygge- og anlægsområdet har man årligt møder og konferencer, hvor man drøfter faglig uddannelse og udveksler erfaringer med de ansvarlige for den faglige uddannelse i de forskellige brancheorganisationer. Sådanne møder og konferencer har været afholdt gennem flere år og vil på længere sigt naturligt medføre, at de faglige uddannelser vil nærme sig hinanden.

Vi er bekendt med, at man på arbejdstagerside har lignende tiltag.

Udover dette naturlige samarbejde som allerede foregår på det faglige plan, stiller vi os tvivlende overfor ønsket om yderligere harmoniseringsbestræbelser med hensyn til de faglige uddannelser.

Der er i Danmark en lang lovfæstet tradition for, at de faglige uddannelsers mål, indhold og struktur inden for de enkelte brancher bestemmes af arbejdsmarkedets parter.

I dette arbejde indtager de kvalifikationsmæssige krav en høj prioritet, og der lægges vægt på, at den praktiske oplæring i virksomhederne udgør en betydelig bestanddel af den faglige uddannelse.

Følgelig er der en meget nær sammenhæng mellem de faglige uddannelsers mål og indhold og den udvikling, der finder sted inden for de enkelte brancher.

Inden for de europæiske fællesskaber (EF), hvor Danmark som bekendt er medlem, er der i regie af Det europæiske Center for udvikling af Erhvervsuddannelse (CEDEFOP) en kontinuerlig diskussion og information om erhvervsuddannelsesspørgsmål. Spørgsmålet om øget harmonisering af de erhvervsfaglige uddannelser har været diskuteret, men i respekt for de enkelte medlemslandes nationale egenart er diskussionerne resulteret i en beslutning om kortlægning af de faglige uddannelser.

Dette arbejde er nu afsluttet, og der foreligger beskrivelser over, hvilke arbejdsdiscipliner den faguddannede i det enkelte land behersker.

Det er vor opfattelse, at man tilsvarende også bør betræde denne vej i nordisk regie og derved gøre det lettere og mere overskueligt for virksomhederne at ansætte fremmed arbejdskraft.

Det fremgår af vore ovennævnte bemærkninger, at Dansk Arbejdsgiverforening ikke kan anbefale, at man fra Nordisk Råds side forsøger at påvirke en harmonisering i nogen bestemt retning. Det er vor bestemte opfattelse, at udviklingen inden for de erhvervsfaglige uddannelser i Norden bør ske efter de forskellige landes egne traditioner og vilkår, og at man snarere bør satse på en bedre information om hvilke elementer, der indgår i den enkelte faglige uddannelse i de forskellige lande

København, den 31. januar 1985

Dansk Arbejdsgiverforening

Preben Kristiansen

Entreprenørforeningen *hänvisar i skrivelse den 18 februari 1985 till Dansk Arbejdsgiverforenings yttrande av den 31 januari 1985 (se ovan)*

Dansk teknisk Lærerforening:

Indledningsvis vil lærerforeningen udtale sin positive tilslutning til bestræbelserne for at sikre et frit arbejdsmarked for arbejdskraften inden for de nordiske lande.

I bestræbelserne på at fremme samarbejdet mellem erhvervsuddannelserne i de nordiske lande medvirkede vi i 1978 til oprettelsen af Nordisk Yrkeskollärarnas Samråd (NYS), der er et samarbejdsorgan mellem yrkeskollärarnes organisationer i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. NYS har bl. a. til formål at arrangere fællesnordiske kurser og konferencer for yrkeskollärare. I overensstemmelse hermed har NYS i årene 1980–1983 gennemført ialt 7 fællesnordiske lærerkurser i følgende fag:

Bager/konditor

Kontormaskinmekaniker

Anlægsmaskinmekaniker
 Bogtrykker
 Værktøjsmager
 Møbel- og maskinsnedker
 Automatikmekaniker

Kurserne har været gennemført med hver 20 deltagere, 5 fra hvert land. Til de første 6 kurser opnåede vi efter ansøgning økonomisk støtte fra Nordisk kulturfond, men til kurset for automatikmekanikere, der blev gennemført i Sønderborg i efteråret 1983, opnåede vi ikke bevilling. Vi opnåede derimod at få visse tilskud fra private firmaer og Sønderborg kommune, og derudover bidrog lærerorganisationerne med egne økonomiske midler.

Kurserne har haft et meget positivt forløb og har blandt de deltagende lærere skabt interesse for at opretholde kontakt mellem landene og herunder udveksle læremidler som en begyndelse til forsøg med udarbejdelse af fællesnordiske læremidler.

Gennem arbejdet med disse kurser har NYS indvundet betydningsfulde erfaringer og medvirket til at øge interessen blandt lærerne for nordisk samarbejde omkring erhvervsuddannelserne.

Dansk teknisk Lærerforening vil anse det for meget positivt, såfremt Nordisk Råd vil iværksætte et målrettet arbejde for harmonisering af uddannelsen inden for byggebranchen.

Som en forudsætning for at arbejdet kan lykkes, må lærerne og lærerorganisationerne inddrages. Det kan formentlig bedst ske gennem afholdelse af fællesnordiske kurser og konferencer for lærerne i de enkelte fag inden for byggebranchen. Arbejdet vil kræve økonomiske bevillinger, hvis det skal lykkes.

NYS-organisationerne har ikke økonomiske ressourcer til rådighed til opgaven, men har en positiv vilje til at medvirke, såfremt bevillinger tilvejebringes.

Vi finder tillige, at den hurtige teknologiudvikling tilsiger nødvendigheden af et målbevidst arbejde for harmonisering af uddannelserne inden for byggebranchen, såfremt konkurrenceevnen over for andre lande skal kunne bevares og styrkes.

En harmonisering af uddannelserne inden for andre erhvervsbrancher ville vi også finde hensigtsmæssig.

Til slut skal vi oplyse, at rapporter om NYS-kurserne er fremsendt til Nordisk kulturfond, og at styringsgruppen for nordisk skolearbejde i april 1983 har udsendt en rapport om små yrkesfag i Norden, hvori NYS-kurserne er ret udførligt omtalt.

København, den 4 februar 1985

Dansk teknisk Lærerforening

Poul Kampp

formand

Finland

Undervisningsministeriet, skolavdelningen:¹

Byggandet och förhållandena i de enskilda nordiska länderna är likartade, varför utbildningen inom byggnadsområdet redan för tillfället är likadan i de nordiska länderna beträffande byggandets grunder även om utbildningsstrukturen är något olikartad.

De olika bestämmelserna om byggandet i de enskilda länderna leder emellertid till skillnader i utbildningens innehåll. Även en innehållsmässig harmonisering av utbildningen skulle underlättas genom att man i de enskilda länderna harmoniserar bestämmelserna om byggandet. Det är inte ändamålsenligt att utvidga den yrkesmässiga grundutbildningen sålunda, att man i mycket stor utsträckning gör eleverna förtrogna med utländska byggnadsbestämmelser och förhållanden.

I den yrkesmässiga grundutbildningen på mellanstadiet, som är stadd i förnyelse, ingår det andra inhemska språkets och det första främmande språkets lärokurser på samtliga grundlinjerna. I dessa ingår också en orientering i yrkesterminologin på respektive utbildningssektor. En ökning i språkundervisningen är möjlig i samband med att undervisningsplanerna förnyas, förutsatt att sådana behov yppar sig på respektive område. För tillfället förekommer inte sådana planer.

I fostran till internationalism främjas kännedomen om främmande länder. Denna hör till utbildningen på samtliga sektorer som ämnesövergripande tema. Ämnesövergripande teman ingår i alla lärokurser. Det råder emellertid brist på sådant läromaterial som behövs i undervisningen.

I Finland skiljer sig de examina som svarar mot institutsnivån på byggnadssektorn från examina i de andra nordiska länderna vad beträffar såväl utbildningstiden som graden av specialisering och tiden för praktisering. Det finns även sådana examina, som inte förekommer i alla nordiska länder. En harmonisering av dessa examina skulle förutsätta stora förändringar i de enskilda ländernas utbildningsstruktur.

Däremot svarar byggnadssektorns examina på skolnivån redan för tillfället ganska bra mot varandra, så att det är lättare att likställa dem.

På institutsnivån inom byggnadsbranschen är det möjligt att åtminstone delvis utföra den 12–20 månader långa praktiseringen, som hör till utbildningskraven, i utlandet. Man har också försökt rekommendera eleverna att praktisera utomlands bl. a. för att förkovra sina språkkunskaper. En vidare praktisering efter studierna är också möjlig inom ramen för ett system för utbildningsöverenskommelse.

De nordiska länderna har bedrivit samarbete mellan utbildningsmyndigheter och lärare i form av olika slags seminarier och möten. Detta

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

samarbete har visat sig vara nyttigt. Vid dessa tillfällen har man fått information om utbildningssystemen i de enskilda nordiska länderna, utbildningens problem och utvecklandet av utbildningen. Ett samarbete av detta slag leder på en lång sikt även till en mer uniform utbildning.

Helsingfors den 24 januari 1985

Leevi Melamests

Avdelningschef

Erkki Norbäck

Äldre regeringssekreterare

Arbetskraftsministeriet:¹

Harmonisering av utbildningen inom byggnadsbranschen i de nordiska länderna kan betraktas som motiverad bl. a. därför att arbetskraftens fria förflyttning mellan de nordiska länderna blir lättare. Harmonisering av utbildningen möjliggör en snabbare sysselsättning vid förflyttning från ett nordiskt land till ett annat ävensom arbetstagares placering i sådana upp-gifter som svarar mot utbildningen. En utredning och harmonisering av stadgandena om byggandet i olika nordiska länder är dock den första åtgärden innan man kan börja harmonisera utbildningen. Den innehålls-mässiga harmoniseringen av utbildningen i samtliga nordiska länder är emellertid mycket svår att genomföra i praktiken. Man har ju erfarenheter av detta inom sysselsättningsutbildningens område, på vilket man inte har kunnat göra nämnvärda framsteg i företag av detta slag.

Såsom man konstaterar i medlemsförslaget, skulle de nordiska länderna genom enhetlig utbildning också ha bättre möjligheter att utföra gemensamma byggnadsexportprojekt. Därvid skulle vår konkurrenskraft inom internationella byggnadsexportmarknaden förbättras och detta skulle ha en positiv inverkan också på sysselsättningen på byggnadsområdet i vårt land.

Utöver harmonisering av utbildningen föreslås i medlemsförslaget, att utbildningen skulle omfatta obligatorisk yrkesorientering (tex. 1–2 år). Arbetskraftsministeriet anser, att obligatorisk yrkesorientering i byggnads-branschens yrkesutbildning är mycket viktig. Vid fastställande av tiden för yrkesorienteringen bör man beakta yrkets karaktär och den knowhow som ifrågavarande yrke förutsätter. Förutom att man borde göra sig förtrogen med de praktiska arbetsförhållandena under olika årstider, borde yrkesori-enteringen också innefatta olika skeden i samband med byggandet. Genom

¹ *Yttrandet överstt från finska.*

yrkesorientering skulle man förbättra de yrkesutbildades möjligheter att bli placerade inom arbetslivet.

I medlemsförslaget har man behandlat byggnadsbranschens utbildning i allmänhet. Indelningar har man inte gjort mellan utbildningens nivåer, byggnadsbranschens olika grenar eller formerna av yrkesutbildningen. Utvecklandet och harmoniseringen av den utbildning inom byggnadsbranschen som ges som sysselsättningsutbildning är i första hand beroende av de avgöranden som först görs inom ramen för det allmänna utbildningssystemet.

Helsingfors den 21 januari 1985

Urpo Leppänen
Arbetskraftsminister

Taisto Heikkilä
Kanslichef

Skolstyrelsen:¹

Ifall medlemsförslaget förverkligas, medför detta sådana fördelar, som närmare framförts i medlemsförslaget. Speciellt perioden för orientering i arbete före slutexamen och övergången till den fria arbetsmarknaden är mycket viktig inom det tekniska området. Skolstyrelsen anser dock att man på grund av en eventuell harmonisering inte borde minska utbildningens och examinas nivåer i Finland.

Helsingfors den 6 februari 1985

Erkki Aho
Generaldirektör

Ilhan Hamid
Vik. byråchef

Yrkesutbildningsstyrelsen:¹

Yrkesutbildningsstyrelsen understöder strävandena att förenhetliga utbildningen inom byggnadsbranschen i de nordiska länderna. Vissa begränsande faktorer föreligger dock som försvårar dessa strävanden till enhetlighet.

Byggverksamheten och förhållandena är av samma typ i de olika nordiska länderna, därför är också utbildningen inom byggnadsbranschen vad

¹ Yttrandet översatt från finska.

gäller grunderna i byggverksamhet redan i dag enhetlig i de nordiska länderna, fastän utbildningsstrukturen varierar.

Bestämmelserna beträffande byggverksamhet varierar dock i de olika länderna och leder till olikheter i utbildningens innehåll. För att underlätta utbildningens förenhetligande också beträffande innehållet, borde bestämmelserna angående byggverksamhet också förenhetligas i de olika länderna. I yrkesinriktad grundutbildning är det inte ändamålsenligt att utvidga utbildningen så, att bestämmelser och förhållanden i övriga länder presenteras.

Ett enhetligt läromedel skulle avskaffa den kontinuerliga bristen på läromedel. Produktion av enhetliga läromedel begränsas delvis av nämnda olikheter i bestämmelserna om byggverksamhet.

Den förnyade yrkesinriktade grundutbildningen på mellanstadiet omfattar inom alla grundlinjer lärokurserna i det andra inhemska språket och det första främmande språket. Inom dessa bekantar man sig också med fackterminologin inom respektive yrkesområde. En utökning av språkundervisningen kunde ske i samband med att läroplanerna förnyas, ifall krav inom branschen förutsätter detta. För tillfället finns inga dylika planer.

Kännedom om främmande länder främjas i utbildningen genom internationell fostran. Den ingår som genomgående tema i utbildningen inom alla branscher. Genomgående teman ingår i alla lärokurser. Läromedel som skulle betjäna undervisningen saknas dock.

Examina inom byggnadsbranschen som motsvarar institutnivån i Finland avviker i de nordiska länderna från varandra både beträffande utbildningstid, specialiseringsnivå och praktikens omfattning. Det förekommer också sådana examina som inte alla nordiska länder har. För att förenhetliga dessa examina förutsätts omfattande förändringar i utbildningsstrukturen i de olika länderna.

Examina inom byggnadsbranschens skolvivå motsvarar redan i dag i stort sett varandra, en jämförelse mellan dessa är enklare att utföra.

På byggnadsbranschens institutnivå är det möjligt att åtminstone en del av praktiken på 12–20 månader som ingår i utbildningskraven sker utomlands. Praktik utomlands har rekommenderats eleverna bl. a. för att språkkunskaperna skall förkovras. Tilläggspraktik efter de egentliga studierna kan också skaffas inom ramarna för utbildningsavtalssystemet. Yrkesutbildningsstyrelsen anser det dock inte ändamålsenligt att göra denna tilläggspraktik obligatorisk.

Det är heller inte ändamålsenligt att utöka utbildningen på skolvivå med en obligatorisk arbetspraktik efter studierna.

Samarbete har idkats mellan de nordiska ländernas utbildningsmyndigheter och lärare i samband med olika seminarier och möten. Detta samarbete har visat sig vara fruktbart. Vid dessa tillfällen har man fått kännedom om utbildningssystem, om problem inom utbildning och om utvecklandet av utbildningen i olika nordiska länder. Ett dylikt samarbete leder på lång

sikt också till en enhetligare utbildning. Yrkesutbildningsstyrelsen betonar betydelsen av detta samarbete både för utbildningens utveckling och för att strävanden till enhetlighet skall förverkligas.

Helsingfors den 21 januari 1985

Jorma Pöyhönen
Generaldirektör

Veli Taskinen
Planerare

Ålands landskapsstyrelse:

Den alltmer internationaliserade arbetsmarknaden med rörlighet över gränserna i synnerhet inom Norden kan ge problem för den enskilde arbetstagaren t. ex. genom olikheter i fackterminologin. Sådana svårigheter kunde undvikas genom ett förenhetligande av i medlemsförslaget uppskisserat slag. I annat nordiskt land vunnit behörighet som grundskollärare har länge godkänts på Åland. Landskapsstyrelsen anser en breddning av fältet även till byggnadsbranschen, så att studier i annat nordiskt land skulle jämföras med inhemska studier, vara ett steg i rätt riktning.

Även i övrigt tar medlemsförslaget motivering upp frågor som kunde vara utgångspunkt för en utredning, varför landskapsstyrelsen förordar förslaget.

Mariehamn den 28 januari 1985

Gunnevi Nordman
Viceletråd

Börje Karlsson
Utbildningschef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Byggnadsbranschen är en av de branscher som kunnat dra nytta av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Både byggnadsarbetare och personer med högre utbildning har flyttat mellan länderna och placerat sig på arbetsmarknaden utan att olikheterna i utbildning har medfört några större problem.

De nordiska arbetsgivareorganisationerna inom byggnadsbranschen håller årligen återkommande gemensamma sammankomster om utbildnings-

frågor, vid vilka man bl. a. informerar varandra om aktuella frågor, diskuterar likheter och olikheter i utbildningen och därav föranledda problem.

Inom motsvarande europeiska organisation sker ett kontinuerligt utbyte av information om byggnadsbranschen yrkesutbildning i de olika länderna.

Också inom de enskilda länderna sker utbildningen i olika utbildningsstalter på ett inte helt enhetligt sätt. Inte heller detta föranleder i allmänhet några större problem.

Ett mera utvecklat erfarenhets- och informationsutbyte inom Norden mellan utbildningsmyndigheter vore värdefullt för att man lättare skulle kunna varsebli problem och åtgärda dem. En långt gående harmonisering över gränserna torde dock enligt vår uppfattning inte vara möjlig eller ens önskvärd. Däremot skulle ett mera utvecklat och systematiserat erfarenhets- och informationsutbyte också utbildningsmyndigheter emellan säkert vara ägnat att överbygga sådana enstaka problem, som förslagsställarna tyckt sig finna i fråga om arbetsmöjligheterna för personer med grundutbildning i annat nordiskt land. Därför ställer vi oss tveksamma till ifrågavärande medlemsförslag.

Helsingfors den 31 januari 1985

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Heikki Konkola

Rakennusmestarién keskusliitto (Byggmästarnas centralförbund):¹

Det intimare nordiska samarbetet och den gemensamma arbetsmarknaden ställer gemensamma krav på yrkesutbildningen. Byggandet i Norden utförs under mycket liknande förhållanden och med likadana material, varför det är meningsfullt att även vid utbildningen inom byggnadsbranschen ställa likadana krav och mål.

Ett tema i det nordiska samarbetet inom byggnadsbranschen organisationer har varit byggnadsbranschen utbildning i Norden, de brister och behov, som märkts däri.

De erfarenheter, som vunnits av den praktiska byggnadsverksamheten talar för harmonisering av utbildningen inom byggnadsbranschen i Norden med särskild vikt lagd på de praktiska kunskapernas och färdigheternas stora betydelse inom utbildningen.

Det är skäl att uppta vägledd yrkesorientering i undervisningsprogram så, att den får samma ställning som ett yrkesläroämne. De som fått utbildning för ett yrke inom byggnadsbranschen får därigenom en betydligt

¹ Yttrandet översatt från finska

bättre färdighet för praktiska uppgifter i arbetslivet och deras förmåga att utföra sina arbetsuppgifter självständigt blir väsentligt bättre.

Byggmästarnas centralförbund hälsar det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget med glädje och hoppas att det kommer att leda till ett positivt beslut såväl i Nordiska rådet som i Nordiska ministerrådet och därigenom till konkreta åtgärder i rådets medlemsländer.

Heslingfors den 30 januari 1985

Byggmästarnas centralförbund

Erkki Pakkinen

Erkki Koivunen

Finlands byggnadsingenjörers förbund¹:

Byggbranschens internationalisering är ett faktum. Byggnadsexporten och våra byggnadsföretags övriga internationalisering i takt med byggnadsverksamhetens avtagande inhemska tillväxt behöver till sitt stöd alla goda idéer, även på personutbildningens område.

På byggnadsbranschens högskolenivå är situationen tillfredsställande för arbetskraftens del och några väsentliga problem har inte förekommit. Antalet diplomingenjörer som utbildas i vårt land är tillräckligt. Finländska diplomingenjörer är redan nu verksamma i de övriga skandinaviska länderna och vice versa. Olikheterna i byggnadslagar, stadganden och normer försvårar inte detta, och å andra sidan utövar de inte, och får inte heller utöva ett avgörande inflytande inom utbildningen på högskolenivå. Ett centralt mål inom grundutbildningen är att man lägger en solid teoretisk grund och betonar tillräcklig yrkesmässig räckvidd. Detta skapar förutsättningar för verksamheten i vilket som helt land där sådant behov föreligger. Efter grundutbildningen behöver diplomingenjörerna aktiveras att i en större utsträckning delta i vidareutbildning och därigenom tillföra vårt land teknologie licentiater och doktorer.

Från nordisk synvinkel är skillnaderna större på andra utbildningsnivåer. Finlands system med tre nivåer (dipl.ing., ing. och byggmäst.) är tydligt och ändamålsenligt; om detta förändras till ett system med två nivåer, skulle detta leda till mera nackdelar än fördelar.

Därför torde utbildningen inom byggbranschen förenhetligas så, att systemen i de övriga nordiska länderna anpassas till systemet i Finland. Såvitt man på nordiskt plan var i princip beredd till detta, skulle det löna sig att företa de i förslaget angivna utredningarna och ändringarna.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Vad praktiska övningar beträffar, är det inte på högskolenivå ändamålsenligt att förlänga den redan nu långa (i genomsnitt 7 år) utbildningen med en obligatorisk övningsperiod av 1–2 år. Den nuvarande sommarpraktiken – som delvis sker utomlands – och det arbete, som dels utförs under terminerna, ger tillräckliga kontakter med arbetslivet före slutexamen.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår vårt förbund, att Nordiska rådet

- skulle utreda och informera om nivån, kraven och jämförbarheten beträffande den undervisning som i olika länder ges på olika utbildningsnivåer, så att man i de olika länderna känner till den utbildningsbakgrund som en person med viss lärdomsgrad har,
- skulle sträva till att förenhetliga byggbranschens olika begrepp och terminologi i de nordiska länderna,
- skulle utreda möjligheterna att inkludera kurser med samma innehåll i utbildningen på samma utbildningsnivåer i olika länder,
- skulle utreda förenhetligandet av undervisningsmaterial (kursböcker) för kurser,
- skulle utreda, hur utländska praktikantplatser kunde ökas i allmänhet och speciellt innanför de nordiska länderna.

Helsingfors den 12 februari 1985

Finlands byggnadsingenjörers förbund

Jarkko Saisto

Byggnadsråd,
ordförande

Yrjö Matikainen

Diplomingenjör,
verkställande direktör

Byggnadsingenjörerna och -arkitekterna i Finland RIA rf:

Då det internationella samarbetet utvidgas och projekt- och byggnadsexporten blir mångsidigare har det uppstått problem, vilka har visat sig vara svåra att lösa.

Utänför de nordiska länderna har tillgången på information visat sig vara särdeles svår. Allmän information om permanenta förhållanden i projektlandet är helt lätt tillgänglig. Om föränderliga omständigheter fås information via handelssekreterarnätet, och Utrikeshandelsförbundet har rentav officiellt till uppgift att införskaffa sådan information. Det råder emellertid brist på snabbt föränderlig eller specifik information. Detta avser bl. a. de normer och regler vilka styr byggandet i projektlandet.

Ett hinder för det nordiska samarbetet inom byggnadsbranschen är att de skilda länderna har från varandra avvikande struktur, innehåll och kontrollsystem med hänsyn till de båda förpliktande och självvalda normer vilka styr byggandet. Information om de skilda ländernas regler står till buds, men det är vanskligt att bedöma deras faktiska tekniska och ekonomiska verkningar i grannlandet.

Både i det internationella och i det nordiska samarbetet har det blivit problematiskt att entydigt mäta och definiera nivån och kvaliteten för den utbildning som ges den tekniska personalen inom byggnadsbranschen. Enbart utbildningsnomenklaturen berättar inte tillräckligt om själva utbildningens faktiska innehåll. Samma grader innebär dessutom i skilda länder synnerligen varierande utbildningsnivåer.

Att samordna utbildningssystemen ens på det nordiska planet är en övermäktig uppgift. Detta beror av undervisningens skilda förvaltning, dess innehåll och kvalitet, vilka var och en varierar storligen från varandra i de nordiska länderna. En samordning skulle innebära stora förändringar i undervisningens nivå, till vilket man uppenbarligen inte har tillräcklig beredskap i synnerhet då reformen av utbildningen på mellanstadiet i vårt land äntligt håller på att förverkligas. Den i tre stadier delade tekniska utbildning som ges i Finland kan svårligen samordnas med den utbildning i två stadier som tillämpas på annat håll, därtill förekommer för enskilda länder specifik utbildning, såsom hos oss byggnadsarkitektutbildningen, som inte förekommer hos andra.

Beträffande utökad praktik, krävs redan nu i Finland en praktikperiod före examen. Praktikperioden borde emellertid vara längre än för närvarande och bättre ledd. Problemet är bristen på utländska praktikplatser.

Hänvisande till det ovan sagda föreslår RIA att

- den för byggnadsbranschen förpliktande och självvalda normeringen borde alltmer samordnas i de nordiska länderna i syfte att underlätta samarbetet och avlägsna tolkningsmeningsskiljaktigheter. Av samma anledning borde man även förenhetliga terminologin inom byggnadsbranschen.
- som samnordiskt projekt borde man sammanställa de internationella normerna och reglerna på byggnadsbranschen genom att samtidigt sörja för att de hålls ajour och översätts.
- Nordiska rådet kunde utreda innehållet i den undervisning som i de nordiska länderna ges på byggnadsområdet och kunde närmast utreda möjligheterna att samordna fackämnen.
- man underlättar möjligheterna att den till studierna hörande arbetspraktikperioden delvis förverkligas i de skilda nordiska länderna, i syfte att

utöka studerandenas språkkunskaper och bekantgöra studerandena med utländska förhållanden.

Helsingfors den 31 januari 1985

Byggnadsingenjörer och -arkitekter i Finland rf.

Pertti Vaasio

Verkställande direktör

Svenska byggmästareförbundet i Finland r. f (SBF):

— — — och omfattar till alla delar de där framförda principerna. SBF vill ytterligare poängtera följande saker:

- Det är ytterst viktigt att en tillräckligt lång och övervakad praktik inbegrips i reformen. Ifall reformen endast skulle omfatta den teoretiska sidan skulle den mista en stor del av sin betydelse.
- Reformen borde genomföras i enlighet med en noggrant utarbetad tidtabell och den borde vara genomförd före ingången av 1990-talet.
- Reformen får inte kopplas ihop med eventuella förslag till reformer av hela den tekniska utbildningen i Norden. Behovet av gemensam utbildning och gemensamma bestämmelser är mycket större inom byggnadsbranschen än inom andra branscher bl. a. därför att byggnadsexporten till stor del fortfarande är export av arbete och inte av varor.
- Det utredningsarbete som föreslås bör påbörjas omedelbart och med tillräckliga personresurser.

Helsingfors den 29 januari 1985

Svenska byggmästareförbundet i Finland r. f.

Leif Eriksson

Förbundssekreterare

Norge

Industridepartementet:

Industridepartementets befatning med utdannesspørsmål innen byggningsbransjen er knyttet til entreprenørloven og håndverksloven. Ifølge entreprenørloven § 8 A, pkt. 1 kan eksamener fra utenlandske skoler og universiteter fra linjer som tilsvare de norske skolers bygge- og anleggs-linjer godkjennes som likeverdige med norske skoler og universiteter.

Når det gjelder bestemmelser om lærlingeordning og fagprøver, kan, ifølge håndverkslovens § 7, Rådet for fagopplæring i arbeidslivet under

Kirke- og undervisningsdepartementet godkjenne utenlandske eksamener som likeverdige med norske.

Industridepartementet kan vanskelig se noe behov for ytterligere harmonisering av norsk og utenlandsk bygningsfaglig utdanning utover det som anvises i forannevnte lovers bestemmelser.

Vi vil imidlertid vise til uttalelser fra Byggefagrådet under Kommunal- og arbeidsdepartementet og fra berørte arbeidsgiverorganisasjoner.

Oslo, 19. februar 1985

Etter fullmakt

Jon Vea

Ingrid Hoff

Kirke- og undervisningsdepartementet:

— — — men ønsker å gi uttrykk for at vi mener forslaget har meget for seg. Kirke- og undervisningsdepartementet er derfor interessert i å bli underrettet om eventuelle konkrete tiltak som måtte bli resultatet av forslaget.

Oslo, 11. april 1985

Etter fullmakt

Paul Holing

Reidun Dahl

Norsk arbeidsgiverforening (NAF) hänvisar i skrivelse den 11 januari 1985 till uttalande av den 2 januari 1985 från Servicekontoret i Entreprenørenes Landssammenslutning (se nedan).

Norges håndverkerforbund:

Medlemsforslaget gir intet svar på om hva man mener med begrepet "byggningsbransjen". Begreppet er lite presist og omfatter svært mange fag, blant annet tømrerfaget, murerfaget, malerfaget, rørleggerfaget, byggetapetserfaget, kobber- og blikkenslagerfaget og glassmesterfaget.

Vi går imidlertid ut fra at forslagsstillerne med forslaget mener å omfatte alle byggefagene. (Dette vil også gjelde fag utenfor vårt forbund).

Det er mange positive elementer i forslaget, og man har pekt på endel positive resultater som kan oppnås ved gjennomføringen av en harmonisering av utdannelsen.

Norges håndverkerforbund er imidlertid skeptisk idet vi vil trekke frem følgende momenter:

– forslaget krever felles byggeforskrifter.

Felles byggeforskrifter er så langt vi kan se en forutsetning for gjennomføringen av forslaget. Byggeforskriftene i de nordiske land avviker meget sterkt. Det er f. eks. nok å peke på at godkjent trelast i Sverige ikke er godkjent i Norge. Dette medfører at hus bygget etter svenske normer for trelast må dimensjoneres på annen måte enn hus bygget med trelast som holder norske krav.

– Utdanningsomstilling vanskeligjøres.

Det norske system som ble innført med lov om fagopplæring i arbeidslivet der fagets egne folk gjennom et opplæringsråd bestemmer utdannelsen, er meget fleksibelt og gir muligheter for rask omstilling i utdannelsen når nye teknikker innføres i faget. Vi er redde for at denne fleksibilitet skal bli borte ved en harmonisering der det i et tungt system kreves at man gjør endringer på nordisk basis.

Dette er meget alvorlig fordi vi i Norge lenge har forsøkt å få til en skikkelig utdanning i alle fag, men over en felles lest, et system som både er fleksibelt og gir gode muligheter for at den enkelte kan velge om utdannelsen skal tas innenfor skole, i kombinasjon skole/arbeidsliv eller kun ute i arbeidslivet. Dette systemet som fungerer meget bra bør ikke forsvinne.

Norges håndverkerforbund vil på bakgrunn av det ovenfor anførte konkludere med at slik forslaget foreligger vil ulempene med en harmonisering være større enn de fordeler vi kan oppnå.

De problemer som arbeid i bygg- og anleggsbransjen reiser i andre nordiske land har lite med forskjeller i fagutdannelsen å gjøre. Det skyldes at lover, forskrifter og tildels materialer og byggeskikker er forskjellige og kunnskaper om dette må erhverves på lederplan i bedrifter som vil drive i et annet land.

Oslo, 11. februar 1985

Norges håndverkerforbund

Eiv. Halle

Adm. direktør

Entreprenørenes landssammenslutning:

På grunn av det frie arbeidsmarked i Norden foregår det en relativt stor utveksling av arbeidskraft i byggebransjen over landegrensene. Spesielt

har Norge et stort innslag av bygningsarbeidere og også av ingeniører og teknikere hjemmehørende i et av de andre nordiske land.

Opplæringsystemene i de forskjellige land frem til fagarbeidernivå er noe forskjellig. Til tross for dette synes det ikke som om en fagarbeideropplæring i et land skaper vesentlige problemer for fagarbeidere med sysselsetting i et annet land. Dette skyldes sannsynligvis at man allerede gjennom uformelle fora har en relativt stor grad av harmonisering av fagopplæringen i byggebransjen i de nordiske land.

Innenfor arbeidsgiversektoren i byggebransjen har man årlig møter hvor man drøfter fagopplæring og utveksler erfaringer med de ansvarlige for fagopplæringen i de forskjellige bransjeorganisasjoner. Slike konferanser har pågått i en årrekke og vil selvsagt på sikt medføre at fagopplæringen går i samme retning.

Ut over dette naturlige samarbeid som allerede finner sted, stiller vi oss tvilende til ønsket om ytterligere harmonisering av fagopplæringen.

Da det viser seg at man har noe forskjellig innhold i de forskjellige fag i de nordiske land, ville det være nyttig å få en oversikt over hvilke arbeidsoperasjoner de forskjellige yrkeskategorier behersker i landene. Hvis man fikk en enkel oversikt over f. eks. hvilke arbeidsoperasjoner de forskjellige faggrupper representerer i de forskjellige nordiske land, ville man forenkle ansettelsesprosedyren av utenlandske arbeidstagere. Vi kjenner til at man har gjort en tilsvarende utredning innenfor EEC hvor det jo også er fritt arbeidsmarked.

Når det gjelder høyere utdanning i byggebransjen har man også godt kjennskap til hverandres utdanning over landegrensene. En høyere teknisk utdanning skjer etter svært veiledende fagplaner også innenfor de forskjellige lands grenser. Det vil derfor neppe være hverken formålstjenlig eller mulig å få til en harmonisering av denne utdanning over landegrensene.

Vi vil derfor avslutningsvis uttale at vi tror at utviklingen innenfor både fagopplæring og høyere teknisk utdanning i Norden bør skje etter de forskjellige lands egne tradisjoner og premisser, og at man bør la harmoniseringen av denne utdanning over landegrensene skje som et naturlig utvalg. Vi har intet ønske om at man fra det Nordiske Råds side skal forsøke å påvirke denne harmonisering i noen bestemt retning.

Derimot har vi, som tidligere nevnt, tiltro til at man får en best mulig informasjon om hvilke elementer opplæringen består av i de forskjellige land til nytte for praktisk ansettelsesarbeid i bedriftene.

Oslo, 2. januar 1985

Entreprenørens landssammenslutning
Servicekontoret

Per Lie

T. W. Buer

Sverige

Skolöverstyrelsen (SÖ):

Den svenska byggyrkesutbildningen meddelas i gymnasieskolan Bygg- och anläggningstekniska linje (Ba-linjen). I Ba-linjen ingår följande grenar (studievägar):

- 1 Gren för betongteknik
- 2 Gren för byggnadsträteknik
- 3 Gren för murare
- 4 Gren för gatu-, väg- och ledningsteknik
- 5 Gren för bergteknik
- 6 Gren för värme- och sanitetsteknik
- 7 Gren för målare
- 8 Gren för byggnadsplåtslagare
- 9 Gren för golvläggare

För samtliga studievägar är den skolmässiga utbildningen tvåårig.

Utbildningens genomförande

För grenarna 1, 2, 3, 4 och 5 är utbildningen gemensam under årskurs 1 och genomförs helt i utbildningslokal.

Under årskurs 2 då eleverna har valt yrkesgren genomförs utbildningen på externa utbildningsobjekt. Utbildningsobjekten som till största delen anskaffas av regionala yrkeskommittéer skall ge eleven en allsidig utbildning inom valt yrkesområde. I yrkeskommittéerna ingår representanter för arbetsgivare och arbetstagar.

I tider med minskat byggande föreligger svårigheter att anskaffa utbildningsobjekt som ger den allsidighet i utbildningen som kursplanerna föreskriver.

Kursplanerna har utarbetats i nära samråd med berörda arbetsmarknadsorganisationer. Detta innebär att utbildningsinnehållet inom respektive studieväg utgör grunderna för utbildning till något av de yrkesområden som redovisas i timplanerna. Efter genomgången grundutbildning (tvåårig gymnasieskola) följer en färdigutbildning som omfattar ca två år. Färdigutbildningen genomförs genom att eleven är anställd som lärling i ett företag.

För grenarna 6 t.o.m. 9 är utbildningen greninriktad från årskurs 1. Även inom dessa yrkesgrenar genomförs undervisningen i karaktärsämnet som arbetsplatsförlagd utbildning. Andelen arbetsplatsförlagd utbildning varierar dock mellan de olika yrkesområdena. I övrigt genomförs utbildningen i likhet med vad som redovisats för andra studievägar. Gymnasieskolan svarar alltså för en tvåårig grundutbildning och avnämarna för färdigutbildningen.

SÖ ser inga direkta hinder för en harmonisering av utbildningen inom byggnadsbranschen ur utbildningssynpunkt. Problemen torde i första hand

ligga i de olikheter som finns inom de nordiska byggyrkena som har olika innehåll och olika yrkesbenämningar. Den yrkesorientering under handledning under t. ex. 1–2 år som krävs bör kunna tillgodoses med den färdigutbildning som redovisats.

För att åstadkomma den harmonisering av utbildningen inom byggbranschen i de nordiska länderna som Nordiska rådet efterlyser bör frågan utredas i samråd med berörda branschorganisationer i de nordiska länderna.

Stockholm den 17 januari 1985

På skolöverstyrelsens vägnar

Jan Thulin

Ingvar Sandqvist

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Förslaget innebär att en utredning på nordisk bas genomförs med syfte att de nordiska länderna omorganiserar utbildningen för de olika utbildningsnivåerna inom byggnadsbranschen så att kurser planeras med samma innehåll, liknande undervisningsmaterial och likadana läroböcker i hela Norden. Dessutom borde utbildningen innefatta en obligatorisk period om ett till två år för praktisk yrkesorientering under handledning.

Mot bakgrund av framför allt den fria arbetsmarknaden i Norden men även med hänsynstagande till eventuella gemensamma internationella uppdrag utanför Norden tillstyrker arbetsmarknadsstyrelsen att en utredning sker om möjligheterna att harmonisera utbildningen inom byggnadsbranschen i Norden.

Solna den 28 januari 1985

Per Silenstam

O. Källbäck

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Byggförbundet, som är ett medlemsförbund inom Arbetsgivareföreningen, och dessutom direkt berörs av den föreslagna harmoniseringen, har enligt vad vi erfarit lämnat synpunkter på förslaget till Nordiska rådets svenska delegation.

Svenska arbetsgivareföreningen avstår därför från att yttra sig i ärendet och hänvisar till Byggförbundets remissvar som vi bifogar i kopia.

Stockholm den 29 januari 1985

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Westermark

Olle Tegman

Byggförbundet:

Den fria nordiska arbetsmarknaden medför en icke obetydlig utväxling av arbetskraft över gränsserna. För svenskt vidkommande innebär detta att finsk byggarbetskraft tidvis söker anställning i Sverige och svensk byggarbetskraft sökt sig till Norge. I jämförelse med andra grenar av näringslivet är emellertid dessa arbetskraftsströmmar inom byggbranschen ganska små.

När det gäller yrkesarbetarutbildningen inom byggsektorn är skillnaderna mellan de nordiska länderna i dag inte så stora att detta skapar problem vid arbete i annat land. De förändringar i utbildningens innehåll och organisation som skett i våra länder under det senaste decenniet har inneburit en betydande harmonisering. Utbildningarna består överallt av både teori och praktik.

Till denna harmonisering har bl. a. bidragit de kontinuerliga kontakter och regelbundna diskussioner som årligen äger rum mellan de nordiska ländernas byggarbetsgivarorganisationer om utbildningens innehåll och utformning. Bl. a. utnyttjas vissa svenska byggläromedel både i Finland och Norge. Organisationerna sammanställer f. n. en jämförande förteckning över yrkena inom byggsektorn i Norden, där yrkesinnehåll, utbildningstid, eventuella certifikat etc., skall anges.

När det gäller den tekniska utbildningen på mellannivå är det dock relativt stora skillnader. Det skulle vara värdefullt om någon form av kvalitativ jämförelse kunde genomföras mellan ländernas ingenjörsutbildningar.

Skillnaden mellan ländernas ingenjörsutbildningar belyses kanske bäst av det faktum att ingenjörsutbildningarna i Danmark, Finland och Norge är

postgymnasiala – 2- och 3-åriga och i många avseenden jämförbara med varandra, medan svensk ingenjörsutbildning formellt sett är en gymnasial utbildning. Man kan dock säga att det sista året i den svenska utbildningen kan betraktas som postgymnasialt.

Vid en analys av de tekniska utbildningarna i Norden kan man kanske finna vissa gemensamma utbildningsavsnitt kring vilka en samverkan kan ske. Exempel på detta skulle kunna vara gemensam utgivning av vissa läromedel.

Betraktar man en harmonisering av byggtutbildningen i ett vidare perspektiv, dvs. att på sikt harmonisera bygglagstiftningen i Norden och att därigenom undanröja handelshinder inom byggandet, kan givetvis en utredning som den föreslagna – speciellt avseende teknikerutbildningen – vara av intresse.

Stockholm den 28 januari 1985

Byggförbundet
Arbetsmarknads- och Utbildningsavdelningen

Arne Berg

Byggnadsindustrins yrkesnämnd:

Vi anser att det vore en fördel för byggnadsindustrin om de nordiska länderna söker samordna yrkesutbildningen. Det är också angeläget att uppmuntra ökade arbetskraftsrörelser över gränserna, samtidigt som det är en fördel om en presumtiv arbetsgivare har kännedom om kompetensen hos den arbetskraft, som kommer från de nordiska grannländerna.

Byggnadsindustrins yrkesnämnd ställer sig dock tveksam till att det kan åstadkommas under överskådlig tid med hjälp av att utbildningarna görs enhetligare.

Kontakter och diskussioner förekommer mellan de nordiska byggorganisationerna om utbildningens innehåll och utformning. Med utgångspunkt från dessa diskussioner har bl. a. samarbete inletts med kompletteringsutbildningskurser för murare i list- och stuckatörsarbeten.

Beträffande grundutbildningens innehåll kan man kanske finna vissa gemensamma utbildningsavsnitt kring vilka samverkan kan ske, t. ex. gemensam utgivning av vissa läromedel.

Stockholm den 31 januari 1985

Byggnadsindustrins yrkesnämnd

Göran Johansson

Svenska facklärarförbundet (SFL):

Behovet av att harmonisera yrkesutbildningar i de nordiska länderna kommer då och då till uttryck på olika sätt. Sedan ett decennium tillbaka har yrkeslärare inom SFL tillsammans med fackliga broderorganisationer i de nordiska länderna verkat för att utveckla och organisera kurser av gemensamt intresse. Erfarenheterna har visat att detta arbete varit synnerligen värdefullt, inte blott inom kursutbudens ram, utan också givit rika insikter i hur yrkesutbildningen är organiserad och pedagogiskt och administrativt i de nordiska länderna. Samhörighet och samverkan har därför blivit välkända begrepp för yrkeslärare.

När man talar om enhetlig utbildning inom byggbranschen måste man vara medveten om att det rör en rad olika praktiska och teoretiska yrken som i olika grad kan harmoniseras. Det är därför angeläget att seriöst analysera detta problemkomplex, bland annat innefattande en översyn av lagar, förordningar och normer och att sträva efter en mer enhetlig nomenklatur inom yrkesområdet.

Medlemsförslaget om harmonisering av utbildning inom byggnadsbranschen i de nordiska länderna förutsätter att utbildningen organiseras så att man för de olika utbildningsnivåerna planerar kurser med i stort sett samma innehåll och liknande undervisningsmaterial. SFL ställer sig tveksam till att gemensamma läro-, tim- och kursplaner utarbetas. En alltför långtgående samordning kan skapa ett utbildningssystem som är alltför låst och där utveckling och förändring försvåras genom de samordningsproblem som kan uppstå. Utbildningen intar en viktig roll i samhällsutvecklingen och måste ses som en integrerad del av utvecklingen i stort.

SFL delar de tankegångar om hög yrkeskunnighet som framförs i förslaget och anser att utbildning är en nödvändig förutsättning och drivkraft för samhället. SFL har därför i många olika sammanhang hävdats att utbildning och forskning är en investering för framtiden.

Mot bakgrund av ovanstående anser SFL förslaget att utreda möjligheten att harmonisera utbildningen inom byggbranschen i Norden väl berättigat.

Stockholm den 28 januari 1985

Svenska facklärarförbundet

Lars Erik Klason

Kanslichef

Yvonne Hyttinen

Ombudsman

Medlemsförslag

om gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare

(Väckt av Karin Söder samt Rune Gustavsson, Elver Jonsson, Gunnel Jonäng, Jens Steffensen, Pär Stenbäck, Peder Sønderby, Hans Olav Tungesvik, Ole Gabriel Ueland, Odd With och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Våre forbund er prinsipielt tilhengere av næringsfrihet. Innskrenkninger i næringsfriheten gjennom bruk av autoriseringskrav e.l. må, etter vår mening, være behørlig begrunnet i omsyn til liv, helse, store økonomiske verdier e.l. Dersom det foreligger slike hensyn, bør det være en oppgave å fremme mulighetene for at utenlandske, og i denne forbindelse, nordiske borgere, kan oppnå nasjonal autorisasjon. Her vil spørsmål om harmonisering av autorisasjonskrav og hvorledes en skal stille seg til utenlandske eksamener o.l. være viktig å få avklart. Dersom en nordisk konvensjon kan løse disse problemer på en bredere basis, ville dette etter vår oppfatning være nyttig. Vi vil derfor anbefale at en nordisk utredning blir gjennomført slik som foreslått i A 698/s.

En slik utredning bør, etter vår mening, gå inn på de innskrenkninger som finnes innen hvert enkelt område, og belyse de krav til autorisasjon o.l. som finnes i de nordiske land. Den bør vurdere om kravene kan anses som rimelige ut fra de hensyn som ligger bak reglene, og på bakgrunn av de negative virkninger reglene kan få gjennom reduksjon av konkurranse.

Till slutt vil vi understreke at utredningsarbeidet ikke må føre til at innskrenkninger i næringsfriheten i de enkelte av de nordiske land blir fastlåst i sin nåværende form eller at innskrenkninger i ett av de nordiske land smitter over til de andre.

Oslo, 28. mars 1985

Knut Lofstad

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 27 februari 1985 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

NAU:s grundinställning till nordiskt samarbete inom arbetsmarknadsområdet är att detta bör ges ett så fullödigt innehåll som möjligt. Förslaget att låta utreda förutsättningarna för att etablera en nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare ligger enligt NAU:s uppfattning i linje med detta synsätt.

NAU stöder således tanken att en gemensam nordisk utredning tillsätts enligt förslaget samt att utredningsarbetet sammankopplas med arbetsplanen "Norden som hemmamarknad".

Det är emellertid angeläget att utredningen i sitt arbete belyser hur utbildnings- eller andra auktorisationskrav kan göras likformiga, liksom yrkesetiska regler för berörda grupper som advokater, revisorer m. m. samt sanktionssystemen i anslutning till sådana regler. Även frågan om eventuella överetableringsrisker bör bli föremål för studier i utredningen.

Först sedan dessa och övriga frågor som kan utgöra hinder för en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare belysts bör ett ställningstagande ske till att vidtaga åtgärder på sätt som undertecknarna av medlemsförslaget föreslår.

Stockholm den 27 mars 1985

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini

Nordiska revisorsförbundet (NRF):

— — — grundades 1931, och utgör samarbetsorgan för Föreningen af statsautorerade Revisorer i Danmark, KHT-yhdistys – Föreningen CGR i Finland, Félag Löggittra Endurskodenda i Ísland, Norges Statsautorerade Revisorerers Forening samt Föreningen Auktoriserade revisorer i Sverige, varför vi i vårt remissvar inskränker oss till att beröra förslagets betydelse ur de auktoriserade revisorerernas synvinkel.

NRF ser med tillfredsställelse att en samnordisk arbetsgrupp tillsätts för att behandla de i förslaget framförda frågeställningarna. Instiftandet av en "nordisk koncession" för de auktoriserade revisorererna kan dock stöta på praktiska problem av orsaker vi nedan skall beröra. Då det gäller auktori-

sationsförfarandet för revisorer i de olika nordiska länderna vore det dock av central betydelse att utreda medborgarskapets och hemlandets betydelse för möjligheterna att verka som auktoriserad revisor eller att förvärva auktorisation i ett annat nordiskt land än hemlandet.

Samarbetet mellan föreningarna för de auktoriserade revisorerna har, såsom framgår av inledningen, gamla anor. Den ökade internationaliseringen av näringslivet har dessutom lett till fördjupat samarbete på praktisk nivå ofta inom ramen för internationellt verksamma revisionsbyråer eller sammanslutningar.

Mot bakgrund av denna utveckling synes en utredning av de frågeställningar förslagsställarna berör aktuell för revisorsinstitutionen i Norden.

Dock bör man samtidigt hålla i minnet de omständigheter vilka lett fram till det nationella revisorsauktorisationsförfarandet i de olika nordiska länderna. Genom lagbestämmelserna och de föreningsrättsliga reglerna för auktorisationen har man velat säkerställa de auktoriserade revisorernas höga yrkesetik, kunskaper i modern revisionsmetodik samt kännedom om gällande lagregler på främst skatte- och associationsrättens områden. Då dessa regler är nationellt stiftade och avviker från varandra, ställer främst detta hinder i vägen för inrättandet av en "nordisk koncession" för de auktoriserade revisorerna. Härtill bidrar ytterligare de harmoniseringssträvanden gällande revisionen i medlemsländerna man inom Ekonomiska Gemenskapen arbetar på. Detta arbete planeras vara genomfört den 1 januari 1990. Av de nordiska länderna hör Danmark till EG.

Mot bakgrunden av ovanstående synes det i detta skede viktigast att koncentrera sig på de problem kravet på medborgarskap och/eller hemland i vissa länders regler medför för erhållandet av revisorsauktorisering och utövande av revisorsyrket.

Reykjavik den 4 juli 1985

För Nordiska revisorsförbundet

Enligt uppdrag
Per-Olof Stenvall
 Sekreterare

Nordisk förening av registrerade revisorer – NFRR:

Vår uttalelse begränsar sig till spørsmålet om felles nordisk arbeidsmarked for revisorer. NFRR som ble stiftet i 1965, er en sammenslutning av Foreningen av Registrerte Revisorer, FRR, Danmark, Tilintarkastajayhdistys HTM Revisorsforeningen GRM ry, Finland, Norges Registrerte Revisorers Forening, NRRF, Norge og Svenska Revisorsamfundet SRS, Sverige.

Foreningen har til formål å fremme de nordiske registrerte/godkjente revisorers yrkesmessige interesser, å virke for en utvidet erfaringsutveksling mellom medlemsorganisasjonene, samt et nordisk samarbeide mellom medlemsorganisasjonenes medlemmer. Årlige møter finner sted mellom medlemsorganisasjonenes presidier, og dessuten utføres arbeide innen et arbeidsutvalg og et utdanningstuvalg. NFRR arrangerer i 1985 sin andre nordiske revisorkongress for registrerte/godkjente revisorer. Kongressen arrangeres i Norge og avholdes hvert fjerde år.

De grunnleggende oppfatningene om utførelsen av ekstern revisjon i virksomheter, er i hovedsak de samme innen de nordiske land. De skrevne regler som formulerer den såkalte gode revisjonsskikk viser derfor store likheter innen Norden. Likeledes har de etiske regler for de nordiske revisorers yrkesutøvelse og yrkesmessige atferd blitt utformet på en likeartet måte.

NFRR besluttet derfor i 1977 å søke utformet felles likelydende etiske og kollegiale regler for de nordiske registrerte/godkjente revisorer. Et forslag til slike regler ble vedtatt av NFRR's presidiemøte i Bergen (Norge) i 1978 og har etter ratifisering av medlemsorganisasjonene blitt bindende for organisasjonenes medlemmer. Det felles regelverket ble overlevert Nordisk Råd i 1980.

Innen NFRR har vi i årenes løp fått et inngående kjennskap til det som skiller og det som forener de kvalifiserte (statsautoriserte/autoriserte og registrerte/godkjente) revisorer i Norden.

Forskjeller finnes med hensyn til omfanget av den teoretiske såvel som den praktiske utdanningen og også i spørsmålet om krav til særskilt revisoreksamen.

Ved at forskjellene i krav til teoretisk og praktisk utdanning etter hvert er jevnet mer ut, kan de registrerte revisorer/godkjente revisorer i Norden i store trekk sies å ha et sammenlignbart kompetansenivå.

Hva angår mulighetene for en revisor i ett nordisk land til å bli valgt til revisor i virksomhet i et annet nordisk land, legger imidlertid selskapslovgivningen hindringer i veien.

Aksjeselskapslovgivningen inneholder bestemmelser om statsborgerskap og bosted for den valgte revisor der aksjeselskapet er registrert. Lignende regler finnes i lovgivningen om andre selskapsformer der lovfestet revisjonsplikt foreligger. Dog har lovgivningen innen disse områder i et nordisk land blitt til under sterk påvirkning av lovgivningen på samme området i andre nordiske land. Hva spesielt gjelder aksjelovene i de nordiske land har disse blitt til i de senere år og viser innbyrdes store likheter. Helt ensartet lovgivning har det dog ikke vært mulig å få til. Næringsrettslig og fremfor alt skatterettslig lovgivning viser iblant betydelige ulikheter som kan påvirke mulighetene for et fritt felles arbeidsmarked for revisorer. Gjennom lovgivningen i Sverige i 1984 har eksempelvis revisorene blitt pålagt en granskings- og rapportplikt med hensyn til

hvorledes foretakene etterlever visse skatte- og avgiftsbestemmelser. Dette krever et inngående kjennskap til svensk skatte-, avgifts- og gebyrlovgivning. Lignende nasjonal særlovgivning finnes også i de øvrige nordiske land. I praksis skapes det på denne måten betydelige hindringer for et fritt arbeidsmarked for revisorer i Norden.

På grunn av de forekommende ulikheter innen lovgivningen på bestemte områder mellom de nordiske land, anser NFRR at et felles arbeidsmarked for revisorer i Norden i praksis er vanskelig å oppnå.

Særlig gjelder dette der en revisor i et nordisk land blir valgt som enerevisor i et foretak i et annet nordisk land. Derimot kunne dette bli betydelig enklere om det samtidig finnes en revisor tilhørende samme landet som foretaket ligger i. En slik kombinasjon av revisorer kan i mange tilfelle være både naturlig og ønskelig. Dette gjelder f. eks. i konserner med foretak i ulike nordiske land. Det er i slike tilfelle fordelaktig om moderselskapets revisor også kan velges til revisor i datterselskapene, også om disse ligger i et annet nordisk land. En brukbar kombinasjon kan i disse tilfelle være en "innenlandsk" revisor som er vel fortrolig med landets skatte- og næringslovgivning m. m. og en revisor som samtidig er moderselskapets revisor.

Det som her er sagt om konserner kan i mange tilfelle tillempes også i andre foretak.

De grunner som NFRR i det ovenstående har anført for et felles arbeidsmarked og de hindringer som er nevnt for samme, leder til att NFRR vil anbefale gjennomført en utredning om spørsmålet slik det også er foreslått i omhændlede medlemsforslag.

Oslo, 21. mars 1985

Nordisk registrerte revisorers forening

Jan H. Lyse
President/NFRR

Kåre Lereim
Generalsekretær/NFRR

Danmark

Justitsministeriet:

For så vidt angår advokater, kan justitsministeriet opplyse, at man er bekendt med, at Advokatrådet over for udenrigsministeriet har anbefalet, at der bliver nedsat en arbejdsgruppe som foreslået i medlemsforslaget med henblik på at etablere et fælles nordisk arbejdsmarked. Justitsministeriet kan tilslutte sig denne udtalelse.

Ministeriet for kulturelle anliggender har oplyst, at man ingen bemærkninger har til forslaget for så vidt angår sit område. Industriministeriet har fremsendt vedlagte udtalelse af 5. marts 1985 vedrørende de liberale erhverv, der hører under industriministeriets område.

København, den 1. april 1985

P. m. v.

E. b.

Marianne Højgaard

Industriministeriet:

Industriministeriet er ressortministerium for følgende liberale erhverv: Statsautoriserede Revisorer, Registrerede Revisorer, Ejendomsmæglere, Translatører, Skibs- og varemæglere samt Dispachører.

For samtlige disse erhverv er der i lovgivningen fastsat specifikke uddannelseskrav, herunder krav om en flerårig praktiktid inden beskikkelse til udøvelse af erhvervet kan gives af industriministeriet (til en beskikkelse svarer for registrerede revisorers vedkommende optagelse i ministeriets revisorregister).

Et frit nordisk arbejdsmarked for de liberale erhverv vil forudsætte en harmonisering af de respektive landes uddannelseskrav, en i sig selv meget vanskelig opgave. Til illustration heraf kan oplyses, at der inden for EF på de af industriministeriet omfattede erhvervsområder efter årelange forhandlinger alene er gennemført fastsættelse af minimumskrav for autorisation af personer, der i vedkommende medlemsstat kan foretage lovpligtig revision af regnskaber – det 8. selskabsdirektiv. Hertil kommer, at en opgivelse af kravet om en vis praktiktid i erhvervet i det land, hvor erhvervet skal udøves, inden beskikkelse meddeles, næppe er realistisk. Krav om 3 års praktiktid i Danmark har således også været en betingelse for beskikkelse som statsautoriseret revisor af en islandsk og en svensk statsborger, der havde gennemgået den teoretiske revisionsuddannelse i Island, henholdsvis Sverige, og som ønskede at benytte sig af den dispensationsadgang for udlændinge, som loven om statsautoriserede revisorer indeholder.

Betænkeligheder af ganske lignende art som et frit nordisk arbejdsmarked for liberale erhvervsudøvere melder sig ved spørgsmålet om en nordisk koncession for sådanne personer.

Det kan i øvrigt oplyses, at den danske lovgivning vedrørende de nævnte liberale erhverv alle kræver dansk indfødsret som betingelse for en beskik-

kelse i Danmark, men at der herfra generelt vil blive dispenseret for nordiske statsborgere.

Det tilføjes, at industriministeriet betvivler interessen i Danmark blandt udøvere af de omhandlede liberale erhverv for en gennemførelse af medlemsforslaget, i hvilken forbindelse kan henvises til vedlagte fotokopi af den udtalelse som Dansk Ejendomsmæglerforening den 23. februar 1985 har afgivet som svar på henvendelsen fra den danske delegation. (*se nedan*)”

København, den 5. marts 1985

P. m. v.

E. b.

P. Thorell

Dansk Arbejdsgiverforening:

I dette forslag vil man anbefale Ministerrådet at tage initiativer med henblik på at etablere et fælles nordisk arbejdsmarked for frie næringsdrivende, og i bemærkningerne til forslaget peges der især på advokater, arkitekter, ejendomsmæglere, revisorer m. fl.

Vi går ud fra, at der i første række sigtes på at få *kortlagt de eksisterende hindringer* for, at frie næringsdrivende kan etablere sig i alle nordiske lande.

Fra Dansk Arbejdsgiverforenings side vil vi umiddelbart finde et sådant initiativ positivt. For god ordens skyld skal det understreges, at vi ikke hermed har taget stilling til eventuelle initiativer for at fjerne de eksisterende hindringer, herunder om det vil være en god idé at give nordisk koncession for visse grupper af erhvervsdrivende.

En sådan stillingtagen må naturligvis afvente, at eksisterende hindringer er kortlagt.

København, den 17. januar 1985

Dansk Arbejdsgiverforening

Poul Erik Pedersen

Niels Jørgen Hansen

Advokatrådet:

— — — kan anbefale nedsættelse af en arbejdsgruppe som foreslået i medlemsforslaget.

Advokatrådet skal imidlertid gøre opmærksom på, at spørgsmålet for advokathvervets vedkommende, jfr. herved erfaringen i EF, rejser store og komplicerede problemer. Såfremt arbejdsgruppen nedsættes, står Advokatrådet til disposition med yderligere oplysninger.

København, den 22. marts 1985

P. r. v.

Ole Stig Andersen

Dansk Ejendomsmæglerforening:

— — — kan det oplyses, at lovgrundlaget for at udøve ejendomsmæglererhvervet eller næring som ejendomshandler i Danmark er lov nr. 218 af 6. juni 1966 om Ejendomsmæglere og lov nr. 601 af 10. december 1975, Næringsloven samt bekendtgørelse nr. 237 af 19. maj 1982 om Ejendomsmægleres og Ejendomshandlers Virksomhed.

Ret til beskikkelse som ejendomsmægler kræver dansk indfødsret, bopæl her i landet, myndighed, rådighed over bo, og at en særlig prøve er bestået, mens retten til næringsbrev som ejendomshandler kræver dansk indfødsret, bopæl i Danmark, myndighed og rådighed over bo. Dansk Ejendomsmæglerforening er medlem af Nordisk Ejendomsmægler Union, der tillige består af den norske, den svenske og den finske ejendomsmæglerorganisation, i hvilket forum man ved gentagne lejligheder i løbet af de sidste mange år har drøftet det i medlemsforslaget rejste spørgsmål om et fælles nordisk arbejdsmarked for ejendomsmæglere.

Resultatet af disse drøftelser har stedse været, at kravet om dansk indfødsret findes overflødigt i forbindelse med retten til at få beskikkelse som ejendomsmægler i Danmark. Derimod findes det overmåde vigtigt, at bostedskriteriet opretholdes, jf. at den danske lovgivning forbyder filialvirksomhed. Dette kommer i ejendomsmæglerloven til udtryk ved, at ejendomsmæglere skal have (et) fast forretningssted (i Danmark), hvilket i virksomhedsbekendtgørelsens § 3 udtrykkes således: Ejendomsmæglere må kun have eet forretningssted. Virksomheden må ikke drives af selskaber, foreninger, m. v.

Dernæst finder Dansk Ejendomsmæglerforening at måtte pointere forudsætningen, hvorefter beskikkelse først meddeles efter bestået prøve, hvortil yderligere er at anføre, at kandidater først kan indstille sig til den særlige prøve, når de kan dokumentere at have gennemgået en praktisk uddannelse i mindst 2 år i en virksomhed, der må antages at have givet praktisk kendskab til omsætning af faste ejendomme. Dansk Ejendomsmæglerforening mener ikke, at der kan bortses fra dette krav, således at ejendomsmægleruddannelser fra andre lande, herunder de nordiske, bør kunne medføre ret til beskikkelse som ejendomsmægler i Danmark. Dette be-

grundes ved det uhyre omfattende og komplicerede lovkompleks omkring fast ejendom i Danmark. herunder i forbindelse med omsætning af fast ejendom.

Afsluttende kan det anføres, at det i Ejendomsmæglerlovens § 5 bestemmes, at kun personer, der har beskikkelse som ejendomsmægler, må benytte betegnelsen "ejendomsmægler", ligesom andre heller ikke må benytte danske eller udenlandske betegnelser, der er egnet til forveksling hermed. Denne bestemmelse tilsigter at sikre, at der ikke sker forveksling med personer, som ikke har bestået ejendomsmæglerprøven, der er garanti for tilstrækkelige kundskaber inden for området.

København, den 23. februar 1985

Dansk Ejendomsmæglerforening

Jes Folke

Generalsekretær

Finland

Handels- og industriministeriet:

De nordiska industriministrarna beslöt i januari 1983 att utfärda en rekommendation om eftersträvan till sådana ändringar i lagstiftningen som underlättar för medborgare i annat nordiskt land att grunda företag i ett annat nordiskt land. Som en följd härav bereds på handels- och industriministeriet bl.a. ett förslag till ändring i lagen angående rättighet att idka näring så att man skulle avstå från krav på näringstillstånd för en medborgare i annat nordiskt land som avser att idka näring i Finland. Därför anser handels- och industriministeriet att det inte behövs åtgärder som syftar till att slopa tillståndskrav endast särskilt för vissa yrkesgrupper.

Helsingfors den 1 april 1985

Seppo Lindblom

Handels- och industriminister

Veikko Kuokkanen

T f. yngre regeringssekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — En inskränkning i 1954 års nordiska arbetsmarknadsöverenskommelse är sålunda att denna inte gäller för arbetstagargrupper för vilka särskild auktorisation eller legitimation kräves. På bl.a. hälso- och sjuk-

vårdsområdet har flera separata överenskommelser ingåtts. En reviderad överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad gäller från den 1 augusti 1983. 1954 års grundprinciper består dock emedan viktiga preciseringar och avsiktsförklaringar gjorts i den nya överenskommelsen. Enligt punkt 7 i ett till den nya arbetsmarknadsöverenskommelsen fogat protokoll stadgas, att hinder inte reses mot att det i länderna förekommer bestämmelser som förbehåller anställning vid företag eller verksamhet för vilken krävs koncession eller yrke för vars utövande krävs auktorisation åt inhemska medborgare.

Den av Nordiska ministerrådet utarbetade handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning betecknar bl.a. den nordiska marknadens anda och den ekonomiska sammansmältningen mellan de nordiska länderna. På basen av detta föreslås en eliminering av den inskränkning i den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen vilken gäller de arbetstagargrupper för vilka särskild auktorisation eller legitimation krävs. Vid beklädande av tjänster inom självstyrelseförvaltningen har landskapsstyrelsen länge tillämpat principen om nordisk examensgiltighet, varför behovet av inhemsk auktorisation eller legitimation bör förbehållas landskapsstyrelsens prövning.

Det tillstånd som på Åland erfordras av fri näringsidkare gäller var och en som varit bosatt i landskapet under kortare tid än under oavbrutet fem år. Avsikten med näringsrättsinstitutet är enligt självstyrelselagens 4 § 2 mom. till åtskillnad från de nationella bestämmelserna att trygga utvecklandet och bevarandet av Ålands ställning som självstyrt svenskspråkigt landskap enligt de folkrättsliga principer på vilka självstyrelselagen bygger. I enlighet med den praxis som landskapsstyrelsen tillämpar vid prövning av ansökan om näringsrätt likställs annan nordisk medborgare med finsk medborgare. För utlänning och utländsk sammanslutning erfordras utöver landskapsstyrelsens tillstånd dessutom näringstillstånd av länsstyrelsen i enlighet med finländsk lag, varför det vore ändamålsenligt att regleringen av näringsutövning på Åland anförtros självstyrelseorganen, utan direkta förbehåll vad gäller utländska medborgare, sålunda att det i tekniskt hänseende blir jämförbart med det förfarande som nu gäller för övriga delar av landet.

Mariehamn den 4 april 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Susanne Y Eriksson

Utredningssekreterare

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

I princip har vi en positiv inställning till alla åtgärder som kan befrämja en ökad nordisk integration beträffande arbetsmarknad, handel, kapitalmarknad och etableringar etc.

Så kallade fria näringsidkare, särskilt av de slag som nämns i medlemsförslaget, måste vid utövandet av sin verksamhet vara väl förtrogna med lagstiftning, andra normer och förhållandena för övrigt inom sitt yrkesområde i verksamhetslandet. Detta krav bör kunna ställas på dem av såväl samhället som klienterna. Därför kan det i praktiken bli aktuellt med någon form av tilläggsutbildning och kompetensprövning innan verksamhet i annat nordiskt land kan inledas.

Man borde först kartlägga de hinder och begränsningar som finns beträffande den gemensamma arbetsmarknaden för fria näringsidkare, och möjligheterna att bortskaffa dem. Först därefter kan man ta slutlig ställning till frågan.

Helsingfors den 22 mars 1985

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Heikki Konkola

AKAVA r.f.¹:

— — — konstaterar Akava, att man redan inom ramen för den allmänna nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen och den separata överenskommelsen om hälsovårds-, sjukvårds- och veterinärverksamheten i mycket stor omfattning i praktiken förverkligat en fri arbetsmarknad för de flesta yrkesgrupper i de nordiska länderna. På hälsovårdsområdet gäller detta även vissa yrken, som förutsätter myndighets tillstånd och som kontrolleras av myndigheter. Härvidlag bör det anses vara naturligt, att man för de näringsidkare som ännu inte omfattas av överenskommelsen, såsom de som anges i förslaget, försöker ordna likadana möjligheter att vara fritt verksamma på den nordiska arbetsmarknaden. Akava anser sålunda, att inga hinder står i vägen för att man undersöker frågan i det ovan angivna syftet.

De flesta här avsedda näringsidkare kommer i sin verksamhet i en direkt kontakt med allmänheten. Klienternas rättsskydd och andra frågor beträffande konsumentskyddet kan förutsätta, att man exempelvis med avseende på språkkunskaper och lagkunighet bör ställa vissa specialvillkor på

¹ Yttrandet översatt från finska

respektive näringsidkare innan verksamheten kan inledas. Det torde vara skäl att dryfta speciellt denna sida av ärendet i samband med utredningsarbetet.

Ytterligare anser Akava, att man vid utbildningen och praktiseringen i anslutning därtill bör fästa sådan uppmärksamhet, att man inte utan fog gynnar en näringsidkare som flyttar från ett land till ett annat, såsom fallet nu kan vara i fråga om läkare och tandläkare.

Helsingfors den 2 april 1985

Akava r.f.
Raimo Lehtinen
 Ordförande

Matti Koivistoinen
 Förhandlingschef

Finlands advokatförbund:

Överenskommelsen i Köpenhamn den 6 mars 1982 om en gemensam nordisk arbetsmarknad trädde i kraft den 1 augusti 1983 vavid den tidigare överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad av den 22 maj 1954 och därtill anslutet protokoll upphörde att gälla. Enligt punkt 7 i det till den nya arbetsmarknadsöverenskommelsen fogade protokollet föreligger inte hinder mot att det i de avtalsslutande länderna förekommer bestämmelser om utländska medborgares arbete i företag eller i verksamhet som kräver koncession, eller i yrke för vars utövande krävs auktorisation. Medlemsförslagets undertecknare anser, att vissa kvarvarande hinder borde kunna undanröjas på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden för yrkesgrupper, som kan betecknas som fria näringsidkare, och har framlagt förslag om att en gemensam nordisk utredning tillsätts med uppgift att överväga avskaffandet av de hinder som föreligger för att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare eller ge nordisk koncession för t.ex. advokater.

Inom de nordiska länderna synes i viss mån olika stadganden gälla om rätten att utöva fria yrken. Dessa har uppstått på olika tider och till exempel nationalitetskraven för vissa yrken har kommit att gälla redan innan nordiska arbetsmarknader av nuvarande slag etablerats. I brist på utredning är det svårt att bilda sig en helhetsuppfattning om läget i de olika nordiska länderna. Det torde därför vara på sin plats att tillsätta en utredning för att utreda frågan. Undanröjandet av omotiverade hinder i den stadgenivå som inskränker fria yrkesutövares verksamhet i övriga nordiska länder är önskvärt.

Med tanke närmast på situationen för advokater vill Finlands advokatförbunds styrelse fästa uppmärksamhet vid vissa omständigheter som i dess tycke bör observeras.

Då medlemsförslaget uppsattes torde man ha antagit, att utövändet av advokatycke i allmänhet skulle förutsätta en särskild koncession i yrkesutövarens hemland och utgående från detta har man väckt förslag om en nordisk koncession bland annat för advokater. Denna förutsättning har endast delvis ställts i nordisk lagstiftning. I Danmark och Norge beviljar justitieministeriet koncession för advokater, men i Sverige och Finland förutsätter handhavandet av advokatuppdrag inte någon särskild koncession av ministeriet eller någon annan myndighet. I Finland, liksom även i Sverige gäller emellertid en bestämmelse, enligt vilken endast person, som avlagt sådan juridisk examen, som i landet berättigar till innehav av domartjänst och som är medborgare i landet, kan godkännas som medlem i den lagstadgade advokatorganisationen (i Finland Finlands advokatförbund och i Sverige Sveriges advokatsamfund). Endast medlem av advokatorganisationen har rätt att använda yrkesbeteckningen advokat och motsvarande benämning för sin byrå. Grunderna för reglerandet av advokatycket är sålunda rätt olika dels i Finland och Sverige, dels i Danmark och Norge.

Inom advokatområdet synes hindren för etablerandet av en nordisk arbetsmarknad vara delvis rättsliga, delvis faktiska. På olika grunder måste man förutsätta, att en advokat som erbjuder allmänheten sina tjänster är väl förtrogen med rättsordningen och de förhållanden och uppfattningar som är rådande i det land där han verkar. En advokats verksamhet har starka anknytningspunkter till domstolsväsendet och rättsvärderna i allmänhet. Av honom förutsätts avsevärd praktisk erfarenhet, som måste vinnas genom arbete i rättsvärdens tjänst och åtminstone till en del på advokatens arbetsfält. De ökade konsumentsynpunkterna understryker betydelsen av sådana krav. Enär advokatens arbete till stor del består av att utöva huvudmannens talan hos domstolar och andra myndigheter samt att ge juridiska råd förutsätts av advokaten ett högradigt behärskande av verksamhetslandets språk. Omständigheter av detta slag synes ha lett till, att utländska advokaters verksamhet i länder som Finland blivit allmänt taget rätt ringa, och å andra sidan har endast få finländska jurister övergått till att verka som advokater utanför landets gränser.

Då man i motiveringarna till medlemsförslaget hänvisat till företagsintegrationen, är det måhända skäl att konstatera, att till exempel jurister i tjänst hos företag i de olika nordiska länderna inte är och behöver inte i allmänhet vara advokater. På dylika jurister ställs ofta särskilda kompetenskrav och det finns inte behov av att underställa deras verksamhet en sådan övervakning, som i olika nordiska länder ordnats med tanke på sådana utövare av advokatycket som betjänar den stora allmänheten i rättsliga frågor.

De erfarenheter man haft om handhavandet av advokatuppdrag i annat land inom gränsområden, för Finlands del närmast på vardera sidan om Torne älv, synes tyda på att hindren för en mera utbredd verksamhet i det andra landet inte är av rättslig art och åtminstone inte beroende på advokatlagstiftningen. I enklare ärenden kan advokater på vardera sidan om Torne älv handha sina huvudmäns ärenden tillfälligt också i grannlandet. I svårare ärenden framkommer sådana skillnader i omständigheterna och i de rättsregler som skall tillämpas att en advokat från ett annat land inte tillräckligt behärskar dem utgående från sin erfarenhet och utbildning. Sådana faktorer tillsammans med kostnadsfaktorn inskränker de facto avsevärt en verksamhet i främmande miljö.

Helsingfors den 11 februari 1985

För Finlands advokatförbunds styrelse

Erkki-Juhani Taipale

Matti Ylöstalo

Finlands byggnadsingenjörers förbund¹:

Förbundet anser, att man torde kunna inta en positiv ställning till förslaget. Från ingenjörskårens synpunkt ger den fria arbetsmarknaden bättre möjligheter till internationalisering, ökar det nordiska umgänget, förbättrar språkkunskaperna samt ökar konkurrenssituationer i fråga om studier och undervisning samt upprätthåller och utvecklar yrkesskickligheten inom branschen. Detta för sin del stöder strävandena att följa med den internationella utvecklingen inom byggbranschen och förbättra exportkonkurrensförmågan. I syfte att förebygga de olägenheter som den fria arbetsmarknaden eventuellt orsakar borde åtgärderna innefatta en utredning om utbildnings- och anspråksnivån på de olika utbildningsnivåerna i de enskilda länderna och om jämförligheten av dessa samt beakta resultaten av en sådan utredning då ärendet förbereds.

Helsingfors den 27 mars 1985

Finlands byggnadsingenjörers förbund FBF r.f.

Jarkko Saisto

Byggnadsråd,
ordförande

Yrjö Matikainen

Diplomingenjör,
verkställande direktör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen kiinteistönvälittäjien liitto – Finlands fastighetsmäklareförbund r.y.:

– – – konstaterar vi, att idkandet av fastighetsmäklarrörelse bygger i Finland på förordningen den 7 juni 1945 om fastighetsförmedlare, vilken förnyats den 29 februari 1968.

Enligt förordningen kan tillstånd att idka fastighetsförmedlingsrörelse beviljas finsk medborgare eller finskt aktiebolag, andelslag, förening eller annan registrerad sammanslutning.

I förordningen fastställs vidare, att av person som vill idka fastighetsförmedlingsrörelse eller vara ansvarig föreståndare för sådan rörelse, fordras, att han har fyllt 25 år, råder över sig och sin egendom, är känd som redbar och tillförlitlig person, har förvärvat tillräcklig praktisk erfarenhet och äger tillräcklig yrkeskompetens, vilken bör visas vid stadgat prov.

Det kan även konstateras, att varje fastighetsmäklarbyrå måste ha en egen ansvarig föreståndare.

Finlands fastighetsmäklareförbund tillhör Nordiska Fastighetsmäklare Unionen. Till Unionen hör även fastighetsmäklarorganisationerna i Danmark, Norge och Sverige.

Vid Unionens styrelsemöten har under de senaste åren upprepade gånger dryftats den fråga om samnordisk arbetsmarknad för fastighetsmäklare som väckts i medlemsförslaget. Den allmänna uppfattningen har varit, att man kan avstå från kravet på medborgarskap, men att personen i övrigt måste uppfylla de krav, som ifrågavarande lands lagstiftning ställer. Detta är synnerligen viktigt, eftersom lagstiftningen i anslutning till köp av fastigheter och bostäder samt bl. a. till överlåtelsebeskattning varierar i betydande grad i de olika nordiska länderna. Fördenskull anser Finlands fastighetsmäklareförbund, att en fastighetsmäklareutbildning i andra länder, inbegripet de nordiska länderna, inte kan medföra rätt att utöva fastighetsmäklaryrket i Finland.

Enligt förbundets uppfattning bör nordisk person, som önskar idka fastighetsförmedling i Finland, förvärva tillräcklig erfarenhet i vårt land om branschen såsom fastighetsagent och avlägga erfordrat prov.

Det bör konstateras, att det för närvarande inte ställs några särskilda krav på fastighetsagenter, varför arbete som fastighetsagent är möjligt för medborgare i de övriga nordiska länderna också enligt gällande lagstiftning.

Enär fastighetsförmedlingsrörelse i Finland kan idkas också i bolagsform, kan utlåningar för närvarande äga aktier till 20% i bolag som idkar fastighetsförmedlingsrörelse.

Till sist kan det konstateras, att 3 och 36 §§ förordningen om fastighetsmedlare stadgar, att endast enskild person eller sammanslutning som erhållit tillstånd att idka fastighetsförmedlingsrörelse må använda benämningen "fastighetsförmedlare". Med stadgandet strävar man till att säkra,

att inom branschen endast fastighetsmäklarbyråer med tillräckliga kunskaper är verksamma.

Helsingfors den 29 mars 1985

Finlands fastighetsmäklareförbund r.f

Kauko Koskinen

Ordförande

Aarno Vanha-Aho

Verksamhetsledare

Norge

Det kongelige departementet for handel og skipsfart:

Vi har ingen innvendinger mot at det igangsettes et utredningsarbeid med sikte på å få til et utvidet nordisk arbeidsmarked for såkalte liberale yrkesgrupper.

Det må imidlertid presiseres at det er såpass store forskjeller landene imellom når det gjelder lovgivning, utdanningsforhold og autorisasjonsordninger for de aktuelle yrkesgrupper, at det kan være problemfylt å få gjennomført dette uten særlige begrensninger og forutsetninger. Vi viser i denne forbindelse til revisoryrket, som Handelsdepartementet har et ansvar for. De tilsvarende bestrebelsene for dette yrket innen EF har vist seg å være vanskelige. Utviklingen her vil utvilsomt være interessant også for det nordiske samarbeidet. I tilfelle det foreslåtte arbeidet settes igang, ber vi om å få være i kontakt når det gjelder revisoryrket.

Oslo, 8. mai 1985

Etter fullmakt

Gudmund Saxrud

Underdirektør

Ingrid Norstein

1.konsulent

Justis- og politidepartementet:

Ovennevnte forslag har vært forelagt Den Norske Advokatforening til uttalelse. *Den Norske Advokatforening* har i brev av 12. april 1985 gitt sin tilslutning til at det nedsettes et utvalg til å vurdere og avskaffe hindringene mot å etablere et felles nordisk arbeidsmarked for selvstendig næringsdrivende. I uttalelsen heter det videre:

I en tid der man etterhvert er i ferd med å løse de tilsvarende problemer innen det europeiske fellesskap, forekommer det oss naturlig at disse tanker også søkes realisert i nordisk sammenheng, der forutsetningene for et vellykket samarbeid på dette område burde være større enn i Europa ellers på bakgrunn av de nordiske lands fellesskap i språk og kultur.

La det også være tilføyet at man i nordisk sammenheng nettopp har etterlyst konkrete samarbeidsprosjekter. Her er et felt som kunne bidra til å styrke dette samarbeid.

Justisdepartementet slutter seg til disse synspunkter fra Den Norske Advokatforening. I likhet med Den Norske Advokatforening vil Justisdepartementet gi sin tilslutning til at det nedsettes et utvalg som foreslått.

Oslo, 23. april 1985

Etter fullmakt

Per Holm

Ekspedisjonssjef

Anne Elisabeth Landsverk

Fung. byråsjef

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet gir sin tilslutning til igangsetting av en felles nordisk utredning om felles nordisk arbeidsmarked for selvstendig næringsdrivende.

Oslo, 1. april 1985

Etter fullmakt

Odd Strøm

Kjell Opseth

Norsk arbeidsgiverforening:

— — — skal Norsk arbeidsgiverforening få meddele at vi ville finne det både nyttig og interessant med en utredning som foreslått i Nordisk Råds dokument A 698/s.

Vi forutsetter at vi på vanlig måte får anledning til å uttale oss om den rapport som utredningen måtte foranledige. Det er også en selvsagt forut-

setning at vår forening står helt fritt ved vurderingen av eventuelle konkrete forslag.

Oslo, 5. februar 1985

Norsk arbeidsgiverforening

Pål Kraby

Sverige

Kommerskollegium (KK):

 KK har berett ett antal organisationer att yttra sig. Följande har kommit in med yttrande:

Svenska arkitekters riksförbund, Svenska inredningsarkitekters riksförbund, Sveriges praktiserande arkitekter, Svenska revisorssamfundet, Föreningen auktoriserade revisorer, Sveriges bokförings- och revisionsbyråers förbund, Sveriges fastighetsmäklarsamfund, Föreningen auktoriserade translatorer, Svenska byggtreprenörsföreningen och Svenska konsultföreningen (*se nedan*).

Samtliga remissinstanser som uttalat sig i frågan tillstyrker eller har inget att erinra mot att den föreslagna utredningen tillsätts. Man är positiv till att åtgärder vidtas för att etablera en så öppen nordisk arbetsmarknad som möjligt för fria näringsidkare. Samtidigt påpekar flera att det på vissa områden inte är möjligt att etablera en helt fri arbetsmarknad. Detta hindras av olika krav på yrkeskvalifikationer, utbildning, skillnader i lagstiftning, olika auktorisationssystem, vilka ofta går att återföra till reella skillnader mellan länderna. Sådana förhållanden sätter gränser för hur långt man kan nå. För tolkar och översättare är tex kravet på fullgoda kunskaper i respektive lands språk ett oeftergivligt krav. För revisorer skapar nationell näringsrättslig-, skatte- och associationsrättslig lagstiftning hinder för en helt fri arbetsmarknad. Flera av organisationerna redovisar också att man samarbetar med sina nordiska systerorganisationer för att undanröja hinder mellan länderna.

KK:s synpunkter

KK anser det angeläget att i största möjliga utsträckning undanröja hinder för en gemensam nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare och tillstyrker därför att den föreslagna utredningen tillsätts. Det handlar här om att öka rörligheten i arbetslivet, vidga etableringsrätten, att säkra ett ömsesidigt erkännande av examina och andra kvalifikationsbevis, att harmonisera lagstiftning och auktorisationssystem samt att undanröja skattemässiga hinder.

Även inom EG har frågan om en gemensam arbetsmarknad för fria näringsutövare uppmärksamats. Frågan behandlas bla i den i mars 1985 avlämnade interimrapporten från EG:s ad-hoc kommitté om "medborgarnas Europa", den sk Adonnino-kommittén (se svenska Bryssel-delegationens skrivelse 1985-04-01, nr 171). I fråga om etableringsrätten för fria näringsidkare (liberal professions) konstaterar kommittén att det inte är en framkomlig väg att alltid harmonisera utbildningar eller auktoriseringsystem. I stället föreslår man att principen om ömsesidigt förtroende (mutual trust) bör följas så att man godtar utbildningsbevis eller auktorisationsbevis utan vidare granskning. Vidare lämnas förslag om avlägsnande av skatteproblem vid anställning i annat land och om fri bosättningsrätt för alla inom EG.

KK anser att den föreslagna utredningen i sitt arbete bör följa och beakta utvecklingen i dessa frågor inom EG. Adonnino-kommitténs rapport bifogas.¹

KK vill också i anslutning till detta föreslå ett par punkter som utredningen bör närmare studera.

1 För några yrken krävs medborgarskap i landet för att få utöva det eller bli auktoriserad. Det kan ifrågasättas om sådana regler längre har någon betydelse inom Norden.

2 Ibland krävs det att man skall vara bosatt i landet för att få utöva ett visst yrke. Förmodligen är i många fall sådana krav inte längre nödvändiga i Norden.

Utredningen bör närmare undersöka i vilka fall sådana krav på medborgarskap och/eller bosättning kan tas bort eller lindras.

Betydligt svårare och mer tidskrävande frågor att undersöka är undanröjande av skattehinder, åtgärder för att underlätta att nationella examina och kompetensbevis erkänns i hela Norden. Frågan om nordisk tentamensgiltighet har ju ständigt varit aktuell. Men att frågorna är svåra gör det inte mindre angeläget att de löses.

Stockholm den 18 april 1985

Enligt kommerskollegiets beslut

Leif Lagerstedt

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Arbetsmarknadsstyrelsen delar Nordiska rådets uppfattning att vissa kvarvarande hinder borde kunna undanröjas för yrkesgrupper som kan betecknas som fria näringsidkare.

¹ Här ej tryckt.

AMS har därför inget att erinra att en gemensam nordisk utredning tillsättes för att etablera en nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare eller ge nordisk koncession för advokater, arkitekter, fastighetsmäklare, revisorer m.fl.

Solna den 18 februari 1985

Erling Jacobsson

Karin Jonzon

Svenska arbetsgivareföreningen:

Med anledning av den gemensamma nordiska arbetsmarknadens betydelse såsom en av grundvalarna för det nordiska samarbetet i stort, ställer sig Svenska arbetsgivareföreningen i princip positiv till att åtgärder vidtas i syfte att etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad även för fria näringsidkare. Föreningen utgår ifrån att den föreslagna utredningen först kommer att kartlägga existerande hinder för en gemensam arbetsmarknad för berörda kategorier samt lämna förslag på hur dessa kan avskaffas. Vi skall med intresse ta del av utredningens resultat och är självfallet villiga att lämna synpunkter på detta.

Stockholm den 4 april 1985

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Westermark

Margareta Regnell

SHIO-Familjeföretagen:

Sedan 1950-talet har ett fortlöpande arbete skett för en gemensam nordisk arbetsmarknad. Vissa inskränkningar har funnits ända sedan 1954 års överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad. Dessa undantag har successivt minskat, senast 1983. Då träffades en kompletterande överenskommelse för hälso- och sjukvårdsområdet. Bland de yrken som togs med i den nordiska arbetsmarknaden vid detta tillfälle kan nämnas optiker-yrket.

I medlemsförslaget föreslås att en gemensam nordisk utredning tillsätts med uppgift att avskaffa de hinder som föreligger för att etablera en nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare eller ge nordisk koncession för advokater, arkitekter, fastighetsmäklare, revisorer m.fl.

SHIO-Familjeföretagen har i och för sig inget att erinra mot den föreslagna utredningen. Enligt vår uppfattning kan dock vissa praktiska hinder föreligga, kanske främst beträffande advokater, då deras verksamhet i intoringa utsträckning är beroende på den interna lagstiftningen.

Stockholm den 24 april 1985

SHIO-Familjeföretagen

Verner Helte

Anders Åberg

Sveriges advokatsamfund:

Samfundet är positivt inställt till att man underlättar möjligheterna för fria näringsidkare att verka inom en gemensam nordisk arbetsmarknad.

Möjligheterna för utländsk medborgare att vara yrkesverksam i Sverige som praktiserande jurist är redan idag goda. Varken svensk eller utländsk medborgare behöver tillstånd för att driva konsulterande juridisk verksamhet här. I 12 kap. 2 § rättegångsbalken stadgas att ombud vid domstol skall vara svenska medborgare med hemvist i riket, men att även annan får uppträda som ombud med rättens tillstånd.

Titeln advokat är förbehållen ledamot av Sveriges advokatsamfund. Förutsättningarna för att antas som ledamot av samfundet regleras i 8 kap. rättegångsbalken. Där stadgas bl a att till ledamot får antas endast den som är svensk medborgare samt avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov och förvärvat sådan praktisk utbildning som föreskrivs i samfundets stadgar.

Inom samfundet behandlas för närvarande ett förslag om att kravet på svenskt medborgarskap skall göras dispensabelt. Förslaget kräver lagändring, varför samfundet hemställt att regeringen framlägger förslag därom. Som skäl för den föreslagna ändringen har bl a framförts att när det gäller person med medborgarskap i annat nordiskt land kan kravet på svenskt medborgarskap framstå som opåkallat. Samfundet önskar dock inte frånhända sig möjligheten att från fall till fall pröva huruvida kravet kan efterges. Det kan i sammanhanget konstateras att de nordiska ländernas advokatororganisationer har ovillkorliga krav på inhemskt medborgarskap.

De särskilda krav som ställs på den som utövar advokatyrket förutsätter att han har ingående kunskap om den nationella rätten. Enligt samfundets uppfattning är det därför ett oeftergivligt krav att den som praktiserar som advokat i Sverige skall ha avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen. Bland annat med hänsyn härtill ifrågasätter samfundet om det finns förut-

sättningar att åstadkomma den föreslagna ordningen med en nordisk koncession för advokater.

Stockholm den 23 april 1985

Sveriges advokatsamfund

Sven Harald Bauer

Bengt Bergendal

Svenska revisorsamfundet (SRS):

Samfundets yttrande begränsas till frågan om en gemensam nordisk arbetsmarknad för revisorer.

De grundläggande uppfattningarna rörande bedrivandet av extern revision i företag är i huvudsakliga delar överensstämmande mellan de nordiska länderna. De oskrivna regler som formar den sk goda revisionsleden företer därför stora likheter inom Norden. Likaså har de etiska reglerna för de nordiska revisorernas yrkesutövning och yrkesmässiga uppträdande utformats på ett likartat sätt. Nordisk förening av registrerade revisorer NFRR, som är en sammanslutning av de nordiska föreningarna för godkända (eller motsvarande benämning) revisorer, beslöt därför 1978 att söka utforma gemensamma likalydande regler för de nordiska registrerade/godkända revisorerna. Ett förslag till sådana regler antogs vid NFRRs presidiummöte år 1979 och har efter ratificering av medlemsorganisationerna blivit bindande för organisationernas medlemmar. Det gemensamma regelverket överlämnades för kännedom till Nordiska rådet 1979.

Inom NFRR har vi under årens lopp erhållit en ingående kännedom om såväl vad som skiljer som vad som förenar de kvalificerade (auktoriserade och registrerade/godkända) revisorerna i Norden. Skillnader finns beträffande omfattningen av såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen och även i fråga om krav på en särskild revisorsexamen. Genom att skillnaden i kraven på teoretisk och praktisk utbildning merendels utjämnar varandra, kan de nordiska registrerade/godkända revisorerna i stort sett anses ha en jämförlig kompetensnivå.

Vad gäller möjligheterna för en revisor i ett nordiskt land att utses till revisor i ett företag i ett annat nordiskt land lägger i regel den associationsrättsliga lagstiftningen hinder i vägen. Aktiebolagslagstiftningen innebär i fråga om revisorernas behörighet att revisor skall vara medborgare och bosatt i det land vari bolaget har domicil. Motsvarande regler återfinns i lagstiftningen rörande andra associationsformer, där lagstadgad revisionsplikt förekommer. Lagstiftningen inom hithörande områden har emellertid uppbyggts under stark inverkan av motsvarande lagstiftning i andra nordis-

ka länder. Vad särskilt gäller de nordiska ländernas aktiebolagslagar har dessa tillkommit under senare år och företer inbördes stora likheter. Helt enhetlig lagstiftning har emellertid inte kunnat uppnås. Näringsrättslig och framför allt skatterättslig lagstiftning företer ibland betydande olikheter, som kan påverka möjligheterna till en fri gemensam arbetsmarknad för revisorer. Genom lagstiftning under 1984 avseende effektivare företagsrevision har exempelvis revisorer nu pålagts en gransknings- och anmälningskyldighet avseende företagets efterlevnad av vissa skatte- och avgiftsförfattningar, som kräver en ingående kännedom om svensk skatte-, avgifts- och uppbördslagstiftning. Dylik nationell särslagstiftning finns även i de övriga nordiska länderna. I praktiken skapas därför betydande hinder för en fri arbetsmarknad för revisorer inom Norden.

Med hänsyn till befintliga olikheter inom skilda lagstiftningskomplex mellan de nordiska länderna anser SRS att en gemensam nordisk arbetsmarknad för revisorer i praktiken är svår att uppnå. Särskilt gäller detta om en revisor från ett land skulle utses som ensam revisor i ett företag i ett annat nordiskt land. Däremot torde det ställa sig betydligt enklare om det samtidigt finns en medrevisor från det "egna" landet. En sådan kombination av revisorer kan i många fall vara naturlig och önskvärd. Detta gäller exempelvis i koncerner med företag i olika nordiska länder. Det är i sådana fall fördelaktigt om moderföretagets revisor också kan utses till revisor i dotterföretagen, även om dessa är hemmahörande i ett annat land. En lämplig kombination kan i dessa fall vara en "inhemsk" revisor som är väl förtrogen med landets skatte- och näringslagstiftning m m och en revisor som samtidigt är revisor i moderföretaget. Vad här har anförts rörande koncerner kan i många fall tillämpas även i andra företag.

De skäl SRS ovan har framfört för en gemensam nordisk arbetsmarknad för revisorer samt de hinder som idag föreligger för en sådan gemensam marknad samverkar till att samfundet med tillfredsställelse skulle se att den i motionen föreslagna utredningen tillsättes.

Stockholm den 29 mars 1985

Svenska revisorsamfundet SRS

Olle Willhans

Erik Danielsson

Föreningen auktoriserade revisorer (FAR):

Även om de fria näringsidkarna i vissa avseenden arbetar under likartade förutsättningar begränsar FAR sitt yttrande till att avse förslagets inverkan på de auktoriserade revisorerna och dessas motsvarigheter (stats-

autoriserade revisorer, CGR-revisorer, löggiltir endurskodendur, statsautoriserade revisorer).

FAR får med anledning av kollegiets anhållan anföra följande.

FARs ställningstagande

FAR *tillstyrker* att en gemensam nordisk utredning tillsätts för att behandla de akutella frågorna. FAR *avstyrker* dock att utredningen får i uppgift att arbeta för en "nordisk koncession" för revisorer. FAR *föreslår i stället* att utredningen får som en av sina uppgifter att undersöka möjligheterna att begränsa medborgarskapets betydelse för nordiska revisorers rätt att fungera som revisor eller förvärva auktorisation i andra nordiska länder än hemlandet.

Motivering

Samarbetet mellan de auktoriserade revisorerna i de nordiska länderna har gamla anor och grundas inte endast på principiella värderingar utan i hög grad även på praktiska överväganden.

På *föreningsplanet* bedrivs samarbetet inom ramen för det 1931 grundade NRF (Nordiska Revisorsförbundet). De nordiska revisorskårernas representation i UEC (Union Européenne des Experts Comptables Economiques et Financiers) och IFAC (International Federation of Accountants) fördelas på de olika länderna genom överenskommelse i NRF, och det internationella utvecklingsarbetet bereds och avrapporteras där.

På *byråplanet* torde i de flesta fall samverkan kring klientfrågor med utländska byråer ha särskild praktisk betydelse och tradition när det gäller byråer i de andra nordiska länderna.

Mot denna bakgrund framstår det som angeläget att undanröja onödiga hinder för det nordiska samarbetet, och FAR instämmer därför i förslagsställarnas grundtankar.

I viss motsatsställning mot detta intresse står emellertid de intressen som lagstiftaren avsett att skydda genom revisorsauktoriseringen. Hit hör allmänhetens intresse av att revisorn uppfyller högt ställda krav på (1) yrkesetik (oberoende, tystnadsplikt mm), (2) kunskaper i modern revisionsmetodik och (3) kunskaper om gällande lagregler på bla skatte- och associationsrättsområdena.

Kraven (1) och (2) torde till följd av det långvariga samnordiska utvecklingsarbetet endast variera måttligt mellan de nordiska länderna. Beträffande kravet (3) måste tyvärr konstateras att de nordiska ländernas lagregler, särskilt på skatteområdet, är så olikartade att någon gemensam "nordisk koncession" för revisorer inte är tänkbar.

FAR kan däremot inte se anledning att lägga några hinder i vägen för den auktoriserade revisor som vill förvärva motsvarande behörighet i något annat nordiskt land genom kompletterande studier och praktik samt vederbörlig examen eller annan prövning. Den svenska revisorsförordningen

kräver inte svenskt medborgarskap för auktorisation, och Diskrimineringsutredningen (DsA 1984: 6), vars betänkande FAR till stora delar tillstyrkt, föreslår liknande lättnader även i viss associationsrättslig lagstiftning.

Medborgarskapskrav uppställs dock av motsvarande bestämmelser på annat håll, och även i svensk rätt kan onödiga hinder tänkas kvarstå. Även om FAR på åberopade grunder avstyrker tanken på en "nordisk koncession" föreslår FAR därför att den utredning som kan komma att tillsättas till följd av medlemsförslaget får i uppgift att identifiera hinder av detta slag.

Stockholm den 11 april 1985

Föreningen auktoriserade revisorer – FAR

Sigvard Lövgren

Bo Elshult

Sveriges bokförings- och revisionsbyråers förbund:

Förbundets uppfattning är att det framförda förslaget bör tillstyrkas.

Till grund härför har legat flera olika skäl av vilka följande varit de mest framträdande.

Under de senaste åren har SBRF verkat aktivt för att skapa bättre kontakter mellan de nordiska redovisningsorganisationerna. Ett stort steg på den vägen togs under våren 1983 när moderorganisationerna i Sverige, Norge och Finland inbjöds till överläggningar på Arlanda vilka sedermera på hösten resulterade i bildandet av Nordiska redovisningsbyråernas samarbetsförbund (NRS). Av bifogade bilaga¹ framgår närmare samarbetsförbundets målsättningar och handlingsprogram. Omtalas bör att en byråchefkurs och studieresa genomförts och att det kommande programmet upptar en ny studieresa och en konferens under temat "de mindre företagens situation och framtid i Norden samt redovisningsbyråernas tjänsteutbud nu och framdeles".

Det är således fullt klart att ifrågavarande förslag ligger helt i linje med den uppfattning som SBRF står för inom det nordiska samarbetet. Om fria näringsidkare får ett större fält att verka på tages ytterligare ett steg på den gemensamma nordiska vägen.

Stockholm den 9 april 1985

Sveriges bokförings- och revisionsbyråers förbund

Rolf Åström

Förbundsordförande

Ulf Öhström

Förbundssekreterare

¹ Här ej tryckt.

Föreningen auktoriserade translatorer (FAT):

En gemensam nordisk utredning – enligt det inom Nordiska rådet framlagda förslaget – om möjligheterna att etablera en nordisk arbetsmarknad för fria näringsidkare eller att ge nordisk koncession för vissa yrkesgrupper vore säkerligen av värde eftersom man då kunde få till stånd en kartläggning inte endast av möjligheterna utan också av behoven på området.

En annan sak är sedan att en sådan utredning rimligtvis kommer att visa att alla hinder för en helt gemensam nordisk arbetsmarknad inte går att avskaffa, bl.a. av språkliga skäl. Inom vissa yrkeskategorier – som exempel kan nämnas de auktoriserade translatorerna och tolkarna – är språket, det egna landets språk, det centrala arbetsinstrumentet, och det går därför inte att utan vidare etablera sig som yrkesutövande translator eller tolk i ett annat nordiskt land. En translator, auktoriserad i Sverige att utföra och bestyrka riktigheten av översättningar mellan svenska och ett främmande språk, skulle i Danmark eller på Island få en helt marginell användning för sin kompetens, även om dessa länder vore principiellt beredda att erkänna hans kompetens på området och att godta de krav som det svenska auktorisationssystemet ställer.

Av en translator och av en tolk (t.ex. en rättstolk) krävs att han skall behärska landets språk på mycket hög nivå och att han skall ha mycket god kännedom om samhällsförhållandena i landet. Det är orealistiskt att tro att man inom dessa yrkeskategorier kan ha eller ens kan skaffa sig lika goda kunskaper i alla de övriga nordiska språken och om länderna i fråga. En sänkt kravnivå skulle innebära att rättstryggheten hamnar i riskzonen. Det priset för en helt gemensam nordisk arbetsmarknad skulle utan minsta tvivel visa sig vara för högt.

Även om det inte kommer att vara möjligt att undanröja alla hinder för en helt gemensam arbetsmarknad inom Norden bör dock enligt vår uppfattning en strävan vara att inom alla yrkesområden utveckla samarbetet på olika sätt länderna emellan. Inom tolk- och translatorsområdet skulle detta kunna leda till bättre samstämmighet mellan utbildningsformerna, till större överensstämmelse i fråga om pedagogiska riktlinjer, till utveckling av läromedel på de områden där man har en gemensam grund att stå på osv.

Om den utredning man föreslagit inom Nordiska rådet även kan ta hänsyn till dessa aspekter vore mycket vunnet. FAT vill därför gärna ge sitt stöd åt förslaget om en gemensam nordisk utredning rörande dessa frågor.

Stockholm den 2 april 1985

För föreningen auktoriserade translatorer

Solfrid Söderlind
Ordförande

Sveriges fastighetsmäklarsamfund:

Mäklarsamfundets principiella ståndpunkt är att man inom Norden skall eftersträva en enhetlig lagstiftning och en fri arbetsmarknad så långt detta är möjligt.

Vad gäller de svenska fastighetsmäklarna så har deras verksamhet reglerats i Lag om fastighetsmäklare av den 1 juli 1984. Vid förarbetet till lagen (Sou 1981: 102) gjordes studier av de nordiska ländernas lagstiftning på samma område. Härvid kan man utläsa att vissa väsentliga skillnader finns mellan de olika ländernas lagstiftning. Detta bygger av naturliga skäl på att både reglerna för fast och lös egendom samt marknadsmekanismerna, då främst vad avser fast egendom, är olika i de olika länderna.

Den svenska lagstiftningen för fastighetsmäklare ställer höga krav på mäklaren i hans arbete både gentemot köpare och säljare. De krav som ställs medför att mäklaren måste ha en lång erfarenhet av svensk lagstiftning både inom civilrätt och skatterätt. Mäklarsamfundets uppfattning är att liknande situation råder i de andra nordiska länderna.

För att kunna tillskapa en fri nordisk arbetsmarknad för fastighetsmäklare krävs, enligt vår mening, att antingen man först erhåller en likformig lagstiftning för fast respektive lös egendom samt i vissa familjerättsliga frågor eller att utbildningen för fastighetsmäklare även omfattar regelkomplex i de andra nordiska länderna. Dessutom torde krävas att mäklaren känner till de marknadsmekanismer som råder. Vi kan här bara nämna att stora skillnader råder i tex finansieringen av en fastighetsaffär. Att just finansieringen är av stor betydelse i dessa situationer behöver ej påpekas.

Vad Mäklarsamfundet dock vill påpeka är att kravet, som finns i vissa länder, på att fastighetsmäklaren måste vara medborgare i samma land för att kunna bedriva fastighetsmäklaryrket, borde arbets bort. Just medborgarskapet har enligt vår mening ingen relevans såvida personen i fråga i övrigt uppfyller de krav som kan ställas på honom.

Sammanfattningsvis måste Mäklarsamfundet i nuläget anse att det svårigen skulle vara möjligt att tillskapa en fri arbetsmarknad för fastighetsmäklare i de nordiska länderna utan långtgående ingrepp i ländernas lagstiftning. Vi vill dock gärna se att Nordiska rådet arbetar för en sådan utveckling.

Slutligen kan nämnas att Nordiska egendomsmäklareunionen just arbetar för att erhålla en likformig lagstiftning för nordiska medborgare att

förvärva fast egendom i de olika länderna. En framställan härom kommer att lämnas till Nordiska rådet.

Stockholm den 22 mars 1985

Sveriges fastighetsmäklarsamfund

Carl-Gustav Lönnborg

Kanslichef/
Generalsekreterare i Nordiska
egendomsmäklareunionen

Svenska arkitekters riksförbund (SAR):

SAR är yrkesorganisation för arkitekter med examen från svensk teknisk högskola eller personer som av förbundet bedömts ha motsvarande kompetens. SAR har för närvarande 3700 medlemmar, av vilka ca 90% har svensk examen. Därutöver har SAR 800 studerandemedlemmar (studerande vid någon av de 3 svenska arkitektskolorna).

SAR har ett fast samarbete med övriga motsvarande organisationer i de nordiska länderna, bla inom den internationella arkitektorganisationen IUA (International Union of Architects). Det nordiska samarbetet bygger bla på ett frivilligt inbördes avtal 1972 om registrering av arkitekter. Avtalets grund utgörs av att organisationerna anser att högskolearkitektutbildningarna vid de nordiska arkitektskolorna i allt väsentligt är likvärdiga och att därmed grunden för medlemskap i yrkesorganisationerna är densamma. Avtalet har resulterat i Nordic Register of Architects (NRA) med säte i Köpenhamn. I registret finns samtliga medlemmar av de nordiska yrkesorganisationerna införda. Särskilt registreringsbevis kan begäras, t ex för användning i samband med arkitektarbete utanför de nordiska länderna. Avtalet innebär också att arkitekter vid flyttning till annat nordiskt land utan särskild prövning skall kunna få medlemskap i det aktuella landets yrkesorganisation, förutsatt att vederbörande är medlem i hemlandets organisation.

Titeln "arkitekt SAR" utgör alltså en garanti för högskoleutbildning eller motsvarande kompetens. Titeln får endast användas av SAR-medlemmar. För övrigt är användandet av yrkesbeteckningen arkitekt ej skyddad i vårt land – vem som helst kan alltså uppträda under denna beteckning, vilket är vilseledande för allmänheten.

Av de övriga nordiska länderna har, efter vad som kommit till vår kännedom, endast Danmark och Island vissa bestämmelser för arkitekternas yrkesutövning. I vilken utsträckning dessa bestämmelser kan utgöra hinder för arkitekter från övriga nordiska länder att verka där, kan vi för

närvarande inte ge uppgifter om. Vi ser det som värdefullt om den föreslagna utredningen kan belysa detta.

I övrigt fungerar den nordiska arbetsmarknaden för arkitekter principiellt utifrån samma förutsättningar som gäller generellt.

Mot bakgrund av det ovan sagda tycker vi det vore bra om den föreslagna utredningen genomförs.

Stockholm den 26 mars 1985

Svenska arkitekters riksförbund

Mats Beckman

Generalsekreterare

Föreningen Sveriges praktiserande arkitekter har i skrivelse den 26 mars 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Svenska inredningsarkitekters riksförbund (SIR) har i skrivelse den 2 april 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Svenska byggnadsentreprenörföreningen:

— — — meddela att föreningen principiellt stöder en utvidgning av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden till att avse även fria näringsidkare men att föreningen inte har någon särskild sakkunskap inom detta område.

Stockholm den 6 mars 1985

Svenska byggnadsentreprenörföreningen

Roland Agius

Svenska konsultföreningen (SKIF) har i skrivelse den 2 april 1985 meddelat, att föreningen inte har några invändningar mot medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om utvidgade rättigheter för nordiska medborgare vid flyttning eller resa inom Norden

(Väckt av Rune Gustavsson, Elver Jonsson, Gunnel Jonäng, Páll Pétursson, Pär Stenbäck, Karin Söder, Peder Sønderby, Hans Olav Tungesvik, Ole Gabriel Ueland, Odd With och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Juridisk udvalg:

Alle medlemmer i juridisk udvalg har den grundholdning, at man i overensstemmelse med Helsingforsaftalens bestemmelser bør søge en harmonisering af de nordiske landes lovgivninger og administrative bestemmelser på alle områder, hvor det overhovedet er muligt.

Som udtryk for et projekt på noget kortere sigt finder juridisk udvalg, at der kun i meget begrænset omfang vil være en realistisk mulighed for at virkeliggøre forslagene.

Juridisk udvalg vil således erindre om, at indførelse af bestemmelser i de nordiske lande om, at indenlandsk statsborgerskab ikke længere skal være et vilkår for beklædelse af offentlige stillinger i flere nordiske lande vil kræve grundlovsændringer, som der ikke er udsigt til vil kunne gennemføres med henvisning til medlemsforslagets forslag herom.

Forslaget om afskaffelse af anmeldelsespligt hos udlændingepolitiet for nordiske statsborgere stiller juridisk udvalg sig umiddelbart positivt til, men mener på det foreliggende grundlag ikke at kunne udtale sig mere detaljeret om spørgsmålet. Udvalget forbeholder sig at vende tilbage til dette spørgsmål, når udtalelserne fra de instanser, hvortil forslaget er sendt på remis, foreligger.

Forslaget vedrørende erhvervelse af fast ejendom bedømmer juridisk udvalg umiddelbart således, at det må anses for uigennemførligt, bl. a. fordi det må antages at få uoverskuelige konsekvenser i forhold til Danmarks afbalancering af forholdet til landene i de europæiske fællesskaber. Betænklichkeiten af tilsvarende karakter gør sig gældende bl. a. for Ålands vedkommende.

Så længe de nordiske er placeret i forskellige forsvarspolitiske positioner finder juridisk udvalg, at der ikke er mulighed for indførelse af ensartede regler i Norden vedrørende adgang til militære beskyttelsesområder og kan derfor allerede af denne grund ikke anbefale denne del af forslaget.

Stockholm, den 29. januar 1985

Bernhardt Tastesen
Udvalgsformand

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS stödjer medlemsförslaget och framhåller behovet av mer enhetliga och begränsade specialregler för nordbor inom de nordiska länderna.

Beträffande förslaget "avskaffande av krav på inhemskt medborgarskap vid beklädande av vissa offentliga tjänster" (a.), anser NFS att enhetliga regler bör skapas för i vilka fall detta ska ske.

Anmälningsplikt hos polismyndighet kan inte anses harmonisera med de strävanden som uttrycks i överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad.

NFS fäster speciell vikt vid förslaget c. "likställighet för i nordiskt grannland bosatta nordbor med inflyttningslandets egna medborgare vad beträffar förvärv av fast egendom i form av permanent- eller fritidsbostad". För att förhindra egendomsförvärv i rent spekulationssyfte föreslår NFS att krav på "bostad för eget och familjens bruk" bör ingå i förslaget. Nuvarande tillståndsförfarande med i vissa fall höga avgifter bör undanröjas.

Beträffande förslaget om införande av enhetliga regler i Norden avseende tillträde till militära skyddsområden, anser NFS att medborgarskap i nordiskt land skall innebära likställdhet också i detta avseende.

Stockholm den 28 mars 1985

Nordens fackliga samorganisation
Sune Ahlén
Generalsekreterare

Nordiska akademikerrådet:

Efter forelæggelse for medlemsorganisationerne kan Nordisk Akademikerråd viderebringe AKAVA's udtalelse om medlemsforslaget, som er dækkende for Nordisk Akademikerråds opfattelse:

Som sitt utlåtande över förslaget om utvidgade rättigheter för nordiska medborgare vid flyttning och resa konstaterar Akava, att principen om att avlägsna hinder som försvårar flyttning och resa inom de nordiska länderna är värd att understödjas. Av tradition och kanske överdriven mistänksamhet förknippas med resa och flyttning alltjämt en massa regler och bestämmelser vars berättigande kan ifrågasättas speciellt när det gäller nordiska medborgare inom Norden.

Beträffande de omständigheter som omtalas i medlemsförslaget är det dock skäl att minnas att begränsningarna uppkommit av skilda orsaker och regleras av stadganden som kan sägas vara av olika tyngd. Sålunda är exempelvis stadgandet om tillträde till statstjänst i Finland av grundlagsnatur och skulle alltså förutsätta ytterst vägande motiveringar för att generellt ändras eller upphävas. Akavas åsikt är att kravet på inhemskt medborgarskap inte behöver vara en ovillkorlig förutsättning för alla statliga tjänster och att de nordiska länderna gemensamt kunde komma överens om en likartad uppmjukning av kravet på medborgarskap vid utnämning till vissa offentliga tjänster. I samband därmed kunde kanske också gemensamma regler om behörighet till tjänster i övrigt avtalas.

Begränsningarna för utlänningars rätt att förvärva och inneha fastighet är så starkt grundade att de troligen inte helt och hållet kan avskaffas. Däremot kan det mycket väl vara genomförbart att sätta upp gemensamma regler för beviljandet av undantag när det gäller nordiska medborgares rätt att äga bostad och fritidshus för privat bruk, i all synnerhet som dispens i enskilda fall beviljas rätt allmänt.

Akava anser att dessa och övriga i förslaget avsedda frågor närmare bör utredas för att klarlägga i vilken utsträckning tillräcklig enighet kan uppnås om att införa likalydande bestämmelser i de nordiska länderna.

København, den 25. juni 1985

Nordisk Akademikerråd

Erik Stig Jørgensen

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

Det är NAU:s uppfattning att samma regler bör gälla för medborgare från ett annat nordiskt land som för inhemska medborgare vad gäller möjligheter att bekläda vissa offentliga tjänster. I detta ligger att vissa offentliga tjänster är förenade med särskilda krav av t. ex. säkerhetspolitiska skäl, som även inhemska medborgare måste uppfylla. Inhemskt medborgarskap i sig är emellertid enligt NAU:s uppfattning inte motiv som självständigt bör kunna utgöra hinder för medborgare från annat nordiskt land att bekläda offentlig tjänst.

Att nordiska medborgare skall ha anmälningsplikt hos utlänningspolisen i annat nordiskt land strider mot hela tanken bakom Nordiska rådets och NAU:s mål med nordiskt samarbete, varför NAU biträder förslaget i detta avseende.

NAU anser vidare att likställighet för i nordiskt grannland bosatta nordbor med inflyttningslandets egna medborgare vad beträffar förvärv av fast egendom i form av permanent- eller fritidsbostad är en följdriktig fortsättning på bildandet av den samnordiska arbetsmarknaden, varför nuvarande hinder för detta bör undanröjas.

Vad gäller införande av enhetliga regler i Norden avseende tillträde till militära skyddsområden är det enligt NAU:s uppfattning inte skäl att anta att medborgare från ett annat nordiskt land utgör en större säkerhetsrisk än medborgare från det egna landet. Att med utgångspunkt från detta kräva enhetliga regler för tillträde till militära skyddsområden skulle emellertid, med hänsyn till att de nordiska länderna valt olika säkerhetspolitiska lösningar i förhållande till främmande stater, innebära en risk för att enhetliga regler skulle begränsas till en minsta gemensamma nämnare. En sådan minsta gemensamma nämnare skulle sannolikt medföra inskränkningar för medborgarna inom respektive land. Det är därmed inte troligt att rörelsefriheten totalt sett för de nordiska ländernas medborgare skulle utökas.

Om man accepterar de enskilda ländernas rätt att självständigt fatta beslut om sina försvarsfrågor och så länge de nordiska länderna inte har en gemensam försvarspolitik måste man också godkänna inskränkningarna i fråga om militära skyddsområden.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer anser emellertid att det är angeläget att inom ramen för arbetet med nordiskt medborgarskap arbeta vidare med frågan om utvidgade rättigheter och förenklingar för nordiska medborgare vid flyttning inom Norden

och biträder, med de synpunkter som tidigare angivits, förslaget att utreda frågan.

Helsingfors den 27 mars 1985

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini

Föreningarna Nordens förbund:

Föreningarna Norden har under många decennier verkat för ökad jämställdhet mellan nordiska medborgare, oavsett i vilket annat nordiskt land de bor och arbetar utanför det egna hemlandet. I dag kan konstateras att stora framsteg har gjorts på ett flertal områden av genomgripande natur. Passfrihet råder, en gemensam nordisk arbetsmarknad har utvecklats långt samt på den sociala trygghetssektorn råder långtgående jämlikhet.

Samtidigt som Föreningarna Nordens förbund ser med stor tillfredsställelse på de framsteg som hittills gjorts i det nordiska samarbetet, välkomnar förbundet de förslag som görs i syfte att vidareutveckla nuvarande rättigheter och öka jämlikheten mellan nordiska medborgare.

Föreningarna Nordens förbund bifaller därför det förslag som medlemsförslaget A 699/s innehåller.

Helsingfors den 11 mars 1985

Tuure Salo

Ordförande

Borghthor S. Kjærnsted

Förbundssekreterare

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

I denne anledning skal indenrigsministeriet efter drøftelse med *forsvarsministeriet* og *justitsministeriet* meddele, at samtlige de i forslaget indeholdte punkter netop hører til de områder, som den under samarbejdsministrene nedsatte arbejdsgruppe om nordboeres rettigheder skal redegøre for. Arbejdsgruppen har påbegyndt sit arbejde i januar 1985 og skal have afsluttet arbejdet inden udgangen af 1985 med henblik på forelæggelse for Nordisk Råd i 1986. Indenrigsministeriet er medlem af arbejdsgruppen.

På denne baggrund vil indenrigsministeriet derfor henstille, at besvarelsen af medlemsforslagene afventer arbejdsgruppens redegørelse.

København, den 19 marts 1985

P.m.v

E.b.

Karen Bach Jensen

Finland

Utrikesministeriet:

Utgångspunkten för de centrala nordiska avtalen är en jämställd behandling av andra nordiska medborgare i annat nordiskt land. Utrikesministeriet har medverkat till inledande av ett Nordiska ministerrådets projekt, inom ramen för vilket varje nordiskt land utreder de lagstiftningshinder, vilka försvårar att man i varje nordiskt land redogör för de nationella lagstiftningshinder, vilka försvårar ett jämställt förverkligande av andra nordiska medborgares rättigheter i ett annat nordiskt land. I Finland bor för närvarande cirka 4 400 medborgare i ett annat nordiskt land. Huvudparten av dessa är före detta finländska medborgare. I Finland är det således även fråga om avlägsnande av hinder för återflyttning, närmast från Sverige.

Det i medlemsförslaget framförda utredningsarbetet omfattar fyra punkter, vilka berör flera förvaltningsgrenar och till sin juridiska natur är på olika nivå. En del av frågorna är administrativa och åtminstone en kräver en i grundlagsordning antagen lag. Eftersom den gemensamma rubriken endast löst binder ihop dessa ytterst olikartade frågor till varandra och även tidtabellen för förverkligandet av varje fråga blir av olika längd, borde ett eventuellt förverkligande ske i form av lagstiftningssamarbete mellan fackmyndigheter och inte i form av ett ministerrådsförslag om hela frågekomplexet eller i form av ett nordiskt avtal.

Eftersom det i medlemsförslaget framlagda utredningsarbetet inte direkt berör utrikesministeriets förvaltningsområde har varje fråga i det följande endast behandlats till sina huvuddrag:

Offentliga tjänster

I enlighet med Regeringsformens 84 § kan till statlig tjänst i Finland endast utnämnas finländska medborgare med ett fåtal i paragrafen nämnda undantag. Ifall dessa undantagsbestämmelser önskas utvidgade, bör förordningen ändras eller en skild lag stiftas i grundlagsenlig ordning. För före detta finska medborgares del kunde övervägas en utvidgning av undantagsbestämmelserna, speciellt beträffande kommunala tjänster.

Anmälning till utrikespolisen

Frågan hör till inrikesministeriet och arbetskraftsministeriet och är till sin natur närmast administrativ. För nordiska medborgares del torde anmälning i Finland ha krävts endast i undantagsfall. Möjligheterna att avlägsna denna plikt bör undersökas för nordiska medborgares del.

Anskaffande av fast egendom

I Finland betecknas aktier i bostadsaktiebolag som lösöre. Ojämligheten berör sålunda i huvudsak endast egnahemshus och fritidsbostäder, vilka inte ägs på aktiebolagsgrund.

Ett speciellt, om än rätt sällsynt problem, utgör anskaffande av bostadsaktier i bostadsbolag, där bolagsordningen inskränker utländska medborgares rätt att anskaffa aktier.

Utrikesministeriet stöder tanken på att inleda ett utredningsarbete om minskande av ojämlikhet för nordiska medborgares del.

Regler beträffande tillträde till militära skyddsområden

Reglerna hör till försvarsministeriets verksamhetsområde. Ett förenhetligande av reglerna vore önskvärt.

Helsingfors den 19 april 1985

Åke Wihtol
Statssekreterare

Eeva-Kristiina Forsman
Konsultativ tjänsteman

Justitieministeriet:

Justitieministeriet har inte några principiella invändningar mot att man på det sätt som framgår av medlemsförslaget börjar utreda möjligheterna att utvidga nordiska medborgares rättigheter vid flyttning eller resa inom Norden. Ministeriet anser dock att det är viktigt att alla frågor som gäller saken reds ut grundligt. I utredningsarbetet måste särskild uppmärksamhet fästas vid de nationella synpunkter som är orsak till de nuvarande begränsningarna.

Justitieministeriet anför dessutom följande detaljerade anmärkningar i fråga om punkterna a. och c., som hör till ministeriets verksamhetsområde.

Tjänstemäns och tjänsteinnehavarens medborgarskap

En omfattande reform av lagstiftningen om statens tjänstemän behandlas som bäst av riksdagen (RP 238/1984 rd.). Reformförslaget gäller dock

inte RF 84 §, enligt vilken finskt medborgarskap utgör ett allmänt behörighetsvillkor för statlig tjänst (1 mom.), eller undantagen från detta (2 mom.). Inte heller i I delbetänkandet avgivet av kommittén för utredande av den offentliga personalens rättsliga ställning (kom.bet. 1979:26), som förslaget till reform av tjänstemannalagstiftningen bygger på, har någon ställning tagits till frågan.

Enligt hävdvunnen tolkningspraxis tillämpas RF 84 § även på kommunala tjänster. Allmänt behörighetsvillkor i fråga om kommuner och kommunalförbund är finskt medborgarskap, om myndighetsutövning hör till tjänsteinnehavarens uppgifter.

Andra än finska medborgare kan därför väljas endast till få kommunala tjänster. T.ex. till tjänster inom kommunens skolväsende – fränsett lärartjänster i främmande språk och klasslärartjänster i grundskolan med stöd av den nordiska överenskommelsen (se lag 365/84) – är det bara möjligt att välja finska medborgare, ty innehavarna av sådana tjänster utövar offentlig makt. Grundlagsutskottet har i ett utlåtande (nr 13/1982 rd.) konstaterat följande: "Man kan tänka sig att skötseln av en lärartjänst vid en grundskola, ett gymnasium och ett kvällsgymnasium inbegriper utövning av offentlig makt bl.a. när läraren betygsätter eleverna, ger utlåtanden om dem, deltar i upprätthållandet av disciplin i skolan och fungerar i skolans direktion eller kommunens skolnämnd, när detta enligt stadgandena är möjligt".

Så som det ansetts i medlemsförslaget begränsar RF 84 § andra än finska medborgares möjligheter att bli utnämnda till offentliga tjänster i Finland. De undantag som bygger på lag gäller relativt få tjänster. Enligt justitieministeriets uppfattning torde det inte finnas några hinder för att börja utreda om nationalitetskravet är ändamålsenligt. Det förefaller dock som om det vore motiverat att avgränsa ifrågavarande tjänster till sådana som inte innebär myndighetsutövning.

Vid en utredning bör uppmärksamhet också fästas vid att behörighetsvillkoren för tjänster är förhållandevis noggrant reglerade i Finland. Att nationalitetskravet upphävs gör det således inte ännu möjligt att utse utlänningar till offentliga tjänster, ty sökanden måste också uppfylla de övriga behörighetsvillkoren. Behörighetsvillkor för de högre tjänsterna är i Finland i regel högskoleexamen, vilket inte i motsvarande utsträckning krävs i Danmark, Norge eller Sverige.

Det är också skäl att hänvisa till grundlagsutskottets ställningstagande (utlåtande nr 1/1976 rd.), som gällde genomförande av lagstiftning om nordisk kommunal rösträtt och valbarhet (RP 173/1975 II rd.). Utskottet konstaterade i sitt utlåtande att behörigheten för val till kommunala tjänster inte ändrades i sammanhanget. Därför kan i allmänhet bara finska medborgare väljas till ifrågavarande tjänster. Utskottet ansåg det dock vara ändamålsenligt att en ändring av lagstiftningen, så att medborgare i andra nordiska länder kan väljas till kommunala tjänster, upptas till prövning i Finland.

Förvärv av fast egendom

Utlänningars rätt att i Finland förvärva fast egendom har begränsats genom lag (Lag om utlänningars samt vissa sammanslutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier, 219/39). Förvärv av sådan egendom samt hyres- eller annat avtal om fast egendom för längre tid än två år förutsätter tillstånd av inrikesministeriet. Årligen behandlas ca 200 sådana ansökningar.

Vid justitieministeriet, till vars verksamhetsområde ärendet hör, har det inte utretts om systemet borde ändras. Å andra sidan har inte några initiativ gjorts till ministeriet om ändring av ifrågavarande lagstiftning.

Justitieministeriet konstaterar slutligen att särskilda stadganden gäller för förvärv av fast egendom på Åland.

Helsingfors den 26 mars 1985

Christoffer Taxell

Justitieminister

Antti Kivivuori

Avdelningschef

Inrikesministeriet:

Avskaffande av krav på inhemskt medborgarskap vid beklädande av vissa offentliga tjänster

Inrikesministeriet ställer sig tveksamt till denna punkt i medlemsförslaget. Beträffande vissa tjänster kan utökade rättigheter för medborgare från främmande stat vara motiverade, men ändå inte i sådana tjänster, vars uppgifter omfattar utövande av offentlig makt eller gäller rikets inre och yttre säkerhet. Inom inrikesministeriets förvaltningsområde borde åtminstone de ledande tjänstemännen samt personalen vid polisen och gränsbevakningsväsendet absolut vara finska medborgare. Saken är ännu i behov av omfattande tilläggsutredningar.

Avskaffande av anmälningsplikt hos utlänningspolisen

Finland har ingen särskild utlänningspolis, utan övervakningen av utlänningar ankommer på den lokala polisen. Inrikesministeriet ser inget hinder för att anmälningsplikten hos polisen avskaffas från protokollet till arbetsmarknadsöverenskommelsen. Nämnda anmälningsplikt har i praktiken inte heller hittills fordrats. Problemet är emellertid de utlänningar, som efter en rätt kort (2–3 år) vistelse i landet har fått medborgarskap i något visst nordiskt land. Deras band till vederbörande samhälle är ofta tämligen lösa. Denna omständighet berörs inte i förslaget. Å andra sidan är medborgarnas specificering på grund av härkomsten betänklig.

Likställighet för i nordiskt grannland bosatta nordbor med inflyttningslandets egna medborgare vad beträffar förvärv av fast egendom i form av permanent bostad eller fritidsbostad

Enligt lagen den 28.7.1939 (219/39) om utlänningars samt vissa sammanslutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier kan utländska medborgare och vissa sammanslutningar inte utan tillstånd av statsrådet förvärva eller på längre tid än två år på grund av legoavtal besitta fast egendom i Finland.

Därefter har genom förordning (236/39) till inrikesministeriets avgörande överlämnats tillståndsärenden gällande fast egendom, ifall sökanden är utlänning eller utländsk sammanslutning. Övriga i ovannämnda lag avsedda tillståndsärenden handläggs av handels- och industriministeriet.

Inrikesministeriet handlägger årligen ca. 300 tillståndsansökningar som gäller inköp av fastighet. Ca. 80% av sökanden är medborgare från de nordiska länderna. I lagen finns inga stadganden om, under vilka förutsättningar tillstånd kan beviljas. Vid tillämpande av lagen har emellertid en sådan princip godtagits, att tillstånd beviljas endast, ifall sökanden har en viss anknytning till Finland och till den trakt, där fastigheten är belägen. I sådana fall, där sökanden kan anses stadigvarande bo i Finland, har tillståndet beviljats. Ca. 75% av de tillståndsansökningar, som inkommer till inrikesministeriet, gäller anskaffande av sommarbostad. Tillstånd att anskaffa sommarbostad i Finland beviljas endast, om sökanden har anknytning till Finland och till den ort, där fastigheten är belägen.

Vid anskaffande av permanent bostad skulle man annars kunna avstå från tillståndsförfarandet, men då skulle svårigheten bestå i övervakningen av det användningssyfte som uppgetts i ansökan. Länsstyrelserna verkställer nuförtiden övervakningen, och de har inga möjligheter med nuvarande personal att mycket noggrant övervaka att lagen efterföljs.

Vid anskaffande av fritidsbostäder borde man överväga behovet av tillståndsförfarandet mot den bakgrund, att speciellt svenskarna är intresserade av att anskaffa fritidsbostäder i Finland, eftersom trafikförbindelserna mellan våra länder har förbättrats och tomternas prisnivå i Finland är lägre än i de övriga nordiska länderna. Det är emellertid svårt att förutspå, hur stor efterfrågan på tomter skulle vara, om tillståndsförfarandet skulle bortfalla.

Vid handels- och industriministeriet behandlas även tillståndsärenden som gäller anskaffande av bostad. Enligt förordning beviljar handels- och industriministeriet tillstånd till anskaffande av bostadsaktie i sådana bolag, i vars bolagsordning finns en s.k. utlänningsklausul, som förbjuder utlänningars äganderätt till aktier. Ca. 50 tillståndsansökningar behandlas där per år.

Införande av enhetliga regler i Norden avseende tillträde till militära skyddsområden

Vart och ett av de nordiska länderna har beroende på sitt geografiska läge sina egna säkerhetspolitiska mål. Åstadkommande av helt enhetliga regler tycks osannolikt. Åtminstone i Finland är det ur gränsbevaknings- och övervakningssynpunkt påkallat att alla utlänningars rätt att anskaffa fast egendom i omedelbar närhet av gränsen även i framtiden är beroende av tillstånd.

Helsingfors den 18 mars 1985

Kaisa Raatikainen

Inrikesminister

Eero Saario

Avdelningschef

Försvarsministeriet¹:

De nordiska reglerna om skyddsområden har skapats under olika tider utgående från respektive lands egna behov för effektiviserandet av territorialbevakning och samtidigt för främjandet av sjöfartens säkerhet.

Det är naturligt att de nordiska ländernas säkerhetspolitiska grundlösningar, som avviker från varandra, också återspeglas i de nationella skyddsområdesreglerna, vilkas huvudsakliga syfte är att främja kontrollen och tryggheten av varje enskilt lands territoriella integritet.

Då de finska skyddsområdesreglerna förbereddes, beaktades de erfarenheter, som redan erhållits i Sverige beträffande skyddsområdena och som varit i kraft i en längre tid. Vid denna förberedelse strävade man efter att rörelsebegränsningarna inte skulle vålla orimlig olägenhet för skärgårdens stadigvarande invånare och nöjesbåttrafiken.

Man kan konstatera, att skyddsområdena i Finland är mycket mindre än motsvarande områden i Sverige och hela regelsamlingen med begränsningar och licensförfarande är mycket mer flexibel i jämförelse med det svenska systemet.

Försvarsministeriet anser att en harmonisering av skyddsområdesreglerna skulle på grund av liknande förhållanden i princip vara lättast för Finlands och Sveriges vidkommande.

Ifall Sverige i framtiden för de finska medborgarnas vidkommande underlättar sina för tillfället stränga stadganden, skulle det enligt försvars-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ministeriets uppfattning vara naturligt, att Finlands skyddsområdesregler skulle bringas till samma nivå i förhållande till de svenska medborgarna.

Helsingfors den 8 mars 1985

Veikko Pihlajamäki

Försvarsminister

Pekka Pitkänen

Äldre regeringssekreterare

Arbetskraftsministeriet¹:

— — — Utgångspunkten för centrala nordiska avtal (t. ex. överenskomsten om en gemensam nordisk arbetsmarknad) är en för varje nordiskt lands medborgare jämbördig behandling med landets egna medborgare överallt i Norden. Trots detta finns det fortfarande också i Finlands nationella lagstiftning vissa punkter som utgör hinder för sådan likställighet eller som försvårar övriga nordiska länders medborgares eller före detta finska medborgares flyttning till och yrkesutövning i Finland.

Arbetskraftsministeriet konstaterar med tillfredsställelse att det under ledning av Nordiska ministerrådet år 1984 sattes i gång ett projekt, vars avsikt är att utreda de hinder i de nordiska ländernas lagstiftning som gör att de övriga nordiska ländernas medborgare inte får del av samma rättigheter i annat nordiskt land som landets egna medborgare. De problem som tagits upp i det nu aktuella medlemsförslaget kommer att utredas i samband med ovannämnda projekt. Arbetskraftsministeriet anser dock att det är motiverat att ta upp dem också skilt för sig för att man på så sätt skall kunna påskynda nödiga ändringar i lagstiftningen.

I Finland bor för närvarande cirka 14000 utlänningar, av vilka ungefär 4400 är nordiska medborgare. Av dessa är majoriteten före detta finska medborgare. För Finlands del är här alltså också fråga om att underlätta återvandringen.

Vidare är det också fråga om den finländska migrationspolitikens trovärdighet. Finland utgår från att de övriga nordiska länderna, speciellt Sverige, behandlar de finländare som bor och arbetar i landet på samma sätt som landets egen befolkning. Vikten av dessa krav vore förstås betydligt större om Finland i sin egen lagstiftning och sin egen förvaltningspraxis skulle eftersträva motsvarande jämställdhet för nordiska medborgare.

Medlemsförslagets första förslag gäller avskaffande av krav på inhemskt medborgarskap vid beklädande av vissa offentliga tjänster.

¹ *Yttrandet översatt från finska*

I 84 § regeringsformen för Finland är stadgat att endast finsk medborgare kan anställas i finsk statstjänst. Ej heller till sådan kommunal tjänst, till vilken hör utövande av offentlig makt, kan utses andra nordiska länders medborgare. Alltså kan inte heller ansökningar från dem tas i beaktande vid besättande av tjänster. Däremot kan befattningar av teknisk natur, lärartjänster vid universitet eller annan högskola i Finland jämväl besättas med andra än finska medborgare. Till undantagen hör också yrkesgrupper, för vilka gäller särskilda överenskommelser om godkännande av sådan verksamhet på den nordiska arbetsmarknaden (hälsovårds- och undervisningsbranschen). För dessa yrkesgrupper kan de myndigheter som svarar för tillämpningen av överenskommelsen fastställa särskilda krav på auktorisation. Nivån på sådana krav borde kunna justeras vid behov enligt de mål som ställts i den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen.

För Finlands vidkommande förutsätter förslaget att man utreder möjligheterna till en lindring av RF:s 84 § utgående från att de tjänster för vilka krävs finskt medborgarskap nämns särskilt.

Medlemsförslagets andra förslag gäller avskaffande av anmälningsplikt hos utlänningspolisen. Också i den finländska lagstiftningen ingår vissa anmälningsplikter för utlänningar.

Ministeriet anser att dessa kunde för de nordiska medborgarnas vidkommande avskaffas helt, i synnerhet som systemet i sin nu gällande form inte ens fungerar i praktiken.

Det tredje förslaget gäller förvärv av fast egendom och fritidsbostad. Om utländska medborgares möjlighet att förvärva fastighet för användning som bostad eller för idkande av näringsverksamhet stadgas i den s. k. begränsningslagen. Enligt den förutsätts för ägande eller för en längre tid än två års hyrning av en fastighet särskilt tillstånd av statsrådet. Också anskaffning av bostadsaktier kan vara svår i sådana bostadsaktiebolag, i vilkas bolagsordning intagits begränsningar som gäller antalet aktier som kan säljas till utlänningar. Efter en lagändring som trädde i kraft år 1982 blev det möjligt för utlänningar att skaffa sig bostad i bolag med s. k. totalt utlänningsförbud genom särskilt tillstånd som skall sökas hos handels- och industriministeriet. Problemet kvarstår i bostadsaktiebolag med s. k. fyra femtedels försäljningsförbud, där nämnda specialtillstånd inte kan beviljas, om den kvot av aktier som fritt kan säljas till utlänningar inte mera står till förfogande.

Arbetskraftsministeriet anser att utländska medborgares möjligheter att skaffa sig permanent bostad i Finland borde underlättas. I särskilt skyndsamt ordning borde saken på denna punkt rättas till för nordbornas vidkommande. Samtidigt borde man skyndsamt utreda möjligheterna att underlätta anskaffningen av fastighet för näringsverksamhet. Också det i det nor-

diska tänkandet allmänt omfattade målet om Norden som hemmamarknad förutsätter sådana lindringar i lagstiftningen.

Helsingfors den 15 mars 1985

Urpo Leppänen
Arbetskraftsminister

Ilse Koli
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

---

a. Avskaffande av krav på inhemskt medborgarskap vid beklädandet av vissa offentliga tjänster skulle avsevärt förbättra arbetsmöjligheterna över de nordiska ländernas gränser emedan den offentliga sektorn utgör en betydande del av den nationella arbetsmarknaden. Möjligheten till nordiskt tjänstemannautbyte kan även sålunda komma att utnyttjas i större utsträckning. Avskaffande av de statliga kompetensfordringar som bygger på nationella examina och medborgarskap torde vara helt förenliga med riktlinjerna på vilka det nordiska samarbetet bygger. Enligt den praxis som tillämpas inom den åländska självstyrelseförvaltningen följes vid besättandet av tjänster principen om nordisk examensgiltighet.

b. I syfte att förenkla resandet inom Norden torde avskaffande av anmälningsplikt hos utlänningspolisen vara ett naturligt led i det nordiska samarbetet där bl. a. nordbor kan flytta inom Norden utan att varken arbets-, uppehållstillstånd eller pass erfordras.

c. I den åländska självstyrelselagen 4 § stadgas om det åländska hembygdsrättsinstitutet som är ett åländskt medborgarskap vilket på ansökan kan beviljas efter fem års oavbruten bosättning på Åland och vilket bygger på det finska. Sålunda är åländsk hembygdsrätt en rättighet som avser att skydda det svenska språket och kulturen på Åland. Det åländska nationalitetsskyddet kan således inte jämföras med den funktion det statliga medborgarskapet har, varför det väckta medlemsförslaget om likställighet för i nordiskt grannland bosatta nordbor med inflyttningslandets egna medborgare vad beträffar förvärv av fast egendom i form av permanent-, eller fritidsbostad inte kan gälla på Åland. Dock kan landskapsstyrelsen bevilja dispens från hembygdsrättskravet. Enligt rådande praxis föreligger ingen skillnad mellan nordiska medborgare, förutom de begränsningar som regler knutna till det finländska medborgarskapet förutsätter. I syfte att det nuvarande förfarandet med ansökningar om fastighetsförvärv på Åland för utländska medborgare till såväl landskapets som finska statens organ förenklas sålunda att det i rent tekniskt hänseende blir jämförbart med det

förfarande som nu gäller för övriga delar av landet torde regleringen av fastighetsförvärv i landskapet anförtros självstyrelseorganen utan direkta förbehåll vad gäller utländska medborgare.

Mariehamn den 4 april 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Susanne Y Eriksson

Utredningssekreterare

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Vi ställer oss i princip positiva till alla åtgärder som syftar till att undanröja svårigheterna för nordiska medborgare att fritt resa, arbeta och bosätta sig inom Norden. Beträffande de föreslagna konkreta åtgärderna framför vi följande tilläggsynpunkter:

a) Kravet på inhemskt medborgarskap vid beklädande av offentliga tjänster borde kunna begränsas till särskilt angivna undantagsfall som har med rikets inre ordning och säkerhet att göra (särskilt inom försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet), och beträffande de högsta tjänsterna inom statsförvaltningen, framför allt inom utrikesförvaltningen. Stadganget i Regeringsformens 84 § innebär, att ett föreslaget utvidgande av rätten till statlig tjänst kräver kvalificerat lagstiftningsförfarande. För övrigt vill vi påminna om att dessa frågor hör till den statliga arbetsgivarorganisationens verksamhetsområde.

b) Möjligheten att tillämpa anmälningsplikt borde beträffande nordiska medborgare kunna avskaffas utan några negativa konsekvenser. För övrigt konstaterar vi, att anmälningspliktinstitutet inte baseras på det protokoll som fogats till den reviderade nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen; i protokollet konstateras bara förefintligheten av denna möjlighet enligt de enskilda ländernas interna bestämmelser.

c) Reglerna beträffande förvärv av fast egendom eller därmed jämförbara bostadsaktier för bostadsändamål borde kunna uppmjukas väsentligt, antingen så att total likställighet för nordiska medborgare införs, eller så att tillståndsförfarandet delegeras till t. ex. kommunal nivå.

d) Denna fråga avstår vi att yttra oss över såsom varande alltför perifer i förhållande till vårt verksamhetsområde.

Helsingfors den 22 mars 1985

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Heikki Konkola

Island

Utrikesministeriet har i skrivelse den 5 juni 1985 förklarar sig tillstyrka medlemsförslaget.

Norge

Justis- og politidepartementet:

a. Ifølge Grunnloven § 92 er det bare norske statsborgere som kan utnevnes til embetsmenn. Unntak gjelder for lærere ved Universitetet og de lærde skoler, for leger og for konsuler på fremmede steder.

Justisdepartementet antar at det for tiden ikke er aktuelt å endre Grunnlovens § 92.

For øvrig gjelder krav om norsk statsborgerskap på enkelte spredte områder. Fra Justisdepartementets saksområder nevner vi at dommerfullmektiger, polititjenestemenn og ansatte i fengselsvesenet må være norske statsborgere, jfr domstolloven § 53, politiloven § 13 og fengselsloven § 6. Det foreligger ikke planer om å revidere noen av disse bestemmelsene.

Justisdepartementet har ikke foretatt noen fullstendig undersøkelse av hvilke områder det finnes krav om norsk statsborgerskap som vilkår for stillingsbesettelse. Man regner med at dette også kan finnes for offentlige stillinger på andre departementers ansvarsområder.

Man vil imidlertid peke på "Direktiv for sikkerhetsmessig kontroll av utenlandske statsborgere som er tenkt nyttet i den hørte del av statsforvaltningen", gitt ved kgl. res. av 6.6.1975. Det heter i direktivet bl. a. at en generelt skal være varsom med å nytte utlendinger i den sivile forvaltningen. Direktivet, som sorterer under Forsvarsdepartementet, gjelder også nordiske borgere, selv om det i praksis, naturlig nok tillegges forskjellig vekt overfor disse i forhold til endel andre nasjonaliteter.

Vi er kjent med at spørsmålet om hvilke hindringer som er knyttet til utenlands statsborgerskap er foreslått nærmere kartlagt i nordisk sammenheng. Først når dette generelle arbeidet er fullført vil man få fullgod oversikt over det problemområdet som medlemsforslaget tar opp under bokstav a.

b. Spørsmålet om avskaffelse av meldeplikt hos fremmedpolitiet for nordiske borgere er blandt de spørsmål som er under vurdering i forbindelse med arbeidet med ny fremmedlov.

c. Forslaget har vært forelagt Landbruksdepartementet som har avgitt følgende uttalelse:

Etter dagens regelverk vil det for utlendinger som er bosatt i Norge være adgang til å erverve en boligeiendom for bruk til boligformål konsesjonsfritt not innlevering av egenerklæring. Et eksemplar av den egenerklæringen som er i bruk i dag vedlegges. Som det vil fremgå av egenerklærings-skjemaet er det en betingelse at utlendingen ikke eier annen boligeiendom i

Norge fra før, at eiendommen skal nyttes til boligformål og at erververen er fast bosatt i Norge. Forutsetningen er selvfølgelig at ervervet for øvrig er konsesjonsfritt etter reglene i den alminnelige konsesjonsloven av 1974. For erverv av fritidseiendommer vil det alltid måtte søkes om konsesjon etter loven av 14. desember 1917 § 20. Disse reglene gjelder for alle utlendinger og gjelder ikke spesielt for nordiske statsborgere.

Departementet har ikke prinsipielle motforestillinger mot at det åpnes adgang for andre nordiske lands borgere bosatt Norge til også å erverve en fritidseiendom her i landet konsesjonsfritt. Konsesjonsfriheten bør imidlertid begrenses til å gjelde *en* fritidseiendom samtidig som det fortsatt bare bør kunne erverves *en* boligeiendom konsesjonsfritt på samme måte som nå. En forutsetter da at det blir innført tilsvarende regler i alle nordiske land.

d. Man har vært i kontakt med Forsvarsdepartementet om forslaget, men har funnet det vanskelig å gå inn for en slik samordning. Dette særlig på bakgrunn av de nordiske lands ulike sikkerhetspolitiske orientering, og de sterke forsvars og sikkerhetsmessige interesser som er knyttet til reglene om slike områder.

Oslo, 25. april 1985

Etter fullmakt
Ragnar Askheim
 Fung. avdelingsdirektør

Harald Rosendahl
 Fung. byråsjef

Sverige

Sveriges riksbank:

— — — Fullmäktige vill med anledning härav anföra följande vad avser de frågor som har anknytning till valutaregleringen och som aktualiseras under punkt c. i medlemsförslagets hemställan.

Förslagsställarna synes i första hand avse de regler som värdländerna tillämpar på utlänningars köp av egen bostad för permanent bruk eller fritidsbruk.

I Sverige finns inte några valutareglershinder för sådana köp. De därmed sammanhängande betalningarna kan fritt verkställas. Valutautlåningar får även uppta kredit i Sverige för att finansiera förvärven i fråga, förutsatt att de avser att själva nyttja bostäderna.

I sammanhanget kan det också vara av intresse att se på de hinder som finns för valutainlåningar i det egna landet att skaffa sig permanent bostad eller fritidsbostad i ett annat nordiskt land. För valutainlåningar i Sverige

gäller härvid att förvärv av fritidshus normalt begränsas till 250 000 kronor per hushåll. Förvärv av annan bostad utan samband med emigration medges efter behovsprövning. Den som emigrerar medges överföra alla sina tillgångar till utlandet, sedan det visats att han ej längre är att anse som bosatt i Sverige.

Den svenska valutaregleringen synes därför i dag inte innebära några väsentliga hinder av det slag medlemsförslaget syftar på. En ytterligare liberalisering i fråga om valutainlåningars förvärv av permanentbostad och fritidshus kan, på grund av Sveriges anknytning till OECD:s kapitaliberaliseringsstadga, för närvarande endast ske generellt och icke begränsas till de nordiska länderna.

Stockholm den 28 februari 1985

På Fullmäktiges vägnar:

G. E. Sträng

T. af Jochnick

Rikspolisstyrelsen:

-----
 a) Avskaffande av krav på inhemskt medborgarskap vid beklädande av vissa offentliga tjänster

Ett naturligt hjälpmedel i bedömningen av vilka tjänster och uppdrag som skall respektive inte skall kräva svenskt medborgarskap är personalkontrollkungörelsen och med stöd därav meddelade bestämmelser. Tjänster som är underkastade prövning enligt kungörelsen kan enligt rikspolisstyrelsens uppfattning inte innehas av utländska medborgare, eftersom motsvarande kontroll inte kan erhållas i dennes hemland.

b) Avskaffande av anmälningsskyldighet hos utlänningspolisen

Denna anmälningsskyldighet finns numera inte i Sverige. Däremot har Finland och Norge kvar kravet. Rikspolisstyrelsen tillstyrker således förslaget.

c) Likställighet för i nordiskt grannland bosatta nordbor med inflyttningslandets egna medborgare vad beträffar förvärv av fast egendom i form av permanent- eller fritidsbostad

Från polisiär synpunkt finns inget att erinra emot att i nordiskt grannland bosatta nordbor likställs med svenska medborgare då det gäller förvärv av fast egendom i form av permanent- eller fritidsbostad. Den enda begränsningen synes vara om fastigheten ligger inom militärt skyddsområde.

d) Införande av enhetliga regler i Norden avseende tillträde till militära skyddsområden

Denna fråga är föremål för en särskild utredning, (Fö 1982:03) om tillträdesskydd, vars resultat måste avvaktas innan rikspolisstyrelsen kan

ta ställning till frågan. Enligt uppgift från utredningen kan förslag väntas under 1985/86.

Stockholm den 22 mars 1985

Rikspolisstyrelsen

Lennart Printz

Sven-B. Nordenström

Överbefälhavaren:

Överbefälhavaren kan inte tillstyrka, att medborgare i ett annat nordiskt land ges utvidgade rättigheter vad gäller tillträde till eller möjlighet att förvärva fast egendom inom för rikets försvar och säkerhet känsliga områden. Däremot skulle åtminstone viss nordisk enhetlighet vad gäller några bestämmelser för tillträde till skyddsområde, främst information (t ex markering i kartor och sjökort, symboler på/i upplysnings- och förbudstavlor/broschyrer m m), kunna ernås genom ändring av dessa bestämmelser.

Vad gäller kravet på svenskt medborgarskap vid beklädnad av vissa offentliga tjänster instämmer överbefälhavaren i vad diskrimineringsutredningen i sitt delbetänkande Lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet (SOU 1983: 18) anfört (s 105). Utredningen fann att principen om negativ särbehandling på grund av nationalitet måste accepteras för en rad offentliga tjänster.

Överbefälhavarens bestämda uppfattning är, att totalförsvarets säkerhetskrav måste tillåtas väga tyngre, än önskemålet om utvidgade rättigheter för medborgare i de nordiska länderna vid flyttning, resa eller nöjessegling inom Norden.

Mot ovanstående bakgrund *avstyrker* överbefälhavaren att kravet på svenskt medborgarskap avskaffas vad gäller

- beklädande av vissa offentliga tjänster
- förvärv av fast egendom
- tillträde till skyddsområde

Överbefälhavaren föreslår slutligen, att ställning icke tas till inlämnat förslag innan utredningens om tillträdesskydd (Fö 1982:03) kommande delbetänkande rörande skyddsområden behandlats.

Stockholm den 14 april 1985

Ulf Samuelson

Chef för operationssektion 5

Lennart Borg

Statens arbetsgivarverk (SAV):

— — — Med anledning härav får SAV som begränsat sitt yttrande till att gälla "a. avskaffande av krav på inhemskt medborgarskap vid beklädande av vissa offentliga tjänster", anföra följande.

SAV anser att anledning inte föreligger att utreda kravet på svenskt medborgarskap för de tjänster som finns särskilt angivna i 11 kap 9 § regeringsformen och 4 kap 2 § lagen (1976:600) om offentlig anställning.

SAV har dock ingenting att erinra mot att kravet på svenskt medborgarskap för innehav eller utövande av annan statlig tjänst ureds.

Stockholm den 20 juni 1985

P. I. Åberg

Svea Hovrätt:

Förslaget upptar först två frågor, som uppmärksammats i samband med revisionen av 1954 års arbetsmarknadsöverenskommelse, nämligen kravet på inhemskt medborgarskap vid offentlig anställning och skyldigheten för nordbor att anmäla sig hos utlänningspolisen.

Vad angår den första frågan gäller för svenskt vidkommande de inskränkningar i rätten att inneha offentlig anställning som anges i 11 kap 9 § 3 st regeringsformen, 4 kap 2 § lagen (1976:600) om offentlig anställning samt i förordningen (1975:608) om krav på svenskt medborgarskap för tillträde till vissa statliga tjänster.

Regler om skyldighet för utländsk medborgare att anmäla sig hos polismyndighet saknas, såvitt hovrätten kunnat finna, i svensk rätt. Däremot finns i 59–62 §§ utlänningsförordningen (1980:377) bestämmelser om skyldighet för vissa myndigheter, för hotell m fl samt i vissa fall för privatpersoner att göra anmälan till polismyndigheten om utlännings vistelse (59 §), om upplåtelse av bostad åt utlänning (61 §) och i fråga om anställande av utlänning (62 §). Av dessa bestämmelser är endast 62 § tillämplig när det gäller medborgare i annat nordiskt land.

I förslaget tas vidare upp frågan om rätt för nordisk medborgare att förvärva fast egendom. Bestämmelser härom finns i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m m. Lagen innehåller ej några undantag eller lättnader för medborgare i annat nordiskt land.

Slutligen berörs i förslaget stadgandena om tillträde till militära skyddsområden inom Norden. Med hänsyn till den speciella karaktären av dessa bestämmelser går hovrätten inte närmare in på förslaget i denna del.

Som framgår av det sagda förutsätter ett genomförande av förslaget i större eller mindre omfattning ändringar i gällande svenska lagar och förordningar.

Hovrätten, som är positivt inställd till förslagets grundtanke, förordar i enlighet härmed att en utredning görs med sikte på att åstadkomma utvidgade rättigheter och förenklingar för nordiska medborgare vid flyttning eller resa inom Norden. Hovrätten vill härvid fästa uppmärksamheten på att i Sverige tillsatts en utredning, benämnd diskrimineringsutredningen, som den 11 maj 1984 avgav ett delbetänkande (Ds A 1984: 6) om utlänningars rättsliga ställning. Utredningens uppgift har angetts vara att från fall till fall fästa regeringens uppmärksamhet på bestämmelser som, utan att det finns starka skäl härför, innebär en olikartad behandling av utländska och svenska medborgare. I betänkandet behandlas bla frågorna om krav på svenskt medborgarskap vid offentlig anställning och om krav på tillstånd för utländsk medborgare för förvärv av fast egendom. Vad som framkommit under utredningen i dessa frågor bör vara av värde för den utredning som hovrätten nu förordat.

Stockholm den 17 april 1985

På hovrättens vägnar

Birgitta Blom

Göran Lindvall

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Länsstyrelsen vill allmänt framhålla att länsstyrelsen i princip ansluter sig till medlemsförslaget om vissa utökade rättigheter för nordisk medborgare. Länsstyrelsen kan inte göra detta helt oreserverat. Man kan sålunda inte bortse från att de nordiska länderna valt olika säkerhetspolitiska lösningar, där några länder är alliansfria och några andra anslutna till en större försvarsallians. Detta måste påverka olika militär- och säkerhetspolitiska frågor inom de olika länderna. Länsstyrelsen har tagit hänsyn till detta när länsstyrelsen i det följande uttalar sig om de olika punkterna i förslaget.

a) Länsstyrelsen har ingen erinran mot förslaget om utökat tillträde för nordiska medborgare till de flesta offentliga tjänster, där kravet på medborgarskap i landet har mera formell grund. Detta gäller därför inte de tjänster som har särskild betydelse för totalförsvaret eller säkerhetstjänsten. För innehav av vissa tjänster inom totalförsvaret, polisen, utrikesförvaltningen m fl bör därför fortfarande krävas svenskt medborgarskap.

b) Det är oklart vad som avses med den anmälningsplikt hos utlänningspolisen som omtalas i förslaget. Uppenbarligen kan inte avses sådan uppgift som anges i 50 § utlänningslagen.

c) Länsstyrelsen har ingen erinran mot likställighet för de nordiska medborgare som bor i ett annat nordiskt land att förvärva permanent- eller fritidsbostad i vistelselandet. Detta bör dock inte gälla fastigheter i militärt känsliga skyddsområden. Beträffande skälen härför åberopas vad som angetts av länsstyrelsen inledningsvis.

d) Denna punkt har också samband med problemet att olika nordiska länder valt olika säkerhetspolitiska lösningar. Länsstyrelsen anser att tilltron till Sveriges alliansfria politik skulle kunna försämrats om man genom olika administrativa åtgärder luckrar upp bestämmelserna om tillträde för utlänningar till militära skyddsområden, även om det i de flesta fall skulle röra sig om fritidsseglare. Det är givetvis en fördel, vilket sjösportens samarbetsdelegation framhållit, om reglerna för tillträde till militära skyddsområden kan vara enhetliga inom hela Norden.

Länsstyrelsen anser avslutningsvis att de frågor som upptagits i medlemsförslaget har ett så betydande militärt och säkerhetspolitiskt intresse att de i första hand bör behandlas centralt. De ev regionala intressen som kan finnas för underlättande av sjösport m m måste underordnas dessa riksintressen.

Stockholm den 23 april 1985

Claes Hammarskjöld

Åke Rosén

Medlemsförslag om familjepolitiska insatser

(Väckt av Hans Olav Tungesvik samt Johan Buttedahl, Rune Gustavsson, Olof Jansson, Bente Juncker, Jens Steffensen, Ole Gabriel Ueland, Odd With och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Socialministeriets internationale kontor:

Forslaget går ud på, at man skal undersøge forudsætningerne for at etablere en uddannelse for unge mennesker med det formål at forberede dem på de opgaver, som hjem, børneopdragelse og familie medfører. Spørgsmålet om at gøre de unge bedre rustet til at klare de nævnte opgaver er et emne, som må ses i tæt sammenhæng med den målsætning, der ligger i folkeskoleloven. Det er en af folkeskolens opgaver generelt at gøre børn og unge bedre rustet til voksertilværelsen. Også fritidslovgivningens muligheder indgår i denne forbindelse. Dette betyder, at forslaget bør vurderes og løses i en bredere sammenhæng. Problemerne om børnefamiliernes økonomiske vilkår indgår til stadighed i overvejelserne om at skabe så gode rammer for børns opvækstvilkår som muligt. Heri indgår selvsagt også de dagforanstaltningstilbud, der er til rådighed, og deres indhold og formål m.v.

Undervisningsministeriet har overfor socialministeriet henholdt sig til en skrivelse af 22. marts 1985 fra direktoratet for folkeskolen og seminarier m.v. Heri udtaler direktoratet, at der ikke er noget at indvende mod en undersøgelse, der skal kortlægge behovet for en bredere uddannelse for at sikre en forståelse i befolkningen af børns behov. Derimod kan det være betænkeligt, hvis det med iværksættelse af en sådan undersøgelse er hensigten at fremme bestemte familiemønstre og -normer. Direktoratet går ud fra, at der ikke på forhånd er taget stilling til et bestemt indhold af en eventuel "familieuddannelse", og direktoratet anbefaler under denne forudsætning en forundersøgelse som den skitserede.

Justitsministeriet har oplyst, at medlemsforslaget ikke ses at vedrøre justitsministeriets område, hvorfor ministeriet ikke har særlige bemærkninger hertil.

Socialministeriet er ved besvarelsen gået ud fra, at sagen ikke på nogen måde vil berøre de nationale budgetter.

København, den 11. april 1985

P.m.v.

E.b.

Otto Wandall-Holm

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF):

DUF har med interesse modtaget og læst ovennævnte forslag om en øget familiepolitisk indsats.

Fællesrådet kan fuldt ud tilslutte sig forslaget intentioner, som tilsigter at forbedre børns og børnefamiliers trivsel og vilkår i de nordiske lande. Forslaget beklager den svækkede kontakt mellem børn og forældre og den stigende institutionalisering af børns opvækstsituation, herunder den ukritiske anvendelse af kommerciel underholdningsteknologi i form af video-film, spillemaskiner o.lign.

DUF finder imidlertid, at børns forringede opvækstvilkår må ses i et bredere perspektiv. I 1960'erne og begyndelsen af 70'erne oplevede de nordiske samfund en voldsom ændring i det arbejdsmarkedsmæssige mønster. Det store behov for en udvidelse af arbejdskraften fik mange kvinder til at søge ud på arbejdsmarkedet. Hermed skabtes et familie- og indkomstmønster, som baseredes på to indkomster pr. husstand. For børnene og de unge betød disse ændringer en øget institutionalisering af deres tid. Udvidet pasning i offentlige institutioner og længere-varende uddannelseforløb var logiske følger af de ændrede familiestrukturer og de intensiverede krav til kvalifikationer på arbejdsmarkedet.

Med den økonomiske krise i midten af 70'erne fulgte nye ændringer, som påvirkede børns og børnefamiliers levevilkår.

Således har den uacceptabelt store arbejdsløshed blandt unge og blandt unge forældre skabt et psykologisk pres, som uundgåeligt får negative følger for forældres og børns psykologiske og materielle tryghed.

I Danmark har dette tilsyneladende medført en udvikling i retning af familier med kun én forsørger (skilsmisefamilier). Ca. en trediedel af danske børn vokser i dag op i familier med kun én forsørger.

Disse ændringer vil yderligere forstærke presset på offentlige pasningsinstitutioner og dermed skabe fornyet debat om det offentliges rolle som "opdrager".

Det er på denne baggrund DUF ser Medlemsforslag nr. A 701/s om familjepolitiske insatser som en god anledning til at analysere og vurdere de seneste års udvikling på dette felt.

Vi må derfor advare imod at definere familierpolitik som snævert omfattende "ægtepar med børn".

I den danske folkeskole har faget "Familielære" været tilbudt som valgfrit fag i en årrække. Meget tyder på, at faget i for høj grad alene vælges af piger.

Idet vi henviser til den afsluttende rapport fra Regeringens Ungdomsudvalg "En fremtidig ungdomspolitik", skal DUF anbefale, at de relevante afsnit fra denne rapport inddrages i det videre arbejde med forslag A 701/s. Dette må for os at se betyde, at faget "familielære" må udbygges til at omfatte aspekter af ernæringslære, familielære, sundhedspædagogik og demokratilære – herunder ligestillingsforhold.

Generelt anbefales det således at se børns og unges forringede opvækstvilkår i et bredere perspektiv samt at inddrage flere aspekter i en egentlig "familierpolitik".

DUF står naturligtvis fortsat til disposition, såfremt en uddybning af ovenstående måtte ønskes.

København, den 6. maj 1985

Dansk Ungdoms Fællesråd

Finn Larsen
Generalsekretær

Skole og Samfund:

Skole og Samfund kan ikke gå ind for dette forslag. Ifølge foreningens opfattelse er det eksisterende, danske skole-regelsæt et tilstrækkeligt grundlag for skolebørnenes fremtid som familiemedlemmer.

København, den 28. marts 1985

Peter Bach
Sekretariatsleder

Finland

Undervisningsministeriet:¹

— — — sänder undervisningsministeriet högaktningfullt bifogat yttrande av skolavdelningen vid ministeriet.

Sin definitiva ståndpunkt till medlemsförslaget definierar ministeriet i samband med att ärendet behandlas i organ för nordiskt kultursamarbete.

Helsingfors den 7 maj 1985

Jaako Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Undervisningsministeriet, skolavdelningen:¹

Statsrådet har på föredragning 8.2.1985 från undervisningsministeriet beslutat om timfördelningen i grundskolan. Därvid har man för sin del avgjort det i medlemsförslaget angivna ärendet i Finlands läropliktsskola genom att man vid timfördelningen för nionde klassen anvisat en vecko-timme i huslig ekonomi, vilken är obligatorisk för samtliga elever. Under denna lektion ges undervisning i familje- och konsumentfostran i enlighet med vad som genom skolstyrelsens beslut om lärokurser bestämmes. Motivkretsarna utgöres bland annat av ärenden som hänför sig till hemmets vård, huslig ekonomi och barnavård samt barnuppfostran. Vid undervisningen granskar man dessutom uppväxten till fullvuxen, människorelationer och ansvar för familjen, främst från etiska utgångspunkter. Undervisningen anknyter till den i samband med andra ämnen under hela grundskoletiden givna undervisningen och i synnerhet den etiska uppfostran, till undervisningen i religion och livsåskådningsmässiga kunskaper i nionde klassen.

Helsingfors den 5 mars 1985

Leevi Melametsä
Avdelningschef

Jukka Sarjala
Biträdande avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Skolstyrelsen:

Enligt förslaget är syftet att etablera en utbildning för unga människor, vilken förbereder dem för de uppgifter som hem, barnuppfostran och familj medför. Skolstyrelsen anser detta förslag vara både aktuellt och nödvändigt.

De nya skollagar som hösten 1985 träder i kraft i Finland betonar samarbetet mellan skola och hem som ett medel för att uppnå de fostrande mål som uppställts för skolan. Enligt grundskolelagen "skall grundskolan vid fullgörandet av sin uppgift försöka uppnå nära samförstånd och samarbete med hemmen genom att stöda dem i deras fostrande uppgifter" (3 §). I riksdagen har man ägnat särskild uppmärksamhet åt familjefostran och dess betydelse, då skollagarna behandlats. Enligt det av statsrådet nyligen (8.2.1985) fattade nya beslutet angående timfördelning skall i den för alla elever gemensamma undervisningen i huslig ekonomi i årskurs 9 innefattas familje- och konsumentfostran. Under den timme som i timfördelningen reserverats för detta ändamål är syftet att behandla stoff bl.a. i anslutning till hemmets vård, hemmets ekonomi, barnavård och barnuppfostran. Vidare skall man vid undervisningen granska vuxenblivandet, människorelationerna och individens ansvar som familjemedlem i huvudsak utgående från etiska grunder.

Familjefostran har i grundskolan förberetts genom talrika försök allt sedan början av 1970-talet; under 80-talet har i anslutning till försöken även bedrivits forskning, bl.a. vid Jyväskylä universitet. Enligt de resultat man fått är eleverna i årskurs 9 tillräckligt intresserade av familjefostran och i en gynnsam ålder för att kunna bilda sig en helhetssyn på saken.

Enligt skolstyrelsens uppfattning motsvarar genomförandet av familjefostran på sätt som statsrådet förutsatt för grundskolans del i Finland delvis den utbildning för unga människor som avses i Nordiska rådets medlemsförslag. Familjefostran borde dock även ges i läroanstalterna på mellanstadiet (gymnasiet och yrkesläroanstalterna) med beaktande av elevernas behov och förväntningar i dessa skolformer.

Skolstyrelsen anser samtliga i medlemsförslaget föreslagna insatser för motiverade och värda att understöda. En åtgärd i rätt riktning anser skolstyrelsen även vara att man i första rummet försöker påverka de ungas attityder och hos dem utveckla de färdigheter som behövs som ansvars-kännande familjemedlemmar. Den för alla elever gemensamma undervisningen i familjefostran i grundskolan torde för sin del också hjälpa till att jämna ut skillnaderna mellan eleverna till följd av hemförhållanden och rollförväntningarna då de förbereds för familjelivet.

Emedan familjefostran bör ses som en utmaning också för lärarna, bör lärarnas färdigheter i ämnet utvecklas såväl vid grundutbildningen som fortbildningen. Skolstyrelsen anser det för viktigt, att innehållet och metoderna för familjefostran fortgående utvecklas och utvärderas också med hjälp av försök och forskning.

Utvecklandet av familjefostran kunde ges nya dimensioner genom nordiskt samarbete, såsom utbyte av försöks- och forskningsresultat, gemensamma projekt, seminarier och utbildningsdagar.

Skolstyrelsen anser Nordiska rådets medlemsförslag för värdefullt och förenar sig även om det förslag, enligt vilket familjefostran kunde utvecklas och effektivteras genom åtgärder av Nordiska rådet.

Helsingfors den 18 april 1985

Paavo Ruuhijärvi

Generaldirektörens
ställföreträdare,
avdelningschef

Rakel Latola

Överinspektör

Socialstyrelsen¹:

I statsrådets familjepolitiska redogörelse den 25 mars 1980 konstaterades ett liknande behov av uppfostran till familjelivet som i det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget. Statsrådet konstaterade då att man speciellt i grundskolan bör öka sådana inslag som hänför sig till familjeuppfostran. Enligt redogörelsen eftersträvar regeringen ett system som täcker alla åldersgrupper då man skapar familjeuppfostran. Systemet skulle bygga på grundskolan, hälsocentralerna, rådgivningsbyråerna för uppfostringsfrågor, mödra- och barnarådgivningsbyråerna samt dagvårdsenheterna för barn. Samtidigt beaktas de frivilliga organisationernas och kyrkans insatser i verksamheten.

Bl.a. den arbetsgrupp, som social- och hälsovårdsministeriet tillsatt, utgick i sina förslag från de linjer som ingår i statsrådets familjepolitiska redogörelse (arbetsgruppens promemoria 1981: 7).

Skolstyrelsen har veterligen fattat ett beslut, enligt vilket grundskolan ger elever i den nionde klassen sådan utbildning som förbereder eleverna till familjemedlemskapet.

Då lagen om socialvård (710/82) stiftades, ålades kommunerna familjerådgivning, inom vilken ett område är familjeuppfostran, dvs. att man lär familjemedlemmarna de grundläggande kunskaper och färdigheter, som familjemedlemskapet förutsätter. Socialvårdens möjligheter är dock allena begränsade, varför samarbete över de administrativa gränserna behövs.

Socialstyrelsen anser, att det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget följer de åsikter, som socialvården har i ifrågavarande ärende. Socialstyrelsen framhäver dock, att spridning av information allena inte är till

¹ Yttrandet översatt från finska

fyllest. På familjeuppfostran borde man inte ställa alltför många förväntningar; dess betydelse är närmast förebyggande. Ytterligare har den till de unga inriktade familjeuppfostran den begränsningen att ifall ifrågasvarande ärende inte är aktuellt i de ungas liv, kan dess inverkan vara mycket ringa. Familjeuppfostran och andra åskådningsmässiga inslag borde stå till förfogande i flera olika skeden i människans liv (sällskapet, barnets väntan och födsel, småbarnsskedet osv.).

Då det väckta förslaget konkretiseras, borde särskild uppmärksamhet fästas vid skapandet av sådant läromaterial som är lämpligt för de unga, vid utbildningen av lärare och utbildare samt vid den människouppfattning som lägger grunden till familjeuppfostran.

Helsingfors den 28 februari 1985

Vappu Taipale
Generaldirektör

Sirpa Taskinen
Psykolog

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Yrkesutbildningsstyrelsen anser rådets medlemsförslag vara välbetänt och viktigt. Genom att befästa familjens ställning med familjepolitiska metoder och genom att höja familjens anseende som samhällets grundenheter befäster man samtidigt de ungas förutsättningar – både som unga i familjen och när de själva bildar familj – i den förändrade livssituation som studier medför.

På basis av de erfarenheter som inhämtats vid yrkesläroanstalterna kan man säga att familjens stöd alltjämt är oersättligt för de unga som ännu inte skaffat sig ett yrke. Sina försök till trots kan läroanstalten inte alla gånger etablera ett samarbete av sådan kvalitet, som krävs för att man skall kunna stödja de ungas, och då i synnerhet minderåriga elevers skolgång. Detta kan ha sin grund i problem inom familjen, som sedan återspeglas i de ungas beteende.

Yrkesutbildningsstyrelsen anser Nordiska rådets medlemsförslag vara betydelsefullt med avseende på försöken att få till stånd en sådan utbildning som förbereder de unga för uppgifter inom hemmet, barnuppfostran och familjen. På denna punkt vill yrkesutbildningsstyrelsen särskilt understryka vikten av samlevnadsfostran och emotionell fostran.

I egenskap av allmänbildande skola har grundskolan även i fråga om familjeuppfostran som uppgift att förse eleverna med kunskaper och färdighe-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ter som är nödvändiga i livet. Målet för yrkesutbildningen är – förutom att lära eleverna ett yrke – att fullfölja uppfostringsarbetet i personlighetsutvecklande syfte. Vid yrkesläroanstalterna kan teman som ansluter sig till familjefostran behandlas bl.a. inom ramen för undervisningen i medborgarkunskap, elevhandledningen samt den branschinriktade undervisningen. Dessutom nödgas skolornas elevvårdspersonal dagligen ge elever individuell handledning i problemsituationer som härrör från deras familjebakgrund. Behoven kan vara av såväl materiell som andlig karaktär. Eftersom växelverkan är av stor betydelse i förhållandet mellan tonåringar och vuxna, borde det vara möjligt att särskilt fästa uppmärksamhet vid trygg samvaro och fritidsverksamhet. Det kunde till exempel genom kursverksamhet vara möjligt att tillfoga samvaron familjepedagogiskt innehåll.

Yrkesutbildningsstyrelsen instämmer i medlemsförslaget även på den punkten, att Nordiska ministerrådet vore ett lämpligt organ att undersöka förutsättningarna för att åstadkomma en omfattande familjepedagogisk utbildning avsedd för de unga – helst i form av ett samnordiskt projekt.

Helsingfors den 29 mars 1985

Jorma Pöyhönen

Generaldirektör

Anna-Ester Liimatainen-Lamberg

Byråchef

Statens ungdomsråd, ungdomspolitiska sektionen:

Åt de unga bör ges tillräckliga förutsättningar för att klara av de problem, som är förknippade med grundandet av familj och barnuppfostran. Alla åtgärder, som strävar i denna riktning, är nödvändiga.

I medlemsförslaget understryks stärkandet av familjens situation och ställning och man förutsätter bland annat samhällsekonomiska stödåtgärder. Ungdomspolitiska sektionen anser, att de viktigaste faktorerna som hänför sig till familjens bestående, är förknippade med grundtryggheten. Utöver detta borde man ge åt de unga information, med vars hjälp de skall förberedas för uppgifter i hemmet, inom barnuppfostran och i familjen.

Statsrådet har i sin familjepolitiska redogörelse, som avgavs till riksdagen 25.3.1980, konstaterat särskilt nödvändigt att dryfta grundskolans möjligheter att ge familjefostran. Enligt statsrådets ungdomspolitiska redogörelse av den 23.10.1984 bör man i grundskolans högstadium lägga in familjeskolning på sådant sätt, att samhällslivets olika frågeställningar och färdigheter läses i samband med olika läroämnena. Enligt statsrådets beslut av den 8.2.1985 ges åt alla elever i grundskolans 9 årskurs familje- och konsumentfostran i samband med ämnet huslig ekonomi.

Ungdomspolitiska sektionen konstaterar, att inhämtandet av kunskap om familjefostran är nödvändig i utbildningsskedet före man bildar familj. Enligt sektionen behöver man utöver denna fostran en attitydsfostran, som främjar och stärker föräldrar till att ta och bära ansvar såväl när det gäller barnuppfostran som familjesamliv. Enligt sektionens åsikt ger medlemsförslaget i andra delar inte orsak till åtgärder.

Helsingfors den 25 februari 1985

Timo Laaninen
Ordförande

Raili Kosonen
Sekreterare

Ålands landskapssyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen omfattar de i medlemsförslaget anförda tankegångar och vill härvid särskilt understryka vikten av att de unga blir medvetna om betydelsen av ett personligt ställningstagande till frågan om mål och mening i livet och de värderingar och prioriteringar ett sådant ställningstagande leder till. En granskning av hur dessa frågor behandlas inom det allmänna undervisningsväsendet kunde vara påkallad liksom även en på något sätt premierad äktenskaps- och föräldraskolning för unga par.

Mariehamn den 22 mars 1985

Folke Woivalin
Lantråd

Bengt Linde
Socialchef

Samfundet Folkhälsan:

Nordiska rådet har i förslaget aktualiserat en fråga som måste anses ytterst central idag. På grund av förändringar som skett i samhället under de senaste decennierna har familjens situation och levnadsvillkor generellt sett i hög grad förändrats. Familjens möjligheter att tillgodose barnens och ungdomarnas behov av trygghet i olika avseenden har försvarats. Som en följd av detta kan vi se många symptom hos barnen, ungdomarna och familjerna, som kan sättas i samband med denna omständighet. Folkhälsan

önskar därför betona att frågan om familjefostran i vid bemärkelse måste ses som en del av samhällets familjepolitik i stort. För att verkligen kunna påverka familjens möjligheter att leva tillsammans med sina barn behövs det åtgärder på många olika plan, bl. a. inom social- och hälsovård, inom arbetsmarknadssektorn och i fråga om utbildning och bostadspolitik.

Förslaget om att etablera en utbildning för unga människor som skulle vara inriktad på att förbereda och rusta de unga för de uppgifter och de förpliktelser som hem och familj ställer måste ses mot den här bakgrunden.

Folkhälsan önskar uttala sin tillfredsställelse över att frågan om utbildning i familjefostran aktualiserats av Nordiska rådet. Folkhälsan anser nämligen att denna typ av utbildning fyller en synnerligen viktig förebyggande funktion.

Folkhälsan anser emellertid att ingen ny organisation behövs för etablerande av en dylik utbildning, utan att utbildningen kan vidareutvecklas med användande av existerande kanaler som enligt vår uppfattning framför allt är skolan och organisationerna.

Folkhälsan anser att skolans möjligheter att ge denna familjefostran försvåras i och med att den nya grundskollagen träder i kraft. Då försvinner nämligen medborgarfärdigheten som särskilt läsåmne i vilket familjefostran ingått som en viktig del. Folkhälsan har tillsammans med en rad andra organisationer påtalat detta missförhållande. Nu måste stor uppmärksamhet ägnas frågan inom skolvärden så att familjefostran verkligen integreras i läroplanen såsom avsett.

Flera organisationer har idag ett färdigt system för utbildning i familjefostran. Utbildningen genomförs i allmänhet i samarbete med social- och hälsovården. I och med Valtava kan detta samarbete ytterligare utvecklas i form av köp av tjänster. Som exempel på dylik utbildning kan nämnas Folkhälsans föräldrakurser för föräldrar till småbarn och för föräldrar med tonåringar och Folkhälsans ungdomskurser som riktar sig direkt till ungdomen. Under de senaste 10 åren har sammanlagt ca. 5 000 personer deltagit i denna kursverksamhet. Folkhälsans tonårspolikliniker som finns i Helsingfors, Ekenäs, Åbo och Vasa ger råd och stöd åt ungdomar. Avsikten är att utveckla denna rådgivning just i familjefostran och friskvård.

Helsingfors den 1 april 1985

Samfundet Folkhälsan

Per-Erik Isaksson

Verkst. dir.

Cecilia Brandt

Bitr. dir.

Centralförbundet för barnskydd:

Nordiska rådet har en viktig uppgift. Det är glädjande, att man på en så auktoritär nivå diskuterar familjepolitik och vill stöda familjepolitiska åtgärder. I ovannämnda förslag för familjepolitiska åtgärder talar man allmänt om både familjepolitik och familjefostran samt dessutom om sådan "för ungdom avsedd utbildning, som förbereder och rustar dem för sådana uppgifter och plikter som förekommer inom hemmet och familjen." Ur förslaget framgår det inte närmare, vad man i detta sammanhang avser med utbildning. Därför har Centralförbundet för barnskydd uppfattat att utbildning i vidsträckt bemärkelse avser all den verksamhet, som stöder familjer samt som ger föräldrar och ungdomar fostrings- och familjerådgivning.

Familjefostran är en del av samhällets familjepolitik, vars avsikt är att trygga föräldrarnas möjligheter erbjuda sina barn en trygg barndom och erbjuda alla familjemedlemmar nära, bestående mänskorelationer. Barnens välbefinnande och positiva utveckling beror i första hand på föräldrarnas kraftresurser.

På basen av ovannämnda vill Centralförbundet för barnskydd konstatera, att de missförhållanden i barnens uppväxtmiljö och i samhället, som förts fram i förslaget, bör ses som en allmän samhällelig fråga. Man borde klargöra, hur man på ett bättre sätt kunde anpassa t. ex. behov och fordringar inom arbete och familjeliv. Vidare, den nuvarande bostadspolitiken och ungdomarnas bostadsproblem och problem med att få arbete försvårar ungdomarnas självständighetssträvanden, dessutom tär det för mycket på de unga familjernas motståndskraft. Tyngdpunkten för att korrigera sådana missförhållanden kan inte enbart ligga på ungdomarnas utbildning.

I Finland är det en lagstadgad skyldighet att förverkliga fostrings- och familjerådgivning. I socialvårdslagen konstateras, att socialnämnden bör se till att fostrings- och familjerådgivning ordnas i kommunen. I Finland ges familjefostran av socialvården, skolsystemet, kyrkan och olika organisationer. Enligt Centralförbundet för barnskydd så är det inte ändamålsenligt att skapa nya vägar för att förverkliga familjefostran utan man borde stöda och utveckla den service som redan finns.

De organisationer och de personer som ger fostrings- och familjerådgivning bör vara experter och servicen måste vara högtstående. Därför bör man ständigt fästa uppmärksamhet vid de personers utbildning som sysslar med fostrings- och familjerådgivning.

Barnrådgivningarna och dagvården har en central ställning då det gäller att stöda familjer. Att trygga barnens positiva uppväxt och utveckling beror mycket på, hur denna grundservice kan ordna barnens och barnfamiljernas behov av stöd. Alla som arbetar med barn borde redan vid grundskolningen förberedas på att arbeta även med fullvuxna.

Diskussionen om familjefostrans andel även i grundskolans undervisning har i Finland varit aktuell. I augusti 1985 träder den nya grundskollagen i kraft, i den fäster man för första gången vikt vid samarbetet mellan hem och skola. I lagen konstateras, att skolan bör sträva efter ett nära samförstånd och samarbete med hemmet genom att stöda hemmet i dess fostrargärning. Denna skyldighet innebär nytt innehåll även på föräldramötena. Centralförbundet för barnskydd hoppas, att samarbete mellan hem och skola för med sig ett ömsesidigt förhållande som stöder båda kontrahenterna, och som leder till att man kan diskutera frågor som gäller familjefostran.

I grundskolan är behandlingen av frågor som gäller familjefostran mycket knapphändig. Enligt grundskolans nya timfördelning undervisas alla elever på grundskolans 9:e klass i huslig ekonomi en timme per vecka, i samband med denna undervisning ges familje- och konsumentfostran. Då grundskolförordningen avlägsnar även medborgarkunskap ur grundskolan, så är det ytterst viktigt att man försäkras om att frågor som berör familjefostran fogas till andra ämnen. I lärarutbildningen borde man poängtera frågor som gäller familjefostran, speciellt sådana frågor som rör människorelationer och samarbetsförmåga.

Det är också motiverat att låta familjefostran ingå i mellanstadieutbildningen. Ungdomar i denna ålder är speciellt intresserade av frågor som behandlas i familjefostran.

Centralförbundet för barnskydd vill i detta sammanhang fästa uppmärksamhet även vid familjefostrans innehåll. Grundprincipen för fostrings- och familjerådgivningens innehåll bör vara fördragsamhet och olika familjetyper och -strukturer bör godkännas. Varje familj är en unik helhet. Utgångspunkt för all rådgivning och undervisning bör vara, att man stöder varje familj och familjemedlem utgående från situation och behov och inte utgående från rådgivarens egna värderingar. Fördragsamhet med föränderliga familjeförhållanden är speciellt viktigt då det gäller vård av barn och unga, emedan det ofta hör skilsmässor och nya familjer till deras utvecklingshistoria.

Vidare vill Centralförbundet för barnskydd poängtera, att tyngdpunkten vid familjefostran bör ligga vid att förebygga svårigheterna. Därför behöver sådana unga som bildar familj och unga barnfamiljer som är klienter vid socialbyrån, speciellt stöd för att klara av att vara föräldrar.

Till slut hoppas Centralförbundet för barnskydd, att familjefostran skullegas till den allmänna diskussionen om familjens ställning. Diskussio-

nen kunde synas i det nordiska samarbeidet på regeringsnivå t. ex. så, att man som ett gemensamt nordiskt initiativ för att stärka familjens ställning i framtiden kunde fira familjens år som offentliggjorts av FN.

Helsingfors den 26 mars 1985

Centralförbundet för barnskydd

Heikki Koski

Ordförande

Kalle Justander

Verksamhetsledare

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Vi vil likevel gjerne gi uttrykk for støtte, om en forsinker, til det aktuelle medlemsforslag.

Endringer i samfunns- og familiestrukturen stiller etter departementets syn skolen overfor nye oppgaver og utfordringer. En av de utfordringer som en har å gjøre med, er de verdimeslige påvirkninger som barn og unge utsettes for i dagens samfunn, og som bl. a. berører familiens og ekteskapsrolle. Disse spørsmål er nylig drøftet i forbindelse med utkastet til revidert Mønsterplan for grunnskolen. Det er her lagt opp til en styrking av heimkunnskapsfaget, med sikte på å sette barn og unge bedre i stand til å mestre de oppgaver og problemer de vil møte i et framtidig hjem. I henhold til forslaget skal undervisningen i heimkunnskap bl. a. ha som mål:

- å lære elevene til å ta ansvar og vise omsorg i hjem og nærmiljø,
- å gi elevene kunnskap om hjemmets og familiens betydning for den enkelte og for samfunnet.

Disse overordnede mål gjelder tilsvarende for undervisningen i den videregående skole. Departementet har i St. meld. nr. 15 (1984–85) om videregående opplæring pekt på en del negative trekk ved samfunnsutviklingen når det gjelder oppløsning av familiestrukturen m. m., og på den videregående skoles ansvar for holdningsskapende arbeid i denne forbindelse.

I et eget avsnitt om den videregående skoles verdiforpliktelse framholder departementet at det i dag er viktigere enn noen sinne å orientere arbeidet i skolen ut fra den verditradisjon som det fortsatt synes å være bred enighet om i vårt samfunn. Denne verditradisjon er nærmere presisert i skolens formålsparagraf gjennom stikkord om "kristne grunnverdier" og "vår nasjonale kulturarv". Departementet framholder i den forbindelse at

den videregående skole har et spesielt ansvar for å følge opp grunnskolens arbeid innenfor emner som familiekunnskap og samlivslære, herunder å ta opp spørsmål om inngåelse av ekteskap og de forpliktelser som dette medfører med sikte på oppdragelse av barn.

Departementet finner endelig grunn til å nevne at det nylig er satt ned en arbeidsgruppe som skal se på spørsmål om undervisning om pornografi i den videregående skole. En antar at gruppen også vil komme inn på de forhold som er berørt i medlemsforslaget om familiepolitisk innsats.

Oslo, 29. juli 1985

Etter fullmakt

A. Borgvad

Tomas Øvergaard

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet har ikke noe å merke til intensjonene i medlemsforslaget. Vi finner imidlertid ikke at den foreslåtte utdanning naturlig hører hjemme på høgskolenivå og mener at den i første rekke bør vurderes i forhold til videregående utdanningstilbud.

Oslo, 21. mars 1985

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Sverige

Socialstyrelsen:

Förslagsställarna vill sätta familjepolitiken i fokus och satsa på att stärka familjens situation och ställning i de nordiska länderna. Detta vill man göra genom att stärka äktenskapet och ge unga förutsättning att leva samman och klara av barnuppfostran genom att på nordiskt plan etablera utbildning av unga människor. Utbildningen skulle vara inriktad på att förbereda och rusta de unga för de uppgifter och förpliktelser som hem och familjeliv medför.

Inom Sverige finns redan en föräldrautbildning inom mödra- och barnhälsovårdens ram. Även i grundskoleutbildningen finns inslag som berör

samlevnad och föräldraskap. Föräldrautbildning är ett viktigt område och mer insatser bör kunna göras.

Det är däremot mer tveksamt om det skall ske på nordiskt plan.

Familjepolitik är inte enbart förmågan och kunskapen att fungera som förälder. Det är oklart om förslagställarna avser föräldrautbildning eller om man har en vidare tolkning av begreppet att utbilda unga.

Familjens ekonomiska förhållanden är just nu en aktuell fråga i Sverige och en fråga där uppfattningarna skiljer sig. Också i frågor om familjebildning, äktenskap, separationer dvs. samhällsförändringar i stort och värderingar kring dessa är uppfattningarna mycket olika.

Ett erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna förekommer redan och ett vidgat sådant är säkert värdefullt.

Om familjen skall kunna fungera beror på personliga förutsättningar, beredskap för och insikt i att möta problem som uppstår. I sådana frågor har föräldrautbildningen en viktig roll.

I de andra frågorna tycks föreställningen att det som är bra för vuxna också är bra för barnen spela en roll. Man blundar då för att barn inte alltid kan vänta på de vuxna och att det finns många motsättningar mellan å ena sidan barns och ungdomars å andra sidan vuxnas behov och krav. Detta behöver inte innebära en motsättning mellan familjepolitik och barn- och ungdomspolitik.

Socialstyrelsen ser det som mer angeläget att barn- och ungdomspolitiken sätts i fokus ur olika aspekter och inte bara ur familjeperspektivets.

Mot den bakgrunden anser styrelsen att förslaget så som det utformats inte bör stödjas.

Stockholm den 22 april 1985

Carl-Anders Ifvarsson

Gunne Bengtson

Skolöverstyrelsen (SÖ):

De problemområden som lyftes fram i förslaget är viktiga. SÖ har inga invändningar mot det sätt varpå de belyses i förslaget.

Undervisningen i samlevnadsfrågor fokuseras för närvarande i Sverige genom det uppdrag givit SÖ att överväga behovet av åtgärder för att stödja och förbättra samlevnadsundervisningen i skolan. Som en följd av detta uppdrag har SÖ tagit fram stöd- och stimulansmaterial för samlevnadsundervisningen i såväl grundskola som gymnasieskola. Detta material kommer att kunna tas i bruk från hösten 1985.

SÖ har inga invändningar mot den föreslagna rekommendationen till

Nordiska ministerrådet, utan finner den angelägen. SÖ förutsätter dock att denna utbildning innebär en vidareutveckling av befintlig utbildning inom ungdomsskolan.

Stockholm den 23 april 1985

Lennart Teveborg

Annika Strandell

Statens ungdomsråd:

Statens ungdomsråd instämmer i den inledande analysen som görs i medlemsförslaget. Ungdomsrådet har också i sin stora ungdomsutredning Ej till salu (1981) berört dessa problemställningar. Utredningen startade med utgångspunkt att göra en studie kring den kommersiella ungdomskulturen, dess värderingar, hur den påverkar barn och ungdomar. Under arbetets gång insåg utredningen att det i grunden handlade om vilka uppväxtvillkor vi ger våra barn och ungdomar. Man konstaterade att det var viktigt att försöka förstå varför den kommersiella ungdomskulturen har så stort inflytande som den har över barn och vuxnas liv. Ej till salu kom därför att bli en kritisk granskning av välfärdssamhällets baksidor, på vilket sätt vi har byggt vårt samhälle, människors möjlighet till ansvar och delaktighet och barns och ungdomars roll i samhället.

Vi har under 1900-talet skapat ett starkt välfärdssamhälle som tillfredsställer våra materiella behov. Men utveckligen har också på många andra sätt gett oss ett annorlunda samhälle. Ett samhälle där staten sköter alltmer av människors sociala angelägenheter inom olika institutioner. Vi har också byggt upp en kader av professionella experter som övertagit föräldrars och vanliga människors roll som fostrare och erfarenhetsöverförare. Detta har inneburit att föräldrar har känt sig osäkra och rädda för att fostra och påverka sina barn.

De omfattande befolkningsomflyttningarna under 50-60-talen har också inneburit ett utarmande av de lokala miljöerna och att beroendeförhållanden vittrar bort. I storstadsområdena har byggts stora bostadsområden som är torftiga och utarmade. Dessa områden utgör också barns och ungdomars när- och uppväxtmiljöer. Ofta saknas sociala händelser och ingen produktion att delta i. Långa arbetsresor, fysiskt och psykiskt pressande arbetsmiljöer gör att vuxna inte orkar att knyta sociala kontakter med sina barn eller andra vuxna i bostadsområdet. Dessa miljöer medför i många fall stora sociala problem som i sin tur kräver omfattande ingripanden från samhällets sida. Vårt samhälle erbjuder en omfattande social

service – men tyvärr få möjligheter till delaktighet och gemensamt ansvar för varandra.

För många har ungdomstiden mer eller mindre kommit att betraktas som en väntetid – en väntetid på att bli vuxen. Känslan av att inte behövas förstärks också av situationen på arbetsmarknaden. Fritiden och konsumtionen av fritidsprylar har allt mer blivit det viktiga i barns och ungdomars liv. Den roll som ungdomar har är att vara konsument.

Dagens samhälle har också skilt barn och vuxna ifrån varandra. Barn och vuxna arbetar inte tillsammans. Det är möjligt men inte säkert att man umgås på sin fritid. Många föräldrar orkar inte med barnens krav på uppmärksamhet. De vuxnas roll som erfarenhetsöverförare minskar också eftersom man inte har några gemensamma upplevelser med barnen. Rollen som fostrare får TV, video och den kommersiella ungdomsindustrin.

Ungdomsrådets undersökningar visar att det ungdomar och barn efterfrågar är fler sociala relationer, inte ökat materiellt välstånd. Den kommersiella kulturens roll är ofta att kompensera ungdomar för att de inte får vara delaktiga och en kompensation för bristande sociala relationer. Utredningen menade att de viktigaste åtgärderna är att förändra barns och ungdomars uppväxtmiljö och ta ungdomar på allvar och tilldela dem viktiga arbetsuppgifter.

Dagens familjemönster med en stark betoning på kärnfamiljen är historiskt sett en ny företeelse. Under 1900-talet har familjemönstret förändrats från en relativt öppen familj som i huvudsak byggde på produktionsgemenskap. Idag är familjen en mera sluten, privatiserad och isolerad familj. Barn och ungdomar har mycket få djupa kontakter med vuxna. Många föräldrar känner sig osäkra i sin fostrande roll och har heller inga kontakter med andra familjer, andra vuxna i bostadsområdet.

De familjer som lever i en svag social situation är också de som drabbas hårdast av det kommersiella trycket. För att förändra både barns, ungdomars och föräldrars situation måste en ny samhällsplanering till. Utgångspunkten måste vara att skapa närmiljöer som stimulerar till samarbete mellan människor, innehåller produktiva arbetsuppgifter och vara överblickbara.

Det är viktigt att betona familjens roll i samhället för att barn och ungdomar skall få trygga uppväxtvillkor. Samtidigt är det viktigt att komma bort från isolering och utsatthet som många familjer kännetecknas av. För att skapa detta är det nödvändigt att samhället stimulerar nya kollektiva samlevnadsformer. Detta kunde leda fram till utvidgat hushållsbegrepp som inte enbart bygger på en eller två vuxna med eller utan barn. Det är också viktigt att stimulera nya former av samarbete när det gäller omsorg, hushållsarbete, matlag m m för att bygga ut de sociala nätverken och bryta många familjers isolering.

Som framgår av ovanstående ställer sig ungdomsrådet avvisande till de slutsatser som framförs i medlemsförslaget och det konkreta förslaget om en speciell utbildning för unga människor.

För det första måste insatser av den typen som här ovan redovisas bygga på en förändring av de lokala miljöerna. Ett sådant arbete har redan på många håll startats. Genom att medel har fördelats i anledning av världsu-
ngdomsåret 1985 har 10 miljoner kronor avsatts för försöks- och utveck-
lingsarbete i ett antal kommuner. Syftet är att hitta modeller för ett för-
ändringsarbete i närmiljöer. Liknande idéer och tankegångar finns också i
en del andra nordiska länder. Ungdomsrådet skulle se det som mycket
positivt om ett utbyte av erfarenheter mellan de nordiska länderna skulle
komma till stånd. Detta skulle ge betydligt större effekt än en begränsad
utbildning på nordisk nivå som föreslås.

De andra invändningarna som kan resas är hur många som egentligen
skulle nås av en sådan utbildning och vad det egentliga syftet är. Den typen
av kunskaper och erfarenheter som påtalas överförs knappast bäst genom
en formell utbildning utan genom social samvaro med andra människor i
bostadsområdet. Där kan erfarenheter och kunskaper på ett praktiskt sätt
överföras. Dessutom är ungdomsrådet ytterst tveksam om detta skulle
vara en uppgift för Nordiska rådet.

Stockholm den 29 mars 1985

För Statens ungdomsråd

Margot Wallström

Ordförande

Per-Uno Frank

Huvudsekreterare

Rädda Barnen:

Även om vi tror oss veta att många barn och ungdomar i dagens samhäl-
le har det bättre än någon generation tidigare växer samtidigt en oro för att
en allt större grupp barn och ungdomar faktiskt får det allt sämre. Barnom-
budsmannen inom Rädda Barnen arbetar främst för barn i Sverige och
möter därför dagligen människor som oroar sig för barn och barns förhål-
landen. Den bästa insats vi tycker Barnombudsmannen kan göra bygger på
Deklarationen om barnets rättigheter och då framför allt rätten till en god
barndom. Därför arbetar Rädda Barnen för att förbättra barns villkor
genom att – ge information och upplysning i frågor som rör barn, påverka
myndigheter, stödja försöksverksamhet och forskning. Således arbetar
Barnombudsmannen med frågor som rör barn som far illa, invandrar- och
flyktbarn, påverkan genom massmedias våldsutbud, m.m.

Det tycks föreligga en bred enighet bland forskare inom psykiatri, psy-
kologi och psykosociologi att mentala störningar i personligheten grund-

läggs tidigt – redan i de tidigaste barnåren. Detta innebär att åtgärder för att om möjligt förhindra uppkomsten av sådana störningar måste sättas in tidigt och vidtas av familjen och i synnerhet föräldrarna, inte enbart eller huvudsakligen av "samhället" i vidare mening. Det förefaller oss att det preliminära tänkandet ännu inte slagit igenom inom denna sektor såsom det gjort inom somatisk medicin. Rädda Barnen tillstyrker mot denna bakgrund Nordiska rådets förslag att Nordiska ministerrådet låter undersöka förutsättningarna för att skapa en utbildning för unga människor i syfte att förbereda dem för de uppgifter som hem, barnuppfostran och familj medför.

Förslaget skulle ha vunnit åtskilligt i styrka om det hade preciserats åtminstone i några principiella punkter. Som det nu föreligger är det så allmänt hållet att Rädda Barnen måste inskränka sig till ovanstående helt allmänna tillstyrkande. Rädda Barnen vill dock framhålla att officiella utredningar i Sverige behandlat föräldrautbildning och närliggande frågor tidigare. Både vissa myndigheter och frivilligorganisationer, bland dem Rädda Barnen, arbetar i den riktning förslaget ger uttryck för och har samlat mycken erfarenhet som bör beaktas i undersökningen.

Rädda Barnens styrelse behandlade detta remissyttrande vid sitt sammanträde den 25 april 1985.

Stockholm den 23 maj 1985

Rädda Barnen

Gunnar Ström

Tf generalsekreterare

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen delar oron för barns och ungdomars utveckling i det moderna samhället och ser det som angeläget att med olika medel stärka familjens situation och ställning.

I Sverige har också en rad åtgärder vidtagits för att dels förbättra barnfamiljernas ekonomiska villkor dels förbereda unga människor för föräldrarollen. Skolornas sex- och samlevnadsundervisning har här en viktig uppgift att fylla liksom den stegvisa utbildning föräldrar erbjuds på olika håll i landet. Även om dragen i samhällsutvecklingen till stor del är gemensamma för de nordiska länderna finns också stora skillnader i kultur och traditioner länderna emellan. Styrelsen är för sin del tveksam till värdet av att på nordiskt plan etablera utbildning för unga människor.

Viktigare är i stället att utveckla och bygga vidare på de insatser som redan görs i olika länder.

Stockholm den 22 mars 1985

Svenska kommunförbundet

John Olof Persson

Landstingsförbundet:

De frågor som tas upp i medlemsförslaget är till stor del av allmänpolitisk karaktär och berör därför i ringa grad landstingens direkta verksamhet.

I huvudsak kan dock förbundsstyrelsen ställa sig bakom beskrivningen av familjers och framför allt barnens situation och behov, något som ytterst handlar om de allmänna levnadsvillkoren. Strukturuomvandlingar med flyttningar till andra orter, arbetslöshet, utslagning och separation återverkar på familjens och barnens kontaktnät och trygghet.

Förbundsstyrelsen är generellt positiv till sådana samhälleliga åtgärder som kan underlätta för familjerna att vårda och fostra barnen. I sammanhanget kan nämnas den föräldrautbildning som bedrivs inom mödra- och barnhälsovården och på BB med de grundläggande målsättningsorden kunskap, gemenskap och påverkan.

Till skolans uppgifter hör att lära och fostra de unga att senare i livet ta på sig de plikter som hör till vuxenvärlden. Det som förs fram i medlemsförslaget anser förbundsstyrelsen därför i första hand bör vara en uppgift för skolan.

Stockholm den 18 april 1985

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Riksförbundet Hem och Skola (RHS):

I Hem och Skola-rörelsens handlingsprogram, framgår förbundets uppfattning om familjens roll i samspelet hem, skola och samhälle. I avsnittet om familjepolitiska handlingslinjer uppmärksammas behovet av en allmän föräldrautbildning och ett ökat samhällsstöd till barnfamiljerna.

Det är angeläget att på olika sätt stödja föräldrarna i deras fostrarroll och

att genom en skatte- och bidragspolitik begränsa det ekonomiska tryck som många barnfamiljer befinner sig i. Studier har påvisat den radikalt förändrade ekonomiska situationen som familjen hamnar i när barnen kommer.

Den förändrade familje- och boendesituationen har gjort att många föräldrar står ensamma i sin fostrargärning. Kontakten med andra föräldrar och vuxna, för att få hjälp i praktiska frågor eller för att samtala om gemensamma problem och angelägenheter, är därvid viktig. Det nära sociala nätverket av medmänniskor är av mycket stor betydelse. En av Hem och Skolas uppgifter är att inom klassens ram skapa förutsättningar för detta. En regelbunden klassverksamhet, där elever och föräldrar möts tillsammans och där alla känner sig delaktiga och medansvariga, ger grund för en djupare kontakt och samtal om arbetet i skolan, om normer och om hur föräldrar kan bistå barnen. Det skapar också förståelse för de olika behov som finns i gruppen. Enligt vår mening är sådana initiativ av mycket stor betydelse som komplement till samhällets officiella stöd och tillgången till experter.

Det framlagda medlemsförslaget om familjepolitiska insatser är mycket kortfattat. Det är svårt att utläsa vad som konkret ligger i vissa formuleringar. Vi avstår därför från att kommentera detaljerna utan väljer att hänvisa till bilagda program och arbetsplan för Hem och Skola-rörelsen¹.

Vi har svårt att överblicka och bedöma möjligheten av att etablera utbildning på nordiskt plan i dessa frågor. Däremot vill vi starkt stödja tanken på ett utvidgat erfarenhetsutbyte. I det sammanhanget tror vi att folkbildningsarbetet och det ideella föreningslivet kan bidra på ett värdefullt sätt.

Riksförbundet Hem och Skola är berett att medverka tillsammans med våra systerorganisationer i de nordiska länderna. Dessvärre har vi erfarit svårigheter att få ekonomiskt stöd för det nordiska samarbete som redan finns och som har god grogrund för att utvecklas vidare. 1982 genomfördes en nordisk konferens kring tonårsåldrarna "Att vara 13–16 år i Norden". I september 1985 planeras en motsvarande konferens om åren kring skolstarten.

Med dessa allmänna synpunkter och med tillägget att i första hand ge förutsättningar för folkbildningen och det ideella föreningslivet att på sina egna villkor arbeta med utbildningsinslagen, stöder vi tanken på ökade insatser för barnfamiljerna.

Stockholm den 2 april 1985

Riksförbundet Hem och Skola

Bengt Andersson

¹ Här ej tryckt.

Medlemsförslag

om alternativa former för stöd till den nordiska tonkonsten

(Väckt av Georg Andersson samt Kirsti Kalle Grøndahl, Eíður Guðnason, Sture Palm och Pekka Tuominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Bedømmelseskomiteen for Nordisk Råds Musikpris:

Komiteen kan anbefale forslagsstillernes ønske om at få undersøgt alternative former for at stimulere den skabende tonekunst i Norden, og komiteen ser naturligvis gerne, at der heri indgår en vurdering af, i hvilken udstrækning Nordisk Råds Musikpris i de forløbne år har opfyldt sit formål.

Bedømmelseskomiteen kan tilslutte sig forslagsstillernes udtalelse om, at musikprisen bør være en inspirerende og stimulerende faktor i det nordiske musikliv. Dette sker efter komiteens opfattelse under de nu gældende bestemmelser for musikprisen bl. a. ved, at udgangspunktet for pristildelingen er, at prisen skal gives til et færdigt kunstnerisk produkt. Denne ordning giver i princippet rum for, at unge og begavede komponister kan konkurrere om prisen, uden at de er en af de etablerede i et bestemt miljø.

En ordning med bestillingsværker eller stipendier vil medføre, at det først og fremmest bliver de etablerede, som kommer i søgelyset. Dette behøver der ikke være noget galt i, snarere tvært imod, men det kommer an på, hvad man vil med musikprisen.

Det kan naturligvis kritiseres, at administrationsomkostningerne er store ved den ordning, man har i dag. Men så længe, det er meningen, at repræsentanter for de 5 nordiske lande i fællesskab skal komme frem til en prisvinder, må det nødvendigvis medføre rejseudgifter. En eventuel ændring til bestillingsværker eller stipendier vil næppe reducere den slags udgifter. Tværtimod vil det måske være nødvendigt at udvide komiteens arbejde fra 1 dag til 2-3 dage, fordi man ikke vil have nominerede værker at holde sig til. Fordelen ved ordningen i dag er, at alle bedømmelseskomite-

teens medlemmer har fået tilsendt lydbånd af de nominerede værker og har gennemlyttet dem før den aktuelle mødedag.

Hvad angår spørgsmålet om uddeling af musikprisen hvert år i stedet for som nu hvert andet år, finder komiteen det fortsat meget ønskeligt, om Nordisk Råds Musikpris kunne uddeles hvert år. Dette spørgsmål og spørgsmålet om tiltag med henblik på, at de nominerede værker skal nå ud til større kredse, har komiteen udtalt sig om i brev af 29. februar 1984 til Nordisk Ministerråd (*se Bihang*).

På denne baggrund skal komiteen anføre, at ud over ønsket om mulighed for prisuddeling hvert år har komiteen ikke for tiden ønsker om ændringer af musikprisens statutter.

København, den 9. april 1985

Ulla-Britt Edberg

Henrik Hagemann

BIHANG

Skrivelse till Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde angående uddeling av musikpriset

-----

For så vidt angår spørgsmålet om uddeling af prisen hvert år, kan komiteen fortsat henholde sig til sin udtalelse fra møde i København den 21. januar 1980, hvor protokollens pkt. 10. Fortsat drøftelse af muligheden for årlig uddeling af musikprisen havde følgende ordlyd:

''Der forelå til mødet intet nyt vedrørende de nationale bedømmelseskomiteers kontakter med landenes kultur- og undervisningsministre og med medlemmer af Nordisk Råd, herunder med medlemmerne af rådets kulturudvalg.

En principiel drøftelse i komiteen viste, at alle medlemmer fortsat fandt det meget ønskeligt, at Nordisk Råds musikpris kunne blive uddelt hvert år. Et af de væsentligste argumenter for en årlig uddeling var, at praksis havde vist, at med den nugældende ordning var kun symfoniske værker blevet tilgodeset. Ved en uddeling hvert år skulle der også blive mulighed for at tildele musikprisen til andre værker af høj kvalitet, f. eks. kammermusikværker.

Udvalget vedtog, at mødeprotokollen skulle oversendes til undervisnings- og kulturministrene, til Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde samt till medlemmerne af Nordisk Råds kulturudvalg, således at spørgsmålet om en årlig uddeling af musikprisen kunne blive overvejet af de organer, som man i første række måtte forvente ville tage et initiativ i sagen.''

Bedømmelseskomiteen kan fuldt ud tilslutte sig de i notatet fremførte forslag om tiltag med henblik på, at kendskab til de nominerede værker skal nå ud til en større kreds. Dette kan ske gennem trykning, gennem

indspilning af grammofonplader og bånd samt – for vinderværkets vedkommende – gennem *opførelse i samtlige nordiske lande*. I denne forbindelse vil komiteen pege på ønskeligheden i, at alle de 10 nominerede værker efterhånden blev udsendt af radiofonierne.

Man skal i denne forbindelse understrege, at musik i sig selv har mindre mulighed – end f. eks. litteratur – for at tiltrække sig opmærksomheden, og at det derfor ville være af stor betydning, hvis der kunne ydes tilskud til indspilning af plader og bånd og til opførelser af vinderværkerne.

Bedømmelseskomiteen vil anbefale, at kultursekretariatet tager de rejste spørgsmål op til positiv overvejelse for at drage nytte af det arbejde, som i alle tilfælde udføres – foreløbigt hvert andet år – med at finde frem til lødige nordiske musikværker.

Oslo, den 29. februar 1984

Jan Ulf Jacobsen

Formand

Axel Gormsen

NOMUS-Nemnden for nordisk musikkamarbeid:

NOMUS mener i utgangspunktet at det er viktig at Nordisk Råd beholder ordningen med å utdele en musikkpris og ser det også positivt om prisen kan utdeles hvert år. Det synes klart at prisen i seg selv er en verdifull inspirasjon for den som mottar prisen. Prisens virkning på det nordiske musikkliv forøvrig kan derimot diskuteres, og NOMUS vil derfor gi sin støtte til rådets kulturutvalgs forslag om at det bør iverksettes tiltak som kan bidra til større spredning av det prisbelønte verk. Tiltak som utgivelse (trykking) og lydfesting bør inngå som en del av prisen. Likeledes må det legges vekt på bedre informasjon om verket og om komponisten. Ordninger som kan bidra til at verket oppføres i alle de nordiske land vil ha stor betydning.

Med hensyn til Nordisk Komponistråds kritikk mot at kostnadene til administrasjon av prisutdelingen er for høye, støttes denne av NOMUS, og nemnden vil derfor fremme følgende forslag som man mener vil kunne redusere kostnadene:

1. Verker fra hvert land prioriteres nasjonalt av den nasjonale jury.
2. Den nasjonale jury skal bestå av 3 medlemmer, hvorav bare én reiser til den nordiske juryens møter. Vedkommende medbringer det prioriterte nasjonale forslag.
3. Den nordiske juryen har sitt felles møte i samband med et ordinært NOMUS-møte, f. eks. den foregående dag.
4. Den endelige beslutning m.h.t. valg av verk fattes av NOMUS-nemnden etter innstilling fra juryen.

NOMUS mener at en slik ordning vil kunne redusere administrasjonsutgiftene, og også forsterke NOMUS-nemndens rolle og profil i det nordiske musikk samarbeidet.

Oslo, 18. mars 1985

Jostein Simble

Gen.sekr.

Danmark

Ministeriet for kulturelle anliggender:

I denne anledning skal man henvisse til bemærkningerne til det nu godkendte fællesnordiske kulturbudget for 1986, hvoraf fremgår, at Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) ikke har fundet mulighed for at prioritere visse forslag om ekstrabevillinger til nye aktiviteter i forbindelse med uddelingen af Nordisk Råds musikpris.

Endvidere gør man opmærksom på de muligheder for opnåelse af produktionsgaranti, som er indeholdt i den danske musiklov.

København, den 19. marts 1985

P.m.v.

E.b.

Bent von Linstow

Fuldnægtig

Finland

Undervisningsministeriet:¹

— — — sänder undervisningsministeriet vördsamt närslutna yttranden, som avgetts av statens tonkonstkommission, Delegationen för nordiskt kultursamarbete samt Centralen för främjande av utövande tonkonst (*se nedan*).

Sin slutliga ställning till medlemsförslaget fastställer ministeriet i samband med att ärendet behandlas i organ för nordiskt kultursamarbete.

Helsingfors den 13 maj 1985

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

¹ Yttrandet är översatt från finska.

Statens tonkonstkommission:¹

Statens tonkonstkommission anser att det publicitetsvärde som förenas med utdelandet av Nordiska rådets musikpris för skapande konst är en viktig faktor. Därför bör man enligt kommissionens uppfattning inte avstå från att utdela priset.

Tonkonstkommissionen anser att förvaltningskostnaderna som för-
anleds av prisets utdelning är orimliga och icke ändamålsenliga. Därför
hemställer kommissionen, att utdelningen av priset åläggs samarbetsorga-
net NOMUS. NOMUS har ett eget förvaltningsmaskineri och utdelningen
av tonkonstpriset skulle inte innebära någon väsentlig ökning i de redan
existerande kostnaderna.

Helsingfors den 27 februari 1985

Ellen Urho
Ordförande

Osmo Palonen
Sekreterare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Som inbegärt yttrande om medlemsförslaget A 703/k bifogar delegatio-
nen för nordiskt kulturellt samarbete yttranden som avgetts av delegatio-
nens sektion för allmänt kulturellt samarbete samt av Pohjola Norden (*se*
Bihang).

Helsingfors den 3 maj 1985

Kalervo Siikala
Ordförande

Helena Priha
Sekreterare

BIHANG

**Yttrande om det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om
alternativa former för stöd till den nordiska tonkonsten (A 703/k)**

I medlemsförslaget fästes uppmärksamhet vid den kritik som bl. a. från
Nordiska komponistrådets sida riktats mot det nordiska priset för tonsätta-

¹ Yttrandet översatt från finska

re samt hemställes att Nordiska ministerrådet skall undersöka alternativa former för att stimulera den skapande tonkonsten i Norden.

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete är medveten om de problem som är förenade med priset för tonsättare. Förvaltningskostnaderna i samband med priset är ganska höga och de verk som tilldelats priset har inte alltid kunnat spridas i tillräcklig utsträckning. Till dessa problem finns dock inte enkla lösningar. Ifall man vill bibehålla prisets värdesättning, kan sättet att dela ut priset inte förenklas i någon stor utsträckning. Det åligger inte heller enbart de nordiska organen att göra de verk som fått priset kända. Dessa problem har redan tidigare utretts inom organisationen för nordiskt kulturellt samarbete.

Man kan dock förena sig om initiativtagarnas uppfattning att man bör söka nya former för att understöda den nordiska tonkonsten. Delegationens sektion för allmänt kulturellt samarbete förordar förslaget.

Oy Yleisradio Ab¹:

Oy Yleisradio Ab anser att medlemsförslaget om att Nordiska ministerrådet skall undersöka alternativa former för stimulerandet av den skapande tonkonsten i Norden och för inriktandet av de tillgängliga medlen är viktigt. Uppenbarligen är det möjligt att med en omsorgsfull prövning finna medel, genom vilka man med den disponibla penningssumman kan främja den skapande tonkonsten mer effektivt än för tillfället.

Helsingfors den 16 april 1985

Jouni Mykkänen
Direktör

Jussi Tunturi
Kanslichef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen har i ärendet hört *Ålands kulturråd* och har beslutat förorda medlemsförslaget.

Mariehamn den 3 april 1985

Folke Woivalin
Lantråd

Börje Karlsson
Utbildningschef

¹ Yttrandet översatt från finska

Säveltäjät ja sanoittajat elvis r. y. (Föreningen populärauktörer i Finland)¹:

— — — Omnämmandet i medlemsförslaget att "såväl prisverket som övriga nominerade verk borde nå ut till en större publik än vad som är fallet i dag" gläder oss. Vi har sedan länge harmat oss över det faktum, att "med musikverk förstås enligt stadgarna ett symfoniskt, kammarmusikaliskt eller musikedramatiskt verk eller annan komposition som uppfyller höga konstnärliga krav." Även om vi anser att det på området för s. k. lätt musik finns ett stort antal kompositioner som uppfyller höga konstnärliga krav har erfarenheten dock visat, att man i dessa sammanhang alltför ofta uppfattar endast s. k. seriös musik som kompositioner vilka uppfyller höga konstnärliga krav. Således föreslår vi, att man i klara ordalag i stadgarna för Nordiska rådets musikpris tillägger att priset är avsett för såväl s. k. seriös musik som s. k. lätt musik. Vi delar den åsikten att administrationskostnaderna inte får vara oproportionerliga i jämförelse med den egentliga prissumman. Detta obeaktat kan vi inte samtycka till att pristagaren skall utses av Nordiska komponistrådet, till vilket enbart de komponistorganisationer i Norden som representerar s. k. seriös musik hör.

Helsingfors den 8 maj 1985

Säveltäjät ja sanoittajat elvis r. y.

Arthur Fuhrman

Ordförande

Taimi Kyyrö

Sekreterare

MTV Oy¹:

Vi anser att man för tonkonstens del borde använda de nordiska kulturmedlen så, att de skulle möjliggöra uppkomsten av så många nya, livskraftiga tonverk som möjligt.

Vi anser det också viktigt att de verk som därigenom kommer till stånd får sådant stöd att de i form av framställningar och olika slags publikationer och inspelningar kan bringas till kännedom för en så omfattande användarkrets som möjligt.

Helsingfors den 28 mars 1985

Jaakko Paavela

Vice verkställande direktör

Tauno Äijälä

Programdirektör

¹ Yttrandet översatt från finska

Finlands tonsättare r. f.¹:

— — — föreningen sänder sin representant till möten med Nordiska komponistrådet, och således undertecknar föreningen komponistrådets förslag och understöder de gemensamt gjorda lösningarna.

Finlands tonsättare r. f. hemställer till Nordiska rådet, att rådet i enlighet med förslaget rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka alternativa former för att stimulera den skapande tonkonsten i Norden.

Helsingfors den 13 februari 1985

Finlands tonsättar r. f.

Jarmo Sermilä

Vice ordförande

Maarit Anderzén

Sekreterare

Centralen för främjande av utövande tonkonst (ESEK)¹:

Vi anser att man även i framtiden bör bevara Nordiska rådets musikpris för skapande tonkonst. Prissumman bör dock justeras i överensstämmelse med inflationsutvecklingen. Huruvida priset skall utdelas varje år eller vart annat år tar vi inte ställning till. Vad beträffar kritiken mot de stora administrationskostnaderna i samband med priset, konstaterar vi, att kostnaderna för skötseln av flera länders gemensamma ärenden av detta slag är naturliga.

Naturligtvis är det också viktigt att uppmärksamhet fästes vid inspelningen, publiceringen och distributionen av prisverket, men medel till detta ändamål borde kunna finnas annorstädes. I detta sammanhang vill vi framhäva att även övriga verk som deltar i tävlingen borde garanteras publicitet.

Helsingfors den 1 april 1985

Ellen Urho

Ordförande

Leena Hirvonen

Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska

Pohjola-Norden:

Genom sektionen för lärar- och elevutbytet vid delegationen för nordiskt kulturellt samarbete har Pohjola-Nordens uppmärksamhet fästs vid det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om utdelandet av Nordiska rådets musikpris. På Pohjola-Nordens håll har man ofta märkt att befrämjandet av kännedomen om kulturlivet i de nordiska länderna samt av det nordiska tänkesättet rent av kräver att den stora allmänhetens intresse kan väckas genom tilldragelser som också väcker informationsmediernas intresse. En sådan tilldragelse är utdelandet av Nordiska rådets musikpris. Eftersom man i ovannämnda förslag hemställer, att prisets utdelning skall slopas, har detta framkallat hos oss oro. Av denna anledning har vi begärt en experts opinion om medlemsförslaget, och vi sänder den som sådan till Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete (*se Bihang*).

Helsingfors den 7 mars 1985

Gustav af Hällström

Verkställande direktör

BIHANG

Skrivelse till Pohjola-Norden angående stöd till den nordiska tonkonsten

Sedan jag gjort mig förtrogen med den skrivelse som Nordiska kompositörskommittén med anledning av utdelandet av Nordiska rådets musikpris 2.4.1984 riktat till Nordiska rådet, vill jag som min egen uppfattning framföra följande:

- den framförda kritiken hänför sig till själva priset, dess utdelningsförfarande samt den behandling som tonsättare anses ha blivit föremål för genom åtgärd av politiker och allmänna informationsmedier i samband med prisets utdelning.
- det föreslås, att priset skall ändras till beställningar av nordiska kompositioner eller ifall man önskade, att priset bevaras, borde det utdelas varje år och prissumman borde vara större än för närvarande; för att göra de prisbelönda verken bekanta borde man använda inspelningar, utge noter samt effektivt distribuera notmaterial.
- av anslaget som beviljats till priset går en större del till administrationskostnaderna, något som inte anses vara ändamålsenligt.

Enligt min uppfattning utgör Nordiska rådets musikpris en betydande hyllning till nordisk skapande tonkonst.

Prisets avskaffande till förmån för beställningar av nordiska kompositioner, vilka redan fungerar bra, kan inte betraktas som ett ändamålsenligt förslag.

¹ Yttrandet översatt från finska

Jag ville föreslå, att priset skall bevaras i sin nuvarande form samt ett höjande av prissumman enligt prövning.

Det i skrivelsen gjorda påståendet att kompositörer blir föremål för en oändamålsenlig behandling är dunkelt uttryckt. I detta ärende bör en öppen diskussion föras för att de faktiska missförhållandena skall kunna avskaffas.

Ifall priset utdelades varje år, skulle aktningen för priset minska. De publiceringsförfaranden som redan för tillfället blivit föremål för kritik skulle möta allt större svårigheter.

Publicering, tryckning och inspelning av prisverken är funktioner, för vilka det finns egna vedertagna nordiska ramar. Dessa bör man försöka effektivisera sålunda, att de tillsammans med priset utgör en fungerande helhet för främjande av den nordiska skapande tonkonsten.

Framföranden och presentationer av prisverken genom åtgärd av nordiska radio-/TV bolag och orkestrar skulle vara alldeles genomförbara. Jag hänvisar här till den redan i övrigt tydligt synliga och hörbara ställning som den nordiska skapande tonkonsten med rätta uppnått i informationsmedier och institutioner för framföranden.

För att göra inspelningar är det möjligt att vid sidan av kommersiella kanaler använda nationella, med offentliga medel understödda stiftelser, där kompositörerna har sina egna företrädare. De avsevärda kostnader som försäkas vid inspelningarna talar inte heller för att priset borde utdelas varje år. Distributionen av inspelningarna kunde omhändertas av de nationella informationscentralerna för musik.

Ett kommersiellt förläggande av noter skulle leda till svårigheter, för i denna produktion är det ju fråga om en beslutandemakt, som står utanför kompositörernas möjligheter att utöva inflytande. Det skulle vara mest praktiskt att eftersträva en kopieringsdistribution genom förmedling av informationscentralerna för partiellt självkostnadspris; av detta förfarande finns erfarenheter. Kravet skulle vara ett omsorgsfullt genomfört manuskript, vilket inte torde vara omöjligt i relation till den fördel som uppnås.

Administrationskostnaderna kan alltid minskas, bara åtgärden inte även tystrar kvaliteten av behandlingens resultat. Motsvarande missförhållanden förekommer även i andra motsvarande funktioner, exempelvis i musiktävlingar. Administrationskostnader kan "täckas" genom att de placeras på verksamhetsområden för de redan fungerande institutionerna eller nämnderna. Såvitt man med administrationskostnader avser ett bedömningsförfarande, kunde man minska antalet personer som deltar i denna verksamhet. Man kunde sannolikt emotse en ännu större kritik mot resultaten. A andra sidan kunde man tänka sig att kompositörerna själva skulle anknytas till bedömningsverksamheten, varvid man kan undvika uppfattningar om sådana icke-konstnärliga synpunkter som inverkar på bedömningen.

Som en lösning med stöd av de ovan framförda omständigheterna skulle jag föreslå, att de övriga lika viktiga funktionerna i samband med utdelningen av Nordiska musikpriset skall anknytas till de nordiska NOMUS-nämndernas verksamhetsområde. Dessa nämnder hör till staternas konstförvaltning och skulle också genom denna verksamhet som här föreslagits ansluta sig kanske intimare än det nuvarande förfarandet till Nordiska rådets parlamentariska bakgrund.

Den kritik som nu riktats mot Nordiska rådets musikpris skulle kunna användas som en motivering till att de nordiska resurser som står till förfogande för publicering av bl. a. prisverken skall ökas. Dessa anslag har

inte på något sätt utvecklat sig i takt med det framskridande som skett i Norden på området för skapande tonkonst.

Vanda den 22 februari 1985

Kauko Kuosma

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet har i skrivelse den 14 mars 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Norsk rikskringkasting:

I forbindelse med utdelingen av musikkprisen for 1984 behandlet bedømmelseskomiteén et notat fra formannen i Den rådgivende komité for almenkulturell virksomhet (RKK) om kulturpriser i Norden.

Bedømmelseskomiteén sendte et svar til Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbeid den 29. februar 1984.¹ I dette svaret kommer komiteén bl. a. inn på forslaget om utdeling av musikkprisen hvert år og tiltak for bedre spredning av de nominerte verkene. En kopi av brevet legges ved.

Etter prisutdelingen i 1984 hadde Nordisk Komponistråd en del kritiske synspunkter på ordningen vedrørende Musikkprisen slik den fungerer i dag. Rådet kommer inn på alternative former som bestillingsverk eller stipendier.

Begge former er mulige, men vil føre til en "bedømming" som sterkere fokuseres på personen enn det musikalske verket. Noe av styrken ved ordningen i dag er at man i utgangspunktet skal gi prisen til et ferdig kunstnerisk produkt. I prinsippet gir ordningen rom for at unge og begavede komponister kan konkurrere om prisen, uten at de er en av de etablerte i et bestemt miljø.

En ordning med bestillingsverk eller stipendier vil medføre at det først og fremst blir de etablerte som kommer "i søkelyset". Dette behøver ikke være noe galt i seg selv, snarere tvert om. Imidlertid kommer det an på hva man vil med Musikkprisen.

Komponisten Karl-Birger Blomdahl sa ved utdelingen av Musikkprisen for hans verk "Aniara" i 1965 bl. a. følgende:

"Och vår oavslåtlige strävan måste vara att med alla tänkbara medel minska den bestående klyftan mellan vår tids tonkonst och den stora publiken. Och jag vill gärna se inrättandet av detta nordiska musikpris som ett verksamt stöd för en sådan strävan. Konsekvensen av en sådan syn

¹ Se s. 2.

myunnar för min personliga del ut i den fromma förhoppningen, att detta stora pris kommer att användas, icke för att ytterligare förgylla och premiera redan etablerade tonsättare med sitt livsverk bakom sig, utan för att ge ett avgörande stöd åt tonsättare, som står mitt i sin kamp för att erövra nya domäner i musikens alltmer vidsträckta värld.”

Det kan kritiseres at administrasjonskostnadene er store ved den ordningen man har i dag. Men så lenge det er meningen at representanter fra de 5 nordiske land i fellesskap skal komme fram til en prisvinner, må det nødvendigvis medføre reisekostnader. En eventuell endring til bestillingsverk – eller stipendieordning vil ikke redusere slike utgifter. Tvert om vil det kanskje være nødvendig å utvide komitéens arbeid fra én dag til 2–3 dager fordi man ikke ville ha nominerte verk å holde seg til. Fordelen ved ordningen i dag er at alle bedømmingskomitéens medlemmer har fått tilsendt lydbånd av de nominerte verk og har lyttet på disse før den aktuelle møtedag.

Jeg har vanskelig for å tro at Nordisk Komponistråd mener en total omlegging til turnusordning for tildeling av bestillingsverk eller stipendier. En slik løsning ville riktignok redusere administrasjonskostnadene, men selve idéen med en Nordisk Råds musikkpris ville dermed miste sin kunstneriske verdi. I hvert nordisk land gis det flere muligheter for bestillingsverk og stipendier. Nordisk Råds musikkpris må skille seg ut som noe helt spesielt, samtidig som den skal være med på å stimulere og styrke den skapende tonekunst i de nordiske land.

Det er kanskje den manglende oppfølging med oppførelse av de nominerte verk i de nordiske land, og i særlig grad av vinnerverket, som ligger bak Nordisk Komponistråds til dels sterke uttalelser i brev til Nordisk Råd av 2. april 1984. Det er et faktum at utdelingen av musikkprisen går nokså upåaktet hen i de nordiske lands musikkliv. Dette bør rettes på ved at forholdene legges til rette for et mer intimt samarbeid mellom orkesterselskapene, operascenene, ”De nordiske musikkdagene” og kringkastingsinstitusjonene.

Imidlertid stiller jeg meg uforstående til Komponistrådets uttalelse i samme brev: ”Rådet finder det betænkeligt, at hensynet til landenes repræsentation bevirker, at prisen ikke uddeles på rent kunstneriske kriterier alene.” Mitt inntrykk fra de 3 gangene jeg har vært med i bedømmingskomitéen er at komitémedlemmene nettopp bestreber seg på å bedømme verkene ut fra de rent kunstneriske kriterier. Jeg er redd for at en ordning med bestillingsverk eller stipendier ville ligge mer åpen for å forfekte nasjonale interesser. Man ville ikke ha konkrete verk å holde seg til, men være nødt til å ta stilling til betydningen av de enkelte lands komponister på mer skjønnsmessig grunnlag.

Det vil stimulere den skapende tonekunst i Norden ytterligere hvis Musikkprisen kunne utdeles hvert år. I forbindelse med prisen burde det

avsettes økonomiske midler for oppførelse av verket, eventuelt også trykking av dette.

Oslo, 7. mars 1985

Jan Ulf Jacobsen

Musikksjef

Norsk musikerforbund:

Norsk musikerforbund uttrykte for 3 år siden i brev til nordisk kultursekretariat i København sin misnøye vedrørende den form for støtte som gis til utøvende virksomhet på nordisk plan. Den støtte som gis synes ofte tilfeldig og følges så sjelden opp at eventuelle langsiktige effekter som regel uteblir. Dette synes svært beklagelig i en tid da stadig flere innser verdien av å styrke det nordiske fellesskapet. Med unntak av NORDSAT-saken synes det imidlertid som om kultursekretariatet blir stadig mer isolert fra det levende kulturliv i norden.

Norsk musikerforbund gir derfor det aktuelle medlemsforslag sin fulle støtte, men vil nok en gang uttrykke behovet for en evaluering også av de støtteformer som gjelder utøvende kunst.

Oslo, 18. januar 1985

Norsk musikerforbund

Åse Kleveland

Sverige

Statens kulturråd:

Nordiska rådets musikpris utdelas vartannat år till en levande nordisk tonsättare för ett visst musikverk och prissumman uppgår för närvarande till 75 000 DKK.

Kritiska synpunkter har riktats mot bl. a. att kostnaderna för att administrera priset varit orimligt höga i förhållande till prissumman och att de sammanlagda resurserna för musikkpriset skulle kunna användas på mer effektivt sätt för att bättre främja den nordiska tonkonsten. Sådan kritik har framförts av bl. a. Nordiska komponistrådet i anslutning till 1984 års utdelning av priset.

I ett medlemsförslag till Nordiska rådet aktualiseras dessa frågor. Förslagsställarna instämmer till stor del i den framförda kritiken och föreslår

att musikpriset och dess effekter för den nordiska tonkonsten utvärderas och att man därvid också undersöker andra former, bl. a. en ökad spridning av de prisbelönda verken, för att stimulera den nutida nordiska musiken.

Kulturrådet delar helt förslagsställarnas synpunkter att det är angeläget att de prisbelönda verken och kanske också de nominerade kan få en ökad spridning. Detta kan ske på flera olika sätt, t. ex. genom att en konsertserie i de olika länderna kopplas till priset. Fonograminspelningar är ett annat sätt att öka spridningen. Sådana inspelningar har också gjorts av åtminstone senare års prisbelönda verk. Kulturrådet delar förslagsställarnas uppfattning att det är önskvärt att de olika alternativen för hur en ökad spridning skulle kunna möjliggöras ses över och hittillsvarande effekter av musikpriset utvärderas i samband med en sådan översyn. Kulturrådet vill härmed understryka att det med den ökande internationaliseringen av musiklivet är mycket viktigt att det nutida musiksamarbetet på flera plan och såväl internordiskt som gentemot övriga världen kan utvecklas ytterligare.

De ekonomiska förutsättningarna för en ökad aktivitet på detta område måste givetvis uppmärksammas och det är då särskilt angeläget att försöka finna former för en minimering av de administrativa kostnaderna som är förknippade med priset. Kulturrådet menar också att det är angeläget att i detta sammanhang om möjligt bygga vidare på redan befintliga verksamhetsformer och därvid särskilt beakta det arbete som bedrivs av NOMUS, Nämnden för nordiskt musiksamarbete. NOMUS arbetar bl. a. med beställningsverk och muskframföranden/turnéer och möjligheten att koppla Nordiska rådets musikpris närmare denna verksamhet bör undersökas.

Sammanfattningsvis tillstyrker kulturrådet förslagsställarnas hemställan.

Stockholm den 27 mars 1985

Lars Engqvist

Eva Schöld

Rikskonsorter:

Det råder ingen tvekan om att Nordiska rådets musikpris är av stort värde för att uppmärksamma den nutida tonkonsten. Ett pris av denna dignitet markerar att den nordiska nutida musiken är en viktig kulturell angelägenhet och ett klart politiskt uttryck för att stödja denna musik.

Samtidigt konstaterar Rikskonsorter att musikprisets genomslagskraft både hos den allmänna opinionen, i massmedia och hos konsertgivande institutioner är begränsad. Enligt Rikskonsorters uppfattning är det viktigt,

att prisinstitutionen inte stannar vid en prisutdelning, ett uruppförande och i samband härmed ett visst intresse från massmedia. Ambitionen måste vara att den belönade kompositionen lever kvar i publikens och de konsertgivande institutionernas medvetande och blir föremål för flera framföranden i alla nordiska länder.

Mot denna bakgrund vill Rikskonserter föreslå följande åtgärder som knyts samman med priset:

1. Den prisbelönade kompositionen spelas in så snart som möjligt och distribueras på ett effektivt sätt.
2. Verket skall finnas utgivet så snart som möjligt och utan kostnad distribueras till de viktigaste konsertgivande institutionerna i Norden inklusive radiobolagen.
3. En tryckt broschyr om kompositionen och tonsättaren ges ut.
4. Nordiska rådet tar initiativ till en överläggning med de viktigaste konsertgivande institutionerna i Norden för att hos dem skapa en beredskap och villighet att åta sig framföranden av den prisbelönade kompositionen.

Stockholm den 9 april 1985

Institutet för Rikskonserter

Magnus Enhörning

Verkst. direktör

Sveriges allmänna biblioteksforening (SAB):

SAB anser sig endast ha anledning att beröra en del av frågeställningen, då föreningen företräder distributörer av olika former av konstnärliga alster – i första hand böcker men också fonogram, noter m. m.

De folkbibliotek som i dag har skivutlåning eller utlån av noter har ett synnerligen begränsat urval av modern nordisk musik som de kan erbjuda biblioteksbesökarna. De förslag som väcks för att ändra på detta förhållande bör allvarligt prövas.

En tänkbar modell för att säkra spridning av modern musik på fonogram och av noter är naturligtvis en stödform där dessa fonogram och noter ställes gratis till bibliotekens förfogande på villkor att de lånas ut till allmänheten. Stödformen liknar det norska stödet till vissa boktitlar. Det urval titlar som i så fall kan komma ifråga som stödda i sin produktion genom bidrag från Nordiska rådet vore ett steg i riktning mot en sådan modell.

Lund den 15 maj 1985

Jan Nyberg

Kanslichef

Sveriges radio AB:

Sveriges radio delar Nordiska komponistrådets uppfattning att de medel som används för Nordiska rådets musikpris för skapande konst bör kunna användas för beställning av musikverk av nordiska kompositörer. Detta synes även vara motionärernas uppfattning. SR menar dock att om en sådan förändring av reglerna kommer till stånd bör de medel som reserveras för ändamålet även innefatta uppförandehonorar och övriga ekonomiska garantier för att verket framförs och sprids. I likhet med rådets kulturutskott anser sålunda Sveriges radio att man bör skapa garantier för att verken når ut till en stor nordisk publik.

Stockholm den 15 april 1985

Sveriges radio aktiebolag

Örjan Wallqvist

Svenska musikförläggareföreningen u p a (SMFF):

SMFF delar de synpunkter som framförs av KLYS och STIM (se nedan). SMFF vill ytterligare understryka vikten av att resurser även används för promotionsaktiviteter som möjliggör framföranden av verken. Ofta kommer endast enstaka framföranden till stånd.

Stockholm den 24 april 1985

För Svenska musikförläggareföreningen u p a (SMFF)

Christian Sylvan

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS):

KLYS har inhämtat synpunkter från till nämnden anslutna berörda organisationer.

Det ligger i sakens natur att olika former för stöd till skapande konstnärlig verksamhet är av stor betydelse för kulturen och kulturutvecklingen. Upphovsmännens primära strävan är visserligen att få till stånd sådan lagstiftning och sådana avtal att de kan leva på sitt arbete. Arbets- och nyttjandesituationen är emellertid ofta sådan att reguljära ersättningar inte förslår för att ge seriöst arbetande skapande konstnärer en tillräcklig utkomst. Erfarenhetsmässigt är det lättare för den samtida litteraturen och

bildkonsten att hävda sig hos publiken än det är för tonkonsten. Det ligger därför mycket i motionärernas yrkande om att särskilda åtgärder bör vidtagas för att stödja den nordiska tonkonsten.

Detta bör emellertid inte utesluta att man bibehåller det nordiska musikpriset. I och för sig kan det tyckas vara en anomali i våra nordiska samhällen att genom belöningar dels rikta uppmärksamheten på ett visst verk eller konstnärsskap, dels ekonomiskt stödja konstnären. Men belöningar har viktiga både stimulerande och ekonomiskt stödjande funktioner som inte bör underskattas. KLYS menar därför att musikpriset bör finnas kvar.

KLYS har inte någon uppfattning om i vilken proportion administrationskostnaderna står till själva priset. Det låter onekligen oroväckande om administrationen kostar mer än priset. Med denna proportionsfråga bör man emellertid rimligen komma till rätta på annat sätt än genom att använda medlen för helt andra ändamål, låt vara till tonkonstens främjande. Är det så att administrationskostnaderna är högre än priset synes det indikera att priset är för litet. Det borde för övrigt även av andra skäl redan ha höjts; det ter sig en aning genant att ett nordiskt pris i värde ligger under många nationella pris och stipendier.

Det är naturligt att musikpriset har samma nivå som litteraturpriset. Med hänsyn till att antalet per år nypublicerade musikverk torde ligga vida under antalet nypublicerade litterära verk är det dock rimligt att musikpriset utdelas endast vartannat år. En årlig utdelning skulle på sikt leda till vissa urvalsproblem.

Men lika rimligt som det är att själva priset har samma storlek som litteraturpriset, lika rimligt är det att de nordiska länderna på tonkonstens främjande lägger ner samma belopp som på litteraturen. Det betyder att KLYS förordar att ett belopp motsvarande prissumman står till förfogande *varje* år.

Utdelandet av litteraturpriset leder automatiskt till översättning av verket, som normalt får en ganska god spridning även i andra länder än pristagarens hemland. Denna spridning sker på kommersiell basis, men kan anses relativt garanterad till följd av litteraturprisets höga prestige och den förankring som samtidslitteraturen har hos den bokläsande allmänheten.

Det verk som belönas med musikpriset behöver inte översättas utan är omedelbart tillgängligt för sin publik i hela Norden. Publiken för ny musik, särskilt för experimentell och eljest avancerad musik, är emellertid mycket mindre än för litteratur. Den kommersiella lockelsen att sprida ett nytt musikverk är därför mindre än för litteratur. Det är här det nordiska musikprisets av KLYS föreslagna "mellanårsbelopp" kommer in.

KLYS förslag för utformningen av nordiska musikpriset i framtiden går således ut på att priset utdelas vartannat år och att belöningen följs upp genom att samma summa som priset anslås det efterföljande året för

spredning av det belönade verket genom tryckning, inspelning och annan "promotion" för verket.

KLYS förslag innebär i ringa utsträckning "alternativa former för stöd till den nordiska tonkonsten". Snarare innefattar det en utveckling av musikpriset genom att till detta knyts ett promotionsstöd. Detta innebär inte att KLYS skulle sakna intresse för de alternativa stödformer som motionärerna kan avse. KLYS har dock inte omedelbart några idéer om hur ett sådant alternativt *nordiskt* stöd skall utformas. Vi finner det dock mycket tacknämligt om Nordiska rådet ville rekommendera de enskilda länderna att genom utveckling av upphovsrättslagstiftningen och olika ersättningsformer samt direkta anslag i högre grad än nu främja den tonkonst som på ett helt annat sätt än litteratur och bildkonst kämpar om publikutrymmet med den klassiska repertoaren.

Sammanfattningsvis vill KLYS anföra följande:

1. Det nordiska musikpriset bör bibehållas men (liksom litteraturpriset) höjas.
2. Det nordiska musikpriset bör utdelas endast vartannat år.
3. Under "mellanåren" bör en summa motsvarande priset anslås för promotion av det senast belönade verket.
4. Nordiska rådet bör rekommendera medlemsstaterna att vidta de åtgärder ifråga om lagstiftning m.m. som erfordras för att ge tonsättarna möjlighet att leva på sitt arbete och i övrigt ge stöd åt den inhemska tonkonsten.

Stockholm den 1 april 1985

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

Jan Gehlin

Ordförande

Maud Brändström

Sekreterare

Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM):

Nordiska rådets musikpris för skapande konst är ett betydelsefullt pris som hjälper till att lyfta fram ny nordisk musik. Det är en viktig markering som främjar känslan av nordisk samhörighet på musikområdet.

Större insatser bör också göras för att tonsättaren och hans verk skall uppmärksammas både inom och utom Norden.

Möjliga besparingar av administrationskostnader bör i stället läggas ned på promotionsaktiviteter för verket och kompositören.

STIM har haft tillgång till ett yttrande den 1 april 1985 av Konstnärliga

och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) och delar i övrigt helt de synpunkter som där framkommit.

Stockholm den 9 april 1985

Föreningen svenska tonsättares
internationella musikbyrå (STIM) u. p. a.

Per Jermsten
Ordförande

Medlemsförslag

om samarbeite på länsnivå om sysselsättningsåtgärder för ungdom inom kultursektorn

(Väckt av Margrete Auken, Guðrún Helgadóttir, Arvo Kempainen, Lars Werner samt Kirsti Kolle Grøndahl, Hanna Kvanmo och Astrid Murberg Martinsen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Rådgivende komitee for allmennkulturell virksomhed (RKK):

RKK har på sitt møte på Færøyene behandlet disse spørsmål og vil gi følgende uttalelse:

På bakgrunn av at handlingsplanen ikke behandler kulturområdet anser RKK det viktig at planen kompletteres med initiativ/forslag vedrørende sysselsettningstiltak på denne sektor, som i de siste år har fått økt betydning innenfor den totale samfunnsøkonomi.

Med hensyn til den aktuelle kulturutviklingen i de nordiske land er det noen områder som komiteen spesielt vil feste oppmerksomheten ved i denne forbindelse: Det er et stort behov for kulturopplevelser på den enkeltes arbeidsplass, f. eks. innenfor billedkunst (artotek, faste utsmykninger, ambulerende utstillinger), besøk av musikk- og teatergrupper, arbeidsplassbibliotek. Finansiering av slike aktiviteter kan skje fra mange kilder; statlig, kommunal og privat og på den måte gi aktivitetene bredde og betydning i sysselsettningssammenheng. Det er av betydning at denne virksomhet kan organiseres i samarbeid med de ansatte og deres organisasjoner.

De samme behov for kulturopplevelser er til stede i lokalsamfunnene; på landsbygda og i drabantbyene. Det lokale organisasjonsliv bør i utstrakt grad kunne bidra til sysselsettning av kunstnere og kulturarbeidere ved å integrere kulturprogrammer i sin virksomhet, både som vanlige arrangementer (f. eks. teaterforestillinger, konserter m. v.) og ved å ha kulturinnslag på sine møter.

På denne måte kan det både nasjonelt og nordisk utvikles et bredt spekter av oppsøkende kulturvirksomhet. Innenfor et slikt opplegg bør nordiske repertoar få en naturlig plass (kunst, teater, musikk m. v.). Det er

også viktig at metodikken ved det oppsøkende arbeid kan formidles mellom de nordiske land, slik at mange kan få del i hverandres erfaringer. RKK legger også stor vekt på at utveksling av nordiske program i sysselsettingsøyemed vil kunne få en positiv virkning for det nordiske kultursamarbeid generelt og dets kontaktskapende funksjon.

Det er spesielt viktig å ta vare på initiativ som gjelder sysselsetting av ungdom. Kartleggingen av forslag bør skje direkte fra ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper. En bør også kunne gå utradisjonelt til verks, f. eks. ved å gi mulighet for ungdom til å utvikle prosjekt innenfor de nye media. Forsøk i flere nordiske land innenfor feltet videoverksteder kan her gi interessante arbeidsmuligheter. Tiltakene bør ha en så varig karakter at de gir mulighet for å utnytte sysselsettingen til å skaffe seg varig arbeid.

RKK foreslår at Nordisk Ministerråd foretar en enquete til organisasjoner og institusjoner med sikte på å bringe fram et bredt spekter av forslag innenfor sysselsettingstiltak på kultursektoren.

København, 29. mai 1985

Rådgivende komite for allmennkulturell virksomhed (RKK)

(Ej sign.)

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS är enig med förslagsställarna i att ett intensivt utbyte av idéer och erfarenheter på det nordiska planet är viktiga i arbetet med att utveckla och förstärka insatserna mot ungdomsarbetslösheten i de enskilda länderna.

I förslaget betonas speciellt aktiviteter för ungdom inom kultursektorn, liksom man understryker vikten av projekt som kombinerar arbete och inläring och som slår en bro mellan en social, sysselsättnings- och utbildningsmässig insats.

NFS anser att sådana insatser också bör gälla andra områden än kultursektorn.

Stockholm den 26 april 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Föreningarna Nordens förbund:

Den omfattande arbetslöshet som i dag drabbar våra samhällen utgör ett hot mot nationell välfärd och demokrati och drabbar synnerligen hårt den unga generationen.

Sociologer och andra experter har i flera sammanhang framhållit de allvarliga konsekvenser som en långvarig sysslöshet kan få, speciellt för unga människor.

All forskningsverksamhet som leder till konkreta åtgärder inom sysselsättningsproblematiken bör därför prioriteras, uppmuntras och understödjas.

Samtidigt som det är viktigt att gå in för omfattande helhetslösningar i syfte att minska och upphäva arbetslösheten, måste lokala och regionala åtgärder likaså vidtas.

Exempel på den positiva följden av regionala åtgärder nämns i medlemsförslaget.

Att utöka denna verksamhet till ett mera omfattande nordiskt samarbete på fylkes/amts/länsnivå i syfte att aktivera ungdomens sysselsättning inom kultursektorn åtnjuter därför Föreningarna Nordens förbunds stöd.

Föreningarna Nordens förbund rekommenderar därför Medlemsförslag A 704/s till Nordiska ministerrådet.

Helsingfors den 1 april 1985

Tuure Salo
Ordförande

Borghthor S. Kjærnested
Förbundssekreterare

Nordiska akademikerrådet:

Nordisk Akademikerråd kan støtte forslag om at udbygge nordisk samarbejde om beskæftigelsestiltag med sigte på de udsatte ungdomsgruppers indplacering i arbejdslivet.

Det fremsatte forslag er begrænset til kultursektoren. Nordisk Akademikerråd finder, at arbejdsmarkedspolitiske tiltag bør sættes ind først og fremmest på områder og inden for sektorer, hvor der er rimelig chance for at de berørte grupper efterfølgende har mulighed for en varig beskæftigelse.

Specielt for så vidt angår kultursektoren skal man pege på, at forholdet i flere af de nordiske lande i dag er, at selv veluddannede på universitets- og

læreanstaltsniveau i dag, og inden for en overskuelig fremtid, har vanskeligheder ved at få arbejde inden for denne sektor.

København, den 5. juli 1985

Nordisk Akademikerråd

Erik Stig Jørgensen

D a n m a r k

Arbejdsministeriet:

Efter aftale med ministeriet for kulturelle anliggender følger nedenfor et af dette ministerium og af arbejdsministeriet udarbejdet fælles udkast til svar på skrivelse af 8. februar 1985 fra Nordisk Råds danske delegation til udenrigsministeriet:

Såvel i henhold til den tidligere lov om jobskabelse som lov om beskæftigelsesmuligheder for unge kan der både på lokalt og regionalt plan oprettes projekter for unge arbejdsløse inden for det kulturelle område.

Statistikken over aktiviteten i jobskabelsesordningen er ikke inddelt således, at det er muligt at give et mere præcist billede af, hvor mange jobskabelsesprojekter, der er oprettet inden for kultursektoren. Det er dog vurderingen, at der er oprettet en hel del projekter inden for området, og selv om jobskabelsesloven er blevet afløst af lov om beskæftigelsesmuligheder for unge, er det umiddelbart vurderingen, at projekter inden for kultursektoren i vidt omfang vil kunne videreføres under den nye lov.

Som eksempler på projekter inden for kultursektoren under jobskabelsesordningen kan f. eks. nævnes:

- Uddannelses- og undervisningsprojekter, bl. a. fremstilling af undervisningsmateriale.
- Forskellige projekter på biblioteker, museer og arkiver, herunder bl. a. museumspædagogisk tjeneste, oprettelse af et kvindemuseum og arkæologiske udgravninger.
- Kunst- og kunstformidlingsprojekter.
- Oprettelse af musikspillested.
- Renovering og registrering af fotografier.
- Indretning af kulturhuse.
- Projekter inden for sportsområdet, især etablering eller renovering af klubhuse og lignende.

København, den 10. juli 1985

P. m. v.

E. b.

Henning Eriksen

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I den anledning skal Amtsrådsforeningen meddele, at man ikke har bemærkninger til forslaget om, at der etableres et mere omfattende samarbejde på fylkes/amts/länsniveau om beskæftigelsestiltak for udsatte ungdomsgrupper inden for kulturektoren.

København, den 17. april 1985

Per Kaalund

Lone Christiansen

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 13 maj 1985 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF):

Det er for DUF væsentligt, at der gennemføres en arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitisk indsats overfor de dårligst stillede grupper af unge. De unge, der idag ikke får en uddannelse efter grundskolen, skal have flere muligheder for at få en erhvervsuddannelse.

DUF finder det derfor positivt, om man gennem et mere omfattende nordisk samarbejde kan finde og dermed øge mulighederne for beskæftigelsestiltak for ungdommen, og særligt de svagest stillede ungdomsgrupper.

Vi skal samtidig pege på at specielt ungdomsorganisationernes muligheder for deltagelse i beskæftigelsestiltak i kulturektoren bør undersøges og inddrages i et mere omfattende nordisk samarbejde på området.

København, den 26. juli 1985

Dansk Ungdoms Fællesråd

Finn Larsen

Generalsekretær

Finland

Inrikesministeriet:

Systemättningsåtgärder för de utsatta ungdomsgrupperna på kulturområdet kan med de i förslaget nämnda ändamålen och på basen av det nutida

samarbetet betraktas som dugliga att förverkligas på länsnivå. Utom det i förslaget nämnda byggandet av videoverkstäder och -centra samt ordnandet av kulturservice, föreslår länsstyrelsen i Wasa län att samarbetet kunde innehålla därutöver t. ex. gemensamma arbetsläger, – verkstäder (handarbetstradition) och olika slags kurser. Länsstyrelsen i Lapplands län påminner bl. a. om, att samekulturen är redan idag väsentligen och fast samnordiskt och kan utvecklas gemensamt samt är naturlig som samnordisk verksamhet, varför ungdomens sysselsättande på samekulturens olika områden kunde vara en av de uppgifter som snabbast kan förverkligas. Länsstyrelsen i Lapplands län inser också att det i Lapplands län, i kommuner och i olika organisationer där borde finnas färdigheter till de i förslaget nämnda åtgärder och experiment.

Helsingfors den 16 april 1985

Juhani Nummela

Tf. biträdande avdelningschef.
regeringsråd

Marjatta Kaján

Äldre regeringssekreterare

Undervisningsministeriet:¹

Med anledning av ovan angivna skrivelse har undervisningsministeriet inbegärt yrkesutbildningsstyrelsens, skolstyrelsens, skolavdelningarnas vid länsstyrelserna, centralkommissionens för konst, konstkommissionernas i länen samt statens ungdomsråds utlåtanden om ovan nämnda medlemsförslag. De inkomna utlåtandena bifogas (*se nedan*).

Sin slutliga ståndpunkt till medlemsförslaget definierar ministeriet i samband med att ärendet behandlas i organ för nordiskt kulturellt samarbete.

Helsingfors den 7 maj 1985

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Arbetskraftsministeriet:¹

De ungas sysselsättning har ställts som ett särskilt sysselsättningspolitiskt mål såväl i Finland som i de övriga nordiska länderna. De unga utgör i Finland en särskild målgrupp i alla arbetskraftspolitiska åtgärder. Dessa

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

åtgärder är inriktade också på sysselsättning av särskilt utsatta ungdomsgrupper. Som exempel på sådana åtgärder må nämnas läroavtalssystemet och stödåtgärder i anslutning till de ungas arbetspraktik och arbetslivsorientering.

Man har fått positiva erfarenheter av deltagande i det s. k. ungdomsgarantiprojektet på fyra nordiska lokalorter, något som också nämnts i medlemsförslaget. På nationell nivå utvidgades ungdomsgarantin först till att gälla en rad andra kommuner (utöver de fyra förutnämnda), och gjordes sedan till ett system med samhällsgaranti för unga, som täcker hela landet.

Varken kultursektorn eller någon annan sektor har i de nordiska projekten eller i den nationella verksamheten blivit åtskild till ett särskilt föremål för sysselsättning. Tillgången på arbetskraft och sysselsättningsfrågor borde dock ägnas en särskild uppmärksamhet när man behandlar utvecklingen och skötseln av specialområden. Därför är det enligt Arbetskraftsministeriets åsikt viktigt att medlemsförslaget genomförs på ett sätt som anses vara lämpligt.

Det råder inget tvivel om att de sysselsättningsåtgärder för unga som nämnts i början av detta utlåtande redan i sin nuvarande form också omfattar uppgifter inom kultursektorn. Kultursektorn torde också innefatta nya uppgifter som lämpar sig för unga och som bör beaktas i de planerade och redan igångsatta nordiska projekten. Bland dem må nämnas de ungdomsarbetslöshetsprojekt för åren 1986–88 som ingår i programmet 'Norden i växt' samt projektet SKOLARB (från skolan till arbetslivet) för åren 1984–86, som genomförs i samarbete mellan nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) och ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete (EK-kultur).

Helsingfors den 28 maj 1985

Urpo Leppänen
Arbetskraftsminister

Taisto Heikkilä
Kanslichef

Nylands länsstyrelse:¹

En utvidgning av nordiskt samarbete i frågavarande ärende bör anses vara viktig och värd att understödjas på såväl kommun-, regional- som länsnivå. Med tanke på kulturområdet ligger huvudvikten dock, när det gäller att sysselsätta unga, närmast på lokalnivån, och samarbetet på länsnivå borde därför betraktas som en verksamhet, som ger idéer, sam-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ordnar och sammanjämkar verksamheten. I fråga kunde också komma experiment på någon nivå och ett utbyte av erfarenheter i anslutning till dem.

Enligt medlemsförslaget kunde man på kulturområdet skapa ett stort antal arbetsplatser. Åtgärderna kunde samtidigt anses utöva ett positivt inflytande speciellt på sysselsättandet av sådana unga, som har svårigheter att på annat sätt vara verksamma i en vanlig skol- och arbetsmiljö. Som utgångspunkter för en sådan verksamhet bör man också i stor utsträckning anse vara de ungas egna initiativ. Då kan man anse, att de ungas ökade arbetsinsats i kulturlivet för med sig kulturverksamhet utgående från de ungas egna villkor och därigenom ökar de ungas entusiasm att använda sig av kultur.

Vad beträffar genomförandet av ovannämnda funktioner i praktiken, är t. ex. lokalradioverksamheten ett möjligt område, där de unga kunde sysselsättas. Vid experiment med lokalradioverksamhet skulle det vara möjligt för de unga att pröva deras egna möjligheter att själva producera egna program. Som ett annat alternativ kunde man se sådana multifunktionella kulturcentraler, i vilka de unga också skulle få vägledning i olika slags kulturbetonade uppgifter. I utrymmen för sådana centraler kunde man organisera utställningar, konserter och andra föreställningar och där kunde de unga själva leda exempelvis klubbverksamhet för barn. I samband med dessa centraler kunde man också arrangera artotekverksamhet.

Från dessa centraler kunde de unga föra kulturutbud till olika slags inrättningar genom att där arrangera exempelvis konserter, skådespel och konstatställningar. De kunde också delta i organiseringen av gemensamma tillställningar i bibliotek.

Nordiskt samarbete kunde realiseras vid sidan av den egentliga informationen också som utbyte av stipendiater. Därigenom kunde de unga erbjudas en möjlighet att under en kortare eller längre tid bekanta sig med kulturverksamheten i de andra nordiska länderna.

Med hänvisning till det ovan anförda är det skäl att i detta sammanhang konstatera, att mellan de nordiska huvudstadsregionlänen och -områdena (Københavns amtskommune, Åkerhus fylkeskommune, Stockholms län och Nylands län) har under de senaste åren idkats samarbete i en liten skala och på basen av frivillighet, och erfarenheterna av detta samarbete kan vara av nytta då man börjar utveckla och utvidga samarbetet på ifrågavarande område. I ifrågavarande samarbete har Nylands län varit representerad förutom av konstkommissionen också av ungdomsnämnden. Viktigt skulle vara, att en representant för länsstyrelsens skolavdelning skulle också vara med i detta samarbete, eftersom under de närmaste åren kommer speciellt kvalitativa ledningsfunktioner, från den pedagogiska

synpunkten sett, att betonas inte endast vid utbildningen på mellanstadiet utan också med tanke på den kontinuerliga utbildningen av medborgarna.

Helsingfors den 3 april 1985

Jacob Söderman
Landshövding

Risto Jaakkola
Kanslichef

Länsstyrelsen i Åbo och Björneborgs län¹:

Enligt förslaget, om vilket ett yttrande inbegärts, försöker man genom att vidare utveckla det nordiska samarbetet minska ungdomsarbetslösheten. Ett medel skulle vara sysselsättningsåtgärder inom kultursektorn på kommun-, regional- och länsnivå.

De föreslagna värderings- och kartläggningsåtgärderna ger jämförelsematerial. På grundval av denna information kan man planlägga nordiskt samarbete mellan kommuner, regioner och län.

För ett konkret samarbete borde man fästa speciell uppmärksamhet vid utvecklingsorganisationens förmåga att fungera. Organisationen borde ha tillräcklig expertis, den borde planlägga och samordna det nordiska samarbetet, men beakta nationella synpunkter i tillräcklig utsträckning.

Det planläggande, verkställande och uppföljande organet borde ta kommunen som grundenhet samt i princip betrakta utbildningen av de unga som en sysselsättningsåtgärd.

Likriktiga utbildningspolitiska målsättningar i de nordiska länderna främjar sysselsättningen av de unga genom utbildning. Genom att utbudet av utbildning utvidgas kan man genomföra samhällelig och utbildningsmässig jämställdhet, befrämja det andliga och materiella välståndet samt socialisationen.

Utbildningen kan betraktas som en viktig åtgärd då man planerar sysselsättningsåtgärder för de unga. Planläggningen på länsnivå, vilken sker i nordiskt samarbete, ökar det gemensamma metodurvalet samt integrerar samhällspolitiken och utbildningspolitiken i anslutning därtill.

Helsingfors den 15 april 1985

Mikko Mattila
Ställföreträdare för avdelningschefen,
skolinspektör

Heikki Isolauri
Skolinspektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Länsstyrelsen i Tavastehus län¹:

Inom kulturområdet kan man, såsom det konstateras i medlemsförslaget, genom offentliga medel skapa ett betydligt stort antal arbetsplatser med små kostnader utöver avlöningen. Som en konkret sysselsättningsåtgärd, som ansluter sig till utbildningssystemet, kan det komma i fråga, att s. k. verksamhet med skolbiträden ökas. Verksamheten med skolbiträden, vilken är speciellt avsedd för handikappade barn, kunde ökas ävensom arbetsplatser i ämbetsverk för olika institutioner inom kulturområdet. Ytterligare genom att stöda de ungas intresse för konst samt genom att arrangera förberedande kurser kunde man få handledare för fritidsverksamheten, som organiseras vid olika institutioner, och därigenom en viss del av de unga kunde sysselsättas. Länsstyrelsen betonar emellertid vikten av att arbetet bör vara meningsfullt. De unga borde redan tidigt kunna känna, att de gör ett "nyttigt" arbete. Detta gäller i synnerhet de unga, som har svårigheter i en "vanlig" skol- eller arbetsgemenskap.

Länsstyrelsen betraktar det som ytterst viktigt, att samarbetet på regional nivå effektivteras speciellt mellan skol-, kultur-, ungdoms- och arbetskraftsmyndigheterna. Samarbetsorganisationen borde dock vara så lätt som möjligt och den borde kräva så litet ekonomiska resurser som möjligt.

Tavastehus den 15 april 1985

Esko Kangas
Avdelningschef

Lasse Virtanen
Skolinspektör

Länsstyrelsen i Kymmene län¹:

Ungdomsarbetslösheten hör nu för tiden till de allra svåraste samhällsliga problemen i samtliga nordiska länderna. Det är kännetecknande för detta problem, att det omfattar såväl den yrkesmässigt utbildade som den yrkesutbildningslösa ungdomen. Problemet blir speciellt allvarligt därför att de unga mycket snabbt institutionaliseras att vara arbetslösa.

Det är mycket sannolikt, att möjligheterna att sysselsätta de unga inom primärproduktionen och förädlingsnäringarna i en mycket större utsträckning än för tillfället är ytterst svaga. Sysselsättningsmöjligheterna bör således sökas i huvudsak bland serviceområden. Möjligheterna att inom kulturverksamheten skapa nya arbetstillfällen har ännu inte till en stor del kartlagts.

Länsstyrelsen betraktar det som nödvändigt att utreda, vilka ungdoms-

¹ Yttrandet översatt från finska.

grupper som kommer i fråga vid utvecklandet av det i förslaget angivna samarbetet. Utredningsarbetet kunde ske i samarbete med undervisningsministeriet, arbetskraftsministeriet och skolavdelningarna vid länsstyrelserna och en målsättning därvid borde också vara en preliminär kartläggning av verksamhetsformerna.

Länsstyrelsen anser, att man vid utvecklandet av samarbetsformerna borde så långt som möjligt sträva till, att arbetslösa unga kunde själva inverka på de lösningar, som gäller verksamheten i sina detaljer. Detta skulle erbjuda möjligheten att i sin helhet tillvarata den kreativitet och initiativförmåga, som finns hos de unga och skulle ge en möjlighet till en positiv utveckling av de ungas självkänsla.

Länsstyrelsen konstaterar, att länsstyrelserna i statens budget år 1985 inte har sådana anslag, som kunde anvisas till den verksamhet, som initiativet förutsätter, varför en separat helhetslösning behöver göras vad beträffar verksamhetens finansiering.

Kouvola den 9 april 1985

Jorma Luukkanen
Avdelningschef

Matti Laitinen
Planerare

Länsstyrelsen i St Michels län¹:

Länsstyrelsen anser, att man i förslaget alldeles riktigt konstaterar, att man först bör kartlägga de ungdomsgrupper, som befinner sig i en svår ställning, möjligheterna att skapa arbetsplatser samt utreda det förhållande, som på detta område finns mellan den frivilliga verksamheten och de offentliga planerna.

Länsstyrelsen tror, att det är skäl att göra en sådan kartläggning i samtliga nordiska länder. Problemet är de knappa resurserna inom arbetskraftsförvaltningen för sysselsättande av alla unga. Arbetsplatser på kulturområdet kan öka speciellt aktiviteten på regional- och kommunnivån, och därigenom ha ett synnerligen positivt inflytande på områdets utveckling.

St. Michels län den 15 april 1985

Väinö Saari
Avdelningschef

Timo Lähdesmäki
Planerare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Länsstyrelsen i Kuopio län¹:

— — — är ett förslag som är nödvändigt och värt att understödjas. För att avskaffa ungdomsarbetslösheten och de ungas sociala problem kan göras mycket mer än för tillfället. Kulturens och samhällsstrukturens likartade natur inom Norden skapar goda förutsättningar för samarbetet och utbytet av idéer. I länsstyrelsen har uppmärksamhet fästs vid utbildningen av socialt handikappade unga och vid bristen på allmänbildningen och vid deras svårigheter att av denna anledning få yrkesutbildning och bli placerade i arbetslivet. För att förbättra deras ställning håller man på att uppgöra skolplaner och vi hoppas, att ifrågavarande medlemsförslag kommer att i fortsättningen ge oss möjligheter till samarbete med andra nordiska länder. På kommunnivån torde man vara intresserad av utbytet av idéer och möjligheterna att förverkliga dem och länsstyrelsen kunde ha till uppgift att också förmedla informationen.

Kuopio den 3 april 1985

Olli Murtorinne
Avdelningschef

Tapio Ruottinen
Skolinspektör

Länsstyrelsen i Norra Karelen län¹:

Medlemsförslaget handlar om en mycket central problemgrupp för motarbetandet av ungdomsarbetslösheten. Eftersom konkreta och resultatrika åtgärder redan vidtagits exempelvis i Akershus kommun i Norge, skulle det vara nyttigt och erforderligt, att närmare uppgifter om dessa skulle tillställas samtliga nordiska kommuner och län så snart som möjligt t. ex. i form av meddelanden, som åtminstone i Finland borde vara översatt också till majoritetens språk. Meddelandet skulle kunna vara mycket detaljerat, när det i samtliga kommuner inte finns möjligheter att uppfinna och planera fullständiga egna verksamhetsformer.

Vid sidan av informationen är det på sin plats att utvidga och stimulera samarbetsnätet och -formerna på kommun-, regional- och länsnivåerna

¹ Yttrandet översatt från finska.

sålunda, att man tillsammans skapar nya verksamhetsformer i synnerhet för att på kulturområdet sysselsätta utsatta ungdomsgrupper.

Joensuu den 25 mars 1985

Esa Rättyä
Avdelningschef

Matti J. Virmajoki
Skolinspektör

Länsstyrelsen i mellersta Finlands län¹:

Skolavdelningen anser, att initiativet att sysselsätta unga personer även i uppgifter på kulturområdet är värt att understödjas. Kulturområdet kan likställas med vilka som helst arbetsuppgifter och unga arbetslösa borde kunna placeras i kulturområdets uppgifter på samma sätt som inom näringslivet. I synnerhet på området för skapande kulturverksamhet borde de ungas egen aktivitet och intresse vara utgångspunkter då arbetsuppgifter utvecklas.

Skolavdelningen konstaterar, att det redan för tillfället inom dess uppgiftsområde, bl. a. i kommunernas bibliotek och i olika läroanstalter, finns relativt många unga arbetstagare, som anställts genom sysselsättningsmedel. Det finns också några sådana personer, som avlönats med ett särskilt stöd för sysselsättning, bl. a. i bibliotek. Erfarenheterna är till överväldigande delen goda. De unga har fått en känning av arbetslivet och arbetserfarenheten har kunnat inverka på yrkesvalet i fråga om dem, som ännu inte fått yrkesutbildning. I några fall har arbetserfarenheten kunnat utnyttjas även som en del av kvalificeringen till ett yrke.

Den personal, som avlönats med sysselsättningsmedel, får emellertid inte ens i uppgifter inom kulturområdet ersätta den erforderliga ordinarie personalen, såsom beklagligtvis ofta händer. Systemet borde inte bli en omväg att sköta uppgifterna så billigt som möjligt med tillhjälp av en utbildad och tillfällig arbetskraft – och samtidigt med en sämre service-nivå. Detta står också i strid med de unga arbetstagarnas intressen.

En ökning i det nordiska samarbetet beträffande sysselsättningsåtgärder för de unga på kulturområdet är nödvändig med tanke på ett utbyte av erfarenheter och en förmedling av idéer. Information om lyckade lösningar kunde t. ex. ges genom förmedling av ministerrådet. Även en försöksverksamhet kunde igångsättas. Det nordiska samarbetet kunde också utsträckas till arbetstagarna. Ätminstone i ett skapande kulturarbete kunde kulturutbytet främja saken på ett konkret sätt.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Då man realiserar planen i Finland på regional nivå förutsätts ett intimt samarbete mellan de regionala organisationerna inom kultursektorn och kommunerna, organisationerna och framför allt Arbetskraftsmyndigheterna. Beträffande de unga arbetslösa borde också särskild uppmärksamhet fästas vid utbildningen och yrkesvägledningen. Förutom sedvanliga utbildningskanaler borde man i synnerhet, när det gäller sådana personer, som är svåra att sysselsätta, klargöra ökade utbildningsmöjligheter på kulturområdet bl. a. i sysselsättningsutbildningen samt i institutionerna för det fria kulturarbetet, bl. a. i medborgarinstitut.

Jyväskylä den 26 mars 1985

Kalevi Nikki
Avdelningschef

Tuula Pihkala
Skolinspektör

Länsstyrelsen i Uleåborgs län, skolavdelningen¹:

Länsstyrelsen i Uleåborgs län konstaterar värdsamt för sitt eget verksamhetsområdes vidkommande, att det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om sysselsättningsåtgärder för ungdom inom kultursektorn är som ett förslag värt att understöd

I distriktsförvaltningen för skolväsendet finns egentligen inte områden, på vilka man kunde genomföra sysselsättningsåtgärder för unga, men på kommunnivå finns det i stället sådana uppgifter, genom vilka unga kunde sysselsättas.

I skolorna kunde man avlöna mera skolbiträden än för tillfället. Kommunernas läromaterial- och AV-centraler kunde också sysselsätta ungdom i olika slags uppgifter. På området för biblioteksväsendet kunde unga användas i biträdande uppgifter i bibliotek och i bokbussar. Med beaktande av intresset och utbildningen kunde unga också anställas som ledare för klubbar.

Det bör dock beaktas, att de unga som sysselsätts kunde vara verkamma i ovanstående uppgifter enbart som biträden för de tjänste- och befattningsinnehavare, som sköter uppgifterna med tjänsteansvar.

Uleåborg den 11 april 1985

Mauri Paananen
Avdelningschef

Tauno Puolakka
Tf. inspektör

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Länsstyrelsen i Lapplands län:¹

I februari 1985 fanns det inom Lapplands läns område 3 503 arbetslösa under 25 år, av dessa var 969 under åldern av 20. Av dem, som gått arbetslösa över ett år, var 62 under åldern av 25 år. Man antar, att antalet latent arbetslösa är ganska stort. Det bör också konstateras, att den relativa andelen unga åldersgrupper i Lappland är avsevärt (ca 10 %) större än i medeltal.

Nordiska rådet har rekommenderat ministerrådet samarbete om sysselsättningsåtgärder för utsatta ungdomsgrupper på kulturområdet. Förslaget är mycket kongruent med de ställningstaganden, som regeringen i sin ungdomspolitiska redogörelse samt Finlands kommitté för det internationella ungdomsåret i sina egna tyngdpunkter samt i verksamhetsprogrammet framhåvt. En viktig uppgift utgöres uttryckligen av de åtgärder, som vidtas i syfte att förbättra ställningen av de unga, som är sämre lottade eller lever i sårande förhållanden. Lapplands kommuner som aktivt deltagit i sysselsättandet av de unga har naturligtvis redan försökt hjälpa dem som är svårast att sysselsätta och fäst uppmärksamhet vid att de sämre lottade unga hjälps.

De ungas intresse för konst har kraftigt ökat och blivit mångsidigare. Enär konst och kultur har till uppgift att befrämja individens personlighetsutveckling och erfarenhetskretsens vidgning och samtidigt stöda utvecklandet av medborgarnas grundrättigheter och färdigheter samt att bidra till bevarandet av medborgerlig dygd exempelvis i fråga om arbetslösa unga, är kulturverksamheten av en stor vikt även ur denna synvinkel. Det är därför naturligt, att kommittén för ungdomsåret har som viktiga ärenden vid sidan av de ungas sysselsättning betraktat uttryckligen en förbättring i de ungas möjligheter att delta, utvecklandet av utbildningssystemet och befrämjandet av de ungas aktivitet och egen kultur- och fritidsverksamhet, dvs. just de områden, vilka ifrågavarande medlemsförslag så gott som direkt berör.

Den parlamentariska ungdomskommittén i sitt andra delbetänkande (1980:61) redan konstaterade, att förutsättningarna för konsttjänst- och fritidsverksamheten är knappt tilltagna och inte lika och att skapandet av förutsättningar för fritidsverksamheten i en hög grad är en fråga om ledare. I brist på ledare förblir en stor del av bl.a. ungdomen i skolåldern utanför fritidsverksamheten, även om de skulle vara intresserade av verksamheten. Kommittén föreslog att man, då man inriktar statsmaktens stöd, som föremål väljer tillräckligheten med ledare och arbetskraft såväl i skolor, ungdomsorganisationer som inom medborgar- och arbetarinstitut.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I Lapplands län är bristen på ledare och lärare på kulturområdet ytterst svår. Problemet är förutom bristen på regionalutbildning på konstområdet även en så gott som fullständig brist på statsbidrag till avlöningskostnader. Ungdomen är bl.a. enligt statistikcentralens kulturstatistik (1981) – trots att fritiden och användningen av kulturtjänster återspeglar förutom ungdomens intresse även tjänsternas kvantitativa och regionala utbud, i vilket hänseende Lappland befinner sig i en ganska dålig ställning – även i Lappland mycket starkt orienterad åt konst- och kulturintressen och ungdomen också har anlag på dessa områden.

Skolavdelningen vid Lapplands länsstyrelse anser det vara naturligt, att man exempelvis genom sysselsättningskurser eller någon annan flexibel utbildning kunde mobilisera arbetslösa ungdomars resurser av intressen och anlag för kultur sålunda, att dessa resurser kunde tjäna olika institutioner och den fria medborgarverksamheten. Såframt det kommunala sysselsättningsstödet kunde samtidigt utsträckas till den fria medborgarverksamheten inom kultur- och socialområdet, skulle ett stort antal för de unga lämpliga arbetstillfällen öppnas på kulturområden. I detta hänseende är såväl ställningstagandena i regeringens ungdomspolitiska redogörelse som idéerna i verksamhetsprogrammet av Finlands kommitté för det internationella ungdomsåret för förbättrad sysselsättning i en rätt riktning. Inom dessa kunde man också inverka på minskandet av arbetslöshetens regionala skillnader i enlighet med statsrådets beslut.

Skolavdelningen vid länsstyrelsen ännu fäster uppmärksamhet vid att det i Lappland finns samisk minoritet och att utvecklandet och bevarandet av den samiska kulturen har under de senaste åren framhävts såväl av riksdagen som regeringen i sina många ställningstaganden. Fritids- och kulturverksamheten bör förstås utvecklas också så att samerna har en möjlighet att delta däri på sitt eget modersmål. Eftersom samekulturen redan för tillfället är väsentligen och fast samnordisk och sådan verksamhet, som bör utvecklas tillsammans och som samnordisk verksamhet naturligt, kunde sysselsättandet av de unga på samekulturens olika områden vara en av de snabbast genomförbara uppgifterna.

Länsstyrelsens skolavdelning anser, att det i Lappland i dess olika kommuner och organisationer osv. skulle finnas färdigheter till åtgärder och experiment i enlighet med medlemsförslaget ifråga.

Rovaniemi den 4 april 1985

Juhani Lassila
Avdelningschef

Pertti Seppänen
Skolinspektör

Skolstyrelsen:¹

Verksamhetsområdet för skolstyrelsen omfattar utvecklandet av och uppföljningen med den allmänbildande utbildningen. Under tiden för den allmänbildande utbildningen gör man de unga förtrogna med arbetslivet i samband med TET-projektet i syfte att påverka elevernas attityder och å andra sidan förse dem med realistiska kunskaper och personliga erfarenheter av arbetslivet som grund för deras planer på karriär.

Enligt skolstyrelsens uppfattning kunde man betona detta projekt på kulturens olika sektorer genom att man ger eleverna mera tillfällen till att bekanta sig med kommunens och/eller länets kulturverksamhet och med yrken på detta område. Under senaste decennier har kommunernas intresse för utvecklandet av en särpräglad kulturverksamhet kraftigt ökat och i kommunerna fäster man mer uppmärksamhet än tidigare vid en effektiviserad tillgång på kulturtjänster. För detta arbete svarar i synnerhet kultur- och fritidsnämnden, direktionen för medborgar- och arbetarinstitutet, ungdoms-, nykterhets-, friluftsförbundet och motionsnämnden samt konsumentnämnden. På basen av sina uppgifter hör även skolnämnden till de ovan nämnda.

Inom ungdomsverksamheten har under de senaste åren utvecklats olika slags former av konstnärlig verksamhet. Tack vare kulturnämndens medverkan har undervisningen ofta varit kompetent och högklassig. Ungdomsbyråerna har organiserat kurser på olika områden för konstundervisning, i syfte att närmast utveckla kreativiteten hos barn och unga.

Allt som allt har fritidsverksamhetens andel av den kommunala kulturverksamheten blivit allt viktigare. Flera klubbar verkar som hobbykretsar vid medborgar- och arbetarinstitut, men det finns också ett stort antal olika slags föreningar, som bedriver en självständig verksamhet. Nätet av hembygdsföreningar är en viktig organisation, som upprätthåller fritidsverksamheten. En del av de fritidsorganisationer som är verksamma i kommunerna är riksomfattande.

Ledningen av fritidsverksamheten bygger huvudsakligen på respektive sammanslutningars aktivitet, medborgar- och arbetarinstitut samt styrsystemet för kultur och konst. Lagen om kommunernas kulturverksamhet ger kommunerna möjligheten att få statsbidrag för att avlöna en kultur- och konstledare. Skolstyrelsen anser, att samtidigt som intresset för utvecklandet av ungdomens fritidsverksamhet har ökat, borde man försöka göra samarbetet med de olika fritids- och kulturnämnderna, direktionerna för medborgar- och arbetarinstitut samt sammanslutningar av dem som intresserar sig för verksamheten i fråga fastare sålunda, att man redan under skoltiden ger de unga en möjlighet att bekanta sig med arbetslivet i den egna livsmiljön, så som kommittén för det internationella ungdomsåret i

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

sitt betänkande föreslår (Kommittébetänkandet 1985:1). Enligt kommittén borde man till undervisningsprogram tillägga arbetsmarknadsundervisning i grundskolans sista klasser i samarbete med skol- och arbetskraftsmyndigheterna samt arbetsmarknadsorganisationerna. I konststoppföstan förutsätter detta bl.a., att man i TET-projektet inkluderar saklig information om yrkesutbildningen på kulturområdet och om verksamheten i dessa yrken.

Som stöd till det i Nordiska rådet väckta förslaget kan anses vara utredningarna om de ungas kulturaktiviteter. Enligt statistikcentralens utredningar är de unga i Finland aktiva i sin fritidsverksamhet och de har skapande kulturaktiviteter i större utsträckning än de fullvuxna. Man har kunnat se, att denna aktivitet har under de senaste tiderna ökat, trots att fritidsaktiviteterna i och för sig inte fördelas jämnt mellan de unga. Man har kunnat visa, att skapande fritidsverksamhet har ett samband med de ungas hembakgrund. De impulser som hemmet erbjuder de unga leder dem till kulturaktiviteter och vad som de unga visar intresse för bibehålls också bättre, om hemmet leder och stöder dessa aktiviteter.

Innevarande år 1985 firas som ett internationellt ungdomsår och skolstyrelsen har utfärdat en skrivelse i anslutning därtill (cirkulär R 176/1984), i vilken uppmärksamhet fästes vid ungdomsårets utgångspunkter och målsättningar såsom bl.a. vid utvecklandet av utbildnings-, yrkes-, och livsförhållandena för de unga, som förutsätts på lokal, nationell och regional samt internationell nivå. För den allmänbildande utbildningens vidkommande kan detta enligt skolstyrelsens uppfattning förbättras på kulturområdet genom att man i skolans undervisning beaktar betydelsen av konststoppföstan i samhället och i utvecklandet av enskild persons personlighet, genom att man ökar de ungas möjligheter att intressera sig för olika aktiviteter på kulturens olika områden, genom att man utvecklar de ungas egen förmåga att göra val och genom att man tillräckligt tidigt klargör för de unga förutsättningarna för verksamheten i olika yrken inom kulturen.

Helsingfors den 11 april 1983

Yrjö Yrjönsuuri
Överdirektör

Pirkko Anttila
Byråchef

Yrkesutbildningsstyrelsen:¹

Yrkesutbildningsstyrelsen anser ungdomsarbetslösheten vara ett allvarligt socialt problem. Yrkesutbildningsstyrelsen anser att man i syfte att förebygga ungdomsarbetslöshet borde garantera varje elev, som fullbordat sina studier i grundskolan eller gymnasiet, rätt till en omfattande och högklassig yrkesutbildning, eftersom endast en tillräcklig yrkesskicklighet garanterar de unga arbetsplatser i framtiden.

För att eliminera arbetslösheten och i synnerhet ungdomsarbetslösheten bör man inom samtliga samhällsliga sektorer öka målmedvetna ansträngningar. Sålunda förenar sig yrkesutbildningsstyrelsen om det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget angående tillvaratagandet av de möjligheter som kulturen erbjuder i detta avseende. De ungas frivilliga kulturverksamhet erbjuder tills vidare outnyttjade möjligheter att minska ungdomsarbetslösheten.

Frivillig kulturverksamhet förekommer i huvudsak på regional- och lokalnivå. I det hänseendet har förslaget rätt inriktning och aktiverar de unga. Samarbetet mellan kommuner i de nordiska länderna bör ökas så att de erfarenheter som på regionalnivå erhållits i de olika länderna till fullo kan tillvaratas.

Helsingfors den 12 april 1985

Jorma Pöyhönen
Generaldirektör

Heli Kuusi
Byråchef

Statens ungdomsråd, ungdomspolitiska avdelningen:¹

Statsrådet har i den ungdomspolitiska redogörelse, som det mot slutet av 1984 avgivit, konstaterat, att ett behov föreligger att för de unga inrätta egna arbetslag och verkstäder. Likaså har Finlands kommitté för det internationella ungdomsåret i sitt verksamhetsprogram intagit ett förslag, enligt vilket kommunerna borde arrangera, speciellt för svårt sysselsättbara ungdomar, sådan verkstadsverksamhet, som syftar till att förena arbetet och utbildningen. Sådana experiment har i Finland igångsatts åtminstone i Helsingfors och Vanda.

Ungdomspolitiska avdelningen intar i princip en positiv inställning till förslaget om sysselsättningsåtgärder för sådana ungdomar, som är i en svår

¹ Yttrandet översatt från finska.

position. Avdelningen anser dock, att då man prövar dessa åtgärder, borde man granska verksamhetsområdet i ett vidare perspektiv: inte endast på kulturområdet, utan också inom socialverksamheten finns meningsfulla arbeten för de unga. Avdelningen anser, att sysselsättningsåtgärder borde arrangeras och planläggas efter ettvarit lands egna behov och utgångspunkter; enligt avdelningens uppfattning torde nordiskt samarbete inte vara det effektivaste sättet att ta hand om sysselsättningsfrågor.

Till andra delar har avdelningen inte ställningstaganden till förslaget.

Helsingfors den 10 april 1985

Timo Laaninen

Ordförande

Raili Kosonen

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 15 maj 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund):¹

I Finland har unga personer sysselsatts genom statens sysselsättningsstöd för kommunernas kultur- och fritidsverksamhet, bl. a. i bibliotek, medborgar- och arbetarinstitut samt i arbeten för kultur-, motions- och ungdomsnämnder samt även för att täcka behovet av fast anställd personal. En kort sysselsättningstid, avbrott samt ungdomars rörlighet har dock försvårat denna verksamhet. Förbundet anser det ytterst viktigt att de tjänster och befattningar, som inrättas bl. a. inom kommunernas verksamhetsområden för kultur och fritid men som är vakanta i brist på statsunderstöd, omfattas av systemet för statsbidrag. Därigenom skulle man kunna skapa arbetsplatser för många ungdomar.

Man skulle också kunna bidra till effektiverade sysselsättningsåtgärder inom kulturområdet för ungdomar genom att utreda frågor i anslutning till orienterande utbildning, arrangera arbetshandledning och förlänga sysselsättningsperioden.

På läns- och kommunnivå borde man stöda ungdomars initiativförmåga för att få till stånd verkstäder och kulturverksamheter av olika slag som bekostas genom statliga anslag. Mer än tidigare borde man också fästa

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

uppmärksamhet vid information om utbildningsmöjligheter som riktas till de unga. I samband med sysselsättningsåtgärder borde de unga uppmuntras att söka sig till sådan utbildning på mellanstadiet som ansluter sig exempelvis till kultur- och fritidsverksamheten.

Helsingfors den 26 april 1985

Suomen kunnallisliitto

Elina Degener

Avdelningschef

Väinö Ryyppö

Byråchef

Finlands svenska kommunförbund:

Medlemsförslaget pekar på en fråga som med varierande intensitet är aktuell i samtliga nordiska länder. Enligt förbundets uppfattning är det därför ändamålsenligt att på effektivast möjliga sätt ta tillvara de idéer, modeller och erfarenheter som finns på olika håll.

Ett nordiskt samarbete på detta område är därför naturligt. Förbundet är ense med förslagsställarna om att detta samarbete bör ske inom de ramar som redan existerar i form av regelbundna kontakter inom ungdoms-, kultur- och arbetskraftsförvaltningarna.

Helsingfors den 2 september 1985

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Helge Hansson

Centralkommissionen för konst:¹

Centralkommissionen för konst anser det positivt, att ifrågakavande medlemsförslag fäster uppmärksamhet vid sysselsättandet av ungdom i synnerhet inom kultursektorn. Kulturfältet erbjuder omätligt många skapande och inspirerande arbetsmöjligheter även för unga personer. Centralkommissionen har för sin egen del upprepade gånger gjort till undervisningsministeriet berörda initiativ genom att föreslå en avsevärd ökning i antalet ettåriga konstnärstipendier som är avsedda för unga, nyss utexa-

¹ Yttrandet översatt från finska.

minerade utövare av konst. Till den del som stipendierna beviljas av konstkommissionerna i län är det möjligt att åtminstone för en stund även på länsnivå någorlunda inverka på sysselsättandet av unga konstutövare. Dessutom har centralkommissionen för konst föreslagit, att man vid sidan av de anslag, som anvisats för främjandet av barnkulturen bör i kommande årets budget inta anslag för främjandet av ungdomskulturen. Centralkommissionen anser, att genom att man satsar på en ungdomskultur, som är så högklassig och skapande som möjligt skapas samtidigt möjligheter till att de, som får ett stipendium kan "stå på sina egna fötter" och i fortsättningen sysselsätta sig själva.

Inom konstsektorn är det emellertid jämförelsevis svårt att ange sådana målsättningar, genom vilka man i nordiskt samarbete på länsnivå kunde avsevärt inverka på sysselsättningsåtgärderna för de unga. Enligt centralkommissionens uppfattning kunde man som en sådan möjlighet för vissa konstområdets vidkommande, t.ex. tonkonsten (orkestrar), pröva en för unga avsedd verksamhet med utbytet av praktikantplatser. Indirekt kunde man också underlätta de ungas placering på arbetsmarknaden genom att man i form av samnordiska projekt arrangerar utbildningstillfällen, kurser och dylika på sådana konstområden, på vilka utbildningen, bl.a. på grund av alltför knappa lärarresurser, är bristfällig. Som ett exempel på danskonstens område torde man kunna ange koreografutbildningen. De ungas deltagande i sådana kurser borde tryggas med lämpliga stipendiarangemang.

Helsingfors den 27 mars 1985

Lauri Ahlgrén

Ordförande

Olavi Tapio

Sekreterare

Konstkommissionen i Nylands län¹:

Konstkommissionen i länet intar en positiv ställning till medlemsförslaget och anser, att förslaget representerar ett tänkesätt, där två ytterst viktiga saker är förenade: å ena sidan en strävan att försöka sysselsätta ungdom – och i synnerhet de utsatta ungdomsgrupperna – och å andra sidan framhävandet av kulturområdets fortfarande ökande betydelse.

En utvidgning av nordiskt samarbete vad beträffar ifrågavarande sakhelhet är på sin plats på alla nivåer (kommun-, regional- och länsnivå). Huvudvikten i sysselsättningsåtgärderna för ungdom på kulturområdet

¹ Yttrandet översatt från finska.

ligger på den lokala nivån. Samarbetet på länsnivå kunde till sin natur närmast vara att ge idéer och sammanjämka verksamheten. Också något slags försöksverksamhet och ett utbyte av erfarenheterna i anslutning därtill kunde komma i fråga inom ramen för ett anslag, som skulle anvisas särskilt för sig.

Vad beträffar det som ovan sagts, är det skäl att konstatera, att man mellan nordiska "huvudstadsregionlänen/områdena" (Åkerhus fylkeskommune, Københavns amtskommune, Stockholms län och Nylands län) under några år bedrivit ett frivilligt samarbete i en liten skala, vilket det är ändamålsenligt att beakta då man utvecklar och utvidgar samarbetet även i fråga om den sektor, som här granskats. I ovan nämnda samarbete har Nylands län varit representerat av tjänstemän förutom från länets konstkommission också från länets ungdomsnämnd, vars sakkunskap torde även i fortsättningen ha en viktig ställning.

Helsingfors den 28 mars 1985

Aila Arajuusi
Viceordförande

Jarmo Malkavaara
Sekreterare

Konstkommissionen i Åbo och Björneborgs län¹:

Kulturförvaltningen, skapandet av konsttjänster och konstinstruktion förutsätter en yrkeskunnig och ofta högt utbildad arbetskraft. Kulturarbetet grundar sig på umgänget mellan människor och yrkeskunnigheten är arbetstagarens viktigaste instrument.

Behovet av arbetskraften inom kulturförvaltningen, forskningen och vägledningen är stort, men detta behov kan inte fyllas med en icke-utbildad arbetskraft, i synnerhet då det på området finns ett stort antal utbildade arbetslösa.

Åbo den 15 april 1985

Mikko Mattila
Ordförande

Maria Merikanto-Timonen
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Konstkommissionen i Tavastehus län¹:

Konstkommissionen i Tavastehus län intar en positiv inställning till Nordiska rådets förslag, det innehåller ju två viktiga sakhelheter och deras integrering: sysselsättningsåtgärder för ungdomsgrupper, speciellt utsatta grupper, och framhävandet av kultursektorns ökande betydelse som en sysselsättningsåtgärd.

I enlighet med förslaget bör man i ifrågavarande ärende bedriva samarbete på alla nivåer. Konstkommissionen i Tavastehus län anser dock, att grundfrågorna, dvs. själva anställningen jämte praktiska lösningar bör genomföras på lokalnivå i samarbete med arbetskraftsmyndigheterna. På länsnivå skulle uppgiften vara att närmast kartlägga arbetsobjekt och skapa idéer, men också sådana sysselsättningsexperiment, som skall genomföras med eventuella särskilda anslag.

I Tavastland finns ett inofficiellt länsförvaltningens organ för skol- och kulturverksamheten under ledning av kanslichefen. Detta organ sammankallas av länsstyrelsen och där finns representanter för skolavdelningen, inklusive vuxen- och yrkesutbildning samt biblioteken, för länets ungdomsnämnd, länets idrottsnämnd och länets konstkommission.

Konstkommissionen i Tavastehus län anser, att ifrågavarande medlemsförslag gäller just ett sådant samarbete på länsnivå samt att just sådant idégivande, kartläggande, experimenterande och realiserande samarbete bör ytterligare utvecklas och utvidgas till att gälla även andra myndigheter och organisationer, som handlägger ungdomsärenden på den regionala nivån.

Tavastehus den 12 april 1985

Olli Vuorinen
Ordförande

Osmo Vuorenoja
Sekreterare

Konstkommissionen i S:t Michels län¹:

---

1. Kortvariga arbetsplatser kunde man i enlighet med förslaget skapa bl. a. i sociala och konstanstalter. I dessa anstalter kunde man dock inte förvärva en yrkeskompetens.
2. I konstutbildningen kunde unga användas som hjälppersonal, inte för att kvalificera dem för ett yrke.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

3. Permanenta arbetsplatser kunde skapas enbart inom områdena för hantverk och konstindustri, såframt utbildningen av typen lärjungegesäll kunde ökas i de nordiska länderna.

St Michels den 3 april 1985

Vilho Juuti
Ordförande

Raimo Manninen
Sekreterare

Konstkommissionen i Kuopio län¹:

Konstkommissionen i Kuopio län anser, att det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget har en otydlig formulering och innehåller alltför litet konkreta uppgifter om förslagets målsättning, varför det är mycket svårt att yttra sig om förslaget.

Kulturverksamheten kunde erbjuda till och med ett stort antal arbetsplatser, men skapandet av dessa arbetsplatser förutsätter av statens och kommunernas beslutsfattare en positivare inställning till kulturen och till reserverandet av anslag som kulturen behöver.

För tillfället finns en rent av skriande brist på lärare och ledare inom olika konstsektorer speciellt i östra och norra Finland samt på arbetstagare i kommuner och kulturorganisationer, men problemets lösande skulle förutsätta ökad utbildning, inrättandet av tjänster och en förbättring i avlöningen.

Undervisnings- och ledaruppgifterna är visserligen sådana, för vilka man inte kan avlöna sådana unga, som saknar en yrkeskompetens på ifrågavarande område.

Däremot kunde unga fungera som biträdande anställda vid kultur- och konstanstalter, organisationer, skolor och inom den offentliga förvaltningen. De unga kunde föra med sig ungdomens syn på planerna beträffande utrymmen och verksamheten samt vara med att genomföra olika slags projekt inom kultursektorn. Mångahanda verkstäder exempelvis på områdena för konstindustrin, biografen och videoproduktionen samt ungdoms- orkesterverksamheten erbjuder till och med ett stort antal arbetsmöjligheter till unga.

Sådana uppgifter skulle väl passa de unga, som är inriktade på ett visst kulturområde och de kunde således få erfarenheter och eventuellt en bekräftelse på sina planer på levnadsbana och utbildning.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I medlemsförslaget nämns ofta sådana unga, som befinner sig en speciellt svår situation. En mycket kulturbetonad utbildning och konstfostran för olika sektorer samt praktisering och fritidsverksamhet i anslutning till dem ger enligt konstkommissionens uppfattning mer permanenta resultat för dessa ungdomar än skapandet av kortvariga arbetsplatser.

Då man i förslaget talar om extraordinarie arbetsplatser, torde man inte ens tänkt, att dessa skulle vara permanenta. De är dock ofta erforderliga som ett övergångsskede under den tid då unga orienterar sig till utbildning, yrke och samhället. I dessa torde också finnas föremål för ett samarbete på länsnivå mellan de nordiska länderna.

Kuopio den 25 mars 1985

Marja Kivinen
Viceordförande

Vieno Miettinen
Sekreterare

Konstkommissionen i Vasa län¹:

Konstkommissionen i Vasa län förhåller sig positivt till medlemsförslaget och hoppas på snabba åtgärder för en kartläggning av möjligheterna att inom kultursektorn sysselsätta ungdom samt för ett garanterande av de ekonomiska resurser som förutsätts därvid.

Vasa den 1 april 1985

Hellevi Salminen-Matihalt
Ordförande

Tuula Pessa
Sekreterare

Konstkommissionen i Mellersta Finlands län¹:

Kommissionen konstaterar, att medlemsförslaget som ett initiativ är intressant och i princip mycket värt att understödjas då man letar efter en positiv lösning på ungdomsarbetslöshetens problem.

Arbetsplatser inom kultursektorn torde utan tvivel kunna erbjuda möjligheter till sysselsättandet av ungdom. Ännu effektivare än utnyttjandet

¹ Yttrandet översatt från finska.

av de redan befintliga arbetsplatserna och institutionerna skulle vara inrättandet av sådana centraler, som nämns i förslaget, för kulturbetonade arbetsuppgifter. Av centraler av detta slag borde man dock förutsätta, att det till inrättandet av sådana centraler på förläggningssorten skulle finnas också ett annat samhälleligt behov än förbättringen av sysselsättningen.

Sysselsättandet av arbetslösa inom kultursektorn med en arbetskraft, som inte är förtrogen med denna sektor, är dock å andra sidan problematiskt. Arbetet som huvudtjänst i institutioner inom kultursektorn förutsätter ofta en mycket lång och mångsidig utbildning ifall denna sektors allmänna uppskattning bevakas ur kulturverksamhetens synvinkel. Den utbildade arbetskraften i Finland är i allmänhet också sysselsatt. Det föreligger också en sådan fara, att institutioner och exempelvis kommuner, då de med sysselsättningsmedel kan avlöna ung, icke yrkesskicklig arbetskraft för kulturaktiviteter, avstår från att för dessa uppgifter inrätta ordinarie befattningar, som förutsätter en viss kompetens.

Av denna anledning anser konstkommissionen i Mellersta Finlands län, att man för främjandet av sysselsättningen kunde öppna möjligheter för unga arbetslösa att vara biträdande arbetskraft på sådana områden, som erbjuder ett arbete inom kultursektorn. I fråga skulle komma tillfälliga arbetsplatser som ett övergångsskede exempelvis innan de unga söker sig till en ordinarie utbildning, som ger en kvalifikation för kultursektorn.

Kartlägnings- och utredningsarbetet av möjligheterna inom denna sektor samt av intresserade ungdomsgrupper är ett viktigt uppdrag i första skedet.

Jyväskylä den 3 april 1985

Kalevi Pöykkö
Ordförande

Seijaliisa Wikström
Sekreterare

Konstkommissionen i Uleåborgs län¹:

Konstkommissionen i Uleåborgs län förhåller sig positiv till Nordiska rådets förslag till Nordiska ministerrådet om att man på kommun-, regional- och länsnivå påbörjar ett samarbete i en större utsträckning än för tillfället för att svårt utsatta ungdomsgrupper skall kunna sysselsättas inom kulturområdet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Statens regionala konstförvaltning sysselsätter inte nämnvärt unga, men den kommunala kulturförvaltningen erbjuder mera arbetsplatser än för tillfället exempelvis för ledare av konstklubbar avsedda för ungdom, förutsatt att de unga har utbildning på området samt visar tillräckligt intresse för detta.

Unga som utbildas till kulturuppgifter kan anställas som arbetspraktikanter i kommunernas kulturbyråer. Även organisationer har en brist på arbetskraft och de kan skapa de unga arbetsplatser med relativt ringa kostnader.

Uleåborg den 11 april 1985

Mauri Paananen

Ordförande

Maija Kotilainen-Ripatti

Sekreterare

Konstkommissionen i Lapplands län¹:

Konstkommissionen anser, att medlemsförslaget är befogat för ytterligare åtgärder. Konstkommissionen konstaterar, att man i Finland på kommunnivå redan i någon mån sysselsatt unga i olika slags uppgifter inom kultursektorn med stöd av sk. sysselsättningsstöd.

Kulturverksamheten kan i framtiden eventuellt sysselsätta ett större antal ungdomar än för tillfället. Detta förutsätter emellertid, att tänkandet och praktiken i det kulturella hänseendet förändras mer än för tillfället i en riktning mot sådana kulturföreteelser, som gynnar ungdomskulturen och ungdomen.

Rovaniemi den 26 mars 1985

Timo Närhinsalo

Ordförande

Kari Laine

Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet vil for sin del gjerne gi sin støtte til forslaget om etablering av et mer omfattende samarbeid på regionalt nivå i Norden om sysselsettingstiltak innen kultursektoren for utsatte ungdomsgrupper. Etter det departementet kjenner til, har de sysselsettingstiltak i Akershus fylke som det er referert til i medlemsforslaget, hatt en positiv effekt.

Departementet er av den oppfatning at alle tiltak som kan bidra til å redusere ungdomsledigheten fortjener støtte. Vi ser det følgelig som verdifullt at mulighetene for økt sysselsetting for ungdom innen kultursektoren kan gjøres til gjenstand for nærmere vurdering som ledd i et nordisk regionalpolitisk samarbeid.

Oslo, 29. juli 1985

Etter fullmakt

A. Borgvad

Ole Kirkemo

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Medlemsforslag A 704/S er fremsatt 30. november 1984. Senere har det i forbindelse med utarbeidelsen av Handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting blitt utarbeidet et omfattende prosjektforslag som nettopp skal søke å utvikle nye ideer for å bekjempe arbeidsløsheten blant ungdom. Det vises til Handlingsplanens prosjekt nr. 6.4.2.1. Prosjektforslaget er nå vedtatt av Nordisk Råd og det er avsatt i alt 7,5 mill. kroner over en treårsperiode til prosjektet. I prosjektforslaget er det uttrykkelig pekt på at en skal søke å utvikle nye former for sysselsetting bl. a. innen kultursektoren.

På denne bakgrunnen antar Kommunal- og arbeidsdepartementet at de intensjoner som ligger bak medlemsforslag A 704/S er imøtekommet og at det ikke er aktuelt med separat oppfølging av forslaget.

Oslo, 3. mai 1985

Etter fullmakt

Kari Moxness

Geir Kuvås

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Til tross for at ungdomsarbeidsløsheten i Norge ikke er spesielt høy, er tiltak for å bekjempe denne en viktig politisk utfordring. Kultur- og vitenskapsdepartementet har i nasjonal sammenheng gått inn for at kulturetaten i kommuner og fylkeskommuner og organisasjoner på dette området tar aktivt del i arbeidet med å redusere arbeidsledigheten blant ungdom. Departementet har i samarbeid med Kirke- og undervisningsdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet tatt initiativ overfor fylkeskommunene til en kartlegging av situasjonen i videregående skoler og i arbeidslivet, med sikte på tiltak som kan bidra til at ungdomsgarantien blir oppfylt. Kultursektoren vil bli engasjert som koordinator for et nærmere samarbeid mellom undervisnings- og arbeidsmarkedsetaten på fylkesnivå. Prosjektet har ungdom mellom 16–19 år som primær målgruppe.

Det synes å være en rekke fellestrekk ved arbeidsløsheten for ungdom i Norden. Nordisk kontakt, erfaringsutveksling og samarbeid på annen måte bør kunne gi nyttig informasjon og være av betydning i det nasjonale prosjektarbeid. Et organisert samarbeid på regionalt nivå vil først og fremst måtte avgrenses til slik erfaringsutveksling og organisasjonsformene må tilpasses det.

Departementet har med uttrykket "udsatte ungdomsgrupper" i denne sammenheng forstått grupper som er utsatt for eller truet av arbeidsløshet, og ikke nødvendigvis særlig problembelastet ungdom.

Oslo, 6. juni 1985

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Hans Berg

Sverige**Statens kulturråd:**

Kulturrådet stöder förslaget att på olika sätt förbättra samarbetet mellan de nordiska länderna för att finna möjligheter att ge arbetslös ungdom en meningsfull sysselsättning inom kulturområdet. När man diskuterar denna fråga bör man dock enligt vår mening göra detta mot bakgrund av att många utbildade konstnärer idag går arbetslösa eller är undersysselsatta inom sitt egentliga verksamhetsområde. Frågan om arbetstillfällen inom denna sektor måste därför sättas in i ett större arbetsmarknadspolitiskt sammanhang.

Däremot vill vi peka på erfarenheter från en rad kulturprojekt och verksamheter i kommuner och i föreningslivet samt inom ramen för olika aktiviteter inom Fritidsgårdsprojektet och Världsongdomsåret som visar att kultursektorn kan erbjuda arbetslös ungdom en meningsfullare tillvaro och på så sätt både berika dem som människor och motverka en utslagning. Idéer och kunskaper från dessa verksamheter bör kunna utgöra ett viktigt bidrag till ett samnordiskt erfarenhetsutbyte.

Stockholm den 13 mars 1985

Lars Engqvist

Gerd Hillman

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Bland arbetslösa ungdomar är svårigheterna att få ett stadigvarande arbete störst bland dem med sociala problem. De som saknat stöd hemifrån, haft anpassningssvårigheter i skolan och senare hamnat i riskzonen för alkohol- och drogmissbruk är i stort behov av vägledning och kunskaper om arbetslivets villkor. Det är av största betydelse att dessa ungdomar får möjlighet att pröva på olika arbetsuppgifter, får uppleva värdet av att ingå i en arbetsgemenskap och därigenom stärka sin självkänsla och utveckla sina resurser. Detta skapar bättre förutsättningar att motivera dem för en satsning på yrkesutbildning och ökar deras chanser till en fast anställning på den öppna marknaden.

Kultursektorn utgör ett mycket stort och omfattande arbetsområde där många olika arbetsuppgifter bör kunna tas fram som skulle kunna locka ungdomarna. Meningsfull praktik under handledning skulle kunna förhindra den isolering från samhället i övrigt som dessa ungdomar riskerar att hamna i och i stället väcka intresse hos dem för nya arbetsuppgifter.

Arbetslösa ungdomar kan ges tillfälle att delta i tex amatörteatrar, musikgrupper och kurser i dramapedagogik under handledning av professionella konstnärer. Förhoppningsvis kan konstnärerna genom sådana samsättningsåtgärder påverka och öka ungdomars intresse för kultur. Detta kan i sin tur vidga arbetsmarknaden för konstnärer genom att efterfrågan på kulturella aktiviteter ökar.

Beredskapsarbeten har i viss utsträckning använts till att söka vidga kulturarbetarnas arbetsmarknad och till att visa på de latent behov av kulturarbetare som kan finnas på olika områden. Bl a har detta gällt olika sociala institutioner, sjukvårdsinrättningar, skolor m m, dvs områden inom vilka arbetslösa ungdomar enligt förslagsställarna till Nordiska rådet skall arbeta kulturellt.

Det är dock mycket viktigt att ungdomarna inte bibringas den uppfattningen att dessa arbetsuppgifter leder till fortsatt anställning. För flertalet av dessa ungdomar är det mer realistiskt att tänka sig en inriktning mot andra områden av arbetsmarknaden.

Arbetsmarknaden för kulturarbetare skiljer sig i väsentliga avseenden från arbetsmarknaden i övrigt. För stora grupper som artister och musiker är flertalet arbetstillfällen korttidsuppdrag. För att kunna försörja sig inom området krävs en gedigen yrkesutbildning och en god konstnärlig begåvning. Ofta får man räkna med att ha ett annat yrke vid sidan om.

Vissa kulturarbetare tex bildkonstnärer och författare betraktas inte som arbetstagare utan som egna företagare. De är aldrig arbetslösa eller undersysselsatta i vedertagen bemärkelse. Däremot kan de i många fall ha svårt att få avsättning för sina alster och är därmed i inkomsthänseende jämställda med dem som är arbetslösa.

Den bekymmersamma sysselsättnings- och inkomstsituationen för kulturarbetarna har föranlett kulturarbetsdelegationen att kräva att arbetsmarknadspolitiska åtgärder som sätts in på kulturområdet skall riktas enbart mot redan etablerade kulturarbetare. Arbetsmarknadsstyrelsen har accepterat detta synsätt. Grundutbildning inom kulturområdet skall således meddelas enbart via det ordinarie utbildningsväsendet.

Hittills har det inom gymnasieskolan funnits mycket lite utbildning för de konstnärligt intresserade. Ht 1984 startade en estetisk-praktisk utbildning med 300 platser. Ht 1985 tillkommer ytterligare 150 platser. Samhället har gått ungdomarna till mötes genom att inrätta denna utbildning, men samtidigt kommer detta att innebära en ännu större konkurrens om arbete inom kultursektorn.

Trots de svårigheter som finns anser arbetsmarknadsstyrelsen att det bör vara möjligt att ge ungdomar praktik och meningsfull sysselsättning inom kulturområdet. Verksamheten får dock inte läggas upp så att ungdomarna tror att de genom den erhållna praktiken är kvalificerade för fortsatta uppgifter inom kulturområdet. Arbete inom kultursektorn kombinerat med vägledning och information om utbildningsvägar och arbetsmarknad kan skapa bättre förutsättningar för vissa utsatta ungdomsgrupper att finna en lösning på sysselsättningssituationen. Arbetsmarknadsstyrelsen stöder därför förslaget om ett mer omfattande samarbete på länsnivå för att skapa sysselsättning inom kultursektorn.

Stockholm den 22 april 1985

Erling Jacobsson

Ingrid Jonshagen

Statens ungdomsråd:

Ungdomsrådet delar medlemsförslagets resonemang om kulturverksamhetens betydelse för att aktivera unga arbetslösa. Många projekt som idag bedrivs i Sverige har också den utgångspunkten. Både kommuner och föreningar bedriver idag den typen av verksamhet som beskrivs i medlemsförslaget. Bland annat har Beredningsgruppen för världsungdomsåret 1985 beviljat medel till att bygga upp kulturverksamhet för att motverka passivitet och öka ungdomars engagemang och inflytande.

Det är ungdomsrådets uppfattning att detta arbete i huvudsak skall bedrivnas på lokal nivå. Erfarenheter pekar också på att större delen av arbetet idag sker på kommunal nivå eller i olika bostadsområden i kommunerna. Det är också naturligt att man på kommunnivå har bättre kännedom om särskilda problem i olika områden än vad man har på regional nivå. En av utgångspunkterna för denna typ av verksamhet är också att den skall bedrivnas i ungdomars egen närmiljö.

Vad det gäller erfarenhetsutbytet mellan de nordiska länderna om kulturverksamhet för arbetslösa ungdomar kan situationen vara en annan. Medlemsförslaget pekar på att det redan idag finns ett samarbete om dessa frågor på regional nivå och att denna skulle vara lämplig även för de förslag som förs fram.

Ungdomsrådet kan för sin del inte uttala på vilken nivå ett erfarenhets- och informationsutbyte skall ske, men det syns naturligt att detta skall ske på samma nivå som verksamheten. Oavsett var ansvaret för utbytet skall ligga vill ungdomsrådet dock betona att ett nordiskt utbyte kan vara av stort intresse. Det innebär att värdefulla erfarenheter sprids till andra länder.

Stockholm den 29 mars 1985

För Statens ungdomsråd

Margot Wallström
Ordförande

Per-Uno Frank
Huvudsekreterare

Svenska kommunförbundet:

Behovet av sysselsättningsåtgärder för ungdom har uppmärksamrats i senare års arbetsmarknadspolitik och betydande insatser har gjorts. Det

åtgärdssystem som nu gäller omfattar dels skolans uppföljningsansvar för åldersgruppen 16–17 år, dels arbetsförmedlingens organisatoriska ansvar för ungdomslagen för ungdomar fyllda 18 år. I båda dessa åldersgrupper är det dock kommunerna som har det yttersta ansvaret att anskaffa arbetsuppgifter. Från 20 års ålder inträder arbetsförmedlingen som ansvarig för platsförmedlingen; för arbetslösa 20–24-åringar finns även i princip möjligheten att genomgå arbetsmarknadsutbildning eller att få beredskapsarbete.

Lagen om arbete i ungdomslag trädde i kraft den 1 januari 1984. Under de sex första månaderna placerades enligt tillgänglig statistik 44 300 ungdomar i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare. Av de placerade fanns 70% i arbetslag hos kommuner.

Kultursektorn är en sysselsättningsmässigt mycket liten del av den kommunala arbetsmarknaden. Av totalt ca 380 000 årsverken utgör antalet årsverken i de primärkommunala kulturförvaltningarna – den kommunala musikskolan inräknad – endast något över 11 000. Arbetslösheten inom kultursektorn är stor. I de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ingår därför som en för denna sektor viktig del Arbetsmarknadsverkets ansträngningar att söka få till stånd en objektsreserv av arbeten på kulturområdet; ansträngningar som åtminstone i storstadslänen haft viss framgång.

För att objektsreserven skall kunna utnyttjas krävs att de statliga bidragen för beredskapsarbeten kompletteras med kommunal finansiering av resterande kostnader. I dagens kommunalekonomiska läge synes detta icke fullt ut vara möjligt; för budgetåret 1983/84 kvarstår betydande delar av objektsreserven outnyttjad. Även om denna objektsreserv är avsedd för yrkesutövande konstnärer torde arbetslös ungdom kunna beredas sysselsättning som medhjälpare i aktuella projekt, som avser teater, offentlig utsmyckning, musikarrangemang, mediaproduktion etc.

Med hänsyn till skillnader i de olika ländernas regelsystem för de sysselsättningspolitiska insatserna torde det vara svårt att åstadkomma ett samordnat handlande på nordisk nivå. Det förefaller därför realistiskt att nu begränsa ambitionerna till ett erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna.

Stockholm den 26 april 1985

Svenska kommunförbundet

Lars Eric Ericsson

Landstingsförbundet:

Styrelsen anser att förslaget är ett värdefullt initiativ till ett närmare nordiskt samarbete i en viktig fråga. Landstingen har under de senaste åren fått ett allt större ansvar för sysselsättningen i länen. Utöver mer traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärder, bl a ungdomsplatser och ungdomslag, har många landsting satsat på speciella projekt för framförallt ungdomar. Däribland finns några med anknytning till kultursektorn.

Många landsting har gjort en grundlig inventering av länets sysselsättningsmöjligheter. Vissa landsting har direkt uttalat att en ökad satsning på arbetstillfällen inom kultursektorn kommer att vara en nödvändighet inom en snar framtid. Projekt har tex startats för att öka tillgången på hemslöjdsprodukter och för att ta tillvara länets speciella kulturarv. Ungdomar har erbjudits utbildning i trä- och textilslöjd för att kunna ta vid efter de äldre slöjdarna.

Medlemsförslaget i Nordiska rådet om ett närmare nordiskt samarbete berör framförallt möjligheterna att genom idé och erfarenhetsutbyte ge konkreta förslag till sysselsättning inom kultursektorn för mer svårplacerade ungdomar.

Landstingsförbundet har genom enkäter och konferenser med ansvariga för landstingens sysselsättningsfrågor, erfarit att det finns ett stort behov av att få information om olika projekt och idéer till att få fram nya arbetstillfällen för ungdomar. Detta gäller inte minst inom kultursekton som överhuvudtaget är en tämligen utforskad arbetsmarknad med sysselsättningsproblem för etablerade kulturarbetare att ta hänsyn till. Förbundsstyrelsen är därför positiv till att – som föreslås i medlemsförslaget – Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet ett mer omfattande samarbete på länsnivå med tonvikt på de frågor som anges i förslaget.

Stockholm den 18 april 1985

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Medlemsförslag om inrättande av en internationell luftvårdsfond

(Väckt av Esko Aho, Johan Buttedahl och Karin Söder)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska industriförbundens miljövårdskommitté:

De långväga gränsöverskridande luftföroreningarna är i de nordiska länderna ett allvarligt problem, som kan lösas enbart genom internationellt koordinerade, målmedvetna nationella åtgärder. Olika förslag att lösa problemet bör undersökas ingående.

Förslaget innebär att de nordiska länderna gemensamt undersöker förutsättningarna för att få till stånd en internationell luftvårdsfond och tar erforderliga initiativ till att en sådan fond förverkligas.

Förslaget innehåller åtgärder i två steg, nämligen en undersökning och sedan erforderliga initiativ för förverkligandet av en fond. Nordiska industriförbundens miljövårdskommitté anser att dessa två steg skall behandlas åtskilda.

Det är ett faktum att en del av de långväga gränsöverskridande luftföroreningarna i de nordiska länderna härstammar från länder som bara i mycket liten utsträckning har råd till emissionsbegränsande åtgärder. Detta gäller närmast Polen, som enligt ECE/EMEP-studien i början av det här årtiondet har förorsakat svavelnedfall i de nordiska länderna enligt nedanstående tabell:

Mottagarland	1000 t svaveldioxid	% av totalt nedfall i resp. land
Danmark	10	4,4
Finland	36	5,2
Norge	24	4,1
Sverige	74	6,7

Polens egna emissioner i den här beräkningen har varit 2 500 000 ton svaveldioxid per år.

De nordiska ländernas miljövårdskommitté har uppfattat förslaget så att en internationell luftvårdsfond skulle kunna finansiera bl. a. sådana

avsvavlingsåtgärder som annars inte kunde förverkligas i länder som är stora emittenter men har begränsade ekonomiska möjligheter. I bästa fall kunde dessa åtgärder minska emissionerna några tiotals procent i respektive nordiskt land. Av tabellen kan man dra slutsatsen att genom att minska utsläppen i ett enstaka land kunde fonden reducera svavelnedfallet i ett nordiskt land med som bäst knappt en procent.

En fond skulle inte öka mängden ekonomiska resurser som totalt kan satsas på miljövård. Fonden skulle betyda en överföring av utgifter från inhemska till utländska åtgärder. Dessa resurser kan enligt vår uppfattning utnyttjas bättre i respektive nordiskt land för miljövårdsutgifter. Fonden skulle också förorsaka en allvarlig avvikelse från principen om förorenarens kostnadsansvar (polluter pays principle), som är en grundläggande princip i de västeuropeiska industriländerna för sund miljövårdspolitik.

Genom fonden skulle de länder, företag och konsumenter som redan sköter sin egen andel av miljövårdsåtgärderna och uppbär deras kostnader, betala också åtgärderna annorstädes. Det betyder ju dubbelbelastning.

Mottagarlandet av fondpengarna kan minska sina egna ansträngningar för luftvård genom att lita på kontinuerligheten av stödet från fonden. Denna negativa, demoraliserande utveckling skulle enligt vår bedömning helt neutralisera fördelarna av en fond. Redan behandlingen av denna fondidé kan i princip förorsaka dröjsmål för luftvårdsåtgärder i sådana länder som skulle kunna tänka sig att dra nytta av fonden.

Den grundläggande strategin för att minska långväga, gränsöverskridande luftföroreningar bör vara att de nordiska länderna påverkar grannländerna i det internationella samarbetet. Konventionen om långväga, gränsöverskridande luftföroreningar är därvid ett viktigt instrument.

De nordiska ländernas miljövårdskommitté avstyrker mot denna bakgrund att en internationell luftvårdsfond byggs upp.

Oslo, 7. januar 1986

De Nordiske Industriforbunds fellesorgan

Knut Lofstad

Danmark

Miljøstyrelsen:

Miljøstyrelsen er enig med forslagsstillerne i, at forsuren og andre effekter af luftforureningen hører til de alvorligste og mest akutte miljøtrusler, specielt når sagen ses i nordisk perspektiv. Man er ligeledes enig med forslagsstillerne i, at gennemførelse af ECE-konventionen om grænsoverskridende luftforurening er et vigtigt skridt på vejen mod kontrol

med denne trussel. Endnu et vigtigt skridt bliver forhåbentligt taget i Helsingfors i denne måned, når en stor del af konventionens parter på mødet i konventionens eksekutivorgan formelt tilslutter sig en protokol, hvor det nordiske forslag om en forpligtende 30%’s reduktion af udslip-pene af svovldioxid i forhold til 1980-niveauet gennemføres. Efter Miljøstyrelsens opfattelse bør der imidlertid ikke standses ved dette. Yderligere reduktioner af forurenende udslip til luften bør følge disse aftaler op, og det har allerede været drøftet i flere internationale fora, hvilke yderligere foranstaltninger man burde satse på.

I relation til forslaget om en luftfond er det imidlertid Miljøstyrelsens opfattelse, at det må anses for tvivlsomt, om der i dagens Europa findes stater, hvis økonomi kan siges at være så svag, at der er tvingende nødvendigt med økonomisk bistand udefra for at løse problemerne med luftforurening. Efter Miljøstyrelsens opfattelse ville det f.eks. næppe være acceptabelt at udnævne Storbritannien til et sådant land. Bekæmpelse af luftforureningen er primært et spørgsmål om en række politiske valg, hvorved landenes økonomier og produktionsstruktur løbende udvikles i en mere miljøvenlig retning. Det er denne proces, som man bl. a. gennem internationalt samarbejde bør søge at påvirke således, at de enkelte lande indser deres egen interesse i de nødvendige moderniseringer.

Luftfondens aktiviteter vil let kunne opfattes som en uacceptabel indblanding i de pågældende landes indre anliggender. Der må således forventes at blive stillet relativt specifikke tekniske krav og krav om en vidtgående kontrol med anvendelse af midlerne.

Miljøstyrelsen skal yderligere pege på, at forslaget strider mod det alment accepterede princip i europæisk miljøpolitik om, at forurenere skal betale udgifterne ved forureningsbekæmpelse. I overensstemmelse med dette princip har man fra dansk side allerede påtaget sig store udgifter til begrænsning af luftforureningen, og man forventer, at andre lande gør det samme.

Miljøstyrelsen finder af ovennævnte grunde, at forslaget om en international luftfond ikke er et hensigtsmæssigt middel i den internationale miljøpolitik, og man kan derfor ikke anbefale forslaget.

Medlemsforslaget har været forelagt for Industriministeriet og Energi-ministeriet, som ikke har ønsket at fremføre bemærkninger til forslaget.

København, den 5. juli 1985

Henrik Wichmann

Finland

Utrikesministeriet¹:

Det internationella miljösamarbetet är ett av de viktigaste delområdena inom Finlands utrikespolitik. Miljöfrågorna har blivit centrala i industriländerna och det är allt mer uppenbart, att det internationella samarbetet är det enda medlet för bibehållandet och förbättrandet av miljön. Också inom FN-systemet utgör miljöfrågorna en viktig grupp som i allt större grad ansluter sig till relationerna mellan industriländerna och utvecklingsländerna.

Vid sidan av olika slags internationella medlemsavgifter har Finland deltagit i multilaterala finansieringsarrangemang i anslutning till miljöfrågor bl. a. genom att lämna bidrag till UNEP-fonden inom FN:s miljöprogram samt understött verksamheten inom den oavhängiga s. k. Brundlandkommissionen, som behandlar miljö- och utvecklingsproblem och som tillsatts av FN:s generalförsamling. Finland har vidare deltagit i finansieringsarrangemangen kring det europeiska samarbetsprogrammet (EMEP) för kontroll och utvärdering av långväga gränsöverskridanden, vilket genomförts inom ramen för konventionen om långväga gränsöverskridanden.

Beträffande det nordiska finansieringssamarbetet på miljöområdet må det konstateras att ett nordiskt samarbetsorgan för miljöårdsfrågor fungerar under Nordiska ministerrådet. Detta samarbetsorgan har inrättat ett relativt stort antal arbetsgrupper och med dem likställda organ. Deras verksamhet finansieras över ministerrådets budget, vars finländska andel utbetalas över utrikesministeriets huvudtitel.

Ovannämnda internationella finansieringsarrangemang täcker inte de direkta kostnaderna som föranleds av eliminerandet av miljönedsmutsning eller av ersättandet av miljöskador, vilket svarat mot Finlands ståndpunkt, enligt vilken kostnaderna av förhindrandet och ersättandet av skadliga miljöpåkänningar skall betalas av den som förorsakat dessa. Denna s. k. förorsakandeprincip har bl. a. fastställts i de rekommendationer som utfärdats av OECD.

Ett inrättande av sådan internationell luftvårdsfond, som avses i förslaget, skulle innebära en avvikelse från ovannämnda förorsakandeprincip och det skulle utan tvivel vara svårt att genom internationella arrangemang åstadkomma en fond.

Helsingfors den 7 juni 1985

Hannu Hämälä
Sektionschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Jord- och skogsbruksministeriet, byrån för internationella ärenden¹:

Ministeriet förenar sig om rådets för naturtillgångarna (*se nedan*) positiva ställningstagande och framhäver behovet av preventiva åtgärder för att förhindra en spridning av sådana skogsskador, som redan upptäckts bl. a. i mellersta Europa.

Helsingfors i juli 1985

Reino Uronen
Kanslichef

Hannu Vesa
Överinspektör

Jord- och skogsbruksministeriet, rådet för naturtillgångarna¹:

Först under den allra senaste tiden har man upptäckt hur omfattande inverkan luftföroreningar har på naturen. Skogsskadorna i en del länder i mellersta Europa har klart visat, att det utan skyndsamma luftvårdsåtgärder inte finns något hopp om en begränsning av dessa skador. Trots att föroreningarnas andel av skadorna och skadornas uppkomstmekanism i centrala delar ännu inte utretts, är det klart, att en minskning av utsläppen är det enda medel som kan medföra verkliga resultat. Gödsling av skogarna och övriga vårdåtgärder samt kalkning av vattnet har endast en minskande effekt på skadeverkningarna från dessa utsläpp.

Det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget har rätt i det hänseendet, att mångt europeiskt land – vars utsläpp utgör en betydande del av totalutsläppen i Europa – sannolikt inte förmår att tillräckligt effektivt ena rening av sina utsläpp utan ett ekonomiskt stöd från övriga länder. Ifall en luftvårdsfond inrättas, avviker förfarandet från den inom miljövärden gällande s. k. förorsakandeprincipen. Rådet för naturtillgångarna anser, att detta avvikande är begründat. Vissa länder är tvungna att själva använda svavelrikt stenköl och brunköl medan svavelfattigt stenköl säljer bra, bl. a. de nordiska länderna köper svavelfattigt stenköl. Således skulle exempelvis Polen behöva göra vidlyftiga reningsinvesteringar. Många andra länder i mellersta Europa har inte en verklig möjlighet att välja sitt bränsle.

Finlands och de övriga nordiska ländernas egna luftvårdsåtgärder kan inte i oändlighet förbättra luftens kvalitet utan endast en minskning av den utländska belastningen i framtiden kommer att innebära en betydande förbättring i situationen. Därför är det till nytta för Norden om man inrättar en luftvårdsfond och om fondens medel effektivt kan användas för att minska olika länders utsläpp.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Rådet för naturtillgångarna stöder inrättandet av en fond i enlighet med förslaget. Långväga gränsöverskridanden och luftföroreningar måste på grund av de upptäckta skadorna anses vara ett så stort hot, att en gemensam satsning av länderna är nödvändig för att minska och avskaffa problemet.

Helsingfors den 23 maj 1985

Jouko Tuovinen
Ordförande

Veikko Marttila
Generalsekreterare

Helsingfors universitet, konsistoriet:

I förslaget konstateras det att försurningen för närvarande utgör det allvarligaste och mest akuta miljöhotet. Den förorsakas enligt nu rådande uppfattning i första hand av svavel- och kväveföreningar som härstammar från fossila bränslen. Då samtidigt även förekomsten av tungmetaller och flera organiska gifter i luften ökat i oroväckande grad håller vi på många håll på jordklotet på att nå den övre gränsen för organismernas toleransförmåga. Ett exempel på detta är skogsskadorna i Mellaneuropa.

De som väckt medlemsförslaget konstaterar att man i de flesta europeiska länderna kommit till insikt om hur allvarliga föroreningsproblemen är och att det även uppstått en politisk beredskap att skrida till åtgärder. Vissa länders ekonomi är dock så svag att de inom närmaste framtid inte har möjlighet att effektivisera minskandet av föroreningsutsläpp. Av denna anledning anser de som väckt förslaget att finansieringen av detta bäst kunde anordnas med hjälp av en internationell luftvårdsfond.

Enligt en internationellt accepterad princip tillhör ansvaret för kostnaderna för bekämpningen av föroreningar och av de skador som dessa förorsakat den som med sin verksamhet förorsakar föroreningarna. Det är tvivelaktigt att frångå denna ansvarsprincip.

Eftersom skogarna har en avgörande ekonomisk och ekologisk betydelse såväl i Finland som i de övriga nordiska länderna, bör man skrida till alla tänkbara åtgärder för att minska försurningen och andra luftföroreningar. Då långväga gränsöverskridanden i synnerhet från Mellan- och Östeuropa till de nordiska länderna är ett konstaterat faktum, är problemet obestridligt internationellt och förutsätter också interationella lösningar.

ECE-konventionen från år 1979 tar framför allt sikte på att minska långväga gränsöverskridanden genom att minska försurande utsläpp från nya anläggningar och därigenom försurningen. Genom konventionen har man skapat en god grund för internationellt samarbete på området.

Ett annat problem i anslutning till den växande användningen av fossila bränslen är ökningen av koldioxid i atmosfären samt globala klimatförändringar som en följd av detta. Även då det gäller detta problem är sådana åtgärder viktiga som siktar på att minska ökningen av användningen av fossila bränslen.

En möjlighet att lösa problemen är det nu planerade grundandet av en internationell luftvårdsfond. På detta sätt kunde internationella medel riktas på sådana åtgärder som siktar på att minska förurningen och de utsläpp som förorenar luften. Även om man bör hålla fast vid den ovan nämnda principen om att "den som förorenar också betalar", kunde man ur fonden bevilja lån för byggandet av luftskyddsanläggningar för att skydda sjöar och skogar i Europa åt de länder som inte direkt själva kan finansiera verksamheten. I detta sammanhang är det också skäl att fästa uppmärksamhet vid att de europeiska staternas betalningsförmåga i en fråga av denna art är ett tämligen relativt begrepp. Det är i hög grad fråga om med hurdana åtgärder och relativa uppoffringar var och en nation anser det vara motiverat att skydda naturens produktivitet och livsduglighet i sitt eget land även i framtiden.

Tillsvidare saknas grundligare kännedom om de s. k. försurande regnen och om mekanismen för uppkomsten av de skador som de förorsakar. Detta innebär att de nu vidtagna bekämpningsåtgärderna kan vara fel riktade och att de föreslagna ekonomiska investeringarna senare kan visa sig mindre effektiva. Det bör dock läggas märke till att det inte längre är möjligt att uppskjuta vidtagandet av åtgärder genom att vädja till att man måste vänta på de resultat som forskningen ger, utan man måste skrida till motåtgärder på basen av den kunskap som vi nu har. I fortsättningen kunde dock effekten av motåtgärderna ökas med hjälp av nya forskningsrön och därigenom kunde antalet felinvesteringar minskas. En effektiv luftskyddsforskning, gemensamma internationella konventioner och nationella åtgärder kunde dock ha en många gånger större betydelse för skyddandet av skogarna och sjöarna i Europa än den föreslagna luftvårdsfonden.

Helsingfors den 5 juni 1985

Johan Wrede

Prorektor

Jorma Äijö

Konsistoriets sekreterare

Vattenstyrelsen:¹

Spridningen av luftburna föroreningar, som blivit en central miljönedsmutsande faktor, är en process över riksgränserna. Den torde med framgång kunna motarbetas genom internationellt samarbete. Vattenstyrelsen anser det värt att understödjas att man på det i medlemsförslaget angivna sättet utreder möjligheterna till konkreta åtgärder. Vid undersökning av möjligheterna att inrätta en internationell luftvårdsfond, bör man i synnerhet försäkra sig om att fonden på lång sikt fungerar i enlighet med principen om förorsakandet och att de insamlade medlen verkligen utnyttjas till åtgärder som syftar till att reducera och förebygga utsläpp som förorsakar försurning.

Helsingfors den 3 juni 1985

Simo Jaatinen
Generaldirektör

Jaakko Mikkola
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

De undersökningar av regnvattnets kvalitet som gjorts i Finland under 50-, 70- och 80-talet visar tydligt att det är främst Åland och sydvästra Finland som drabbas av det sura nedfallet jämfört med övriga Finland.

Så visar t. ex. mätningar av surhetsgraden (pH) tydliga ökning under 70- och 80-talet jämfört med resultaten från 50-talet. Årsmedianvärdet i nederbörden understiger ofta det kritiska pH-värdet 4,6–4,7 (Åland 4,4).

I landskapet Åland som nästan helt saknar tung luftförorenande industri, har under senaste år gjorts iakttagelser om skador på skog och märkbara försurningar av vissa åländska sjöar.

Det luftburna sura nedfallet som når Åland emanerar till största delen från omkringliggande stora bosättningscentra och från stora industricentra på kontinenten och i Storbritannien. Landskapsstyrelsen anser det därför värdefullt att inrätta en internationell luftvårdsfond som kan bistå ekonomiskt svaga länder att satsa på bättre rening och mindre försurande utsläpp.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Hänvisande till ovensagda omfattar landskapsstyrelsen det ifrågavarande medlemsförslaget.

Mariehamn den 21 maj 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Rolf Vennström

Landskapsveterinär

Luftvårdsföreningen r.y.:¹

Enligt luftvårdsföreningens uppfattning är utvecklingsländernas största miljöproblem förknippat med exploateringen av naturresurserna och med exploaterings nedslitande inverkan på den ursprungliga naturen. Den viktigaste och centralaste målsättningen för det nuvarande utvecklingsbiståndet bör därför vara att avskaffa detta problem. Luftvårdssynpunkterna bör naturligtvis beaktas som en del av systemet med utvecklingsbistånd, men härför behöver man inte en särskild fond.

Luftvården är i dag ett problem i de utvecklade industriländerna. Försurningen och dess följder kan i huvudsak ses endast i de mest utvecklade länderna. Luftvårdsföreningen anser, att man bör sträva till att de industrialiserade (utvecklade) länderna använder sina extra resurser för att minska sina egna utsläpp. Denna målsättning tjänar också bäst de nordiska länderna, som ligger nära de stora utsläppskällorna.

Luftvårdsföreningen anser det vara av mycket stor vikt att forskning kring luftvården ökas och att det internationella forskningssamarbetet utvecklas. Därigenom kan man bäst tillgodogöra sig den nyaste teknologiska kannedomen om bl. a. reducerandet av utsläppen.

Helsingfors den 22 maj 1985

På vägnar av Luftvårdsföreningen r.y.

Eija Lumme

Ordförande

Raisa Paakki

Sekreterare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Finlands naturskyddsförbund r.f.¹:

Finlands naturskyddsförbund meddelar härigenom sitt stöd till att en internationell luftvårdsfond inrättas i överensstämmelse med medlemsförslaget.

Utan ett internationellt finansieringsstöd är ekonomiskt svaga länder inte i stånd att själva minska sina utsläpp. Flera av dessa länder (bl. a. Polen) utgör emellertid avsevärda källor till luftföroreningar. Genom luftföroreningars långväga gränsöverskridanden berör bl. a. försurningsproblemen för tillfället samtliga länder i Europa.

De medel som behövs för en internationell luftvårdsfond skulle i överensstämmelse med medlemsförslaget kunna erhållas genom avgifter på fossila bränslen.

Helsingfors den 15 augusti 1985

Finlands naturskyddsförbund r.f.

Rauno Ruuhijärvi
Ordförande

Esko Joutsamo
Generalsekreterare

Island**Statens hygieniska institutet²:**

Hygieniska institutets luftföroreningsavdelning stödjer ovannämnda medlemsförslag om upprättandet av en internationell luftvårdsfond och att fonden tillförs kapital genom att avgiftsbelägga bränsle.

Hygieniska institutets luftföroreningsavdelning bedömer det rimligt att fondens kapital främst används för att minska svaveldioxid- och kväveoxidföroreningar men även för att stödja forskning angående dessa ämnens spridning och inverkan på naturen.

Reykjavik den 12 juli 1985

Ólafur Pétursson
Direktör

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Yttrandet översatt från isländska.

Naturvernrådet¹:

Naturvernrådet har mottatt for uttalelse to forslag som er fremsatt i Nordisk Råd angående luftforurensning. På den ene side er det tale om et forslag om opprettelse av et internasjonalt fond for vern mot luftforurensning (A 707/s) og på den annen side om oppsyn med luftforurensning som føres fra det ene land til andre (A 723/s).

Naturvernrådet er helt enig med forslagsstillerne i at miljøspørsmål blir en stadig viktigere del av det nordiske samarbeid og at disse spørsmål blir stadig viktigere i hele verden.

Dette samarbeid er av stor verdi for oss islendinger; det vet de best som har deltatt i det. Selv om det føres mindre luftforurensning hit fra andre land enn til andre nordiske land, anser Naturvernrådet det ikke desto mindre for en selvfølge at islendingene etter evne bidrar med sitt arbeid, innenlands så vel som på det internasjonale plan, til å redusere slik forurensning – og egentlig all forurensning – så godt det lar seg gjøre.

Naturvernrådet finner derfor all grunn til at Island skal støtte det forslag det her er tale om, og delta i det arbeid som det forutsetter.

Reykjavík, 4. desember 1985

Gísli Gíslason

Adm.dir.

Norge**Miljøverndepartementet:**

Nordisk Råd har foreslått at det opprettes et internasjonalt luftvernfond. Forslaget innebærer at fondet skal kunne finansieres gjennom avgifter på fossile brennstoffer og at de inkomne midlene skal kunne brukes til tiltak som minsker forurensende utslipp. Økonomisk svake land skal da i første rekke tilgodeses.

Miljøverndepartementet er enig med forslagsstillerne i at luftforurensning og forsurening hører til de alvorligste og mest akutte miljøtrusler vi i dag står overfor, spesielt sett i nordisk perspektiv.

Departementet er også enig i at arbeidet innen ECE-konvensjonen om langtransporterte grenseoverskridende luftforurensninger er ytterst viktig og at det fortsatt må jobbes hardt og aktivt for å utvide det internasjonale engasjement under denne konvensjonen.

Departementet ser imidlertid klart problemer med det framsatte forslaget.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Utgangspunktet for bekjempelse av forurensninger både i de nordiske land og i store deler av verden forøvrig er det såkalte "Polluter pays principle". Dette betyr at det er forurenseren selv som betaler hva det koster å rense utslippet til en akseptabel standard eller, i verste fall, å betale de skader som utslipp fører med seg.

Departementet mener at dette prinsippet også må gjelde for forurensninger over landegrensene. Et fond som betaler for rensetiltak i økonomisk svake land vil stride mot dette prinsippet, og vil kunne føre til at en uønsket og uoptimal industristruktur blir opprettholdt. Fondets intensjoner vil også kunne oppfattes som en uakseptabel innblanding i de pågjeldende lands indre anliggender.

Miljøverndepartementet vil på dette grunnlag ikke anbefale forslaget om opprettelse av et slikt fond som antydnet i medlemsforslaget.

Oslo, 9. november 1985

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Underdirektør

Karen Jørgensen

Norges naturvernforbund:

Norges naturvernforbund støtter det fremsatte forslag om at Nordisk Råd tar initiativ med sikte på opprettelse av et internasjonalt fond for luftvern. Vi er også enig i at fondet bør etableres gjennom ilegging av en avgift på fossile brennstoff.

Naturvernforbundet setter pris på dette initiativet – som forholdsvis raskt vil kunne bidra til å oppnå konkrete resultater i kampen mot den alvorlige trussel som sur nedbør og andre typer luftforurensninger representerer.

Oslo, 12. juni 1985

Norges naturvernforbund

Torbjørn Paule

Gen.sekr.

Thor Midteng

Norsk forening for bekjempelse av luftforurensning:

Foreningen er tilhenger av at prinsippet om at "forurenseren skal betale" skal være det bærende prinsipp i bekjempelse av luftforurensning. Vi erkjenner imidlertid at de økonomiske forhold i enkelte land, fører til at det der ikke i tilstrekkelig grad gjennomføres tiltak som reduserer luftforurensningene, som også gir skadevirkninger i andre land, deriblant Norden.

Foreningen stiller seg derfor positivt til at de nordiske land i fellesskap undersøker mulighetene for opprettelsen av et internasjonalt fond for bekjempelse av luftforurensningsskader.

Foreningen mener at teknologien for tilfredsstillende rensing av utslipp og effektiv energibruk er tilstede. Bindende internasjonale konvensjoner vil være et effektivt virkemiddel for å få redusert utslippene av grenseoverskridende luftforurensninger.

Oslo, 2. mai 1985

Norsk forening for bekjempelse av luftforurensning

Alf Reistad

Sekretær

Sverige

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI):

SMHI stödjer uppfattningen att försurningsproblematiken inte kan lösas utan långtgående internationellt samarbete. Metoder och åtgärder för att begränsa utsläppen är det mest angelägna i ett sådant arbete. De ekonomiska förutsättningarna är ofta ett hinder och inrättandet av en fond borde kunna underlätta finansiering av åtgärder ledande till en önskvärd minskning av utsläppen.

En huvudfråga för de nordiska länderna i detta sammanhang är: Hur och var skall resurserna satsas för att få bäst effekt på miljön i Norden? Detta är en form av optimeringsproblem där modeller för långdistanstransport (LRTAP) av luftföroreningar kan förbättra beslutsunderlaget. Hur mycket exempelvis bättre blir det i Sverige, Norge eller Finland då en viss rening installeras i södra Polen (till en viss kostnad) eller i norra Polen (hög källa, låg källa) etc.

SMHI:s uppfattning är att NMR borde ställa krav på att en sådan optimering görs. Detta skulle utgöra ett viktigt underlag för vad man kan tänkas få ut av fondens olika insatser. I ett framtidsperspektiv så kan t. ex.

metaller, PAH och de så aktuella dioxinerna och dibensofuranerna också kunna behandlas i LRTAP-modeller, för att belysa fjärrtransporten av dessa ämnen.

Norrköping den 13 juni 1985

Lars Ag
Generaldirektör

Sture Ring
Förste Statsmeteorolog

Skogsstyrelsen:

Från stora delar av Centraleuropa och även Nordamerika har de senaste åren kommit rapporter om skogsskador. Likartade skadebilder har noterats också i Sverige och övriga nordiska länder. Flera faktorer nämns som tänkbar orsak till de ökande skadorna. Luftföroreningar är en av dessa.

Nedfallet av luftföroreningar över Norden härrör dels från utländska och dels från inhemska källor. Den pågående försurningen av vegetation, mark och vatten tillsammans med luftföroreningarnas direkta effekter på levande organismer framstår som ett av de allvarligaste globala miljöproblemen. På såväl nationell som internationell nivå har vissa ansträngningar gjorts för att reducera utsläppen. Mot bakgrund av den pågående utvecklingen kan emellertid resultaten inte anses tillräckliga. Ytterligare insatser behövs.

Orsakssambanden mellan luftföroreningar och förekomsten av skogsskador är i dagsläget inte helt klarlagda. Mot bakgrund av skogens mycket stora betydelse för de nordiska länderna är dock bevisen tillräckliga för att snarast vidta utsläppsbegränsande åtgärder i samarbete med andra länder. Skogsstyrelsen anser det angeläget att alla tänkbara vägar prövas för att bryta utvecklingen mot ökande skogsskador. Nordiska rådets förslag kan därvid vara en del av ett samlat program för emissionsbegränsningar. Skogsstyrelsen stöder sålunda det framlagda principförslaget.

Jönköping den 20 maj 1985

Björn Hägglund

Hans Liedholm

Statens naturvårdsverk (SNV):

Naturvårdsverket vill framhålla att insatser mot försurningen och luftföroreningarna måste göras i hela Europa om miljöproblemen skall kunna lösas. Inom ramen för konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar har de nordiska länderna verkat för att samtliga länder skall skära ned sina försurande utsläpp – i ett första steg svavelutsläppen med minst 30%. Som ett resultat härav beräknas ett särskilt avtal om en minskning av svavelutsläppen kunna skrivas under av konventionsparternas miljöansvariga ministrar i sommar.

Naturvårdsverket menar att de nordiska länderna i det fortsatta arbetet inom ramen för konventionen närmast bör inrikta sig på att få fram ytterligare konkreta överenskommelser om utsläpps begränsningar. Bl. a. bör man söka få till stånd åtaganden om att minska kväveoxidutsläppen.

Frågan om en internationell luftvårdsfond måste enligt verkets uppfattning studeras ytterligare innan konkreta förslag kan läggas fram. Det är angeläget att klarlägga

- vad som är en kostnadseffektiv fördelning av åtgärder mot försurning och luftföroreningar för Europa som helhet
- hur konkurrensvillkoren för olika länders företag påverkas av de avgifter och bidrag som skall utgå i ett gemensamt finansieringssystem
- hur ländernas egenfinansierade åtgärder mot försurning och luftföroreningar påverkas av en gemensam finansiering av vissa åtgärder
- hur kostnadsfördelningen mellan olika länder blir vid olika utformning av systemet.

I de arbetsgrupper som inrättats under konventionens verkställande organ har man börjat studera hur de försurande utsläppen i Europa skulle kunna minskas på ett kostnadseffektivt sätt. En analys av kostnadseffektiva strategier för Europa har även påbörjats vid IIASA.

Naturvårdsverket föreslår att Sverige i ett första steg tar upp frågan om en internationell luftvårdsfond med övriga nordiska länder. Syftet skulle vara att undersöka om det finns förutsättningar för ett gemensamt nordiskt förslag att utreda frågan inom ramen för konventionsarbetet.

Solna den 28 maj 1985

Valfrid Paulsson

Kerstin Lövgren

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU):

SLU instämmer i bedömningen att försurningen utgör det för närvarande allvarligaste och mest akuta miljöhotet. Tidigare har luftföroreningarnas samband med försurning av sjöar och vattendrag påvisats i form av omfattande biologiska förändringar, bl. a. fiskdöd. Grundvattenförsurning har påvisats. Under de senaste fem åren har det också fastslagits att Central-europa har fått omfattande skador på skog och mark. För nordiskt vidkommande är frågan om skogs- och markskador ett ytterst aktuellt problem. Speciellt misstänks direktpåverkan på växter av gaser som ozon. Under det senaste halvåret har nya forskningsresultat visat att markförändringar med försurning och näringsutarmning föreligger i det sydligaste Sverige. Dessa ses som ett resultat av det atmosfäriska, antropogena nedfallet. Förändringarna leder bl. a. till att tungmetaller kommer i omlopp och att skador på växter och organismer inte kan uteslutas.

Den sammanlagda hotbilden markerar klart att kraftåtgärder måste vidtas internationellt för att minska utsläppen av svavel och kväveoxider. Detta gäller alla länder. Mot denna bakgrund stöder SLU förslaget att Nordiska rådet utreder förutsättningarna för att inrätta en internationell luftvårdsfond. SLU är däremot inte berett att ta ställning till hur fonden bör finansieras. Det är angeläget att undersöka vilka hinder som skulle föreligga för en sådan fond samt att klara ut vilka möjligheter den skulle ge för att uppnå en reduktion av utsläppen i länder där de ekonomiska förutsättningarna i dag saknas.

Uppsala den 24 maj 1985

Mårten Carlsson

Bengterik Ronne

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning:

De senaste åren forskning har på ett klart sätt visat att miljöeffekter i form av försurning, skogsskador etc. endast kan elimineras genom långtgående utsläppsbegränsningar. De åtgärder som erfordras sträcker sig långt utöver den reduktion av svavelutsläppen på 30% som ett stort antal länder i dag accepterat. Förutom ytterligare begränsning av svavelutsläppen måste utsläppen av andra ämnen, t. ex. kväveoxider och kolväten, också kraftigt begränsas. Kostnaderna för dessa framtida åtgärder kommer att bli mycket höga, och möjligheterna att få länder med svaga ekonomier att ta på sig sådana kostnader kommer att bli små.

Om de skandinaviska länderna skall nå framgång i sitt arbete att förmå andra länder att på ett liknande sätt som i Skandinavien minska sina

utsläpp, torde det i framtiden krävas insatser utöver internationella förhandlingar och ett normalt tekniskt-vetenskapligt utbyte. Nya vägar bör därför prövas och inrättandet av en europeisk luftvårdsfond för att underlätta investeringar är en intressant möjlighet. Men det är enligt vår uppfattning bara en väg av flera. Ett intensifierat och målinriktat arbete för överföring av tekniska kunskaper liksom forskning och utveckling kring åtgärder som är anpassade till de aktuella förhållandena i respektive land är exempel på andra vägar. Ytterligare en möjlighet kan vara inrättandet av ett konsult- och rådgivningsorgan kring åtgärdsteknik och åtgärdsstrategier.

IVL anser att möjligheten att inrätta en luftvårdsfond enligt förslaget bör utredas, även om svårigheterna torde vara mycket stora. I utredningsarbetet bör dock ingå att utreda andra vägar för att aktivt stödja andra länder i deras arbete att minska utsläppen.

Göteborg den 30 maj 1985

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

Peringe Grennfelt

Svenska naturskyddsföreningen:

Försurningen är ett av vår tids största hot mot miljön. För att undanröja detta hot krävs såväl nationella som internationella åtgärder. Inrättandet av en internationell luftvårdsfond finansierad på det sätt som föreslås i medlemsförslaget skulle enligt föreningens mening kunna göra det lättare att få åtgärder genomförda även i länder som har svårt att själva bekosta nödvändiga satsningar. Föreningen välkomnar och tillstyrker förslaget. Föreningen vill tillägga att det är önskvärt att fondens medel inte enbart kan användas i fråga om försurande luftföroreningar utan för ett så brett spektrum av luftföroreningar som möjligt.

Föreningen vill också erinra om att ett snarligt förslag diskuterades i Sveriges riksdag den 8 maj i år och att riksdagen därvid i full enighet beslutade ge regeringen till känna att den ansåg att förslaget förtjänade att vidare övervägas av regeringen (JoU 1984/85: 28 mom. 2).

Stockholm den 12 juli 1985

Svenska naturskyddsföreningen

Per Wramner

Ordförande

Bo Olsson

Sekreterare

Medlemsförslag

om skydd av Tana-, Torne-, Muonio- och Könkä- mäenoälvar

(Väckt av Kaj Bärlund, Hannu Kemppainen och Helena Pesola)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordkalottkommittén:

NKK tillstyrker principiellt förslaget om ett gemensamt nordiskt skydd för de aktuella älvarna. Innan ett mera detaljerat yttrande kan avges borde både omfattning och natur av skyddet utredas mera noggrant. Speciellt viktigt är att utreda hur det planerade skyddet kommer att påverka de levnadsförhållanden och livsmiljö som befolkningen har i dessa älvdalar.

Rovaniemi den 31 oktober 1985

Asko Oinas

Nordkalottkommitténs ordförande, Landshövding

Danmark

Danmarks Naturfredningsforening har i skrivelse den 31 maj 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet¹

— — — bifogade yttrande från Rådet för naturtillgångarna (se nedan) anser ministeriet det ändamålsenligt att avge en rekommendation om att de

¹ Yttrandet översatt från finska.

i förslaget nämnda gränsfloderna samt Enareälv, som inte ingår i förslaget, skall bibehållas i sina nuvarande tillstånd, då de är ekonomiskt värdefulla vattendrag för vandringsfiskar.

Helsingfors den 24 september 1985

Reino Uronen
Kanslichef

Hannu Vesa
Överinspektör

Lapplands länsstyrelse¹:

— — — meddelar länsstyrelsen att den i princip intar en positiv ställning till idén om skydd av ifrågavarande älvar. Innan ett mer detaljerat yttrande avges bör man dock närmare utreda skyddets art och omfattning samt dess inverkan på befolkningens livsförhållanden och levnadsmiljöer.

I fråga om Tana-, Torne-, Muonio- och Könkämäenoälvar har man redan i Finland inlett eller kommer i den närmaste framtiden att inleda relativt omfattande utrednings- och planeringsprojekt, i vilka den framtida utvecklingen inom områden kring dessa älvar underkastas en helhetsgranskning. Därför föreslår länsstyrelsen att ovan anförda utrednings- och planeringsprojekt som ett första skede utsträcks till grannländernas områden i ett samnordiskt ställningstagande.

Rovaniemi den 15 augusti 1985

Asko Oinas
Landshövding

Olavi Korpinen
Kanslichef

Vattentyrelsen¹:

Efter att ha behandlat ärendet vid sin session och omröstat därom anför vattentyrelsen som sitt yttrande värdsamt följande.

Ifrågavarande vattendrag har ett stort värde ur fiskerihushållningens, rekreationsanvändningens, turismens och forskningens synvinklar. Detta värde har framhävts även i vattentyrelsens beslut, ställningstaganden och åtgärder beträffande dessa vattendrag. Exempelvis i de rekommendationer för åtgärder som ingår i en helhetsplan för användningen av vattnen i Lappland har ifrågavarande vattendrag konstaterats vara speciellt värde-

¹ Yttrandet översatt från finska.

fulla i fråga om deras vattennatur och -landskap, varför skyddet av vattennaturen och vattenlandskapet bör ha en central betydelse då deras användning planeras. Ytterligare har vattenstyrelsen i sina rekommendationer framfört, att en plan för skydd och användning bör uppgöras för Tanaälv.

Vattenstyrelsen har för en annan användning av vatten iståndsatt Torneälvs biflöden, på vilka flottningen är avslutad. I vattenförvaltningens planeringsprogram för innevarande år ingår en förbättring i möjligheterna att fortplanta lax i Tanaälv inom området för Utsjoki kommun. Med tanke på en naturlig förökning av unglaxproduktionen och i syfte att bibehålla den genetiska mångfalden av laxbeståndet har det ansetts vara nödvändigt att säkerställa bibehållandet av fiskvägarna i biflodernas mynningar och produktionsområdenas oberördhet i bifloderna. Som erforderliga åtgärder har betraktats uppmuddringar i vissa biflodernas mynningar, ändringar av bro- och rörkonstruktionerna sålunda, att dessa är bättre med tanke på fiskbestånden samt stöd och skydd mot ras på stränder. För att avskaffa hinder för fiskarnas rörelse uppåt har det ansetts vara nödvändigt att i vissa bifloder bygga fiskvägar i fall utformade av branta klippor.

Som bäst utarbetas en plan för Tanaälv och dess biflöden; planen omfattar landningsställen och fiskfält. För Torne-, Muonio- och Könkämäenoälvar inleder Lapplands regionplanförbund som bäst i samarbete med Sverige ett omfattande planeringsprojekt, som bl. a. berör regionstruktur och näringar, naturtillgångar, fiskerihushållning, turism samt ett utvecklande av användningen av stränder och vattendrag.

I den del av Torneälvs vattendrag som finns på den finska sidan ingår en fjärdedel av den återstående vattenkraft som kan byggas ut. Vattendraget är nästan outbyggt, för endast på den finska sidan av Tengeliöälvs biflöden finns tre vattenkraftverk, och dessutom regleras två av dess sjöar.

Enligt vattenstyrelsens uppgifter hotas ifrågavarande älvar inte av sådana planer, vilkas genomförande skulle väsentligen inverka på dessa älvars tillstånd.

Flera beaktansvärda och till och med problematiska omständigheter står i samband med eventuellt genomförande av skyddet. För det första, ett sådant skyddsbeslut som berör tre stater skulle ha betydande inverkningsar, varför beslutet borde grundas på tillräckliga utredningar, speciellt då man inte känner till sådana orsaker som skulle medföra att beslutsfattandet borde påskyndas.

Å andra sidan kan det vara svårt att definiera skyddets innehåll. För att skyddet skulle vara effektivt borde det, förutom spärrandet av kungsådaran, också gälla vattendragets ändring och vattens kvalitet. Exempelvis de begränsningar som eventuellt fastställs för en belastning av vattendragen, kunde vara svåra att definiera. Sådan användning eller andra åtgärder i anslutning till vattentillgångarna, vilka inte äventyrar vattendragens skyddsvärde, borde dock inte onödigt förhindras eller begränsas. Speciellt då man i skyddet framhäver skyddet av den ursprungliga naturen eller en

vattnekologisk forskning kan till och med små åtgärder som inriktas på vattendrag, motarbetas. Till exempel i Torneälvs vattendrag kan det vara nödvändigt att genomföra röjningar och terrasseringar som åsyftar ett skydd mot översvämningar, eftersom det i vattendraget både senaste vår och i synnerhet föregående vår har förekommit översvämningar som förorsakats av isdammar och som medförde stora skador. På motsvarande sätt kan det vara nödvändigt att på vissa ställen utföra röjningar exempelvis med anledning av iståndsättandet av vattendrag och båttrafiken. Genom skyddet borde man i själva verket inte fjättra vattendragen sålunda, att man förhindrar ett sådant aktivt utvecklande av vattendragen, som beaktar behoven av och möjligheterna till en mångsidig och föränderlig användning av vattendragen och som samtidigt bibehåller skyddsvärdet.

För det tredje, innan skyddsbeslut fattas borde man göra en grundlig bedömning av de effekter på området befolkning som skyddsbeslutet förorsakar samt utredningar om en kompensation av eventuella skadeverkningar. Eftersom skyddet skulle förhindra åtminstone en utbyggnad av vattenkraft borde samhället på de områden som är i sin energiförsörjning praktiskt taget helt och hållet beroende av osäker utländsk elimport, kunna erbjuda elenergi för befolkningen lika förmånligt som om småvattenkraft på området kunde utnyttjas för befolkningen på området. Ytterligare borde man ännu utreda om det finns behov att utvidga skyddet även till Tengelöälvns biflöden, eftersom det i området redan finns tre vattenkraftverk, av vilka ett alldeles i den nedre ändan av vattendraget. Angående förnyandet av ifrågasvarande verk och om inledande av en reglering av en sjö ovanför kraftverket utfärdades ett beslut av vattendomstolen i juni 1985.

Samtidigt som skyddet garanterar att vissa funktioner fortgår och utvecklas, kan det också innebära sådana restriktioner som medför att användningen av vattendraget och verksamheten som inverkar på vattendragen inte kan utvecklas enligt alla nya behov och möjligheter. Man torde kunna vara tvungen till restriktioner för t. ex. fiskodling, dikning av skogar och myrar, gödsling av åkrar och skogar samt i allmänhet för användningen av stränder.

Med stöd av det ovan anförda förordar vattenstyrelsen i princip skyddet av Tanaälv, Torneälv, Muonioälv och Könkämäenoälv. Eftersom ifrågasvarande beslut skulle vara mycket vittgående, borde man emellertid i detta skede göra endast en framställning om att man tillsammans utreder behovet att skydda dessa älvar samt om ifrågakommande medel, möjligheter, omfattning och inverknings. Oberoende av detta borde man se till att användningen av ifrågasvarande älvar i överensstämmelse med naturhushållningen befordras genom att man i första skedet uppgör utredningar därom.

Av förslaget framgår inte på vilka sätt skyddet är avsett att genomföras. Vattenstyrelsen anser, att det inte är ändamålsenligt att fatta ett eventuellt skyddsbeslut i samnordisk regi, exempelvis i form av ett beslut av Nordiska rådet. Nordiska rådet torde därför kunna i det här ärendet göra endast

en rekommendation om att skyddet skall fås till stånd. Eftersom skyddet skulle vid sidan av Finland gälla endast Sverige och Norge, med vilka Finland har ingått överenskommelser om gränsvattendrag, borde ett eventuellt skydd genomföras genom att dessa överenskommelser kompletteras.

Helsingfors den 14 augusti 1985

R. Savisaari
Överdirektör

Markku Ollila
Byråingenjör

Rådet för naturtillgångarna¹:

Gränsfloderna, i fråga om vilka ett förslag till skydd har väckts, åtnjuter skydd för Sveriges och Norges vidkommande genom beslut av dessa länders riksdagar. I Finland har miljöministeriet inte infört dessa i sitt förslag till ett program om skydd till forsar, vilket blev färdigt senaste sommar. Till grund torde ha legat den uppfattningen att internationellt-rättsliga synpunkter skulle utgöra hinder för ett beslut om skydd av gränsfloderna. Enligt de uppgifter som Rådet för naturtillgångarna har fått och med anledning av Sveriges och Norges skyddsbeslut finns inte några sådana hinder. Därför borde Tana-, Torne-, Muonio- och Könkämäenoälvar samt Enareälv, som inte ingår i förslaget, införas i regeringens proposition om en lag angående skydd av forsar även för kungsådrans och inte bara för biflodernas vidkommande. Rådet för naturtillgångarna stöder det i medlemsförslaget föreslagna skyddet och anser det ändamålsenligt att Nordiska rådet ger regeringarna en rekommendation om vidtagande av konkreta åtgärder, så att de ovan angivna gränsfloderna förblir sådana som de är i dag: ur fiskerihushållningens synvinkel värdefulla laxvattendrag.

Helsingfors den 20 september 1985

Unto Ruotsalainen
Viceordförande

Veikko Marttila
Generalsekreterare

Centralen för turistfrämjande:

Enligt Centralens för turistfrämjande uppfattning har det inte aktualiserats planer på att bygga ut ifrågavarande forsar, och med tanke på turismen

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

i området är det viktigt att ifrågavarande älvar också i framtiden bevaras i naturligt tillstånd.

Tana älv är Europas förnämsta laxälv och samtidigt Utsjokis trumfkort i turismen. Också gränsälvarna mellan Sverige och Finland är betydande sportfiskeregioner, även om de som laxälv inte kan mäta sig med Tana älv. Som outbyggda lämpar älvarna sig för exkursioner och båtfärder och de har en turistisk attraktion som bl. a. turistföretagarna i Lappland utnyttjar genom att årligen anordna en internationell kanottävling (Arctic Canoe Race) från Kilpisjärvi till Torneå, i syfte att öka efterfrågan på turisttjänster i regionen.

Helsingfors den 4 september 1985

Jukka Juusela
Avdelningschef

Marja Taskinen
Forskare

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 15 maj 1985 meddelat, att landskapet inte direkt berörs av frågan.

Suomen kunnallisiitto — Finlands kommunförbund har i skrivelse den 21 maj 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Lapin maakuntaliitto r.y. (Lapplands landskapsförbund r.f.)¹:

Lapin maakuntaliitto anser, att skydd av de i medlemsförslaget angivna älvarna och deras förgreningar är begrundat och framför, att Finlands delegation vidtar de åtgärder som nämns i medlemsförslaget för att få till stånd ett gemensamt skydd av Tanaälv, Torneälv, Muonioälv och Könkämäenoälv. De juridiska omständigheter som eventuellt står i samband med skyddet bör redas ut behörigen i samband med att ett beslut om skyddet förbereds.

Rovaniemi den 26 augusti 1985

Lapin maakuntaliitto r.y.

Lasse Näsi
Ordförande

Timo Hannula
Verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands naturskyddsförbund r. f.¹:

— — meddelar att förbundet kraftigt understöder medlemsförslaget om skydd av Tana-, Torne-, Muonio- och Könkämäenoälvar.

Ärendet är mycket aktuellt i Finland eftersom ett av miljöministeriet utarbetat förslag om skydd av forsar omfattar Tana-, Torne-, Muonio- och Könkämäenoälvarnas förgreningar på den finska sidan. Däremot kräver skyddet av själva gränsfloderna ett avtal mellan Sverige och Norge.

Naturskyddsförbundet hoppas att Nordiska rådet påskyndar åstadkommandet av ett dylikt avtal.

Helsingfors den 15 augusti 1985

Finlands naturskyddsförbund r. f.

Rauno Ruuhijärvi

Ordförande

Esko Joutsamo

Generalsekreterare

Norge

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet har vurdert ovennevnte forslag om vern av norsk-finske grenseelver. Tanavassdraget ble formelt vernet mot kraftutbygging den 30. oktober 1980. Vår vurdering av ovennevnte forslag tar utgangspunkt i denne behandling, samt i gjeldende norsk lovgivning.

Utnyttelsen av norske vassdrag er regulert gjennom ulike lover, i første rekke vassdragsloven, vassdragsreguleringsloven og forurensningsloven. Forvaltningsansvaret for de to første tilligger Olje- og energidepartementet, mens Miljøverndepartementet har ansvaret for den siste.

Vernet av norske vassdrag har i hovedsak foregått gjennom arbeidet med en verneplan for vassdrag. Dette arbeidet tok til tidlig på sekstitallet og er ennå ikke avsluttet. Det er Olje- og energidepartementet som har det formelle ansvar for saksbehandlingen i samband med arbeidet for en slik verneplan. Det skyldes at flertallet av de vassdrag som pr i dag er vernet mot kraftutbygging er vernet med hjemmel i konsesjonslovgivningen for vassdrag. I medhold av disse lover kan det riktignok nektes konsesjon for utbygging, men de gir ikke noen hjemmel for vedtak om fredning. Kvalitativt er verneplanen altså begrenset til beskyttelse mot inngrep som følge av kraftutbygging. Men også andre former for inngrep som f. eks. vannuttak, forbygninger, massetak, forurensning, veibygging m. m. kan redusere verneverdiene knyttet til de vernede vassdrag.

Samfunnet har ved vedtak av to foreliggende verneplaner gitt avkall på å utnytte store økonomiske verdier. Dette gir uttrykk for hvor høyt man

¹ Yttrandet översatt från finska.

vurderer naturverdiene som knytter seg til disse vassdragene. På denne bakgrunn rettet både Regjeringen og Stortinget ved behandlingen av den første verneplanen en kraftig henstilling om at verneverdiene i vassdragene med tilliggende områder heller ikke måtte bli ødelagt eller vesentlig redusert *ved annen utnyttelse enn kraftutbygging*. Henstillingen ble gjentatt ved behandling av den andre verneplanen.

Regjeringens og Stortingets henstilling om å avstå fra andre inngrep enn kraftutbygging ble fulgt opp med et rundskriv fra Miljøverndepartementet i januar 1975. Her ble det pekt på behovet for at de ulike kommunale og fylkeskommunale planorganer gjennom sitt arbeid ivaretok henstillingens intensjoner. Departementet ba videre om å få seg forelagt planer som medførte inngrep som i vesentlig grad vil true vassdragene og deres nedbørfelt.

Stortingets verneplanvedtak er plenumsvedtak og må oppfattes som direktiv til Regjeringen om, i medhold av vassdragslovgivningen, å avslå søknader om kraftutbygging.

Det ville være svært uheldig om de verdier som er beskyttet gjennom vern av vassdrag mot kraftutbygging skulle bli redusert eller ødelagt ved andre former for inngrep. De muligheter vår naturvernlov i dag gir for vern mot slike inngrep er å opprette landskapsvernområder, reservater og vern av vassdrag eller andre deler av vassdrag med hjemmel i lovens § 11 tredje ledd. Slik disse bestemmelsene er utformet, vil naturvernloven bare i begrenset omfang kunne benyttes for å verne vassdrag mot inngrep eller tiltak som nevnt foran. På denne bakgrunn mener departementet at det er behov for å vurdere en utvidet hjemmel i naturvernloven med sikte på å hindre eller kontrollere uønskede inngrep eller tiltak i vernede vassdrag.

Dersom Nordisk ministerråd beslutter å ta ibruk tiltak for bevaring av bl. a. Tanaelva, kan det på norsk side bli aktuelt å bruke en eventuell slik hjemmel i naturvernloven og/eller aktuelle hjemler i den nye plan- og bygningsloven i forvaltningen av elva.

Når det gjelder fiske spesielt, skal det nå oppnevnes en forhandlingsdelegasjon som skal forhandle med Finland om felles fiskeregler for Tanaelvas fiskeområde. På lovsiden er det nok ikke aktuelt å gjøre noe for å regulere fisket i vassdraget særskilt.

Oslo, 16. september 1985

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Underdirektør

Karen Jørgensen

Norges naturvernforbund har i skrivelse den 16 juli 1985 förklarar sig stödja medlemsförslaget.

Sverige

Fiskeristyrelsen:

Åberopande yttrande av fiskeriintendenten vid utredningskontoret i Luleå får följande anföras (*se nedan*).

Torne älvs vattensystem som till stora delar bildar gränsälv mellan Sverige och Finland har ur fiskets synpunkt ett stort skyddsvärde. Den finsk-svenska gränsälvskommissionen svarar för att bl. a. fiskefrågor handlägges enhetligt. Kommissionen har dock inte beslutanderätt över hela vattensystemet. Förslaget innebär att man skall eftersträva ett gemensamt skydd för hela vattensystem vilket är värdefullt.

Med hänvisning till vad ovan anförts tillstyrkes att åtgärder genomföres för en samordning av skyddet för de nämnda gränsälvarna.

Göteborg den 2 september 1985

Lennart Hannerz
Generaldirektör

Karl-Erik Berntsson
Byråchef

Fiskeristyrelsen, utredningskontoret i Luleå:

I detta yttrande skall behandlas de fiskeribiologiska bevarande aspekterna, däremot ej de administrativt-juridiska aspekterna.

Torne älvs vattensystem är Östersjöns största naturliga laxälv, med en beräknad möjlig produktion av 500 000 natur smolt. Laxen vandrar upp i de olika älvgrenarna ända upp till de översta delarna av vattensystemet eller över 400 km från mynningen. Älven hyser flera olika genetiska populationer av lax, så t. ex. har genetiska undersökningar visat, att Lainio älv och Torne älv har olika genetiska laxbestånd. Utöver detta genetiska värde är älvens produktionskapacitet stor, 500 000 natur laxsmolt motsvarar en fångst av 500 ton lax. Detta är av betydelse för havsfisket, kustfisket och älvfisket. I detta sammanhang bör nämnas de utvecklingsmöjligheter, som finns för ett sportfiske efter lax med betydande inkomster för turismen, i likhet med laxfisket i Tana älv.

För närvarande är Torneälvens laxbestånd hotat av det intensiva havsfisket, som gör att antalet uppstigande leklax är för liten. Effekterna av detta är märkbart framför allt i de övre delarna av vattensystemet där stora områden nu är tomma på lax. Härigenom slår man ut genetiska laxpopulationer i älven, som ej kan återskapas.

En ytterligare effekt av det intensiva havsfisket efter uppväxande lax är, att de snabbväxande individerna fiskas upp först, vilket på sikt medför en genetisk utarmning av beståndet. Själva fisket i älven har också minskat mycket kraftigt till följd av det intensiva fisket och endast 3 procent av all fångad Torneälvslox tas nu i älven. Ett skydd av Torneälven och dess laxbestånd måste således sträckas ända ut till havsfisket efter lax, som måste begränsas.

I Torne älvs vattensystem finns också havsöring. De reproduceras i stor omfattning i biflöden till framför allt Muonio älv och vandrar således högt upp i vattensystemet. I Östersjöområdet finns ej något annat vattensystem med havsöringsuppvandring så högt upp som 300 km från älvmyningen. Undersökningar har visat att de olika sidovattendragen har genetiskt olika havsöringspopulationer. Även havsöringbestånden är hotade av ett intensivt fiske framför allt i kusten och ett skydd av havsöringen måste i likhet med laxen sträcka sig utanför själva älvsområdet.

Torneälven har i dess nedre del en älvlekande kustsik, som vandrar upp i älven för lek. Den är av stor betydelse för fisket i kusten och de nedre delarna av älven. I övre delen av älven finns stationära sikarter. Av övriga stationära arter kan nämnas stationär öring och harr, vilka ej är undersökta närmare, men av vilka det med stor sannolikhet finns ett flertal genetiskt olika populationer i vattensystemet. Dessa är skyddsvärda men ej direkt hotade i nuläget.

Det största hotet mot älvens fiskbestånd och fiske är en eventuell vattenkraftutbyggnad. Mera svårbedömda långsiktiga åtgärder är skogs- och myrdikningar, som kan påverka flödesrytmik och vattenkvalitet. Industriell verksamhet förekommer i liten omfattning i älven och de kommunala utsläppen renas successivt, vilket på sikt medför förbättrad vattenkvalitet.

Bland de skyddsbestämmelser som finns, speciellt för fisket, kan nämnas restriktioner för anläggande av fiskodling i själva huvudälven. Riktlinjerna har tagits av gränsälvscommissionen och skall skydda fiskbestånden, framför allt lax och havsöring, mot fisksjukdomar och också undvika spridning av olämpliga arter och stammar. Vad gäller utsättning av lax och havsöring får utsättning endast ske med älveget material.

Torne älvs vattensystem är unikt och har en mångformig fiskfauna, som är skyddsvärd. Fiskbestånden i älven är av stor ekonomisk betydelse. Älven bör därför ur dessa synpunkter ges ett skydd mot olika former av exploatering. Detta kan i första hand ske genom en riktig tillämpning av befintliga bestämmelser. Bevarandet av fiskbestånden och reglering av fiskets bedrivande i älven handläggs av finsk-svenska gränsälvscommissionen, vilket medför en enhetlig handläggning av fiskefrågorna i gränsälven. För områden, som ligger utanför commissionens beslutanderätt, kan

en översyn göras och en samordning av skyddsbestämmelser vara värdefullt.

Luleå den 25 juli 1985

På Fiskeristyrelsens vägnar

Östen Karlström

Fiskeriintendent

Statens naturvårdsverk:

Könkämä, Muonio och Torne älv är av riksintresse för naturvård i Sverige. Beskrivningar sammanställda i samband med naturvårdsverkets översyn av sådana områden bifogas¹. För Torne älv gäller enligt beslut av riksdagen geografiska riktlinjer innebärande att den outbyggda Torne älv skall undantas från vattenkraftutbyggnad. Hietaniemiälven och Karungisälven har av naturvårdsverket bedömts som floddeltan av internationellt intresse ur biogenetiska och geogenetiska aspekter i en sammanställning 1982 till Europarådets miljö- och naturresursdivision. — — —

Omfattningen av strandskydd och skydd för landskapsbilden enligt 15 resp. 19 §§ naturvårdslagen framgår av yttrande från länsstyrelsen i Norrbottens län, som också redovisar kommunernas ställningstaganden i kommunala översiktsplaner. — — —

I en rapport om biotopskydd i Norden från ett seminarium anordnat 1984 på uppdrag av Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljö- och naturvård tas bl. a. oreglerade sjöar och vattendrag upp som exempel på naturtyper/biotoper som behöver skyddas.

Enligt den svenska regeringens förslag till ny lag om hushållning med naturresurser (NRL) — Ds Bo 1984: 3, prop 1985/86: 3 — får vattenkraft samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i bl. a. Torneälvens vattenområde (3 kap. 6 § NRL).

Som lämpliga skyddsåtgärder i övrigt för svensk del bedöms av naturvårdsverket riktlinjer i kommunala översiktsplaner med skydd mot vattenreglerande åtgärder och olämpligt lokaliserad bebyggelse. Vidare kan enligt verkets uppfattning naturvårdsområde för forssträckorna övervägas. För exempelvis Hietaniemi- och Karungisälven kan naturreservat komma i fråga, om särskilt omfattande skydds- och vårdåtgärder behövs.

¹ Här ej tryckta.

Naturvårdsverket är berett att medverka till fortsatt samordning över gränserna av skyddsåtgärderna.

Samråd har ägt rum med länsstyrelsen i Norrbottens län.

Solna den 11 juli 1985

Valfrid Paulsson

Carl Erik Johansson

Sveriges turistråd:

Sveriges turistråd delar motionärernas åsikt att ett gemensamt skydd av gränsälvarna kräver gemensamma insatser och samarbete mellan de naturvårdande myndigheterna i respektive länder. — — —

Stockholm den 28 augusti 1985

Enligt uppdrag

Ulf Åberg

Vice VD

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Tana älv ligger helt i Norge varför länsstyrelsen avstår att yttra sig över den.

För vissa beslut i frågor som rör gränsälven mellan Sverige och Finland finns en särskild gränsälvskommision inrättad. Dess existens ger Torne, Muonio och Könkämä älvar en särställning i Sverige.

Beträffande Könkämä, Muonio och Torne älvar gäller att samtliga ingår i Torne älvs vattenområde och tillhör de s. k. huvudälvarna i den fysiska riksplaneringen. I den fysiska riksplaneringen har dessa älvar och äldalar även markerats som riksintressanta för vetenskaplig naturvård och fritidsfiske samt i vissa delar som riksintressanta för rörligt friluftsliv och kulturminnesvård. Älvarna har inte hittills varit föremål för någon utredning beträffande vattenkraftutbyggnad.

Det av den svenska regeringen framtagna förslaget till: "Lag om hushållning med vissa naturresurser m. m.", innebär i princip en lagreglering av den fysiska riksplaneringens riktlinjer. I förslaget markeras Torne älvdal som ett område av stor nationell betydelse för natur- och kulturminnesvården. I 3 kap 6 § i den föreslagna lagstiftningen anges att vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte får utföras i Torneälven. Den föreslagna lagstiftningen har behandlats av lagrådet och en proposition förbereds för närvarande.

Sammanfattningsvis finns i Sverige redan utarbetat ett förslag till skydd för gränsälvarna mot Finland. Godtas förslaget av riksdagen kommer Sverige att ha ett lagreglerat skydd för gränsälvarna. Torne, Muonio, och Könkämä älvdalar utgör ett sammanhängande vatten- och kulturområde. Därför finns skäl som talar för gemensamma och samordnade ställningstaganden på ömse sidor om riksgränsen.

Länsstyrelsen redovisar på översiktskarta¹ det aktuella läget beträffande kommunala översiktsplaner.

Kartkopior bilägges¹ också för aktuella förordnanden enligt 15 § och 19 § naturvårdslagen. Generellt strandskydd gäller 100 m längs älvdalen på svensk sida med undantag för de områden som planlagts och strandskyddet därmed ansetts sakna betydelse och upphävts.

Länsstyrelsen tillstyrker principiellt förslaget om ett gemensamt nordiskt skydd för de aktuella älvarna. Skyddet bör i så fall anslutas till den lagstiftning som för närvarande förbereds i Sverige.

Luleå den 21 augusti 1985

Curt Boström

Håkan Håkansson

Svenska kommunförbundet:

Kommunförbundets länsavdelning i Norrbottens län har fått tillfälle att uttala sig i ärendet.

Kommunförbundets styrelse har beslutat att överlämna länsavdelningens uttalande (se Bihang).

Stockholm den 6 september 1985

Svenska komunförbundet

Direktionssekreteriatet

Hans Anderson

¹ Här ej tryckt.

Utdrag ur protokoll från Norrbottens länsavdelning av Svenska kommunförbundet

Styrelsen § 122

AU § 96

Skydd av Tana-, Torne-, Muonio- och Könkämäeno-älvar

Till Nordiska Rådet har inkommit medlemsförslag (nr A 709/s) av 4 mars 1985 om skydd av Tana-, Torne-, Muonio och Könkämäeno-älvar. I förslaget understryks nödvändighet av att älvarna bevaras i naturtillståndet. Förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska Rådet uppmanar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att åstadkomma ett gemensamt skydd för berörda älvar.

Nordiska Rådets presidium har därefter i skrivelse 7 maj 1985 till Svenska kommunförbundet anhållit om Kommunförbundets synpunkter.

Svenska kommunförbundet har i sin tur genom brev 1985-05-14 till länsavdelningen anhållit om synpunkter. Kommunförbundets styrelse kommer att behandla ärendet vid sammanträde den 6 september 1985.

Arbetsutskottet föreslår att styrelsen beslutar uttala följande:

Riksdagen har beslutat att Torneå-, Muonio- och Könkämä älvar (gränsälvar mot Finland) ska skyddas mot exploatering. I anslutning till fiskeproblemen har i den allmänna debatten ställts frågan vilken nytta man i Sverige har av de stora kostnader som läggs ner i form av laxodlingar och dyl. anordningar för att reproducera älvarnas fiskbestånd, när man betänker konsekvenserna av det rovfiske som bedrivs av en mängd stater i Östersjön. Endast en bråkdel av den reproducerade fiskmängden har möjlighet att komma tillbaka. Det är viktigt att det fiskbestånd som sedan gammalt har funnits i dessa gränsälvar får bli kvar och även kan utökas. När det gäller en eventuell exploatering för vattenkraftsändamål torde några farhågor inte behöva hysas för att en dylik utbyggnad ska komma till stånd främst med hänsyn till riksdagens beslut.

Laxodlings- och laxfiskeproblem har behandlats vid ett symposium i Svanstein den 2 juni 1985.

Styrelsen § 122

Styrelsen bifaller arbetsutskottets förslag.

Luleå den 18 resp. 4 juni 1985

Svenska naturskyddsföreningen:

Vid alla de tillfällen under 1970- och 1980-talen då Torneälvens användning varit föremål för övervägande har föreningen konsekvent hävdad att älven måste undantas för vattenkraftutbyggnad och annan tyngre exploatering. Denna ståndpunkt förs exempelvis fram i föreningens yttrande 1969-10-30 över förslaget från gränsälvöverenskommelse mellan Sverige och Finland, i yttrandet 1972-06-20 över betänkandet "Hushållning med mark och vatten" (SOU 1971:75), i yttrandet 1976-12-22 över betänkandet "Vattenkraft och miljö 3" (SOU 1976:28), i yttrandet 1980-07-04 över rapporten "Hushållning med mark och vatten 2" (SOU 1979:54-55), i yttrandet 1984-01-11 över vattenkraftberedningens betänkande (SOU 1983:49) och i yttrandet 1984-05-30 över förslaget till lag av hushållning med naturresurser m. m. (DS Bo 1984:3).

Föreningen har också vid flera tillfällen fört fram önskemål om att de ännu orörda älvarna skulle ges status av nationalälvar och därmed ges ett skydd som kan jämföras med nationalparkers. I en artikel i föreningens årsbok 1975 nämns just Torne älv som det kanske främsta exemplet på älvar som borde ges denna form av skydd.

Det i Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget ligger helt i linje med de ansträngningar föreningen sålunda gjort under snart 20 års tid för att få till stånd ett bestående skydd för Torne älv med källflödena Muonio och Könkämäeno älvar. Föreningen tillstyrker varmt förslaget.

Tana älv är i sin helhet belägen utanför Sveriges gränser. Detta har gjort att föreningen inte ägnat denna älv samma uppmärksamhet som Torne älv. Föreningen anser det dock vara mycket önskvärt att Tana älv erhåller ett lika starkt skydd som Torne älv.

Stockholm den 29 augusti 1985

Svenska naturskyddsföreningen

Per Wrammer

Ordförande

Bo Olsson

Sekreterare

Medlemsförslag

om harmonisering av övergång till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden

(Väckt av Marjatta Väänänen samt Esko Aho, Bjarne Mørk Eidem, Lilli Gyldenkilde, Margit Hansen-Krone, Guðrún Helgadóttir, Olof Jansson, Elver Jonsson, Sakari Knuutila och Per Petersson)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

— — — Utskottet instämmer i förslagsställarnas uppfattning att det skulle vara tekniskt och ekonomiskt fördelaktigt om de nordiska länderna samordnat övergick till försäljning och distribution av blyfri bensin och vill därför understödja förslagens yrkande om en rekommendation till ministerrådet att undersöka möjligheterna för de nordiska länderna att harmonisera sin övergång till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden.

I detta sammanhang noterar utskottet med tillfredsställelse att Danmark, Finland, Norge och Sverige tillsammans med Canada, Lichtenstein, Schweiz och Österrike den 5 juli 1985 undertecknade en deklARATION om luftföreningar från motorfordon, varigenom regeringarna uttryckte enighet om krav på internationellt samarbete för att genomföra enhetliga regler om reduktion av bilavgaser. Härvid underströks särskilt att regler om alla slag av personbilar inklusive combivagnar borde ges högsta prioritet på grund av deras andel i de totala utsläppen och på grund av att effektiv kontrollteknologi är tillgänglig på detta område. Vidare understryks i deklARATIONEN att reglerna för dessa bilar bör ha samma innebörd som motsvarande federala krav i USA och vara tillämpliga för alla typer av motorbränslen. Regeringarna uttalade också en stark preferens för att använda sig av de krav som tillämpas i USA grundade på den federala testprocedur som fastställdes 1975. På detta sätt skulle förberedelse tiden för genomförandet av stränga utsläppskrav bli så kort som möjligt.

Utskottet vill särskilt uttala sin tillfredsställelse över att Danmarks rege-

ring sett det möjligt att ansluta sig till deklARATIONEN samt att övriga nordiska länder ställt sig bakom Danmark i denna viktiga miljöfråga.

Helsingborg den 7 augusti 1985

För Nordiska rådets social- och miljöutskott

Jo Benkow

Förman

Embedsmandskomiteén for miljøbeskyttelsesspørgsmål (EK-M):

EK-M skal i denne anledning oplyse, at Nordisk Ministerråd (miljøministrene) i februar 1984 og marts 1985 har drøftet spørgsmålet om luftforurening fra vejtrafik, som man anser for at være et betydeligt problem også for de nordiske lande. Dette skyldes først og fremmest bilparken i Norden, men også langtransporteret luftforurening fra vejtrafiken i Europa. Reduktion i udslippene af forurenede stoffer fra køretøjer er en grundlæggende forudsætning for begrænsning af de helse- og miljømæssige gener ved biltrafik. Ministerrådet vedtog på denne baggrund, at beslutning i de nordiske lande om indførelse af blyfri benzin og skærpede udslipskrav bør træffes så snart som muligt under hensyn til udbredelsen af blyfri benzin og sådanne skærpede udslipskrav i Europa. Der er endvidere enighed om, at de nordiske lande skal samarbejde om at påvirke resten af Europa til at gennemføre tilsvarende foranstaltninger. Ministerrådet har pålagt embedsmandskomiteén for miljøbeskyttelsesspørgsmål at samordne de nordiske landes videre arbejde med indførelse af blyfri benzin og skærpede udslipskrav.

Det nordiske samarbejde inden for bilavgasområdet indledtes i 1980 gennem en ad hoc-gruppe, og senere er en særlig styringsgruppe nedsat af EK-M. Styringsgruppen har udarbejdet et forslag til program for det nordiske samarbejde inden for bilavgasområdet, som skal godkendes på EK-M's møde i august 1985. Programmet indeholder forslag til konkret nordisk samarbejde både med hensyn til tiltag for at reducere udslippene af forurenende stoffer fra køretøjer og for at lægge forholdene til rette for at blyfri benzin kan være til rådighed i de nordiske lande så snart som muligt.

Der er endvidere indledt et samarbejde med en række andre lande på den svenske regerings initiativ, ligesom man følger arbejdet på bilavgasområdet inden for EF (EG). Der er principiel enighed om, hvornår blyfri benzin skal være til rådighed, men de enkelte lande, kan beslutte at indføre nationale krav herom før dette tidspunkt, hvis de ønsker det.

De nordiske lande – Danmark, Finland, Norge og Sverige – har sammen med Canada, Østrig, Liechtenstein og Schweiz den 5. juli 1985 indgået en fælles deklARATION om luftforurening fra motorkøretøjer. Som et

første skridt har landene besluttet så vidt muligt i 1985 at etablere et passende distributionssystem for blyfri benzin med henblik på at lette international trafik. Der findes allerede i denne sommer i de nordiske lande et større antal tanke for blyfri benzin. Til orientering vedlægges kopi af den indgåede deklaration.

Embedsmandskomiteen har således arbejde igang for at lægge forholdene bedst muligt til rette for introduktion af blyfri benzin i Norden. De kvalitetskrav, som bør gælde for benzin, må ses i nær sammenhæng med bilparkens behov. Det vil efter komiteens opfattelse være nødvendigt, at kvaliteten af benzin i de nordiske lande fastsættes under hensyn til europæisk standard.

Distribuering og salg af blyfri benzin er allerede igang i de nordiske lande og sker som en løbende proces. Krav om en samordnet overgang til salg og distribution af ensartet blyfri benzin gennem et nordisk salgsnet vil efter embedsmandskomiteens opfattelse næppe fremskynde den pågående proces. Det vil endvidere være nødvendigt fortsat at følge udviklingen i Europa.

Embedsmandskomiteen skal til slut tilføje: I medlemsforslaget anføres det, at biler udstyret med katalysator får betydeligt højere drivstofforbrug og vedligeholdelsesudgifter end biler uden sådanne, og at bytte af katalysator normalt må ske efter 50–80000 km. Komiteen skal i denne sammenhæng henvise til rapporten *NU 1983:14 Bilavgasser – målsætninger og strategi* – – – . Baseret på udredninger særligt i Norge og Sverige og med udgangspunkt i brugen af denne teknologi i bl. a. USA og Japan, anslås de negative omkostningsmæssige konsekvenser ved indføring af katalysator-systemer i nye biler at være relativt små.

Oslo, den 15. juli 1985

Kirsten Mortensen
Miljøkonsulent

Nordisk Bilteknisk komite (NBK):

– – – Forslaget dreier seg om distribusjon og tilgjengelighet på blyfri bensin, og har således ingen biltekniske sider ved seg. NBK anser derfor at dette tema ligger utenfor NBK's virkeområde og finner det således vanskelig å avgi noen uttalelse til forslaget.

Oslo, 25. juni 1985

For Nordisk Bilteknisk komite

Per Sitje
Formann

Olav Bitustøyl
Sekretær

Danmark

Miljøministeriet:

Udenrigsministeriet har samtidig anmodet miljøstyrelsen koordinere en fælles besvarelse fra justitsministeriet, industriministeriet og energiministeriet.

Justitsministeriet og *industriministeriet* har meddelt, at forslaget alene har berøring med miljøministeriets ressort, mens *energiministeriet* har meddelt, at man er enig i forslagets grundidé, at indførelsen af blyfri benzin i Norden bør ske koordineret.

Miljøministeriet skal i den anledning udtale følgende:

Efter dansk opfattelse er der behov for en koordineret indsats for så vidt angår de tekniske problemer knyttet til indførelse af blyfri benzin, ikke blot inden for Norden, men inden for hele Europa. Der tænkes her på en specifikation for oktantallet af den blyfri benzin, samt for eventuelle forholdsregler for at undgå anvendelse af forkert benzintype (der tænkes her på standarder for fyldestudse til forskellige benzinkvaliteter).

Vedrørende tidspunktet for introduktion af blyfri benzin må det nok erkendes, at forholdene er så forskellige i de nordiske lande, at det vil være vanskeligt med en koordineret indsats. De nordiske lande holder imidlertid tæt kontakt også om dette spørgsmål.

Det kan oplyses, at der i Danmark er truffet beslutning om, at blyfri benzin skal være generelt tilgængelig på det danske marked inden udgangen af 1986. Der udbydes allerede blyfri benzin på frivillig basis fra en række stationer i Danmark.

De nordiske lande samarbejder gennem Nordisk Ministerråd om en koordineret løsning af de tekniske problemer knyttet til introduktion af blyfri benzin. Der skal endvidere henvises til udtalelse fra den nordiske embedsmandskomiteé for miljøspørgsmål, som er tilgået Nordisk Råd.

København, den 7. august 1985

Morten Palle Hansen

Forenede danske motorejere:

FDM finder, at det vil være en god idé med ensartede regler for overgangen til distribution og salg af blyfri benzin i Norden. Dog skal det understreges, at danske bilister, der i stor udstrækning kører i de øvrige

europæiske lande, kun har glæde af en harmonisering, såfremt den også gælder det øvrige Europa.

København, den 23. juli 1985

FDM – teknisk afdeling

Ole Meibom

Teknisk chef

Automobil-Importørernes Sammenslutning:

— — — skal vi meddele, at vi ikke har principielle indvendinger imod vedtagelse af forslaget som sådan, men vi finder forslaget overflødig i betragtning af den harmonisering, som allerede finder sted dels inden for EF, dels direkte ved samarbejde mellem regeringerne i Sverige og i Den tyske Forbundsrepublik. Vedtagelser på dette grundlag vil efter vor opfattelse være af overordnet praktisk betydning i forhold til vedtagelser i Nordisk Råd.

Hellerup, den 20. maj 1985

P. b. v.

E. Ebsen Petersen

Finland

Miljöministeriet, miljö- och naturskyddsavdelningen¹:

I början av år 1985 trädde i Finland statsrådets beslut angående bly- och bentsenhalten i motorbensin i kraft. Genom detta beslut begränsades blyhalten i motorbensin till 0,15 gram per liter. Intill utgången av år 1985 får man dock tillverka och importera motorbensin med ett högt oktantal, vars blyhalt är högst 0,40 gram per liter.

I den redogörelse om miljöskydd, som statsrådet 28.9.1984 avgav till riksdagen, har statsrådet konstaterat att blyfri bensin bör stå till buds för bilister från senare hälften av 1980-talet, för att man kan kräva effektivare avgasrening av nya bilar än för tillfället.

I Finland kan man från 1.6.1985 köpa blyfri bensin på 50 servicestationer. Distributionsnätet för blyfri bensin täcker hela landet. Den blyfria

¹ Yttrandet översatt från finska.

bensinen, som säljs i Finland har ett oktantal av 95 (RON), dvs. den har samma kvalitet som den blyfria bensin som säljs i de flesta andra europeiska länder. Eftersom man från detta år kan köpa blyfri bensin i samtliga nordiska länder, konstaterar miljöministeriet att det i detta skede inte är aktuellt att börja undersöka, vilka möjligheter de nordiska länderna har för harmoniserad övergång till distribution och försäljning av blyfri bensin i de nordiska länderna.

Finland fortsätter att samarbeta med de övriga nordiska länderna för minskning och rening av avgasutsläpp i trafiken.

Helsingfors den 26 juni 1985

Matti Ahde

Miljöminister

Olli Ojala

Överdirektör, avdelningschef

Statens tekniska forskningscentral:

Kraven på avgasrening för bilar undergår för tillfället en stark förvandlingsprocess i många länder. I de flesta europeiska länderna gäller ECE 15-reglementet för avgasutsläpp från personbilar, och detta reglemente ställer inte krav på katalytisk rening av avgaserna.

ECE 15-reglementet har modifierats fyra gånger, och det är troligt, att reglementet utvecklas i riktning mot USA-Federal-reglementet. För att möta USA-Federal-reglementet, är man, med dagens motorteknologi, tvungen att utnyttja katalytisk avgasrening. Detta igen medför ett ökat behov av att övergå till blyfri bensin även i Europa.

I Finland har miljöministeriet fäst uppmärksamheten vid saken, och ministeriet kallade 1984 samman en arbetsgrupp för att behandla åtgärder för att sänka avgasutsläppen. Till arbetsgruppen kallades representanter från bilimportörernas organisation, handels- och industriministeriet, trafikministeriet, statliga oljebolaget Neste Oy, Oy Saab-Valmet Ab, Tekniska Högskolan, Statens Tekniska Forskningscentral och Oljebranschens Centralförbund. Arbetsgruppen har ansett det vara viktigt, att man i Europa skulle få enhetliga bestämmelser för avgasutsläpp och för introduktion och kvalitet på blyfri bensin. Neste Oy har meddelat, att bolaget börjar tillverka blyfri bensin med ett oktantal på 95 (RON) sommaren 1985.

I Finland har Statens Tekniska Forskningscentral och Tekniska Högskolan ett gemensamt avgaslaboratorium, som uppfyller ECE 15-03-reglementet. Utrustningen är föråldrad, och uppfyller inte kraven för det nyaste europeiska ECE 15-04-reglementet. Om man önskar upprätthålla möjligheten att kontrollera avgasutsläppen från personbilar i Finland, behövs ny mätutrustning för ett värde på ca. 3 miljoner mark.

Med tanke på smidig trafik över gränserna, skulle det vara viktigt att man i hela Europa skulle ha enhetliga specifikationer på blyfri bensin. De länder, som inte själva kräver användning av blyfri bensin borde trots allt ordna distribution av blyfri bensin.

Dessutom är det viktigt, att den blyfria bensinens pris genom skattejusteringar sätts så, att blyfri bensin är billigare än blyad bensin. Genom detta arrangemang kan man undvika, att konsumenterna i vinningsssyfte tankar blyad bensin i bilar försedda med katalytisk avgasrening.

Esbo den 14 juni 1985

Statens tekniska forskningscentral

Tor-Magnus Enari

Forskningsdirektör

Kai Sipilä

Tf. laboratoriedirektör

Neste Oy¹:

Förslaget behandlar å ena sidan biltrafikens behov och å andra sidan möjligheterna till att övergå till blyfri bensin. Man kommer till, att det genomgående kommer att röra sig om en lång övergångstid, och att längden i olika länder beror på olika faktorer. Själva förslaget gäller en undersökning av möjligheterna att harmonisera marknadsföringen av blyfri bensin inom de nordiska länderna.

Veterligen finns det i alla nordiska länder blyfri bensin att tillgå idag. Det är fråga om ett frivilligt arrangemang, bakom vilket det står ett eller flera oljebolag.

I Finland har alla marknadsföringsbolag tillsammans med Neste Oy som producent deltagit i uppbyggandet av ett distributions- och försäljningsnät. Nätet har planerats så, att bilister kan köpa blyfri bensin längs alla huvudvägar från bensinstationer belägna på rimligt avstånd från varandra.

Den finska blyfria bensinens kvalitet baserar sig på det nyligen antagna EEC-direktivet, och sålunda motsvarar den på bästa möjliga sätt de nya bilarnas behov och i framtiden också de bilarnas behov, som absolut kräver blyfri bensin. Den här lösningen har konstaterats vara den enda förnuftiga på lång sikt.

Den finska lösningen gynnar både bilisten och samhället. Man har säkrat tillgången till blyfritt bränsle genom ett välplanerat nät, som kan utbyggas allt efter som konsumtionen ökar och om vilket bilisterna erhållit information. Samtidigt har man strävat till att och kunnat minimera kostnader

¹ Yttrandet översatt från finska.

genom att placera distributionspunkterna där konsumtionen sannolikt är störst, genom att använda den utrustning som redan finns på bensinstationerna för distribution av blyfritt bränsle (t.ex. motorpetroleum) och genom att noggrant planera lagring och produkttransport. På så sätt har man kunnat undgå många av de höga tilläggskostnader och osäkerhetsmoment, som behandlas i förslaget.

Vi anser att bolagets beslut att börja tillverka blyfri bensin liksom också de åtgärder som vidtagits i fråga om distributionen visar, att vi inte motsätter oss blyfri bensin. Vi anser dock, att det är viktigt att vara medveten om den faktiska situationen och att åtgärder och krav står i proportion därmed. Regeringar i olika länder bör stöda uppkomsten av frivilliga system och absolut inte göra den blyfria bensinen till en obligatorisk produkt i hela distributionsnätet i början av övergångstiden.

Helsingfors den 26 juni 1985

Neste Oy

Risto Nummila

Airi Laiho

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen anser det synnerligen angeläget att övergången till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden samordnas och förverkligas.

Den bly som i dag finns som tillsats i bensinen och som via bilavgaserna sprids ut i vår livsmiljö har bevisligen menlig inverkan på hälsan och ger dessutom upphov till olika besvärssymptom. Faktorer som i och för sig redan är tillräcklig orsak för att övergå till blyfri bensin. Med bilavgaserna avgår även andra för vår natur och livsmiljö skadliga ämnen såsom kväveoxider, kolväten och koldioxid. En rening av bilavgaserna från dessa ämnen kan endast ske med hjälp av olika typer av katalysatorer vilka för sin funktion kräver blyfri bensin. I USA har flera delstater sedan många år infört obligatorisk avgasrening och även många europeiska stater, (Österrike, Schweiz, Lichtenstein och Västtyskland) är beredda att i slutet av 80-talet införa obligatorisk bilavgasrening. Även de nordiska länderna underhandlar om gemensamma normer för bilavgasrening, men överenskomst om kraven har inte uppnåtts.

Landskapet Åland med dess relativt stora biltäthet besöks årligen av ett stort antal bilturister från både Norden och från europeiska kontinenten. Landskapsstyrelsen anser det därför synnerligen viktigt att vi inom landskapet Åland kan tillhandahålla blyfri bensin för de bilar som kommer från länder där obligatorisk katalytisk avgasrening redan införts.

Hänvisande till ovanstående omfattar landskapsstyrelsen ifrågavarande medlemsförslag.

Mariehamn den 5 juli 1985

Folke Woivalin
Lantråd

Rolf Wennström
Landskapsveterinär

Oljebranschens centralförbund¹:

I medlemsförslaget hemställs om att Nordiska rådet måtte rekommendera utförande av en undersökning om möjligheterna för de nordiska länderna att harmonisera övergången till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden. Centralförbundet anser utförande av en dylik undersökning onödig med beaktande att åtminstone i Danmark, Norge, Sverige och Finland redan på oljebolagens försorg kommit till stånd distribution och försäljning av blyfri bensin i den utsträckning konsumenternas behov och köpvilja samt de tekniska förutsättningarna för användning av blyfri bensin förutsätter.

I Finland finnes från ingången av juni 1985 50 försäljningsställen för blyfri bensin. Den saluförda blyfria bensinen är av s. k. Euro-kvalitet (oktanttal 95 RON/85 MON) och nätet är planlagt med tanke på att blyfri bensin skall finnas till salu på stationer med rimligt avstånd från varandra såväl utmed de viktigaste huvudrutterna som särskilt även i populära turistregioner. Försäljningsnätet för blyfri bensin kan på ett naturligt sätt utvidgas alltefter det efterfrågan på ifrågavarande bränslekvalitet ökar. Samtliga i Finland företrädade marknadsföringsbolag inom oljebranschen har stationer med blyfri bensin.

I medlemsförslaget konstateras, att man genom att ta i bruk blyfri bensin strävar till att möjliggöra bruket av katalytiska efterbränningsanordningar. På detta sätt kan man effektivt minska utsläppen av kväveoxid och andra ur miljösynpunkt olämpliga ämnen. Antalet med katalytiska efterbränningsanordningar försedda bilar är emellertid tillsvidare i samtliga nordiska länder försvinnande litet och utvecklingen av antalet dylika bilar beror såväl på de i finaliseringsskedet varande besluten på europeisk nivå och tidtabellen för genomförandet av besluten i de nordiska länderna som på de skattearrangemang de nordiska länderna eventuellt träffar i avsikt att gynna katalytiska efterbränningsanordningar. Åtminstone för finländsk del

¹ Yttrandet översatt från finska.

kan konstateras, att vårt system för bilbeskattning är ägnat att göra införskaffande av en katalytisk efterbränningsanordning alldeles oskäligt dyrt för konsumenten. I fråga om de avgaskraven på bilar bör man enligt centralförbundets uppfattning, med beaktande av dels kostnadsfaktorer och dels det ringa marknadsområde de nordiska länderna bildar, följa de beslut som allmänt träffas på det europeiska planet. Erinras jämväl, att på europeisk nivå övergångstidtabellen för nya avgaskrav, med beaktande av de ökade kostnaderna för konsumenterna, olika inkomstnivåer, olika bilskattesystem och härav föranledd olika bilpark i de särskilda europeiska länderna kommer att vara olika för bilar med en motor med cylindervolym över 2 liter, under 2 liter respektive under 1 400 cm³.

Vid bedömning av möjligheterna till marknadsföring av blyfri bensin bör man observera, att merparten av den befintliga bilparken inte av tekniska skäl kan använda blyfri bensin. Bruk av blyfri bensin förutsätter nämligen a) att bensinens oktantal är tillräckligt och b) att motorns ventilkonstruktion inte kräver blytillsats till bensinen. Blyad bensin måste sålunda snart sagt utan undantag användas i bilar som tillverkats på 1970-talet eller därförinnan, men även i flera på 1980-talet tillverkade bilar. Då man ytterligare beaktar att den 92-oktaniga blyade normalbensinens andel av totalförsäljningen i t. ex. Finland är 45 %, är det uppenbart att den blyade normalbensinen inte utan betydande såväl nationalekonomiska kostnader som jämväl kostnader för konsumenten ännu på årtal kan dras bort från marknaden. Den exakta tidpunkten beror även i detta fall på den reella efterfrågan – att i förtid tvinga konsumenterna till högoktanig blyad bensin vore dessutom mindre socialt, enär detta i praktiken skulle drabba uttryckligen de befolkningsgrupper som använder äldre bilar, varvid driftskostnaderna för bilen jämfört med den disponibla inkomsten i allmänhet representerar en större andel än för konsumenterna i genomsnitt.

Arrangemang, som avser att öka efterfrågan på blyfri bensin genom att t. ex. bygga ut ett jämfört med normal efterfrågan överdimensionerat distributionsnät skulle, utöver tilläggskostnader som i sista handen drabbar konsumenterna, innebära oskäligen och i flera fall även med tanke på den ekonomiska bärkraften oöverstigliga investeringar för talrika servicestationsdealers, med andra ord för småföretagare, vilkas sysselsättningseffekt på det lokala planet inte bör underskattas och vilkas verksamhet särskilt inom glesbygderna i de nordiska länderna med tanke på en smidig bränsledistribution och -tillgång är av stor vikt. I vissa sammanhang har framförts en tanke även om att servicestationerna genom myndighetsbeslut skulle tvingas att oberoende av reell efterfrågan sälja jämväl blyfri bensin. En sådan åtgärd skulle innebära en väsentlig reduktion av servicestationsnätet uttryckligen för de minsta enheternas vidkommande. Ett alltför snabbt utbyggt nät av servicestationer som tillhandahåller blyfri bensin innebär överhuvud onödiga kapitalkostnader och till följd av den ringa försäljningen även skärpta praktiska svårigheter. Bland dessa må nämnas dyra trans-

porter, långsam omsättning för lagren på servicestationerna samt prisför-luster i fråga om själva produkten vid övergång enligt årstid till vinter-respektive sommarkvalitet.

Slutligen konstateras, att samtliga för försäljning av blyfri bensin i Fin-land använda distributionsmätare för undvikande av misstag vid tankning och därav eventuellt föranledda tekniska skador försetts med enhetliga symboler och ytterligare med texten "Kontrollera att din bil tål blyfri bensin".

Med hänvisning till ovanstående anser Oljebranschens centralförbund, att medlemsförslaget inte borde föranleda åtgärder från rådets sida.

Helsingfors den 15 augusti 1985

Oljebranschens centralförbund r.f.

Kai Hietarinta

Henrik Lundsten

Suomen kuljetustaloudellinen yhdistys r. y. (Finlands transportekonomiska förening r. f.):

Finlands transportekonomiska förening r. f. förenar sig om de grunder som har föredragits i medlemsförslag om de problem som förekommer vid övergångsskedet till blyfri bensin. Vi anser det vara en synnerligen stor fördel att de nordiska länderna övergår till distribution och försäljning av blyfri bensin på ett koordinerat sätt. Detta gynnar såväl invånare i de nordiska länderna som turismen.

Med hänvisning till ovanstående anser Finlands transportekonomiska förening r. f. det synnerligen värt att understödja att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna för de nordiska länderna att harmonisera övergången till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden.

Helsingfors den 13 juni 1985

Finlands transportekonomiska förening r. f.

Heikki Heliö

Ordförande

Jorma Taina

Verkställande direktör

Finlands naturskyddsförbund r. f.¹:

Finlands naturskyddsförbund betraktar det rubricerade medlemsförslaget värt understöd. Det är viktigt och angeläget att snarast övergå till användning av blyfri bensin för att kunna förse bilarna med avgasrengörande katalysatorer samt för att minska de miljöproblem som blyutsläppen förorsakar. Samtidig och koordinerad övergång till försäljning och distribution av blyfri bensin skulle enligt förbundets uppfattning i hög grad underlätta de med ärendet sammanhängande problemen av teknisk och ekonomisk karaktär.

Helsingfors den 15 augusti 1985

Finlands naturskyddsförbund r. f.

Rauno Ruuhijärvi

Ordförande

Esko Joutsamo

Generalsekreterare

Suomen kuorma-autoliitto r. y.¹ (Finlands lastbilförbund r. f.)

Av vårt lands lastbilspark består över 99% och av paketbilparken ungefär 60% av dieseldrivna fordon. De fordon som används i yrkesmässig lastbils- och paketbilstrafik är nuförtiden nästan utan undantag dieseldrivna, eftersom dieselmotorns bränsleekonomi är bättre än bensinmotorerna. De problem som står i samband med distributionen av blyfri bensin hänförs sålunda till en mycket liten del av yrkesmässig lastbils- och paketbilstrafik.

De moderna bensinmotorerna, med undantag av ett mycket begränsat antal, använder bensin med 92–99 oktan för att eliminera detonation. Det erforderliga oktantalet har i allmänhet uppnåtts genom en tillsats av blyetraetyl i bensin. Om man i sådana motorer använder blyfri bensin (med ett lågt oktantal) skadas motorn relativt snart. En ändring av den traditionella bensinmotorn till en konstruktion som kan använda blyfri bensin är ett så dyrt ändringsarbete, att det är grund nog för att förbruka de nuvarande motorerna med bränslen som innehåller bly. De verkliga olägenheterna av bränslen med bly är i vårt land mycket obetydliga på grund av vår lilla biltäthet samt klimatförhållandena.

Eftersom produktionen av fordon som drivs med blyfri bensin fortfarande ökar bör man snabbt börja planera ett distributions- och försäljningsnät för blyfri bensin. I hur stor omfattning fordon som drivs med blyfri bensin

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

kommer att användas beror ju helt och fullt av tillgängligheten av sådant bränsle.

Försäljningen av ovan nämnda fordon skulle enligt vår uppfattning kunna främjas genom att bevilja lättnader i fordonsskatten för dylika fordon. Sådana lättnader bör dock inte göras på bekostnad av de övriga fordonsgrupperna. Vid bränsledistributionen bör man för flera år framåt vara beredd på att såväl blyhaltig som blyfri bensin finns tillgänglig på bensinstationerna.

Vi anser det vara ändamålsenligt, att Nordiska ministerrådet utreder möjligheterna i de olika nordiska länderna att på ett enhetligt sätt övergå till distribution och försäljning av blyfri bensin. En enhetlig övergång anser vi vara viktig redan därför, att turisttrafiken med personbilar är synnerligen livlig mellan de nordiska länderna.

Helsingfors den 2 juli 1985

Finlands lastbilförbund r. f.

Risto Rusama

Verkställande direktör

Markku Maukonen

Avdelningschef

Island

Trafikministeriet:¹

Enligt ministeriets bedömning är förslagets syfte främst att minska den förorening som biltrafik förorsakar.

Med hänsyn till att miljöfrågor inte lyder under trafikministeriet avstår ministeriet från att yttra sig över förslaget.

Reykjavík den 3 juni 1985

På vägnar av ministern

Ólafur St. Valdimarsson

Sigurður Skúli Bergman

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge**Industridepartementet:**

Industridepartementet slutter seg til forslaget. Vi viser i denne forbindelse til vårt brev av 21.6.85 til Statens forurensningstilsyn vedrørende innføring av blyfri bensin (*se Bihang*).

Oslo, 9. juli 1985

E. f.

Tor Hernæs

Lars Kristian Grøndahl

BIHANG**Skrivelse från Industridepartementet till Statens forurensningstilsyn rörande föreskrifter om hälso- och miljöskadliga substanser i bensin**

Det vises til Deres brev av 2.4.85 hvor det anmodes om kommentarer til forslag til forskrifter om helse- og miljøskadelige stoffer i motorbensin. De nye forskriftene skal erstatte gjeldende forskrifter om innholdet av blyforbindelser og benzen i motorbensin.

Industridepartementet legger til grunn at det synes å være bred enighet om intensjonene bak og formålet med å innføre blyfri bensin i Norge. Vi har i den forbindelse merket oss at det fra oljeselskapenes side på frivillig basis er iverksatt tiltak som har ført til at slik bensin ved flere utsalgssteder allerede er i salg.

Industridepartementet har merket seg at de berørte parter ifølge SFT synes å være enig i at forskrifter er en hensiktsmessig ordning for innføring av blyfri bensin. Vi legger i den forbindelse til grunn at innføring av forskrifter bør være basert på kostnad-nytte vurderinger. Vi har imidlertid for vår del ikke grunnlag for å vurdere kostnads- og nytte faktorer som er presentert i SFTs notat av 2.4.85. Vi konstaterer at det er betydelig usikkerhet knyttet til de framlagte forutsetninger og beregninger, og tar forøvrig til etterretning de anslag som er gjort i notatet. Vi har i denne forbindelse merket oss at en tar sikte på å vurdere spørsmålet om en eventuell avgiftsmessig differensiering av bensinavgiften i en samlet skatte- og avgiftssammenheng.

Når det gjelder den konkrete utforming av forskriftene, synes disse etter Industridepartementets vurdering i hovedtrekk å være hensiktsmessige. Vi vil imidlertid påpeke at forskriftene inneholder en rekke tekniske detaljer som Industridepartementet ikke har de nødvendige forutsetningar for å vurdere. Vi forutsetter således at tekniske bestemmelser i forbindelse med distribusjon, omsetning, merking m.v. fastsettes slik at de på en hensiktsmessig måte kan gjennomføres i praksis og at en i vesentlig grad bygger på uttalelser fra og samrår seg med industrien/næringslivet.

Vi har i denne forbindelse bl. a. merket oss at motorbensinens blyinnhold ifølge forskriftene ikke skal overskride 0,010 g/l når det omsettes fra

utsalgssted. Etter det vi er kjent med, har det fra næringslivshold vært påpekt at en grense på 0,010 g/l kan være lite praktisk i det erfaring har vist at å måle siste desimal ofte er både usikkert og faller forholdsvis dyrt. Det bør etter vår oppfatning på denne bakgrunn vurderes om en grenseverdi for blyinnhold på 0,01 g/l kan være mer hensiktsmessig.

Industridepartementet vil videre understreke betydningen av at de norske forskrifter og andre tiltak i størst mulig grad samordnes med det som gjøres i utlandet, i første rekke de øvrige nordiske land og EF-landene.

Vi vil også påpeke at industrien/næringslivet må få en rimelig overgangstid etter at de endelige forskrifter foreligger. Så vidt vi forstår av dokumentene, er både SFT og industrien/næringslivet innstilt på en overgangsordning på omkring 2 år. Vi vil vise til at innføring av blyfri bensin kan kreve en rekke tiltak og nyinvesteringer for å forberede rasjonelle produksjons- og distribusjonsopplegg. Vi foreslår derfor at overgangsperioden settes til minimum 2 år *etter* at de endelige forskrifter er utformet.

Industridepartementet har merket seg at SFT tar sikte på at staten tar på seg en viss andel av kostnaden ved den generelle informasjon om blyfri bensin. Vi vil i den sammenheng presisere at det fra det offentliges side må legges vekt på at informasjonen utformes på en slik måte at den når fram til de berørte grupper, både med hensyn til hva de nye bestemmelser innebærer, og hva det kreves av den enkelte for å tilpasse seg den nye situasjonen.

Forøvrig har Industridepartementet ingen merknader til det framlagte forslag til forskrifter om helse- og miljøskadelige stoffer i motorbensin.

Oslo, 21. juni 1985

E. f.

Reier Sjøberg

Lars Kristian Grøndahl

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet og Statens forurensningstilsyn har foretatt en vurdering av ovennevnte medlemsforslag.

Nordisk Ministerråd har ved flere anledninger drøftet problemene knyttet til avgassutslipp fra biler og har i den forbindelse vedtatt at de nordiske land så snart som mulig burde fatte vedtak om introduksjon av blyfri bensin. Den norske regjering vedtok i desember 1984 at forholdene snarest mulig skal legges til rette for markedsføring av blyfri bensin. Det kan videre nevnes at blyfri bensin nå er tilgjengelig på et begrenset antall bensinstasjoner i Norge. Et forslag fra Statens forurensningstilsyn innebærer at blyfri bensin vil være alminnelig tilgjengelig ved landets bensinstasjoner i begynnelsen av 1987. Forslaget er nå til behandling i Miljøverndepartementet.

En styringsgruppe under embetsmannskomiteen for miljøvernspørsmål (EK-M) har utarbeidet et forslag til program for det nordiske samarbeidet

mht. tiltak mot bilavgasser. Programmet som ble godkjent av EK-M i august 1985 inneholder forslag til konkret nordisk samarbeid både med hensyn til tiltak for å redusere avgassutslippene fra biler og forslag om å legge forholdene til rette for at blyfri bensin skal være tilgjengelig i de nordiske land så snart som mulig.

Medlemsforslaget fra Nordisk Råd ber Nordisk Ministerråd undersøke muligheten for at de nordiske land kan samordne overgangen til distribusjon og salg av blyfri bensin i Norden. Miljøverndepartementet antar forslagsstilleren er spesielt opptatt av at den "blyfrie" bensinen også i praksis holder en kvalitet som er tilfredsstillende mhp. katalysatorbiler og at enkelte land vil kunne henge etter i å få etablert et landsomfattende salgsnett. Med hensyn til bensinkvaliteten er det oktantall og blyinnholdet som er av interesse.

Oktantall

Det er i dag bred enighet i Norden og Vest-Europa om at oktantallet skal være 95 RON. Ytterligere samordning i Norden er dermed helt unødvendig.

Blyinnhold

I Norden og Vest-Europa er det alminnelig enighet om at blyfri bensin maksimalt skal inneholde 0,013 g bly/l.

Selv om bensinen ikke tilsettes bly ved produksjon vil man få noen grad av forurensning ved distribusjon.

Så lenge markedsføringen av blyholdig og blyfri bensin ikke holdes 100% atskilt vil graden av forurensning variere.

I Norge vil ikke distribusjonsopplegget nasjonalt være samordnet eller standardisert og man venter derfor at blyinnholdet i den blyfrie bensinen vil variere betydelig fra stasjon til stasjon og mellom oljeselskapene, uten selvfølgelig å overstige 0,013 g/l.

Ut fra dette anser man ikke fra norsk side en nordisk samordning av distribusjon som ønskelig.

Når det gjelder innføringstidspunktet må en samordning av dette nødvendigvis føre til et kompromiss eller at det "seneste" landet bestemmer.

De fleste nordiske land har i dag konkrete planer om innføring av blyfri bensin.

Den planlagte virkemiddelbruken for å oppnå en slik innføring varierer fra land til land. Aktuelle virkemidler er krav om markedsføring i form av forskrift, økonomiske virkemidler eller en kombinasjon av disse. Fordi virkemidlene er forskjellige, vil det ikke ha noen hensikt å finne fram til et felles gjennomføringstidspunkt. Den beste oppfølgingen av Ministerrådsvedtakene fra 1984 og 1985 vil være at det enkelte land snarest mulig gjennomfører tiltak slik at blyfri bensin blir alminnelig tilgjengelig. Miljøverndepartementet ser ikke betydelige problemer forbundet med at blyfri

bensin blir noe raskere tilgjengelig i enkelte av de nordiske land enn i andre. En samordning ville derimot kunne forsinke innføringen i flere av landene.

Avslutningsvis vil vi peke på at det på side 2, 3. avsnitt i forslaget forekommer en del uriktige opplysninger. Vi viser i denne forbindelse til uttalelse avgitt av Nordisk Ministerråds sekretariat i brev av 15. juli 1985 til Nordisk Råds presidiesekretariat (*se oven*).

Oslo, 27. september 1985

Etter fullmakt

Per Antonsen
førstekonsulent

Karen Jørgensen

Olje- og energidepartementet:

Olje- og energidepartementet stiller seg positiv til at Nordisk Ministerråd undersøker mulighetene for å harmonisere overgangen til distribusjon og salg av blyfri bensin i Norden. En harmonisering synes særlig nødvendig hvis landene i Norden tar sikte på å innføre krav til bruk av katalysatorer i bilene. Tilgang på blyfri bensin kan da bli en forutsetning for trafikken over landegrensene. Olje- og energidepartementet vil med dette ikke ta stilling til hensiktsmessigheten av å innføre krav til katalysatorer, som primært vil være et miljøspørsmål.

Etter Olje- og energidepartementets oppfatning bør en i forbindelse med en harmonisering undersøke ønskeligheten av å harmonisere produktspesifikasjoner for å sikre at man også får tilgang på den nødvendige kvalitet blyfri bensin i alle de nordiske landene.

I Norge tar man sikte på et pålegg overfor distribusjonsselskapene å markedsføre blyfri bensin, i første omgang fra alle større stasjoner. Ut-salgsteder med enkeltpumper vil trolig bli pålagt et slikt krav på et senere tidspunkt. En effektiv innføring av blyfri bensin kan imidlertid etter Olje- og energidepartementets oppfatning nødvendiggjøre bruk av prismekanismen gjennom avgiftsdifferensiering for å oppnå et tilstrekkelig incitament for bilistenes overgang til blyfri bensin. Spørsmålet om avgiftsdifferensiering må imidlertid i siste instans avgjøres av Finansdepartementet.

Oslo, 18. juli 1985

Edvard Lauen

Halfdan Wiig

Samferdselsdepartementet:

Arbeidet med innføring av blyfri bensin i Norge har nå kommet langt. Vi viser i denne forbindelse til Miljøverndepartementets uttalelse.

Samferdselsdepartementet kan ikke se behov for ytterligere samordning på dette feltet mellom de nordiske land. Vi har imidlertid ingen innvendinger mot at medlemsforslaget om blyfri bensin fremmes.

Oslo, 5. juli 1985

Etter fullmakt

Erik Ribu

Ingjerd Fuglum

Transportøkonomisk institutt:

Tanken om harmonisering av reglene vedrørende produksjon og salg av blyfri bensin er umiddelbart tiltalende og burde være godt egnet for en felles nordisk holdning.

Forslagsstillerne har klart påpekt de problemer som vil være knyttet til en overgangsperiode ved innføring av blyfri bensin. En felles nordisk atferd på dette området vil selvsagt kunne være med på å dempe noen av de mulige problemer i denne perioden. Ellers kan problemene i overgangsperioden klart deles i tre felter:

- 1 ulike innføringstidspunkt og ulike overgangsperioder i ulike land
- 2 stabil kvalitet knyttet til produksjon og distribusjon
- 3 biler produsert under andre forutsetninger

Det første spørsmålet er et rent politisk/diplomatisk spørsmål som bare kan løses gjennom internasjonale avtaler på regjeringnivå.

De to andre problemene er tekniske/administrative og må således løses delvis lokalt, delvis av bil- og bildelfabrikkene; selv om internasjonale felles holdninger også på dette punktet vil medvirke til å dempe problemene.

Vi vil peke på at det kan by på store problemer i bilkontakten med resten av Europa dersom ett eller flere av de nordiske land skulle velge andre tekniske løsninger, eller andre gjennomføringstidspunkter, enn andre land.

Transportøkonomisk institutt har den senere tid vært engasjert av Statens forurensningstilsyn vedrørende prisdifferensiering på bensin med tanke på innføring av blyfri bensin. Det har vært sett på konsekvensene for bilbransjen, sosiale fordelingsvirkninger og virkningen for forurensningen. Det finnes således både kompetanse og erfaring på området, og det ville

ikke være unaturlig å foreta en felles nordisk analyse av mulighetene for og virkningen av en nordisk harmonisering på dette området.

Oslo, 13. mai 1985

Transportøkonomisk institutt

Dag Bjørnland

Instituttssjef

Richard Muskaug

Avdelingsleder

Norsk petroleumsinstitutt:

Vi har lenge vært interessert i saken og har i lang tid fremhevet overfor myndigheter at introduksjonen av blyfri bensin og etterfølgende avgasskrav fra biler burde internasjonaleseres.

Her i Norge regner vi med at:

- Forskrifter om introduksjon av blyfri bensin vil foreligge omkring august/september 1985. De har allerede vært til høring.
- At avgiftsdifferensiering som prioriterer blyfri bensin innføres fra 1.1.1986 for at blyfri bensin fra dette tidspunkt hurtigst mulig skal tas i bruk.
- Fra omlag 1.7.87 tas det sikte på at blyfri bensin skal selges over hele landet.
- I løpet av 1986 vil formodentlig forskrifter om avgasskrav fra biler foreligge.

Vi synes fortsatt at både introduksjonen av blyfri bensin og avgasskrav, samt forhold som ligger til grunn for dette, f. eks. regler om bensin- og bilkontroll, mest mulig burde koordineres internasjonalt.

På grunn av sakens fremdrift i Norge haster det å få drøftet en internordisk harmonisering.

Oslo, 26. juni 1985

Norsk petroleumsinstitutt

Eiler Holtermann

Norges naturvernforbund:

Norges naturvernforbund kan uten videre støtte forslaget om en harmonisering innen de nordiske land av overgang til distribusjon og salg av blyfri bensin. Vi har også inntrykk av – blant annet gjennom Statens For-

urensningstilsyns kommentarer til sitt nylig utsendte forslag til forskrifter om helse- og miljøskadelige stoffer i bensin – at en slik harmonisering er forberedt.

Oslo, 3. juli 1985

Norges naturvernforbund

Thor Midteng

Norges Automobil-forbund:

Norges Automobil-forbund vil straks uttrykke sin glede over at dette initiativ er tatt i Nordisk Råd, og takker for at det er gitt oss anledning til å fremføre synspunkter.

For en medlemsorganisasjon av vår struktur og størrelse med sterk vekt på bilturisme er det både naturlig og påkrevet at vi søker å fremme et nordisk koordinert lovverk for introduksjon av blyfri bensin.

Vi gir derfor Rådets forslag vår fulle tilslutning.

Oslo, 15. mai 1985

Norges Automobil-forbund

Tekn. juridisk service

Rolf Forsdahl

Avdelingsleder

Egil Otter

Ingeniør

Motorførernes avholdsforbund:

Motorførernes avholdsforbund er sterkt opptatt av de miljømessige aspekter i forbindelse med biltrafikk. Vi anser det helt nødvendig at man søker å komme fram til effektive tiltak som kan redusere forurensning, det være seg luft og støy. I denne forbindelse hilser vi derfor med glede et forslag om harmonisering av de nordiske bestemmelser når det gjelder blyfri bensin. Vi gir således vår støtte til intensjonen i forslaget om at de nordiske landene forsøker å harmonisere bestemmelser, og lette overgangen til distribusjon og salg av blyfri bensin.

Medlemsforslag A 710/t reiser imidlertid flere spørsmål. I motiveringen for å innføre blyfri bensin sies det at den viktigste årsaken er å gjøre bruk av katalysator mulig. Vi kan ikke tiltre dette.

Som nevnt ser vi det sterkt ønskelig at man får redusert luftforurensningen etter biltrafikken, men kan ikke uten videre slutte oss til at katalysator er det mest effektive virkemiddelet i så måte. Forslagsstillerne peker selv på en del svakheter ved bruk av katalysator, og vi vil beklage om de nordiske landene ukritisk vedtar bestemmelser om bruk at katalysator når andre og bedre løsninger er på trappene.

Vi vil også sterkt understreke poenget som forlagsstillerne selv peker på, nemlig kostnadene ved bruk av blyfri bensin. Erfaringene fra Norge så langt tyder på at salget av blyfri bensin ikke har det omfang som burde ha vært mulig etter det antall biler som går på markedet der blyfri bensin kan brukes. MA vil i den forbindelse sterkt understreke betydningen av å redusere avgiftene på blyfri bensin.

Etter MAs mening må det være en forutsetning at blyfri bensin ikke koster mer enn vanlig superbensin, egentlig burde prisen vært lavere. Dette er fullt mulig ved at myndighetene ser på avgiftsbelastningen på denne bensintype.

Vi vil finne det sterkt beklagelig om ekstrakostnadene ved overgang til salg av blyfri bensin belastes den enkelte forbruker. Vi mener derfor at Nordisk Råd bør anbefale de enkelte land om å ta med også denne siden i forbindelse med vurdering av dette forslaget.

Oslo, 24. juni 1985

Motorførernes avholdsforbund

Gunnar Apeland

Sverige

Trafiksäkerhetsverket:

Sedan 1979-10-01 är statens naturvårdsverk (SNV) föreskrivande myndighet när det gäller avgasreningsföreskrifter. Föreskrifterna skall dock meddelas efter samråd med TSV.

Utifrån de intressen som TSV i dag har att företräda har TSV inga erinringar mot förslaget.

Borlänge den 1 juli 1985

Jan Hagberg

Väg- och trafikinstitutet har i skrivelse den 5 juli 1985 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Statens naturvårdsverk (SNV):

Samtliga nordiska länder har i princip tagit ställning i frågan om införande av blyfri bensin åtminstone vad gäller tidpunkter och omfattning. Introduktionen har också påbörjats i samtliga länder. Någon ytterligare samordning i detta avseende finns det vare sig möjlighet eller behov av.

När det gäller kvalitetsfrågor bestäms dessa givetvis av vad fordonen kräver. Härutöver kan vissa från miljösynpunkt viktiga regleringar behövas – vilket åvilar ansvariga myndigheter. Härvid bör givetvis ett samarbete ske mellan de nordiska länderna. Ett sådant samarbete mellan berörda myndigheter finns dock redan etablerat under Nordiska ministerrådet och naturvårdsverket finner inte något behov av förändringar eller kompletteringar.

När det gäller frågan om ett gemensamt distributions- och försäljningsnät finner verket inga fördelar från miljösynpunkt men har givetvis inga principiella invändningar om oljeindustrin skulle finna det ändamålsenligt att bygga upp ett sådant. Det är dock viktigt att detta inte leder till oklarheter i ansvarsförhållandena.

Solna den 8 juli 1985

Björn Lundblad

Jan Karlsson

Motormännens riksförbund – M:

Av den svenska bilparken har ca 23 procent motorer som kan köras på oblyad bensin. Ytterligare 15 procent kan köras på lågoktanig, regular bensin men klarar inte att köras på oblyad bensin. Blyet i bensinen har två uppgifter. Förutom att det höjer oktantalet har det också en smörjande effekt på bl. a. ventiler och ventilsäten.

Är motorn inte konstruerad för att köras på oblyad bensin uppstår det snart omfattande och kostsamma motorskador. Om bil försetts med katalysator förstör även en liten mängd bly i bensinen på kort tid den dyra katalysatorn så att den förlorar sin renande effekt.

Som exempel kan den av Kuwait petroleum vid årsskiftet 1984/85 påbörjade försäljningen i södra Sverige av oblyad bensin – KPS2085 – nämnas. Bensinen skall snart finnas vid 25 stationer och vid årets slut skall KPS enligt planerna ha rikstäckning.

Den nya bensinen är troligen inte helt blyfri eftersom den inte distribueras helt skild från blyade kvaliteter. Något bly har dock inte tillsatts vid

tillverkningen, men bensinen kan ha tagit upp bly vid distribution och lagring. Den är därför ännu inte tillräckligt blyfri för bilar med katalysator-avgasrening. Blyinnehållet är dock alldeles för litet för att klara av smörjningen av bl. a. ventiler och ventilsåten i de motorer som kräver bly.

Information till bilägarna är därför nödvändigt så att de väljer rätt bensinkvalitet.

Ser man framåt kommer det enligt vad M erfarit att finnas blyade bensinkvaliteter åtminstone 20 år till. Om något år blir det troligen dock svårt att få lågoktanig (93) blyad bensin då blyinblandningen kommer att ske i bensinkvaliteter med högre oktantal. De bilmodeller som kräver bly i bensinen och kan köras på lågt oktantal måste då gå upp till en överkvalitet vad avser oktantalet. Nytt informationsproblem!

M:s tekniska avdelning har sammanställt en förteckning över bilmodeller saluförda i Sverige våren 1985 som kan köras på blyfri bensin.

En övergång till blyfri bensin kräver omfattande information, av Svenska petroleuminstitutet – SPI – kostnadsberäknad till 20–40 milj. kronor.

M instämmer i att det självfallet både tekniskt och ekonomiskt vore en fördel om de nordiska länderna samordnat övergick till distribution och försäljning av blyfri bensin. Från informationssynpunkt är det också att föredra.

Förbundet, som vid olika tillfällen talat för och sökt påverka utvecklingen dithän att de tekniska kraven på bilarna i Sverige anpassas efter internationella – främst europeiska – regler därest icke med hänsyn till särskilda svenska förhållanden annat erfordras (ex. varselljus), vill i sammanhanget påpeka att en samtidig europeisk övergång till blyfri bensin vore önskvärd.

Med hänvisning till ovanstående tillstyrker Motormännens riksförbund medlemsförslagets hemställan av övergång till distribution och försäljning av blyfri bensin i Norden men vill samtidigt med skärpa framhålla önskvärdheten av europeisk samordning och en gemensam europeisk standard.

Stockholm den 31 juli 1985

Motormännens riksförbund

Bo Lundgren

Verkst. direktör

Sven Gustafsson

Direktör

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete i internationella sammanhang

(Väckt av Pär Stenbäck samt Anker Jørgensen, Páll Pétursson, Reiulf Steen och Ingrid Sundberg)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råds juridiske udvalg:

Juridisk udvalg er generelt positiv over for tanken om at udvikle og forstærke det nordiske samarbejde i international sammenhæng, hvilket efter udvalgets opfattelse vil være helt i overensstemmelse med Helsingfors-aftalens artikel 33 om, at de nordiske lande i de tilfælde, hvor dette er muligt og hensigtsmæssigt, bør rådføre sig med hverandre i spørgsmål af fælles interesse, som behandles i internationale organisationer og på internationale konferencer. Udvalget kan derfor støtte forslaget om, at Nordisk Ministerråd i samråd med Nordisk Råd lader udarbejde en udredning om dette.

Juridisk udvalg vil foreslå, at det i medlemsforslaget rekommanderes, at Nordisk Ministerråd i samråd med Nordisk Råds præsidium nedsætter en komité til at udrede de pågældende spørgsmål. Udvalget vil ligeledes foreslå, at der bliver parlamentarikere repræsenteret i udredningskomiteen.

I betragtning af det ret omfattende samarbejde, der allerede er med andre internationale organisationer, vil det være nyttigt, hvis der på baggrund af udredningen kan fastsættes mere formelle retningslinier for, hvorledes samarbejdet skal foregå.

Efter juridisk udvalgs opfattelse bør det i udredningen konkretiseres så meget som muligt, hvilke områder Nordisk Råd bør gå ind på. Umiddelbart mener udvalget, at det vil være vigtigt og mest oplagt, at der på nordisk plan først og fremmest samarbejdes i Forenede Nationer, Europarådet og med EF, men også i mere specialiserede internationale organisationer som f. eks. ILO og FAO.

Inden for juridisk udvalgs sagsområde vil det være naturligt at fortsætte og intensivere det nordiske samarbejde på internationalt plan om de menneskelige rettigheder, narkotikapolitikken og ligestillingsspørgsmål. Det vil efter udvalgets opfattelse også være meget vigtigt at udbygge samarbejde om flygtningepolitikken.

Ligeledes vil udvalget foreslå, at der samarbejdes internationalt på levnedsmiddelområdet og om forskning og regelfastsættelse i forbindelse med den nye medicinske teknologi, det vil f. eks. sige genteknologi, ægtransplantation og insemination.

Udvalget vil i øvrigt henlede opmærksomheden på, at FN's højkommissær for flygtninge – som det vil være præsidiet bekendt – er inviteret til juridisk udvalgs møde i Stockholm i januar 1986.

Mariehamn, den 12. november 1985

For Bernhardt Tastesen

Hanne Nielsen

Udvalgssekretær

Nordiska rådets kulturutskott:

Medlemsförslaget syftar till en utredning av hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang ytterligare kan utvecklas och förstärkas. Vid sidan av de allmänna motiveringar som framförs till stöd för förslaget, hänvisar förslagsställarna även till de nordiska samarbetsavtalens stadganden om samarbete mellan länderna på internationellt plan.

Kulturutskottet konstaterar att det nordiska kulturavtalet har till syfte att stärka och intensiviera kulturellt samarbete i vid bemärkelse mellan avtalsparterna, och att avtalet även har till syfte att skapa grundval för en samordnad insats i internationellt kulturellt samarbete (art. 2). Enligt avtalet skall parterna vidare eftersträva gemensamt uppträdande i internationella sammanhang inom de områden som avtalet omfatta. Avtalsparterna skall härvid samarbeta om att sprida information om ländernas kulturliv, och att uppnå gemensamt eller samordnat ställningstagande i internationellt kulturellt samarbete. Enligt avtalet kan beslut vidare fattas om gemensam representation i samband med deltagande i internationellt kulturellt samarbete.

Kulturutskottet konstaterar att ett samarbete på kulturområdet bedrivs utgående från de ovan refererade stadgandena i kulturavtalet, men att avtalet även ger utrymme för en ytterligare utveckling och förstärkning av det nordiska samarbetet på kulturområdet i internationella sammanhang.

Utskottet ansluter sig till de motiveringar som framförs i medlemsförslaget för ett intensifierat nordiskt samarbete på internationellt plan. Ett

samarbete mellan länderna i Norden ger dessa större tyngd i det internationella samarbetet och förbättrar förutsättningarna att driva frågor som är angelägna för Norden i ett globalt sammanhang.

Utskottet vill särskilt understryka att de nordiska länderna, som genom samarbete har uppnått långtgående resultat inom Norden, även har blivit allt mera beroende av utvecklingen utanför Norden. Allt flera samarbetsfrågor, såväl på kulturområdet som på andra områden, är av den arten att hållbara nordiska lösningar även förutsätter ett aktivt engagemang av de nordiska länderna på internationellt plan. Utskottet fäster därför stort avseende vid att man kan utveckla det nordiska samarbetet så, att den växelverkan som medlemsförslaget eftersträvar mellan det samarbete de nordiska länderna bedriver internationellt och det som bedrivs inom Norden, även skall kunna uppnås.

Kulturutskottet har tidigare, i sina betänkanden över Nordiska ministerrådets berättelser om det nordiska samarbetet och inför överläggningar med Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) fäst uppmärksamhet vid betydelsen av nordiskt samarbete i internationella organ i syfte att ge uppläggningsavdelningen av det samarbete de nordiska länderna bedriver internationellt en mera nordisk prägel. Möjligheterna att utnyttja de gemensamma nordiska beredningsorganen för att samordna ländernas insatser och aktivt företråda länderna bör därför särskilt utredas. Detta gäller såväl rådsorganens möjligheter att internt och vid överläggningar med Nordiska ministerrådet i högre grad befatta sig med frågor som även är av intresse på internationellt plan som ministerrådets och ministerrådssekretariatets möjligheter att följa med och även aktivt delta i behandlingen av de frågor de nordiska länderna samarbetar om internationellt.

I medlemsförslaget hänvisas till den verksamhet med gemensamma kulturkampanjer i utlandet som de nordiska länderna har inlett och till möjligheten att konkret utveckla det nordiska samarbetet på detta område. Enligt medlemsförslaget ger sådana samordnade insatser på kulturområdet även värdefulla erfarenheter med tanke på ett mera formaliserat samarbete på andra områden. Utskottet anser att man i detta syfte bör överväga möjligheterna att inleda en försöksverksamhet i utlandet i syfte att koordinera de nordiska ländernas kulturinformation. Utskottet har även betonat betydelsen av kulturinformation i anslutning till nordiska satsningar på marknadsföringskampanjer på turistområdet. Vidare anser utskottet att länderna i sitt samarbete med utvecklingsländerna bör ge samarbetet på kulturens område större uppmärksamhet och att man särskilt bör verka för projekt där Norden som helhet utgör samarbetspart för ett utvecklingsland.

Vid sidan av andra gemensamma kulturprojekt i utlandet har utskottet även pekat på lektoratsverksamheten som ett värdefullt medel för att mera kontinuerligt informera om Nordens språk, litteratur och kultur. Utskottet har därför ansett att denna verksamhet i mån av möjlighet, och genom ökad samordning mellan länderna, bör byggas ut.

Med hänvisning till ovanstående anser kulturutskottet att en särskild nordisk kommitté, i enlighet med medlemsförslaget och med beaktande av de synpunkter kulturutskottet har framfört, bör tillsättas. Enligt utskottet bör kommittén ges i uppdrag att lägga fram sina förslag inom november månad 1986. Utgående från kommitténs förslag bör Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet lägga fram förslag som underlag för debatt och eventuella beslut vid Nordiska rådets session 1987.

Reykjavík den 18 oktober 1985

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordiska rådets social- och miljöutskott:

— — — Enligt förslaget bör Nordiska rådet rekommendera Nordiska ministerrådet att i samråd med Nordiska rådet tillsätta en kommitté för att utreda hur det nordiska samarbetet i internationella sammanhang ytterligare kan utvecklas och förstärkas, och att utgående från de resultat utredningen ger lägga fram förslag för Nordiska rådet.

I förslaget redogörs för nordiskt samarbete på internationellt plan inom de ekonomiska och kulturella områdena och förslagsställarna drar slutsatsen att behandlingen av internationella frågor inom Nordiska rådets organ varit sporadisk och att man hittills inte på ett systematiskt sätt har byggt ut denna verksamhet i syfte att få till stånd en växelverkan mellan det samarbete som de nordiska länderna bedriver internationellt och det som bedrivs inom Norden. En sådan växelverkan skulle, enligt medlemsförslaget, i många avseenden kunna vitalisera de nordiska ländernas verksamhet såväl internationellt som inom Norden. För att åstadkomma en sådan växelverkan bör man enligt förslagsställarna bli vid gemensamma möten mellan Nordiska ministerrådet och rådets utskott ta upp internationella samarbetsfrågor, i högre grad ge nordiska sakkunniga möjligheter att delta i beredningen av frågor som de nordiska länderna avser driva på internationellt plan, utse nordiska företrädare vid internationella konferenser och möten och ordna internationella konferenser för parlamentariker och tjänstemän från nordiska och internationella organ.

Social- och miljöutskottet har ingen erinran mot dessa förslag. Utskottet har följt nordiskt samarbete i internationella sammanhang främst vad gäller ILO och vidare i arbetsmarknadsfrågor särskilt i anslutning till OECD samt på miljövärdssområdet och på hälsovårdssområdet (WHO). Utskottet har under de senaste åren varit representerat vid ILO's arbetskonferens och utskottets observatör har därvid haft tillfälle att framföra parlamentarikersidans syn på det nordiska och internationella samarbetet inom ILO's

ämnesområde. Utskottet har i samband härmed noterat önskemål om en fylligare rapportering om det nordiska samarbetet inför, under och efter ILO's konferenser i ministerrådets berättelse, liksom även angående ratificering av de konventioner som antagits av ILO. Nordiska rådet har i ett antal rekommendationer förordat snabbare ratifikation av ILO-konventioner av de nordiska länderna.

Det nordiska samarbetet på miljövårdsområdet, främst inom ramen för ECE, har visat sig ha en avsevärd tyngd internationellt. Utskottet anser det av största vikt att detta samarbete utvecklas vidare och att de nordiska länderna kan utöva ett tryck på länder som inte tar erforderlig hänsyn till internationella miljöintressen i sin energi- och miljöpolitik. Norden står inom det internationella miljöarbetet för både nordiska och vidare internationella intressen och kan vara en förebild för flera områden där gemensamma intressen finns.

Mot bakgrund av de positiva erfarenheterna av de nordiska ländernas möjligheter att genom samverkan ge tyngd åt sina ståndpunkter vill utskottet understryka betydelsen av nordiska överläggningar inför viktiga beslut i internationella sammanhang.

När något av de nordiska länderna lägger fram förslag i internationella fora är det av stort värde om man dessförinnan kan få till stånd en nordisk uppslutning kring förslaget. Nordiska överläggningar äger redan rum inför och under de flesta stora internationella möten och konferenser, men det torde finnas utrymme för ytterligare förbättring och förstärkning av det nordiska samarbetet på internationellt plan.

Utskottet vill även instämma i förslagställarnas uppfattning att det parlamentariska inslaget i det nordiska samarbetet på internationellt plan bör förstärkas. Med undantag för samarbetet i de organ där parlamentariker ingår i de nationella delegationerna synes internationellt samarbete till övervägande delen handhas av tjänstemän på regeringssidan. Även om detta är naturligt med hänsyn till samarbetsfrågornas ofta tekniska natur är det angeläget att den parlamentariska sidan tar en mer aktiv del i det utåtriktade nordiska samarbetet.

Utskottet vill därför tillstyrka medlemsförslaget.

Mariehamn den 12 november 1985

För social- och miljöutskottet

Jo Benkon

Förman

Nordiska rådets kommunikationsutskott:

Kommunikationsutskottet instämmer i förslagsställarnas uppfattning att samarbetet de nordiska länderna emellan har givit dessa större inflytande i internationella sammanhang än vad de var för sig hade kunnat uppnå samt om betydelsen av nordiskt samarbete i internationellt sammanhang.

Det erinras i detta sammanhang om att utrikes- och säkerhetsfrågorna traditionellt inte behandlas inom Nordiska rådet.

Mot denna bakgrund tillstyrker kommunikationsutskottet för sin del medlemsförslaget.

Mariehamn den 12 november 1985

För Nordiska rådets kommunikationsutskott

Marjatta Väinänen

Förman

Medlemsförslag

om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten

(Väckt av Karl-Erik Häll samt Lennart Andersson, Kaj Bärlund, Lahja Exner, Margit Hansen-Krone, Tyra Johansson, Peter Muurman, Berit Oscarsson, Otto Steenholdt och Bengt Wiklund)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Kollegium for Vildtforskning (NKV):

Der var blandt kollegiets medlemmer enighed om, at forslaget først og fremmest er af lokal økonomisk og turistmæssig interesse.

Vedrørende den vildtbiologiske og forskningsmæssige værdi er forslaget vanskeligt at vurdere fuldtud, men der kan peges på en række forhold, der i praksis vil reducere værdien af en sådan "Polar Zoo".

En meget væsentlig del af den pattedyrfauna, der er knyttet til polarområdet, er havpattedyr. En væsentlig del af disse arter, specielt hvaler, men også i nogen grad sæler, vil ikke eller kun vanskeligt kunne holdes i en zoologisk have, under sådanne forhold at dyrenes tarv kan tilgodeses.

Tilsvarende gælder for en række fuglearter, at der er tale om arter, hvis levevis gør dem uegnede som zoo-dyr. Dette gælder såvel de store rovfugle som visse vade- og svømmefugle. Hermed reduceres den betydning, et sådant center kunne have i arbejdet med beskyttelse/ophjælpning af udryddelsestruede arter.

Fra NKV's side må man derfor anbefale, at et eventuelt Polar Zoo projekt gøres mindre ambitiøst, og primært indskrænker sig til at holde sådanne arter, der kan trives under fangenskabsforhold. Der peges på, at der i Skandinavien allerede findes et udbredt net af forskningsinstitutioner med speciale i biologiske forhold, herunder studier af de tiltag, der synes påkrævede for at bevare polarzonens fauna.

Såfremt Nordisk Råd fortsat ønsker at fremme planerne om en Polar Zoo, kan der eventuelt tages udgangspunkt i en af disse forskningsinstitutioner eller i en af de allerede eksisterende dyreparker i området.

Rønne, den 25. september 1985

Helmuth Strandgaard

Formand for NKV

Nordkalottkommittén (NKK):

NKK stöder förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna för upprättandet av ett "Polar Zoo" på Nordkalotten.

I Finland är Ranua djurpark redan ett etablerat och välfungerande zoo på Nordkalotten, som upprättades för två år sedan och vars besökarantal steg i fjol till över 100 000 besökare. Djurparken har idag ca 60 olika djurarter, alla med hemvist nära den norra polcirkeln på jordklotet. Djurparken är belägen på ett område om ca 70 ha varav ca 40 ha är bebyggda. Därtill har kommunen anvisat i sin delgeneralplan reservmarker om 300 ha. I Norrbotten finns planer på liknande anläggningar.

Efter att de redan existerande elementerna kompletteras i enlighet med de färdiga planerna för en arktisk djurpark skall Ranua djurpark därmed vara innehållsmässigt densamma som föreslagits i medlemsförslaget. Närmare beskrivning av Ranua djurpark och dess framtidsplaner framgår av bifogad broschyr¹.

Ur turistisk synvinkel är det oerhört viktigt att Nordkalottens olika delområden inte är konkurrerande på något sätt utan kompletterar varandra. Speciellt viktigt är detta då man marknadsför området utanför hemmamarknaden. Denna linje har NKK försökt följa systematiskt vid det utvecklingsarbete som kommittén tagit initiativ till eller själv genomfört angående turismen på Nordkalotten. Då Nordkalottens olika län och fylken samt kommuner utvecklar en klar turistisk profil är också den gemensamma marknadsföringen av Nordkalotten och dess turistiska utbud meningsfullt och enkelt.

Rovaniemi den 5 september

Jouko Jama
Sekretariatschef

Nordiska turistrådet:

Nordiska turistrådet understöder förslaget om att grunda ett "Polar Zoo" på Nordkalotten. De nordiska turistorganisationerna strävar i sitt arbete till att ge turismen ett värdefullt innehåll. Vår uppfattning är, att turisterna i framtiden allt mer kommer att fråga efter sevärigheter och program, som samtidigt är både attraktiva och lärorika. Det föreslagna Polar Zoo fyller dessa krav och skapar förutsättningar t.ex. för en meningsfull familjeturism.

¹ Här ej tryckt.

Ur marknadsföringssynpunkt är det viktigt att finna nya projekt, som bidrar till att förlänga turistsäsongen. En djurpark av föreslagen typ skulle bli en året om-attraktion och därigenom stimulera turismen även utom högsäsongerna. Nordiska turistrådet vill även understryka, att lokaliseringen till Nordkalotten gör, att många regioner utmed färdvägarna kommer att dra nytta av projektet.

Nordiska turistrådet anser sig icke kunna ta ställning till frågan om orten, där ett Polar Zoo kunde förläggas. Det finns redan nu existerande djurparker, som visat stort intresse för att kunna utvecklas enligt projektets linjer. Vi vill emellertid understryka, att projektet bör förverkligas så, att kvaliteten understryks och att besökarna verkligen får en gedigen information inte bara om de djurarter som presenteras utan även om Nordkalotten i övrigt, inkluderande andra för turister intressanta mål på området. På detta sätt kunde centret tjäna som ett informationscentrum för hela Nordkalotten.

Helsingfors den 16 augusti 1985

Bengt Pihlström

Direktör
Ordförande för Nordiska
turistrådets direktörsgrupp

Carola Hannuksela

Sekreterare

Sámi instituthta, (Nordiskt samiskt institut):

Idéen om "Polar Zoo" er positiv og idealistisk tanke. Naturen i nord krever en spesiell beskyttelse i en eller annen form, slik at mangfold av dyrearter og flora ikke forsvinner.

Forslaget fra Nordisk Råd om opprettelse av "Polar Zoo", med 600 dyr og 100 arter betyr i gjennomsnitt 3 dyr av hver art, slik som 3 ulv, 3 jerv, 3 bjørn, 3 rein osv. Tre dyr er i alle fall det minste en kan ha for å opprettholde en naturlig bestand.

Ut fra kjennskap til dyrenes atferd er enkelte dyr flokkdannende og andre er revirdannende. Jerv er f. eks. revirdannende. Hvis naturlig jervbestand på 3–4 dyr skal opprettholdes i naturlige omgivelser og fylle det formålet som er tiltenkt "Polar Zoo", krever hver jerv et revir på kanskje 100 km². Det skulle tilsi et område på nærmere 40 km², inngjerdet. Et slikt stort inngjerdet område vil komme på kollisjonskurs med store samiske brukerinteresser som f. eks. reindrift, jordbruk, jakt, fangst, fiske og andre utmarksnæringer.

Om formålet med "Polar Zoo" er å inngjerde et område fra 5–15 km² må enkelte dyr holdes i zoologiske bur, mens andre kan gå fritt. Et slikt alternativ vil ha liten verdi overfor økologer, geologer og botanikere.

Forøvrig har forslaget altfor sparsomme opplysninger til å kunne danne et mer konkret bilde av det.

Idéen om ``Polar Zoo`` er positiv, men Sámi Instituhtta vil heller foreslå et større nasjonalpark-område som strekker seg over riksgrensene med lik regelverk. En nasjonalpark med de spesielle retningslinjer, om skjøtsel og bruk, som gjelder for nasjonalpark standard. Forslag om en nasjonalpark vil fylle alle de formål som er tiltenkt ``Polar Zoo``, samtidig som næringsutøvelser kan utøves. Næringsutøvelser vil bl. a. omfatte reindrift, jordbruk, fiske, samt begrenset jakt etter nasjonalparkens retningslinjer.

Guovdageaidnu, 15. august 1985

For Sámi Instituhtta

Aslak M. Eira

Nordiska samerådet¹:

Nordiska samerådet motsätter sig i princip inte att det upprättas en djurpark men vill fästa uppmärksamheten vid följande faktorer:

Näringsgrenarna inom naturhushållning är hörnstenar i samekulturen. Med hjälp av dem skapas grunden för bevarandet av de traditionella näringarna och samernas levnadssätt. En naturpark får – när den förverkligas – inte förhindra utövandet av de traditionella näringarna. Naturparken skulle – i den omfattning som den skulle få enligt förslaget – komma att skapa olägenheter för utövandet av de traditionella näringarna och Nordiska samerådet anser det således inte vara lämpligt att djurparken placeras i samernas område.

Härmed bifogas också Sameinstitutets yttrande om djurparken (*se nedan*).

Utsjoki den 23 oktober 1985

Leena Aikio

Tf. föredragande

Kvarkenrådet:

Kvarkenrådet konstaterar att djurparksverksamheten är förhållandevis väl etablerad i Finland och Sverige. I Finland finns tre stora djurparker, Högholmen, Ähtäri och Ranua och ytterligare två projekt är under planering i norra Finland, medan det i Sverige finns drygt 10-talet djurparker med djurparken i Lycksele nordligast belägen.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Däremot förefaller djurparksverksamheten i Norge inte ha samma omfattning.

Kvarkenrådet noterar att den i medlemsförslaget efterlysta forskningen och utbildningen kring uppfödning av utrotningshotade djur i första hand torde koncentreras till redan förefintliga djurparker. Rådet finner även att de övriga föreslagna åtgärderna kring t. ex. avelsuppfödning av utrotningshotade djur med fördel kan förläggas till redan existerande djurparker med dokumenterad erfarenhet av dylikt arbete, t. ex. Lycksele beträffande älg och myskoxe och Ähtäri beträffande varg, lo och björn.

I sammanhanget vill Kvarkenrådet fästa uppmärksamhet vid behovet av arbetsfördelning, specialisering och utökat samarbete mellan djurparkerna liksom också beträffande behovet av bredare och djupare samarbete mellan djurparkerna och universitet/högskolor. Härvidlag torde insatser från Nordiska rådet/Nordiska ministerrådet vara önskvärda.

Beträffande den turistiska delen av djurparksverksamheten konstaterar Kvarkenrådet att den vuxit i betydelse de senaste åren, men att turistmyndigheterna för närvarande är tveksamma till etablering av nya små djurparker som ur turistisk synpunkt ej kan bli ekonomiskt bärkraftiga.

Det är alltså tveksamt att ur turistisk synpunkt etablera nya djurparker i det finsk-svenska Nordkalottområdet som sannolikt hotar redan existerande parker i t. ex. Lycksele, Ranua och Ähtäri och planerade projekt i Uleåborgs län.

Eftersom djurparksverksamheten inte är etablerad i Norge och det finns hotade arktiska djurarter vid Norra Ishavets kust kan man överväga etablering av ett Polar Zoo med dylik inriktning t. ex. vid Ishavskusten i Norge.

Med hänvisning till ovanstående finner Kvarkenrådet ej anledning tillstyrka medlemsförslaget.

Umeå den 9 augusti 1985

För Kvarkenrådet

Torsten W. Persson

AU-ordförande

Paul Lindell

Sekreterare

Danmark

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 30 maj 1985 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Naturfredningsforening har i skrivelse den 31 maj 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Zoologisk Have:

— — — vi finder forslaget seriøst, og at projektet efter vor opfattelse teknisk vil være at realisere, idet vi dog ikke har mulighed for at vurdere de økonomiske forhold omkring finansiering og drift.

Der er imidlertid grund til at gøre opmærksom på, at der i Nordfinland i Ranua djurpark allerede findes en zoologisk have, der har en dyrebestand, som alene omfatter nordiske/arktiske dyr, og som råder over en generalplan for udbygning til en egentlig Polar-Zoo.

Vi vil derfor foreslå — i fald det ikke allerede er sket — at Nordisk Råd indhenter oplysninger om Ranua djurpark.

København, den 9. august 1985

Bent Jørgensen

Finland**Jord- och skogsbruksministeriet¹:**

Ministeriet hänvisar till yttrandet från Rådet för naturtillgångarna (*se nedan*). Ministeriet stöder inrättandet av en djurpark enligt decentraliseringsmodellen, varvid den redan existerande djurparken i Ranua och Kuusamo, som är under grundläggning, skulle anknytas till projektet. I detta sammanhang bör man noggrant utreda organisationen av den till projektet anslutna forskningsverksamheten så att kontakterna med jakt- och naturskyddsmyndigheterna blir tillräckliga. Projektet bör också utvidgas till att innefatta även floran, grunden och berggrunden, kalottområdets klimat samt övriga naturfaktorer och människans inverkan på den nordliga naturen.

Helsingfors den 24 september 1985

Reino Uronen

Kanslichef

Hannu Vesa

Överinspektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Miljöministeriet¹:

Från miljöministeriets synpunkt har projektet begrundats bl. a. i anslutning till skyddet av hotade arter. Djurparkerna har i många fall stor betydelse för bibehållandet av hotade arter. Endast ett fåtal av de ryggradsdjur, som lever i arktiska områden, är hotade med hänsyn till hela jordklotet. Exempelvis har skyddet av isbjörnen reglerats genom en internationell konvention och dessa djur förekommer i allmänhet i djurparker. Uppfödning av vissa hotade däggdjur och fågelarter inom det arktiska området är svår i djurparker och i vissa fall även omöjlig (valar) eller oändamålsenlig (vissa däggdjur och fåglar i östra Sibirien). I de nordiska länderna finns inte något sådant hotat arktiskt ryggradsdjur, vars skydd på ett betydande sätt skulle kunna främjas i den planlagda djurparken.

En arktisk djurpark har emellertid en mer allmän betydelse. I detta avseende skulle Finland mycket bra lämpa sig för en arktisk djurpark som skall innehålla skogs- och kärrbältets nordliga däggdjur, fåglar och eventuellt fiskar. Djurparken skulle i Finland kunna friläggas i en mycket nordlig del och en djurpark med denna natur skulle knappast vara lämplig att placera i samband med någon av de nuvarande djurparkerna. Däremot borde den vara belägen längs en internationell turistled. En sådan ort är exempelvis Kuusamo, där det redan finns en djurparksplan. Med hjälp av tillräcklig finansiering och sakkunnig planering skulle "Polar Zoo" otvivelaktigt ha en stor betydelse med tanke på turism och miljöuppföstran. Miljöministeriet betonar nödvändigheten av speciell expertis i planeringskedet för den händelse man fattar beslut om att placera en arktisk djurpark inom norra Finland. Ifall projektet genomförs i den föreslagna omfattningen, skulle projektets permanenta sysselsättningseffekt vara rimlig.

Med stöd av det ovan anförda betonar miljöministeriet, att Nordiska ministerrådet borde undersöka möjligheterna att inrätta ett Polar Zoo på Nordkalotten och på Finlands område. Förutsatt att man är tvungen att tudela djurparken, å ena sidan i en park, som är belägen vid kusten av en ocean och å andra sidan i en park, som ligger inom ett skogsområde eller på en tundra, bör man undersöka möjligheterna att placera den senare djurparken i vårt land.

Helsingfors den 23 september 1985

Matti Ahde
Miljöminister

Pertti Seiskari
Vik. avdelningschef,
biträdande avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

†2—A713/k Förtr./Supplement

Länsstyrelsen i Uleåborgs län¹:

Med avseende på att avsikten är att uttryckligen i en arktisk djurpark insamla det arktiska området fauna och att man förutsatt, att djurparken vid sidan av andra uppgifter tillgodoser forskningens behov, bör parken vara belägen inom en tillräckligt vidsträckt ort eller region, som optimalt svarar mot de arktiska förhållandena. Viktigt är också att det finns möjlighet att direkt tillgodogöra sig ett universitets expertis.

Kuusamo kommuns planer om inrättandet av en egen rovdjurspark i terrängen kring Pyhätunturi har redan framskridit mycket långt. Enligt länsstyrelsens uppfattning erbjuder den rovdjurspark, som kommer att inrättas i Kuusamo, en ypperlig placeringsort för en arktisk djurpark såväl vad beträffar läget och klimatet som den mångsidiga naturen. Dessutom ligger Kuusamo inom Uleåborgs universitets verkningskrets, varför utbildnings- och forskningsarbetets behov där kunde tillgodoses bra.

Länsstyrelsen, som omfattar det yttrande som avgetts av miljöskyddsdelegationen i Uleåborgs län (*se nedan*), anser att Kuusamo kommun bör betraktas som den lämpligaste placeringsorten för en arktisk djurpark.

Uleåborg den 11 oktober 1985

Erkki Haukipuro
Landshövding

Vaito Saarela
Vik. kanslichef,
äldre landssekreterare

Miljöskyddsdelegationen i Uleåborgs län¹:

Idén om en djurpark, som presenterar Nordkalottens djur i en så äkta miljö som möjligt, är intressant och värd att understödjas. Ifall projektet förverkligades skulle det ha en mångsidig betydelse vad beträffar forskning, undervisning och turism. Parken skulle också ha ett viktigt uppgiftsområde i det arbete som syftar till att skydda hotade nordliga djurarter.

Vid planeringen av projektet borde Kalottområdet universitet och biologiska forskningsinstitut fås med i nära samarbete från första början. På detta sätt skulle också frågan om djurparkens placeringsort lösas sakenligt. Även om Kalottområdets djurpark funktionellt bör utgöra en integrerad enhet, borde parkens tudelning göras till föremål för en utredning. Det finns stora skillnader mellan faunan i de olika delarna av polartrakten: faunan i det norrboreala skogsbältet avviker stort till exempel från djur-

¹ Yttrandet översatt från finska.

världen vid Ishavets kust. Således skulle det finnas ekologiska grunder för skapandet av flera enheter.

Miljöskyddsdelegationen i Uleåborgs län får som sitt yttrande framföra att förslaget om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten skulle göras till föremål för en noggrannare utredning. Planen borde förverkligas så, att den så mångsidigt som möjligt uppfyller sitt syfte och att den verkligen blir alla nordiska länders gemensamma projekt. Delegationen anser det nödvändigt att Uleåborgs universitets expertis används då en eventuell park planeras och förverkligas. I norra Finland finns till och med flera sådana placeringsorter för denna park eller dess del, som uppfyller kraven. I Uleåborgs län skulle en sådan ort vara Kuusamo, där planerna om inrättandet av en egen rovdjurspark redan har framskridit mycket långt.

Uleåborg den 19 augusti 1985

Tapio Karjula
Ordförande

Eero Kaakinen
Sekreterare

Lapplands länsstyrelse¹:

Länsstyrelsen meddelar som sitt yttrande att den understöder ifrågavärande medlemsförslag, i vilket Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att upprätta ett "Polar Zoo" på Nordkalotten.

Vad beträffar förläggningsorten för ett "Polar Zoo", som eventuellt kommer att upprättas, konstaterar länsstyrelsen följande:

På Nordkalottområdet fungerar redan Ranua djurpark, som upprättades för två år sedan; den besöks av cirka 100 000 personer. Parken är av synnerligen stor omfattning och ungefär 10 miljoner mark har redan investerats i byggandet av parken. Djurparken har grundats på ett landområde om 70 hektar, av vilka cirka 40 hektar för tillfället är byggda. Ytterligare har i kommunens delgeneralplan ett reservlandområde på 300 hektar använts åt djurparken för en utvidgning. En närmare beskrivning av området och planerna framgår av de åtföljande bilagorna.²

Med tanke på turismen är det av största vikt att de olika delområdena på Nordkalotten inte tävlar med varandra, utan de bör utvecklas så att de kompletterar varandra. Att man skapar en tydlig turistmässig "bild" för Nordkalotten är viktigt med tanke på turismens utveckling på området. Synnerligen viktigt är detta då områdena marknadsförs utanför Nordka-

¹ Yttrandet översatt från finska.

² Här ej tryckta.

lottområdet. Länsstyrelsen betraktar det som viktigt att man på Nordkalottområdet inte upprättar en ny djurpark, som skulle konkurrera med den nuvarande parken, utan man bör eftersträva de befintliga områdenas utveckling.

Enär Ranua djurpark redan nu har en mycket betydande betydelse för turismen och goda möjligheter att innehållsmässigt utveckla sig till ett sådant "arktiskt zoo" som nämns i medlemsförslaget, anser länsstyrelsen det som angeläget att ifrågavarande park utvecklas till gemensam arktisk djurpark på Nordkalotten.

Rovaniemi den 14 augusti 1985

Asko Oinas
Landshövding

Olavi Korpinen
Kanslichef

Lapplands länsstyrelse, allmänna avdelningen¹:

Miljöskyddsbyrån förordar det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten.

I motiveringen till förslaget om en djurpark har "området för Midnattsolvägen" definierats felaktigt. Enligt byråns uppfattning borde parken upprättas i samband med Ranua djurpark, som redan har en god beredskap och erfarenhet av byggandet och underhållet av en djurpark på nordligt område.

Rovaniemi den 5 juni 1985

Eero Swanberg
Byråchef

Yrjö Karjalainen
Miljöskyddsinspektör

Helsingfors universitet, konsistoriet:

Det aktuella förslaget som väckts av tio nordiska riksdagsmän är intressant, men rätt allmänt formulerat. Målsättningen är i viss grad motstridig: å ena sidan föreslås en presentation av den cirkumpolära faunan, å andra sidan uttryckligen av "den mångfald av raser och arter som finns uppe på

¹ Yttrandet översatt från finska.

Nordkalotten". Det senare målet torde vara mera realistiskt, även om man på lång sikt kunde anskaffa djur vida omkring från de norra områdena. Det framgår inte heller ur förslaget, huruvida man huvudsakligen skulle koncentrera sig på däggdjur eller om meningen vore att även få med fåglar och kanske också en akvarieavdelning i djurparken.

I förslaget föreslås en mycket mångsidig verksamhet i djurparken: en djurpark för allmänheten enligt moderna principer med pedagogiska mål, en forskningsavdelning främst avsedd för ekologisk forskning på ryggradsdjur samt en avelsavdelning där utrotningshotade djur kunde uppfödas och eventuellt återföras till naturen. Det är alltså fråga om ett omfattande projekt som kräver långvarig och omsorgsfull planering och betydande resurser.

Anslutandet av forskning till djurparkens verksamhetsformer är i och för sig värt att stödas. Det är klart ändamålsenligast att utgå från universiteten och forskningsanstalterna på kalottområdet och att utveckla forskningsarbetet tillsammans med dem. Den ekologiska och även etologiska forskningen i djurparken med de begränsningar som den ofrånkomligen har kan inte ersätta fältforskning till mer än en liten del, men för till exempel forskning på gnagare och snödalsripa kunde parken erbjuda en möjlighet till uppfödning och andra arrangemang som är lämpliga för experimentellt arbete som kunde komplettera de begränsade forskningsresurserna på kalottområdet. — Placeringen av djurparken i ett fjällområde vore sannolikt en naturlig lösning för skapandet av en ur landskapssynpunkt äkta och verkningsfull helhet. Det vore av många olika skäl önskvärt att parken skulle anläggas i Finland. Särskilt med tanke på forskningsverksamhet vore Kuusamo en möjlig placeringsplats. På området verkar redan Uleåborgs universitets biologiska station med bibliotek, laboratorium och forskningsutrustning i Oulanka. I Kuusamo verkar också Vilt- och fiskeriforskningsinstitutets enhet för viltforskning sedan början av 1970-talet. I närheten ligger också Värriö forskningsstation (Helsingfors universitet) som specialiserat sig just på däggdjursforskning.

Beträffande de utrotningshotade djuren bör det konstateras att knappast en enda av de arktiska arterna cirkumpolärt sett är hotad, även om till exempel just polarräven, järven och vargen inte längre förökar sig i lika stor utsträckning som förr och håller på att försvinna på kalottområdet. Aveln sker säkert bra till exempel då det gäller polarräven, men man torde inte lyckas i att försöka återföra den till det fennoskandiska området på grund av de ekologiska förändringar som skett där. Om man går in för avel bör man också sträva efter rätt stora djurbestånd för att minska incestavel. Detta kräver för sin del större fallor.

Tanken om en djurpark med endast nordiska djurarter är i och för sig inte alldeles ny. I Finland företräder djurparkerna i Etseri och Ranua kommersiella företag av denna typ. Vid Uleåborgs universitet har man planer på att grunda en egen djurpark för universitetets egna forskningsbe-

hov, närmast för forskning på inhemska djurarter, men också avsedd för allmänheten.

Trots dessa invändningar stöder universitetet förslaget om att möjligheterna för upprättande av ett "Polar Zoo" på Nordkalotten borde undersökas.

Helsingfors den 29 maj 1983

Olli Lehto

Rektor

Jorma Äijö

Konsistoriets sekreterare

Uleåborgs universitet, naturvetenskapliga fakulteten, vetenskapliga rådet:

Medlemsförslaget om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten har i många hänseenden en positiv grundtanke: där önskar man ju understöda undervisningen och forskningen, där drar man försorg om djurarternas bibehållande i Norden och föreslår till och med ett inrättande av en genbank för "polartraktens djur". De olika dimensionerna i planen är det emellertid skäl att granska litet närmare.

Förslaget har klara målsättningar: 100 olika arter och 600 djur i det arktiska klimatet i en så äkta miljö som möjligt. Vilka kunde dessa 100 arter vara?

I arktikum (high arctic) lever året runt landdäggdjur som hör till följande släkter: hare, halsbandslämmel, fjälllämmel, varg, fjällräv, hermelin, isbjörn, karibu (vildren) och myskoxe. Av de sju senaste nämnda är endast en art representerad. Vid övergång till den södra kanten av artikum (low arctic) och till en omedelbar närhet av skogar, ökas antalet arter avsevärt. Till dessa hänförs näbbmöss, mullvadar, ekorrar, småvessla, räva, järva, lodjur, murmeldjur, bisamråtta, brun björn, utter, mink, älg och stenbock. I denna undersökning, som omfattar hela cirkumpolära området, kommer man till nära 30 arter. Ytterligare finns däggdjur också i vatten: förutom två valrossar lever i de arktiska vattenarter, som hänförs till 6 sälsläkter.

Den fågelvärld, som kan leva i arktikum året runt är inte heller stor till artantalet: fjällripa, fjälluggla, korp och tundragråsiska. Då man på ovan angivet sätt övergår till en omedelbar närhet av skogar ökar artantalet avsevärt: där finns rovfåglar, mera hönsfåglar, hackspettar, lavskrikor, mesar, strömstarar, sidensvansar, tallbit, gråsiska och korsnäbbar. I fråga om residenta fågelarter kommer man nära till ett trettiotal arter. då granskningen är cirkumpolar.

Förutom arktikum tar man i medlemsförslaget också polcirkeln med i regionalt hänseende. I nordvästra Europa sträcker sig skogarna mycket längre norrut än på motsvarande breddgrader t. ex. i Nordamerika. Här har också människan möjliggjort flera arters existens med tillhjälp av en avsiktlig eller icke-avsiktlig vinterutfodring. Tamduva, sparv, talgmes och vissa andra fågelarter ökar därigenom artantalet.

Inalles, för att man skall kunna nå upp till 100 arter, som föreslagits, bör man emellertid ta med ännu andra ryggradsdjur (i synnerhet fiskar) och ryggradslösa djur. Individantalet 600 är verkligen mycket lågt i förhållande till detta artsantal, om man dessutom strävar efter en genbank i fråga om vissa arter. Vetenskapliga rådet anser, att det skulle vara skäl att kraftigt minska målet för artsantalet, för att man skulle kunna upprätthålla ett tillräckligt stort reproducerande bestånd av varje enskild art. Mycket viktigt är att med andra djurparker och zoon ingå bytesavtal om avelsmaterial. Endast därigenom kan man i praktiken genomföra genbanksidén. Den forskningsmässiga funktion, som framhävts i medlemsförslaget, förutsätter också ett tillräckligt stort djurantal.

I medlemsförslaget åsyftas en till sin miljö naturenlig djurparkslösning, vilken i och för sig är en strävan, som är mycket värd att understödhas. Ovan nämnda djurarter lever ju nuförtiden i många djurparker i mycket onaturliga utrymmen. Accepterande av det miljömässiga kravet ställer på området stora krav: tundradjur lever på tundra och skogslapplands djur i skogslappland. Den i ekonomiskt hänseende billigaste lösningen är, att den lokala naturen själv uppfyller dessa krav. Dessa kan naturligtvis fås tillstånd artificiellt, men ekonomiskt är detta en mycket avsevärd belastning – och artificiellt är alltid artificiellt.

Sammanfattningsvis konstaterar vi att medlemsförslaget innehåller flera tankar som är värda att understödhas. Planen borde emellertid granskas ur den synvinkeln, att de uppställda målsättningarna verkligen genomförs. Vetenskapliga rådet framhäver ännu, att samtidigt som genbanksidén utvecklas, bör man se till, att ifrågavarande arter blir effektivt skyddade i deras naturliga miljö.

Uleåborg i augusti 1985

Erkki Pulliainen

Professor

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, viltforskningsavdelningen:

I medlemsförslaget har djurparksprojektet framställts som mycket omfattande och mångfacetterat. Det är klart att djurparken bör utvecklas på ett mångsidigt sätt, men det torde ändå vara ändamålsenligt att understryka någon funktion, vilken kanske naturligtast skulle vara att fungera som turistsevärdhet. Det torde på många håll finnas ett intresse av att använda en dylik djurpark för forskningsändamål, men enligt viltforskningsavdelningens mening kan inte grundandet av en djurpark motiveras på basen av forskningsbehov. I Finland, såsom också i de övriga nordiska länderna, är nätverket av biologiska stationer på kalottområdet mycket täckande, och således föreligger här inte något direkt behov av att öka forskningsinsatsen.

Djurparksprojektet som sådant kan förespråkas, under förutsättning att målsättningarna koncentreras och utvecklas vidare. Djurparkens artsammansättning borde också begränsas till sådana däggdjur och fåglar som i huvudsak förekommer i Fennoskandiens och Eurasiens arktiska regioner. Den arktiska faunan omfattar endast några få hotade arter. Funktionen som genbank verkar meningsfull, men denna aspekt bör knappast understrykas speciellt kraftigt.

Det torde vara mest ändamålsenligt att placera djurparken möjligast centralt med tanke på trafikförbindelserna. Tanken att förevisa de olika arterna i en möjligast naturlig miljö ställer vidare krav på placeringen. Kravet om en naturlig miljö är kanske ändå i sista hand en fråga om kulisser. Det vore ekonomiskt och förnuftigt att sammanfoga företaget med någon på kalottområdet redan befintlig eller planerad djurpark. Ranua och Kuusamo kommuner t.ex. har relativt omfattande djurparksplaner. Förutom vad som sagts ovan tar inte viltforskningsavdelningen närmare ställning till placeringsfrågan.

Helsingfors den 20 augusti 1985

Harto Lindén

Avdelningschef, professor

Paavo Rajala

Specialforskare, fil.dr.

Rådet för naturtillgångarna¹:

I förslaget har man om projektet använt ett obestämt begrepp "Polar Zoo", som skulle innebära ett mycket begränsat antal arter. Av förslaget framgår emellertid att man där avsett kalottområdets fauna, som vid sidan av arterna i den arktiska zonen också innefattar de arter som förekommer inom Skogslappland såsom det är känt hos oss. Enligt den uppfattning, som Rådet för naturtillgångarna har, kan djurparkens placeringsort ligga inom ett område som på den finska sidan sträcker sig längs polcirkeln och – med anledning av klimatets arktiska natur – mycket välgrundat även till den södra sidan av denna i dess östra delar, ifall det anses nödvändigt att inrätta en djurpark. I synnerhet bör man framhäva, att man i förslaget har avgränsat det eventuella finska placeringsområdet betydligt mer norrut än för svenskt vidkommande. Speciellt de kalla luftströmmar, som kommer från Barentshav, gör det sydliga Lapplands östra del och områden i Kuusamo mycket arktiska (den årliga medeltemperaturen omkring 0°C). Nordiska rådet bör därför beakta detta faktum vid ärendets fortsatta behandling.

De framförda synpunkterna är riktiga som grunder för en djurpark. Av utrotningshotade djurarter kan beståndet av flera arter bibehållas och förstärkas endast med hjälp av inhägnader. För de arter, som lever i naturtillstånd kan djurparken bli en genbank, där till och med ett mycket litet djurbestånd kan räddas från utrotning. Denna verksamhet förutsätter emellertid en effektiv forskningsverksamhet och nära kontakter med naturskyddsmyndigheterna. Inrättandet av en djurpark är inte tillräckligt för en inhägnad av olika däggdjur och fågelarter, utan denna räddningsuppgift bör fortfarande fördelas mellan olika djurparker.

I synnerhet en djurpark, som koncentrerar sig på de nordliga arterna, skapar en solid grund för införskaffande av information om olika djurarter, om forskningsverksamheten kan koncentreras till parken. Möjligheten att fördela uppgifterna mellan flera parker bör bibehållas, för det ter sig omöjligt att i samma park placera havsdjur tillsammans med de övriga djuren inom zonen. Likaså torde det vara svårt att på samma ställe placera material, som presenterar naturen, såsom floran, grunden och berggrunden och olika naturkrafterns inverkan.

Djurparken har en stor betydelse med tanke på turismen, varvid ovan nämnda naturskydds- och forskningsuppgifter vid sidan av de inkomster som turismen medför i stor utsträckning kan genomföras genom offentlig finansiering. Rådet för naturtillgångarna anser att utvecklandet av turismen på en ort inte kan utgöra grund för inrättande av en djurpark som ett samnordiskt projekt, utan att man bör utgå från naturskyddet och effekti-

¹ Yttrandet översatt från finska.

verandet av den forskningsverksamhet som krävs i syfte att skydda beståndet av de fritt levande djurarternas bestånd inom Kalottområdet. Även om djurparkerna är populära som turistmål får den stora allmänheten bättre information om Kalottområdets arter genom olika massmedia.

Rådet för naturtillgångarna förordar initiativet med vissa förbehåll. Projektet bör utvidgas till att omfatta även floran, grunden och berggrunden, Kalottområdets klimat och övriga naturfaktorers inverkningsverksamhet samt människans inverkan på den nordliga naturen. Till en djurpark, som därigenom utvidgas, bör knytas tillräckliga resurser för egen forskningsverksamhet som har kontakter med naturskydds- och jaktvårdsmyndigheterna. Forskningsverksamheten bör garanteras en självständig och ostörd ställning i samband med djurparken. Rådet för naturtillgångarna anser det egendomligt, att man i förslaget inte nämner den existerande djurparken i Ranua, vilken varit verksam i mer än två år. En möjlighet borde därför vara att göra Ranua djurpark mångsidigare för att den skall kunna klara av de uppgifter som faller inom ramen för "Polar Zoo" och till övriga delar placera den någon annanstans. Som turistattraktion har Ranua djurpark redan etablerat sig (100 000 besökare om året) och den har lyckats mycket bra.

Vid sidan av Ranua djurpark har jord- och skogsbruksministeriet givit tillstånd till att inrätta en djurpark i Kuusamo. Den plan, som blivit färdig i fråga om en djurpark i Kuusamo har utarbetats mycket kompetent och uppfyller väl de mål som gäller för "Polar Zoo" anser Rådet för naturtillgångarna. Klimatförhållandena inom området samt höjden över havet gör området till en ypperlig ort där arktiska djurarter skulle kunna placeras. Rovdjursforskningen vid vilt- och fiskeriforskningsinstitutets forskningsanstalt har redan koncentrerats på Kuusamo, där den internationella toppexpertisen beträffande vissa viktiga djurarter inom Polartrakten är representerad.

Rådet för naturtillgångarna anser att den föreslagna djurparken mest ändamålsenligt inrättas på basen av en decentraliseringsmodell. I varje fall skulle djurparkerna i Ranua och Kuusamo på lämpligaste sätt kunna fördela olika forskningsuppgifter, djur- och växtarter som presenteras samt annat material för presentation. Eftersom dessa två orter ligger nära varandra är en sådan uppgiftsfördelning möjlig och ur turismens synvinkel skulle det vara förmånligare att skapa två olika mål än att på en ort koncentrera en mycket stor djurpark. Forskningsverksamhetens organisa-

tion är en fråga, som bör utredas mycket noggrant särskilt för sig för att forskningen skall bli så effektiv som möjligt.

Helsingfors den 20 september 1985

Unto Ruotsalainen
Viceordförande

Veikko Marttila
Generalsekreterare

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 29 augusti 1985 förklarat sig icke ha något att invända mot medlemsförslaget.

Enontekiö kommun¹:

Enontekiö kommun förenar sig om det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget, där man hemställer om en undersökning av möjligheterna för att på de i förslaget angivna grunderna upprätta ett "Polar Zoo" på Nordkalotten.

Utän att ännu i detta skede slutgiltigt ta ställning till frågan om förläggningssorten för ett eventuellt Polar Zoo anser Enontekiö kommun det dock av såväl turistiska som forskningsmässiga grunder vara väl begrundat, att ifrågavarande djurpark upprättas i en äkta, arktisk omgivning och i geografiskt och trafikalt hänseende på ett område där förutsättningar för ett konkret nordiskt samarbete existerar.

Enontekiö kommun anser det viktigt att ett eventuellt Polar Zoo, i sin verksamhet bör vara till nytta för ett så omfattande område som möjligt och att djurparkens nytta i turistiskt hänseende bör fördelas relativt lika mellan länderna på Kalottområdet.

För egen del konstaterar Enontekiö kommun, att det omfattande Enontekiöområdet, som består av Finlands arm som utskjuter som kil mellan Sveriges och Norges nordliga delar, skulle kunna erbjuda ypperliga förutsättningar för en djurparks verksamhet i det nordiska samarbetets tecken såväl i turistiskt som i forsknings- och undervisningshänseende.

Vad naturförhållandena beträffar skulle Enontekiöområdet också lämpa sig som förläggningssort för en arktisk djurpark – området är beläget ca 300 km norr om Polcirkeln och barrträdgränsen. Björkgränsen och det egentliga tundraområdet inom kommunens gränser skulle kunna förläna en särprägel åt ett lämpligt förlagt parkområde och öka dess originalitet och säregenhet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Om djurparken förlades i en äkta miljö skulle dess turistiska betydelse och attraktion ökas och därigenom medverka till hela Nordkalottens näringsliv. En arktisk omgivning torde också vad forskningen beträffar vara fördelaktig och inrättningens förläggning till Nordkalottens norra del skulle möjliggöra ett tillgodogörande av forskningsverksamheten och samarbetet med områdets traditionella näringsverksamhet, renhushållning och övrig naturhushållning.

För egen del är Enontekiö kommun beredd att i samarbete med nordiska myndigheter och experter på området utarbeta vidare utredningar som behövs för att man inom Enontekiöområdet skall kunna realisera ett Polar Zoo på Nordkalotten.

Med hänvisning till det föregående hemställer Enontekiö kommun, att Nordiska rådet vidtar åtgärder i överensstämmelse med det väckta medlemsförslaget och att den arktiska nordliga delen på Nordkalotten beaktas då förläggningsorten till en eventuell djurpark fastställs.

Enontekiö den 23 augusti 1985

Enontekiö kommunstyrelse

Aukusti Ylitalo

Ordförande

Raija Kumpulainen

Byråsekreterare

Kuusamo kommunstyrelse:

Kuusamo kommunstyrelse har på sin stämma behandlat det av Nordiska rådet framlagda förslaget till Nordkalottens "Djurpark i poltrakten" och framför som sitt utlåtande följande:

Kommunstyrelsen anser, att det framlagda djurparksinitiativet är värt allt understöd och behövs och att dess förverkligande som samnordiskt projekt är en riktig åtgärd.

Kommunstyrelsen är av den åsikten, att Kuusamo i många avseenden är lämpligt som förläggningsplats för en sådan djurpark. Kuusamos natur är särdeles mångsidig och de s. k. arktiska djurarterna är här väl representerade. Den zoologiska forskningstraditionen är i Kuusamo betydelsefull tack vare Uleåborgs universitets biologiska forskningsstation Oulanka och Vilt- och fiskhushållningens rovdjursforskningsenhet i Kuusamo.

Kuusamos höga servicenivå (stadsnivå) och dess ställning som ett av Finlands intressantaste turistmål och även som internationell mötesplats befrämjar djurparkens verksamhet. I planerna på Kuusamos djurpark kan medtagas alla de behov som det möjliga samnordiska projektet förutsätter.

Kuusamo kommun är beredd att på alla sätt bidra till projektets förverkligande och är omedelbart redo för fortsatta åtgärder.

Kuusamo den 28 augusti 1985

Kuusamo kommunstyrelse

Erkki Juntunen

Kommundirektör

Hannu Kallunki

Kommunsekreterare

Ranua kommunstyrelse:

Ranua kommun ligger i Lapplands län i Nordkalottens finska del, och i den omedelbara närheten av polcirkeln, längre norrut än Piteå, vilket i förslaget har nämnts som placeringsområdets sydligaste punkt. I Ranua kommun grundades för två år sedan en djurpark med – för tillfället – ca 50 djurarter. Djurparkens byggnadskostnader blir redan drygt 10 milj. mark. Den övervägande delen av företaget har finansierats med allmänna medel (staten, kommunen och utvecklingsområdesfonden). I Ranua finns världens nordligaste djurpark, som dessutom har blivit benämnd julgubbens egen djurpark. Ranuas läge på kalottområdet är bra. Kommunikationerna till Rovaniemi, Pello och Kemi skall ännu förbättras genom den nya landsvägen i riktning mot Kemi, som kommer att byggas från hösten 1986. Ytterligare kan konstateras, att ett nytt hotell blir färdigt i Ranua våren 1986.

Med hänvisning till vad som ovan anförts, vill Ranua kommunstyrelse högaktningsfullt hemställa, att Nordiska rådet rekommenderar att Ranuas djurpark, den enda verksamma djurparken på nordkalottområdet, utnämns till "Polar Zoo" på Nordkalotten. Ranua kommun och Ranuan Seudun Matkailu Oy är beredda att fortsätta underhandlingar om enskildheter i anslutning till saken.

Ranua den 26 augusti 1985

Ranua kommunstyrelse

Kauno Harju

Kommundirektör

Sirpa Petäjäjärvi

Ekonomi-planeringssekreterare

Högholmens djurgård

Principiellt är förslaget om grundandet av en djurpark i nordkalottområdet värt att beaktas eftersom forskningen av de nordligaste områdena i Europa fordrar mer resurser. Detta gäller i synnerhet forskning över områdets fauna samt information däröver till allmänheten. Grundandet av en djurpark, öppen för allmänheten, kan i hög grad befrämja detta.

Då man undersöker detta förslag, bör man även undersöka huruvida de biologiska stationer som befinner sig inom nordkalottområdet har utvecklingsplaner samt ställa sig frågan huruvida det är mer ändamålsenligt att utveckla redan förefintliga stationer än att upprätta nya.

Grundandet av en djurpark i kalottområdet fordrar även vidare utredningar, i synnerhet då det förefaller som om det redan finns ett tillräckligt antal djurparker i Nordeuropa.

Vid ett eventuellt beslut att grunda en djurpark i ovannämnda område, bör dess lokalisering noga övervägas samt därvid beakta dess förbindelser till högskolor och biologiska stationer. Likaså bör anslutning till redan förefintliga kommunikationsstråk, såväl ur turismaspekt som ur djurtransportsynpunkt, tas i beaktande liksom även strävan till en möjligast äkta landskapsmiljö.

Helsingfors den 29 augusti 1985

Ilkka Koivisto

Island

Undervisningsministeriet¹:

— — — at det ikke mener det er riktig at Island tar del i den saken. På den annen side har det intet å bemerke til opprettelse av en slik zoologisk hage.

Reykjavík, 4. november 1985

P. v. a. min.

Knútur Hallsson

Runólfur Þórarinnsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Naturvernrådet¹:

– – – Naturvernrådet har intet å bemerke til opprettelsen av en slik zoologisk hage, men mener på den annen side at opprettelsen av den ville berøre Island lite, og at det derfor ikke er grunn for islendingene til å öde tid og penger på den.

Reykjavík, 19. august 1985

P. v. a. Naturvernrådet

Sigrún Helgadóttir

Norge**Kultur- og vitenskapsdepartementet:**

Kultur- og vitenskapsdepartementet finner medlemsforslaget interessant og vil for sin del ikke ha noe imot at mulighetene for å opprette et "Polar Zoo" på Nordkalotten utredes nærmere i nordisk sammenheng.

Departementet har i sin vurdering lagt vekt på at tiltaket, ved siden av å være en dyrepark, også er tenkt å skulle være et sentrum for forskning og utdanning. I denne sammenheng vil det være viktig å få avklart eventuelle tilknytningsmuligheter når det gjelder universitets- og/eller museumsmiljøer i området, eller om det vil være mest hensiktsmessig å bygge opp en selvstendig institusjon uavhengig av etablerte fagmiljøer.

En forutsetning for prosjektet må være at det garanteres en forsvarlig standard når det gjelder dyrenes behandling og trivsel. Spørsmålet om geografisk plassering må vurderes bl. a. mot bakgrunn av at flere aktuelle dyrearter er miljømessig knyttet til havet.

Oslo, 2. oktober 1985

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg

Førstekonsulent

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet har hatt ovennevnte medlemsforslag til vurdering og er kommet til følgende konklusjon:

– på grunnlag av det foreliggende materiale er det ikke mulig å komme med en endelig vurdering av rekommendasjonen. Bl. a. følgende spørsmål må avklares nærmere:

1. Hvilket behov for genbanken foreligger? Er noen av de aktuelle artene så truet at genbanker må opprettes?

2. Hvilke konkrete forskningsbehov foreligger? (Dette vil jo dreie seg om dyr i kunstige omgivelser)

3. Hvor stort skal zoo være? Hva med dyrevernsmessige aspekter? (Mange av de aktuelle artene har meget store "home range" i naturlig tilstand)

4. Hvem skal betale, og hvem skal drive zoo?

Miljøverndepartementet vil ikke på nåværende tidspunkt avvise forslaget om en rekommendasjon, men mener at ovennevnte grunnleggende spørsmål i betydelig større grad må avklares før det er mulig å ta endelig stilling til saken.

Oslo, 11. september 1985

Richard G. Fort

Underdirektør

Karen Jørgensen

Troms fylkeskommune:

-----

1. Plan- og utbyggingsutvalget ser positivt på forslaget og legger vekt på den faglige bredde forslaget sikter mot. Plan- og utbyggingsutvalget anbefaler at det arbeides videre med planene med sikte på snarlig realisering.

2. Plan- og utbyggingsutvalget viser til de planer Polar Zoo A/S, Bardu, har laget for en egen park i Bardu kommune. Planene Nordisk Råd foreslår å arbeide ut, bør samordnes med de eksisterende planer Bardu har.

Tromsø, 20. september 1985

Frank Reinholdtsen

Planleder

Atle Melkild

Finnmark fylkeskommune:

Saken har vært forelagt *Finmark reiselivsråd* som har avgitt uttalelse slik det fremgår av vedlagte kopi av brev datert 12.08.1985 (se nedan).

I likhet med Finnmark reiselivsråd vil vi anbefale at det tas kontakt med Kautokeino kommune i forbindelse med den videre vurdering av saken.

Vadsø, 22. august 1985

Helmer Mikkelsen
Fylkesordfører

Universitetet i Tromsø:

I medlemsforslaget anføres det at en viktig oppgave for dyrehagen er å bevare truede dyrearter fra Nordkalotten, blant annet gjennom opprettelse av genbank. Etter Universitetets faglige vurderinger er det få av pattedyrene som kan anses som spesielt truet. Til dette kommer at de arter som er truet på Nordkalotten (f. eks. ulv) er tallrike i andre områder. Behovet for en Polar Zoo med tanke på en global bevarelse av de for Nordkalotten typiske pattedyr synes derfor ikke å være avgjørende.

Det fremholdes at Polar Zoo vil få stor betydning for forskning omkring de på Nordkalotten levende pattedyr. Det gjelder imidlertid en rekke begrensninger for bruk av dyr fra dyrehager i forskningsøyemed. Forskningen vedrørende de polare pattedyrene kan etter vår oppfatning bedre ivaretas ved allerede opprettede universitetsinstitusjoner, som f. eks. Avdeling for Arktisk Biologi ved Universitetet i Tromsø.

Det anføres videre at dyrehagen vil få betydning i utdanningsøyemed. Først og fremst kan dyrehager tilby befolkningen opplevelsen av å se lite vanlige ville dyr. Det er videre vanlig at de aller flest ville dyr forandrer sin adferd når de holdes i fangenskap. Dette innebærer at en dyrehage har begrenset betydning for høyere undervisning.

Når det gjelder henvisningen til økt sysselsetting og turisme er det klart at et "Polar Zoo" vil kunne ha svært stor betydning. Universitetet i Tromsø vil på dette grunnlaget støtte tiltaket under forutsetning av at det kan reises tilstrekkelig kapital til at et representativt utvalg av Nordkalottens dyr kan fremvises under tilfredsstillende naturforhold.

Tromsø, 24. september 1985

Harald Overvaag

Jan Larsen

Norges naturvernforbund:

Forbundet er av den oppfatning at det knytter seg så store betenkeligheter til et slikt prosjekt at det ikke bør realiseres. Dette begrunner vi med følgende kommentarer til forslaget:

Ad. strekpunkt 1, den pedagogisk- turistmessige delen

Vi setter spørsmålsteget ved påstanden om at besøkeren i "Polar Zoo" får se dyrene i deres rette miljø, ettersom det forutsettes at parken skal etableres på høvelig sted etter vegstrekningen nevnt på side 2. Det vil være en umulighet å finne en lokalitet som *samtidig* imøtekommer de krav som de mange forskjellige artene stiller til sitt miljø, (Muligens vil man ved kysten lengst i nord finne den lokalitet som byr på de færreste ulempene). Derfor er det også innlysende at parken ikke kan få noen fullgod betydning når det gjelder å imøtekomme de pedagogiske krav som stilles vedrørende dyrenes økologi.

Videre har vi vanskelig for å skjønne hvordan en ren dyrepark skal kunne formidle kunnskaper om de respektive dyrenes økonomiske og kulturelle betydning for mennesket gjennom tidene. Dette vil i såfall kreve museale innretninger og informasjonsanlegg i tillegg til dyreparken. Dette er imidlertid oppgaver som museer i de nordiske land så vidt vi kan se allerede tar seg av på en tilfredstillende måte.

Ad. strekpunkt 2, en romslig forskningsdel

For forskningen ("virveldyrenes økologi") må prosjektet ha svært begrenset betydning, ettersom miljøet vil være mangelfullt, eller direkte uekte for mange arters vedkommende. (Som eksempel kan vi trekke frem Svalbard-reinen, en art hvis livsform er basert på stadige vandringer over store arealer, varierende med værlag og årstid).

Ad. strekpunkt 3, en avlsavdeling

Synspunktene når det gjelder å sikre gen-materiale fra arter som trues av utryddelse er forsåvidt verdifulle, men forbundet kan ikke akseptere at slik virksomhet kombineres med den type "show-business" som det også er lagt opp til. Riktigere må det være å knytte bevaring av utrydningstruede arter og deres genmateriale til eksisterende forskningsmiljøer ved ett eller flere av de nordiske universiteter.

Forbundet ser heller ikke bort fra at en avlsavdeling som foreslått lett blir "skalkeskjul" for næringsinteresser som med sin virksomhet truer artene i deres naturlige miljø. Mange vil kunne mene at det må være "fritt

fram`` i naturmiljøet ettersom ``Polar Zoo`` sikrer mot total utryddelse av de aktuelle artene.

Oslo, 16. august 1985

Norges naturvernforbund

Torbjørn Paule

Gen.sekr.

Norsk zoologisk forening:

Forslaget virker umiddelbart tiltalende, så attraktivt at det fortjener å bli studert og vurdert av fagfolk. Som forslaget nå foreligger har det i for stor grad preg av idéskisse til å kunne legges til grunn for blivende vedtak.

Av momenter som bør utredes kan bl.a. nevnes:

1. Hvordan kan pedagogisk-teoretisk del, ``synlig forskningsdel`` og genbank tilgodesees samtidig?
2. Hvor store området kreves for å vise dyr i ``rätt miljø``? Arktiske biotoper er relativt sårbare.
3. Er det tenkt en zoologisk hage à la Skansen i Stockholm, eller en mer åpen (og plasskrevende) dyrepark?
4. Hva med vinterkvarter i ``rätt miljø``?
5. I hvilket leie vil omkostningene ligge?
6. Hvilke parasitter vil kunne introduseres, og hvordan kan disse eventuelt ventes å innvirke på den endemiske fauna, som *ikke* er tilvent parasittene?

Dette er noen av de momenter som bør utredes av fagfolk, slik at det kan foreligge et gjennomarbeidet forslag som kan legges til grunn for et eventuelt vedtak.

Det er sterke forskningsmiljøer for pattedyrforskning i alle de nordiske land. Det burde ikke by på vanskeligheter å finne frem til et utvalg av spesialister som kunne vurdere dette interessante forslag.

Oslo, 14. august 1985

Per Bergan

Norges dyrebeskyttelsesforbund:

Tanken bak forslaget i Nordisk Råd er å opprette er ``Polar Zoo`` som skal tjene som et sentrum ``för forskning kring och uppfödning av utrot-

ningsshotade djurarter''. Det kommersielle aspekt ved prosjektet synes å være tillagt stor betydning.

Rundt omkring i verden er det mange dyrehager som drives kommersielt, og som i mange tilfeller ved hjelp av dyktige fagfolk er i stand til å tilby de best mulige kår man kan gi dyr i fangenskap. Mange av dyrehagene har betydning i folkeopplysningens tjeneste, og endel av dem bidrar til oppformering av dyrearter. I noen begrensede tilfeller har man gjennom dyrehager kunnet holde liv i dyrearter man ellers må kunne regne med ville forsvinne i naturen.

Det er imidlertid ingen polare dyrearter som kan regnes som utrydnings-truet, dvs. truet i hele sitt utbredelsesområde. Det må derfor være klart at dette er en dårlig unnskyldning for å opprette et ''Polar Zoo''. Det skal meget lave populasjonsbestander til før det er noen utvei i å sperre dyrene inne i bur for å oppformere dem. Det er dessuten vanskelig å tenke seg at forskning på innesperrete dyr vil gi særlig godt utbytte økologisk, selv om det kan gi nye kunnskaper innen etologi og fysiologi. Imidlertid må mange av de metoder som anvendes innen zoofysiologi anses som tvilsomme fra et dyrevernmessig synspunkt.

Endelig må det også stilles spørsmål ved prosjektets attraksjonsverdi. Dersom man lykkes i å øke turisttrafikken i de polare strøk tilstrekkelig vil miljølitasjen lokalt kunne bli stor nok til å kunne hindre et naturlig livsgrunnlag for de dyrearter man ønsker å bevare. Likevel er det vanskelig å tro at trafikken blir stor nok til å sikre et ''Polar Zoo'' et tilstrekkelig økonomisk grunnlag. Man kan bli fristet til å tro at dette er hasardiøs bruk av offentlige midler.

Ut fra flere vurderinger synes det riktig å fraråde Nordisk Råd å opprette eller bruke penger på et slikt prosjekt.

Bergen, 20. juni 1985

For Norges dyrebeskyttelsesforbund

Toralf B. Metveit

President

Finnmark reiselivsråd:

— — — vil med dette uttrykke seg positivt til forslaget. I den videre utvikling av reiselivsnæringa er det av stor betydning at vi utvikler aktivtets- og opplevelsestilbud basert på vårt områdes naturlige forutsetninger. Etablering av et ''Polar Zoo'' vil kunne gi tilreisende et godt inblikk i vår særpregede natur og være et velegnet virkemiddel til å gi turistene et mer opplevelsesrikt opphold på Nordkalotten.

Vedr. stedvalg for et ''Polar-Zoo'' foreslås herved Kautokeino kommune i Finnmark. Kautokeino kommune har et flateinnhold på ca 10000

km² og er en del av Finnmarksvidda, Europas største sammenhengende villmarksområde. Som en del av arbeidet med å styrke reiselivsnæringa i kommunen har kommunens tiltaksapparat for en tid siden fremmet idéer om etablering av en dyrepark i kommunen. Planen er å bygge videre på kompetanse innenfor reinforskning, landbruksfag og zoologi generelt som i dag finnes ved Nordisk Samisk Institutt og Reindriftsadministrasjonen.

På bakgrunn av ovenstående planer anbefaler Finnmark reiselivsråd at Nordisk Råd tar kontakt med Kautokeino kommune i forb. med vurdering av stedsvalg for et "Polar-Zoo".

Alta, 12. august 1985

Finnmark reiselivsråd

Gunnar Nilssen

Sverige

Naturhistoriska riksmuseet:

Riksmuseet har inte anledning att lägga synpunkter på projektets värde för arbetsmarknaden och turistnäringen. Förslagsställarna återkommer emellertid flera gånger till det vetenskapliga intresse som den planerade anläggningen skulle få samt dess värde som "genbank" för hotade djurarter.

Liknande argument framförs numera ofta i samband med zoologiska trädgårdar, mestadels i allmänna ordalag. Det finns därför skäl att betona att man i praktiken haft mycket svårt att nyttiggöra zoologiska trädgårdar för forskningen, trots ofta stora ansträngningar från deras ledning. Planer på samarbete med närliggande universitet har i regel fått skrinläggas, bl. a. därför att djurens omgivning och sociala situation trots allt inte blir tillnärmelsevis naturliga.

Uppfödning av hotade djurarter för utsättning i naturen har också i regel lyckats bättre i små specialprojekt än i stora zoologiska trädgårdar. Vi tror inte att en Polar-Zoo här skulle fylla någon större uppgift.

Informationsvärdet av att se djuren "i deras naturliga miljö" är naturligtvis positivt, men det måste göras helt klart att detta inte kan realiseras utan orimligt stora hägn där djuren också kan dölja sig för publiken.

En stor brist i förslaget är att kostnadsanalys helt saknas. Det är därför omöjligt att yttra sig om huruvida förslaget är ekonomiskt realiserbart.

Riksmuseet anser alltså att vissa delar av förslaget är orealistiska, varför det avstyrkes.

Stockholm den 13 juni 1985

Bertil Jansson

Åke Franzén

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har berett samtliga universitet, kungliga vetenskapsakademien, naturhistoriska riksmuseet samt naturvetenskapliga forskningsrådet tillfälle att yttra sig (*se ovan resp. nedan*).

För egen del kan UHÄ inte i det redovisade förslaget finna några argument för ett Polar Zoo som från forsknings- och utbildningssynpunkt är så starka att de motiverar tillkomsten av en ny anläggning av skisserad utformning och lokalisering.

Stockholm den 26 augusti 1985

Camilla Modéer

Otto Kugelberg

Lantbruksstyrelsen:

Lantbruksstyrelsen har inga principiella invändningar mot anläggandet av en djurpark på Nordkalotten. Klimatet ställer dock andra krav på anläggningens utformning än vad som är brukligt även om enbart djurarter från polarkalotten kommer i fråga, bl. a. måste större vikt läggas vid en för respektive art riktig miljö. Förutom att ge de utställda arterna optimala betingelser får man "på köpet" en höjning av det pedagogiska värdet. Klimatet ställer också krav på andra hägnkonstruktioner än vad som är brukligt för att försvåra möjligheterna till rymning.

Enligt lantbruksstyrelsens kungörelse om djurhållning m. m. (LSFS 1982: 21) skall ansökan om godkännande av djurpark inges till styrelsen. Dessutom bör samråd äga rum med styrelsen under planeringsstadiet. Vi vill betona vikten av att på ett tidigt stadium få ta del av ritningarna för anläggningen. Skälet till detta är bl. a. att styrelsens referensgrupp bestående av zoologer och veterinärer specialiserade på djurparker skall få möjlighet att penetrera frågor som hänger samman med djurhållningen i parken.

Jönköping den 2 juli 1985

Nils-Olov Hellgren

Tf byråchef

Statens naturvårdsverk:

Statens naturvårdsverk har inhämtat yttrande från lantbruksstyrelsen (*se ovan*).

Naturvårdsverket anser att de intentioner förslagsställarna har med sitt förslag är vällovliga; faunan norr om polcirkeln är otillräckligt känd, i hög grad hotad och därtill ytterst känslig. Insatser av det föreslagna slaget skulle sannolikt underlätta utbildning, stimulera till ökade insatser för de aktuella arterna och betyda mycket för turismen inom området.

Många av de aktuella arterna lämpar sig dock inte att hålla i djurpark. Dessutom finns det redan åtskilliga forskningsinstitutioner som arbetar med att skapa underlag för åtgärder i syfte att bevara polarområdets fauna.

Naturvårdsverket konstaterar vidare att det redan finns en djurpark inom området (Rauna djurpark, Finland) som efter utbyggnad skulle kunna fylla de aktuella behoven. Strax söder om polcirkeln finns dessutom en svensk djurpark (Lycksele) som också skulle kunna fylla den föreslagna funktionen. Att mot denna bakgrund bygga ytterligare en djurpark anser naturvårdsverket vara felaktigt; det splittrar resurserna och intresset.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker naturvårdsverket det aktuella förslaget.

Solna den 27 augusti 1985

Valfrid Paulsson

Per Bjurholm

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Efter hörande av berörda institutioner vid Stockholms universitet ställer sig rektorsämbetet positiv till ett "Polar Zoo" på Nordkalotten under förutsättning dels att fackbiologer kommer att delta i planeringsarbetet dels att anläggningen får den utformning, som skisseras i bifogade yttrande från geologiska institutionen (*se nedan*).

Stockholm den 19 augusti 1985

Staffan Helmfrid

Ki Winbladh

Stockholms universitet, geologiska institutionen:

Ur geologins synpunkt beror värdet av detta projekt helt på den slutliga utformningen. Om tillräckligt stora landområden kan avsättas för att simulera naturliga biotoper och adekvata laboratorie- och övernattningsmöjligheter kan erbjudas, kan en anläggning av detta slag få värde för studiet av arktiska djurarter och deras växelspel med miljön, vilket i sin tur är av intresse för att rekonstruera situationer i jordens geologiska förflutna. En djuruppvisning med små utrymmen, tillräckligt begränsade för att på en eller annan timme garantera besökande turister att de får se största möjliga antal djur, vore emellertid vetenskapligt värdelös och som en form av djurplågeri etiskt förkastlig.

Stockholm den 15 augusti 1985

Maurits Lindström

Uppsala universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 27 augusti 1985 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Universitetet i Linköping, planeringsnämnden för filosofisk utbildning, hänvisar i skrivelse den 16 augusti 1985 till yttrande från institutionen för fysik och mätteknik, avdelningen för biologi, av den 14 augusti 1985 (se nedan).

Universitetet i Linköping, avdelningen för biologi:

I en tid då människan utsätter naturen för snabba och genomgripande förändringar ofta utan att veta vad de kommer att innebära är det ytterst angeläget att skapa "reservat" av olika slag för att bevara och också demonstrera olika naturliga miljöer med deras växter och djur.

Nordkalottens natur är lågproduktiv och känslig, vidsträckt och många gånger svårtillgänglig. Den rymmer djur som torde behöva skyddas i djurpark för att ej bli utrotade. Ett "polarzoo" måste därför spela en viktig roll i bl. a. utbildning och forskning.

Vi vill samtidigt föra fram att en breddning med en "polar garden", dvs. en botanisk trädgård inriktad på arktiska växter, skulle öka attraktionskraften ytterligare i det internationella centrum som kommer att växa fram.

Vi vill sålunda varmt tillstyrka förslaget om ett "polarzoo", gärna kombinerat med en botanisk trädgård, på Nordkalotten,

Linköping den 14 augusti 1985

Lennart Gidholm
Studierektor biologi

Lunds universitet, tekniska och naturvetenskapliga högskolan, hänvisar i skrivelse den 25 juni 1985 till yttrande av den 12 juni 1985 från sektionsnämnden vid biologisk-geovetenskapliga sektionen (se nedan).

Lunds universitet, biologisk-geovetenskapliga sektionenämnden:

Inom ramen för den biologiska utbildnings- och forskningsverksamhet, som bedrivs vid Lunds universitet, saknar en anläggning av typ "Polar Zoo" varje intresse. Dess värde ur artbevarande synpunkt måste anses ytterst begränsat eftersom ett långsiktigt bevarande av populationer av vilda djur helt måste bygga på olika typer av naturvårds- och andra skyddsåtgärder i djurens naturliga miljö.

En anläggning av angivet slag kan däremot ha stort turistintresse samt även betydelse ur näringslivs- och sysselsättningsaspekter. Mot det skall ställas de helt motsatta etiska aspekter, som alltid kan läggas på detta slags anläggningar.

Lund den 12 juni 1985

På biologisk-geovetenskapliga sektionenämndens vägnar

Nils Malmer

Harry Myhrberg

Göteborgs universitet, rektorsämbetet:

Sedan matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden, som av rektorsämbetet beretts tillfälle avge yttrande i ärendet, beslutat avstå från att yttra sig, avstår även rektorsämbetet för sin del från att avge yttrande i ärendet.

Göteborg den 22 augusti 1985

Carin Thelning Broberg

Umeå universitet, institutionen för ekologisk zoologi:

Våra synpunkter begränsar sig till den del av förslaget som berör forskning kring polara djurarter.

1. Vi anser inte att meningsfull forskning kan bedrivas långt från befintliga universitetsorter (Tromsö, Uleåborg, Umeå).

2. Huvuddelen av de rent polara arktiska däggdjuren (isbjörnar, sälar, valar) har anknytning till havet, varför en förläggning av ett polarzoo till ett inlandsområde torde vara olämplig.

3. Är "zooet" inte tänkt för dessa typer av djur utan för subarktiska landdjur faller synpunkterna under (2) ovan. Men i detta fall bör det benämnas annorlunda. Vidare finns redan ett zoo (Lycksele djurpark) med en sådan inriktning.

Av ovan framgår att vi, ur vetenskaplig synpunkt, inte anser det motiverat med ett polarzoo utmed midnattsolsvägen. Den mest lämpliga förläggningen torde vara Tromsö.

Umeå den 21 augusti 1985

För institutionsstyrelsen

Tommy Olsson

Prefekt

Naturvetenskapliga forskningsrådet:

Härtill är att säga att hållandet av högre djur (däggdjur och fåglar) i inhägnader och burar inte är något att uppmuntra som turistattraktion. Djuren befinner sig där i en sådan abnorm situation att deras normala uppträdande kraftigt störs eller helt försvinner. Även om djurhållning i moderna och välskötta djurparker inte alls innebär det kvalificerade djurpågeri som sker i äldre och mindre välskötta anläggningar är likväl hållandet av däggdjur och fåglar i fångenskap alltför vanskelig för att kunna accepteras från ren turistsynpunkt. Med tanke på de omfattande kostnaderna är det under alla förhållanden nödvändigt att koncentrera djurparksverksamheten till några få platser i landet. Det förefaller mycket osannolikt att en djurpark, fyllande moderna krav på standard och omvårdnad, skulle kunna uppnå ens tillnärmelsevis kostnadstäckning oavsett var längs vägen Piteå–Nordkap den skulle placeras. Den forskning som kan bedrivas i en djurpark är inte av den betydelse att den kan anföras ens som partiell motivering för den föreslagna anläggningen. Detta beror inte minst på vad som ovan sagts om djurens abnorma uppträdande i fångenskap. Vad slutligen aveln av hotade djurarter beträffar vore det värdefullt om förslagsställarna hade nämnt åtminstone något exempel på vilka arter som avses. Det är nämligen svårt om inte rent av omöjligt att föreställa sig vilka arktiska eller högboreala ryggradsdjurarter som är utrotningshotade och samtidigt potentiellt möjliga att stödja genom avel och uppfödning i den föreslagna djurparksanläggningen.

Det framlagda förslaget bör avvisas. De i och för sig allvarliga sysselsätt-

ningssvårigheterna på Nordkalotten får inte motivera att en så dubiös och samtidigt kostsam anläggning som en djurpark drivs igång.

Stockholm den 1 juli 1985

Ingvar Lindqvist
Huvudsekreterare

Bo Lindborg

Stiftelsen Skansen:

Projektets mål, en djurpark med företrädare för ett 100-tal djurarter från hela Nordkalotten, torde vara unikt; däremot finns flera djurparker specialiserade på arktiska djur från en mer begränsad region (för den nordiska faunan t. ex. djurparkerna i Junsele och Lycksele samt de finska parkerna Ranua och Ähteri).

Ambitionsnivån förefaller glädjande hög – en särskild del avsedd för forskning torde man bli ensam om i Norden, liksom speciell avdelning för avel av hotade arter. Det är också glädjande att det pedagogiska värdet av miljömässigt riktiga hägn betonas.

Den höga ambitionsnivån torde komma att kräva extraordinära ekonomiska resurser liksom tillgång till mycket stora arealer. Det framgår inte huruvida det i målsättningen angivna 100-talet "arter" i själva verket inkluderar också geografiska raser (arktiska djurarter med cirkumpolär utbredning är i de flesta fall uppdelade i två eller flera raser, vilka alla enligt målsättningen skall visas i den publika delen av parken). Om så ej är fallet, skulle det innebära att långt över 100 djurslag skall visas, vilket med de av lantbruksstyrelsen nyligen införda arealkraven skulle behöva ta en avsevärd yta i anspråk. Lokaliseringen av en så vidsträckt djurpark (i storleksordningen en till flera km²) måste självfallet ske med hänsyn till naturvårdens krav, så att inte skyddsvärda områden exploateras.

En djurpark av föreslagen typ torde sannolikt ha en stor attraktionskraft och kanske märkbart kunna påverka turismen i regionen. Man bör dock inte bortse från den konkurrenssituation som kan komma att uppstå gentemot vissa etablerade djurparker med liknande inriktning men av blygsammare dimensioner beträffande artantal och areal, främst parkerna i Lycksele, Junsele och Ranua.

Det är troligt att ett "Polar Zoo" med den skisserade starkt betonade trefalden i verksamheten – upplysning, genresursbevarande och forskning

– förutsatt att det ges tillräckliga ekonomiska resurser kan bli ett effektivt verktyg för nordisk faunavård.

Stockholm den 5 augusti 1985

Stiftelsen Skansen

Eva Nordensson

Verkställande direktör

Per-Olof Palm

Förste intendent. Zool. avd.

Sveriges lantbruksuniversitet:

Som en övergripande synpunkt anser SLU att projektet primärt är av intresse för turism och sysselsättning i de berörda områdena. Förslagsställarna gör dock gällande att projektet även skulle kunna få stor betydelse för bevarandet av hotade arter i arktis och för forskning rörande den faunan.

SLU vill med anledning därav rikta uppmärksamheten på att det är relativt få arter som är hotade i arktis och att dessa arter i stor utsträckning finns i marina miljöer (valar, sälar, havsuttrar) samt kustnära våtmarker (andfåglar, vadare). Det torde i stort sett saknas möjligheter att på ett meningsfullt sätt hålla sådana djurarter i djurpark av ifrågavarande slag eftersom deras naturliga miljöer inte kan efterliknas och klimatet är helt främmande för dem. Några exempel på vilka djurarter som avses lämnas inte av förslagsställarna.

Med hänsyn till de hotade arterna är det bättre att göra forskningssatsningar i anslutning till befintliga anläggningar och i samarbete med ett eller flera universitet i regionen. SLU vill i detta sammanhang peka på att Rauna djurpark i norra Finland redan har ambitionen att bli ett Polar Zoo. Uppfödning av hotade arter i arktis torde dessutom inte vara aktuell annat än i undantagsfall och måste då bedrivas inom ifrågavarande geografiska region. Att för turister visa upp vad universiteten arbetar med borde dock tillvaratas på ett bättre sätt. På sikt skulle detta gynna allmänhetens förståelse för varför denna forskning är nödvändig.

Sammanfattningsvis anser SLU att projektet bör bedömas från sitt turistiska värde och att motiven rörande hotade arter och forskning snarare talar för andra typer av satsningar. Under alla förhållanden måste det

finnas ett bättre underlag för att bedöma värdet av ifrågavarande projekt på dessa punkter.

Uppsala den 19 augusti 1985

På styrelsens för Sveriges lantbruksuniversitet vägnar

Mårten Carlsson

Bengt Erik Ronne

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Länsstyrelsen i Västerbottens län instämmer i de yttranden som avgivits av Lycksele kommun (*se nedan*) samt Kvarkenrådet (*se ovan*) och avstyrker därmed förslaget om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten.

Umeå den 26 augusti 1985

Sven Johansson

Eilert Carlson

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Frågan om en djurpark i Norrbottens län är inte ny. Inom Luleå kommun utreddes 1975 en djurparkslokalisering till Råneåområdet. Av olika skäl kom detta förslag aldrig att genomföras.

Inom Gällivare kommun har också, som ett komplement till bl. a. skidåkningsaktiviteterna på Dundret, frågan om djurpark diskuterats. En kommunal utredningsskiss har framtagits där man har valt en annan inriktning: en kombination av djur-, natur- och kulturpark.

För närvarande ligger, för Norrbottens läns vidkommande, den närmaste djurparksanläggningen i Lycksele i Västerbotten och i Ranua i norra Finland (Lapplands län).

Motionsförslaget, som aktualiserar den intressanta möjligheten att skapa en djurpark där de djur som lever kring den norra polcirkeln skulle presenteras, är en nyhet. Ingen av de befintliga djurparkerna har exakt den inriktningen och ingen av dem har t. ex. uppfödning- och forskningskapacitet. Konvalescens av skadade skyddsvärda djur från nordkalottområdet skulle också vara möjlig.

Även om inte alla djur som finns kring den norra polcirkeln skulle vara möjliga att hålla i djurpark, är idén med ett "Polar Zoo" mycket intressant.

Motionärerna föreslår att ett "Polar Zoo" skulle förläggas på lämplig plats längs "Midnattsolsvägen", som går från Piteå via Jokkmokk – Kare-
suando och norrut ända till Nordkap.

Lokaliseringen skulle därmed kunna bli i närheten av Jokkmokk som ligger längs "Midnattsolsvägen" och i anslutning till den norra polcirkeln.

I Jokkmokk har med bl. a. kommunens och länsstyrelsens medverkan planerats ett fjällcentrum som nu är under uppbyggnad. I detta ingår ett svenskt fjäll- och samemuseum (Ajtte) som bl. a. skall presentera natur och kultur inom hela fjällområdet. Möjligheterna till forskning och studier skall skapas.

Ett "Polar Zoo" placerat i anslutning till Jokkmokk skulle inte bara vara ett värdefullt komplement till detta fjällcentrum utan förekomsten av fjällcentrat är i sig själv ett argument för att lägga ett "Polar Zoo" i Jokkmokk.

Jokkmokks kommun har diskuterat och delvis utrett frågan om att utveckla turismen i kommunen och skapa ett antal arbetstillfällen genom att etablera en djurpark inom kommunen.

Länsstyrelsen har fått en ansökan från Jokkmokks kommun om bidrag till en förprojektering av ett "Polar Zoo" i Jokkmokk.

Ansökan har bifallits av länsstyrelsen med 50% av beräknad kostnad.

Mycket viktigt för frågan om möjligheten att genomföra projektet är dess driftsekonomi.

Länsstyrelsen har därför i beslutet betonat vikten av att förprojektering-
en behandlar de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten. Förpro-
jekteringen skall vidare ske i samråd med Gällivare kommun.

Kopia av länsstyrelsens beslut bifogas (se *Bihang*).

Under förutsättning att driftsekonomi utreds och lönsamhet kan upp-
nås tillstyrker länsstyrelsen förslaget.

Luleå den 27 september 1985

Curt Boström

Håkan Håkansson

BIHANG

Ansökan om bidrag

Jokkmokks kommun har hos länsstyrelsen ansökt om bidrag med 410000 kronor till en förprojektering av ett "Polar Zoo" i Jokkmokk.

Kostnaden för en förprojektering är totalt beräknad till 410000 kronor och innefattar bl. a. framtagning av kartmaterial, arkitektarbete, projekt-
ledning, resor m. m.

Länsstyrelsen beslutar bifalla framställningen på så sätt att hälften av kostnaden dock högst 205000 kronor ska utgå från bygdeavgifter som

influtit på grund av regleringen av Satisjaure (kontonr 143311-9) och 25 procent dock högst 102 500 ska utgå ur anslaget C8, särskilda glesbygdsinsatser i skogslänen (kontonr 349-1).

Länsstyrelsen vill särskilt betona vikten av att förprojekteringen behandlar de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten. Det är därför av synnerlig vikt att ekonomisk kompetens med erfarenheter från andra djurparker förvaltning knyts till förprojekteringsarbetet.

För ett fullt utbyggt "Zoo" i Jokkmokk har bedömts krävas investeringskostnader om ca 30 miljoner kronor. Förutsättningarna för en etappvis utbyggnad bör därför med hänsyn till det stora investeringsbeloppet studeras i förprojekteringsarbetet och redovisas till länsstyrelsen.

Gällivare kommun avser samtidigt genomföra en förprojektering av en Natur-, Kultur- och Djurpark i anslutning till Dundrets fritidsområde. Länsstyrelsen föreskriver därför att förprojekteringen ska ske i samråd med Gällivare kommun.

Som stöd för kommunen i förprojekteringsarbetet avser länsstyrelsen att erbjuda en speciell referensgrupp som underhand kan ge synpunkter på arbetet.

Länsstyrelsens villkor i övrigt för stödet framgår av bilaga 1, beslut angående vattenregleringsmedel + C8 anslaget.

Luleå den 7 oktober 1985

Curt Boström

Kenneth Wågman

Svenska kommunförbundet:

Kommunförbundets länsavdelning i Norrbottens län har fått tillfälle att uttala sig i ärendet.

Kommunförbundets styrelse har beslutat att överlämna länsavdelningens uttalande (*se Bihang*).

Stockholm den 6 september 1988

Svenska kommunförbundet

Direktionssekretariatet

Hans Anderson

BIHANG

Utdrag ur protokoll från Norrbottens läns avdelning av Svenska kommunförbundet

Styrelsen § 123

AU § 97

"Polar Zoo" på Nordkalotten

Till Nordiska rådet har inkommit medlemsförslag (A 173/k) av 5 mars 1985 om ett "Polar Zoo" på Nordkalotten. I förslaget redovisas en idé till

en djurpark, där djurarter med hemvist nära norra polcirkeln på jordklotet skulle kunna presenteras. "Polar Zoo" skulle bli ett centrum för forskning kring och uppfödning av utrotningshotade djurarter. Även utbildning skulle knytas till centret. Genom att bli en turistattraktion skulle centralen även få positiva effekter på sysselsättningen. Ur turistisk synpunkt borde ett "Polar Zoo" förläggas på lämplig plats utmed Midnattssolvägen som sträcker sig från Piteå över Jokkmokk – Karesuando i Sverige genom Enontekiö i Finland till Kautokeino i Norge och vidare norrut till Nordkap. Förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till inrättande av ett "Polar Zoo" på Nordkalotten.

Nordiska rådets presidium har därefter i skrivelse 7 maj 1985 till Svenska kommunförbundet anhållit om förbundets synpunkter.

Svenska kommunförbundet har i sin tur genom brev 1985-05-14 till länsavdelningen anhållit om synpunkter. Kommunförbundets styrelse kommer att behandla ärendet vid sammanträde den 6 september 1985.

Arbetsutskottet föreslår

att styrelsen uttalar sitt positiva intresse för projektet ifråga, samt att styrelsen förutsätter att projektet förverkligas genom tillskott av statliga medel från de berörda nordiska länderna.

Styrelsen § 123

Styrelsen bifaller arbetsutskottets förslag.

Luleå den 18 resp. 4 juni 1985

Svenska naturskyddsföreningen:

Från naturvårdssynpunkt är det värdefullt att allmänhetens kunskaper om Nordens natur kan ökas. En djurpark som på ett seriöst och intresseväckande sätt specialiserar sig på att visa de nordliga djurarterna och deras olika raser och sprider information om hur dessa anpassats till skiftande miljöer kan bidra till en sådan kunskapsuppbyggnad. Föreningen ställer sig därför positiv till grundtanken i medlemsförslaget.

I sammanhanget vill föreningen framhålla att några djurparker både i Sverige och i grannländerna redan i dag har en verksamhet med stort värde för naturvårdssträvandena. Från naturvårdssynpunkt görs inga vinster om resurserna flyttas från någon av dessa djurparker till ett nyskapat "Polar Zoo". Skall en ny djurpark bli ett tillskott för naturvårdsarbetet måste helt nya resurser tillskapas. För att en ny djurpark skall kunna leva upp till de ambitioner som medlemsförslaget uttrycker är det stora resurser som måste ställas till förfogande.

Föreningen vill också markera att det från naturvårdssynpunkt är mycket viktigt att anskaffningen av djur till en ny djurpark i första hand sker genom köp från existerande djurparker. Det kan inte accepteras att mera sällsynta djur anskaffas genom fångst ur vildlevande, hotade populationer.

Det måste också framhållas att djurparker inte får ges en sådan lokalisering att några från naturvårdssynpunkt skyddsvärda områden måste offras.

Avslutningsvis vill föreningen framhålla att den med stor tillfredsställelse noterat att förslagsställarna fäst stor vikt vid djurparkens betydelse för forskningen. Det är angeläget att de högt ställda forskningsambitioner realiseras och leder till att djurparken utrustas med särskilda avels- och forskningsavdelningar.

Stockholm den 1 oktober 1985

Svenska naturskyddsföreningen

Staffan Westerlund

Vice ordförande

Bo Olsson

Sekreterare

Lycksele kommun:

I Lycksele finns sedan drygt 25 år en väl fungerande djurpark. Parken har successivt utvecklats till en modern, välvårdad och trivsam djurpark med generösa utrymmen för djur och besökare.

Djurparken, som för närvarande omfattar ett område om ca 30 ha, har koncentrerats till att i princip uteslutande presentera den nordiska faunan. I parken finns i dag i det närmaste en komplett skandinavisk djurvärld representerad. Bland det speciellt unika kan nämnas det strömakvarium, som färdigställdes 1982, samt den färingning av älg och myskoxe som med stor framgång bedrivs i parken. För närvarande finns 160 djur av 35 arter.

Utvecklingen av Lycksele djurpark är en lång och medveten satsning att öka den turistiska attraktiviteten i första hand för kommunen samt att skapa sysselsättningstillfällen. De positiva turisteffekterna kommer emellertid även en större region till del tack vare att turister lockas till området. Kommunen betraktar turismen som en mycket väsentlig näring, som enligt vedertagna beräkningsmetoder sysselsätter ca 240 årsarbetare inom kommunen. Cirka 500 personer kan beräknas få en inte oväsentlig del av sin årsinkomst från turismen. Djurparken har under en lång tid varit ankaret i denna turismnäring.

Djurparken besöktes under sommaren 1984 av 103 000 personer. Cirka 75% av dessa kom från Sverige, ca 20% från Norge och 4% från Finland. Det huvudsakliga upptagningsområdet utgörs således av norra Skandinavien, framför allt de norra delarna av Sverige och Norge. Inför den stundande sommarsäsongen har ytterligare satsningar gjorts i syfte att öka parkens attraktionsförmåga. En avsevärt kraftigare marknadsföring plane-

ras också att genomföras tillsammans med andra aktiviteter inom området.

Ovanstående utgör endast en mycket kortfattad beskrivning av omfattningen av och målsättningen med Lycksele djurpark.

Den 25-åriga utvecklingsperioden i Lycksele har givetvis inneburit att en stor erfarenhet och en vittgående kunskap om djurparker nu finns inom Lycksele kommun.

Kommunens yttrande i det nu aktuella "Polar Zoo-ärendet" skall ses mot denna erfarenhetsbakgrund.

I förslaget till "Polar Zoo" sägs att det i dag inte finns något Zoo i världen som enbart härbärgerar de kalla trakternas djurarter. Detta stämmer dock inte. Den målsättning som gäller för Lycksele djurpark har just denna inriktning, även om den ännu inte kunnat realiseras i sin helhet, dvs. att alla djurarter inte finns representerade.

En djurpark är en dyr anläggning, såväl investeringsmässigt som driftmässigt. Ett stort antal besökare krävs för att klara ett acceptabelt ekonomiskt resultat. Lycksele kommun är därför mycket tveksam till, att det skulle finnas underlag för ytterligare en djurparksanläggning i norra Sverige. Ett eventuellt "Polar Zoo" i Norrbotten skulle i princip komma att konkurrera om besökare från samma område. Eftersom inriktningen på djurparken – nordisk fauna – dessutom skulle bli likartad, skulle denna konkurrens ytterligare förstärkas. Det finns uppenbara risker för att en ytterligare djurpark skulle få mycket stora ekonomiska svårigheter. Risken är dessutom mycket stor att förutsättningarna för att upprätthålla och vidareutveckla djurparken i Lycksele allvarligt skulle försvåras.

För att kunna bibehålla sin popularitet och sin dragningskraft måste en djurpark dessutom hela tiden utvecklas med nya attraktioner. Lycksele djurpark har byggts upp på detta sätt och avsikten är givetvis att successivt fortsätta med att tillskapa ytterligare attraktiviteter.

Ett eventuellt "Polar Zoo" skulle enligt förslaget innehålla en pedagogisk-turistisk del, en forskningsdel och en avelsavdelning. Denna tanke är givetvis helt riktig. Pedagogiska studier bedrivs redan nu i Lycksele djurpark, en speciell studiehandledning har sammanställts för detta ändamål. Denna del kan självfallet vidareutvecklas. Från och med 1984/85 finns en speciell 2-årig djurvårdarlinje vid Lycksele gymnasieskola. Utbildningen är nära knuten till djurparken, bl. a. genom att det i utbildningen ingår 2×8 veckors praktisk djurvårdarverksamhet. Även mer avancerade studier och forskning kan bedrivas i parken liksom avel av utrotningshotade och andra djur. En sådan utveckling ligger helt i linje med den målsättning som finns för Lycksele djurpark. Utvecklingen är dock hela tiden beroende av att ekonomiska resurser tillskapas.

Lycksele kommun har för uppbyggnaden av djurparken erhållit statliga medel i form av framför allt beredskapsmedel från AMS. Detta har skett för att det därigenom har tillskapats såväl tillfälliga sysselsättningar under de aktuella uppbyggnadsperioderna som ett stort antal bestående direkta

och indirekta sysselsättningstillfällen inom turismnäringen. Utvecklingen av Lycksele djurpark har även på ett mycket positivt sätt stöttats av länsstyrelsen i Västerbottens län och utgör ett tydligt exempel på en lyckad regional politisk satsning.

Sammanfattningsvis kan sägas att Lycksele djurpark redan nu tillgodoser väsentliga delar av förslaget till ett "Polar Zoo". I djurparken härbärgeras "de kalla traktaternas djurarter" och parken kommer att successivt vidareutvecklas i denna riktning i den takt som de ekonomiska förutsättningarna medger. Lycksele kommun anser inte att det finns förutsättningar eller motiv för att utveckla ytterligare en djurpark med föreslagna utformning och inriktning inom Nordkalottområdet. Det vore dessutom enligt kommunens uppfattning, felaktigt att med statliga medel bygga upp en anläggning som på ett påtagligt sätt skulle konkurrera med en redan befintlig anläggning av samma typ inom samma område, till vilken statliga medel även utgått i betydande omfattning. Norra Sverige är givetvis beroende av att ytterligare sysselsättningstillfällen skapas. I den mån statliga medel används bör detta dock ske inom nya verksamheter och nya idéer. Forsknings- och avelsverksamhet kan med fördel ske i Lycksele djurpark, där ju basresurserna redan finns. Ett nytt "Polar Zoo" är således inte en så ny och revolutionerande tanke, som kan framgå av förslaget, utan egentligen bara en viss vidareutveckling av den redan befintliga och pågående verksamheten och planeringen i Lycksele djurpark.

Lycksele den 13 juni 1985

Carl Westman

Jan-Erik Lundberg

Medlemsförslag

om upprättande av ett nordiskt institut för bioteknik i Island

(Väckt av Pétur Sigurðsson samt Stefán Benediktsson, Johan Buttedahl, Ólafur G. Einarsson, Eiður Guðnason, Guðrún Helgadóttir, Bertil Jonasson, Elver Jonsson, Preben Lange, Erlendur Patursson, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Otto Steenholdt, Jógvan Sundstein, Friðjón Þórðarson, Hans Olav Tungesvik, Ole Gabriel Ueland, Odd With och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk industrifond:

I alla de nordiska länderna har biotekniken givits en framträdande plats i diskussionen angående framtida satsningsområden. Redan pågår uppbyggnad av FoU-resurser med inriktning på bioteknik, både inom industriföretag och offentliga institutioner. Denna nationella kompetensuppbyggnad är viktig. Därigenom skapas samtidigt goda förutsättningar för nordiskt samarbete. Inom den sektor av biotekniken som medlemsförslaget lägger huvudvikten vid, nämligen bättre metoder att utnyttja havets resurser, pågår redan FoU-verksamhet i Norden, främst i Island, Norge och Danmark. I medlemsförslaget tas även upp möjligheten att utnyttja speciellt värmeanpassade mikroorganismer. Inom detta område finns unika möjligheter i Island att bygga upp kompetens.

Nordisk industrifond bedömer det angeläget med ökat nordiskt samarbete inom de delar av biotekniken som medlemsförslaget behandlar. Innan ställning kan tas till om samarbetet bäst främjas genom att inrätta ett nordiskt institut i Island, bör enligt fondens uppfattning en utredning beträffande behov av och former för långsiktiga insatser inom området utföras. Därvid bör även preciseras inom vilka delar av biotekniken som ett eventuellt institut bör ha sin tyngdpunkt.

För att gemensamma nordiska insatser inom området ej skall behöva avvakta resultatet av en sådan utredning, bör övervägas att snarast genomföra ett större samarbetsprojekt eller program inom området. Fonden

skulle ställa sig positiv till att delta i finansieringen av en sådan större FoU-satsning. Planeringen och genomförandet av ett sådant projekt/program förutsättes ske i nära kontakt med den föreslagna utredningen.

Stockholm den 30 september 1985

För Nordisk industrifond

Rut Bäcklund-Larsson

Nordforsk:

Styret finner det ikke riktig på det grunnlag som nu foreligger, å anbefale etablering av det foreslåtte institutt for bioteknikk i Island. Nordforsk vil imidlertid ta initiativ til et forprosjekt for å belyse perspektiver, behov og aktuelle nordiske forskningsoppgaver innenfor bioteknologi som grunnlag for et større nordisk forskningsprogram og en nærmere vurdering av behovet for et nordisk institutt.

Stockholm, 3. oktober 1985

For Nordforsk

Tore Tysland

Fung. direktør

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Behovet av nordiskt samarbete och forskning inom biotekniken är stort och kräver snara åtgärder från ministerrådets sida.

NFS kan dock inte ställa sig bakom medlemsförslagets avsnitt där man föreslår att det framtida institutet till sin huvuduppgift skulle ha att utveckla tekniska metoder som kunde användas vid utnyttjande av havets resurser. Den nordiska handlingsplanen på jordbruks- och skogsbruksområdet nämner bland de prioriterade åtgärderna att ett permanent forum för samarbete inom akvakultur bör upprättas. Enligt NFS hör i stället en del av medlemsförslagets uppgifter för det biotekniska institutet till det i handlingsplanen föreslagna akvakultursamarbetet.

Beträffande nordiskt samarbete kring forskningen inom bioteknik anser NFS att ministerrådet med det snaraste bör utarbeta en helhetsplan för hur detta skall förverkligas.

Stockholm den 13 september 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Efter att tiden utgått för inbegärda remissvar från våra medlemsorganisationer i ovanstående fråga, har vår medlemsorganisation i Island, ASI (*Altydusamband Íslands*), önskat lämna följande synpunkter att fogas till NFS' yttrande:

ASI instämmer inte i den negativa hållning som kan utläsas i NFS' yttrande. Den forskning i bioteknik som förslaget syftar till hör inte till forskningen på akvakulturens område och därför är hänvisningen till nordiska handlingsplanen för jord- och skogsbruksområdet, stycket om akvakultur, inte relevant för medlemsförslagets innehåll.

Beträffande det nordiska samarbetet kring forskningen inom bioteknik och behovet av en helhetsplan för detta område är ASI ense med NFS.

Stockholm den 27 september 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning (NKJ):

— — — Efter hörande av medlemsorganisationerna (de lantbruksvetenskapliga forskningsråden, motsv.) får NKJ lämna följande synpunkter:

Den biotekniska forskningen är högt prioriterad i de nordiska länderna. NKJ är enigt med förslagsställarna om att bioteknik med särskild inriktning mot havets resurser rymmer en rad intressanta möjligheter. Island har genom sina klimatologiska och andra förutsättningar goda möjligheter att utnyttja olika arter av mikroorganismer för biotekniska processer till gagn för utvecklingen i framför allt Västnorden. Det är emellertid tveksamt om detta är tillräckliga motiv för att upprätta ett särskilt nordiskt institut.

NKJ erinrar om att bioteknisk forskning är mycket komplicerad och kräver en hög kompetens i en väl utvecklad vetenskaplig miljö. En god utveckling främjas bäst i en betydligt större forskningsmiljö än den här föreslagna. En möjlighet kan vara om institutet inrättas att ge det en nära anknnytning till ett inom området verksamt större forskningsinstitut.

Vid NKJ:s sammantråde i juni 1985 konstaterades at bioteknisk forskning expanderar i Norden inom offentliga och privata institutioner/företag. Verksamhetens totala omfattning och inriktning är däremot svåröverskådlig. Mot denna bakgrund beslutade NKJ at genomföra en inventering av den biotekniska forskningen som är av interesse för jordbruket. Inventeringen förväntas bli färdig i början av 1986.

Det föreslagna verksamhetsområdet för det nordiska institutet synes enligt NKJ:s uppfattning vara väl smalt från vetenskaplig synpunkt. Forskningsprogrammet borde om institutet bildas också kunna utsträckas till at omfatta t.ex. även vissa andra områden där utveckling av biotekniska processer kan vara lika angelägen som inom fiskindustrin. Vad själva utbildningen av forskare beträffar är NKJ av den uppfattningen at kompetens ej kan upprättas vid alla universitet och högskolor. Det måste därför bli nödvändigt at rikta forskarutbildningen till ett fåtal universitet inom Norden och därvid ytterligare precisera forskningen inom vissa ämnesområden för at kunna uppnå tillräckligt djupa kunskaper.

I medlemsförslaget saknas närmare uppgifter om det tilltänkta institutets omfattning, inriktning och kostnader som gör det omöjligt at ta slutlig ställning till förslaget. Självfallet fordras för detta en mer detaljerad utredning.

NKJ vill slutligen framföra at de nordiska forskningsråden (motsv.) inte har någon helt gemensam uppfattning om de vetenskapliga förutsättningarna för at inrätta institutet. Flertalet av de nordiska forskningsråden är emellertid tveksamma och anser at det inte finns tillräckliga motiv för at upprätta det föreslagna institutet. Det isländska, Landbrukets forskningsinstitut, är klart positivt och tillstyrker förslaget i dess huvudsakliga delar.

Uppsala den 12 september 1985

På NKJ:s vägnar

Knud Nielsen

Christer Hoel

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Bioteknologi er et av de nye industrielle satsingsområdene. Utviklingen går meget hurtig og både myndigheter og industri kanaliserer betydelige ressurser til feltet. Også i nordisk sammenheng er bioteknologi utpekt som satsingsområde, og forskning for å utnytte organismer som er tilpasset de klimatiske forhold i nordlige områder åpner interessante muligheter. En felles nordisk satsing innen dette område kan derfor være formålstjenlig.

De nordiske industriforbund er skeptiske til at en slik satsing bør skje i form av opprettelse av et institutt i Island på nåværende tidspunkt. Vi kan heller tenke oss et prosjekt på Island i Nordisk Råds regi og at dette blir utført med deltagelse av forskere fra de andre nordiske land. Basert på erfaringene etter 3–5 år kan man så vurdere situasjonen, og avgjøre om samarbeidet har vært på et slikt nivå at det bør videreføres i form av et samnordisk bioteknologisk institutt i Island.

Oslo, 24. september 1985

Helge Fredriksen

Danmark

Fiskeriministeriet:

— — — skal fiskeriministeriet meddele, at man ikke for tiden finder, at der er grundlag for etablering af det omhandlede institut. Det anbefales, at udbygningen af det nordiske samarbejde på området søges etableret på anden vis.

København, den 3. september 1985

P. m. v.

E. b.

(Oläsl. namn)

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet:

-----

1) Nordiskt samarbete inom högteknologin bör – inom ramen för tillgängliga resurser – förstärkas betydligt. Ändå borde sådana områden inom högteknologin efterspåras, där små länder med utvecklade vetenskapliga traditioner har relativa fördelar. Bioteknologin i ordets vida betydelse framstår i detta sammanhang som ett område, där man med rimliga satsningar sannolikt förmår att uppnå betydande resultat. På detta tyder till exempel samarbetsprojekten av bioteknologisk karaktär inom jord- och skogsbrukssektorn:

- växtförädling (SNP)
- förädling av husdjur och fisk (bl. a. som en del av genbanksarbetet)
- mikrobiologi (nordiska styrgruppen)

2) Området bioteknologi är särskilt mångfaldigt och samarbetet inom detta område torde bäst kunna organiseras i programform dvs. som en samling av koordinerade projekt. I detta program bör också forskningsidéer som utgör utgångspunkten för ifrågavarande medlemsförslag kunna ingå.

Ett koordinerat samnordiskt forskningprogram möjliggör effektiv användning av forsknings- och utvecklingsresurserna i redan existerande institut och företag i Norden.

3) Vid behandlingen av ministerrådsförslaget om ett nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet (*B 54/e*) vid Nordiska rådets 33:e session fäste rådet uppmärksamhet på behovet att utveckla samarbetet angående tillämpning av bioteknologin inom jord- och skogsbruket. Ministerrådet (lantbruksministrarna) har senare reviderat sitt handlingsprogram för att bättre motsvara Nordiska rådets önskan. Ändå anser jord- och skogsbruksministeriet att ett vidare principbeslut, omfattande bioteknologiskt forsknings- och utvecklingssamarbete även inom andra sektorer såsom industrin, miljövården och hälsovården, borde fattas. Här ger ett tidigare ministerrådsbeslut om nordiskt samarbete inom datateknologin ett precedensfall.

Helsingfors den 20 september 1985

Reino Uronen
Kanslichef

Hannu Vesa
Överinspektör

Helsingfors universitet, konsistoriet, hänvisar i skrivelse den 18 september 1985 till yttrande av den 12 september 1985 från filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion (se nedan).

Helsingfors universitet, filosofiska fakulteten, matematisk-naturvetenskapliga sektionen¹:

— — — Detta biotekniska institut skulle ha till uppgift att fungera som ett centrum för den biotekniska forskningen om organismer som lever i naturens ytterförhållanden (i arktisk köld och i heta källor). Dess huvuduppgift skulle vara att utveckla enzymatiska metoder, som kan utnyttjas i samband med fisket, men också fästa uppmärksamhet på andra uppgifter inom det industriella området. Enligt förslaget skulle verksamheten kunna ha stor praktisk betydelse speciellt för invånarna på Nordens västliga områden.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Undersökningen av specialförhållandena inom de arktiska områdena har sedan länge stått på forskningsprogrammet vid såväl. Uleåborgs universitet som Åbo och Helsingfors universitet. Visserligen är forskningen inom vårt lands bioteknik stadd i en stark utvecklingsfas. Sålunda skulle upprättandet av ifrågavarande institut i Island eventuellt föra med sig en del av de resurser som borde inriktas på utvecklandet av biotekniken i vårt eget land. Å andra sidan finns det i Island knappast ett sådant mångsidigt forsknings- och laboratoriecentrum som verksamheten vid ett biotekniskt institut skulle förutsätta. Eftersom den omedelbara nyttan av institutet skulle vara mycket anspråkslös för Finland i jämförelse med de utgifter som skulle uppstå, kan projektet åtminstone inte i den föreslagna formen utan förbehåll understödas.

Helsingfors den 12 september 1985

Antti Siivola

Dekanus

Jorma Äijö

Fakultetssekreterare

Uleåborgs universitet, naturvetenskapliga fakulteten¹:

Biotekniken har under de senaste åren gjort snabba framsteg. Nyttiga resultat har erhållits vid tillverkning av mediciner (insulin, växthormon, m. m.) och livsmedel samt vid förädling av husdjursraser. Mindre uppmärksamhet har fästs vid organismer som är adapterade till en låg eller hög temperatur. Mycket låga temperaturer förekommer inom området för norra Skandinavien och i havet, där den årliga temperaturen är bara några grader kring fryspunkten. Mycket höga temperaturer (65–90 C grader) förekommer i Islands heta källor. Enzymer som är adapterade till kallt eller hett kan dock på ett nyttigt sätt användas i bioteknisk industri, livsmedelsproduktion och fiskförädling.

På nordliga områden har växterna, djuren och till och med människorna anpassat sig till en låg temperatur och dess variationer. I medlemsförslaget i fråga hänvisar man bl. a. till att man av de heta källornas mikroorganismer kan få enzymer, som kan vara katalysatorer i kemiska processer i en högre temperatur än vanliga enzymer. Användning kunde finnas, men inte forskningsuppgifter. Av organismer som tål kallt kan nämnas fiskarna, vilkas genotyp det är skäl att iaktta.

Upprättandet i Island av ett nordiskt biotekniskt institut, som skulle ha sådant begränsat verksamhetsområde som ovan beskrivits, skulle vara en

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

positiv lösning med tanke på nordiskt samarbete, men är landets ekonomiska och vetenskapliga kapacitet tillräcklig för detta? Biotekniken är ett dyrt område. Ifall Nordiska ministerrådet svarar för kostnaderna, finns det inte några hinder för förslaget att förlägga ett biotekniskt institut i Island. Bland de nordiska länderna har Island en särställning, eftersom där finns s. k. heta källor.

Som allmänna synpunkter konstaterar fakultetsrådet följande:

1. Invånarantalet i Island är 230 000
2. Island har ett universitet
3. Vetenskaperna: grundforskningen är dåligt understödd
4. Ekonomi: Fiskeri
5. Avstånd: långt

Att upprätta ett biotekniskt institut i Island (Reykjavík) är inte den bästa möjliga lösningen:

motivering: – brist på forskarresurser
 – avståndet
 – faciliteterna

Önskar man i Island upprätta ett biotekniskt institut uttryckligen under denna benämning, förhåller sig naturvetenskapliga fakulteten till det med reservationer, även om välvilligt, förutsatt att medlen för ändamålet finns. Då biotekniken som ett begrepp är mycket omfattande och innesluter också jord- och skogsbruket, skulle det förefalla mer vettigt att inrätta institutet i det kontinentala Norden, för att även dessa sektorer skulle bli tillräckligt beaktade, och i Island skulle man upprätta en specialicerad underenhet.

Uleåborg den 9 september 1985

På vägnar av naturvetenskapliga fakulteten

Sakari Piha
 Professor

Oy Alko Ab:

Bioteknik är ett område inom teknik och affärsverksamhet som utvecklas snabbt, och som man sätter stora förhoppningar till i olika länder. Dess befrämjande kräver en betydande forskningsinsats. Därför bör man med tillfredsställelse välkomna Nordiska rådets initiativ att utveckla området.

Bioteknik är en mycket mångfasetterad helhet, och man kan grovt urskilja åtminstone två huvudområden, den traditionella biotekniken samt den s. k. nya biotekniken, som innefattar bl. a. tillämpad mikrobiologi och utnyttjande av genteknologi.

Det framlagda medlemsförslaget hänför sig uttryckligen till den nya bioteknologin. Förslaget bygger framför allt på tanken, att Islands kalla hav och heta källor erbjuder ett synnerligen lämpligt biotekniskt forskningsområde och lovande tillämpningsmöjligheter inom områden, som Islands även i nordiska förhållanden exceptionella natur ger möjlighet till.

Synpunkten som sådan är inte ny, de heta källornas organismer har undersökts med tanke på produktion av bl. a. enzymer och andra användbara proteiner speciellt i Japan, Nya Zeeland och USA. Också heta källor verksamma på havsbotten har undersökts.

Vi har inte i Norden en egen forskning av extrema organismer, och om en dylik önskas, är Island den rätta platsen. Island är en utmärkt plats för bioteknisk forskning med tanke på de kalla haven och olika tillämpningar rörande fiskeriverksamhet, och Oy Alko Ab har ingenting emot förslaget.

Däremot är utvecklingen av den moderna biotekniken i allmänhet, särskilt produktionen av antibioter, hormonpreparat samt enzymer med hjälp av jäsningssteknologi, så långt kommen i de andra nordiska länderna, speciellt i Finland och Danmark, att det inte är skäl att koncentrera en allmän nordisk bioteknisk forskning till Island. Även den traditionella biotekniska forskningen (produktion av alkohol, öl, bagerijäst, ättika, mejeriprodukter, stärkelse, stärkelsesötningsmedel, foderprotein etc.) är så långt kommen i de andra nordiska länderna, speciellt i Finland och Danmark, att det inte heller är skäl att koncentrera denna forskning till Island.

Alko ställer sig positivt till utveckling och intensifiering av nordisk bioteknisk forskning, och är för sin del med i verksamheten.

Helsingfors den 9 september 1985

Oy Alko Ab

Kalervo Eriksson

Jaakko Aito

Ålands landskapsstyrelse:

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är det viktigt att man inom de nordiska länderna, så långt det är möjligt, samarbetar för att bättre kunna följa med och dra nytta av den snabba teknologiska utveckling som sker idag, inte minst inom bioteknologins område. Landskapsstyrelsen konstaterar med tillfredsställelse att, enligt medlemsförslaget, huvudvikten för det föreslagna institutets verksamhet skulle läggas på utveckling av biotekniska metoder som skulle kunna användas för att utnyttja havets resurser speciellt för att bättre utnyttja fiskfångsterna.

Under hänvisning till det ovasagda omfattar landskapsstyrelsen därför i princip medlemsförslaget och de tankegångar som där förs fram.

Däremot anser landskapsstyrelsen att det i förslaget icke tillräckligt framkommer hur forskningsresultaten skall användas i praktiken och under vilka samarbetsformer eventuella produkter skall framställas i framtiden.

Medlemsförslagets text avgränsar icke heller på ett tillfredsställande sätt ett mera målinriktat forskningsområde inom bioteknologin utan berör allmänt mikroorganismer och enzymer i vidare sammanhang.

Mariehamn den 26 september 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Carl Storå

Fiskeriintendent

Island

Statens forskningsråd¹:

Forretningsutvalget erklærer sin fulle tilslutning til dette forslag, og mener at et institutt av den art forslaget omhandler, vil kunne bli til stor fremhjelp for islandsk biologisk vitenskap og bidra til oppbygging av viten i bioteknikkens basisfag.

Det skal gjøres oppmerksom på at det i uttalelser fra faglig hold i Norden kan fremkomme bemerkninger om at et slikt institutts oppgave er snevert definert, og at det eventuelt kan være grunn til å endre instituttets oppgave i en viss utstrekning; det er en selvfølge å ta slike anførsler til overveielse og være åpen for kommentarer i så henseende. Statens forskningsråd vil søke å gjøre Islands synspunkter kjent i denne sak overfor de nordiske instanser det har forbindelse med, og således arbeide for sakens gjennomføring.

Reykjavík, 22. august 1985

Vilhjálmur Lúðvíksson

Islands universitet¹:

Islands universitet uttrykker glede over forslaget i Nordisk Råd om et nordisk bioteknisk institutt på Island, d. e. medlemsforslag (A 714/e). Universitetet mener at et nordisk bioteknisk institutt på Island kunne bli en stor løftestang for bioteknologisk forskning i hele Norden, men i særdeles-

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

het på Island. Det er også sannsynlig at et slikt institutt ville fremskynde sterkt utviklingen av en bioteknisk industri på Island.

En finner det riktig å peke på at det for tiden arbeides med å bygge opp bioteknologisk forskning på Island, både grunnlagsforskning og tekniske undersøkelser, med blant annet bedre utnytting av fiskefangst som mål. Universitetet ønsker å legge vekt på at det ikke blir noen mindre understøttelse av disse bestrebelsene selv om det samtidig arbeides for å få det ovennevnte forslag vedtatt.

Universitetet vil også nevne at det synes forslaget legger for sterk vekt på direkte praktisk forskning ved det forventede institutt, slik det kommer til uttrykk i forslaget sine siste avsnitt (s. 3), hvor det heter "med den hovedoppgave å utvikle tekniske metoder som kunne anvendes ved utvinning av havets ressurser".

Det er sannsynlig at opprettelsen av et nordisk bioteknisk institutt som skulle ha direkte anvendt forskning og tekniske gjennomføringer som hovedmål, ville møte motstand fra industribedrifter og næringslivets forskningsinstitutter i de andre nordiske land. Mer lovende ville det være å legge hovedvekten på bioteknisk grunnlagsforskning, noe det fremdeles er stor mangel på her i landet.

Det synes å være naturlig at instituttet først og fremst skulle beskjeftige seg med forskning på felter som er spesielle for Island. Her kan særlig nevnes utforskning av mikroorganismer under nordlige marginalbetingelser, noe som også forutsettes i medlemsforslaget. Instituttet burde derfor være nært knyttet til lignende virksomhet ved Islands universitet, for det nye institutt og den virksomhet som alt pågår ved Universitetet, ville utvilsomt styrke hverandre meget betydelig. Instituttet ville også kunne ha nær tilknytning til næringsveienes forskningsinstitutter for å stimulere befordring av forskningsresultater til næringslivet.

Reykjavík, 22. oktober 1985

Sigmundur Guðbjarnason

Rektor

Landbrukets forskningsinstitutt¹:

Landbrukets forskningsinstitutt erklærer full tilslutning til forslaget om bygging av et nordisk bioteknisk institutt på Island og venter seg godt av samarbeid med et slikt institutt, om det blir bygd.

I hovedsak er instituttet enig i de argumenter som fremsettes med forslaget, men mener likevel at det biotekniske institutts oppgave burde

¹ *Yttrande översatt från isländska.*

være mer omfattende enn det her er foreslått. I særdeleshet er det riktig å peke på at det på landbrukets område finner sted en hurtig utvikling i anvendelsen av bioteknikk, og mulighetene er her sist av alt mindre enn i fiskeindustrien og den allmenne industri, og det er viktig at islendingene følger godt med her. Til orientering om dette vedlegges denne uttalelse foredrag om bioteknikk i landbruket som en del ansatte ved Landbrukets forskningsinstitutt holdt under en orienterende konferanse om bioteknikk den 23. mars i år.

Reykjavík, 29. juli 1985

Þorsteinn Tómasson

Bestyrer

Fiskeindustriens forskningsinstitutt¹:

Fiskeindustriens forskningsinstitutt må hilse med glede et forslag om et fellesnordisk bioteknisk institutt. Det er ikke nødvendig å bruke mange ord om de muligheter som bioteknikken anses å by på, så mye som disse spørsmål har vært diskutert i den senere tid.

Det forutsettes at det biotekniske instituttet skal bli et sentrum for forskning på organismer som trives under vanskelige miljøforhold, f. eks. sterk varme eller kulde.

Det er viktig at et institutt som dette henvender seg til vitenskapsmenn fra flest mulig forskningsinstitutt på det biotekniske felt, også dem som søker patenterbare resultater. Konkurransen er stor på dette området, og det pågår hard kamp om patenter. Det er derfor etter vår mening viktig at det i et forslag om et nordisk bioteknisk institutt på Island blir lagt hovedvekt på grunnlagsforskning som de tilsluttede land så vil kunne nyttiggjøre seg. Ellers mener vi det er fare for at de institutter som alt forefinnes og driver med patenterbare undersøkelser, ville betrakte et bioteknisk institutt på Island som en direkte konkurrent og ikke støtte saken.

I forslaget nevnes særlig betydningen av undersøkelser av enzymer fra varme- og kuldekjære mikroorganismer med henblikk på utvinning og industriell anvendelse, men det kan også pekes på at kuldekjære mikroorganismer er den viktigste faktoren i fordervelse av fisk i nordlige strøk, og at all kunnskap om deres natur derfor er viktig i forbindelse med konservering av fisk.

Vi foreslår derfor att instituttets virksomhet blir viet undersøkelser av varme- og kuldekjære mikroorganismers biologi, biokjemi, økologi og genetik.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Hva instituttets organisasjon angår, mener vi det burde ansettes en kjerne av faste tjenestemenn, og at det så ble gitt mulighet for vitenskapsmenn å arbeide i kortere eller lengre tid med enkelte avgrensede oppgaver.

Reykjavík, 13. august 1985

Grímur Valdimarsson
Konstituert bestyrer

Sveinn Jónsson
Biokjemiker

Industrialiseringsfondet¹:

Det henvises til Deres brev av 26. juni 1985, hvor det anmodes om en uttalelse angående medlemsforslag (A 714/e) om et nordisk bioteknisk institutt på Island.

De fleste industrinasjoner legger nå stor vekt på forskning og oppbygging på det biotekniske område, og alt tyder på at etter de store fremskritt på det datatekniske område følger den neste store tekniske revolusjon på det biotekniske område. Et nært samarbeid mellom islandingene og de andre nordiske folk i forskning og oppbygging av næringsliv på det biotekniske område må hilses med glede. Industrifondets direksjon gir derfor sin fulle tilslutning til det hovedprinsipp som fremkommer i det ovennevnte medlemsforslag. For å sikre de fremtidige anliggender og landenes samarbeid på dette felt best mulig legger direksjonen vekt på at det i disse spørsmål blir tatt et nært samarbeid med de organer i Island som har fått i oppdrag å behandle disse viktige saker fra de islandske myndigheters side.

Reykjavík, 12. september 1985

P. v. a.
Industrifondets direksjon
Þorvarður Alþonsson
Adm. direktør

Islands industriforbund¹:

Islands industriforbund uttrykker sin glede over forslaget og oppfordrer sterkt til at saken blir realisert, uten at det imidlertid straks blir formelt opprettet et institutt her til lands, men slik at saken blir forfulgt på følgende måte:

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Angående gjennomføringen vil F. Í. I. [d. e. Félag íslenskra iðnrekenda = Islands industriforbund – overs. anm.] peke på betydningen av at det blir tatt samråd med deltakerne i "Prosjekt i bioteknikk", som man nå er i ferd med å sette i gang. Det er her tale om en samarbeidsoppgave for Universitetets matematisk-naturvitenskapelige institutt, Biologisk institutt, Fiskeindustriens forskningsinstitutt og Islands industritekniske institutt. I Prosjektstyret sitter dessuten representanter fra Industriministeriet, Fiskeriministeriet og F. Í. I.

Prosjektet forutsetter en tre års oppgave, og de totale omkostninger er anslått til 65 millioner ISK. Det er her tale om et relativt lavt beløp, sammenlignet med andre nasjoners tiltak. Ved å sammenknytte dette prosjekt og tankene om et nordisk bioteknisk institutt her i landet kan prosjektets omfang således økes betydelig og dermed sannsynligheten for at det gir resultater som kunne utnyttes til nyskaping i næringslivet.

Ved en slik ordning ville man også få erfaring for hensiktsmessigheten i nordisk samarbeid på det biotekniske område uten at det, i begynnelsen, ble brukt mye tid og penger til spekulasjoner om oppbygging av et institutt som det ville være fullstendig usikkert om den driftsmessige hensiktsmessighet for.

Et samarbeid i form av deltakelse i ovennevnte prosjekt er fölgelig etter F. Í. I.s vurdering et fornuftig alternativ, som foruten å gi vitenskapsmennene anledning til samarbeid ikke er bindende for de andre nordiske folk, men ville, hvis prosjektet resulterte i noe, rettferdiggjøre en formell oppbygging av et nordisk bioteknisk institutt her til lands.

Reykjavík, 9. august 1985

Islands industriforbund

Páll Kr. Pálsson

Norge

Fiskeridepartementet:

Forslaget har vært forelagt Norges fiskeriforskningsråd til kommentar. Vi viser til vedlagte kopi av uttalelse derfra av 9. september d.å. (*se nedan*).

Fiskeridepartementet ser med interesse på initiativet til felles nordiske tiltak innen bioteknologi, og slutter seg også forøvrig i det vesentlige til uttalelsen fra Norges Fiskeriforskningsråd.

Oslo, 27. september 1985

Kjell Raasok

Ekspedisjonssjef

Kirsti Grøtnæs

Byråsjef

Norges fiskeriforskningsråd (NFFR):

Arbeidsområdet for det foreslåtte instituttet, bioteknologisk forskning på organismer som lever i marginale miljø (varme kilder, kalde havområder og klima), er et interessant og viktig forskningsområde, som ligger innenfor de norske planene for bioteknologi. I betraktning av at en norsk handlingsplan for bioteknologi er under etablering, er det ennå for tidlig å ta standpunkt til om det vil være hensiktsmessig å etablere et eget institutt for bioteknologi på nordisk basis innenfor dette spesielle arbeidsområdet. Spørsmålet bør derfor utredes og drøftes nærmere innenfor rammene av de nasjonale planene for bioteknologi i de nordiske land. I den sammenheng bør det også være aktuelt å vurdere alternative samarbeidsformer, f. eks. felles nordiske forskningsprogrammer innenfor feltet.

NFFR finner det meget positivt at Nordisk Råd tar initiativ til å drøfte felles tiltak innenfor bioteknologi i Norden. Et utvidet forskningssamarbeide på dette området vil virke stimulerende på de små forskningsmiljøene som vi har i de nordiske land.

Trondheim, 9. september 1985

Norges fiskeriforskningsråd

Roald Vaage

Björg Ulsaker

Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd (NLVF):

Det er på det rene at den bioteknologiske forskning er høyt prioritert i de nordiske land. Derfor satses det betydelige ressurser på forskningen innen området. Det kan også nevnes at det planlegges eller er igang flere nordiske samarbeidsprosjekter samtidig som det arrangeres seminarer og kurser med nordisk deltakelse. Dette er den form for nordisk samarbeid som er mest vanlig innen den landbruksvitenskapelige sektor. Forskningsrådet kjenner ikke til at det innen landbruksforskningen er blitt fremhevet at den bioteknologiske forskning er av slik karakter at det faglig og/eller økonomisk vil være en vinning å gå til opprettelse av et nordisk institutt på området.

I forslaget om opprettelse av et nordisk institutt for bioteknikk i Island, er stedsvalget begrunnet med Islands varierende klimatiske forhold, varme kilder, kaldt vann og det reservoar som eksisterer av mikroorganismer. Det er på det rene at Island har spesielle forhold når det gjelder forekomsten av visse mikroorganismer. Norske landbruksforskere NLVF har vært i kontakt med mener at det faglig sett kan diskuteres om en ved lokaliseringen av et institutt skal legge avgjørende vekt på dette. De hevder at det ikke

skulle være problemer med å isolere aktuelle organismer og eventuelt sende disse til forskjellige institusjoner i Norden.

Oslo, 16. september 1985

For Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd

Ottar Jamt

Roald Sørland

Sverige

Fiskeristyrelsen, enheten för undersökningar och utvecklingsverksamhet:

Fiskeristyrelsen överlämnar och åberopar ett från styrelsens *havsfiske-laboratorium* inhämtat yttrande (*se nedan*).

Med hänsyn till de snabba framstegen inom biotekniken och det värde dessa kan ha för bl. a. fiskförädling är det angeläget om de nordiska länderna genom ett samarbete kan följa med i denna utveckling. Fiskeristyrelsen tillstyrker förslaget.

Göteborg den 30 juli 1985

Åke Petersson

Tf generaldirektör

Fiskeristyrelsen, havsfiskelaboratoriet:

Mycket litet görs i Sverige på den rena forskningssidan beträffande bioteknik i samband med fisk- och skaldjursprodukter. Det finns därför önskemål om att någon vetenskaplig institution kunde ta upp sådana problem. Troligen är läget ungefär detsamma i övriga nordiska länder. Detta gäller säkert också för andra näringsmedel än fisk. Däremot finns en hel del tillämpad forskning på dessa områden i Norden. Ett nytt biotekniskt forskningsinstitut bör därför så mycket som möjligt ägna sig åt grundläggande frågor.

Det är havsfiskelaboratoriets åsikt att ett grundforskningsbetonat institut för bioteknik väsentligt skulle kunna bidra till utnyttjandet av havets levande resurser. Det är tämligen egalt var det förläggs, Ísland har tydligen vissa naturliga förutsättningar som kan vara av värde.

Lysekil den 23 juli 1985

Bernt I Dybern

Statens industriverk (SIND):

I medlemsförslaget till Nordiska rådet understryks den betydelse som upprättandet av ett bioteknikinstitut på Island skulle få för främst de västnordiska länderna och dessas utveckling, framför allt i anslutning till traditionellt viktiga näringsgrenar såsom fiske och fiskindustri. Förslaget om att lokalisera institutet till Island motiveras dessutom med de särskilda klimatförhållanden – i havet och i de varma källorna – som tillförsäkrar en riklig tillgång till biotekniskt intressanta mikroorganismer. I de ovan nämnda avseendena är framställningen rimlig – SIND har således inget att invända mot den.

Verksamhetens inriktning i övrigt är inte preciserad. Därför kan inte SIND yttra sig om institutets upprättande eller lokalisering. Det vore dock rimligt att före beslutet noggrant undersöka:

a) vad som redan görs inom den biotekniska forskningen – på de ovan nämnda områdena och annars – i de nordiska länderna

b) om förutsättningar verkligen finns för att nödvändig kunskap – och forskarresurser – kan samlas på Island för att uppnå en tillfredsställande vetenskaplig nivå.

Med hänsyn till ovanstående överväganden har SIND tagit kontakt med STU för ett yttrande i detta ärende. (*se nedan*).

I övrigt har SIND från industripolitisk synpunkt inget att anföra i denna fråga.

Stockholm den 20 augusti 1985

Björn Mothander

Svetlana Broman

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

Enzymer utnyttjas i dag i en mängd sammanhang och det är troligt att enzymtekniken kommer att bli ännu mer betydelsefull i framtiden. Inte minst gäller detta livsmedelshanteringen. Det är därför naturligt att tänka sig att använda sig av enzymer vid omhändertagande av fiskfångst. Det är vidare enligt STU:s uppfattning troligt att enzymer, som är anpassade till extrema miljöer såsom hög eller låg temperatur kan vara av såväl tekniskt som vetenskapligt intresse.

I Island finns goda möjligheter att isolera mikroorganismer med potentiellt intressanta enzymer ur varma källor eller ur olika delar av fiskars matsmältningskanal. En del sådana studier har påbörjats och resultaten är

intresseväckande. I Island finns också möjlighet att utnyttja enzymer inom fiskförädlingen, dvs. det är tänkbart att man i Island har såväl enzymråvara som avsättningsmöjligheter för enzymerna, samtidigt som en viss forskning påbörjats. Ur dessa synvinklar kan förläggningen av ett nordiskt institut för bioteknik till Island synas naturlig.

Ett problem i sammanhanget är emellertid den svaga vetenskapliga basen i Island. Den isländska biotekniken är tämligen utvecklad. Forskarna är få och utrustningen begränsad. För att få ett tillräckligt tempo i forskningen måste resurserna därför förstärkas betydligt. Detta kan ske genom att man införskaffar utrustning och rekryterar forskare, men ett bättre sätt är antagligen att samarbeta med utländska universitet med större resurser och erfarenheter på enzymteknologiområdet. En lämplig sådan samarbetspartner är exempelvis universitetet i Lund.

Här pågår avancerad forskning inom områden, som är av stor betydelse om man önskar utvinna enzymer ur fiskråvara eller finna möjligheter att utnyttja dem i praktiska sammanhang. Ett samarbete där huvuddelen av forskningen förläggs till Lund och där speciella bitar förläggs till Island är således en tänkbar modell.

Bedömning av möjligheterna att utnyttja enzymerna i tekniska sammanhang måste slutligen en viss försiktighet iaktas. Det är som regel inte tillräckligt att ha tillgång till enzymråvaror och att se teoretiska möjligheter att utnyttja enzymerna. Enligt STUs uppfattning bör man hellre – då det gäller kommersiella tillämpningar – utgå från användarnas behov och marknadens krav. Således bör man utreda vilka enzymer som efterfrågas på marknaden, hur rena de måste vara, hur stora mängder som behövs och vad de får kosta. Därefter kan man ställa frågan om den planerade forskningen har förutsättningar att leda till användbara resultat.

Sammanfattningsvis anser STU att det aktuella förslaget är otillräckligt underbyggt, och att frågan bör ytterligare utredas och förslaget omformuleras.

Stockholm den 15 augusti 1985

Charlotte af Malmberg

Lennart Pettersson

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten (DSH):

I ett medlemsförslag till Nordiska rådet föreslås att ett nordiskt institut för bioteknik upprättas i Island. I förslaget pekas på vissa naturförhållanden på Island, vilka skulle utgöra grund för ett byggande av ett sådant institut. Man nämner t. ex. att man på Island påträffar två extremmiljöer: de varma källorna och det kalla havsvattnet. Dessa miljöer hyser båda sina

anpassade mikroorganismer med enzymsystem, som borde kunna utnyttas bl. a. inom fiskförädling och annat utnyttjande av fiskfångst.

Det föreslagna institutet skulle ha som uppgift att vara ett forskningscentrum rörande biotekniskt nyttjande av mikroorganismer, som lever under nordiska marginalbetingelser.

Ur bioteknisk synpunkt företer förslaget intressanta utgångspunkter. DSH saknar dock underlag för nöjaktig behandling av förslaget. Någon utredning till grund för förslaget har ej redovisats. Inom ramen för tillgänglig remisstid har det inte heller varit möjligt att framskaffa erforderligt underlag.

Sålunda saknas i remisshandlingen närmare redovisning av tankegångarna bakom bioteknikens nyttjande med anknytning till fiske, fiskförädling och industriella verksamheter. Det är inte heller klarlagt huruvida det på Island finns den biotekniska kompetens, som kan förväntas vara nöjaktig bas för utveckling av ett forskningsinstitut av angiven art.

DSH vill samtidigt understryka att det framlagda förslaget kan bedömas som intressant ur biotekniska synpunkter. Till förmån för förslaget talar också närheten till vattenmiljöer under extrema betingelser, vilket kan erbjuda påtagliga fördelar. Å andra sidan kan det aktuella vattnet med dess mikroorganismer transporteras till något redan befintligt forskningscentrum i annat land.

Av ovan angivna skäl föreslår DSH att mera detaljerat underlag läggs fram innan ställning tas i det aktuella fallet.

Göteborg den 9 september 1985

Eric Hultmark

Roger Lindblom

Medlemsförslag

om att upprätta ett nordiskt register över personer som dömts till förbud att driva rörelse

(Väckt av Tuulikki Petäjaniemi samt Riitta Järvisalo-Kanerva, Hans Nyhage, Heikki Riihijärvi, Jens Steffensen, Bernhardt Tastesen, Friðjón Þórðarson och Lena Öhrsvik)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiska industriförbunden:

Förslagsställarna grundar behovet på ett nordiskt register för förbud att driva rörelse på sådana omständigheter som den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den nordiska passfriheten. Även möjligheten för medborgare i nordiskt land att äga aktier i ett aktiebolag i annat nordiskt land ävensom möjligheten för medborgare i nordiskt land att delta i förvaltningen av aktiebolag i annat nordiskt land, nämnes. Ytterligare hänvisar man till de nordiska förslagen till köplagar.

Dessa omständigheter är i och för sig riktiga exempel på ett konkret nordiskt samarbete, men kan inte användas såsom motiv för skapandet av nordiska register för ådömda förbud att driva rörelse.

Stadgandena om förbud att driva rörelse/konkurskarantän är inte heller likalydande i alla de nordiska länderna beträffande förbudsdoms anteckning i registret och dess avförande ur registret. Ytterligare kan konstateras, att Danmark inte ännu har lagstiftning i denna fråga.

Stävjandet av den ekonomiska brottsligheten bör skötas genom andra medel än det som nu föreslagits.

De nordiska industriförbunden anser därför att det inte föreligger ett behov för ett sådant samnordiskt register som förslagsställarna motionerar om.

Oslo den 19 september 1985

Ivar Jachwitz
Avdelingsdirektør

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS stöder förslaget att upprätta ett nordiskt register över personer som dömts till förbud att driva rörelse.

NFS hänvisar till remissvaret i anledning av Nordiska ministerrådets utredning *NU 1983:7 – Grå verksamhet* – där vi svarat bl. a. beträffande arbetsgruppens förslag att inrätta företagarregister och ett system med företagarbevis:

”NFS ger sitt fulla stöd till arbetsgruppens förslag att skapa ett nordiskt kontrollsystem med ett företagarregister. Insamlingen av uppgifter för företagarregistret föreslås av arbetsgruppen bli utförd av skattemyndigheterna, vilket NFS anser som en naturlig förlängning av skattemyndigheternas nuvarande arbete med insamling av företagaruppgifter för beskattningen.

NFS anser också att det ”företagarbevis” som arbetsgruppen föreslår borde införas. Speciellt vid företagets flyttning från ett nordiskt land till ett annat borde ett bevis över fullgjorda plikter lämnas av hemlandets myndigheter. Ett sådant bevis borde hälsas med tillfredsställelse också av de företag som skall anlita underentreprenörer, likaså kan de anställda arbetarna i företaget försäkra sig om att det är en seriöst arbetande underentreprenör som anlitas. Ett nordiskt ”företagarbevis” skulle också enligt NFS’ mening lösa det problem som arbetsgruppen påtalar med ett näringsförbuds nationellt begränsade räckvidd.”

Stockholm den 13 september 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Danmark

Justitsministeriet:

I den anledning skal justitsministeriet efter aftale med *industriministeriet* udtale:

Der er i Danmark alene efter de almindelige regler i straffelovens §§ 78–79 mulighed for i anledning af strafbart forhold at frakende en person retten til at udøve virksomhed, som kræver en særlig offentlig autorisation eller godkendelse. Det samme gælder om anden virksomhed, når særlige omstændigheder taler derfor. Indberetning af rettighedsfrakendelse skal ske til det centrale kriminalregister. Heri optages også afgørelser truffet i de andre nordiske lande, såfremt kriminalregistret får underretning herom.

Det skal dog fremhæves, at en rettighedsfrakendelse i et andet land efter gældende ret ikke uden videre har retsvirkning i Danmark.

Spørgsmålet om gennemførelsen i Danmark af særlige regler om konkurskarantæne eller næringsforbud – således som det allerede findes i Sverige og Norge og påtænkes gennemført i Finland – overvejes for tiden i justitsministeriets udvalg vedrørende bekæmpelse af økonomisk kriminalitet, der forventes at afgive betænkning om spørgsmålet i 1986.

Efter justitsministeriets opfattelse er der fra et dansk synspunkt ikke i dag behov for noget fællesnordisk register om rettighedsfrakendelse. Det vil dog efter justitsministeriets opfattelse formentlig være mest hensigtsmæssigt først at tage spørgsmålet op til endelig vurdering efter den eventuelle gennemførelse af danske regler om konkurskarantæne.

København, den 3. oktober 1985

Erik Ninn-Hansen

M. B. Elmer

Finland

Justitieministeriet:

I Sverige trädde en ändring av konkurslagen som gällde näringsförbud i kraft den 1 juli 1980. I Finland avläts i mars detta år en proposition till riksdagen om förbud att driva rörelse. De stadganden om konkurskarantän som ingår i den nya norska konkurslagen träder i kraft vid ingången av nästa år. Danskarna undersöker enligt uppgift för närvarande om de behöver en motsvarande lagstiftning. Justitieministeriet har inte kännedom om situationen på Island.

De svenska och norska lagarna samt det finska lagförslaget innehåller inga stadganden om de internationella aspekter som ansluter sig till systemet med förbud att driva rörelse. Det är således enligt den svenska och norska lagen samt det finska lagförslaget inte möjligt att förbud att driva rörelse skulle kunna meddelas på grund av en konkurs som har inletts i ett annat nordiskt land eller att förbud att driva rörelse skulle kunna grunda sig på försummelse eller otillbörligt förfarande som skett i ett annat land. Verknningar av ett förbud att driva rörelse begränsar sig likaså endast till vederbörande land; till exempel kan man inte med stöd av ett förbud att driva näring som meddelats i Finland skrida till åtgärder i ett annat nordiskt land. Utan uttryckliga stadganden går det således inte att förhindra det att den som meddelats förbud att driva rörelse fortsätter sin näringsverksamhet i ett annat nordiskt land. Före det att man skapar en sådan

samnordisk reglering av stadgandena om förbud att driva rörelse, där det skulle stadgas när ett förbud kan meddelas på grund av en konkurs eller ett klanderbart förfarande som inträffat i ett annat nordiskt land och om att förbud att driva rörelse utsträcks att verka också i ett annat nordiskt land, kan man inte börja överväga att upprätta ett sådant samnordiskt register över förbud att driva rörelse som avses i medlemsförslaget.

Justitieministeriet anser det vara motiverat att skapa en sådan samnordisk reglering av stadgandena om förbud att driva rörelse som avses ovan. Detta har redan framförts också av riksdagens lagutskott (lagutskottets betänkande nr 4 med anledning av regeringens proposition nr 12/85 rd. med förslag till lagar om ändring av 2 kap. 1 § och 8 kap. 4 § lagen om aktiebolag samt 4 § prokuralagen). Åtgärder för att skapa sådana stadganden borde dock vidtas först efter det att propositionen med förslag till lag om förbud att driva rörelse har antagits i Finland och lagen har trätt i kraft.

Enligt medlemsförslaget borde i det samnordiska register som skall upprättas antecknas uppgifter om "ekonomisk brottslighet i Norden i syfte att förhindra personer som dömts till förbud att driva rörelse att idka affärsverksamhet i annat nordiskt land". Justitieministeriet konstaterar redan i detta skede att det enligt det finska lagförslaget och den svenska lagen inte förutsätts en straffbar gärning för att förbud att driva rörelse skall kunna meddelas utan otillbörligt förfarande i näringsverksamhet eller åsidosättande av de skyldigheter som hänför sig till rörelse. Förbud att driva rörelse kommer således i vardera landet att kunna meddelas också till följd av sådant förfarande som inte är straffbart. Enligt den norska lagen kan konkurskarantän meddelas bland annat då den som var delaktig i en konkurs kan misstänkas för straffbart förfarande i samband med konkursen eller ett samfunds verksamhet. Inte heller härvid förutsätts det således att vederbörande redan har dömts till straff.

Med stöd av vad som ovan sagts anser justitieministeriet att åtgärder i syfte att upprätta ett samnordiskt register rörande förbud att driva rörelse inte borde vidtas före det att vederbörande stater genom överenskommelser eller genom förenhetligad lagstiftning har åstadkommit stadganden, enligt vilka ett förbud att driva rörelse som meddelats i ett nordiskt land gäller också i ett annat nordiskt land.

Helsingfors den 9 september 1985

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Mikko Könkkölä
Lagstiftningsråd

Handels- och industriministeriet:

Om förbud att driva rörelse intas såsom påföljd för upprepade konkurser i vår lagstiftning, måste vederbörande myndigheter ha tillgång till uppgifter om giltiga förbud att driva rörelse. Har den som blir föremål för förbudet affärskontakter i andra nordiska länder eller om det för övrigt finns grundad anledning att förmoda att verksamheten kommer att fortgå i något annat nordiskt land, bör myndigheterna i detta land ha kännedom om giltiga förbud.

Förbud att driva rörelse skulle bli en relativt sällsynt påföljd, och uppföljningen av förbudet kunde ske med hjälp av ett särskilt register som förs av justitieministeriets datasystemsenhet. Det är också möjligt att bilda ett register som förs på annat sätt.

Vederbörande nordiska myndigheter kan på begäran få rätt att erhålla uppgifter om förbud, som gäller en viss namngiven person. Dessutom borde vederbörande myndighet i den lag som stiftas åläggas skyldighet att informera motsvarande myndighet i annat nordiskt land om förbudet ifall det är sannolikt att rörelsen kommer att fortsätta med sin verksamhet i annat nordiskt land.

Av ovan nämnda skäl anser handels- och industriministeriet att det för Finlands del inte är ändamålsenligt att ett nordiskt register över förbud att driva rörelse bildas. Så till vida det är fråga om att förbudet skall gälla även i andra nordiska länder, krävs det uttryckliga stadganden i ifrågavarande lagar i de nordiska länderna och att lagstiftningen till den del är enhetlig till sitt innehåll i alla nordiska länder.

Helsingfors den 16 september 1985

Jermu Laine

Minister

Risto Tuominen

Tf. yngre regeringssekreterare

Centralhandelskammaren¹:

Med anledning av förslaget konstaterar Centralhandelskammaren, att strävan efter att bringa de olika nordiska ländernas medborgare i en likvärdig ställning i fråga om möjligheter och förutsättningar att idka affärsverksamhet i de olika nordiska länderna i och för sig är eftersträvansvärd. Innehållet och tolkningen av de nationella lagarnas begränsningar av möj-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ligheterna att delta varierar emellertid i någon mån i de olika nordiska länderna. Även de i de olika länderna gällande s. k. affärsverksamhetsförbudslagarna avviker från varandra. Förutsättningarna för att bli meddelat förbud att driva rörelse är delvis olikartade och ett förbud av en domstol i ett nordiskt land att driva rörelse skulle i ett liknande fall inte nödvändigtvis i ett annat nordiskt land leda till förbud. I ifrågavarande lagstiftning är dessutom i de olika nordiska länderna ändringar på gång, varför de lagstiftningsmässiga olikheterna i ovannämnda avseende alltfjämt kan komma att öka.

I ett annat land meddelat förbud att driva rörelse hindrar i och för sig inte en person att idka affärsverksamhet t. ex. i Finland. Finländska medborgare kan i sagda fall driva rörelse i Finland utan begränsningar. Även medborgare i de andra nordiska länderna kan i ovannämnda fall och utan särskilt tillstånd fortsätta sin verksamhet i ett finländskt aktiebolags förvaltningsorgan.

Med hänvisning till det ovan anförda är det motiverat att ifrågasätta om ett samnordiskt register i enlighet med medlemsförslaget är av den betydelse och tjänar det syfte, som man med initiativet eftersträvat. Så länge den nuvarande lagstiftningen är i kraft, förblir betydelsen av ett register, likt det föreslagna, informativ och genom detta uppnås inte den eftersträlvade målsättningen.

Helsingfors den 11 september 1985

Centralhandelskammaren

Lars-Erik Hartman

Viceordförande

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Ålands landskapsstyrelse:

Den för nordbor gemensamma nordiska arbetsmarknaden, passfriheten m. m. har även medfört möjlighet för nordisk medborgare att införskaffa en aktieportfölj i ett bolag i ett annat nordiskt land och på så sätt få ett visst inflytande i bolagets beslutsprocess utan att stöta på större administrativa hinder. Emedan man inom det nordiska samarbetet strävar efter att genomföra projektet Norden som hemmamarknad samt samarbete pågår om samordnade köplagar för Danmark, Finland, Norge och Sverige är det av största vikt att arbeta för bildandet av ett samnordiskt register med uppgifter rörande ekonomisk brottslighet i Norden i syfte att förhindra personer som dömts till förbud att idka näring i annat nordiskt land.

I såväl Sverige som Norge har lagstiftning om förbud att driva rörelse redan trätt i kraft, medan regeringen i Finland våren 1985 avlåtitt en proposition till riksdagen. Avsikten med propositionen är att man genom konkurskarantän delvis skall kunna förhindra att sådana företag etableras i spekulationssyfte vilkas målsättning snarare kännetecknas av de skiftande delägarnas eller andras i företagets ledning personliga fördel än av företagsekonomisk framgång. Enligt förslaget kan en person som i samband med konkurs grovt åsidosatt skyldigheter på grund av lag och god affärssed av domstol förbjudas att driva rörelse under viss tid (konkurskarantän).

Landskapsstyrelsen anser att näringsrättsliga skyddsåtgärder enligt ovannämnda förslag kan vara av betydelse. Såsom också framgår av medlemsförslaget bör detta gälla när det uppenbarligen är fråga om ekonomisk vinning på borgenärernas och det allmännas bekostnad.

I självstyrelselagen för Åland finns särskilt stadgat om tillstånd för såväl näringsidkare som varit bosatt i landskapet kortare tid än under oavbrutet fem år som juridisk person med en styrelse bestående av ledamot eller ledamöter vilken eller vilka är i avsaknad av åländsk hembygdsrätt. På Åland finns således inget egentligt behov av ett nordiskt register över personer som dömts till förbud att driva rörelse, när var ansökan om näringsrätt prövas in casu.

Mariehamn den 8 oktober 1985

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Susanne Y. Eriksson

Utredningssekreterare

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Det av förslagsställarna åsyftade s.k. näringsförbudet existerar ännu inte enligt finsk lagstiftning (och enligt uppgift inte heller i Danmark). Därför är frågan om ett samnordiskt register i föreslagen form överhuvudtaget inte aktuell i Finland just nu.

Denna straffpåföljd finns dock redan i Sverige och Norge, och införs sannolikt även i Finland inom en nära framtid. En dom innefattande näringsförbud kan i alla fall ha endast nationell räckvidd, och den kan inte i sig automatiskt leda till förbud att driva rörelse i annat nordiskt land än det där domen givits. Domen kan bara utgöra en av många faktorer som skall beaktas då en person i ett annat nordiskt land önskar påbörja ett sådant utövande av näring som kräver myndighetsprövning och tillstånd.

Mot denna bakgrund, och då vi även generellt är skeptiska gentemot

registreringsverksamhet som ett effektivt medel mot icke önskvärda företeelser i samhället, samt med tanke på den nya byråkrati ett register skulle ge upphov till, ställer vi oss mycket tveksamma till förslaget. Direkta kontakter vid behov mellan myndigheterna i berörda länder borde tjäna samma syfte.

Helsingfors den 9 september 1985

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

(*Oläsl. namn*)

Finlands advokatförbund:

Medlemsförslaget har väckts i avsikt att undvika, att personer som begått brott och som dömts till förbud att driva rörelse fortsätter med sin rörelse i någon form antingen i sitt eget eller något annat nordiskt land. För att gardera samhället mot en dylik verksamhet borde ett samnordiskt register inrättas i vilket de nationella myndigheterna skulle införa informationer. Uppgifterna i registret skulle fritt kunna utnyttjas av de andra nordiska ländernas myndigheter. I medlemsförslaget hemställs, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet:

Efter att ha tagit del av medlemsförslaget har styrelsen för Finlands advokatförbund inte blivit övertygad om att det skulle föreligga något större behov av att upprätta och upprätthålla ett register av det slag som avses i medlemsförslaget. Detta är fallet i synnerhet då man skärskådar frågan med tanke på finländsk rätt. Finland har ju ännu ingen lag om förbud att driva rörelse, låt vara att regeringen till riksdagen avlåtit en proposition med förslag till sådan lag. Fördenskull har inte erfarenhet om betydelsen av sådant förbud mot att driva rörelse erhållits och sådana erfarenheter står tills vidare inte till buds i större omfattning heller i de övriga nordiska länderna. Veterligen finns inte motsvarande register någon annanstans.

Betydelsen av ett samnordiskt register över förbud mot att driva rörelse i avsikt att avvärja förkastlig affärsverksamhet kunde vara beaktningsvärd ifall ett i något nordiskt land påbjudet förbud mot att driva rörelse vore gällande även i de övriga nordiska länderna och kunde förhindra den som utsatts för förbudet att utöva näringsverksamhet utanför det lands gränser där förbudet utfärdats. En dylik supranationell verkan har förbudet mot att driva rörelse inte och torde inte heller ha påtänkts att gälla. Sålunda har den i motiveringarna nämnda omständigheten att medborgare i annat nordiskt land efter ändringen av vår aktiebolagslagstiftning kan lättare än förr

bli styrelsemedlem i finländskt aktiebolag, ingen direkt relevans, såvida personen i fråga inte i detta land ådömts förbud att driva rörelse.

Enligt den proposition som regeringen avlåtit och som för närvarande behandlas i riksdagen, påförs förbud mot att driva rörelse i straffprocessuell ordning på grundvalen av viss straffbar gärning eller annat förkastligt förfarande. Förbudet har således drag av straffåtgärd och det register som skall föras över förbuden jämställs härvidlag med straffregistret. Då organiserandet och utvecklandet av ett register över förbud mot att driva rörelse övervägs, kunde de synpunkter som lett till begränsningar i utnyttjandet av straffregistret ha en viss betydelse.

Enligt den proposition med förslag till lag om förbud mot att driva rörelse, som behandlas i riksdagen, för justitieministeriet sådant register över förbud mot att driva rörelse, ur vilket envar har rätt att erhålla uppgifter. Finlands register över förbud mot att driva rörelse vore således öppet och även personer hemma i andra nordiska länder och även övriga kunde därur erhålla uppgifter. Under förutsättning att lagen är likadan i de övriga nordiska länderna, kunde uppgifter vid behov anskaffas enkelt utan att upprätta ett särskilt samnordiskt register.

Helsingfors den 29 augusti 1985

För styrelsen för Finlands advokatförbund

Erkki-Juhani Taipale

Matti Ylöstalo

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut har i skrivelse den 18 juni 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Ekonomiska planeringscentralen¹:

Vid sidan av ett lagförslag om förbud att driva rörelse borde Finlands regering också åstadkomma ett särskilt samnordiskt register över nordiska medborgare som på grund av ekonomiska brott dömts till förbud att driva rörelse. Den i Finland pågående reformen av aktiebolagslagen och den fortgående expansionen av ekonomiskt samarbete i de nordiska länderna förutsätter effektivare samnordisk kontroll av personer som dömts till förbud att driva rörelse. I Finland bör koordineringen av och tillsynen över ett sådant register åläggas ministeriet för inrikesärendena.

I enlighet med medlemsförslaget föreslår Ekonomiska planeringscentra-

¹ Yttrandet översatt från finska.

len, att Nordiska rådet antar rekommendationen till ministerrådet.

Helsingfors den 4 september 1985

Seppo Leppänen
Stf. direktör, byråchef

Heikki Anttila
Forskare

Centralförbundet för småindustri¹:

Centralförbundet för småindustri har förhållit sig positivt till stiftande av en lag om förbud att driva rörelse. Det är begrundat att döma näringsidkare till förbud att driva rörelse ifall näringsidkaren i en affärsverksamhet som lett till konkurs grovt försummat sina förpliktelser i anslutning till drivan- det av rörelse. Å andra sidan ingriper förbudet att driva rörelse i den viktiga näringsfriheten på ett avgörande sätt. Vid utarbetande av en förord- ning om ett register som skall föras över förbudet att driva rörelse bör man därför utgå från att sedan förbudet upphört att gälla skall förbudet att driva rörelse avföras från registret.

Samma orsaker som förordar såväl dömande till förbudet att driva rörelse som ett register över förbuden att driva rörelse i Finland, förordar också att förbudet att driva rörelse och registreringen av dessa förbud utsträcks att gälla samtliga nordiska länder.

Centralförbundet för småindustri intar därför en positiv inställning till införandet av ett nordiskt register. Vi anser emellertid, att ett dylikt regis- ter inte spelar en nämnvärd roll såframt själva förbudet att driva rörelse inte berör näringsverksamheten i alla nordiska länder.

Helsingfors den 21 augusti 1985

Matti Niemi
Ordförande

Tapio Vasara
Verkställande direktör

Norge

Justis- og politidepartementet:

Justisdepartementet har følgende anmerkninger til ovennevnte forslag: I det vedlagte forslag reises to spørsmål.

1) I hvilken grad opplysninger om personer som er idømt forbud som nevnt finnes tilgjengelige i registre.

2) Mulighetene for å opprette et samnordisk register med opplysninger om økonomiske forgåelser, med sikte på å hindre personer som er ilagt forbud mot å drive næringsvirksomhet i andre nordiske land.

Ad 1

Regler om såkalt *konkurskarantene* finnes i dag i aksjelovens §§ 13-9 og 3-20. Når den nye konkurslovgivningen trer i kraft fra 1. januar 1986, vil disse reglene bli avløst av kap. XVIII i den nye konkursloven (kk1). De nye bestemmelsene innebærer en viss liberalisering, for så vidt som de ikke har regler om automatisk karantene m.h.t. fremtidige verv. Også slik karantene skal for fremtiden måtte ilegges av skifteretten.

I flg strl § 29 kan videre retten til å drive næringsvirksomhet fradømmes som straff.

Det bør også nevnes at det etter handelsloven 6. juni 1980 nr 21 § 2-1 og 2-2 er et vilkår for at enkeltmannsforetak og ansvarlige selskaper skal ha handelsrett, at innehaveren/de ansvarlige medlemmer ikke er under konkursbehandling eller er fullt ansvarlig medlem i selskap som er under konkursbehandling. Denne "karantenen" faller imidlertid bort når konkursen er avsluttet, eller senest to år etter konkursåpning.

Det finnes i dag ikke noe eget register over dem som i medhold av reglene ovenfor er satt i karantene eller har forbud mot næringsvirksomhet. Dersom man er idømt tap av retten til å drive næringsvirksomhet som straff, vil dette fremgå av strafferegisteret, jf lov 11. juni 1971 nr 52 § 1 nr 1. Men opplysningene her er ikke tilgjengelige for almenheten. En straffedom eller kjennelse om illeggelse av konkurskarantene vil dessuten være ført i rettsboken, jf strpl 1887 § 124 jf (strpl 1981 § 19 nr 3) og tvml § 126 jf § 153 jf § 164. Almenheten har normalt adgang til rettsbøkene i sivile saker, jf tvml § 135 annet ledd. I straffesaker er innsynsretten betinget av at man har rettslig interesse, jf strpl 1887 § 131, strpl 1981 § 28. Skal man ha noen nytte av innsynsretten i rettsbøkene, må man imidlertid vite hvilken domstol som har behandlet saken, og det hele blir i alle tilfeller nokså tungvint.

Dette gjør det selvsagt vanskelig å kontrollere at konkurskarantene og andre forbud mot næringsvirksomhet blir overholdt. Et sentralt register ville nok gjøre slike forbud mer effektive, særlig hvis man samtidig fikk regler som påla førere av firmaregister (foretaksregister) å kontrollere at de personer som er opgitt som innehavere, styremedlemmer o.l. i firmaanmeldelser, ikke stod under forbud mot slike stillinger.

Strafferegisteret er som nevnt ikke offentlig. Et tungtveiende hensyn bak dette, er at opplysningene i strafferegisteret vil være infamerende for den straffedømte. Et tilsvarende hensyn vil gjelde dem som er fradømt retten til å drive næringsvirksomhet. Helt analoge er de to former for registret likevel ikke. Et register over personer som er ilagt forskjellige former for næringsforbud, vil ha som formål å gjøre forbudene mer effekti-

ve. Strafferegisteret har ingen slik tilsvarende funksjon, som gjør det nødvendig at registeret er offentlig.

Det vil vel i alle tilfeller være naturlig å vinne en viss erfaring med praktiseringen av de nya karantene-reglene i kkl før man tar stilling til spørsmålet om det bør opprettes et slikt register.

Ad 2

Et fellesnordisk register vil gjøre det lettere å undersøke om personer fra et av de andre nordiske landene er underlagt en eller annen form for næringsforbud. Fordelen med et fellesnordisk register fremfor separate registre for de enkelte land vil imidlertid være liten. Slike registre vil trolig bli EDB-basert og det ville være praktisk talt like lett å nå et landsregister som et fellesnordisk register.

Det kan imidlertid reises innvendinger av prinsipiell karakter mot et fellesnordisk register.

Reglene om konkursskarantene/næringsforbud kan variere fra land til land både m. h. t. betingelser for å bli ilagt forbud og m. h. t. forbudets innhold. Et fellesnordisk register vil lett kunne gi uttrykk for at reglene er felles. F. eks. inneholder reglene om konkursskarantene i kkl §§ 142 intet forbud mot å starte enkeltmannsforetak, mens dette later til å være omfattet av det finske forslaget til lag om forbud att driva rorelse § 4 nr 1.

Det er også grunn til sterkt å understreke at konkursskarantene vil være ilagt av norsk domstol som utgangspunkt bare gjelder skyldnerens handlinger i Norge. Etter strl § 12 nr 3 bokstav c kan riktignok handlinger begått i utlandet av personer som er norske statsborgere eller hjemmehørende i riket føre til straffedom her dersom handlingen også er straffbar i vedkommende fremmede stat. I vårt tilfelle vil det imidlertid bare være tilfellet dersom skyldneren også er ilagt næringsforbud av tilsvarende innhold i den fremmede staten. Det er ikke nok at han kunne vært ilagt et tilsvarende forbud der, dersom han f. eks. hadde gått konkurs der. Det er nok særdeles upraktisk at man blir ilagt forbud i to eller flere land. Som regel vil det derfor være fullt lovlig å foreta handlinger i utlandet som ville ha vært straffbare brudd på konkursskarantene eller tilsvarende forbud dersom de hadde vært foretatt i Norge. Et fellesnordisk register ville følgelig ha som formål å vanskeliggjøre lovlig virksomhet, og det er prinsipielt uheldig.

Man kunne selvsagt i prinsippet tenke seg å kombinere opprettelsen av et slikt fellesnordisk register med en konvensjon om at handlinger i strid med konkursskarantene eller annen form for næringsforbud pålagt i et nordisk land skal være straffbare også i de andre nordiske land, når handlingen foretas der. Eller man kunne bli enige om å endre landenes regler om straffelovgivningens stedlige virkekrets slik at handlinger i strid med konkursskarantene o. l. skal være straffbare i det land hvor karantenen er pålagt også når handlingen er foretatt i et annet land. Eller man kunne kombinere begge tiltak. Ingen av delene kan imidlertid kalles kurante

reformer. Generelt bør man vel være tilbakeholden med å straffe folk for handlinger som er begått i utlandet, eller fordi de har brutt et utenlandsk offentligrettslig påbud. Ønsket om et fellesnordisk register kan iallfall i seg selv ikke være nok.

Forholdet til personregisterloven

Dette vil være et personregister i lovens forstand – jf § 1 annet ledd. Hvis man gir en egen norsk lov om opprettelsen, oppstår for så vidt ingen formelle problemer – men man må jo også da ta stilling til de personvernspørsmål saken reiser og regulere disse. Gir man ikke en egen lov, må vel registeret i prinsippet ha konsesjon etter personregisterloven § 9 hvis det skal ligge i Norge. Skal det ligge i et av de andre nordiske landene, kan det vel på den annen side ikke være i strid med personregisterloven å pålegge norske domstoler å gi opplysninger til registeret, selv om det ikke er underlagt den norske personregisterloven. (Etter personregisterloven § 36 annet ledd jf forskriftene § 8–1 kreves i utgangspunktet melding til Datatilsynet.)

Medlemsforslag A715/j har vært forelagt Datatilsynet og Riksadvokaten (*se nedan*).

Oslo, 30. september 1985.

Etter fullmakt

Øystein Blymke
Ekspedisjonssjef

Aase Skjebstad
Konsulent

Datatilsynet:

Forslaget er bare vurdert av Datatilsynets administrasjon og det er således ikke behandlet av styret.

Forslaget om å opprette et slikt nordisk register synes å måtte bygge på flere forutsetninger:

a) Tilgjengelighet til slik opplysning idag

I Norge i dag blir man av domstolene fradømt retten til å drive næringsvirksomhet eller satt i konkurskarantene, men det skjer etter det Datatilsynet kjenner til ingen sentral registrering av dette. En person som er fradømt slik rett kan derfor lett etablere seg i en annen by uten særlig fare for å bli hindret i det.

I vårsesjonen behandlet Stortinget Ot.prpr. nr. 50 om Lov om registrering av foretak. Det vil bli etablert et nytt foretaksregister på EDB. I denne forbindelse ble også spørsmål om registrering av konkurskarantene tatt

opp. Det antas at Handelsdepartementet i sitt hørings svar vil redegjøre nærmere for dette.

Dersom det vedtas lovgivning som innebærer at næringsforbud/konkurskarantene i ett land skal hindre iverksettelse, av eller deltakelse i, virksomhet i annet nordisk land, vil det være behov for tilgang til opplysninger om en person er idømt slikt forbud.

Dette forutsetter ikke nødvendigvis at det etableres et felles nordisk register, men at det gis adgang til utlevering av slik informasjon fra de enkelte lands registre. Dette kan skje ved enkeltforespørsler eller utveksling av lister med samtlige personer. En annen mulighet er etablering av nasjonale EDB-registre med linjetilknytning mellom landene, slik at enkelttoppslag kan foretas.

b) Etablering av et felles nordisk register

Etablering av et sentralt nordisk register reiser visse problemer vedrørende registeransvar og forholdet til ulik personvernlovgivning. Det finnes alternativ som nevnt ovenfor, men Datatilsynet vil ikke på nåværende tidspunkt avvise forslaget. Vi vil understreke at det må stilles særlige krav til korrekt identifikasjon og datakvalitet.

Oslo, 4. september 1985

Helge Seip
Direktør

Eirik Djønn
Fung. kontorsjef

Riksadvokaten:

Formålet med et samnordisk register som skissert, er å forhindre at en person som i ett av de nordiske land er ilagt en sanksjon av retten som går ut på forbud mot å drive forretningsvirksomhet, skal kunne komme til kunnskap i de øvrige nordiske land. Ved å søke opplysninger i et samnordisk register kan det forutsetningsvis forhindres at en person som har forbud mot å drive (en bestemt) forretningsvirksomhet etablerer seg eller medvirker i (tilsvarende) næringsvirksomhet i andre nordiske land.

Hvor stort behovet for et slikt samnordisk register er, kan jeg vanskelig uttale meg om. Den felles arbeidsmarknad, passfrihet m. m. i Norden og de (rett nok begrensede) muligheter for å skaffe seg aksjer i et selskap i et annet nordisk land, er imidlertid forhold som legger forholdene til rette for etableringer, overtakelse av virksomheter og medvirkning til driften av foretak i andre nordiske land.

Behovet må vurderes og veies mot arbeidet som kreves for å få etablert og ajourført et pålitelig register, og de prinsipielle betenkeligheter som kan

knytte seg til personvernspørsmål ved oppretting av et slikt register. Dette går jeg ikke nærmere inn på, idet temaet først og fremst er utkrystallisert i to mer konkrete spørsmål nevnt i Medlemsforslaget til slutt på side 2 pkt. 1 og 2.

Pkt. 1 om det i Norge finnes eller kan lages et sentralt register.

I Norge er det to ulike typer av sanksjoner om forbud mot å drive forretningsvirksomhet. Det er idømmelse av rettighetstap etter straffelovens § 29 og ileggelse av konkurskarantene etter aksjeloven, fra 1. januar 1986 etter lov av 8. juni 1985 om gjeldsforhandling og konkurs.

A. Til grunn for fradømmelse av rettighetstap etter straffelovens § 29 (tap av stilling eller retten til å drive virksomhet) vil det forutsetningsvis ligge alvorlige straffbare handlinger. Personer som blir idømt slikt rettighetstap, burde derfor ikke utelukkes fra et pålitelig og tjenlig register. Men dette er straff som blir idømt ved siden av eller i stedet for annen straff, jfr. straffelovens § 15, og dermed reiser spørsmålet seg om registrering av slik straff bør være tilgjengelig i et åpent nasjonalt eller nordisk register over personer som er ilagt sanksjoner i form av forbud mot å drive forretningsvirksomhet.

Nasjonalt blir disse dommer og straffer meldt til og anmerket i det sentrale Strafferegisteret. Innsyn i dette er meget begrenset, jfr. Strafferegistreringsloven av 11. juni 1971 § 2 og § 5 og § 6 pkt. 9, jfr. dog § 7. I Norge finnes det således et pålitelig register hvorfra det kan tas ut personer som er idømt rettighetstap. For å tjene det behov som Medlemsforslaget forutsetter, må det gjøres mer åpent både her i landet og eventuelt for de andre nordiske land. Dette vil by på klare betenkeligheter når det gjelder personvernet. At det er få personer som idømmes rettighetstap etter strl. § 29 vil neppe være grunn god nok til at disse sanksjoner som er anmerket i Strafferegisteret blir gitt videre til et nasjonalt og nordisk register som foreslått. Rent praktisk vil det i alle fall arbeidsmessig by på problemer å få tatt ut personer som allerede er idømt rettighetstap. For å illustrere hvilke rettighetstap det kan dreie seg om, viser jeg til noen av de få sakene som har vært prøvd for Høyesterett og som er inntatt i Norsk Rettstidende. Innehavere av byggevirksomheter (entreprenør, byggmester, tømmermester) er i et par tilfelle fradømt retten til å drive slik virksomhet for et visst antall år. Se således Rt. 1973 side 211 (fradømt retten til å virke som *arbeidsgiver i byggebransjen*) og Rt. 1977 side 975 (fradømt adgangen til å drive som *selvstendig næringsdrivende i bygningsbransjen*). I 1983 ble det behandlet en lignende sak i Høyesteretts kjæremålsutvalg (4.2.1983 2 nr. 146/83) hvor slutningen lød på tap av retten til å drive *selvstendig næringsvirksomhet*. Fra en tid noe lenger tilbake kan nevnes avgjørelse i Rt. side 530 hvor en person ble fradømt retten til å drive kjøpmannshandel, og Rt. 1959 side 594 hvor det ble stilt spørsmål om rettighetstapet skulle gjelde adgang til å drive kjøpmannshandel i sin alminnelighet eller om rettighetstapet bare skulle gjelde adgangen til salg av visse varer (spritholdige

kosmetika). Fra den senere tid kan nevnes at en pornofilhandler ble fradømt adgangen til å drive slik virksomhet for et visst tidsrom. Han forsøkte senere å etablere seg i Sverige.

Den som utøver en virksomhet som er frakjent vedkommende ved dom, kan straffes etter strl. § 332. Forannevnte pornofilhandler ble senere tiltalt etter denne straffebestemmelse.

B. Bestemmelsen om konkursskarantene i aksjeselskapsloven av 4. juni 1976 § 13–19 (hvor karantene inntreer automatisk) og § 13–20 (hvor karantene kan ilegges ved skifterettens kjennelse) avløses fra 1. januar 1986 av nye regler om konkursskarantene i den nye konkurslovens §§ 142 og 143. Fra da av treffes en slik beslutning alltid ved skifterettens kjennelse etter en konkret vurdering. Vurderingstemaene fremgår av lovens § 142 første ledd nr. 1 og nr. 2, jfr. annet ledd. Hovedkriteriene er enten at vedkommende med skjellig grunn mistenkes for en straffbar handling i forbindelse med konkursen eller den virksomhet som har ført til insolvens, eller at det må antas at vedkommende på grunn av uforsvarlig forretningsførsel er uskikket til å stifte et nytt selskap eller å være styremedlem eller administrerende direktør i et slikt selskap. Fra 1. januar 1986 vil således en konkursskarantene alltid bli truffet ved rettslig kjennelse, men det behøver nødvendigvis ikke ha sitt grunnlag i at straffbare handlinger er begått. Den som opptrer i strid med en kjennelse om karantene, straffes etter kkl. § 144.

I Norge finnes det ikke noe sentralt register over personer som er ilagt konkursskarantene. I brev av 17. januar 1977 til Justisdepartementet om utkast til endringer av reglene om konkursskarantene og andre næringsrettslige følger av konkurs m. m. ble det herfra (side 2 øverst) pekt på nødvendigheten av å få etablert effektive meldingsrutiner og egnete registreringsordninger slik at kontrollen med at karantenebestemmelsene ble overholdt, kunne bli tilstrekkelig effektiv. Det har heller ikke vært noen systematisk kontroll ved de lokale handelsregister med at personer som registreres som styremedlemmer m. v. i aksjeselskaper ikke er ilagt konkursskarantene. Om det i dag er praktisk mulig å gjennomføre en slik kontroll, kjenner jeg ikke nærmere til. Mulighetene for en bedret kontroll på dette område ligger muligens i opprettelsen av det EDB-baserte sentrale handelsregister. Justisdepartementet har imidlertid forutsatt at det for de personer som ilegges konkursskarantene (som blir mindre i antall enn tidligere) bør etableres en bedre kontroll og at denne kontrollen bør legges til det nye foretaksregisteret, jfr. Ot.prp. nr. 39 (1982–83) side 7. Det samme er uttalt av Handelsdepartementet i Ot.prp. nr. 50 (1984–85) om lov om registrering av foretak m. v. side 31.

Det må nok konkluderes med at det i dag ikke er egnete pålitelige registre som kan tjene det formål Medlemsforslaget tar opp. Muligens kan et sentralt nasjonalt register bli etablert. Betenkelighetene med et sentralt og åpent register over personer som er ilagt konkursskarantene er klart

mindre enn med et register over personer idømt rettighetstap som straff. Men denne siden av saken vil andre vurdere.

Pkt. 2. Personer idømt rettighetstap som straff (strl. § 2) finnes i et pålitelig sentralt nasjonalt register (Strafferegisteret). Rent praktisk vil det la seg gjøre å overføre disse opplysninger til et nordisk register. Men det byr på store prinsipielle betenkeligheter å gjøre dette registeret så åpent som Medlemsforslaget forutsetter. Som nevnt foran er det i dag svært restriktive regler for innsyn i Strafferegisteret. I starten vil det også bli arbeidskrevende.

For personer som er ilagt konkurskarantene (fra 1. januar 1986 alltid etter rettslig kjennelse) er de prinsipielle betenkeligheter med et åpent nasjonalt og nordisk register mindre, men det vil antakelig ta tid og by på problemer å få etablert et slikt nasjonalt register. Men dette er andre nærmere til å uttale seg om.

Oslo, ... 1985

Magnar Flornes

Vidar Helgheim

Riksadvokatfullmektig

Norsk arbeidsgiverforening:

Norsk arbeidsgiverforening er kjent med at Norges industriforbund, gjennom Det nordiske industriforbundets samorganisation, vil avgi uttalelse.

Norsk arbeidsgiverforening viser til denne uttalelse (*se ovan*).

Oslo, 16. september 1985

Norsk arbeidsgiverforening

Lars Chr. Berge

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

De nordiska ländernas rättsordningar innehåller olika regler om förbud att driva rörelse på grund av att en näringsidkare har begått brott eller på annat sätt visat sig olämplig. De i sammanhanget aktuella bestämmelserna i den svenska rättsordningen utgörs av reglerna om näringsförbud i 199 b—

j §§ konkurslagen (1921:225). En redogörelse för grannländernas bestämmelser på området finns i näringsförbudskommitténs betänkande Näringsförbud, SOU 1984:59, s. 123 ff.

Till grund för det remitterade förslaget ligger uppenbarligen en strävan hos förslagsställarna att försvåra för oseriösa näringsidkare att flytta sin verksamhet mellan de nordiska länderna. Rikspolisstyrelsen har naturligtvis ingen annan uppfattning än förslagsställarna om det önskvärda häri. Frågan är då om ett samnordiskt register skulle kunna bidra till detta ändamål på ett verksamt sätt.

De olika former av förbud att driva rörelse, som förekommer i de nordiska länderna, torde till sina rättsverkningar i huvudsak vara territoriellt begränsade. Ett förbud gäller alltså i princip endast näringsutövning i det land, där förbudet meddelats. Redan av denna anledning förefaller nyttan med ett samnordiskt register över meddelade förbud något begränsat.

Uppgifter om näringsförbud, som har meddelats i Sverige, registreras i ett register hos riksskatteverket (199 i § konkurslagen). Underrättelse om de uppgifter som förts in i registret sänds dessutom till aktiebolagsregistret samt de hos länsstyrelserna förda handelsregistren och föreningsregistren (6 § förordningen 1980:420 om näringsförbudsregister). Uppgifterna om näringsförbud är offentliga och därmed tillgängliga även för medborgare, företag och myndigheter i de nordiska grannländerna. Uppgifterna om svenska näringsförbud får därför redan nu anses lättillgängliga.

Rikspolisstyrelsen saknar underlag för att kunna bedöma om det finns skäl att förbättra tillgängligheten till uppgifterna om förbud att driva rörelse, som har meddelats i något annat nordiskt land. Om så skulle vara fallet kan förbättringen naturligtvis åstadkommas genom ändringar i respektive lands egna regler på området.

Det förefaller alltså tveksamt om ett samnordiskt register skulle innebära några avgörande fördelar när det gäller att förhindra oegentligheter i näringsutövning.

Å andra sidan skulle naturligtvis registret, lämpligt utformat, kunna medföra en ökad bekvämlighet för den som har anledning att undersöka om en eventuell avtalspartner har ett seriöst förflutet. Detta måste anses positivt.

Man kan ur integritetssynpunkt hysa viss tveksamhet inför ett register, i vilket sammanförs uppgifter om avgöranden som grundar sig på rättsinstitut med så olika förutsättningar och rättsföljder. Om registret utformas med tillbörligt hänsynstagande till detta torde det dock inte finnas någon risk för otillbörligt intrång i den personliga integriteten.

Sammanfattningsvis finner rikspolisstyrelsen, från de synpunkter myndigheten närmast har att beakta, inte skäl till erinran mot det föreslagna registret.

Stockholm den 27 augusti 1985

Ulf Waldau

Claes Kring

Brottsförebyggande rådet (BRÅ):

BRÅ delar i allt väsentligt förslagsställarnas uppfattning, att det är en betydelsefull uppgift att förhindra fortsatt näringsverksamhet av personer dömda till näringsförbud. Myndigheternas övervakningsuppgifter försvåras dock genom att flera länders rättsordningar berörs.

Ett av svensk domstol beslutat näringsförbud saknar i princip rättsverkningar i de övriga nordiska länderna. Skall överträdelse av ett svenskt förbud medföra ansvar i t. ex, Finland, krävs det att finsk lag kriminaliserar brott mot ett av svensk domstol utfärdat näringsförbud. Tillåter ett lands rättsordning att konventionsbestämmelser skall tillämpas utan transformering till intern lag, är det ett alternativ för att ett i Sverige utfärdat näringsförbud skall få rättsverkan i andra länder, att en konvention tillskapas i ämnet.

Syftet med det föreslagna registret synes emellertid enbart vara att effektivisera informationsutbytet mellan de nordiska länderna. Av den anledningen behandlar BRÅ fortsättningsvis två frågeställningar. Vilket behov fyller ett nordiskt register vid övervakningen av att dömda till näringsförbud inte fortsätter sin verksamhet eller påbörjar en ny näring i annat land än det där förbudet dömts ut? Motiverar andra intressen att registret införs?

Den svenska näringsförbudslagstiftningen föreskriver att en kronofogdemyndighet i varje län skall tillse att den som dömts för näringsförbud avvecklar pågående verksamhet och att han inte startar näring av den typ som omfattas av förbudet.

Enligt näringsförbudskommitténs förslag (SOU 1984: 59 s. 367) bör tillsynen avse att fortlöpande hålla reda på vad de till näringsförbud dömda personerna är sysselsatta med. Förutom via personlig kännedom och information inhämtad vid exekutiv verksamhet avses tillsynen ske genom utnyttjande av hos andra myndigheter förda register. T. ex. bolags- och skatteregistren.

Syftet med denna relativt ingripande kontroll överensstämmer med vad förslagställarna framfört som motiv för det nordiska registret. För svenskt vidkommande skulle registret således vara ett ytterligare medel vid övervakningen av de till näringsförbud dömda personerna. Att utsträcka övervakningen utanför Sveriges gränser torde väsentligen kunna motiveras med behovet av att upprätthålla respekten för laglydnad. Enligt BRÅ:s uppfattning har detta intresse större styrka än den enskildes intresse av att fritt få verka i annat land.

Som inledningsvis berörs förutsätter en lagföring att de svenska myndigheterna kan nå den som i annat land bryter mot ett näringsförbud. Effektiviteten av registret för den brottsförebyggande verksamheten är således beroende av att den som bryter mot förbudet också kan lämnas ut till och lagföras i det land där förbudet har dömts ut. Såvitt rådet kan finna föreligger i dag inte sådana möjligheter.

Enligt det anförda torde det föreslagna registret få störst betydelse som information till myndigheter och enskilda i det land dit den till näringsförbud dömda beger sig. I denna situation saknar således förbudet, enligt gällande rätt, en direkt rättsverkan. Den dömda kan i allmänhet fritt fortsätta eller starta en näringsverksamhet i de andra nordiska länderna. Givetvis under förutsättning att tillståndsvång för att bedriva viss näring inte finns föreskrivet i det nya landet. I så fall kan innehållet i registret utgöra skäl för att vägra sådant tillstånd.

Det är av största vikt att registret innehåller en god beskrivning av grunden för det ålagda förbudet. Brister i registret i detta avseende kan innebära allvarliga verkningar för den enskilde. Vad en tillståndsprövande myndighet bör veta inför ett beslut är således de bakomliggande omständigheterna till ett förbud, sett i relation till den verksamhet som omfattas av tillståndsvång. Lagtekniskt kan en sådan föreskrift tas in i den särskilda lag, som innehåller bestämmelser för tillstånd att bedriva näring, eller genom en särskild lag för det nordiska registret.

I de fall tillstånd för näring inte är föreskrivet saknar ett i annat land beslutat näringsförbud rättsverkan. Ett offentliggörande av ett näringsförbud i andra länder kommer troligtvis ändå att påverka såväl myndigheters som enskildas bedömningar vid deras samröre med den som ålagts ett förbud. Den avgörande frågan är därför om intresset av att myndigheter och allmänheten uppmärksamgörs på en sådan person skall överväga framför den enskildes rätt att utan stöd i författning bli särbehandlad. Bedömningen blir givetvis en annan om det i lag föreskrivs att uppgifterna skall läggas till grund för bedömningen av något brott, t. ex. att näringsförbud beslutat i annat nordiskt land är straffbart eller utgör en försvårande omständighet vid prövningen av bedrägeri eller skattebrott.

När det gäller offentliggörandet av innehållet i det nordiska registret, dvs. med undantag för näringsförbud enligt svensk lag, är det enligt BRÅ:s mening väsentligt att enskilda och samhället skyddas mot att en person dömd för näringsförbud i det nya bosättningslandet upprepar de eller liknande gärningar som föranlett förbudet i ett annat land. Stadgas inte i det förra landet någon rättsverkan, framstår informationen om näringsförbudet endast som ett slags skamstraff. Eftersom grunderna för meddelande av näringsförbud är olika i de olika länderna måste därtill informationen om bakgrunden till förbudet lämnas för att allmänheten inte skall få en felaktig bild av den enskilde. BRÅ anser att de positiva effekterna av ett nordiskt register överväger även i den nyss beskrivna situationen, om

informationen i registret även upptar grunderna för de i andra nordiska länder beslutade förbud.

Detta yttrande har avgetts av rådets styrelse. I beslutet har deltagit ledamöterna Nilsson, ordförande, Gustafsson, Ingvardsson, Körlof, Martinsson, Nygren, Persson, Ringholm, Romander, Rosenblad, Sjöberg, Skårvik och Svensson samt Hjelm och Sterfeldt, de båda sistnämnda personalföreträdare.

Körlof, Persson och Skårvik har anmält skiljaktig mening, se bilagda reservation.

Stockholm den 21 augusti 1985

Gunnar Nilsson

Göran Landerdahl

Reservation

Utan att i och för sig ifrågasätta betydelsen av att i brottsförebyggande syfte upprätta ett gemensamt nordiskt register över utdömda näringsförbud, anser vi det stridande mot god rättsordning att registret skall innehålla uppgifter om näringsförbud, som är utdömda på helt olika grunder. Denna uppfattning har vi även om – vilken styrelsen framhållit – registret bör innehålla en god beskrivning av grunden för det ålagda förbudet. Brister i detta hänseende kan svårligen undvikas och kan få allvarliga verkningar för den enskilde.

Vad den svenska lagstiftningen beträffar, så är den framtida utformningen oklar. Lagrådsremiss är under utarbetande inom regeringen. Näringsförbudskommittén har föreslagit rekvisit *utöver* brottslig gärning, som skall vara uppfyllda för att näringsförbud skall kunna utdömas. De borgerliga ledamöterna i kommittén har reserverat sig mot detta. Denna uppfattning grundar sig på de krav som måste ställas på en hög grad av rättssäkerhet och förutsebarhet vid användandet av en så ingripande åtgärd som näringsförbud.

Mot denna bakgrund anser vi det inte förenligt med god rättsordning att tillstyrka föreliggande förslag.

Stockholm den 21 augusti 1985

Sigvard Persson

Björn Körloff

Kent Skårvik

Datainspektionen:

Nu gällande lagregler om näringsförbud återfinns i 199 b–199 j §§ konkurslagen (1921:225). Enskild person som är näringsidkare eller företrädare för juridisk person kan meddelas näringsförbud för en tid av högst fem år. Näringsförbud meddelas av allmän domstol på talan av allmän åklaga-

re. Domstol kan meddela näringsförbud för tiden intill dess frågan om näringsförbud slutligt avgjorts (tillfälligt näringsförbud). Beslut om näringsförbud kan hävas. Näringsförbud kan meddelas även om fällande brottmålsdom inte föreligger. För överträdelse av näringsförbud stadgas fängelse eller böter. Kronofogdemyndighet utövar tillsyn över att meddelade näringsförbud efterlevs.

Förordningen (1980: 420) om näringsförbudsregister stadgar bl. a. om uppgiftslämnande till och från registret.

Riksskatteverket (RSV) för f. n. ett manuellt register över näringsförbud och tillfälliga näringsförbud. F. n. finns ca 200 näringsidkare registrerade med näringsförbud.

Förslag till ändringar i gällande regler om näringsförbud har framlagts av näringsförbudskommittén i betänkandet Näringsförbud (SOU 1984: 59) som remissbehandlats. Datainspektionens remissyttrande bifogas (*se Bifogang*).

REX-systemet, dvs. den systemtekniska lösning som ligger till grund för de personregister (Utsökningsregistret), som förs för kronofogdemyndigheternas verksamhet är förberett för registrering av näringsförbud.

Ett förslag från skatteindrivningsutredningen om att föra näringsförbudsuppgifter i utsökningsregistren bereds för närvarande inom finansdepartementet.

I nu remitterat förslag erinras om möjligheterna för näringsidkare i ett nordiskt land att driva näring i annat nordiskt land. Det sägs därför finnas skäl att de nordiska länderna samarbetar för att informera varandra om ådömda näringsförbud för att på det sättet förhindra att ytterligare ekonomiska förluster uppstår. Detta torde i första hand förutsätta en enhetlig lagstiftning om näringsförbud i berörda länder. I vad mån detta är möjligt att åstadkomma ankommer inte på datainspektionen att bedöma.

Före erforderlig lagstiftning samt en konvention av innehåll att näringsförbud ådömt i ett konventionsland också skall gälla i övriga nordiska länder, bör enligt inspektionens uppfattning inte något gemensamt register inrättas. Vid senare övervägande om inrättande av ett samnordiskt näringsförbudsregister bör beaktas att ett sådant register torde kräva ADB-stöd. Härutöver uppstår bl. a. följande frågor. Vem skall vara registeransvarig (enligt datalagen och dess norska, isländska och danska motsvarigheter; Finland saknar ännu en motsvarighet till datalagen) för registret? Var skall registret föras? Vilket ändamål har registret? Vilka ytterligare uppgifter utöver identitetsuppgifter skall registreras? Vem skall ha åtkomst till registerinformation? Hur initieras och verkställs rättelse av oriktig eller missvisande uppgift (se 8 § datalagen)? Hur tillgodoses insynsrätten (se 10 § datalagen)?

Upplysningsvis kan nämnas att de svenska kreditupplysningsföretagen registrerar och lämnar ut uppgifter om näringsförbud såväl i kreditupplysningar som i tryckta skrifter.

Det bör slutligen nämnas att det i Sverige finns förslag till eller har genomförts även andra möjligheter att kontrollera näringsidkare för att komma tillrätta med ekonomisk brottslighet och skatteundandraganden. Sålunda finns förslag till inrättandet av ett register över näringsstillstånd som skulle omfatta näringsidkare inom vissa riksbranscher. Dessa näringsidkare skulle för att få bedriva sin näring bli föremål för bl. a. vandelsprövning.

Ett annat lagförslag rör kontroll av leverantörer. Genom denna lagstiftning skulle inte bara statliga och kommunala myndigheter beredas möjlighet att kontrollera en leverantörs ekonomiska vederhäftighet utan även seriösa företag. Informationen avser försumlighet vad gäller vissa allmänna utskylder och inhämtas hos länsstyrelsernas uppbördsenheter. Denna information skall ses som ett komplement till sedvanlig kreditupplysning.

Härutöver har ett förbud för oseriösa rådgivare att bedriva näringsverksamhet införts. Rådgivningsförbudet liknar i väsentliga delar näringsförbudet.

Sammantaget vill datainspektionen erinra om att förslagets genomförande förutsätter enhetlig nordisk lagstiftning om kriterier för bl. a. meddelande av näringsförbud och om sanktioner mot överträdelse. Dessförinnan bör föreslaget register inte inrättas.

Stockholm den 11 september 1985

Jan Freese

Britt-Marie Arne-Hellström

BIHANG

Datainspektionens yttrande till finansdepartementet i Sverige angående "Näringsförbud"

Datainspektionen får anföra följande. Kommittén har utfört ett förtjänstfullt juridiskt utredningsarbete som i flera avseenden kan vara värdefullt även i andra sammanhang, bl. a. för datainspektionens ställningstaganden vid tillämpning av kreditupplysningslagen och inkassolagen. Sålunda kan t. ex. kommitténs klarläggande av näringsidkarbegreppet utgöra underlag för en närmare avgränsning av begreppet personupplysning kontra företagsupplysning i kreditupplysningslagen. Vidare kan kommitténs resonemang om avveckling av den näringsförbudnes näringsverksamhet ligga till grund för hantering hos datainspektionen då tillstånd att bedriva inkassoverksamhet återkallats och den berörda inkassoverksamhet skall avvecklas.

Näringsförbudsuppgifter i kreditupplysning

Den som åläggs näringsförbud utsätts därigenom alldeles uppenbart för ett intrång i personlig integritet. I princip är emellertid inte detta intrång otillbörligt.

För att näringsförbud skall bli effektivt fordras att beslutet härom är tillgängligt som en varningssignal för omgivningen. Den som ålagts näringsförbud torde ha större benägenhet att överträda gällande regler – det är det som är grunden till förbudet, och det gör också kontroll av att förbudet inte överträds angelägen. Någon aktiv informationsspridning genom myndighets försorg har hittills inte förekommit av uppgifter om meddelat näringsförbud. Datainspektionen delar kommitténs uppfattning (sid. 366) att någon publicering genom kungörelse, annonsering eller liknande inte bör ske. Däremot sprids uppgifterna, som kommittén anför på sidan 362 i betänkandet, av kreditupplysningsföretag. (Datainspektionen har i sina föreskrifter till kreditupplysningslagen angivit att uppgift om näringsförbud får insamlas och lagras av kreditupplysningslagen och att uppgiften får utlämnas även i s. k. personupplysningar, se DIFS 1981:2 avsnitt 3.1 första meningen). Kommitténs uppgift att även ett inkassoföretag inhämtar uppgifter ur RSV:s näringsförbudsregister torde grunda sig på en missuppfattning. (Kreditupplysningsskriften Svensk Handelstidning Justitia ägs ingalunda av ett inkassoföretag).

Kommitténs majoritet föreslår att näringsförbud även i framtiden skall kunna meddelas även om den förbudet avses gälla inte fällt för brottslighet, medan en minoritet föreslår att en fällande brottmålsdom bör vara en förutsättning för näringsförbud.

I den mån minoritetens förslag i denna del läggs till grund för lagstiftning uppkommer en situation där det av uppgift om ett föreliggande näringsförbud – som måste vara offentligt – framgår att vederbörande blivit dömd för brott – vilket senare uppgift i t. ex. allmänt kriminalregister är sekretessbelagd. Gällande rätt medför då att den nuvarande spridningen av uppgifter om näringsförbud i kreditupplysning normalt inte kan ske. Enligt 6 § kreditupplysningslagen (1973: 1173, senast ändrad 1984: 394) får uppgift om att någon misstänkts eller dömts för brott icke insamlas, lagras eller utlämnas i kreditupplysning om inte datainspektionen lämnat medgivande härtil. Datainspektionen får endast lämna medgivande om synnerliga skäl föreligger. Det kan knappast göras gällande att synnerliga skäl föreligger så snart ett näringsförbud meddelats.

Då det likväl är angeläget att uppgift om näringsförbud kan lämnas i kreditupplysningar synes erforderligt att för det fall minoritetsförslaget läggs till grund för lagstiftningen i denna del nämnda bestämmelse i kreditupplysningslagen kompletteras med ett undantag för uppgift om näringsförbud.

Föreslagen ändring av skatteregisterlagen m. m.

Frågorna om näringsförbudsregistrets inlemmande i utskökningsregistret och om kronofogdemyndigheternas registerspaning i egenskap av tillsynsmyndigheter för meddelade näringsförbud, vari frågan om ändring i skatteregisterlagen (1980: 343) utgör en delfråga, upptas av datainspektionen i annan ordning. Inspektionen finner dock skäl att i detta sammanhang instämna i de synpunkter som ledamoten i kommittén Joakim Ollén reservationsvis anført på sid. 445–446 i betänkandet. Det bör därvid särskilt betonas att antalet registrerade näringsförbud för närvarande uppgår till blott ett hundratal (sid. 75), vilket torde innebära att åtskilliga kronofogde-

myndigheter inte har tillsyn över något näringsförbud. Kommitténs förslag i övrigt bör enligt kommitténs egen uppfattning (sid. 185) enbart medföra en begränsad ökning av antalet förbud.

Samordning av näringsförbud och återkallelse av särskilt näringsstillstånd

Som framgår av kommitténs redovisning (sid. 67), förekommer inskränkningar i näringsfriheten på en rad områden. Datainspektionen är tillstånds- och tillsynsmyndighet för kreditupplysnings- och inkassoverksamhet. Har fysisk person (enskild firma) eller handelsbolag vederbörligt tillstånd att bedriva viss sådan verksamhet när fråga uppkommer om meddelande av näringsförbud mot näringsidkaren (eller bolagsmannen i det näringsidkande handelsbolaget) uppkommer normalt även i fråga om återkallande av tillståndet.

Regler för återkallande av tillståndet finns normalt i de författningar som reglerar tillståndsgivningen. Ett näringsförbud – enligt såväl gällande rätt som enligt kommitténs förslag – innebär förbud även mot utövande av den verksamhet vederbörande i särskild ordning fått tillstånd att bedriva. Kommittén diskuterar denna fråga (sid. 322) och finner att tillståndet skall återkallas av den myndighet som meddelat tillståndet med åberopande av näringsförbudet som grund.

Detta förutsätter emellertid att tillståndsmyndigheten på lämpligt sätt får kännedom om förbudet. Denna fråga berörs inte av kommittén. Domstolen som meddelar näringsförbud bör således, om det är känt att näringsidkaren haft sådant särskilt tillstånd på lämpligt sätt åläggas att underrätta tillståndsmyndigheten.

Detta bör gälla även för tillfälligt näringsförbud enligt 7 § i föreslagen lagtext. Det synes dock tveksamt om ett sådant tillfälligt näringsförbud i sig kan läggas till grund för en återkallelse av tillståndet.

Detta yttrande har beslutats av datainspektionens styrelse efter cirkulation. I beslutet deltog generaldirektören Freese, ordförande samt ledamöterna Böttiger, Gustafsson (skiljaktig), Nilsson, Pernelid, Polstam och Vinge. Föredragande var t. f. byråchefen Westman.

Stockholm den 22 oktober 1984

Jan Freese

G. A. Westman

Kerstin Gustafssons skiljaktiga mening

Jag anser att hänvisningen till Joakim Olléns reservation i betänkandet bör utgå. Stycket rörande föreslagen ändring i skatteregisterlagen m. m. bör således sluta med orden "i annan ordning".

Riksskatteverket:

Näringsförbudsinstituten i de nordiska länderna har olika utformning och omfattning. Också registreringen av näringsförbuden i dessa länder visar stora variationer. Så torde också vara fallet med efterlevnadskontrollen och straffbarheten. Det svenska näringsförbudssystemet håller för

övrigt för närvarande på att omarbetas. Enligt framlagda förslag kommer näringsförbudet i Sverige att regleras i en särskild lag. Förslaget innehåller dock inte några större principiella ändringar.

Ett gemensamt samnordiskt register skulle komma att innehålla "näringsförbud" med starkt varierande innebörd. Enligt riksskatteverkets mening bör en gemensam registrering förutsätta att de nationella lagarna har större likhet med varandra än vad som är fallet i dag. Endast om mycket starka skäl skulle tala för att skapa en gemensam registrering skulle en sådan ändå kunna övervägas. Enligt riksskatteverkets mening har varken skatte- eller exekutionsväsendet för närvarande något uttalat behov av samnordiskt näringsförbudsregister. Det torde för övrigt vara högst oklart vilken verkan ett i ett land meddelat näringsförbud har i ett annat land.

Det svenska näringsförbudsregistret förs manuellt. I framtiden kan förbuden komma att registreras i det ADB-baserade redovisningssystemet för exekutionsväsendet, REX. Enligt framlagt förslag av skatte- och indrivningsutredningen (Ds 1983: 4 Utsökningsregisterlag) skulle förbuden också komma att registreras i det planerade usökningsregistret.

Ett för Norden samordnat ADB-register över personer som meddelats näringsförbud kan för närvarande inte inordnas i REX. Ett tekniskt hinder, bland andra, är att de nordiska länderna har olika personnummersystem.

Utöver de tekniska svårigheterna förefaller det riksskatteverket tveksamt om det är möjligt att – med det heterogena innehållet som registret skulle få – kunna åstadkomma en tillräckligt tillförlitlig registrering. Uppkomna felaktigheter kunde vara av synnerligen allvarlig karaktär för en registrerad person. Genom ADB-hantering skulle uppgifterna spridas snabbt. Komplikationer skulle vidare kunna bevaras till följd av olikheterna i de nordiska ländernas lagstiftning också vad gäller användningen av personregister. I Sverige är t. ex. kreditupplysningen omgärdad av många skyddsregler.

Riksskatteverket anser att det remitterade förslaget i vart fall är för tidigt väckt. Verket avstyrker därför för närvarande införandet av samnordiskt näringsförbudsregister. Vad som i stället bör komma i fråga är en allmän information för berörda myndigheter om vart de kan vända sig för att, t. ex. i ett aktuellt ärende, få upplysningar om gällande näringsförbud i annat nordiskt land.

Solna den 11 september 1985

Lennart Nilsson

Siiri Rajemo

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Svenska arbetsgivareföreningen har inget att erinra mot att det undersöks i vilken utsträckning registeruppgifter om förbud att driva rörelse är tillgängliga i de nordiska länderna. I och för sig är föreningen inte heller främmande för att, i den mån det är möjligt och rationellt, dessa uppgifter införs i ett samnordiskt register. Emellertid vill vi uttrycka den generella skepsis som föreningen hyser mot registeringsverksamhet som ett effektivt medel mot icke önskvärda företeelser i samhället.

Av själva texten framgår inte klart om förslagsställarna är av den uppfattningen att enbart förekomsten av ett gemensamt register av det aktuella slaget medför att ett nordiskt lands regler om begränsningar av rätten att bedriva affärsverksamhet automatiskt blir gällande i de övriga nordiska länderna. Det är i så fall något som vi ställer oss frågande till.

Stockholm den 11 september 1985

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Westermarck

Sten Salander

Medlemsförslag

om forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn

(Väckt av Gunnar Berge, Arne Gadd, Eiður Guðnason, Anker Jørgensen, Grethe Lundblad, Peter Muurman, Bernhardt Tastesen och Pekka Tuominen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk økonomisk forskningsråd:

Nordisk økonomisk forskningsråd har til hovedoppgave å arbeide med makroøkonomiske problemstillinger. Rådet har ikke spesiell sakkunnskap om den kooperative sektoren i økonomiene. Den forskningsinnsats som medlemsforlaget anbefaler er dessuten av mer almen samfunnsvitenskapelig karakter.

Forskningsrådet vil likevel peke på at det finnes en god del økonomisk teori om produsentsamvirke. Økonomisk teori for konsumentsamvirke finnes det noe mindre av.

Rådet har ingen oversikt over den empiriske forskning økonomer har gjort omkring den kooperative sektoren i de nordiske land. Rådet har derfor vanskelig for å ta standpunkt til ønskeligheten av et forskningsprogram.

Blindern, 21. november 1985

Sigbjørn Atle Berg
Sekretær

Nordens fackliga samorganisation (NFS)

NFS stödjer medlemsförslaget och instämmer i förslagsställarnas motiveringar om forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn.

Stockholm den 8 november 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Generalsekreterare

Danmark

Industriministeriet:

— — — skal Industriministeriet oplyse, at tilsvarende forslag har været drøftet i Nordisk Embedsmandskomité for konsumentspørgsmål i sommeren 1984 som led i behandlingen af et projekt med titlen "Konsumentinteresse, Konsumentkooperation og Konsumentindflydelse", og at komiteen afviste at støtte det, idet man ikke havde mulighed for at påtage sig noget særskilt ansvar for kooperationsforskning.

Industriministeriet har ikke for sit vedkommende konstateret behov for et program for kooperationsforskning og kan derfor heller ikke anbefale forslaget om et nordisk program på dette område.

Til Undervisningsministeriets orientering kan det tilføjes, at afgørelsen af, hvorledes man vil håndtere konkrete projekter, der måtte blive forelagt Nordisk Ministerråd, helt må afhænge af projektets nærmere karakter.

København, den 7. oktober 1985

P. m. v.

E. b.

Eyvind Moe

Ekspeditionssekretær

Landbrugsministeriet har i skrivelse den 12 november 1985 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Boligministeriet:

Boligministeriet skal herved meddele, at man ikke har nogen bemærkninger til forslaget.

Det kan oplyses, at der på Statens Byggeforskningsinstitut (SBI) pågår forskning vedr. hele bolig- og byggeområdet, herunder også vedr. byggeriets organisatoriske forhold.

Der kan i denne sammenhæng være tale om forskningsopgaver af interesse for et evt. nordisk forskningsprogram som nævnt under 1).

København, den 29. oktober 1985

P. d. v.

E. b.

Inger Bonnesen

Fuldmægtig

Direktoratet for de videregående uddannelser:

For så vidt angår forslagets faglige indhold finder direktoratet ikke man kan udtale sig. Man skal henvise til at forskningssekretariatet også er hørt om forslaget fra Nordisk Råd.

Med hensyn til eventuelle budgetmæssige konsekvenser forudsætter direktoratet, at aktiviteterne, såfremt de realiseres, vil blive finansieret via og inden for den samlede ramme for nordisk forskningssamarbejde.

København, den 23. oktober 1985

P. d. v.

Hugo von Linstow

Fuldmægtig

Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd:

— — — som stiller sig positivt over for forslaget, idet man gerne ser en øget indsats også på nordisk plan.

Det skal dog påpeges, at der allerede er udført og/eller forekommer igangværende projekter ved Sydjysk Universitetscenter, Handelshøjskolen i København, Aalborg Universitetscenter samt Aarhus Universitet. Flere af disse projekter er støttet af Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Sydjysk Universitetscenter har specielt undersøgt landbrugets andelsbevægelse og brugsforeningsbevægelsen. *Handelshøjskolen* har foretaget undersøgelser af medarbejderejede virksomheder og bidraget til konsumentkooperationens teori, medens *Aalborg Universitetscenter* har erfaringer med nye kooperativer og energisektoren samt undersøgelser igang vedr. en kooperativ struktur i Grønland. *Aarhus Universitet* har bl. a. juridisk ekspertise vedr. Kooperation.

Det anslås, at ca. 15 danske forskere på de nævnte institutioner beskæftiger sig med eller har beskæftiget sig med den kooperative sektor.

København, den 23. oktober 1985

P. f. v.

E. b.

Lone Heyde

Andelsudvalget:

De samvirkende danske Andelsselskaber, der repræsenterer den landmandsejede del af den danske andelsbevægelse, vil gerne udtrykke sin sympati og støtte for det forslag, der er fremlagt i Nordisk Råd om en øget forskningsindsats på det kooperative område.

De erfaringer, der fremdrages fra Sverige, og som er anført i "Kooperationen i samhället", svarer stort set til forholdene i Danmark. Det er almindelig kendt, at kendskabet til Kooperationen er yderst beskedent, og at kooperationsforskningen har meget vanskelige vilkår.

De danske andelsorganisationer er opmærksomme på problemerne, og de har bl. a. bidraget til at starte en egentlig forskning ved Sydjysk Universitetscenter i Esbjerg. Der er fra de allerede gennemførte projekter mange positive erfaringer, og Sydjysk Universitetscenter har gennem en årrække været – og er fortsat – forvaltningsorgan for Nordiske Jordbrugsforskeres Forening, der er ansvarlig for forskningsprojektet "Landbrugskooperationen i Norden", der finansieres af Nordisk Ministerråd.

De samvirkende danske Andelsselskaber kan i øvrigt tilslutte sig forslagsstillernes henstilling om

- at forskningen foretages i et nært samarbejde med de berørte organisationer
- at der i en periode lægges særlig vægt på forskningen inden for konsumentkooperationen
- og at Nordisk Råd medvirker til en større forståelse for Kooperationen og kooperationsforskningen i de enkelte nordiske lande.

København, den 1. november 1985

H. Hasle Nielsen

Boligselskabernes Landsforening *hänvisar i skrivelse den 12 september 1985 till yttrande från Det kooperativa Fællesforbund (se nedan).*

Det kooperative Fællesforbund:

Det kooperative Fællesforbund giver hermed sin anbefaling til, at Nordisk Råd opfordrer Nordisk Ministerråd til at øge forskningsindsatsen inden for den kooperative sektor.

I vort daglige arbejde støder vi ofte på manglende uddannelse, viden og underviserkompetence inden for det kooperative område – både i uddannelsessektoren, den offentlige sektor i almindelighed samt hos forskellige typer af praktikere.

Vedrørende det foreslåede 3-punktsprogram har vi følgende kommentarer:

De kooperative virksomheder kan i Danmark opdeles i 3 typer:

Forbrugerkooperativer (FDB/Brugsen og boligselskaberne)

Leverandørkooperativer (andelsbevægelsen)

Producentkooperativer (indirekte og direkte lønmodtagerejede virksomheder)

Langt de fleste producentkooperative virksomheder er medlem af Det kooperative Fællesforbund.

Vi vil derfor foreslå, at punkt 2 i henstillingen udvides til også at omhandle "producent- og konsumentkooperativa frågor".

Vi mener, at det producentkooperative perspektiv er underprioriteret. Den store arbejdsløshed har gjort mange lønmodtagergrupper interesseret i etablering af kooperativer gennem anvendelse af kollektivt opsparede midler.

En analyse af lønmodtagerens muligheder og problemer med anvendelse af disse hurtigt voksende kapitalmuligheder er ønskelig.

Det kan i øvrigt oplyses, at Det kooperative Fællesforbund i 1985 – med tilskud fra Teknologirådet – gennemfører et projekt vedrørende "Vedligeholdelse og udvikling af eksisterende virksomheder samt skabelse af nye arbejdspladser" – se vedlagte projektbeskrivelse¹.

I dette projekt udkommer følgende publikationer:

"Stopklodser – et pilotprojekt vedrørende samfundsmæssige barrierer for etablering og drift af kooperative virksomheder". (December 1985)

"Lad det gro – en håndbog for kooperative iværksættere". (November 1985)

¹ Här ej tryckt.

”Det gælder vores virksomhed – et hæfte om jobfaresignaler, indre og ydre trusler mod den mindre virksomhed”. (Vedlagt)¹

Det kooperative Fællesforbund deltager gerne aktivt i det nordiske forskningsarbejde vedrørende den kooperative sektor.

København, oktober 1985

Det kooperative Fællesforbund

Åge Munk

Direktør

FDB:

Samfunds- og erhvervsstrukturen i de nordiske lande er under hurtig og stor forandring. Denne udvikling berører selvsagt også de kooperative organisationer og den kooperative virksomhedsform, som er et væsentligt element i de nordiske landes økonomiske aktivitet og sociale mønstre.

Udviklingen vil stille betydelige krav til Kooperationen med henblik på at klare de udfordringer, som Kooperationer møder i markedsøkonomien. Allerede gennemførte organisations- og strukturændringer inden for store dele af den nordiske Kooperation viser viljen til at klare disse udfordringer. Spørgsmålet er imidlertid, om Kooperationen i denne proces kan bevare eller styrke sit særpræg, som i kraft af organisationernes betydning også er et særpræg for de nordiske samfund.

I denne forbindelse er det vigtigt, at en betydelig forskningsindsats finder sted med henblik på at få viden og vejledning for såvel de kooperative aktører som de politiske myndigheder. Denne forskning bør ske i de enkelte nordiske lande og på fælles nordisk plan.

FDB vil derfor udtale en tak for medlemsforslagets fremsættelse og stærkt anbefale dets vedtagelse. Med henvisning til pkt. 2 i forslaget om et fælles nordisk forskningsprojekt med vægt på forbrugerkooperative spørgsmål – hvilket projekt naturligvis har en særlig interesse for FDB – er FDB villig til at deltage i delfinansieringen med et rimeligt beløb.

Albertslund, den 24. oktober 1985

Bjarne Møgelhøj

Finland

Handels- och industriministeriet:

Den kooperativa traditionen i Finland går tillbaka till slutet av förra seklet. Den första centralorganisationen för andelslagen grundades år 1899 och lagen om andelsverksamhet stiftades år 1901. Den kooperativa idén togs entusiastiskt emot i vårt land, och Finland har sedan årtionden varit bland de främsta inom den kooperativa verksamheten. Betraktar man rörelsens betydelse näringsvis är den särskilt stor bl. a. inom livsmedelsindustrin, parti- och detaljhandeln, förplägnads- och härbärgeringsverksamheten samt i bankverksamheten. Enbart medlemsantalet inom den kooperativa handeln uppgår till 1,3 miljoner.

Olika former av utbildnings- och upplysningsarbete har från början präglat den kooperativa rörelsen. Centralandelslagens egna läroansalter meddelar yrkesundervisning närmast till sina egna funktionärer. Upplysningsarbete som förmedlas via institut, genom kurser och tidskrifter har medlemmarna som målgrupp. Forskningsanstalter som är nära anknutna till centralandelslagen såsom Pellervo ekonomiska forskningsinstitut, Pellervo-sällskapets marknadsforskningsinstitut och Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut bedriver forskning på detta område i Finland.

Stora strukturella förändringar i samhället, såsom flyttning från landsbygden och den allmänna ekonomiska centraliseringen, har ställt även den kooperativa rörelsen inför nya problem. Betoningen av företagsekonomiska synpunkter har tvingat mindre andelslag att fusioneras till större enheter. Särskilt har den kooperativa handeln under drygt ett decenniums tid varit föremål för stora saneringsåtgärder.

Den kooperativa forskningen har många viktiga anknypningspunkter med den konsumentpolitiska forskningen. Sålunda kan riktandet av ekonomiska och andra resurser till den kooperativa forskningen och undervisningen för sin del främja utredandet av konsumentpolitiska frågor. Näringsstyrelsen har i sitt yttrande särskilt framhävt dessa synpunkter.

När i medlemsförslaget (dokument A 716/e) konstateras att forskningsinsatserna beträffande Kooperationen är föga i de nordiska länderna, bortsett eventuellt från Sverige, måste man hänvisa till de ovannämnda finländska institutens forsknings- och publikationsverksamhet. Utöver dessa är Institutionen för kooperativa studier vid Helsingfors universitet uttryckligen specialiserad i kooperationsproblematiken.

Handels- och industriministeriet anser att de åtgärder beträffande forskning och undervisning som påpekas i medlemsförslaget är viktiga. Förutsättningen för ett ställningstagande till det praktiska genomförandet av förslaget är att både de resurser som genomförandet kräver och de resurser

som står till förfogande skall utredas. Om projektet inleds kan Institutionen för kooperativa studier vid Helsingfors universitet betraktas som en naturlig samarbetspartner.

Helsingfors den 28 oktober 1985

Jermu Laine

Minister

Jaakko Ilvessalo

Byråchef

Helsingfors universitet, Statsvetenskapliga fakulteten:

Statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors universitet konstaterar att de flesta av de iakttagelser som framförts för Sveriges del i det medlemsförslag som väckts vid Nordiska rådet (A 716/e) gäller också för Finland. I Finland har det inte funnits en motsvarande parlamentariskt tillsatt utredning för kooperativa frågor, som skulle ha utrett bristerna i såväl den kooperativa undervisningen som forskningen.

Inte heller i Finland anser högskolemyndigheterna eller de statliga finansierande myndigheterna den finländska kooperativa forskningen och dess finansiering lika viktig som den tycks anses i ett antal andra länder, som till exempel Förbundsrepubliken Tyskland. Detta trots att såväl den samhällsliga som ekonomiska betydelsen av den kooperativa verksamheten i Finland är större än i något annat nordiskt land.

I handelshögskolorna och de tekniska högskolorna i Finland saknas kooperativ undervisning helt. Däremot har man vid Helsingfors universitet gett kooperativ undervisning sedan 1950-talet. De viktigaste finländska kooperativa organisationerna har donerat Helsingfors universitet medel för inrättandet av en professorstjänst i socialpolitik, särskilt kooperationslära, och en lektorstjänst i kooperationslära. Härigenom har ifrågakvarande organisationer velat trygga kontinuiteten av undervisningen i kooperationslära vid Helsingfors universitet. Frågan om finansieringen av forskningsverksamheten som intimt ansluter sig till undervisningen är helt olöst.

Institutionen för kooperativa studier vid Helsingfors universitet har från början medverkat i det nordiska lantbrukskooperativa forskningsprojektet (påbörjat i slutet av 1970-talet). Forskningen har visat sig vara mycket viktig och har gett nya impulser. Av denna anledning vore det synnerligen angeläget att få till stånd motsvarande forskningsprojekt inom de övriga kooperativa delområdena, av vilka konsumentkooperationen just ur socialpolitisk synpunkt verkar vara central.

Helsingfors den 21 oktober 1985

Vesa Laakkonen

Professor

Centrallaget för handelslagen i Finland (SOK)¹:

Vi omfattar de synpunkter som framförts i ovan nämnda initiativ, som gjorts i Nordiska rådet, och understöder vidtagandet av de åtgärder, som där framförts.

Helsingfors den 31 oktober 1985

Centrallaget för handelslagen i Finland SOK

Matti Sipilä

Eero Peltonen

Pellervo-seura r. y. och Finlands svenska andelsförbund r. f.:

Enligt vår uppfattning ger de anförda synpunkterna på Kooperationens ställning, aktuella situation och allmänna forskningsbehov en riktig bild av situationen i alla de nordiska länderna, även om förslaget till avsevärd del baseras på fakta om det aktuella läget i Sverige. Det är även för Finlands del motiverat att konstatera att Kooperationen har en påfallande stor samhälls- och ekonomisk betydelse ännu i dag. Därför bör det finnas en ständig beredskap att utveckla den jämsides med andra företagsformer.

Den finländska Kooperationen av i dag vidlades av många sådana problematiska drag som även omtalas i medlemsförslaget. Det bör särskilt understrykas, att beslutsfattarna och den stora allmänheten i alltför ringa utsträckning är medvetna om Kooperationens uppbyggnad, betydelse, särdrag och problem. Detta gäller även andelslagens medlemmar och personal. Inom andelsrörelsen har man inte lyckats genomföra en tillräcklig resursallokering vad beträffar information och kooperativ instruktion. Från samhällets sida har man inte heller fäst tillräcklig uppmärksamhet vid eller allokerat tillräckligt ekonomiskt stöd för undervisning och forskning på Kooperationens område.

Kooperationsforskningen har visserligen institutionaliserats på högskolenivå i Finland. I början av 1960-talet instiftades vid Helsingfors universitet en kooperativ lärostol och en kooperativ institution. Till stor del på grund av alltför små forskar- och undervisningsresurser har institutionens verksamhet inte helt kunnat tillfredsställa de förväntningar man ställt på den. Den grundforskning som utföres vid institutionen har dock i betydande utsträckning kompletterats av det egna forsknings- och utredningsarbete de kooperativa centralorganisationerna och verksamhetssektorerna utför. Detta arbete har dock till stor del varit tillämpad forskning som inriktar sig på andelslagens egen marknadsförings- och planeringsverksamhet. Or-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ganisationernas möjligheter att allokera resurser för permanent forskningsverksamhet är mycket små. Därför är allt det immateriella och materiella stöd som kan fås, t. ex. ur samnordiska finansieringskällor, även ur Finlands synpunkt mycket behövt.

I detta sammanhang måste man enligt vår åsikt fästa avsevärd uppmärksamhet vid aktiverandet av informationen om Kooperationen, både till statsmakt och näringslivets beslutsfattare, till den stora allmänheten, till offentliga media och till utbildningsverksamhet på olika nivåer. Detta förutsätter emellertid kooperationskunskande, systematisk uppföljning av Kooperationen och såväl tillämpad som grundforskning. Utvecklandet av forskningen kan alltså inte lämnas därhän, även om vi anser att en utökning och aktivering av informationen om Kooperationen och en större spridning av befintliga forskningsresultat bl. a. i mellanstadie- och högskoleundervisningen skulle vara åtminstone lika viktiga och brådskande som igångsättande av ny forskningsverksamhet.

I medlemsförslaget har man lyft fram behovet av forskning på konsumentkooperationens område och konstaterat att gemensam nordisk forskning redan bedrivs på den lantbrukskooperativa sektorn. En utveckling av forskningen och utvidgning av sektorn för den konsumentkooperativa forskningen är helt på sin plats. Det finns dock skäl att stöda sig på erfarenheterna från det lantbrukskooperativa forskningsarbetet, som man bör skärskåda kritiskt innan man sätter igång nya projekt. Det står helt klart att det är mycket svårt att etablera ett övergripande samnordiskt forskningsprogram. Enligt vår åsikt skulle mycket vara vunnet redan om man på nordisk nivå skulle kunna stöda nya "caseanalyser" på konsumentkooperationens område, även om de är begränsade och små. Samtidigt borde man emellertid sörja för att de rön som göres i forskningen t. ex. genom en nordisk publikationsserie och genom den kooperativa och ekonomiska pressen skulle spridas mera systematiskt och omfattande än hittills.

Då man dimensionerar nya forskningsprojekt borde man sträva till att överenskomna projekt skulle kunna finansieras helt och hållet med hjälp av de medel som budgeteras. Man har bl. a. i samband med det lantbrukskooperativa forskningsprojektet för Finlands del kunnat konstatera, att det är mycket svårt att motivera de kooperativa organisationerna för deltagande i finansieringen av de olika ländernas delprojekt. Det har också visat sig vara mycket svårt att i praktiken genomföra saken.

Enligt vår åsikt borde man i forskningen också tillräckligt tydligt understryka kooperationsforskningens intervetenskapliga natur. Med andra ord skulle man även kunna aktivera kooperationsforskning genom att rikta in existerande ekonomisk eller företagsekonomisk forskning, organisations- sociologisk forskning, konsumentforskning och marknadsforskning på granskning av problematiken kring kooperativa företag.

Sammandragsvis konstaterar vi att man inom våra organisationer

- anser en aktivering och koordinering av kooperationsforskningen på samnordisk bas vara behövlig och önskvärd
- anser det motiverat och behövt att utvidga kooperationsforskningen även till den konsumentkooperativa sektorn.

Dessutom föreslår vi att Nordiska ministerrådet

- skulle medverka aktivt till anskaffandet av tillräckliga medel för totalfinansiering av nya forskningsprojekt på konsumentkooperationens område
- skulle medverka till att tillräcklig uppmärksamhet fästes vid spridningen av redan gjorda forskningsrön både på nordisk och nationell nivå, och
- skulle medverka till att mera uppmärksamhet än tidigare fästes vid kooperationsfrågor då man planerar ekonomiska och företagsekonomiska, organisations- och landsbygdssociologiska, lantbruksekonomiska, behavioristiska och marknadsinriktade forskningsprojekt.

Helsingfors den 30 september 1985

Pellervo-seura r. y.

Finlands svenska
andelsförbund r. f.

Aarne Hakala

Juhani Taurianen

(Oläsl. namn)

Arbetarrörelsens ekonomiska institut (TTT)¹:

Eftersom den kooperativa verksamheten i de nordiska länderna spelar en stor roll och forskningen av den kooperativa verksamheten är av ringa omfattning, är det önskvärt att fördjupa det nordiska samarbetet.

Det finns flera motiveringar för ökad forskning av den kooperativa verksamheten. Enbart förändringen av samhällets struktur och värde ökar intresset för den moderna kooperativa verksamheten. Förändringar i användningen av tid, exempelvis en ökning av kvinnornas deltagande i arbetet, förutsätter en kritisk omvärdering av den privata och offentliga konsumtionen. Olika slags alternativa experiment bl. a. inom socialpolitiken ligger mycket nära den kooperativa ideologin.

Det är skäl att anta, att i synnerhet i framtiden kommer olika slags kooperativa lösningar att öka. Framhävandet av autonoma lösningar och kontroll över livet leder till ett behov av att undersöka utvecklandet av medverkandesystemen. Den kooperativa verksamheten har traditionellt varit en mellanform mellan den kollektiva (t. ex. den offentliga sektorn)

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

och den privata produktionen. På internationellt plan, bl. a. inom ILO och OECD, har forskningen inom området mellan den privata och den offentliga sektorn blivit av allt större betydelse. Den kooperativa forskningen är en integrerad del av denna inriktning.

Med anledning av att de nordiska länderna är likartade och deras forskningsresurser smala, är det välgrundat att i synnerhet på nordiskt plan främja den kooperativa forskningen.

Helsingfors den 19 september 1985

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen

Preses

Mika Pantzar

Forskare

Konsumentkooperativa centralförbundet KK r.f.¹:

Kooperationen har såväl i Finland som i de övriga nordiska länderna långa traditioner att vårda sig om. Väsentligt för traditionen har varit att spontant organisera ekonomin så att medlemmarnas livsvillkor förbättras, dvs. genom självhjälp, termen som på nytt kommit på modet. Medlemsförslaget konstaterar helt riktigt att en verksamhet som bygger på självhjälp i sin organisation, sitt beslutsfattande osv. skiljer sig från andra företagsformer.

Medlemsförslaget har rätt också där att den samhälleliga utvecklingen i de nordiska länderna inte kan förstås utan Kooperationen. Till detta kunde tilläggas att detsamma gäller även idag. Kooperationens betydelse enbart för den finska nationalekonomin är avsevärd. Enligt Vesa Laakkons kalkyler år 1974 var Kooperationens andel av BNP då 18% inom partihandeln, 27% inom detaljhandeln, 29% inom bankverksamheten och 9% inom försäkringsbranschen. Siffrorna har förstås något förändrats sedan dess, men det oaktat kan man säga att Kooperationen utgör ett väsentligt inslag i vår nationalekonomi. Detta påstående stöds dessutom av det faktum att enbart den finska konsumentkooperativa verksamheten sysselsätter ca 60000 personer, dvs. 2,4% av den totala arbetskraften. Vidare fäster förslaget uppmärksamhet vid att kooperativa företag också är anmärkningsvärda folkrörelser. I Finland har bl. a. över 1,2 milj. människor anknytning till konsumentkooperationen. Det är svårt att förstå vårt levnadssätt utan en vetenskaplig analys av Kooperationen.

Förenämnda omständigheter motiverar väl det som konstaterats i medlemsförslaget: "Inför framtiden är det angeläget för såväl nordiskt närings-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

liv som för de nordiska samhällena som helhet att Kooperation som företagsform, beslutsform – och idé – ges möjlighet att utvecklas. En av förutsättningarna för det är att det sker en vetenskaplig kunskapsutveckling på området''. Tyvärr måste man konstatera att oaktat Kooperationens stora vikt i våra samhällen är vetenskaplig kunskap om den liten. I Finland har kunskapen till och med minskat. Akademiskt intresse för Kooperationsforskning har nått botten och man till och med befarar att traditionen av Kooperationsforskning, en nödvändig förutsättning för forskningen, hotar att avbrytas.

Kooperationsforskningens nuläge kan inte anses vara till fördel för de nordiska samhällena, från vilken synvinkel man än ser på saken. Därför är det angeläget att förbehållslöst stöda medlemsförslaget för att sätta igång Kooperationsforskning i de nordiska länderna. Även på den punkten kan man vara av samma åsikt att man till en början kunde koncentrera forskningen på konsumentkooperationen. Den här uppfattningen stöds dels av de svårigheter som konsumentkooperationen får möta dels av människornas allt viktigare betydelse som konsumenter.

Helsingfors den 28 oktober 1985

(Ej sign.)

Island

Islands kooperative forbund¹:

— — — skal det meddeles Dem at Forbundet hilser med glede det medlemsforslag om forskningsvirksomhet innen bevegelsen som er fremsatt i Nordisk Råd.

Som rådet er kjent med, fører samvirkebevegelsen sin opprinnelse tilbake til tiltakene til Veverne i Rochdale i Storbritannia, som gikk i gang med detaljhandel på en særlig måte i 1844; men for dette hadde idealister som Robert Owen forsøkt forskjellige muligheter til å redusere sosial urett, forsøk som i de fleste tilfelle løp ut i sanden.

Samvirkebevegelsen på Island begynte med opprettelsen av Samvirkelaget i Þingeyjarsýsla i 1882, men ganske mange årtier før hadde ledende menn i to landkommuner i Þingeyjarsýsla tatt initiativet til opprettelse av kortlivete handelslag som i sin natur ble drevet på samvirkebasis.

Det kan hevdes at de islandske samvirkelagenes fremvekst på mange forskjellige måter har bidratt til endrede handelsmetoder her til lands, både ved å ta importhandelen for enn ellers ut av utenlandske hender og ved

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

selvstendig å søke utenlandske markeder for islandske produkter. Med dette tosidige virkefelt ble ledelsen av handelen ført tidligere inn i landet enn ellers ville ha skjedd, og medlemmene oppnådde også bedre fortjeneste gjennom denne handel.

Det er også riktig å nevne at de islandske samvirkelag som regel er blandede kooperative foreninger – og har her en særstilling, så vidt undertegnede kjenner til –, hvilket betyr at de på samme tid tar seg av allmenn forbrukerhandel og mange slags produktsalg for medlemmene og da særlig bønder.

Da det er tale om livsanskuelse, fant den islandske samvirkebevegelse det nødvendig å få opprettet en egen utdanningsinstitusjon hvor det skulle undervises både i handels- og samfunnsfag, og i 1918 ble Samvirkeskolen opprettet, som visstnok er den eldste institusjon i sitt slag i verden. Den har siden vært i stadig drift og i samme ånd, og kooperasjonens folk er også interessert i opprettelse av en lærestol i kooperasjonsfag ved Islands universitet, noe Forbundets årsmøte har vedtatt en resolusjon om. Denne tanke er i medlemsforslagets ånd, for dermed ville det være mulig å foreta en vitenskapelig vurdering av samvirkebevegelsens betydning og i tilknytning til dette å få kooperasjonsfaglig undervisning av yngre elever – som særlig fag innen sosiologien.

Det er her unødvendig å behandle samvirkebevegelsens særpreg, men vedlagt sendes Dem til informasjon Forbundets vedtekter og likeså samvirkebevegelsens program som ble vedtatt på Forbundets årsmøte sommeren 1982 etter grundig behandling hos medlemmene i alle Forbunds-samvirkelag i landet. Det er riktig å henlede Deres oppmerksomhet på to punkter i dette program: "Samvirketanken er en livsanskuelse som respekterer alles like rett til føde og åndelig modning. Samvirkebevegelsen bygger på fellesskapsfølelsen og holder menneskekjærlighet og rettferd i ære. Det er samvirkelagenes mål at de oppgaver som krever felles innsats, blir løst i fellesskap, og at man dermed underbygger sin egen velferd og samtidig også andres kår."

Og til slutt i programmet heter det:

"Samvirkebevegelsen anser ingen samfunnsoppgave for seg uvedkommende hvis den kan løses på demokratisk måte og overensstemmende med ånden i samvirkebevegelsens prinsipper."

Dersom medlemsforslaget i Nordisk Råd formår å utvikle bedre forståelse for samvirkebevegelsens virksomhet, vil dette resultat være til fordel for alle nordiske land og også for andre land som ville ha nytte av samhjelp og likerett.

Reykjavík, 28. oktober 1985

Kjartan P. Kjartansson

Adm. direktør
Undervisnings- og samvirkelagsavdelingen

Norge**Forbruker- og administrasjonsdepartementet:**

Spørsmålet om kooperativ forskning har vært drøftet i Nordisk embetsmannskomite for forbrukerspørsmål i Nordisk Ministerråd. Hverken ut fra det nordiske samarbeidsprogrammet eller ut fra forbrukerpolitiske hensyn var det behov for å prioritere forskning innen den kooperative sektor spesielt.

Grunnen er at det allerede er i gang prosjektvirksomhet og dels også er opprettet institusjoner som dekker temaområdet. De kooperative organisasjonene f. eks. innen varehandelen, er også økonomisk så godt utbygget i de nordiske land at de for egen del kan finansiere aktuelle forskningsoppgaver. Dette kan f. eks. skje i samarbeid med forskningsråd og uavhengige fagmiljøer.

For øvrig viser vi til vedlagte rapport om forbrukersamvirke fra Fondet for markeds- og distribusjonsforskning og Norsk institutt for by- og regionsforskning¹.

Oslo, 30. oktober 1985

Didrik Dyrnes

John Arne Gulliks

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

På norsk side er det lagt opp til visse prioriteringer av forskningsområder innen den kooperative sektor, med sikte på å styrke oppbyggingen av en tilfredsstillende grunnkompetanse og infrastruktur for virksomheten. Innenfor disse hovedområder vil det bli gjennomført forskningsprogrammer bl. a. basert på samarbeid mellom forskningsrådene, næringslivet og andre berørte parter.

Et av hovedinnsatsområdene "Ledelse, organisasjon og styring" omfatter forskning om offentlig planlegging og styring. Målet er bedre administrasjon, organisasjon og ledelse innen den offentlige og private sektor.

Prioriteringen mellom prosjekter og finansiering av disse faller inn under

¹ *Här ej tryckt.*

forskningsrådenes ansvarsområde. I dette tilfellet vil Norges Allmennvitenskapelige Forskningsråd (NAVF) og Rådet for forskning og samfunnsplanlegging (RFSP) være de aktuelle rådene.

Oslo, 6. november 1985

Etter fullmakt

Olav Nyhamar
Byråsjef

Hans Berg
Førstekonsulent

Universitetet i Oslo:

Brevet med bilag har vært forelagt for Det samfunnsvitenskapelige fakultet, som i vedlagte brev av 18. oktober med bilag har oversendt uttalelser fra Sosialøkonomisk institutt, Instituttet for sosiologi og Institutt for statsvitenskap.

Universitetsdirektøren henholder seg til det som er uttalt i de nevnte dokumenter.

Oslo, 29. oktober 1985

Olav M. Trovik

Kari Høgevold

Universitetet i Oslo, Sosialøkonomisk institutt:

Vi vil innledningsvis kort beskrive den forskningsvirksomhet som er drevet om samvirke ved Sosialøkonomisk institutt de senere år.

Av Det Kongelige Selskap for Norges Vel ble Sosialøkonomisk institutt tildelt et stipend for forskning i samvirke i perioden 1/7-1963 til 31/11-1977. Stipendiet var besatt i perioden 1/8-1971 til 30/6-1972 av Carl-Erik Schulz, i perioden 1/2-1973 til 31/1-1976 av Didrik Arup Seip og i perioden 1/10-1976 til 31/8-1977 av Tore Sager.

I tillegg til den forskning om samvirke som ble utført av disse stipendiatene er det ved instituttet utgitt andre arbeider som drøfter funksjonsmåten ved samvirkeforetak og ved andre organisasjonsformer som har felles trekk med samvirke. En liste over slike arbeider som er utført ved instituttet av stipendiatene og av andre medarbeidere er gitt i vedlegg (*se nedan*).

Sosialøkonomisk institutt mener det er en viktig forskningsoppgave å utrede virkemåter ved alternative organisasjonsformer i en økonomi. Slik medlemsforslag A 716/e er utformet virker det imidlertid etter instituttets

oppfatning for snevert rettet mot nedarvete organisasjonsformer. I tillegg til å studere spesielle eksisterende organisasjonsformer er det viktig at en også studerer andre former for organisering av økonomisk virksomhet. Blant de alternativene som bør drøftes inngår både tradisjonell kooperasjon og mer uprøvete former, f.eks. ulike typer av utbyttedeling mellom ansatte i en virksomhet.

Instituttets konklusjon er derfor at tiltak som kan bidra til økt forskning om funksjonsmåter for alternative økonomiske systemer vil være nyttig. Instituttet mener at man ikke på forhånd i særlig grad bør innsnevre det sett av systemer som skal utredes.

Blindern, 19. september 1985

Per Meinich
Instituttbestyrer

BIHANG

Arbeider om samvirke og nærliggende problemfelt av medarbeidere ved Sosialøkonomisk institutt

Karl Ove Moene (1982): Arbeiderstyrte og kapitalstyrte bedrifter: Noen forskjeller i intern tilpasning, Nordisk Tidsskrift for Politisk Økonomi, 13/82

Karl Ove Moene (1985): Medarbeider-eie eller sterke fagforeninger – En teoretisk analyse. Memorandum fra Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo, 12. mars 1985. (Kommer i Statsøkonomisk Tidsskrift høsten 85.)

Karl Ove Moene (1985): On Weitzman's "recession resistant" employee compensation arrangements. Memorandum from Department of Economics, University of Oslo, 15. Feb. 1985. (Kommer i Economics Letters, høsten 1985.) (Skrevet sammen med Tone Ognedal.)

Karl Ove Moene (1985): Utbyttedeling. Kommer i første nummer av Nytt Norsk Tidsskrift, høsten 1985.

Karl Ove Moene (1985): Eierstruktur og sysselsetting. Kommer i FAFO-rapport høsten 1985.

Tone Ognedal (1985): Arbeiderstyrte bedrifter og økonomisk ulikevekt. Kommer som memorandum fra Sosialøkonomisk institutt høsten 1985.

Tore Sager: Bibliography on cooperative economics 1920–1975. 3700 referanser. Det Kongelige Selskap for Norges Vel 1978.

Carl-Erik Schulz: Forbrukersamvirkets prisfastsetting og funksjon i markedet. Melding nr. 34. Institutt for driftslære og landbruksøkonomi. Norges Landbrukshøgskole Ås. NLH. 1974.

Didrik Seip: Opplegg til et arbeid om samvirketeori (II). Arbeidsnotat 14/3-1975.

Didrik Seip: Teorien for prisdiskriminering og salgssamvirke. Arbeidsnotat 20/3-1976.

Didrik Seip: Flertallsbeslutninger og økonomisk tilpasning i samvirkelag. Arbeidsnotat 21/3-1976.

Jan Serck-Hanssen: Strategiske typer i norsk næringsliv. Universitetsforlaget, Oslo 1979.

Universitetet i Oslo, Instituttet for sosiologi:

Instituttet for sosiologi hilser med glede forslaget. Vi er helt enig i forslagetets diagnose der det heter at "forskningsinstitusjonene om kooperasjon er ... få og saknar langsiktig struktur", noe som leder til en meget uheldig "kunnskapsbrist" om kooperative emner. Det er dessverre sant at det er mulig å gjennomgå grunnutdanning i samfunnsvitenskap uten å få vite hva kooperasjon innebærer.

Vi er bare tildels enig hva angår den påpekte "brist på handlings- og lærerkompetens". Ved ISO har 3-4 stabsmedlemmer lenge arbeidet med kooperasjonsforskning og to har publisert større rapporter.¹ Delelmene har vært bolig-, forbruks- og fiskeri-kooperasjon, til dels også arbeidskooperasjon. Her fins altså en kjerne av ekspertise som selvsagt gjerne kunne styrkes ytterligere. Men man trenger ikke i vårt miljø bygge som om fra grunnen av.

Vansken ligger mer i at kooperasjon bare er ett blant mange mulige emner for stabens forskning. Her ligger både en begrensning og en utfordring: Med innsats av støttemidler kan de kooperative forskning-prosjektvalg få økende oppslutning. Det eksisterende kompetansegrunnlag vil styrkes. Man vil – som ønsket – bidra til at kooperativ forskningsinnsats øker – og oppnår mer langsiktig struktur.

Et mål for slik langsiktig forskning bør være bred utvikling av kooperativ teori, ved siden av ny datainnsamling. Et større antall samfunnsvitenskapelige klassikere – økonomer, statsvitere, sosiologer – har bidratt til dette: Marshall, Gide, Cole, men også Tønnies, Mauss, Lipset m.fl. I kontakt med kolleger i inn- og utland regner vi med å kunne yte bidrag på det teoretiske feltet – lettere og raskere dersom støttemidler stilles til rådighet.

¹Grønmo, Rose, Stø: *Forbrukningsamvirket – samfunnsvitenskapelige perspektiver og problemråder*, Oslo, FMDF 1984. Otnes: *Fiskarsamvirket i Finnmark*, Oslo, ISO/NIBR 1980.

Stabsmedlemmer har deltatt i Selskapet Norges Vels norske og nordiske møtevirksomhet for kooperasjonsforskere og også på annen måte holdt kontakt med kolleger på feltet innen- og utenlands.

Vi er kjent med at også andre SV-institutter er interessert i kooperasjonsforskning. Vi oppfordrer SV-fakultetet til å bidra til koordinering av instituttene innsats innen og evt. i tillegg til det foreslåtte program. En kooperasjonsforskning bør også praktisere kooperasjon.

Til slutt i medlemsforslaget heter det at Nordisk Råd og Ministerråd – "i samråd med nära berörda organisationer" utarbeider et forskningsprogram. Nær kontakt og samarbeid med kooperasjonens organisasjoner er en selvfølge. Men det er også en velvalgt struktur å la Råd og Ministerråd stå mellom organisasjoner og forskningsprogram. Forskningens uavhengighet må ikke kunne trekkes i tvil. Som vår prof. Lysgaard sier: "Man skal kunne bestille forskning men ikke forhåndsbestille forsknings-*resultater*." Det siste ønsker organisasjonene utvilsomt ikke. Vi bare understreker verdien av at forskningsinnsatsens faglige uavhengighet eksplisitt kommer til uttrykk.

Blindern, 7. oktober 1985

Per Otnes

Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap:

Forslaget understreker kooperasjonens brede betydning i de nordiske land, både på produsent – så vel som på forbrukersiden. Samtidig påpeker forslaget at det finnes et forholdsvis svakt kunnskaps- og forskningsgrunnlag omkring mange sentrale problemstillinger som berører kooperative virksomheter. Ifølge forslaget har mangelen på kunnskap og forskning en rekke uheldige konsekvenser.

På denne bakgrunn fremmes det et forslag med tre hovedelementer: (1) at det utarbeides et nordisk forskningsprogram om kooperasjon; (2) at et felles nordisk forskningsprosjekt rettet mot forbrukerkooperasjon igangsettes og delfinansieres innen rådets tilgjengelige midler; og (3) at de nordiske landene arbeider for å skape utdanningsmuligheter som belyser både produsent- og forbrukerkooperasjon.

Forslag til uttalelse:

Institutt for statsvitenskap stiller seg positivt til forslaget om en økt nordisk forskningsinnsats vedrørende kooperasjon. Instituttet anser det som særskilt betydningsfullt å få satt i gang forskning omkring kooperasjon innen flere sektorer, spesielt med hensyn til forbrukersamvirke, og på

tvers av landegrenser. Spenningsmomentene mellom kooperasjonens demokratiske styringsprinsipper og andre betraktninger reiser sentrale spørsmål i forhold til tradisjonelle statsvitenskapelige temaer. Forøvrig antar Institutt for statsvitenskap at flere miljøer vil dra nytte av en forskningsinnsats av typen medlemsforslaget etterlyser.

Blindern, 19. september 1985

Larry Rose

Norges handelshøyskole:

Forslaget har vært forelagt *Institutt for markedsøkonomi* som har gitt følgende uttalelse:

En systematisk forskning om de kooperative bevegelser og deres samfunnsmessige bidrag i de nordiske land mener vi vil være av stor verdi. De endringer som de seneste ti-år har funnet sted innenfor de kooperative organisasjoner i Norden har imidlertid ført til at de har fått en viss konkurranse fra alternative kooperative virksomheter som arbeider etter delvis andre prinsipper. Av disse grunner kan det være viktig at perspektivet utvides til generelt å omfatte administrative og markedsøkonomiske aspekter ved samvirke mellom flere ellers selvstendige økonomiske enheter. Det vil høyst sannsynlig gi et bedre teoretisk fundament for forskning om kooperasjon i sin allminnelighet.

Ved Norges handelshøyskole har det siste år, i et riktignok beskjedent omfang, vært gjennomført prinsippstudier av såkalt assosiativt samvirke, utformet på et grunnlag som avviker fra de tradisjonelle kooperative retningslinjer. Disse bidrag har i det minste vist at det kan være av verdi å se på alternative organisasjonsformer både for å løse konkrete problemer og for å få en bedre forståelse av kooperative organisasjoner og deres virksomhet.

Høyskolen slutter seg til uttalelsen.

Bergen-Sandviken, 18. oktober 1985

Sigismund Koester

Direktør

Institutt for landbruksøkonomi:

---

1. Instituttets forhold til nordisk kooperativ forskning.

Det har vært drevet en relativt omfattende kooperativ forskning ved Institutt for landbruksøkonomi de siste 4–5 årene. Denne forskningsvirksomheten har vært knyttet til forskningsprogrammet "Landbrukssamvirket i samfunnet". Dette er et 5-årig program som avsluttes i løpet av 1986. Programmet er finansiert av Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd og de landbrukskooperative organisasjonene. Forskningsprogrammet er administrert av NLVF. De faglige lederne er forsker Kjell Aksnes/NLVF og professor Per Ove Røkholt/Inst. for landbruksøkonomi. I forbindelse med forskningsprogrammet er det utviklet et relativt omfattende samarbeid med forskere i andre nordiske land. Samarbeidet er for en stor del mulig gjort ved økonomisk bistand fra Nordisk Råd. Erfaringene fra det nordiske samarbeidet kan kort oppsummeres slik.

a. Generelt sett har samarbeidet vært meget fruktbart. Det har lyktes å organisere samarbeidet på en rimelig effektiv måte. Dette har gjort det mulig å utarbeide flere fellesnordiske forskningsrapporter.

b. Det er skapt et meget verdifullt kontaktnett både til forskningsmiljøer og kooperative organisasjoner. Samarbeidet har en klar tverrfaglig og tverrbransjelig karakter.

c. Usikkerhet m. h. t. finansiering og ustabilitet i de aktuelle forskningsmiljøene har gjort en mer langsiktig planlegging vanskelig.

2. Medlemsforslaget fra Nordisk Råd.

a. Det er i løpet av de siste 5–10 årene blitt utviklet betydelig forskningskompetanse i Norden når det gjelder det kooperative området. Det er også blitt en sterkt økende faglig interesse i mange forskningsmiljøer. Den faglige bredden er stor.

Det skulle derfor være tilstrekkelig faglig kompetanse og interesse til å forsvare at det blir etablert et nordisk program.

b. Det er vårt inntrykk at de kooperative organisasjonenes interesse for kooperativ forskning har vært økende.

c. Faglig sett vil et kooperativt forskningsprogram i Norden være av stor interesse. Forskningsfronten inneholder en rekke meget spennende problemstillinger. Det faglige grunnlaget er nå så solid at det skulle være mulig å gjennomføre en effektiv forskning.

d. Spørsmålet om undervisning/opplæring henger nært sammen med forskningen. Det forsknings- og kunnskapsmessige grunnlaget i dag skulle være tilstrekkelig til at undervisningsmaterieell kan utvikles. Det er imidlertid ønskelig at kunnskapsgrunnlaget styrkes.

e. Noen av de viktigste problemene som må løses i forbindelse med et nordisk forskningsprogram er:

- Etablering av et effektivt organisasjonssystem
- Stabilisering av de forskningsmiljøene som driver kooperativ forskning

– Skape arbeidsvilkår som gjør at de personene som driver med kooperativ forskning ikke forlater fagområdet, og at nye rekrutteres inn.

De miljøene som i dag er etablert på området er meget ``sårbare``. Faren for at mange av de som nå driver med kooperativ forskning forlater dette fagfeltet er stor i de nordiske landa.

Ås, 23. september 1985

Per Ove Røkholt

Det kgl. selskap for Norges vel:

Det omtalte medlemsforslag er både interessant og viktig. Samvirke har vært og er en viktig organisasjonsform innen norsk næringsliv. Spesielt sterkt står samvirke innen dagligvarehandel, landbruk, fiskeri og boligbygging/forvaltning.

De svenske erfaringer om folks generelle kunnskaper om samvirke, forskningsaktiviteter og samvirkets plass i utdanningssystemet er, etter våre erfaringer, også dekkende for norske forhold.

Det Kgl. Selskap for Norges Vel (SNV) har vært engasjert i å stimulere til bruk av samvirkeformen i næringsorganisering alt fra de første samvirkeforetakene innen landbruk på 1850 tallet. Arbeidet har vært konsentrert om opplysningsvirksomhet og stimuleringstiltak.

Innen arbeidsområdet samvirke har SNV et eget rådgivende organ, Samvirkeutvalget. Her sitter nøkkelpersoner fra norsk samvirkebevegelse. Arbeidsoppgavene har de senere år vært konsentrert rundt støtte og stimuleringstiltak for samvirkeforskning/samvirkeundervisning samt generell opplysningsvirksomhet om samvirke. Nyere former for samvirke står også på arbeidsprogrammet. Samvirkeutvalget er møteplass for de fire store samvirkegrupperingene i Norge:

- landbrukssamvirke
- forbrukersamvirke
- fiskersamvirke
- boligsamvirke

Totalt medlemsantall for disse 4 grupperingene er ca. 1,4 mill. medlemmer. Medlemstallet understreker betydningen av og interessen for samvirke i det norske samfunn. I tillegg til de mer etablerte former for samvirke, som for eks. de fire grupperingene ovenfor representerer, finnes det på bygdene en mengde lokale lag av høgst forskjellig karakter og formål, men som alle må regnes med under begrepet samvirkelag. Eksempler på slike lag er regnskapslag, vannverk, vaskerilag, fellesfjøs, felles-seter, almenninger, maskinlag, maskinringer, driftslag, velforeninger, kornsiloer,

møller, transportlag, salgslag for industrivarer, produksjons- og salgslag blant grunneiere med tanke på turisme, osv. På mange områder har disse lokale lagene stor økonomisk og sosial betydning.

For samvirkets videre vekst og utvikling er det viktig at kunnskapsoppbyggingen rundt samvirke blir mer systematisk. Forskning står sentralt i all kunnskapsoppbygging og tiden er nå inne for at forskningen bør ta for seg samvirke på en mye bredere basis enn hittil. Forskningsaktivitetene på området bør stå i relasjon til samvirkets betydning i samfunnet. Det samme gjelder for samvirkets plass i vårt utdanningssystem.

SNV er også engasjert i samvirkeprosjekter i utviklingsland. Våre kunnskaper om hvordan samvirke fungerer i vår del av verden, er utgangspunktet for denne aktiviteten. Men i dette arbeidet kjenner en behovet for mer nøyaktige kunnskaper om hvordan våre egne samvirkeorganisasjoner fungerer. Her er et problem økt forskning kan hjelpe oss å løse. Erfaringer fra organisering av samvirketiltak i u-land er også mangelvare. Behovet for forskning på dette området er derfor stort og bør prioriteres høyere enn i dag. Dette på bakgrunn av at samvirke har vist seg i mange tilfeller, å være en god måte å organisere næringsaktiviteter i u-land på.

Det er nå viktig å støtte opp under de få forskningsmiljøer som arbeider med samvirke spørsmål i Norden, og vi forutsetter i denne forbindelse at den nordiske støtte til felles landbruks-kooperativ forskning vidreføres.

Vi ser på det foreliggende medlemsforslag som et svært positivt initiativ. Et forslag vi håper vil bli fulgt opp, slik at det kan bidra til å styrke samvirkeforskningen både i de enkelte nordiske land og som et felles nordisk forskningsobjekt.

Vi går ut fra at de gode erfaringer som er vunnet i forbindelse med det felles-nordiske forskningsprogram når det gjelder landbruks-samvirke blir tatt vare på og bygget videre på i forbindelse med en utvidelse til forbrukersamvirket. Etter vår oppfatning vil det være en fordel om en kunne organisere et samarbeid mellom de forskerne som engasjeres på de ulike kooperative områder, gjerne i form av en eller annen form for paraplyorganisasjon. Selve organisasjonsformen er imidlertid ikke det vesentligste, men at de forskere som arbeider på de ulike områder får en god og konstruktiv kontakt med hverandre. Det er tross alt svært likeartede problemer innen de ulike kooperative områder.

Saken er drøftet med Norges bondelag/Landbrukssamvirkets felleskontor som har gått gjennom uttalelsen og slutter seg til de formuleringer som her er brukt. Saken har også vært drøftet med Norges kooperative landsforening som i tillegg sender egen uttalelse.

Skjetten, 11. oktober 1985

Det Kgl. selskap for Norges vel

Kristian Kaus

Arne D. Lønning

Norges kooperative landsforening (NKL):

Det har i de senere år blitt lagt et godt grunnlag i Norden for forskning innen den kooperative sektor. Historisk forskning på området har foregått i mange år, mens samfunnsvitenskapelig forskning er av nyere dato. I Norge har NKL i de senere år blant annet samarbeidet med Fondet for Markeds- og Distribusjonsforskning. NKL har støttet arbeidet med den rapport som ble utgitt i 1984 under tittelen "Forbrukersamvirket – Samfunnsvitenskapelige perspektiver og problemområder". Utgivere var Fondet og Norsk Institutt for By- og Regionforskning.

I Sverige finnes det et eget utredningsorgan Kooperativa Institutet. I Danmark er forskningen i stor grad konsentrert om Syd Jydsk Universitet. I Finland er det Universitetet i Helsinki som har kommet lengst med forskningsarbeidet.

De institusjoner som er nevnt foran har dannet en nordisk forskergruppe. Denne gruppen har kommet til at det bør utvikles et felles nordisk prosjekt omkring medlemmenes rolle og plassering i de forbrukerkooperative organisasjoner. Spørsmålet om medlemsraderett sett i forhold til økonomisk virksomhet og demokratisk kontroll, vil stå sentralt i et slikt prosjekt. Såvidt vi har brakt i erfaring er dette planleggingsarbeidet kostnadsberegnet til kr 140 000. NKL har tidligere gitt uttrykk for sterk interesse for at prosjektet blir en realitet.

I Norge samarbeider de kooperative organisasjoner gjennom Samvirkeutvalget i Selskapet for Norges Vel. Utvalget har på forskjellig måte tatt initiativ til å stimulere til kooperativ forskning. Som et eksempel kan nevnes det kontaktmøte som ble holdt i mars i år mellom forskere og samvirkeorganisasjoner.

Medlemsforslaget som er reist i Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd å:

1. Utarbeide et nordisk forskningsprogram for kooperasjonen
2. Åpne muligheter for delfinansiering av samnordiske forskningsprosjekter med vekt på forbrukerkooperativ virksomhet.
3. Medvirke til stimulering av både forslag og utdanning innen såvel produsent som forbrukerkooperativ virksomhet.

NKL er av naturlige årsaker først og fremst opptatt av pkt. 2 i forslaget – nemlig at Nordisk Ministerråd anbefaler å:

"Åpne muligheter for delfinansiering av samnordiske forskningsprosjekter med vekt på forbrukerkooperativ virksomhet."

NKL forstår dette punkt slik at det her vel i første rekke tenkes på det forprosjekt som er antatt foran. Dette forprosjekt er kostnadsberegnet til 140 000 NOK. NKL er villig til å delta i denne delfinansiering med et

rimelig beløp. Vi håper den sum Ministerrådet kan bidra med kanaliseres til den nordiske forskergruppe.

Oslo, 4. oktober 1985

Norges kooperative landsforening

Magne Bølviken

Stein Halvorsen

Den kooperative tarifforening:

Denne sak har vært nøye behandlet i vår organisasjon, som er arbeidsgiverforening for bedriftene innen Norsk forbrukerkooperasjon.

Den Kooperative tarifforening støtter fullt ut det foreliggende forslag om forskning på det kooperative område på nordisk plan.

Dette har til i dag vært et forsømt område på basis av felles nordisk innsats, og vi hilser med glede det opplegg og de rammer som er lagt for foreliggende forskning.

Oslo, 8. oktober 1985

Den kooperative tarifforening

Lorang Berg

Sverige

Konsumentverket:

Konsumentverket anser att Nordiska ministerrådet bör kunna stödja projekt i anslutning till ett konsumentkooperativt forskningsprogram. Enligt vår uppfattning bör det emellertid inte ankomma på ministerrådet att utarbete ett sådant forskningsprogram. Däremot kan konkreta förslag till konsumentkooperativa projekt mycket väl delfinansieras via medel från Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK). Dessa måste emellertid prövas i vanlig ordning och således ställas mot angelägenhetsgraden av andra projektområden.

Konsumentverket har genom sin representation i NÄK och i NÄK:s allmänna utskott deltagit vid behandlingen av en ansökan om medel för att stimulera konsumentkooperativ forskning (1984). Ämbetsmannakommittén bedömde det inte vara möjligt att påta sig något särskilt ansvar för den kooperativa forskningen. Det uppdrogs emellertid åt styrgruppen för ett

nordiskt seminarium om konsumentinflytande att särskilt överväga i vad mån de aktuella frågorna skulle kunna inrymmas i seminarieprogrammet. Konsumentkooperativa frågor behandlades som en följd härav vid det nordiska forskningsseminariet om "Konsumentinflytande på 80-talet", i augusti 1985. Den nämnda styrgruppen skall söka utforma förslag till fortsatt samnordisk utredning/forskning som rör konsumentinflytande.

Konsumentverket har sedan flera år tillbaka ett utvecklat samarbete med Kooperativa Gillensförbundet liksom med flera konsumentföreningar. För närvarande bedriver verket exempelvis projekt- och utvecklingsarbete tillsammans med konsumentkooperationen som rör butiksråd på landsbygden, åtgärder för att trygga varuförsörjningen i områden där den sista butiken är nedläggningshotad samt försök med en ny kooperativ butiksförm, s. k. självkostnadskonsum. Vi anser att det är ett starkt konsumentpolitiskt intresse att kunskapen om konsumentkooperativ verksamhet fördjupas. Därför är det betydelsefullt att Kooperationen uppmärksammas i forskning samt i undervisning på olika utbildningsnivåer. Inte minst gäller detta de särskilda möjligheter kooperativ verksamhet ger för ett fördjupat konsumentinflytande på produktutveckling och distribution liksom serviceförsörjning.

Stockholm den 30 oktober 1985

Nils Ringstedt

Christina Storey

Forskningsrådsnämnden:

Forskningsrådsnämnden har sedan 1982 en särskild kommitté för kooperationsforskning. Den disponerar detta budgetår 1.2 Mkr; summan kan komma att höjas om de förhandlingar om bidrag som inletts med de kooperativa organisationerna faller väl ut. I den belysning av svensk kooperationsforskning som forskningsrådsnämnden 1984 överlämnade till regeringen påpekades behovet av en systematisk förstärkning av svensk forskning på området. De motiv som framförs i medlemsförslaget till Nordiska rådet överensstämmer väl med FRNs motiv för ökat stöd till kooperationsforskning.

Nordiskt samarbete inom kooperationsforskning pågår redan inom mer eller mindre formella ramar. Ett utökat samarbete skulle befrämja även utvecklingen av kooperationsforskning på nationell nivå.

Forskningsrådsnämnden finner alltså att medlemsförslaget till Nordiska ministerrådet ligger väl i linje med nämndens egen bedömning av behovet

av utvecklad kooperationsforskning och tillstyrker de föreslagna åtgärder-
na.

Stockholm den 31 oktober 1985

För forskningsrådsnämnden

Hans Landberg

Huvudsekreterare

Roger Svensson

Forskningssekreterare

Universitets- och högskoleämbetet:

UHÄ överlämnar och hänvisar till bifogade yttranden från universiteten.

Stockholm den 29 oktober 1985

På UHÄ:s vägnar

Olof Moll

Helena Streiffert

Stockholms universitet, statsvetenskapliga institutionen:

Det framhålles i medlemsförslaget att forskningsinsatserna om kooperationen är få och saknar långsiktig struktur. Omdömet baserar sig bland annat på den genomgång av svensk kooperationsforskning som gjorts av en kommitté för kooperationsforskning inom FRN. Min bedömning i min egenskap av ordförande för denna kommitté är inte riktigt densamma som förslagsställarnas. Jag delar deras uppfattning att forskning kring kooperationen på ett beklagligt sätt varit försummad i flera decennier i Sverige men i motsats till vad som framhålles i medlemsförslaget vill jag dock understryka att det nu under 80-talet faktiskt redan skett ett ökat intresse för denna typ av forskning. Grupper med ambitioner att långsiktigt engagera sig i forskning kring kooperation har sålunda uppstått i landet; ytterligare medel för forskning kring kooperation har anslagits.

Naturligtvis är det, såsom framhålles i medlemsförslaget, av värde för såväl nordiskt näringsliv som för de nordiska samhällena att kooperation som företags- och beslutsform ges möjlighet att utvecklas. Naturligtvis är

det också riktigt att säga att en förutsättning för att så skall kunna ske är en vetenskaplig kunskapsutveckling på området.

Medlemsförslaget utmynnar i tre önskemål. Ett är att det utarbetas ett nordiskt program för forskning kring kooperativering. Jag har litet svårt att förstå vad ett sådant program skall innehålla. I den mån avsikten är att låta Nordiska ministerrådet i samråd med berörda organisationer i detalj fixera områden, problem m. m. som det bör forskas kring ber jag att få avstyrka förslaget. I den mån det mera syftar till att stimulera aktiva kooperativeringforskare i de olika nordiska länderna att anlägga samnordiska perspektiv på sin forskning är det utmärkt. I forskning kring kooperativering, liksom forskning kring många andra problemområden i samhället, försummas ofta en komparativ nordisk dimension.

Ett andra önskemål är att inom ramen för tillgängliga projektmedel bereda utrymme för delfinansiering av samnordiska forskningsprojekt med inriktning på konsumentkooperativa frågor. Ej heller detta önskemål framstår kanske som alldeles klart. Det är tydligen inte fråga om att äska mer medel för kooperativeringforskning men väl att få garantier för att forskning kring konsumentkooperativering med ett nordiskt komparativt perspektiv också kan komma till stånd. Självfallet är det angeläget att sådan forskning kommer till stånd och det torde inte heller, med de prioriteringsregler som nu gäller, vara omöjligt att få en finansiering av sådan forskning till stånd om det finns kvalitativt goda ansökningar.

Slutligen framhålls önskemål om att Nordiska ministerrådet medverkar till att främja förslag och utbildning rörande såväl producent- som konsumentkooperativ verksamhet. Förslaget tillstyrks.

Stockholm den 14 oktober 1985

Olof Ruin

Professor, prefekt

Stockholms universitet, företagsekonomiska institutionen:

Motionärernas förslag A 716/e om forskningsinsatser inom den kooperativa sektorn är mycket välkommet och kommer lägligt. Det bekräftar att kooperativeringens roll och betydelse för ekonomin återspeglas dåligt i den svenska kooperativeringforskningen samt i utbildningsutbudet på landets högskolor. En av förklaringarna till kooperativeringens marginella plats på högskolorna är bristen på läromedel, vilket i sin tur avspeglar att kooperativeringforskning inte bedrivs systematiskt.

På företagsekonomiska institutionerna i landet är denna situation påtaglig. Ingen högskola för närvarande kan erbjuda en 5-poängs kurs om kooperativa organisationsformer, beslutsfattande m. m. inom ramen för ekonomilinjens, eller ens som enstaka kurs.

Den nordiska jämförande satsningen som motionärerna föreslår i sitt medlemsförslag kan bidra till att rätta till situationen. Systematiska jämförelser blir ett viktigt bidrag till läromedel som i sin tur underlättar kursplanering osv. Det verkar därför vara viktigt att förslaget får Nordiska rådets stöd.

Stockholm den 23 oktober 1985

Jan Erik Gröjer
 Prefekt

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

Uppsala universitet har redan i remissyttrande över Kooperationen i samhället (SOU 1981: 60) uttalat sitt intresse för en förstärkt forskning om Kooperation, och samtidigt påvisat att både forskning och utbildning om Kooperation förekommer i betydligt större utsträckning än vad som framgår av nämnda betänkande. Vad som då sades äger fortfarande giltighet.

Med anledning av FRN:s under 1984 påbörjade genomgång av svensk kooperationsforskning har en inventering gjorts inom Uppsala universitet av pågående verksamhet på området. Planer finns för närvarande på att skapa ett forum för kooperationsforskning inom universitetet.

Universitetet har inget att erinra mot de tre punkterna i medlemsförslagens hemställan.

Uppsala den 1 november 1985

På rektorsämbetets vägnar
Roland Edwardsson

Lunds universitet, företagsekonomiska institutionen:

Företagsekonomiska institutionen anser att beskrivningen är riktig och vill uttala sitt stöd för förslagen. Vid institutionen finns också forskare som är intresserade av att arbeta i denna typ av projekt.

Lund den 15 oktober 1985

Gösta Wijk
 Prefekt

Göteborgs universitet:

– – – Centrum för tvärvetenskap, som tagit del av samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens yttrande, instämmer i detsamma.

Göteborg den 23 oktober 1985

Stig Olof Falk

Göteborgs universitet, företagsekonomiska institutionen:

En genomgång av den tidigare svenska utredningens slutsatser om forskning och högskoleutbildning har gjorts. Inget har därvid framkommit som ändrar de där gjorda slutsatserna. De tycks stämma även för Göteborgs universitet.

Kooperativ forskning är inom fakulteten knuten till ett mycket litet antal personer med ett starkt personligt intresse för området. Endast inom Centrum för tvärvetenskap finns en studiekurs med direkt inriktning på kooperativa frågor (Kooperativa organisationsformer, 10 poäng). Kursansvarig är en företagsekonom (Ove Jobring) och en historiker (K Ottermark). Kursen samfinansieras av universitetet, regionstyrelsen och ett antal kooperativa företag. Även seminarieverksamhet har förekommit i centrumets regi.

Utan att göra någon mer ingående inventering är det tämligen uppenbart att nordisk Kooperation visas ett begränsat intresse inom fakulteten. Där- emot bedömes att u-landskooperation varit föremål för flera projekt inom de ekonomiska institutionerna. Företagsekonomiska institutionen har en forskare med inriktning mot kooperativ organisation och utveckling.

Vidgar man perspektivet till andra universitet finner man, att vid Stockholms universitet har bedrivits en kvalificerad forskning i kooperativa frågor (John Skår m. fl.). Det framkomna resultatet skulle mycket väl kunna användas för att framställa ett för högskoleundervisning lämpat läromedel. Även den tidigare nämnda offentliga utredningen innehåller intressant material om bl. a. konsumentkooperationens ställning inom distributionen.

Fakulteten ställer sig positiv till att medverka i olika projekt som kan belysa den kooperativa verksamheten från flera olika aspekter t. ex. ekonomiska, organisatoriska eller juridiska.

Beträffande det nordiska perspektivet kan erfarenhetsmässigt sägas att utvecklingen i de olika länderna varit relativt olika, vilket möjligen indikerar intressanta komparativa problemställningar, inte minst för statsvetare. Graden av slutenhet, vad avser organisation och värdemiljö, synes också

variera mellan länderna. Detta kan ha påverkat rekrytering och öppenhet för yttre inflytande i negativ riktning, inte minst inom utbildningsområdet. Däremot har samtliga länders Kooperation sedan lång tid tillbaka haft en omfattande intern utbildning. Här torde finnas material för en pedagogiskt inriktad forskning. De kooperativa organisationerna har ofta utomordentliga lokaler för undervisning, vanligen avsedda för intervjugrupper. Åtminstone tidigare höll kanske inte "programvaran" alltid samma standard.

Vad beträffar utbildningssidan så föreligger relativt framskridna planer på ett samarbete mellan företagsekonomiska institutionen och en rad kooperativa företag. Allmänt sett kan sägas, att om Kooperationen publicerar ett intressant material t. ex. om strukturella förändringar inom organisation och distribution, så kommer det med all säkerhet att tas upp i undervisningen både på lägre och högre nivå.

En mer aktiv forskning med inriktning på kooperativa frågeställningar och verksamheter torde förutsätta riktade resursinsatser under längre tid t. ex. av den typ som kommit Stockholms universitet till del. Så vitt känt har utvecklingen där likväl inte lett till någon fast forskartjänst med inriktning på Kooperationen.

Göteborg den 11 oktober 1985

Carl G. Engström
 Prefekt

Umeå universitet, rektorsämbetet:

I ärendet har yttrande inhämtats från samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden. Detta yttrande instämmer rektorsämbetet i och överlämnar härmed.

På rektorsämbetets vägnar

Åke G. Svensson

Roland Lundgren

Umeå universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden delar uppfattningen att det finns behov av ökad forskning om Kooperation. Forskningsinsatserna bör dock inte begränsas till konsument- och lantbrukskooperation. Under senare år har allt större intresse visats för nya former av Kooperation som t. ex. arbets- och samhällskooperation. Även dessa områden bör i större omfattning uppmärksammas av forskningen. Förutom de förslag på lämpliga forskningsområden som nämns bör även forskning om Kooperationens

möjligheter vid lokal och regional utveckling vara ett angeläget område. Under förutsättning att området för insatser utsträcks till att också omfatta Kooperation vid sidan av den etablerade ställer sig samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden positiv till förslaget.

Ärendet har beretts av företagsekonomiska institutionen.

Beslut i ärendet har fattats av dekanus.

Umeå den 21 oktober 1985

För dekanus

Roland Lundgren

Universitetet i Linköping, ekonomiska institutionen:

Internationellt sett har den kooperativa sektorn i den svenska ekonomin en stor relativ omfattning och även faktiskt sett berörs stora delar av vår ekonomi av den verksamhet som olika kooperativa företag och organisationer bedriver. Detta gäller såväl konsument- som producentkooperation och såväl industriproduktion som distribution av varor och detaljhandel. Även inom andra sektorer, t. ex. boendet, betyder den kooperativa verksamheten ekonomiskt sett mycket. På grund av den uppfattning som den kooperativa sektorn har i ekonomin kunde man förvänta sig en motsvarande forskning på området och eftersom arbetstillfällen för akademiker i allt högre grad tillkommer inom den kooperativa sektorn skulle man förvänta sig att en del av den akademiska utbildningen, t. ex. ekonomutbildningen, ägnades åt denna sektor. Som påpekas i medlemsförslaget är dock så ej fallet. Både inom forskning och utbildning har Kooperationen ringa utrymme.

Då antalet kooperationsforskare är litet torde ett nordiskt samarbete när det gäller att utveckla den kooperativa forskningen vara meningsfullt och Ekonomiska institutionen vill därför tillstyrka förslaget om att utarbeta ett nordiskt forskningsprogram för Kooperationen, då framför allt konsumentkooperativ verksamhet. För den lantbrukskooperativa sektorn finns redan ett sådant program som har avsatt viktiga resultat.

Ett samnordiskt forskningsprojekt om konsumentkooperativa frågor är också angeläget. I medlemsförslagets hemställan punkt 2 sägs att ett sådant samnordiskt forskningsprojekt skulle beredas utrymme inom ramen för tillgängliga projektmedel. Denna formulering kan antyda att inga särskilda resurser kommer att ställas till projektets förfogande. På grund av frågans vikt borde särskilda resurser avsättas för finansiering av ett samnordiskt forskningsprojekt med inriktning på konsumentkooperativa frågor.

I och med ovanstående formuleringar tillstyrker också institutionen medlemsförslagets tredje punkt nämligen att Nordiska ministerrådet skulle medverka till att i de nordiska länderna främja forskning (i förslagstexten står främja förslag, men detta måste vara forskning det är frågan om) och utbildning rörande såväl producent- som konsumentkooperativ verksamhet.

Linköping den 11 oktober 1985

För Ekonomiska institutionen

Claes Svensson

Prefekt

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR):

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har tidigare i ett remissyttrande över betänkandet "Kooperationen i samhället" (SOU 1981:60) framhållit vikten av att forskning och undervisning om Kooperationen vid våra universitet och högskolor främjas och tilldelas ökade resurser. Informationen om Kooperationen som idé och företagsform bör likaså förbättras i undervisningen på skilda nivåer.

Denna HSFR:s grundinställning kan även överföras på det nordiska planet, varför rådet stödjer det framlagda förslaget om nordiskt samarbete kring forskning och utbildning om Kooperationen.

Med hänsyn till den resursknapphet som råder, vad gäller forskning inom humaniora och samhällsvetenskap, är det väsentligt att forskning om Kooperationen tar tillvara de samordningsvinster som en gemensam nordisk forskningsplanering kan medföra. HSFR vill dock framhålla att en kraftfull satsning på Kooperationsforskning på nordiskt plan under alla omständigheter kommer att kräva betydande tillskott av ekonomiska resurser.

Stockholm den 22 oktober 1985

För humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet

Pär-Erik Back

Lantbrukarnas riksförbund (LRF):

Kooperativa organisationer utgör väsentliga inslag i den nordiska samhällsbyggnaden. Nordisk konsument- och lantbrukskooperation har också under lång tid tilldragit sig stor uppmärksamhet och betraktats som förebil-

der av kooperatörer i andra delar av världen. Bakom Kooperationens framgång i Norden ligger dels en inhemsk tradition av självhjälp och självstyrelse dels en framgångsrik överföring och tillämpning av internationella exempel och idéer på nordiskt område.

Därtill kommer att kooperativa lösningar tidvis utgjort väsentliga byggstenar vid utformningen av den moderna nordiska välfärdsstaten. Under senare år är det främst utvecklingsländerna, som intresserat sig för den "tredje väg" mellan privatkapitalism och statsocialism, som Kooperationen erbjuder. Den nordiska Kooperationen har också sedan länge ett omfattande utlandsengagemang. Nordens länder har därför anledning att vidareutveckla Kooperationen både som en på demokrati och likaberättigande grundad företagsform med stora potentiella framtidsmöjligheter inom de egna ekonomierna och som alternativ för utvecklingsländerna. I detta perspektiv utgör forskningen en avgörande strategisk resurs.

Trots Kooperationens framgångar och betydelse har den knappast alls rönt någon uppmärksamhet i officiella forsknings- och utbildningssammanhang. Förhållandet är i stort sett detsamma i alla de nordiska länderna och är för Sveriges del bl. a. väl dokumenterat i den statliga kooperationsutredningen, som motionärerna också åberopar. Att viss forskning ändå kommit igång under de senaste tio åren får tillskrivas flera olika faktorer. En drivkraft är att kooperationsutredningen och industridepartementets delegation för arbetskooperation initierat ett antal undersökningar, en annan utgörs av de forskningsfrämjande insatser som gjorts av Kooperativa institutet och en tredje av enskilda forskares intresse.

På det lantbrukskooperativa området existerar sedan slutet av 1970-talet ett samnordiskt projekt, som initierats av Nordiska jordbruksforskarens förening (NJF) och ekonomiskt stötts av Nordiska ministerrådet. Projektet har hittills avsatt arbeten om medlemsaktivitet och medlemsinflytande och om lantbrukskooperationens särprägel och anpassning till de senaste decenniernas genomgripande strukturförändringar. Projektet fortsätter åren 1984–87 med temat "Konkurrens, samarbete och solidaritet inom lantbrukskooperationen i Norden". Erfarenheterna av detta nordiska forskningssamarbete är synnerligen goda och LRF anser det därför angeläget att det fortsätter och utvecklas ytterligare.

I Danmark, Finland och Norge har kooperationsforskningen också noterat ett uppsving under senare år, delvis genom insatser från de kooperativa organisationernas sida. Även i Sverige pågår strävanden att etablera forskning på kooperationsområdet i samarbete mellan staten och Kooperationen. Vidare har det i flera länder bildats sammanslutningar av forskare och forskningsintresserade praktiker på kooperationsområdet. I Sverige tillkom 1981 Föreningen kooperativa studier, som för närvarande har cirka 250 medlemmar och bedriver en ganska omfattande kontakt-, informations- och publiceringsverksamhet. Den har hittills fått efterföljare i Danmark och Finland. Till följd av detta existerar i dag ett kontaktnät av

forskare och forskningsintresserade i Norden, vilket kan utgöra en bas för en satsning av det slag som föreslås i motionen. Det är nämligen väsentligt att också kooperativa organisationer och praktiker engageras om forskningen skall kunna få den nödvändiga förankringen.

När det gäller forskningens innehåll och uppläggning är det viktigt att beakta att förhållandena inom både Kooperationen och Kooperationsforskningen visat sig vara mycket närbesläktade i de nordiska länderna och att en grund för en forskning på nordisk bas därmed föreligger. Därav följer också att alla projekt, som stöds med nordiska medel, inte nödvändigtvis behöver vara samnordiska eftersom forskningsresultat i ett land ofta också äger giltighet i de övriga. Det finns därför stora möjligheter att välja samverkansnivå i relation till projektens inriktning och karaktär.

Som ett tämligen nytt forskningsfält med begränsade personella och ekonomiska resurser har Kooperationsforskningen mycket att vinna på en nordisk kraftsamling, särskilt i ett skede när det gäller att etablera verksamheten. Därför är det också lämpligare att knyta an till den redan befintliga forskningen än att börja med att utarbeta ett centralt program, som det sedan av personella och andra skäl kan bli svårt att fullfölja. Ett forskningsprogram bör utvecklas successivt och vara resultatet av en process med samtliga intressenter inblandade.

Sammanfattningsvis anser LRF utan att ta ställning till motionens enskildheter att en satsning på Kooperationsforskning från Nordiska rådets sida utgör ett väsentligt bidrag både till att vidare utveckla ett internationellt uppmärksammat karaktärsdrag i den nordiska profilen och till att stödja en företagsform, som hittills varit starkt eftersatt i forsknings- och utbildningssammanhang men som av många bedömare anses ha en stor framtida utvecklingspotential. Därtill kommer forskningens betydelse för de nordiska kooperativa insatserna för utvecklingsländerna. För forskningen innebär en nordisk satsning dels ett stimulerande samarbete inom ett område, som på grund av sin ringa storlek nationellt kan hotas av isolering dels möjligheter till arbetsfördelning.

LRF vill dock understryka vikten av att det nordiska forskningssamarbete, som redan existerar på det lantbrukskooperativa området får fortsätta och utvecklas men ser också gärna att Kooperationsforskningen tillförs ytterligare ekonomiska resurser, som tillåter en forskning också inom andra kooperativa områden. LRF motsätter sig däremot att förslaget tas till intäkt för att enbart överföra resurser från lantbrukskooperativ till konsumentkooperativ forskning.

Det är vidare viktigt att nordisk Kooperationsforskning inte underkastas några restriktioner beträffande inriktning och innehåll utan att möjligheter ges till en fri och allsidig verksamhet. Behoven av samordning, konferenser, publicering m. m. bör beaktas och medel reserveras för dessa.

En annan viktig uppgift som naturligt följer av ett forskningssamarbete är att i möjligaste mån samordna framställningen av läromedel i koopera-

tion inom Norden. Det förefaller sannolikt att behoven på det här området till stora delar sammanfaller och att samordningsvinster därför kan göras.

Behovet av ekonomiska resurser för dessa verksamheter är naturligtvis vanskligt att försöka exakt fixera men mycket talar för att ett årligt anslag i storleksordningen 1,5 miljoner skulle kunna avkasta substantiella resultat.

Stockholm den 31 oktober 1985

Lantbrukarnas riksförbund

Thorsten Andersson

Bertil Svenson

Kooperativa institutet:

— — — Bakom detta yttrande står följande organisationer, representerande den konsumentkooperativa sektorn i Sverige: *Folksam*, *Fonus*, *HSB*, *KF*, *OK* och *Riksbyggen*.

1. Det är glädjande att medlemmar i Nordiska rådet från alla fem nordiska länder på detta sätt uppmärksammar kunskapsbildningen om nordisk Kooperation.

Vi vill gärna instämma i förslaget bakgrundsdelar, där förslaget tar fram kooperativa verksamheters betydelse för nordisk ekonomisk och social utveckling. Till det kan vi också lägga den ökade diskussion och praktik som i varierande omfattning förekommer i de nordiska länderna om (nyare) former av kooperativa lösningar och bidrag till ekonomisk/social utveckling. Vi kan vidare notera, att nordisk Kooperation alltid betraktats som en föregångare i internationella kooperativa sammanhang, vilket förhoppningsvis nu också skall kunna gälla den forskningsinriktade kunskapsutvecklingen.

Denna bakgrundsdel kan kompletteras och konkretiseras, men vi vill inte tynga ett yttrande med det. Från institutets sida bidrar vi dock gärna med sådana kompletteringar och konkretiseringar, om Nordiska rådets svenska delegation så önskar.

2. Mot denna bakgrund är det en klar brist, att kunskapsbildning om Kooperation är så eftersatt på våra nordiska universitet och högskolor. Vi har genom institutet kontakter med de flesta forskare och forskningsmiljöer på kooperationsområdet i Norden och kan göra den bedömningen med hög säkerhet. Under senaste decenniet, sedan slutet av 70-talet, kan vi se en tendens till förändring till det bättre — men än så länge är det en osäker inledning.

Detta kan man läsa mer om i framför allt Kjell Aksnes och Bjarne Mögelhøj: "Kooperativ forskning i Norden med huvudvikt på lantbrukskooperationen" (Nordiska ministerrådet 1980), Sigmund Grønmo m. fl.:

”Forbrugersamvirke. Samfunnsvitenskapelige perspektiver og problemområder” (Oslo 1984) och Sven Åke Böök: ”Svensk kooperationsforskning 1974–1984. En översikt av inriktning, utveckling och institutioner med historiska och internationella utblickar” (Kooperativa institutet 1984). Det har också i Sverige konstaterats genom kommittébetänkandet ”Kooperationen i samhället” (SOU 1981:60), den s. k. kooperationsutredningen, som medlemsförslaget citerar.

3. Ingen särskild forskning o. d. är gjord om innebörden och konsekvenserna av denna brist i kunskapsbildningen vid universitet och högskolor. Men man kan med hög sannolikhet sluta sig till, att det finns samband med den långsiktiga opinionsbildningen i och med att lärare, läroboksförfattare, utredare, förvaltningstjänstemän, journalister etc., inte får någon utbildning i kooperativa verksamheter. Det är också sannolikt att detta på olika indirekta sätt kan få betydelse för kooperativa utvecklingsförutsättningar.

För svensk del har Kooperativa institutet närmare undersökt detta i mitten av 70-talet med uppföljningar genom granskningen av läroböcker på grundskola, gymnasieskola och i viss utsträckning på högskolor; Kooperativa institutet: ”Konsumentkooperation i skolan” (1976). Vi har också gått igenom kurser etc. i Kooperation på universitet och högskolor; Christina Storey: ”Högskoleutbildning i Kooperation” (Kooperativa institutet 1984:2). Observationerna är entydiga: Det kooperativa innehållet saknades i relevanta läroböcker och en elev kunde på 70-talet passera hela skolsystemet utan att höra talas om Kooperation. Det är också uppenbart att de kurser etc. i Kooperation som funnits och finns vid universitet och högskolor så gott som uteslutande har forskare med kooperativ inriktning som initiativtagare och ansvariga.

Enligt våra nordiska kontakter genom institutet är situationen likartad i de nordiska länderna. Dvs. vi kan konstatera, vilket också medlemsförslaget gör, att nordiska invånare och nordiska kooperativt engagerade i den samhälleliga utbildningen inte får mycken kunskap om kooperativa verksamheter, deras utveckling och deras möjligheter. Dessutom finns risken, att erfarenheter och kunskaper från andra verksamhetsformer också tenderar att tillämpas på kooperativa verksamhetsformer genom t. ex. opinionsbildningen, utbildningen, lagstiftningen och myndighetsutövningen.

I den svenska kooperationsutredningen har detta karakteriserats som en del i bristen på likvärdiga utvecklingsförutsättningar för kooperativa verksamheter. Säkerligen kan denna svenska karakteristisk utvidgas till att gälla hela Norden.

4. För närvarande finns som sagt en inledande tendens till ökad forskning och högre utbildning om kooperativ verksamhet i de nordiska länderna, se särskilt Sven Åke Böök: ”Svensk kooperationsforskning ... utblickar” kap. 6. Men det är en inledning som behöver insatser för stabilitet och kontinuitet för att bli bestående, bl. a. genom nordiskt samar-

bete. (Om svenska delegationen vill veta mer om svensk kooperationsforskning och dess främjandesystem, så kan vi ge mer underlag genom institutet.)

Betydelsen av det nordiska samarbetet för kunskapsutvecklingen om kooperativa verksamheter är, som vi ser det, framför allt följande:

- Kooperationsforskningen (och den högre utbildningen) i resp. land kommer under överskådlig tid vara av alltför ringa omfattning och ha en alltför smal bas för att kunna täcka hela forskningsområdet. (Se närmare om delar av forskningsområdet i Sven Åke Böök m. fl.: "Kooperativ forskning och utveckling" – Kooperativa institutets småskrifter 1981 – och "Kooperativa forskningsfronter" – Kooperativa institutet 1984.) I stället är det nödvändigt att vidga denna omfattning och bas med hjälp av en viss arbetsfördelning, specialisering etc. inom området på nordisk nivå.
- Liksom annan forskning mår kooperationsforskningen kvalitativt sett väl av utbyte över landgränser. Det komparativa inslaget i forskningen och det forskningsmässiga utbytet är väsentligt också för att bättre förstå det egna landets kooperativa utveckling.
- Troligen kommer kooperationsforskningen alltid att arbeta med knappa resurser i förhållande till behoven. Det är då väsentligt att resurserna kan användas mer effektivt genom t. ex. samarbete i publicering, information, konferensarrangemang, gästforskare, översättningar etc.
- Ett nordiskt perspektiv kan föras in, som framför allt har betydelse i de mer tillämpnings- och framtidsinriktade delarna i forskning, utveckling och utbildning.

Mycket av detta kan anföras för all kunskapsutveckling inom resp. land. För kooperationsforskningens del är det särskilt viktigt, eftersom denna än så länge befinner sig i de inledande stadierna och har mycket att vinna på samarbete över landgränserna. Det finns också säkerligen speciellt goda förutsättningar för sådant samarbete på detta område, eftersom de kooperativa organisationerna (objektet för forskningsinsatserna) sedan gammalt har olika former av samverkan.

5. De tre delarna i medlemsförslagets hemställan är alla angelägna för den fortsatta utvecklingen på kunskapsbildningen, både inom resp. land och på nordisk nivå. Vi vill gärna allmänt instämma i dessa kompletterat med speciella synpunkter i avsnitten 6–8.

6. Det är bra att medlemsförslaget vill knyta kunskapsutvecklingen till ett nordiskt forskningsprogram. Ett sådant kan läggas upp på olika sätt, vilket visats i bl. a. resonemangen i anslutning till det lantbrukskooperativa programmet och de inledande diskussionerna om ett mer konsumentkooperativt program. Från våra erfarenheter och kontakter genom institutet vill vi i detta skede av processen understryka följande i ett programsammanhang:

- Ett nordiskt forskningsprogram bör omfatta alla kooperationsformer och ha begreppet "kooperativ verksamhet" som gemensam nämnare. Utan tvekan finns gemensamma frågor i olika kooperationsformer för kunskapsutvecklingen, som bör tas tillvara – samtidigt som det också finns särskiljande frågor. På det lantbrukskooperativa området har det nordiska forskningssamarbetet kommit längre, vilket är en viktig källa för erfarenheter. Det kan också motivera en tyngdpunkt med konsumentkooperativ inriktning under en inledningsperiod.
- Det tar tid att utveckla ett forskningsprogram, vilket bl. a. erfarenheter från det lantbrukskooperativa området visat. Här är det väsentligt att vi tillämpar ett synsätt som innebär, att forskningsprogrammet successivt tillåts växa fram. Man bör utgå från och knyta an till de intressen, ansatser och forskningsmiljöer som redan nu finns i de olika nordiska länderna och inbjuda dessa att bilda utgångspunkt för ett program. Några allmänna riktlinjer och grova prioriteringar kan tas fram genom någon nordisk arbetsgrupp, men definitivt fel vore det att "uppifrån" söka formulera ett färdigt program.
- Programmet bör kunna innehålla olika grader (ambitioner) av nordiskt forskningssamarbete:
  - a) Gemensamt nordiskt projekt, där man tillsammans på nordisk basis bedriver projektarbete (en mycket hög ambitionsnivå).
  - b) Separata projekt, men där man i projekten kommer överens om vissa variabelurval, ansatser etc. för att göra det möjligt med någon form av jämförelse. Dessa jämförelser, erfarenhetsutbyten etc. genomförs i arbetsintensiva seminarier (3–4 dagar) med väl förberedda rapporter och uppsatser som under dessa seminarier bearbetas. (En något lägre ambitionsnivå).
  - c) Separata projekt som står för respektive projektansvarig och som är oberoende av varandra – men som knyter an till ett tema eller en inriktning och som diskuteras m. m. i nordiska seminarier. Här är dock projektledaren suverän över sitt projekt och "behöver" ej ta hänsyn till det nordiska sammanhanget. (En ännu lägre ambitionsnivå.)
  - d) Integrering av olika slag av forskningsinsatser. Det kan vara i form av seminarier, publiceringsutbyten, diskussioner av varandras alster, etc. (detta är den lägsta ambitionsnivån).

(Denna nivåindelning är hämtad ur anteckningar från nordiskt seminarium i mars 1985, som behandlade konsumentkooperativ forskning och projektutveckling inför ett forskningsprogram. Publiceras genom institutet i "Konsumentkooperation som organisation för konsumenter i Norden". Jfr här Aksnes/Mögelhøj "Kooperativ forskning i Norden med huvudvikt på lantbrukskooperation" – Nordiska ministerrådet 1980.)

Sannolikt bör man inledningsvis inrikta sig på en programutveckling enligt b), c), d) för att senare ev. kunna åstadkomma projekt av typen a). Samarbete enligt a) kräver en mycket god kontakt mellan forskare och en stabil finansiell bas.

- Programmet bör förutom själva forskningsinsatserna också innehålla insatser för följande:

a) Kringresurser för kontakter mellan forskare, för seminarier, konferenser etc. Detta måste vara en relativt stor del av insatser i samarbetsprogram över landgränser.

b) Resurser för forskningsinformation av olika slag: publicering, översättning, etc. Här bör också inräknas resurser för överläggningar mellan kooperativa organisationer och forskare.

- Det är också väsentligt att programmet kan sättas in i ett internationellt kooperativt forskningssammanhang genom utbyte med forskningsmiljöer utanför Norden. Bland annat bör man knyta an till den forskningsfrämjande programutveckling som inletts inom Kooperationens international, Internationella Kooperativa Alliansen.
- En svår del av programmet gäller dimensioneringen av medel, men någon uppfattning om det bör säkerligen föras fram. Tidsperioden bör vara minst 5 år, därefter får prövas om ytterligare "öronmärkning" av resurser är nödvändiga för en permanent utveckling. Inledningsvis är det angeläget med medel för en programutvecklingsfunktion, för programplanering, nordiska seminarier och konferenser och till inledande forskningsinsatser.

Omfattningen av medelbehov beror i hög grad på inriktningen på a)–d) i ovanstående ambitionsnivåer och på den utsträckning som det finns nationell finansiering för delar i forskningsprogrammet. Det är således ytterligt svårt att beräkna medel i förväg, men ca en miljon kronor/år torde vara en rimlig surnma om det skall bli något.

Kooperativa institutet bidrar gärna med sina kontakter och kunskaper för utvecklingen av ett nordiskt forskningsprogram för koperation.

7. Det är angeläget, som medlemsförslaget framhåller, att nordiskt forskningssamarbete kan finansieras av Nordiska ministerrådet omedelbart, dvs. innan nya medel särskilt beviljats. Detta för att kunna knyta an till det intresse och den begynnande forskning som finns. Vi vill också instämma i medlemsförslagets prioritering av inriktning på konsumentkooperativa verksamheter och frågor, eftersom denna släpat efter jämfört med lantbrukskooperativa. Men skall det vara möjligt, så behövs inom ramen för tillgängliga medel en beredskap för omprioritering, vilket Nordiska rådet bör betona.

Som information kan nämnas, att vi genom institutet sedan några år tillbaka aktivt deltagit för att få i gång ett nordiskt forskningssamarbete om konsumentkooperativa verksamheter. Vi har också haft överläggningar med Nordiska ministerrådet (Ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor) och där ansökt om planeringsbidrag (140 000 kr.) för ett program om "Konsumentkooperation som organisation för konsumenterna i Norden" med första inriktning på "Konsumentintressen, konsumentinflytande och konsumentkooperation". Några medel har vi inte fått därifrån, men ett

planeringsbidrag på 40000 kr. från NOS-S som vi delvis använt för ett planeringsseminarium med ett 20-tal nordiska forskare i mars 1985.

Där resonerade vi om ett bakgrundsmaterial från de nordiska länderna (utom Island) på temat och kom fram till en fortsatt programinriktning på "Medlemskapets samhälliga och organisatoriska villkor" med de organisatoriska villkoren i förgrunden. Utifrån detta kommer vi återigen att lägga fram en projektansökan till Nordiska ministerrådet. (Se här Arbetsgruppen för nordiskt samarbete om kooperationsforskning. "Konsumentkooperation som organisation för konsumenterna i Norden. En översikt av forskningsläge med inriktning på ansatser och frågeställningar för nordiskt samarbetsprojekt om konsumentintresse, konsumentinflytande och konsumentkooperation". Rapport Kooperativa institutet 1985.)

8. Basen för det nordiska forskningsarbetet (och utbildningssamarbetet) på området är givetvis forskningsutveckling i respektive land. Denna är som sagt under uppbyggnad och har olika omfattning och inriktning i de nordiska länderna. Därför är det högst angeläget, som medlemsförslaget framhåller, att Nordiska ministerrådet också kan bidra till att främja forskning (här måste det vara ett tryckfel i sista punkten, eftersom där står "förslag". Det måste rimligen vara "forskning") och utbildning inom de nordiska länderna. Det kan t.ex. ske genom samarbete med forskningsfrämjande och forskningsfinansierande organ (Sverige bl.a. forskningsrådsnämndens kooperationsforskningskommitté, Kooperativa institutet och Föreningen Kooperativa Studier) för delfinansiering och projekt, seminarier, information och kontaktverksamhet. Lämpligen bör det då ske i anslutning till projekt, etc. som innehåller utvecklingsdelar för nordiskt samarbete.

9. Sammanfattningsvis vill vi från instutet således uttrycka vår glädje över att ett medlemsförslag i Nordiska rådet på detta sätt tar upp kunskapsbildningen om nordisk kooperativ verksamhet. Institutet medverkar också gärna i den fortsatta behandlingen av frågan med ytterligare synpunkter, med underlag etc.

Stockholm den 25 oktober 1985

Sven Åke Böök

Föreståndare för Kooperativa institutet

Föreningen kooperativa studier:

Föreningen kooperativa studier, som består av ca 250 kooperativt intresserade forskare och praktiskt verksamma kooperatörer, har som uppgift att främja och utveckla Kooperation som forsknings- och studieområde.

Det sker framför allt genom att

- Bygga upp och utveckla kontakter mellan intresserade på området.
- Skapa möjligheter till kontakt – diskutera projektidéer och forskningsinsatser, tips om litteratur osv.
- Bidra till att utveckla en kooperativ forskningskultur, som bl. a. innefattar metoder och begrepp.
- Intressera forskningsplanerande organ o. dyl. för att beakta Kooperation som forskningsområde.
- Sprida forskningsresultat till allmänheten och verka för ett ökat intresse för forskning och studier om kooperativa lösningar.

Med denna utgångspunkt vill Föreningen framföra följande synpunkter på rubricerade medlemsförslag om kooperativa forskningsinsatser.

Internationellt sett har den kooperativa sektorn i de nordiska ländernas ekonomier en relativt stor omfattning och även faktiskt sett berörs stora delar av ekonomin av den verksamhet som olika kooperativa företag och organisationer bedriver. Detta gäller såväl konsument- som producentkooperation och såväl industriproduktion som distribution av varor och detaljhandel. Även inom andra sektorer, t. ex. boendet, har den kooperativa verksamheten stor betydelse. På grund av den omfattning som den kooperativa sektorn har i de nordiska samhällena kunde man förvänta sig en motsvarande forskning på området. Och eftersom akademiker i allt högre grad rekryteras till den kooperativa sektorn skulle man förvänta sig, att en del av utbildningen vid universitet och högskolor ägnades åt denna sektor. Som påpekas i medlemsförslaget är dock ej så fallet.

Forskningsinsatser avseende den kooperativa sektorn är således synnerligen angelägna och välmotiverade. De åtgärder som vidtas måste emellertid ha som mål att också lägga grunden för en långsiktig forskningsutveckling inom området.

Med hänsyn till forskningsområdets ringa omfattning i vart och ett av de nordiska länderna är det av särskild betydelse att en samverkan på nordisk basis kan utvecklas. Utarbetandet av ett nordiskt forskningsprogram för Kooperation utgör därför ett viktigt led i en sådan strävan. Vi vill här framhålla det angelägna i att också kooperativa organisationer och praktiskt verksamma kooperatörer engageras i programarbetet. På detta sätt får programmet redan från början en nära förankring i de samhällsfrågor och problem, som forskningen avses bidra till att lösa, och praktiska erfarenheter kan tas till vara. Detta är en aspekt som bör beaktas, också när det gäller själva forskningsarbetet.

Föreningen kooperativa studier fäster speciellt vikt vid frågan om en aktiv forskningsinformation. Forskningsresultaten måste på ett effektivt sätt föras ut i samhället. Resurser måste avsättas för detta ändamål och formerna för en ändamålsenlig information noga diskuteras.

I sammanhanget borde övervägas om det inte finns behov och förutsätt-

ningar för en forsknings- och utvecklingsinriktad kooperativ tidskrift på nordisk basis.

Föreningen kooperativa studier är för sin del beredd att aktivt medverka i det utvecklingsarbete som aktualiseras i medlemsförslaget både i Sverige och i nära samarbete med motsvarande föreningar i övriga nordiska länder. Vi kan här också nämna att föreningen redan medverkat som arrangör av ett nordiskt seminarium om kooperativ forskningsprogramutveckling 1985. Dessutom behandlade vår föreningsstämma i maj 1985 som särskilt tema utvecklingen av forskningssamarbetet i Norden.

Stockholm den 24 oktober 1985

Föreningen kooperativa studier

Claes Svensson

Jan Byström

Medlemsförslag om ibrukttagandet av tilläggsbromsljus på bilar

(Väckt av Elsi Hetemäki-Olander samt Eiður Guðnason, Margit Hansen-Krone, Guðrún Helgadóttir, Tytti Isohookana-Asunmaa, Hannu Kempainen, Peter Muurman, Per Petersson, Tuulikki Petäjaniemi, Heikki Riihijärvi och Pirkko Turpeinen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Trafiksikkerhedsråd:

De internationale og de nordiske erfaringer angående supplerende stoplygter blev, som anført i forslagets begrundelse, drøftet på et seminar, Nordisk Komite for Trafiksikkerhedsforskning afholdt i august 1984. Nordisk Trafiksikkerhedsråd har drøftet seminarets vurderinger og konklusioner, som man kunne tiltræde.

Nordisk Trafiksikkerhedsråd har herefter anmodet Nordisk Bilteknisk Komite om at tage seminarrapporten op til overvejelse med henblik på en nærmere koordinering af bestemmelserne om supplerende stoplygter i de nordiske lande.

Efter de gældende bestemmelser, er det tilladt at montere to supplerende stoplygter i Danmark, Island, Norge og Sverige. I Island, Norge og Sverige er det endvidere tilladt at montere en supplerende stoplygte. I Finland er supplerende stoplygter ikke tilladt.

I de løbende nationale overvejelser om revision af bestemmelserne om køretøjers indretning og udstyr er de synspunkter, der kom frem på seminaret blevet inddraget. Det kan således oplyses, at man i Danmark, overvejer at tillade én supplerende stoplygte fra 1986. Seminarets konklusioner har været medvirkende til denne beslutning. I Finland overvejes det at tillade supplerende stoplygte(r).

Det kan endvidere oplyses, at der for tiden i de nordiske forsikringssekskabers regie udføres et projekt, der har til formål at udrede de økonomiske konsekvenser af supplerende stoplygter.

Nordisk Trafiksikkerhedsråd finder, at de nævnte overvejelser vil sikre, at de nordiske landes regler også på dette punkt er i overensstemmelse med den nyeste internationale viden. Nordisk Trafiksikkerhedsråd vil følge overvejelserne i de enkelte lande om dette spørgsmål.

Det er Nordisk Trafiksikkerhedsråds opfattelse, at supplerende stoplygter bør tillades i de nordiske lande. Nordisk Trafiksikkerhedsråd finder ikke på nuværende tidspunkt anledning til at anbefale, at det påbydes at montere supplerende stoplygter.

København, den 21. september 1985

Nordisk Trafiksikkerhedsråd

(Ej Sign.)

Danmark

Justitsministeriet:

Efter de gældende bestemmelser om køretøjers indretning og udstyr er det i Danmark tilladt at montere to supplerende stoplygter.

Som anført i forslagets begrundelse blev de internationale og de nordiske erfaringer angående supplerende stoplygter drøftet på et nordisk seminar i Danmark i august 1984. Seminarrapporten er senere drøftet i de nordiske samarbejdsorganer, hvor rapportens konklusioner blev tiltrådt.

Det er endvidere oplyst, at der i de nordiske forsikringsselskabers regie er iværksat et projekt, der har til formål at belyse de økonomiske konsekvenser ved anvendelsen af supplerende stoplygter.

På baggrund af de synspunkter, der kom frem på det nævnte seminar, overvejer justitsministeriet med virkning fra den 1. april 1986 at tillade en supplerende stoplygte.

Justitsministeriet finder ikke, at der på det foreliggende grundlag er anledning til at påbyde montering af supplerende stoplygter. Justitsministeriet vil imidlertid følge udviklingen med hensyn til anvendelsen af supplerende stoplygter såvel i Danmark som i udlandet. Justitsministeriet til lægger det i denne forbindelse stor betydning, at der gennem det ovennævnte seminar er frembragt et beslutningsgrundlag, som anvendes i alle de nordiske lande. Der er herigennem mulighed for at tage spørgsmålet op til fornyet overvejelse på nordisk plan, såfremt der skønnes behov herfor.

Justitsministeriet kan endelig henvide til den udtalelse om forslaget, som er afgivet af Nordisk Trafiksikkerhedsråd.

København, den 30. september 1985

P.m.v.

E.b.

B. O. Jespersen

Forenede danske Motorejere (FDM):

Tillæggsbremselys har gennem en årrække været anvendt i forskellige lande. Resultaterne herfra har været så positive, at FDM for år tilbage argumenterede for, at de også blev tilladt i Danmark.

I henhold til "Detailforskrifter for køretøjer" fremgår det, at såfremt bilen forsynes med tillæggsbremselys, skal det ske ved hjælp af 2 lygter. Dette, mener vi fra FDMs side, er uheldigt, og vi så gerne dette ændret, således at kun een stoplygte var tilladt, (svarende til den svenske ordning). Baggrunden for denne opfattelse er amerikanske undersøgelser.

FDM er af den opfattelse, at det vil være hensigtsmæssigt med ensartede regler, ikke alene i Norden, men også i det øvrige Europa. Til orientering skal anføres, at det for eksempel er forbudt at køre med tillægsstoplygter i Ungarn. Dette indebærer, at turister til Ungarn har været nødsaget til at afmontere de ekstra stoplygter.

Yderligere er det vor opfattelse, at der bør indføres en ordning, der giver mulighed for montering af 1 eller 2 tillægsstoplygter.

København, den 23. juli 1985

FDM – teknisk afdeling

Ole Meibom

Teknisk chef

Dansk Kørelærer-Union:

Det er vores opfattelse, at ekstra monterede højtsiddende stoplygter har en gavnlige sikkerhedsmæssig effekt, særlig i situationer, hvor der er tale om kolonnekørsel, men finder dog ikke, at der er tilstrækkelige undersøgelsesresultater til at bære et påbud om ekstra højtsiddende stoplygter igennem.

Hvis et krav om obligatorisk montering af ekstra stoplygter kommer på tale, vil vi tillade os at antage, at det bedste ville være at have een symetrisk anbragt i bagruden. Denne ville formentlig bedre kunne ses imellem forstolenes nakkestøtter, og den vil iøvrigt kunne indgå i et trekant-mønster med de to påbudte lavtsiddende stoplygter.

Trekantsymbolet er jo et velkendt advarselssymbol.

Ellested, den 27. september 1985

Dansk Kørelærer-Union

Erling Hansen

Finland

Ministeriet för inrikesärendena¹:

— — — att ibruktagandet av sagda ljus är välgrundat. Naturligtvis skall tilläggsbromsljus, deras placering, förebyggande av oförmånliga reflexioner etc. beaktas i lagstiftningen med detaljerade bestämmelser.

Helsingfors den 4 oktober 1985

Pertti Virolainen

Vik. polisöverdirektör,
polisöverinspektör

Pertti Luntiala

Överinspektör

Trafikministeriet:¹

De i Finland brukliga reglerna för fordons ljus baserar sig på sameuropeiska konstruktions- och utrustningsregler utarbetade inom FN:s Ekonomiska kommission för Europa (ECE) eller s.k. E-regler. Upptill placerade tilläggsbromsljus ingår tills vidare inte i dessa regler. Vissa tillverkare av bilutrustning har dock börjat marknadsföra bromsljus motsvarande de normala E-bromsljusreglerna men avsedda att som tilläggsutrustning placeras upptill på bilars bakfönster. Vissa europeiska länder har officiellt tillåtit tilläggsutrustning av denna typ, eftersom man med hänvisning till vissa undersökningar i Förenta staterna har antagit att de skulle främja trafiksäkerheten också i europeiska förhållanden. Efter en första entusi-

¹ Yttrandet översatt från finska.

asm har dock antalet användare av dessa tilläggsbromsljus starkt sjunkit på samma sätt som har hänt med skilt monterade varseljus i Finland.

Enligt trafikministeriets uppfattning kunde ibruktagandet av tilläggsbromsljus verka främjande på trafiksäkerheten under förutsättning att

1. enhetliga, med tanke på deras placering lämpliga ljus tekniska internationella bestämmelser utarbetas för tilläggsbromsljusen;

2. enhetliga internationella bestämmelser utarbetas om var de skall placeras och hur de skall fästas;

3. de fr. o. m. en viss tidpunkt vore obligatorisk utrustning monterad på nya bilar redan på fabriken; och

4. deras montering i efterhand på redan i bruk varande bilar vore tillåten under förutsättning av vad som sagts ovan under punkterna 1 och 2.

Upp till placerade tilläggsbromsljus skall tas upp på Nordiska trafiksäkerhetsrådets (NTR) biltekniska kommittés (NBK) nästa möte i oktober. Trafikministeriet är för sin del berett att uppta tilläggsbromsljusen i kommitténs arbetsprogram med syfte att utarbeta samnordiska regler för tilläggsbromsljusen eller att tillsammans med de övriga nordiska länderna utarbeta förslag till en ny europeisk E-regel för tilläggsbromsljusen.

På grund härav anser trafikministeriet att det i detta skede inte är ändamålsenligt att utarbeta egna nationella bestämmelser för tilläggsbromsljusen, utan föreslår och stöder framtagande av samnordiska eller internationella bestämmelser för att nå en mera permanent lösning i saken.

Helsingfors den 25 september 1985

Juhani Korpela

Kanslichef

Markku Lehtinen

Överinspektör

Delegationen för trafiksäkerhetsärenden¹:

I medlemsförslaget föreslås att man skulle vidta åtgärder för att tillvarata den säkerhetsmässiga nyttan av tilläggsbromsljus på bilar. Förslaget motiveras genom den utveckling som påkörningarna bakifrån uppvisar samt internationella forskningsresultat.

Delegationen för trafiksäkerhet anser att ifrågavarande medlemsförslag är motiverat. Den förteckning över gjorda utredningar som finns i medlemsförslagets motiveringar är riktiga liksom också de slutsatser som gjorts på basen av dem.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vid sidan av ovannämnda utredningar företas för närvarande en nordisk utredning som finansieras av försäkringssektorn. I denna utreds bl. a. hur snabbt nyttan av obligatoriska tilläggsbromsljus växer sig större än de satsningar som gjorts på dem.

Helsingfors den 16 januari 1986

Jussi Ranta
Ordförande

Markku Salusjärvi
Sekreterare

Statens tekniska forskningscentral:

Statens tekniska forskningscentral anser att det ovan nämnda medlemsförslaget är väl grundat.

VTT har deltagit i utredningsverksamheten beträffande tilläggsbromsljus och det pågår för närvarande en kostnadsnyttoanalys varvid man bl. a. beräknar så kallade break-even tider för påkallade tilläggsbromsljus för de olika nordiska länderna.

VTT anser att den i medlemsförslagens grunder presenterade listan över relevanta undersökningar är tömmande och konklusionerna träffar rätt.

Helsingfors den 16 augusti 1985

Heikki Pöijärvi
Forskningsdirektör

Otto Wahlgren
Väg- och trafik-
laboratoriets lab. direktör

Ålands landskapsstyrelse:

På Åland är tilläggsbromsljusen tillåtna. Detta på grund av att det ansetts att den uppnådda trafiksäkerhetsökningen vida överstiger eventuella biverkningar. Det som idag närmast anförs mot de typer av ljus som för närvarande används hos oss är att de vid en kollision lätt kan lossna och förorsaka personskador samt att de kan kasta reflexer från en snöig eller frostig bakruta. Görs tilläggsbromsljuset obligatoriskt är det mycket enkelt att råda bot på dessa bristfälligheter.

Till Ålands ömsesidiga försäkringsbolag anmäldes under år 1984 över 150 st. påkörningsolyckor. Under åren 1977 och 1978 undersökte Trafikskadekommissionen alla olyckor på vägavsnittet Mariehamn-Godby och

konstaterade därvid att den vanligaste olyckstypen var upphinnande-olyckor. Vilken inverkan användningen av tilläggsbromsljus har haft för trafiksäkerheten på Åland kan inte konstateras emedan antalet bilar med sådant ljus ännu är ganska litet.

Fördelarna med tilläggsbromsljus är att de är placerade helt fristående från de övriga bakljusen och högre upp varigenom de observeras flera bilar framåt i en kö tvärsigenom framförvarande bilar.

Den amerikanska typen till vilken det refereras i medlemsförslaget har visat sig vara nästan dubbelt så effektivt som den typ av tilläggsbromsljus som används hos oss. Den amerikanska typen består av ett enda högt placerat ljus medan det hos oss krävs två i förhållande till bilens centrumlinje symmetriskt placerade ljus. Det amerikanska ljuset torde bli placerat på centrumlinjen.

Landskapsstyrelsen stöder rekommendationen att tilläggsbromsljus bör införas som obligatorisk utrustning på nya bilar. Före detta bör man utarbeta gemensamma normer för ljusens konstruktion och placering.

Marichamn den 19 september 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Göran Lindholm

Kanslichef

Trafikförsäkringsföreningen:¹

Den minskning av påkörningar bakifrån som åstadkoms genom tilläggsbromsljus har enstämigt uppvisats vid tre olika undersökningar i USA. Enligt en uppskattning gjord av sakkunniga i Norden (Gentofte 27.–28.8.1984) kan man även i Norden klart se att resultaten av tilläggsbromsljusen är positiva.

Enligt detta och USA:s beslut om att föreskriva ett upptill placerat tilläggsbromsljus obligatoriskt på 1986 års personbilar, kan man anta, att den nytta för trafiksäkerheten som fås genom tilläggsbromsljusen att de så småningom tas i bruk i länder med välutvecklade trafikförhållanden. Detta borde givetvis verkställas så snart som möjligt. Det är enligt lag tillåtet att använda tilläggsbromsljus i de övriga nordiska länderna och på Åland.

Ett gemensamt nordiskt beslut om att stadga ett upptill placerat tilläggsbromsljus på personbilar efter en lämplig övergångstid, skulle påskynda förverkligandet i de olika nordiska länderna. Under övergångstiden bör det bästa alternativet för lyktans egenskaper och placering undersökas och

¹ Yttrandet översatt från finska.

överenskommas om så att man får gemensamma bestämmelser även om dessa. Ett dylikt gemensamt beslut skulle vara av stor betydelse även vid behandlingen av saken i europeiska organ.

Försäkringsbranschen i Norden har ansett ibrukttagandet av tilläggsbromsljus vara så viktigt, att den lämnat sin ståndpunkt i saken till Nordiska rådet (*se Bihang*). Branschen har även beslutat utreda de ekonomiska verkningarna av tilläggsbromsljuset och har den 18.6.1985 av VTT beställt en kostnadsförmånsanalys, som VTT gör tillsammans med trafiksäkerhetsexperter i de övriga nordiska länderna. Undersökningen skall vara klar före den 30.6.1986.

TFF konstaterar ännu, att tilläggsbromsljuset utgör en förbättring av det informationssystem billjusen utgör. TFF anser att det vore nödvändigt att samnordiskt låta undersöka ändamålsenligheten av bilens hela ljussystem ur trafiksäkerhetssynpunkt sett och de förbättringar för trafiksäkerheten som härigenom kan uppnås.

Som sammandrag av utlåtandet konstateras högaktningfullt

- att TFF understöder verkställandet av den väckta medlemsmotionen så snart som möjligt med ett gemensamt beslut och med gemensamma tekniska egenskaper,
- att försäkringsbranschen för egen del låter göra ekonomiska kalkyler om nyttan av tilläggsbromsljus och
- att TFF anser att bilens hela ljussystems ändamålsenlighet borde undersökas ur trafiksäkerhetssynpunkt sett.

Helsingfors den 11 september 1985

Trafikförsäkringsföreningen

Försäkringsbolagens
trafiksäkerhetskommitté (VALT)

Pentti Ajo

Forsikringsbransjens trafikksikkerhetskomiteer i Danmark, Finland, Norge og Sverige:

Representanter fra forsikringsbransjens trafikksikkerhetskomiteer i Danmark, Finland, Sverige og Norge, har ved en konferanse i Oslo behandlet spørsmålet om høyt plasserte ekstra stoppsignallys.

Vi har kunnet konstatere at antallet ulykker med påkjøring bakfra utgjør en ikke uvesentlig andel av det totale antallet veitrafikkulykker. I Finland, Sverige og Norge utgjør de mer enn 5% av personskadeulykkene, i Danmark ca. 2%. I Finland og Sverige har dessuten disse ulykkene og skadene øket kraftig de seneste årene.

Mot den bakgrunn er det interessant å konstatere at 3 undersøkelser i USA uavhengig av hverandre, har vist at ett høyt plassert ekstra stoppsignallys kan lede til drøyt 50% reduksjon av denne typen ulykker. Dette utgjør også det underlaget som man har anvendt for en lovstiftning i USA angående slike stoppsignallys på personbiler fra og med høsten 1985.

Spørsmålet vedrørende høyt plasserte ekstra stoppsignallys, ble behandlet på et nordisk seminar i august 1984. Man gikk da bl.a. gjennom ulykkessituasjonen, fordeler og ulemper med disse stoppsignallysene, utførte undersøkelser samt oppnådde effekter. Etter den vurdering som ble gjort av disse lysene, konkluderte seminarierapporten bl. a. med at "det må anses for sikkert at man også i Norden kan forvente at oppnå en positiv effekt af en højttsiddende, ekstra stoplygte ---".

Selv om man ikke bør forvente en på langt nær så stor effekt som i de utførte undersøkelsene, ville det likevel være galt om man ikke tar vare på de positive resultatene som kan oppnås.

Ved forsikringsbransjens konferanse besluttet man derfor å henvende seg til Nordisk Råd på denne måten med en henstilling om at Nordisk Råd må iverksette egnede tiltak med sikte på innføring av høyt plasserte ekstra stoppsignallys som et trafikksikkerhetstiltak i berørte nordiske land. Slike lys bør, for blant annet å øke interessen hos produsentene, utformes etter ensartede regler for de nordiske landene.

Fra forsikringsbransjens side er man beredt til fortsatt å medvirke i dette spørsmålet på tilsvarende måte som i USA. Som ett ledd i dette arbeidet, forbereder vi nå den økonomiske beregningen som er tatt opp i nevnte seminarierapport.

Oslo, 28. mars 1985

(Oläsl. namn)

Danmark

(Oläsl. namn)

Finland

(Oläsl. namn)

Sverige

(Oläsl. namn)

Norge

Trafikskyddet:

Trafikskyddet konstaterar att motiveringarna i rubr. förslag beträffande ibruktagandet av extra bromsljus håller streck och att de kan omfattas.

Trafikskyddet konstaterar likaså, att organisationen redan i ett 29.1.1982 till trafikministeriet avgivet utlåtande om utkastet till verkställighetsbeslut rörande fordonsförordningen nämnde om bromsljusen, att

antalet bromsljus på bilar kan vara 2 eller 4 enligt internationella standardiseringsförbundet (ISO). Det är sannolikt att bromsljus som är placerade separat från bakljusen har ett betydligt större varselvärde än en kombinerad armatur, varför en dylik lösning borde eftersträvas i de internationella stadgandena; sålunda torde antalet påkörningar bakifrån kunna fås att minska. Trafikskyddet konstaterar vidare, att om s. k. extra bromsljus blir godkända internationellt, så borde deras användning tillåtas även i Finland.

Enligt senare erhållen information i ämnet (se t. ex. VTI:s – Väg- och trafikinstitutet, Linköping, Sverige – rapport nr 261, Gabriel Helmers och Jan Törnros) förefaller ett högt placerat extra bromsljus kunna förkorta förarens reaktionstid särskilt i skymning och mörker. Tända strålkastare ("körsljus") även på dagen kan tänkas försvåra iakttagandet av sedvanliga bromsljus vid sidan av påkopplade bakljus, varför extra bromsljus även av den orsaken klart torde öka skönjbarheten.

Man kan sålunda säga att ett högt placerat extra bromsljus minskar risken för påkörning bakifrån, även om denna riskminskning inte kvantitativt kan förutses i våra förhållanden på basen av undersökningar som utförts på andra håll. Riskminskningen bygger på att bromsljussignalen förstärks; dess ljusstyrka och ljusspridning ökar, och varselvärdet ökar överhuvudtaget (triangelformig "ljusfigur"). I en komplicerad trafikmiljö och även annars i ogynnsamma förhållanden leder förstärkningen av bromsljussignalen mycket sannolikt till att man snabbare lägger märke till ljuset, vilket ger föraren en chans att bättre bemästra kritiska situationer.

Med hänvisning till det ovanstående stöder Trafikskyddet det medlemsförslag som gjorts.

Helsingfors den 30 september 1985

Trafikskyddet

Ilpo Krootila

Verkställande direktör

Suomen autokoululiitto r. f. (Finlands bilskoleförbund) har i skrivelse den 25 september 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Automobilförbundet:

Automobilförbundet finner det positivt, att man av förbundet har bitt om utlåtande i ovannämnda ärende, och meddelar att det även har gjort en framställning till trafikministeriet redan den 26.5.1981.

Uppgifterna i Ert referensbrev A 717/t visar obestridligt nödvändigheten av extra bromsljus.

Allmänt finner vi det svårt att följa personbilarnas ursprungliga broms- och körriktningssljus i stadstrafiken, där mellanrummen mellan fordonen i allmänhet är korta. Föraren måste rikta blicken alltför lågt ner, då han iakttar nämnda ljus. Detta å sin sida försvårar momentant att följa med den övriga trafiken och att få en helhetsbild av olika trafiksituationer.

Emedan föraren bör följa med förutom den framförvarande bilens bromsljus även körriktningssljusen, föreslår vi två alternativa lösningar för att förbättra situationen.

Alternativ 1

De extra bromsljusen bör kopplas sålunda, att vid användande av blinker under bromsning tänds och släcks vederbörande sidas blinker i takt med de övriga körriktningssljusen. I situationer då man inte bromsar fungerar de extra bromsljusen som körriktningssljus.

Alternativ 2

I samband med de extra bromsljusen monteras extra körriktningssljus.

Bägge alternativen förutsätter montering parvis.

För att det skall vara möjligt att montera extra bromsljus i bilens bakfönster i Finland, borde det av Finlands trafikministerium uppgjorda verkställighetsbeslutet av Fordonsförordningen § 10, moment 2 upphävas.

Automobilförbundet förordar tillåtandet av extra bromsljus och föreslår att saken förverkligas enligt någotdera av ovanstående alternativ.

Helsingfors den 30 september 1985

Automobilförbundet r. f.

Heimo Jaakkola
Verkställande direktör

Otto Nurmela
Fältchef

Suomen kuorma-autoliitto r.y. (Finlands lastbilsförbund)¹:

Upphinnandeolyckornas andel av trafikskadorna i vårt land är mycket stor. Av de trafikskador, som ersätts av trafikförsäkringen, hör var tredje till upphinnandeolyckor som sker på allmänna vägar och inemot hälften på gator. Den allmännaste orsaken till upphinnandeolyckor har varit observationsfel.

Risken för upphinnandeolyckor ökar i bilköer och i synnerhet då stora förändringar sker i köns körhastighet. Därvid blir bilisternas "försenade bromsningar" kraftigt betonade och orsakar direkta farosituationer i slutet på kön. Den huvudsakliga orsaken till "försenade bromsningar" är att bilisterna inte tillräckligt tidigt reagerar på andra fordons minskande hastighet, utan börjar bromsa först då den framförförande bilens bromsljus tänds.

Genom att man håller ett tillräckligt långt avstånd till det framförförande fordonet samt genom att man i en kö kör någorlunda överlappsvis – varvid man tidigare kan observera fordonens varierande körhastigheter – kan man minimera risken för en upphinnandeolycka. Körning överlappsvis är emellertid inte alltid möjlig på grund av vägnätets konstruktiva faktorer. Ur trafiksäkerhetens synvinkel är det av största vikt att bilisten så tidigt som möjligt får information om de ändringar, som sker i trafiken.

Genom tilläggsbromsljus, som placerats på bilar upptill, kan man bättre än genom traditionella bromsljus förvarna bakomvarande fordon att köns hastighet blir lägre. Upptill placerade bromsljus syns ganska effektivt genom bakrutan på de bilar som kör framför i en bilkö.

Med anledning av det ovan anförda anser Suomen kuorma-autoliitto r.y., att det med tanke på trafiksäkerheten är välgrundat att användningen av tilläggsbromsljus skulle tillåtas även i Finland.

Helsingfors den 26 september 1985

Suomen kuorma-autoliitto r.y.

Seppo Sainio
Verkställande direktör

Markku Maukonen
Avdelningschef

Island

Trafikkrådet hänvisar i skrivelse den 29 oktober 1985 till uttalande från Biltilsynet av den 26 september 1985 (se nedan).

¹ Yttrandet översatt från finska.

Statens biltilsyn¹:

Dette utstyr er utvilsomt et av de viktigste sikkerhetsutstyr som i de senere år er kommet i biler. Det er åpenbart hvor stor sikkerhet det ligger i å kunne styre bilen selv om størst mulig hastighetsreduksjon blir utnyttet. Det er sannsynligvis få bilførere som, særlig hvis det plutselig oppstår en farlig situasjon, greier å bremse uten at hjulene fullstendig opphører å dreie seg. Selv om god trening i håkkekjøring kan råde bot på dette, er det ikke mulig å regne med den samme nøyaktighet som når løsningen av bremsene blir elektronisk styrt.

Statens biltilsyn mener derfor at det innebærer stor sikkerhet om alle nye biler som importeres til landet, har dette utstyr.

Statens biltilsyn hilser med glede det fremlagte forslag og mener det vil være av stor verdi om Nordisk Råd i økt grad arbeider for felles krav hva angår bilenes utstyr i alle de nordiske land.

Reykjavík, 26. september 1985

Guðni Karlsson
Direktör

Islands sjåförlärrerforening¹:

Islands sjåförlärrerforenings styre erklærer seg enig i forslaget på grunnlag av de opplysninger som fremgår av medfølgende redegjørelse. Styret vil imidlertid legge stor vekt på at det blir sørget for at festingene av lysene og alt utstyr blir slik at de ikke öker sannsynligheten for beskadigelse av dem som befinner seg i bilene, om det skjer et uhell.

Reykjavík, 7. oktober 1985

P. p.
Islands sjåförlärrerforening
Guðbrandur Bogason

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Landbruksdepartementet:

Landbruksdepartementet har oversendt forslaget til *Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd* til uttalelse. Forskningsrådet uttaler:

Kooperativ virksomhet har en betydningsfull plass i det norske samfunnet, ikke minst innen landbrukssektoren.

NLVF har gitt støtte til forskning innen landbrukskooperasjon siden 1976 og har fra 1981 administrert et femårig forskningsprogram på dette området. I tilknytning till dette programmet er det også etablert et verdi-fullt samarbeid med forskningsmiljøer i de andre nordiske land, gjennom et fellesnordisk landbrukskooperativt prosjekt som delvis er finansiert av Nordisk ministerråd.

Da forslaget om et nordisk program for kooperativ forskning bare er på idéstadiet har en få holdepunkter for å vurdere forslaget nærmere. En vil imidlertid tro at et slik program vil kunne gi rom for forskningsvirksomhet som faller inn under og er av interesse for NLVF's virksomhet.

Etter NLVF's syn ligger det interessante problemstillinger innenfor dette forskningsområdet. Dersom det også er en tilstrekkelig faglig interesse og kompetanse i forskningsmiljøene kan etableringen av et nordisk forskningsprogram trolig forsvares.

NLVF vil på denne bakgrunn stille seg positiv till idéen om et felles nordisk forskningsprogram på det kooperative området. En må imidlertid avvente en nærmere konkretisering av programidéen før forslaget kan undergis en mer konkret vurdering.

Landbruksdepartementet har ingen merknader til dette og slutter seg till uttalelsen fra NLVF.

Oslo, 11. november 1985

Etter fullmakt

Erling Mykland

Leif Forsell

Kongelig norsk automobilklub (KNA):

Det ser ut til at høytmonteerte bremselys på biler har sin berettigelse, men det forutsetter iflg. KNAs vurdering at slike lys er ferdigmontert fra bilfabrikkene.

Vi ser det fordelaktige i at Norden samordner sine bestemmelser med resten av Europa, før det innføres noe påbud.

Oslo, 26. august 1985

Kongelig norsk automobilklub

Bjørn Døstvedt

Direktør

Motorførernes avholdsforbund:

MA slutter seg til medlemsforslaget under forutsetning av at tilleggsbremselysene får en forsvarlig og sikker montering.

Oslo, 20. september 1985

Motorførernes avholdsforbund

Terje Tørring

Brita Hoksnes

Norges automobil-forbund:

Sannsynligvis ville en rekke av påkjørsler bakfra/kollisjoner være unngått dersom forankjørende hadde hatt høyt monterte bremselys. Men når slike kollisjoner skjer, er årsaken først og fremst å finne i at bilistene kjører for nær hverandre, noe som etter trafikkreglenes § 11.3 er forbudt.

Ved å innføre en teknisk løsning som høyt plasserte bremselys er, vil man etter vårt skjønn ta oppmerksomheten vekk fra selve føreratferden, som er den egentlige årsaken til ulykkene.

Vi må videre understreke at en rekke av våre medlemmer har uttalt seg negativt om bremselysene det er snakk om. Disse har lett for å bli slått ut av stilling, det er vanskelig å skifte pærer i dem når dette blir nødvendig, og en del monderinger er dårlige. Derved virker lyset som et irritasjonsmoment på andre trafikanter, i tillegg til at det også virker direkte blendende.

Vi må også peke på at dersom høyt monterte bremselys skulle bli obligatorisk påbudt ville dette heve bilprisene, og produsentene/importørene ville temmelig sikkert ty til billige konstruksjoner for å holde kostnadene nede. Dette vil igjen gå ut over kvalitet og holdbarhet.

Imidlertid er den viktigste innvendingen mot tilleggsbremselys de faktum at disse lysene etter våre informasjonen allerede har forårsaket en rekke personskader ved kollisjoner. Innfestningene er for dårlige, slik at lysene ved bråstopp vil fare fremover og treffe fører eller passasjerer i

bakhodet. Den eneste tekniske løsningen som kan forebygge dette er å bygge bremselysene inn i nakkestøttene i baksetet. Derved vil dette virke meget fordyrende på bilens utsalgspris. Når man da, som nevnt, kan stille spørsmålsteget ved om man angriper problemet på riktig måte når man ikke fokuserer på føreratferden, vil også en slik løsning fortone seg uheldig.

NAF må derfor konkludere med at organisasjonen ikke ønsker å gå inn for det tilsendte medlemsforslag.

Oslo, 26. august 1985

Norges automobil-forbund

Jan Gulbrandsen

Trygg Trafikk:

Trygg Trafikk mener at det bør utarbeides tekniske krav til ekstra bremselys. Disse krav bør bl. a. omfatte montering, lysstyrke og reflektorvinkel. Innvendig monterte lys som kan løsne ved brå oppbremsing e. l., kan representere livsfare for førere og passasjerer.

Trygg Trafikk mener det i tilfelle bør satses på ett utvendig ekstra bremselys slik det er gjort i USA.

Oslo, 9. oktober 1985

Trygg Trafikk

Leif Agnar Ellevset
Direktør

Per Helljesen

Norges forsikringsforbund:

Deres henvendelse har vært forelagt Forsikringsselskapenes Trafikksikkerhetsutvalg til behandling. Overensstemmende med nevnte utvalgs beslutning, vil vi vise til brev av 28.03.85 undertegnet av formennene i trafikksikkerhetsutvalgene i de nordiske lands forsikringsbransjer¹. På bakgrunn av det standpunktet vi har gitt uttrykk for i nevnte brev, finner vi

¹ Se oven under Finland, Trafikförsäkringsföreningens Bihang.

også å kunne gi vår fulle støtte til medlemsforslag A 717/t om bruk av tilleggsbremselys på biler.

Oslo, 10. september 1985

Norges forsikringsforbund

Gunnar Brask

Adm. direktør

Andreas Pihl

Sverige

Trafiksäkerhetsverket:

Trafiksäkerhetsverket (TSV) delar bedömningen att extra högmonterade bromsljus torde ha en positiv effekt för trafiksäkerheten även i Sverige. För att eventuella bestämmelser om dessa ljus skall bli enhetliga i Europa har TSV väckt frågan i GRE (rapportörgruppen för belysningsfrågor inom ECE). Tyvärr har flera länder uttalat tveksamhet till nyttan av dessa lyktor och menar att de genom ökad bländning kan ha en negativ effekt på trafiksäkerheten. SMS (Sveriges Mekanstandardisering) har därför tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta en forskningsplan för att komplettera nuvarande beslutsunderlag. Slutmålet är en harmonisering av bestämmelserna inom Norden och Europa med bestämmelserna i USA. Se bifogade minnesanteckningar från arbetsgruppens första sammanträde¹.

Vidare har det efter mötet i Gentofte i augusti 1984 bildats en nordisk forskningsgrupp som skall studera kostnad–nytta aspekterna med extra högt monterade bromsljus.

Sveriges målsättning är således att ta fram ett till europeiska förhållanden bättre anpassat beslutsunderlag för eventuella bestämmelser om detta extra bromsljus. Självfallet är det en fördel om detta beslutsunderlag har en bred nordisk förankring och TSV ser positivitet på ett eventuellt samnordiskt projekt.

Borlänge den 3 oktober 1985

Jan Hagberg

Väg- och trafikinstitutet:

Institutet är enig med förslagsställarna, nämligen att något bör göras på nordisk bas bla med anledning av den lagstiftning på området som nyligen trätt i kraft i USA.

¹ Här ej tryckt.

Mot bakgrund av NTR-seminariet angående högt sittande bromslyktor i Gentoft, 1984, har en nordisk arbetsgrupp bildats, som skall studera kostnad–nytta-aspekterna. Sammanställande i denna grupp är Markku Salusjärvi, Finland.

Sveriges Mekanstandardisering (SMS) Tekniska kommitté 168, Bilbelysning, har i maj 1985 tillsatt en projektgrupp med uppgift att ta fram en forskningsplan för kompletterande studier avseende effekten av högt sittande stoppljus. Sammanställande i projektgruppen är Gabriel Helmers (VTI), Sverige.

Mot bakgrund av slutsatserna i VTI Rapport 261 och "Arbetsnotatet" från NTR-seminariet i Gentoft finns det ett antal frågeställningar rörande högt sittande bromsljus som ännu inte är besvarade.

En viktig sådan frågeställning är om ett högt placerat extra stoppljus bör bestå av en centralt placerad lykta (som i USA) eller två sidoplacerade lyktor.

En annan är att med tillfredsställande säkerhet visa storleken av olycksreduktionen vid införande av högt sittande bromsljus i nordisk trafikmiljö.

Lagstiftningen på området bör samordnas inom Norden och helst harmoniseras internationellt. Ur denna synvinkel borde nya forskningsprojekt vad avser högt placerade bromsljus ges en samnordisk bas.

Nuvarande läge vad avser harmonisering är fastlåst. USA har tvingande lagstiftning medan internationella organ tycks ge uttryck åt en ensidigt negativ inställning till högt placerade bromsljus.

Ett sätt att mjuka upp de fastlåsta positionerna skulle kunna vara att ta fram ett beslutsunderlag som på ett övertygande sätt kan visa storleken hos både positiva och negativa effekter av högt placerade bromsljus.

Linköping den 26 september 1985

Olle Nordström
Forskningschef

AB Svensk bilprovning (ASB):

ASB har ingen anledning att ifrågasätta resultaten i de undersökningar som refereras till i medlemsförslaget.

Krav på tilläggsbromsljus skulle inte i nämnvärd grad öka tidsåtgången för besiktning. Det skulle inte påverka ASBs resursbehov.

Från de synpunkter bolaget har att företräda har förslaget i övrigt inte gett anledning till kommentarer.

Vällingby den 27 september 1985

AB Svensk bilprovning
Besiktningstekniska avdelningen

Sven Åsander

Motormännens riksförbund – M:

Motormännens riksförbund – M – håller med om att högt placerade tilläggsbromsljus säkerligen har en positiv effekt för att minska upphinnandeolyckor.

Flertalet av de tilläggsbromsljus som idag säljs på eftermarknaden har emellertid vissa tekniska brister, framför allt med avseende på montering och den sk gloriaeffekt som uppstår i bilkupén.

Eftersom bromsljusen som regel ej är avskärmade, uppstår vid mörkerkörning ett kraftigt ljussken i kupén vilket kan irritera föraren. Dessutom försvåras backningsmanövrar i mörker.

Enligt vår uppfattning skall högt placerade bromsljus för att få bästa effekt integreras vid konstruktionen av bilen. Det är således helt uteslutet att enbart för de nordiska länderna kräva tilläggsbromsljus. Ett sådant krav måste få bred internationell förankring.

Motormännens riksförbund – M – anser emellertid, trots vad som ovan anförts, att de som frivillig vill utrusta bilen med tilläggsbromsljus skall ha den möjligheten och motsätter sig inte att gemensamma regler i Norden avseende utförande och montering kommer att gälla.

Stockholm den 16 september 1985

Motormännens riksförbund

Bo Lundgren
Verkst. direktör

Börje Henningsson
Teknisk chef

Trafikförsäkringsföreningen:

– – – konstateras att upphinnandeolyckorna är ett stort och växande problem i vägtrafiken i de nordiska länderna. Detta utgör i sig ett skäl för att söka, pröva och införa effektiva olycksförebyggande åtgärder, vilket framhålls i den seminarierapport, som återopas i medlemsförslaget. Den redovisning som ges i rapporten vad gäller utvecklingen för denna olyckstyp i Danmark, Finland, Norge och Sverige kompletteras i medlemsförslaget med vissa uppgifter rörande dessa olyckor i Finland. Motsvarande komplettering i fråga om utvecklingen i Sverige visar att upphinnandeolyckor är den typ av motorfordonsolyckor som under senare år ökat mest över tid. I Statistiska Centralbyråns redovisning av de vägtrafikolyckor med personskada polisen rapporterat för 1984 konstateras bli att dessa olyckor ökat från 700 år 1980 till 1100 under 1984. 1984 utgjorde upphinnandeolyckorna därmed 17 procent av personskadeolyckor med motorfordon jämfört med 12 procent under 1980.

I medlemsförslaget framhålls inledningsvis att trafiksäkerheten i de nordiska länderna sedan början av 1970-talet haft en gynnsam utveckling. Däremot nämns inte att denna utveckling brutits bl.a. i Sverige och att vi för såväl 1983 som 1984 nödgas notera ett ökat antal dödade och skadade i trafiken. Denna ogynnsamma tendens synes fortsätta även under 1985. Den försämrade trafiksäkerheten återspeglas också i antalet skadefall i trafikförsäkring som från drygt 164 000 under första halvåret 1983 ökat till drygt 183 000 under motsvarande tid 1984 och drygt 223 000 under 1985.

Denna utveckling utgör rent allmänt sett ett starkt skäl för att ta tillvara de möjligheter som finns att minska antalet olyckor och skador. Användning av extra, högt monterade bromsljus utgör en sådan åtgärd.

I syfte att utröna vilken effekt ett sådant bromsljus skulle kunna ha under nordiska förhållanden tog Försäkringsbranschens trafiksäkerhetskommitté, TRK, 1982 initiativ till en genomgång av dels den principiella problematiken rörande extra bromsljus, dels de undersökningar som genomförts i bl.a. USA och Tyskland. Detta projekt utfördes av statens väg- och trafikinstitut, VTI, som 1983 redvisade sitt uppdrag i Rapport 261. TRK medverkade vidare i Nordiska trafiksäkerhetsrådets seminarium i detta ämne hösten 1984 och tog därefter med utgångspunkt i seminarierapporten upp frågan på försäkringsbranschens nordiska trafiksäkerhetskonferens senare samma år. Detta resulterade i en skrivelse till Nordiska rådet vari försäkringsbranschens trafiksäkerhetsorgan i de nordiska länderna gemensamt hemställer att Nordiska rådet måtte vidta erforderliga åtgärder i syfte att extra, högt monterat bromsljus skall införas som en trafiksäkerhetsåtgärd i de berörda länderna.

Från försäkringsbranschens sida har man därefter satt igång en ekonomisk studie av det slag som det tidigare nämnda seminariet förordade som ett första steg i det fortsatta arbetet beträffande denna åtgärd.

Trafikförsäkringsföreningen, som nära följt såväl det arbete som Insurance Institute for Highway Safety i USA genomfört på detta område som de insatser försäkringsbranschens trafiksäkerhetsorgan i de nordiska länderna gjort, vill för sin del mot bakgrund av vad som anförts i det föregående tillstyrka medlemsförslaget hemställan.

Stockholm den 30 september 1985

Trafikförsäkringsföreningen

Richard Schönmeyr

L. Lindstrand

Sveriges trafikskolors riksförbund (STR):

Tilläggsbromsljus eller sk extra bromsljus började introduceras mer aktivt på den svenska marknaden under år 1980–81.

STR blev vid denna tidpunkt erbjuden av importörerna att till sina medlemmar intaga denna produkt i sitt sortiment, vilket förbundet också gjorde. Det första året inköptes extra bromsljus av ca 125–150 trafikskolor (av STR:s ca 650 medlemmar) att i första hand användas på övningsbilar.

I slutet av år 1981 gjorde STR en enkät bland de trafikskolor som inköpt extra bromsljus för att efterhöra deras erfarenheter och synpunkter.

Den allmänna uppfattningen var härvid att påkörningsolyckor bakifrån på övningsbilarna minskade om dessa försetts med extra bromsljus. Vidare var uppfattningen att bilarna "syntes" bättre i trafiken då inbromsningen uppmärksammades bättre. Även framhölls fördelen att extra bromsljus ej blir nedsmutsade eller insnöade och även syntes bättre bla i snörök.

Några trafikskolor ansåg emellertid att det extra bromsljuset hade en bländande effekt på bakomvarande bilförare.

STR tillhandahåller fortfarande extra bromsljus i sitt sortiment till sina medlemmar. Sedan år 1983 förmärks emellertid en klar nedgång av försäljningen av denna produkt. Beställningarna från trafikskolorna har i princip upphört sedan nämnda år. Skälen härtill torde dels vara att redan inköpta extra bromsljus kan flyttas över från bil till bil och dels att trafikskolorna anser att dessa ljus ej längre fyller samma funktion som tidigare.

I svaret på enkäten om erfarenheter och synpunkter från september 1985 kan STR skönja en något ändrad inställning bland dem som använder eller har använt extra bromsljus. Många trafikskolor hävdar fortfarande att påkörningsolyckorna minskar och att framförvarande bilars inbromsningar syns bättre då dessa är försedda med det extra bromsljuset – speciellt om dessa är monterade i ögonhöjd.

Andra trafikskolor – som slutat använda extra bromsljus – anser att påkörningsolyckorna bakifrån minskat av det skälet att bilmodeller under senare år fått klart förbättrat bromsljus. Genom sin ökade storlek och sitt kraftfullare ljussken blir den totala effekten densamma som då extra bromsljus monterats.

STR:s uppfattning beträffande bromsljus är att det är bilfabrikanternas angelägenhet att tillse att dessa är av så god beskaffenhet att extra bromsljus ej skall vara nödvändiga.

För att öka uppmärksamhetseffekten för äldre bilar föreslår STR istället för ett obligatorium en ökad information ges för frivilligt användande av sådant ljus.

Vidare anser STR att ytterligare studier erfordras i ärendet med utgångspunkt från bla dagens ändrade och sannolikt förbättrade förutsättningar innan ett obligatorium diskuteras.

Stockholm den 2 oktober 1985

Sveriges trafikskolors riksförbund

Sigvard Lindberg

Förbundsordförande

Medlemsförslag

om ökad trygghet för cyklister i Norden

(Väckt av Sakari Knuutila och Marjatta Väänänen samt Olof Jansson och Margit Hansen-Krone)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Trafiksikkerhedsråd:

Det må indledningsvis understreges, at Nordisk Trafiksikkerhedsråd såvel i sin hidtidige projektvirksomhed som i den kommende projektvirksomhed har lagt betydelig vægt på projekter vedrørende forhold af betydning for svage trafikanter, herunder navnlig cyklister.

I 1980 offentliggjorde Nordisk Trafiksikkerhedsråd således rapport 29: "Bedre synbarhed – cykler, cyklister, knallertførere, motorcyklister". I 1981 offentliggjorde Nordisk Trafiksikkerhedsråd rapport 31: "Cyklisters sikkerhed i kryds". Under det nordiske trafiksikkerhedsår 1983 afholdtes et seminar om cyklisters trafiksikkerhed. Referat fra seminaret er i 1984 offentliggjort som NTR rapport 34: 3. I 1985 har Nordisk Trafiksikkerhedsråd udsendt rapport 39: "Cyklende børn i Norden. Exponering og skaderisici (landsundersøgelsen)". Endvidere vil der i 1985 blive udarbejdet en oversigtsrapport om de fire byundersøgelser, der indgik i projektet om cyklende børn i Norden. Denne rapport vil også blive udsendt i Nordisk Trafiksikkerhedsråds rapportserie.

Nordisk Trafiksikkerhedsråd har i 1985 påbegyndt et omfattende projekt om cykelulykker. Formålet med dette projekt er ligeledes at styrke den færdselssikkerhedsmæssige indsats vedrørende cyklister.

Endelig bemærkes, at cyklisters sikkerhed er indgået og fortsat vil indgå som et væsentligt led i de forskningsprojekter samt øvrige initiativer inden for det nordiske færdselssikkerhedssamarbejde. Dette vil bl.a. ske i forbindelse med et seminar om ældre trafikanter, der afholdes i oktober 1985.

Det fremgår af ovenstående, at der inden for arbejdet i Nordisk Trafiksikkerhedsråd og Nordisk Komite for Trafiksikkerhedsforskning er og vil blive anvendt betydelige ressourcer på spørgsmål vedrørende cyklisters forhold i trafikken.

Med hensyn til de enkelte led i forslaget, kan det oplyses:

Ad 1: Nordisk Trafiksikkerhedsråd følger arbejdet i de enkelte lande vedrørende de færdselssikkerhedsmæssige erfaringer med hensyn til cykelstier og cykelbaner. Ved cykelbaner forstås cykelstier, der er etableret ved afmærkning på vejbanen med en ubrudt kantlinie og cyklistsymbol, men hvor der ikke er foretaget anlægsmæssige foranstaltninger som f.eks. kantsten eller rabat. Nordisk Trafiksikkerhedsråd har bemærket sig, at der i de nordiske lande er truffet beslutning om anlæggelse af et betydeligt antal kilometre cykelstier og -baner i de seneste år. Det er Nordisk Trafiksikkerhedsråds vurdering, at den færdselssikkerhedsmæssige betydning af cykelstier og cykelbaner indgår med væsentlig vægt i beslutningerne om den nærmere anvendelse af de økonomiske ressourcer, der står til rådighed for vejmyndighederne.

Ad 2: Som det fremgår af forslagets begrundelse er der i de nordiske lande i de seneste år aktivt taget skridt til at gennemføre forskellige former for trafikundervisning i skolerne. Nordisk Trafiksikkerhedsråd og Nordisk Komite for Trafiksikkerhedsforskning har gennem projektet "Cyklende børn i Norden — —" (CYBA) ligeledes bidraget til, at der tilskyndes til en sådan undervisning. NTR anser det for betydningsfuldt, at der også i de kommende år satses på en udbygning og forbedring af færdselsundervisningen. Nordisk Komite for Trafiksikkerhedsforskningsprojekt "EVA" (evalueringsmetoder i færdselsundervisning) tager direkte sigte på at forbedre grundlaget for tilrettelæggelsen af færdselsundervisningen.

Ad 3: Ifølge flere undersøgelser forekommer hovedlæsioner meget hyppigt blandt tilskadekomne cyklister. Sådanne læsioner er meget alvorlige og kunne i mange tilfælde forebygges ved anvendelse af cyklisthjelme. Nordisk Trafiksikkerhedsråd kan derfor tilslutte sig, at information og propaganda om cyklisthjelme styrkes.

København, den 21. september 1985

A. Trolldberg

Formand

Walsted Hansen

Sekretær

Nordiska polisförbundet:

Nordiska polisförbundet stöder de framlagda förslagen som enligt vår mening är väl ägnade att främja denna oskyddade trafikantgrupps säkerhet.

Erfarenheterna av vägrensnyttjande är inte odelat positiva i Sverige. Vägrenen har allt mer kommit att brukas som ett extra körfält. Om försla-

gets avsikt skall kunna nås är det därför sannolikt att lagstiftningen måste anpassas för att motverka den utveckling som här redovisats.

Ökad undervisning och information till cyklister som trafikantkategori är i hög grad påkallat. De senaste årens negativa utveckling i fråga om cyklisters trafikbeteende understryker detta.

Utvecklingsarbete i syfte att få fram en cykelhjelm som tillgodoser högt ställda trafiksäkerhetskrav understöds. Förbundet stöder strävanden till att via informationsinsatser få till stånd en ökad användning av hjälm men är negativ till att det införes ett obligatorium i detta avseende.

Stockholm i oktober 1985

Nordiska polisförbundet

Timo Mikkola

Ordförande

Gunnar Andersson

Sekreterare

Danmark

Justitsministeriet:

— — — udtalelser fra Undervisningsministeriet, ministeriet for offentlige arbejder, Rådet for Større Færdselssikkerhed og politimesterforeningen (*se nedan*). *Justitsministeriet* kan henholde sig til de nævnte udtalelser.

Særligt for så vidt angår forslagets pkt. 1 skal man henvise til ministeriet for offentlige arbejders notat, hvoraf det fremgår, at der i en undersøgelse fra 1983 er konstateret i store træk lige stor sikkerhedsmæssig effekt med hensyn til anlæg af cykelstier og kantbaner.

Med hensyn til forslagets pkt. 2 om færdselsundervisning og kampagnevirksomhed skal man henvise til Undervisningsministeriets og Rådet for Større Færdselssikkerheds udtalelser. Det fremgår heraf, at der såvel i skolernes færdselsundervisning som i den almindelige informationsvirksomhed lægges betydelig vægt på at øge cyklisternes kendskab til færdselsreglerne. Det kan i denne forbindelse fremhæves, at der ved planlægningen af de kommende års undervisnings- og informationsvirksomhed vil blive lagt vægt på, at børn informeres om de risici, færdslen indeholder.

Med hensyn til forslagets pkt. 3 har Rådet for Større Færdselssikkerhed udtalt, at der i Danmark har været anvendt beskedne ressourcer med hensyn til information om cyklisthjelme.

Justitsministeriet kan – for så vidt angår samtlige tre forslag – tilføje, at

man i øvrigt kan henholde sig til Nordisk Trafiksikkerhedsråds udtalelse om forslaget (*se oven*).

København, den 14. oktober 1985

P. m. v.

E. b.

Walsted Hansen

Ministeriet for offentlige arbejder *hänvisar i skrivelse av den 27 september 1985 till yttrande av vejdirektoratet av den 11 september 1985 (se nedan).*

Undervisningsministeriet *hänvisar i skrivelse av den 5 september 1985 till yttrande av Direktoratet for folkeskolen og seminarier av den 2 september 1985 (se nedan).*

Direktoratet for folkeskolen og seminarier m. v.:

I henhold til folkeskolelovens § 6 skal færdselslære indgå i undervisningen på alle klassetrin i folkeskolen, og undervisningsministeriet har udsendt en bekendtgørelse med formålet for undervisningen, en vejledende læseplan samt en undervisningsvejledning for færdselslære.

I både læseplan og undervisningsvejledning indgår på alle klassetrin undervisning i cyklistens forhold i trafikken.

Rådet for større Færdselssikkerhed afholder kurser for lærere, der underviser i færdselslære, og man producerer meget materiale til brug i undervisningen i skolen fra børnehaveklasse til 10. klasse.

For cyklister produceres bl. a. materiale til brug ved cykelmanøvreprøver for de mindre elever og cyklistprøver for 11–12 årige elever.

Dette materiale bruges meget rundt om på skolerne.

I samarbejde med det lokale politi afholder skolerne ofte færdselskam-pagner for skolens elever, f. eks. med emne som cyklens rette udstyr, lige som det lokale politi også inddrages i den almindelige færdselsundervisning.

Ved skoler findes en færdselskontaktlærer, som er skolens forbindelse til Rådet for større Færdselssikkerhed, politiet og de kommunale myndigheder.

Et samarbejde mellem skolen (kontaktlæreren), politiet og de kommunale myndigheder fører ofte til, at de lokale skoleveje gøres sikrere også for cyklister.

København, den 2. september 1985

P. d. v.

(Ej sign.)

Vejdirektoratet:

Medlemsforslaget omtaler både tryghed og sikkerhed. Det er uklart, om udtrykkene anvendes synonymt, som man ofte ser det.

I dette notat anvendes imidlertid sikkerhed, når vi omtaler ulykkesantal og antal tilskadekomne, medens tryghed anvendes i betydningen, at trafikanterne oplever en tryghed, når de føler en beskedent risiko for at blive involveret i en trafikulykke.

Til de tre forslag har vi følgende bemærkninger:

1) Forøget brug af brede, belagte nødspor

Der findes ingen danske erfaringer med egentlige nødspor, men i 1983 blev der lavet en undersøgelse af cykel- og knallertuheld i landområder. Undersøgelsen viste i store træk lige stor sikkerhedsmæssig effekt af at anlægge stier og kantbaner (areal adskilt fra den øvrige kørebane med en fuld linie). Kantbanerne bør have en bredde på over 0,5 m. Trygheden blev ikke undersøgt, men der er ikke tvivl om, at trygheden er størst ved stianlæg.

Ved nyanlæg synes der generelt ikke at være væsentlig prisforskel mellem at anlægge sti og kantbane (bredde 1,5 m), medens egentlige nødspor er dyrere.

I åbent land er politikken ved nyanlæg at bygge stier, da vi regner med, at de giver bedre tryghed. Der anvendes normalt kantbaner på de større veje i Danmark, og på strækninger uden stier anbefales det at afstribe, så kantbanerne bliver så brede som muligt. Dette er en fordel for både cyklister og bilister.

Også i landsbyer viste undersøgelsen fra 1983 en god effekt af både stier og kantbaner.

2) Propaganda og undervisning for at formindske uheldsantallet i kryds

En netop afsluttet dansk undersøgelse af anlæg af stier i byer (>10000 indbyggere) viser, at der sker en ændring i ulykkesbilledet på strækninger, uden at det totale antal ulykker ændres, medens der sker en stigning af antal ulykker i vejkrydsene. Selvfølgelig skal der arbejdes videre med den

tekniske udformning af krydsene, men vi er enige med forslagsstillerne i, at undervisning og propaganda bør forøges. Forslagsstillerne lægger stor vægt på kendskab til vigepligtsreglerne. Det skal selvfølgelig være godt, men kendskab til hvilke situationer, der er særlige farlige, er mindst lige så vigtig. Det er vigtigt, at trafikanterne ikke føler sig så trygge, at det ender med en ulykke, når den ene part ikke følger reglerne.

Ud over landsdækkende kampagner og forøget undervisning vil det være en god idé at informere grundigt om intentionerne og den rette brug af nye anlæg. En sådan information skal gives lokalt.

3) *Udvikling og brug af cykelhjelm*

Det er givetvis en idé med en god trafiksikkerhedsmæssig effekt.

København, den 11. september 1985

(Ej sign.)

Amtsrådsforeningen:

I forslaget anbefales nordisk ministerråd

- at undersøge mulighederne for at tage brede kantbaner i brug, eventuelt som et alternativ til cykelstier,
- at medvirke til at trafikundervisning om cykling indgår i det egentlige undervisningsprogram i grundskolen og at informationskampagner arrangeres i skolerne og i nyhedsmediernes inden for hver cykelsæson med henblik på at øge cyklisternes kendskab til færdselsreglerne og for at formindske antallet af ulykker i vejkryds,
- at undersøge mulighederne for at udvikle specielle cykelhelme samt at fremme deres brug med specielt hensyn til de unges behov.

Amtsrådsforeningen kan anbefale medlemsforslaget. Foreningen har dog ikke vurderet, om de i forslaget indeholdte forslag på undervisnings- og oplysningsområdet bør nyde fremme frem for andre.

Sikkerhedsmæssige og økonomiske forhold vedr. kantbaner ("cykelstriber") har i Danmark været underkastet forskellige undersøgelser og overvejelser. Et eksempel på en amtskommunal undersøgelse og vurdering findes i vedlagte artikel fra Dansk Vejtidskrift nr 3/1985 "Sti eller stribe – økonomisk set"¹.

København, den 4. november 1985

P. f. v.

E. b.

Ove Nissen

¹ *Här ej tryckt.*

Kommunernes landsforening:

Baggrunden for projektforslaget er et ønske om at øge trygheden for cyklister og nedbringe antallet af trafikulykker.

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at man iværksætter en undersøgelse af vejenes udformning, der beskytter cyklister og fodgængere.

Desuden at medvirke til at der etableres trafikundervisning, der skal indgå som et undervisningsprogram i grundskolen samt iværksætte informationskampagner i skolerne og i medierne.

Endeligt at undersøge mulighederne for at udvikle specielle cykelhjelme og fremme deres brug specielt med hensyn til de unges behov.

Landsforeningen finder, at kommunerne i vid udstrækning aktivt medvirker til at forbedre forholdene for cyklister. F.eks. etableres der på trafikerede vejstrækninger cykelstier eller afstrikning, der markerer trafikarealer for cyklister.

Endvidere gives der i grundskolen færdselsundervisning, ligesom der i mange kommuner er truffet ekstra foranstaltninger for at øge sikkerheden på børnenes skoleveje.

Mange kommuner er involveret i projekter, der omhandler cyklisternes sikkerhed i trafikken.

Gennem bl. a. vejdirektoratets udarbejdelse af vejledninger og retningslinier for vej- og trafikområdet gøres der et stort arbejde for at øge cyklisternes trafiksikkerhed.

På baggrund af de aktiviteter der i forvejen er på området, vil de foreslåede undersøgelser kunne danne et supplement til de allerede eksisterende undersøgelser og aktiviteter.

Traditionelt fokuserer trafikundersøgelser på ulykker og ikke så meget på, hvad der kan gøres for at øge trygheden for cyklisterne. Problematikken om tryghed, og ikke mindst de psykologiske faktorer, er et vigtigt emne at få belyst.

De foreslåede emner kan behandles med udgangspunkt i nogle konkrete eksempler fra nogle kommuner og eventuelt i et samarbejde med nogle kommuner. Herved vil undersøgelsens resultater kunne komme kommunerne til gode. Dette er væsentligt, da det næsten altid er kommunerne, der skal gennemføre eventuelle foranstaltninger.

Med hensyn til trafikundervisning i grundskolen foregår dette allerede i vidt omfang. Effekten af denne undervisning er kendt.

Landsforeningen har ikke yderligere bemærkninger til det fremsendte medlemsforslag.

København, den 4. november 1985

Evan Jensen

E. Krarup

Rådet for Større Færdselssikkerhed:

Da det fremgår af det fremsendte materiale, at såvel ministeriet for offentlige arbejder som undervisningsministeriet er anmodet om en udtalelse, skal man i det følgende alene kommentere forslaget om at arrangere informationskampagner i skolerne og i medierne før hver cykelsæson, samt forslaget om at undersøge mulighederne for at udvikle specielle cyklisthjelme og fremme deres brug blandt unge.

Hvad angår forslaget om informationskampagner om færdselsreglerne før hver cykelsæson, kan man oplyse, at Rådet, da der ikke i Danmark kan fastlægges nogen egentlig cykelsæson, har ment at burde fordele kampagnerne rettet mod børn som cyklister over hele året. Rådet genoptrykker og distribuerer således regelmæssigt brochurerne "Vejledning om sikring af skolevejen" og "Vejledning til forældre om børn og cykler". Hertil kommer, at man i samarbejde med politiet hvert år siden 1978 har gennemført kampagner om cykellygter navnlig med henblik på at informere skolebørnene. Disse kampagner har været placeret i tilknytning til lygtesæsonens start dvs. i november måned. Det er Rådets opfattelse, at disse kampagner sammen med den egentlige færdselsundervisning i skolerne har haft en god effekt.

Rådet er imidlertid enig med forslagsstillerne i, at undervisnings- og informationsvirksomheden også over for børn som cyklister bør udformes således, at den i høj grad lægger vægten på at oplyse om de risici, færdslen indebærer. Overvejelser herom indgår da også i det arbejde med en langtidspan for Rådets aktiviteter, som foregår for tiden.

Forslaget om at udvikle og fremme anvendelsen af særlige cyklisthjelme er efter Rådets opfattelse godt. Erfaringen fra et stort antal ulykker viser, at cyklister i et vist omfang har samme behov for hovedbeskyttelse som knallertkørere. Det har imidlertid hidtil været svært at interessere cyklisterne for at bruge hjelm.

En medvirkende årsag hertil er formentlig, at cyklisthjelmene hidtil ikke har tilfredsstillet kravene til beskyttelse, komfort og design. Enten har de ydet for ringe – eventuelt slet ingen – beskyttelse, eller de har været ukomfortable at anvende. Rådet har da heller ikke investeret større ressourcer i informationsvirksomhed på dette område, idet udsigterne til succes for tiden må bedømmes som små.

Der er nu kommet brugbare cyklisthjelme på det danske marked, men udvalget er stadig lille og priserne ret høje. En udvikling af nye typer – baseret på cyklisternes ønsker og behov – er påkrævet. Det kan tilføjes, at Dansk Standardiseringsråd er interesseret i at indlede et standardiseringsarbejde om cyklisthjelme i samarbejde med bl. a. Rådet og Forbrugerrådet.

Når der på denne måde er skabt forudsætninger for en bredere accept af

hjelme blandt cyklister, vil Rådet tage op til overvejelse, om tiden er inde til en forstærket informationsindsats.

Valby, den 23. september 1985

Ebbe Sørensen

Dansk Politi Forbund:

I den anledning skal forbundet på baggrund af det fremsendte materiale udtale, at vi er enig i, at etablering af flere cykelstier meget nedsætter risikoen for uheld for den pågældende gruppe trafikanter.

Dansk Politiforbunds umiddelbare opfattelse til indførelse af obligatorisk brug af cykelhjelm er den, at det vil være umuligt at påtale de tilfælde, hvor hjelm ikke bruges, ligesom vor umiddelbare opfattelse til kvæstelser, som cyklister pådrager sig, er den, at kvæstelser i hovedregionen ikke er påfaldende.

Såfremt Nordisk Råd efter høringsskrivelsen er indstillet på at fastholde brug af hjelm som medvirkende for en øget trafikikkerhed for cyklister hører vi gerne nærmere, idet vi så vil indhente materiale fra Rådet for Trafikkerhedsforskning.

Frederiksberg, den 21. oktober 1985

Frede Weber Andresen

Foreningen af Politimestre i Danmark:

— — — Henvendelsen munder ud i 3 henstillinger. I den første henstilling opfordrer forslagsstillerne til en undersøgelse af mulighederne til at tage vejrabatterne i brug til cyklisterne såfremt rabatten er tilstrækkelig bred og forsynet med belægning.

I den anden opfordres bl. a. til at inddrage cykling i undervisningsprogrammet i grundskolen og den tredje omhandler øget brug af cykelhjelme m. v.

Alle tre henstillinger vedrører kendte problemer og der er naturligvis intet til hinder for, at der foretages yderligere undersøgelser på dette område. Fra dansk side må det vel imidlertid gøres gældende, at man vedrørende den første henstilling allerede igennem adskillige år har forsynet et betydeligt antal kilometer veje med forskellige former for kantbaner og således forsåvidt allerede er igang med det som ønskes af forslagsstillerne. Der kan vedrørende dette spørgsmål iøvrigt henvises til

artiklen i Dansk Vejtidskrift nr. 10/1984 af civilingeniør Ole Rosbach, SSV.

Vedrørende den anden henstilling henvises til Notat 4/1983 fra Rådet for trafik sikkerhedsforskning hvori nærmere er omtalt færdselsundervisningens omfang, indhold og vilkår i skolerne. Det må forekomme tvivlsomt, om yderligere undersøgelser eller henstillinger om dette emne vil have særlig betydning her i landet, når også henses til det arbejde som Rådet for større færdselssikkerhed gør på dette område.

Vedrørende den tredje henstilling henvises til en OECD rapport om børns risici i trafikken – Traffic safety of children – hvori bl. a. anbefales en snarlig udvikling og ibrugtagning af cyklisthjelme.

I hvilket omfang denne rapport er genstand for videre bearbejdning her i landet er ikke bestyrelsen bekendt.

Kolding, den 23. august 1985

P. f. v.

T. Bækgård

Dansk Cyklist Forbund:

1 Brede vejrabatter

Det hævdes i forslaget, at man ved en udvidelse af vejbanen (rabatten pålægges en ikke nærmere defineret belægning) øger cyklisternes tryghed. Ud over trygheden vil man, ifølge forslaget, opnå at give den motoriserede trafik et vige-spor til anvendelse specielt for den langsomt kørende trafik. Forslaget fremhæver endvidere rabat-løsningen for at være billig og let at vedligeholde.

Dansk Cyklist Forbund er ikke af ganske samme mening. At "rabatten", foruden at skulle sikre den cyklende trafik, også skal tjene som vigespor for bilerne betyder, at der ikke vil forekomme fysisk adskillelse af nogen art mellem cyklernes og bilernes del af kørebanen. Vi frygter derfor, at dét der hermed søges indført er en fælles nordisk variation af de brede danske kantbaner, hvor man med en 30 cm bred streg på asfalten søger at beskytte cyklisterne. Vi tror selvfølgelig ikke, at en streg har en så magisk virkning, og vore erfaringer siger os da også, at de danske kantbaner i vid udstrækning bruges til parkeringsareal for bilerne og derfor ofte fremstår som forhindringsbaner snarere end trygge cykelbaner.

Arkitekt Ole Dybbroe har til Dansk Vejtidskrift nr 2 1985 skrevet en artikel, som belyser dette emne. Artiklens indhold dækker på udmærket vis Dansk Cyklist Forbunds holdning til kantbaneproblematikken, og vi vedlægger derfor et sætryk af artiklen.¹

¹ *Här ej tryckt.*

Forslaget antager, at disse vejudvidelser vil blive billigere at anlægge og vedligeholde end egentlige cykelstier. En undersøgelse udført af Nordjyllands Amtskommune viser imidlertid, at "anlæg af egentlige cykelstier er meget billigere end de brede kantbaner", samt at dobbeltrettede stier er billigere end kantbaner. Undersøgelsen har været offentliggjort i Dansk Vejtidskrift nr 3 1985. — — —

Vi skal derfor hvad angår denne del af forslaget, indtrængende anmode den danske delegation om at medvirke til, at der ikke gennem Nordisk Råd opfordres til anlæg af omtalte "vågrenar", men at der i stedet anbefales en udbygning af cykelstinet, således at de i forslaget nævnte vejtyper forsynes med "rigtige" cykelstier.

2 Trafikundervisning

Vi finder, at det er en glimrende ide at forbedre grundskolens trafikundervisning, ligesom det utvivlsomt også vil vise sig at blive en spændende nyskabelse at tage cykling med i det egentlige undervisningsprogram. Blot vil vi minde om, at det egentlige sigte ikke bør være at tilpasse menneskene til trafikken — men at planlægge trafikken, så den bliver mere menneskevenlig. Der bør derfor sideløbende med disse pædagogiske initiativer afsættes penge til en forbedring af cyklisternes fysiske rammer.

Da forslaget endvidere har til hensigt "specielt at mindske krydsningsulykkerne", skal vi foreslå, at der på nordisk plan afsættes penge til gennemførelse af undersøgelser, der viser hvilke krydsudformninger, der yder cyklister størst sikkerhed.

3 Cykelhelme

I forbindelse med den del af forslaget, der omhandler cykelhelme, vil vi fremhæve det positive i, at Nordisk Råd støtter en udvikling af specielle cykelhelme, idet der ikke er tvivl om, at en mere udbredt brug af "gode" cykelhelme vil kunne spare en del cyklister for hovedlæsioner.

Et moderne produkt i samklang med en effektiv oplysningskampagne bør kunne give et ganske tilfredsstillende resultat, specielt hvis man, som forslaget nævner, fremmer hjelmens brug med speciel hensyntagen til unges behov. Dog finder vi det ikke tilrådeligt, at der lovgives om tvungen brug af cykelhelme.

Vi håber med denne henvendelse at have medvirket til at belyse forslagets konsekvenser.

København, den 10. oktober 1985

Jan Andersen

Medlem af
Dansk Cyklist Forbunds
forretningsudvalg

Finland**Undervisningsministeriet¹:**

— — konstaterar undervisningsministeriet, att ministeriet inte har något att tillägga till vad skolstyrelsen i bifogade yttrande konstaterat beträffande cykelundervisningen i grundskolan. Ministeriet omfattar skolstyrelsens åsikt (*se nedan*).

Sin definitiva ställning till medlemsförslaget kommer ministeriet emellertid att definiera i samband med att ärendet behandlas i organ för nordiskt kulturellt samarbete.

Helsingfors den 8 november 1985

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Trafikministeriet¹:

I medlemsförslaget föreslås bl. a. att för förbättrande av cyklisternas säkerhet möjligheterna skulle utredas att ta i bruk tillräckligt breda och belagda vägrenar, vid behov som ett alternativ till leder för den lätta trafiken.

I anledning härav konstaterar trafikministeriet att vägrenar av lämplig bredd är ur säkerhetssynpunkt nyttiga för all trafik. Ur cykeltrafikens synpunkt är en dylik lösning dock inte till närmelsevis lika bra som en skild led för den lätta trafiken. Utöver att cyklisterna vid användning av vägrenen på grund av biltrafikens närhet blir utsatta för större fara än på en skild led för den lätta trafiken, vållas de som cyklar på vägrenarna obehag av bl. a. luftdrag som förorsakas av bilarna samt av smuts som stänks av bilarna i dåliga förhållanden.

Att bygga breda vägrenar är inte heller billigt. Eftersom vägen måste dimensioneras med tanke på den tunga fordonstrafiken blir beläggningslagren förhållandevis tjocka. I praktiken behövs för byggande av en bred vägren avsevärt större jordmassor än i samband med en skild led för den lätta trafiken. Att bygga en vägren efteråt blir dyrt, eftersom släntgräsmattorna och i de flesta fallen dräneringssystemen måste förnyas.

Trots de ovannämnda nackdelarna anser trafikministeriet att användningen av måttligt breda (1–2 m) belagda vägrenar borde främjas eftersom de är av nytta för all trafik. Vägrenarna kan dock inte anses som alternativ

¹ Yttrandet översatt från finska.

för leder för den lätta trafiken, utan sådana leder bör också i framtiden byggas i mån av behov och möjlighet.

Trafikministeriet ställer sig likaledes positivt till att element som förbättrar säkerheten i barnens cyklande intas i grundskolornas undervisningsprogram. I ett samarbete mellan de nordiska länderna klarläggs som bäst såväl cyklande barns trafikrisker som metoder för att utvärdera trafikundervisningens effektivitet. När dessa utredningar har blivit färdiga är det möjligt att mera ingående ta ställning till hur cyklingsundervisningen i grundskolan bör organiseras.

Såsom det konstateras i medlemsförslaget är huvudskador bland de allmännaste skador som barn blir utsatta för i trafikolyckor. Redan av detta skäl är det enligt trafikministeriets uppfattning på sin plats att främja användningen av passande cykelhjälm i samband med barnens trafikundervisning.

Helsingfors den 15 oktober 1985

Juhani Korpela
Kanslichef

Markku Lehtinen
Överinspektör

Skolstyrelsen:

Trafikfostran uppfattas allt mer i Finland som en del av skolfostran, och dess syfte är att framför allt öka trafiksäkerheten genom att påverka attityderna hos de olika parterna i trafiken. I denna nya trafikfostran är utgångspunkten barnet och den unga, deras livsmiljö och andel i trafiken. Målet är att var och en känner sitt ansvar och sina skyldigheter i trafiken och tar hänsyn till övriga trafikanter. Även genom att binda skolan till det omgivande samhället försöker man medverka till att göra trafikmiljön så säker som möjligt. I vissa försök har man fått positiva erfarenheter av en dylik övergripande trafikfostran.

Detta innebär att lärostoffen för trafikfostran blir mångsidigare. Inget enskilt område prioriteras på bekostnad av de andra, utan samtliga parter i trafiken uppfattas som jämbördiga dvs. de har samma rättigheter och skyldigheter.

Skolstyrelsen framhåller att cykelundervisning fortsättningsvis ingår som ett delområde av trafikfostran i den riksomfattande läroplanen för grundskolan. Cykelundervisning kommer att ges i varje skola och kommun i behövlig omfattning och med beaktande av barnens och ungdomens förutsättningar och kraven i trafikmiljön. Målet är att lära barnen att röra sig tryggt i trafiken, sköta sin egen andel av den och ta hänsyn till medtrafikanterna.

Skolstyrelsen anser det viktigt att man tidtals i informationsmedian fäster uppmärksamhet vid trafiksäkerhetsfrågor och på detta sätt strävar efter att förebygga trafikolyckor.

Helsingfors den 18 september 1985

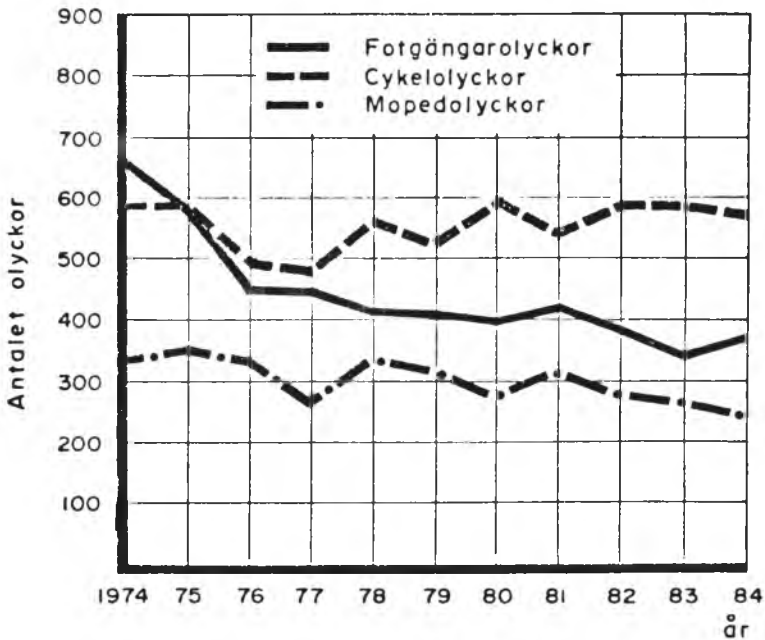
Vesa Lyytikäinen
Avdelningschef

Pirkko Poikonen
Överinspektör

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen¹:

I medlemsförslaget har uppmärksamhet fästs vid en riskgrupp som är viktig då det gäller trafiksäkerheten på de allmänna vägarna. Fotgängar- och mopedolyckorna med personsador som följd har under de senaste tio åren minskat på de allmänna vägarna; cykelolyckornas antal har däremot varit oförändrat (se figur).

Personskadeolyckorna i gång- och cykeltrafiken enligt delaktiga på de allmänna vägarna åren 1974–1984

¹ Yttrandet översatt från finska.

Väg- och vattenbyggnadsverkets verksamhet går ut på att förbättra även cyklisternas säkerhet. Under de senaste åren har ca 200 km allmänna vägar per år försetts med gång- och cykelvägar och inemot 2000 km av de allmänna vägarna har nuförtiden gång- och cykelvägar. Också i vägverkets övriga verksamhet såsom t. ex. i justeringen av hastighetsbegränsningarna på tätbebyggda områden är ett av målen förbättringen av gång- och cykeltrafikens säkerhet. I utrednings- och forskningsarbetet samt i utarbetandet av anvisningar för väghållningen är förbättringen av cyklisternas säkerhet en målsättning. Av de utredningar och anvisningar som under de senaste åren gjorts är de följande de viktigaste med hänsyn till cykeltrafiken:

- Utredning av behovet att bygga gång- och cykelvägar
- Anvisningar för planeringen av tätortsvägar
- Kommunvisa trafiksäkerhetsplaner i ca 100 kommuner
- Anvisningar för gång- och cykelvägarnas underhåll
- Undersökning av cyklingens säkerhet i korsningar

Enligt de av VVS åren 1974 och 1980 utförda persontrafikundersökningarna har cykelresornas antal ökat med ca 50% under den förenämnda perioden. Att man inte lyckats nedbringa cykelolyckornas antal på de allmänna vägarna trots ett målmedvetet säkerhetsarbete torde bero på att cyklingen ökat i popularitet.

I det förenämnda medlemsförslaget hade breda vägrenar föreslagits som en lösning på gång- och cykeltrafikens säkerhetsproblem. Förslaget gick ut på att vägrenarna skulle fungera som ett alternativ till gång- och cykelvägarna.

Över hälften av cykelolyckorna på de allmänna vägarna med personskaador som följd sker enligt VVV:s olycksregister i tätorterna.

Enligt nuvarande uppfattning är en bred vägren ingen lämplig lösning på gång- och cykeltrafikens säkerhetsproblem i tätorterna. Bilarnas hastigheter är i allmänhet större på breda än på smala vägar. Det är svårt för en bilist att förutse rörelserna av en på vägrenen körande cyklist; om cyklisten svänger ut på körbanan eller korsar densamma kan detta leda till farliga situationer. På basen av utredningen av behovet att bygga gång- och cykelvägar verkar det som om det på breda vägar skulle inträffa flera gång- och cykeltrafikolyckor med personskaador än på smala vägar per en viss väglängd (= olyckstäthet). Hittills har inga närmare utredningar gjorts av de faktorer som föranleder detta. En bred tvärsektion för en väg är i allmänhet ofördelaktigt också med hänsyn till tätortsmiljön.

Separata gång- och cykelvägar har många fördelar då det gäller tätortstrafiken. Man kan med skiljeremсор och planteringar förbättra tätortsmiljön och med skiljeremсор kan bilparkeringen ordnas på ett ändamålsenligt sätt. En skiljeremсор hindrar cyklisten att plötsligt svänga ut på körbanan. En skiljeremсор minskar också de olägenheter i form av buller och stänk som bilarna åsamkar gång- och cykeltrafiken.

På lågtrafikerade tätortsvägar, där det inte förekommer långväga biltra-

fik, är det inte nödvändigt att skilja åt transportsätten för att trygga gång- och cykeltrafikens säkerhet. Inte ens då kan breda vägrenar enligt nuvarande uppfattning rekommenderas, emedan de har en tendens att ändra biltrafikens karaktär i en sämre riktning då det gäller tätortstrafikens säkerhet.

Breda vägrenar lämpar sig bäst för glesbygder där det förekommer ringa gång- och cykeltrafik, där det är viktigt att biltrafiken löper smidigt och hastigheterna i alla fall är relativt stora. Planeringsanvisningarna för allmänna vägar har i år kompletterats i fråga om de tvärsektioner som används i glesbygderna. De nya normativa tvärsektionerna är bredare än de som hittills använts. I de nya anvisningarna för tvärsektioner rekommenderas det t. ex. på riks- och stamvägarna en 10/7,5-tvärsektion redan från en årsmedeldygnstrafik på 1 000 bilar, vilket gör det möjligt att anlägga en meter breda belagda vägrenar.

Enligt den förenämnda behovsutredningen är det emellertid i tätorterna och i deras omgivning som gång- och cykeltrafiken behöver regleras allra först, emedan olyckstätheten för gång- och cykeltrafiken i tätorterna var tredubbel jämfört med glesbygderna.

Ett förslag till åtgärder som behövs för att förbättra cykeltrafikens säkerhet har nyligen gjorts i Sverige (VTI rapport 280). Ett av åtgärdsförslagen gick ut på att bilarna skulle förbjudas att använda vägrenen utom för att underlätta omkörning. Det verkar som om erfarenheterna av breda vägrenar i Sverige inte enbart varit positiva ur cykeltrafikens synvinkel. I Finland har man inte genomfört någon omsorgsfull undersökning av vägrenarnas inverkan på gång- och cykeltrafikens säkerhet i glesbygderna. En dylik undersökning skulle enligt vår uppfattning behövas.

Det har i medlemsförslaget även riktats uppmärksamhet på cyklisternas säkerhet i sådana anslutningar, där gång- och cykelvägen skär vägen eller gatan på samma nivå. Information och skolning har föreslagits som en lösning. Enligt vår uppfattning är information och skolning viktiga och nödvändiga medel för att förbättra säkerheten på de förenämnda ställena. Dessutom behövs emellertid åtgärder för att förbättra trafikmiljön samt försöks- och forskningsverksamhet i anslutning till detta.

Vi instämmer i förslaget att en skyddshjälm behöver utvecklas för cyklisterna.

Väg- och vattenbyggnadsverket är redo att delta i ett sådant forsknings-samarbete, som går ut på att göra trafikmiljön tryggare för cyklisterna.

Helsingfors den 11 oktober 1985

K. Härkänen

Byråns chef, överingenjör

Trafikförsäkringsföreningen¹:

Cyklingen har ökat i Norden under de senaste tio åren. Under slutet av 1970-talet nådde cykelförsäljningen i Finland sin kulmen d.v.s. ca 350 000 cyklar per år. Därefter har försäljningen minskat något och verkar nu ha stabiliserats vid ca 260 000 cyklar per år. Det finns ca 3,5 miljoner cyklar i vårt land.

I och med att cyklandet ökar ökar även risken för trafikolyckor för cyklisterna. Till exempel antalet cykelolyckor som inträffat med motorfordon och som ersatts från trafikförsäkringen, har oavbrutet stigit från 1 218 trafikolyckor år 1976 till 2 008 år 1983. Enligt den officiella statistiken har antalet skadade cyklister under samma tid ökat från 1 194 till 1 643. Det totala antalet cykelolyckor som fordrar läkarvård antas dock uppgå till ca 30 000 per år (S. Olkkonen, U. Lähderanta, J. Tolonen och R. Honkanen). Största delen av dessa är cyklisters singelolyckor. Inte heller i fråga om dödsfall har utvecklingen varit så gynnsam som den allmänna utvecklingen d.v.s. antalet har sjunkit från 109 år 1976 till 99 år 1983. Enligt det svenska forskningsinstitutet Statens väg- och trafikinstitut (VTI) är risken att omkomma i trafiken på cykel 8,3 gånger så stor som vid bilkörning, räknat per kilometer.

I medlemsförslagets första moment rekommenderas ibruktagandet av breda vägrenar. Trafikförsäkringsföreningen (TFF) anser att detta i allmänhet kan rekommenderas i enlighet med de motiveringar som gjorts i förslaget. Man borde dock inte regelmässigt ersätta de lätta trafiklederna med sådana, utan de lätta trafikledsalternativen borde övervägas allt efter behov. Vid byggandet av trafikgrenar bör man i fråga om detaljerna använda sig av modern planering t.ex. för busshållplatser och vägkorsningar. I fråga om detta hänvisar TFF till nämnda svenska VTI-rapport nr 280/1985 Säkrare cykling.

Det i medlemsmotionens andra moment ingående förslaget om införande av cykelundervisning i grundskolans ordinarie undervisningsprogram kan tolkas på olika sätt. Enligt TFF:s uppfattning borde trafikundervisning införas i undervisningsprogrammen och däri borde även ingå cykelundervisning och information före cykelsäsongens början. Riskerna under cykelsäsongens början framgår bl.a. ur den rapport nr A 19/84 som gjorts vid Helsingfors universitet på basen av undersökningar gjorda av haverikommissionen för vägtrafikolyckor i Helsingfors. En svår cykelolycka: hurudan och varför? Ur denna framgår även att cyklisternas handling är platsbunden och undervisning i praktiskt handlande i olika situationer rekommenderas därför.

Det finns risk för cyklisterna att bli skadade i huvudet och en skyddshjälm skulle hindra och lindra dylika skador såsom framgår ur motivering-

¹ Yttrandet översatt från finska.

arna i förslaget. TFF understöder förslaget om utveckling och bruk av skyddshjälm.

Till cyklingen ansluts även många andra problem än de i förslaget nämnda för vilka förbättringsförslag borde sökas. Av dessa framförs

– brist på cykelvägar, plötsligt slut på vägen och placering på andra sidan av körbanan, dåligt skick, illa planerade, riskfyllda sträckor t.ex. i en tunnel och så, att cyklisterna inte använder dem etc.

– möjlighet till olika tolkning och omväxlingarna av trafikreglerna på de lätta trafiklederna och vid övergångsställena på vägen och t.ex. vid inkörande på skyddsväg

– de stora skillnaderna i trafiken t.ex. i fråga om hastighet på kombinerade cykelvägar och gångbanor (moped, tävlingscyklister och å andra sidan äldre och barn) och

– de stora skillnaderna bland bilisterna och cyklisterna allt ifrån kunskap om trafikreglerna och noggrant iakttagande av dem och iakttagande av andra till stor okunnighet om reglerna och brytande mot dem.

Som sammandrag av utlåtandet konstateras

– att TFF understöder de framlagda förslagen efter vissa justeringar och även framför övriga problem i fråga om cykelåkning för vilka förbättringsåtgärder bör sökas.

Helsingfors den 11 september 1985

Trafikförsäkringsföreningen
Försäkringsbolagens
trafiksäkerhetskommitté (VALT)

Pentti Ajo

Trafikskyddet:

I motiveringarna till förslaget framstår kraftigt kännedomen om trafikregler och vägmärken som en faktor, vilken är ägnad att öka cyklisternas trafiksäkerhet. Trafikskyddet konstaterar, att riskerna i cykeltrafiken för närvarande, enligt olycksstatistiken, förefaller att utgöras av:

- de olyckor som drabbar äldre personer (över 65 år), vilka i allmänhet har dödlig utgång
- den ökande risken för personskador i åldersgruppen 30–39 år, en risk som redan är större än risken för skador bland äldre personer och ungdomar; samt
- kollisionerna mellan cykel och bil, som personskadeförsakande faktor.

När det gäller att öka cyklisternas trafiksäkerhet anser Trafikskyddet de

viktigaste åtgärderna vara att förbättra trafikmiljön samt att genom information och utbildning påverka trafikvanorna och inte enbart kännedomen om reglerna; med andra ord åtgärder, genom vilka man söker förebygga att skador uppstår. Trafikskyddet anser att man genom information och upplysning borde eftersträva att förändra handlingsmönstret även hos andra kretsar än cyklisterna i sådan riktning, att större hänsyn tas till cyklisterna. Särskilt barnens säkerhet är i betydande grad beroende av just de andra vägtrafikanternas handlande.

Användandet av skyddshjälm för cyklister anser vi vara en möjlighet, som en cyklist kan ta till om han så önskar.

Beräffande den rekommendation som ingår i förslaget konstaterar vi följande:

1. Vägrenarna som alternativ till leder för lätt trafik

Trafikskyddet anser, att man i tätt bebyggda områden endast med hjälp av särskilda leder för den lätta trafiken effektivt kan trygga fotgängarnas och cyklisternas säkerhet. Att bredda och permanentbelägga vägrenarna anser vi inte vara att rekommendera som alternativ till leder för lätt trafik.

Först när andra alternativ saknas, t. ex. då markdispositionen inte erbjuder andra möjligheter, kan permanentbelagda vägrenar, 1,0–1,5 breda, byggas i samband med vägförbättringsarbeten. Ännu bredare vägrenar kan lokalt komma ifråga i speciella förhållanden.

Det spårslitage som det permanentbelagda vägnätet drabbats av under de senaste åren har lett till, att bilisterna söker undvika att köra i spåren och sålunda ofta förflyttar sig närmare körbanans kant. Förflyttningen i sidled kan inte undgå att öka den fara som är riktad mot den lätta trafiken, särskilt under den mörka tiden av dygnet, varför separata leder för den lätta trafiken är att föredra även av den orsaken.

Enligt Trafikskyddets uppfattning är det inte motiverat att förbättra vägnätet endast genom att bredda vägrenarna så, att de kan utnyttjas av den lätta trafiken. Huvudvikten måste fästas vid att förbättra huvudvägarnas skick som en helhet, varvid man samtidigt kan bygga trygga leder för den lätta trafiken. Endast på platser där lätt trafik förekommer endast i ringa utsträckning kommer vägrensalternativet ifråga.

Trafikskyddet hänvisar till undersökningen "Ajoneuvojen sijainti ja polkupyöräjiljoiden turvallisuus eri levyisillä teillä" (bilarnas placering och cyklisternas säkerhet på olika breda vägar), gjord vid Helsingfors Universitet år 1981 av H. Summala och J. Vierimaa.

2. Cykelundervisningen i grundskolan

Grundskolans trafikundervisning kan tänkas vidlåda brister även ifråga om undervisningen om trafikreglerna, men det som bör anses vara det egentliga problemet i grundskolans trafikundervisning är det faktum, att innehållet i trafikfostran och de anvisningar som eleverna behöver för att kunna röra sig tryggt inte svarar mot varann.

I Finland ingår trafikundervisningen i de allmänna fostringsmål som förutsätts i grundskollagen, varutöver trafikundervisning ingår i lärokurserna i vissa ämnen. Man kan sålunda anta att trafikundervisning och samtidigt alltså även undervisning i cykeltrafik förekommer i grundskolan.

Trafikundervisningen måste planläggas så, att eleverna i själva den trafikmiljö där de rör sig får lära sig de direktiv de behöver för att kunna röra sig tryggt, och hänsyn samtidigt tas till det sätt på vilket de tar sig fram och den omfattning i vilken detta sker. Direktiven måste självfallet bygga på trafikreglerna, men de måste som en oundgänglig ingrediens omfatta undervisning i att vara beredd på att andra vägtrafikanter eventuellt handlar på ett sätt som avviker från reglerna, samt en handlingsmodell med tanke på detta.

En grundlig, analyserande behandling av trafiksituationerna, som bygger på iakttagelser och som leder till att man kan förutse de andra vägtrafikanternas handlande, förutsätter särskilt i lågstadiet att undervisningen baseras på verkliga situationer i elevernas egen erfarenhetsfär.

I grundskolan bör ett eget temapakets utarbetas i kommunens läroplaner, där hänsyn tas till de lokala förhållandena.

3. Tillverkning av skyddshjälm för cyklister

Trafikskyddet meddelar, att förhandlingar förts med hem- och konstindustriskolan i Kuopio om en planeringstävling som skall verkställas våren 1986 och vars syfte är att få fram en skyddshjälm för cyklister. Tävlings syftemål är att få fram en skyddshjälm eller -huvudbonad, vars utseende man inte skulle känna sig främmande för och som samtidigt skulle uppfylla säkerhetsfordringarna och även i övrigt vara användbar. Det slutliga beslutet om tävlingen kommer att fattas före årets slut.

Helsingfors den 17 oktober 1985

Trafikskyddet

Ilpo Krootila

Verkställande direktör

Rädda barnen r.y. har i skrivelse den 17 september 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Finlands svenska kommunförbund:

Finlands svenska kommunförbund anser att de åtgärdsförslag som framförs i medlemsförslaget i princip är goda och välmotiverade. Det är dock skäl att påpeka, att breddade belagda vägrenar inte får bli ett surrogat för separata leder för lätt trafik längs hårt trafikerade leder inom och intill tätorter. Till dessa delar bör den planeringsstrategi som hittills tillämpats också fortsätta. Däremot är byggandet av belagda vägrenar längs lands- och andra vägar, för vilka separata cykelleder inte blir realistiska, ett mycket gott förslag.

I övrigt kan Finlands svenska kommunförbund omfatta de framförda åtgärdsförslagen.

Helsingfors den 23 augusti 1985

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Henrik Wickström

Suomen poliisien liitto r.y.:

Framställningens punkt 1

Verkligt goda modeller för utnyttjandet av vägrenarna finnes i Sverige. Framställningen måste understödvas. Lösningen vore snabb och billig att förverkliga även annanstans i Norden.

Framställningens punkt 2

Även denna framställning måste understödvas. Inom undervisningen borde man dock fästa särskild uppmärksamhet vid utökandet av andelen attitydfostran: Cyklisterna har numera skarpt fordrat rättigheter åt sig själva men har glömt sitt ansvar i trafikuppförandet. Bl.a. är cykling på körbanans vänstra sida numera tämligen vanlig, vilket knappast beror på ovetskap.

Framställningens punkt 3

Utvecklingsarbete i anslutning till säkerheten är på sin plats. Däremot betvivlar vi ett allmännare bruk av cyklisthjälm på frivillighetsgrunder. Även brukstvång skulle verka vara "nödvärnsexcess". Redan framställ-

ningens punkter 1 och 2 förverkligade skulle få mycket till stånd beträffande cyklisternas säkerhet.

Helsingfors den 6 september 1985

Suomen poliisien liitto r.y.

Timo Mikkola

Ordförande

Hannu Pöllä

Sekreterare

Automobilförbundet:

Även vårt förbund har varit bekymrat över antalet cykelolyckor. Med tvångsåtgärder kan man dock knappast förbättra situationen. Därför bör huvudvikten fästas vid en trygg trafikomgivning och en trygg utveckling av trafiktillbehören.

Vår organisation finner de framföranden ifrågakarande medlemsförslag innehåller värda att understödvas.

Vi anser följande viktighetsordning nödvändig för att utveckla trafiksäkerheten:

1. Breddning av vägrenarna. Speciellt permanent belagda vägar borde också ha permanent belagd vägren.
2. I grundskolan skolning som koncentrerar sig på attityduppfostran. S.k. paragraflärdom ges redan tillräckligt.
3. Utvecklandet av skyddshjälmars för cyklister och befrämjande av användningen av desamma.
4. Infosnuttar.

Därtill föreslår vi att tävlingscyklisterna skulle tillåtas använda körbanan trots förefintligheten av trafikleden för lätt trafik, emedan tävlingscyklisternas höga hastigheter förorsakar farliga situationer på de lätta trafiklederna.

Helsingfors den 15 oktober 1985

Automobilförbundet rf.

Heimo Jaakkola

Verkställande direktör

Suomen kuorma-autoliitto r. y. (Finlands lastbilsförbund r. f.)¹:

Som inbegärt yttrande i ärendet beträffande ökad trygghet för cyklister i Norden får vi som vår ståndpunkt anföra följande:

I vårt land avled år 1983 99 cyklister och 86 år 1984 i trafikolyckor. Största delen av cykelolyckorna med dödlig utgång har varit krockar med motorfordon. Bidragande orsaker till dessa olyckor har bl. a. varit bristfällig kännedom om trafikreglerna, smala vägrenar, plankorsningar av leder för den lätta trafiken och gator samt cyklisternas ökade hastigheter.

Enligt vår uppfattning kan man effektivast förbättra cyklisternas trygghet i trafiken genom att öka deras kännedom om trafikreglerna. Eftersom unga cyklister relativt ofta är inblandade i allvarliga trafikolyckor, bör man i grundskolans undervisningsprogram inkludera undervisning i anslutning till trafikreglerna och cykling. Sådan undervisning skulle ha en positiv inverkan även på det trafikbeteende som dessa skolbarn kommer att ha senare. Med tanke på trafiksäkerheten anser vi det vara ändamålsenligt och värt att understödjas att man inför varje cyklingssäsong i skolorna arrangerar informationskampanjer, såsom Nordiska rådet rekommenderar.

Smala vägrenar har varit bidragande orsaker i flera cykelolyckor, som inträffat speciellt utanför tätorter. Vägrenarna på sådana vägavsnitt, i vilkas omedelbara närhet inte finns leder för den lätta trafiken, bör utbyggas så breda, att ett tryggt avstånd uppstår mellan cyklisten och det omkörande fordonet. Vägtrafiken drar nytta av breda renområden också i andra avseenden.

Eftersom skallskadorna är en relativt allmän orsak i trafikolyckor, som lett till cyklisternas död eller svår invaliditet, skulle användningen av skyddshjälm obestridligt ha en positiv inverkan på cyklisternas trygghet. Cykelhjälmarnas användning begränsas för tillfället närmast av attityder, bristen på lämpliga hjälmar samt obekvämheter i deras användning.

Vi omfattar Nordiska rådets rekommendation, att Nordiska ministerrådet utreder möjligheterna att främja utvecklandet av sådana cykelhjälm, som är lämpliga för cyklister i varje ålder. I framtiden bör man försöka öka användningen av cykelhjälm i främsta rummet genom upplysningar.

Helsingfors den 16 oktober 1985

Suomen kuorma-autoliitto r. y.

Seppo Sainio
Verkställande direktör

Markku Maukonen
Avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Norge

Samferdselsdepartementet ansluter sig i skrivelse av den 29 oktober 1985 till Nordisk Trafikksikkerhetsråds yttrande av den 21 september 1985 (se ovan).

Trygg trafikk:

Trygg Trafikk stiller seg skeptisk til forslaget punkt 1 om generelt å ta i bruk vegskulder som alternativ til gang- og sykkelveger. Vegskulder til dette formål bør kun tas i bruk hvor det ikke er tilstrekkelig plass for gang- og sykkelveger, men da må vegskulderen bygges vesentlig bredere enn det som er vanlig i dag.

Oslo, 9. oktober 1985

Trygg Trafikk

Leif Agnar Ellevset
Direktør

Per Helljesen

Norsk politiforbund:

Ifølge erindringer fra en tidligere vegsjef fortelles det at reiseregulativet for bruk av sykkel i tjeneste, – før første verdenskrig – var såpass god (25 øre pr km) at en vegingeniør holdt både hus, lys og brensel i året, for denne godtgjørelse.

Men tråsykkelen var ikke ufarlig, og det å falle av denne ble etterhvert litt av en yrkessykdom. Ofte inntraff det under deres tjeneste, hjerneryselse p.g.a. for bastante møter med stabbesteinene.

En vegingeniør som nettopp hadde hatt et slikt ublitt møte fortalte deretter til sin foresatte om hendelsen. I sin beskrivelse i flertall mener han seg selv og sykkelen.:

``Vi for mot himmelen, begge to, men så fikk jeg se en liten grønn flekk, og så hadde jeg åndsnærværelse nok til å styre ned dit – og dette reddet livet mitt``.

Men dette var før – og ikke nå, hvor offentlige statistikker viser at sykkelulykkene i årene 1980–83 har vært forholdsvis stabile – med et totalantall av drepte og skadede på 1 000–1 100 personer i året og slett ikke lengre kan karakteriseres som noen yrkessykdom.

I 1983 er eksempelvis totalantallet 1 012 personer – fordelt på 25 drepte

– 169 alvorlig skadede – og 818 lettere skadede, hvilket er en nedgang i forhold til de tidligere 3 årene. Tar man for seg perioden 1974–83 viser det seg en jevn nedgang i antallet drepte syklistere.

Statistikken for 1983 viser at aldersgruppen 7–15 år er den mest utsatte gruppen og at de fleste skadene – som naturlig er – skjer i sommerhalvåret, med spesielle topper i månedene mai og september.

60 prosent av sykkelulykkene forekommer i forbindelse med kryssende kjøretøyer, hvor det er annen trafikk. Det er påvist at på de stedene hvor syklistere er adskilt fra den øvrige trafikk, skjer det vesentlig færre sykkelulykker.

Det er interessant å sammenlikne statistikken med de øvrige nordiske land – for årene 1980–83 – med antall drepte og skadede syklistere ved vegtrafikkulykker. Det framkommer en klar stigning av antallet ulykker i alle landene – bortsett fra Norge, hvor antallet er forholdsvis stabilt, men med en synkende tendens.

Egne sykkelbaner

Slik trafikken – og trafikksystemet – er bygget opp i Norge befinner syklistene seg i et grenseland mellom bilenes og fotgjengernes områder. Av de ca 2 millioner sykler som til daglig er i bruk defineres disse som kjøretøyer, men med trafikkregler som avviker endel fra de reglene motoriserte kjøretøyer holder. Syklistene kan dessuten velge å bruke områder forbeholdt gående, og de kan gå av og leie sykkelen og dermed ha de samme rettigheter som gående.

Sykkelen er et ubeskyttet trafikkmiddel, med stor hastighetsforskjell til motorkjøretøylene. Det blir derfor mer og mer vanlig å trekke hovedskillet mellom gående og syklende på den ene siden – og motorkjøretøylene på den andre.

Den beste løsning av syklistenes forhold må derfor være at disse får sitt eget område, hvor de har sine egne rettigheter. Så lenge trafikkseparering ikke er fullt ut gjennomført – med gående og syklistere på eget vegnett i trygg avstand fra motoriserte kjøretøyer – har syklistene krav på ekstra hensyn fra andre, og sterkere, trafikanter. I praksis er det nok få problemer – det er vel heller snarere snakk om økonomi og politisk vilje til å gjennomføre slike tiltak fullt ut.

En annen måte er å merke opp brede nok sykkelbaner langs vegkanten – noe som selvfølgelig bør gå på bekostning av bilistenes kjørebane, og ikke fotgjengernes områder. Dette vil medføre en mer positiv sikkerhetseffekt for syklistene enn hva tilfellet er idag.

Opplæring

Et annet tiltak som bør vies stor oppmerksomhet er å forbedre både syklistenes og bilistenes opplæring. For syklistenes vedkommende antas det beste stedet å gjøre dette i – er grunnskolen. Det er i denne alderen barna legger seg til sine egne – private – regler for sykkeladferd.

Skal man ta for seg barns oppfatning av rett og urett, og se dette opp mot opplæringen av barn til å lære de offisielle trafikkreglene, bør nok syklistenes plass i trafikkbildet defineres på en bedre måte enn hva tilfellet er idag. I alle fall må respekten for reglene bygges på at de oppleves som rettfærdige. Et eksempel på dette er en sykkelveg som slutter ved en kryssende bilveg – for deretter å begynne på den andre siden igjen.

Det er også viktig å poengtere hvilke krav som stilles til syklistene selv. Det er i det statistiske materialet påpekt at mangelfulle ferdigheter og kontroll over sykkelen også er årsak til ulykkene.

Som et tillegg til de teoretiske kunnskaper er det vel også verdt å nevne verdien av den praktiske opplæring i sykkelferdigheter, og utviklingen av bedre utstyr for barn – i retning av at sykkelen både er et transportmiddel og et leketøy.

De voksnes racersykler, med stor fart og minimalt med utstyr, gjenspeiler seg i liknende modeller for barn, hvilket antas derfor å ha en negativ sikkerhetsvirkning på barna. Det er vel sannsynlig bedre å utvikle sykler i retning av mopeder og motorsykler, da disse har et vell av utstyr, men problemet ligger trolig på misforholdet i størrelsen.

Verneutstyr

Det mest aktuelle personlige verneutstyr for syklistene antas å være hjelm, da hodeskadene som regel er de største – alvorligste og mest vanlige skadegrupper hos syklistene. Ser man bort fra konkurransesyklistene er det svært få sykklister som tar dette faremomentet alvorlig.

I Norge er det gjort lite på dette område hittil, og det er ingen påbud for syklistene om bruk av hjelm. Ifølge en australsk standard på området uttales det: ``Det viktigste er at hjelmen kan stå imot, og ta opp slag i seg, men det er også viktig at hodet ikke skades av spisse gjenstander``.

Det produseres ingen norske sykkelhelmer, som er gode nok ifølge ovennevnte standard, men i vårt naboland viser en svenskprodusert hjelm seg å være god til tur- og dagligbruk.

Mopedisten som kan oppnå en hastighet på 50 km/t har påbud om bruk av hjelm. Syklisten, som også kan oppnå denne hastigheten – i alle fall i unnabakke – har ikke påbud om bruk av dette verneutstyr, tross for at han/hon er like berettiget til dette.

Det kan vel kanskje være grunn til å tenke tanken om hvorfor så få sykklister bruker hjelm. Kan årsaken være at mange vil føle seg ``dumme`` eller innestengte – eller kan det være at det ikke er motemessig ``in``? Det er antakelig bare snakk om å endre sine vaner, slik man gjorde i forbindelse med overgang til bruk av bilbelter.

Til eksempel bruker nesten alle bysyklister i USA hjelm, og i Sverige blir det mer og mer vanlig. I svært mange andre tilfelle pleier jo Norge å etterfølge Sverige, så kanskje dette også kan være et eksempel til etterfølgelse.

Ut fra foranstående vil Norsk politiforbund si seg enig i forslaget fra Nordisk råd om at sikkerheten for syklister vil bli betydelig bedret dersom man separerer disse – og annen trafikk, intensiverer trafikkundervisningen i grunnskolen, og utvikler sykkelhjelmer med spesielle hensyn til de unges behov.

Arnold Nilsen

Jan Klynderud

Syklistenes landsforening:

1. Syklistenes landsforening går inn for å opprette sykkelbane på vei-skulderen som en *midlertidig* løsning før egen sykkelvei kan bygges. En uttredning om mulighetene ser vi derfor som en positiv støtte til dette. Vi vil forøvrig vise til artikkel på side 3 i nr. 3/85 og på side 7 i nr. 3/84 av På Sykkel¹.

2. Syklistenes landsforening mener at grunnskolen spiller en viktig rolle i trafikkopplæringen, spesielt for de yngste syklistene som bruker sykkel som sitt transportmiddel til og fra skolen. For at samfunnet skal kunne utnytte sykkelens potensiale i transportsammenheng, er det viktig at opplæringen gis på et tidlig stadium. Vi vil forøvrig vise til artikkel på side 4 i vedlagte nr. 3/85 av vårt blad På Sykkel¹.

3. Syklistenes landsforening oppfordrer alle syklister til å bruke hjelm i situasjoner hvor det er fare for ulykker, f.eks. ved sykling i byer og tettbebygde strøk, og langs veier med stor motorisert ferdsel. Dessuten er hjelmbruk en god forsikring for barn under lek med sykkel. Å få lettere og mer bekvemme hjelmer med tilfredsstillende sikkerhet, ser vi på som et mål i denne sammenheng. Vi vil forøvrig vise til artikkel på side 6 i nr. 3/85 og på side 14 i nr. 3/84 av På Sykkel¹.

Oslo, 30. september 1985

Syklistenes landsforening

Trond Berget

Formann

¹ *Här ej tryckt.*

Sverige

Vägverket:

Oskyddade trafikanter

Regeringen har i proposition 1981/82: 81 med målformuleringen för trafiksäkerhetsarbetet särskilt framhållit de oskyddade trafikanternas situation:

”Det tredje målet bör därför vara att risken att dödas och skadas i trafiken (risktalet) skall minskas i högre grad för de oskyddade trafikanterna än för de skyddade och att barnens problem särskilt skall beaktas”.

Det område som medlemsförslaget omfattar är således ett viktigt område.

1. Utreda möjligheterna att ta i bruk tillräckligt breda och belagda vägrenar, eventuellt som ett alternativ till leder för den lätta trafiken

I det arbete som genomförts inom ARGUS-projektet – Allmänna råd för gators utformning och standard – har kriterier för separering av cykeltrafik i tätorter behandlats både avseende separerade gång- och cykelvägar och cykelfält. Det som nedan sägs om behov m. m. avser således landsbygdsvägar.

Vid utformning av en ny eller förbättrad väg tar vägverket hänsyn till cykeltrafikens storlek. Enligt nuvarande anvisningar anordnas lämpligen friliggande GCM-väg där behovet av GCM-förbindelse är stort. Vad som menas med stort behov är dock inte preciserat. När GCM-trafiken inte är så stor att den motiverar en friliggande GCM-väg, men ändå betydande väljs ibland en bredare vägsektion än vad som annars skulle varit fallet.

Vad som idag upplevs som en brist är att preciserade kriterier, som tar hänsyn till cykeltrafikens storlek, saknas för val av vägstandard och för prioritering mellan olika objekt. På samma sätt saknas kriterier för när separat GCM-väg skall byggas. Inom vägverket har därför diskuterats att utreda detta. Om en sådan utredning kan göras genom nordiskt samarbete är det en fördel.

Vägverket anser således att föreslagna utredning är av stort intresse och bör utföras.

2. Trafikundervisning med cykling och utveckling av cykelhjälmar

Båda dessa förslag ligger utanför vägverkets kompetensområde. Med den allmänna kunskap som verket har inom trafiksäkerhetsområdet synes dock båda förslagen vara intressanta och värda att genomföras.

Borlänge den 15 oktober 1985

Karl-Olov Hedman

Konsumentverket (KO):

Sedan slutet av 1970-talet har det i Sverige funnits riktlinjer för rid- och skidhjälm. I dessa riktlinjer har fastställts minimikrav på bl. a. stötdämpande förmåga och motstånd mot penetration av spetsiga föremål. Det är konsumentverkets uppfattning att dessa riktlinjer bidragit till utvecklingen av säkrare och bättre hjälmar inom nämnda områden.

Eftersom det i övrigt inte funnits utvecklade kravspecifikationer för sporthjälm är det sannolikt att riktlinjerna för rid- och skidhjälm kommit att påverka produktutvecklingen avseende exempelvis cykelhjälm. En sådan utveckling har emellertid inte till alla delar varit positiv. Kravet på motstånd mot penetration av spetsiga föremål har lett till att cykelhjälmar blivit förhållandevis tunga och otympliga samt med dålig ventilation. Komforten har därmed blivit lidande vilket i sin tur har varit hämmande för hjälmanvändningen i stort.

Under 1983 påbörjade därför konsumentverket ett projekt som syftade till att skapa förutsättningar för tillverkning av lättare, mer komfortabla och mer estetiskt tilltalande cykelhjälm utan att skyddsnivån sänktes nämnvärt. Arbetet, som genomförts tillsammans med ledande experter inom området, har resulterat i en ny provningsmetod där penetrationsprovet ersatts med ett s. k. "kraftfördelande" prov som mer efterliknar den typiska skade/risksituationen för cyklister. Vid provning av ett antal hjälmar enligt den nya testmetoden under våren 1985 (Råd & Rön test), framkom visserligen att endast ett par hjälmar klarade föreslagna gränsvärden men det bör understrykas att flertalet av hjälmarna skulle ha "godkänts" om de genomgått smärre modifieringar.

Efter överläggningar med berörda parter och efter ett andra remissförfarande under sommaren 1985 fastställdes riktlinjerna för cykelhjälm vid konsumentverkets styrelsesammanträde den 1 oktober.

Riktlinjerna omfattar krav på

- stötdämpande förmåga
- kraftfördelande förmåga
- hjälmens fastsättning
- utförande och konstruktion i övrigt
- information och skötselanvisning

Riktlinjerna, som för övrigt tidigare notifierats via kommerskollegium, träder i kraft den 1 mars 1987. Verket räknar dock med att det stora flertalet cykelhjälm som kommer att marknadsföras under våren–sommaren 1986 uppfyller riktlinjernas krav.

Enligt konsumentverkets bedömning utgör de fastställda riktlinjerna det första steget mot en ökad hjälmanvändning. Det är verkets ambition att i samarbete med olika intressenter verka för att en ökad användning av

cykelhjälm kommer till stånd för att därmed kunna reducera antalet huvudskador i samband med cykelolyckor.

Stockholm den 10 oktober 1985

Nils Ringstedt

Nils Lövström

Trafiksäkerhetsverket:

-----

1. Vägrenskörning

Praktiskt taget alla vägrenar i Sverige är belagda och enligt gällande vägtrafiklagstiftning skall cykel framföras på sådan om cykelbana saknas.

2. Trafikundervisning

Trafikundervisning rörande barns cykling ingår som en obligatorisk del i läroplanen för den svenska grundskolan. Lärarna kan därmed sägas ha skyldighet att behandla barns cykling i undervisningen.

Trafiksäkerhetsverket har både ekonomiska och personella resurser att medverka till att trafikundervisningen förbättras. Under våren 1986 kommer verket att på olika sätt intressera skolorna för trafikundervisning om barn och cykling.

Tidningen Skolan & Trafiken som ges ut av trafiksäkerhetsverket i samarbete med skolöverstyrelsen kommer i sitt vårnummer 1986 att behandla barn och cykling. Tidningen distribueras i mars 1986 till alla lärare i grundskolan.

3. Cykelhjälm

I texten refereras till en arbetsgrupp i Sverige. Arbetet inom denna grupp har lett till att konsumentverket håller på att ge ut riktlinjer för cykelhjälm. Syftet med dessa riktlinjer är bl. a. att stimulera tillverkarna att utveckla hjälm som är speciellt anpassade till cyklistens behov. Det är därför tveksamt vilka ytterligare utredningar som nu skulle kunna vara till nytta inom området.

Enligt överenskommelsen mellan verket och NTF kommer en intensiv kampanj angående barns användning av cykelhjälm att startas när det finns lämpliga hjälm på marknaden.

Det är angeläget att trafiksäkerheten för de oskyddade trafikanterna särskilt uppmärksammas. Trafiksäkerhetsverket tillstyrker därför medlemsförslaget i princip.

Borlänge den 11 oktober 1985

Jan Hagberg

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ anser det mycket viktigt att barnens svårigheter som cyklister tas upp i skolans trafikundervisning. Det stora problemet för barnen är dock inte bristen på kunskap om trafikregler och vägmärken. SÖ vill därför inte förordna särskilda informationskampanjer. En målmedveten trafikundervisning där elever, föräldrar och lärare arbetar tillsammans är mer effektiv för att höja trafiksäkerheten.

Enligt läroplanen, Lgr 80, skall skolan tillsammans med föräldrarna arbeta både för att ge eleverna en säker trafikmiljö och för att ge dem kunskaper och övning i hur man tar sig fram i trafiken på ett säkert sätt. Som exempel på att trafikmiljön är svår för barn kan nämnas problemet att passera en korsning – ett ställe där svåra olyckor brukar ske. Då måste man behärska cykeln samtidigt som man skall ha översikt över den komplicerade trafiksituationen. Man behöver kunna sakta in och hålla balansen för att hinna fatta de rätta besluten. Det krävs då både erfarenhet och mognad av cyklisten för att på ett säkert sätt ta sig igenom en korsning. Det krävs med andra ord en omfattande cyklistutbildning. Samtidigt visar undersökningar att barn inte är mogna att klara av komplicerade trafiksituationer före tolvårsåldern.

Läroplanen ger goda möjligheter att under hela skoltiden behandla cykelsäkerhetsproblemen i ett helhetsperspektiv. Inom ämnen, i teamstudier, i fria aktiviteter och på frivillig tid kan skolan och föräldrarna tillsammans med olika resurspersoner i närsamhället lära barnen öva cykling, diskutera skyddsutrustning och arbeta för att få en säker trafikmiljö.

Även om cyklistutbildning är en viktig åtgärd för att höja trafiksäkerheten för barn, bör man vara uppmärksam på att de största olycksförebyggande effekterna kan nås genom att skapa en säker trafikmiljö och genom att de vuxna trafikanterna visar hänsyn mot barnen i trafiken.

Stockholm den 3 oktober 1985

På skolöverstyrelsens vägnar

Hans Hamber

Margit Gummesson

Planverket:

Förslaget omfattar tre punkter. Planverket kan lämna konkreta synpunkter beträffande punkt (1) som avser bruk av vägrenar för cykeltrafik som alternativ till cykelleder. Beträffande punkterna (2) och (3) har verket endast tagit del av pågående och utförda studier och utredningar som utförts av trafiksäkerhetsverket, VTI, LTH m. fl. varför vi inte yttrar oss i dessa frågor.

Alternativa separeringsgrader

För cyklister står tre alternativa principutformningar till buds;

- (a) Fullständig separering = avskilda (gång- och) cykelbanor/vägar
- (b) Ofullständig separering = cykelfält eller vägrenar
- (c) Oseparerat = färd på körbanan tillsammans med biltrafiken.

Var och en av utformningarna har sitt tillämpningsområde där resp. alternativ ger godtagbar säkerhet och framkomlighet för cyklisterna. Vägrenar av lämplig bredd kan sålunda under vissa förutsättningar innebära ett brukbart, om än inte likvärdigt, alternativ till separat cykelbana/väg. I det följande behandlas i första hand vilka kriterier som bör gälla för att välja resp. alternativ.

Korsningstäthetens inverkan

När det gäller väg- eller gatuavsnitt med stora korsningsavstånd, (dvs. landsbygd eller landsbygdslignande förhållanden) så kan de tre utformningsvarianterna självklart rangordnas ur säkerhetssynpunkt i ordning (a) (b) (c). Kriterier för användning av de tre varianterna kan därmed i princip formuleras (se nedan).

På avsnitt med små korsningsavstånd kompliceras bedömningen i hög grad av två till varandra kopplade iakttagelser:

- flertalet olyckor inträffar i korsningar (åtminstone i tätort)
- vissa nya forskningsresultat från LTH och erfarenheter från Danmark pekar på att separerade cykelvägar *före* korsningar kan leda till ökad risk i korsningarna.

Ovannämnda forskningsresultat är ännu ofullständigt kontrollerade och experterna har skilda uppfattningar om deras tolkning. Utvärderingen av säkerhetseffekterna vid införande av separata cykelbanor på ett antal platser i Danmark är också omdiskuterad. Vi vet därför inte om summan av olyckorna på sträckor och i korsningar blir lägre eller högre om cykeltrafiken flyttas från vägrenen till separat bana. På grund av dessa osäkerheter finner planverket att inga säkra kriterier idag kan formuleras för att välja mellan utformning (a), (b) eller (c) *när det gäller tätortsförhållanden och täta korsningar*. Pågående FoU på olika håll i Norden kan väntas ge underlag för en bättre bedömning inom 2–3 år.

I det följande redovisas principiella synpunkter på kriterier för val av separeringsgrad på gator och vägar med stora korsningsavstånd, dvs i huvudsak landbygdsförhållanden.

Faktorer som bör beaktas

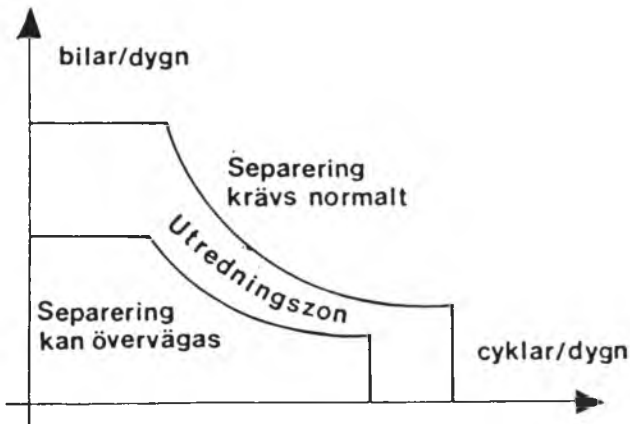
Kriterier för val av utformningstyp bör ske på basis av i första hand följande faktorer:

- bilar per dygn och maxtimme samt andel stora fordon
- tillåten (skyltad) hastighet
- cyklar per dygn och maxtimme
- kostnad (och ev. plantekniska svårigheter) att bygga vägrenar resp. separat cykelbana.

Andra förhållanden som kan påverka bedömningen är t. ex. körbanebredden i förhållande till biltrafikens storlek. Detta förhållande visar i vilken grad vägens kapacitet är utnyttjad under topptrafik och hur vägrenar skulle utnyttjas av biltrafiken om de byggdes ut eller breddades. Vidare kan förekomsten av reguljär busstrafik längs vägen vara av intresse eftersom den erbjuder ett alternativ till cykling under topptrafik eller nattetid eller allmänt för cyklister som känner sig inte kunna bemästra trafiksituationen.

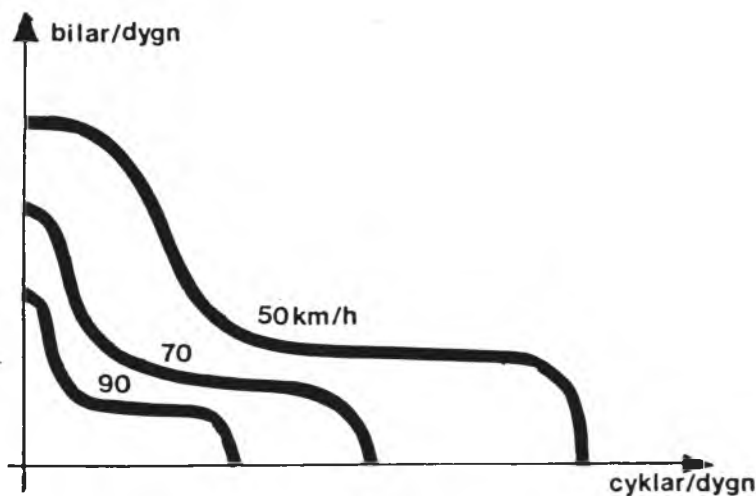
Förslag till kriterier

I pågående arbete med revidering av handboken RIGU-73 (Riktlinjer för gators geometriska utformning) sammanställer vägverket, trafiksäkerhetsverket, kommunförbundet och planverket förslag till kvantifierade kriterier för separering av cykeltrafik på basis av ovannämnda faktorer. För närvarande föreligger diskussionsunderlag i form av diagram av följande typ.

I princip kan ett sådant diagram konstrueras för varje hastighet. Det redovisade typpiagrammet avser 50 km/h och gator i tätort. Grundsynen är att inom tätort skall cykeltrafiken alltid separeras när tillåten hastighet är 70 km/h eller mera. På landsbygden torde detta inte vara ett ur samhällsekonomisk synpunkt rimligt krav vid små cykelflöden och över långa

avstånd. Kriterier i form av gränslinjer med följande principutseende borde kunna uppställas. Separat cykelväg utförs för alla fall som ligger ovanför respektive gränslinje.

Vid tillåten hastighet 110 km/h förutsätts separering alltid ske oavsett trafikflöden och övriga förhållanden.

Ovanstående principdiagram avser egentligen val mellan å ena sidan utformningsalternativ (a) och å andra sidan (b) eller (c). För att ge en fullständig bild av pågående utredningsarbete måste även valet mellan (b) och (c) beröras. Gällande praxis innebär att utformning (c), dvs. cykeltrafik på körbanan normalt godtas på gator utanför de centrala stadsområdena om följande tre villkor samtidigt uppfylls:

- tillåten hastighet är högst 50 km/h
- biltrafiken är mindre än 2 000–3 000 b/dygn
- cykeltrafiken är mindre än 1 000–1 500 c/dygn

I pågående utredningsarbete med RIGU-73 ingår att pröva dessa gränsvärden. Troligen kommer justerade gränsvärden att föreslås.

Cykeltrafik på vägrenar enligt (b) blir en brukbar lösning för fall som ligger över dessa gränsvärden men under de tidigare nämnda gränslinjerna för fullständig separering. En förutsättning är då att vägrenarna har beläggning av god kvalitet och en bredd av minst 1,5 m.

Sammanfattning

Cykeltrafik på vägrenar är under vissa bestämda förutsättningar ett brukbart, men ur säkerhetssynpunkt inte likvärdigt, alternativ till separata cykelbanor/vägar.

Kriterier för när cykeltrafik på vägrenar kan godtas är under utveckling. Rekommendationer som avser vägar och gator med låg korsningstäthet kan förväntas inom något år.

Rekommendationer som avser tätortsförhållanden med små korsnings-avstånd är svåra att ge på grund av svårtolkade forskningsresultat.

Stockholm den 16 oktober 1985

Enligt uppdrag

Valter Brandberg

Svenska kommunförbundet har i skrivelse den 11 oktober 1985 förklarat sig avstå från att uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Cykelfrämjandet:

1. Cykling på väggenar

Cykelfrämjandet ställer sig tveksamt till förslaget att väggenarna skall användas för cykeltrafik. Enligt vår uppfattning bör cykeltrafiken så långt som möjligt separeras från motorfordonstrafik. Det är inte bara en fråga om säkerhet, utan också en trivselsfråga. Utmed många större vägar med beläggningen Y1 (grov krossten som skall köras ned i asfalten) har väggenen också en yta som är praktiskt taget omöjlig att cykla på.

Att separera cykeltrafik från motorfordonstrafik behöver nödvändigtvis inte alltid innebära anläggande av separata cykelbanor. I tätorterna kan man komma långt många gånger genom att med förhållandevis enkla åtgärder förbättra förutsättningarna för cykeltrafiken på redan befintligt gatu- och vägnät. Det handlar t.ex. om genomgående och konsekvent skyltning och vägvisning, och om välfungerande tekniska lösningar av olika slag.

För semestercykling o. d. på landsbygden handlar det i stor utsträckning om att på lämpligt sätt anvisa bra cykelvägar i redan befintligt vägnät. Det kan göras t.ex. genom cykelkartor. Cykelfrämjandet har i år tagit initiativ till ett utvecklingsarbete om just dessa frågor. Arbetet skall utmytna i råd och rekommendationer för planering och underhåll av "cykelleder" utanför tätorterna. Projektet drivs av naturvårdsverket med stöd av Sveriges turistråd.

2. Trafikundervisning i samband med cykling

Trafikundervisning är obligatorisk i grundskolan, och en handledning för undervisningen har utarbetats av SÖ (Skolöverstyrelsen) och TSV (Trafiksäkerhetsverket). NTF (Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande) har – bl. a. i samarbete med Cykelfrämjandet – tagit fram en mängd undervisnings- och informationsmaterial om barn och cykling.

3. Cykelhjälm

En hjälmarbetsgrupp med representanter för konsumentverket, TSV, NTF, Cykelfrämjandet, VTI (Väg- och trafikinstitutet), Chalmers tekniska högskola, statens provningsanstalt, läkarkåren och cykelbranschen har lagt fram förslag till provningsmetoder och riktlinjer för cykelhjälm med avseende på konstruktion och funktion. Riktlinjer kommer att utfärdas av konsumentverket.

För övrigt vill vi påpeka att det i Sverige finns åtminstone en cykelhjälm avsedd för små barn. Och bra cykelhjälm i olika modeller för vuxna kan man – i motsats till vad som påstås i medlemsförslaget – finna i de flesta varuhus och sportaffärer. Den tolkning som görs i medlemsförslaget av Råd och Röns test är enligt vår bedömning alltför ytlig. Till exempel påstås att det för unga cyklister inte finns någon annan skyddshjälm som uppfyller kraven än ishockeyhjälmen. Enligt hjälmarbetsgruppen uppfyller inte på långa vägar en ishockeyhjälm de krav som måste ställas på ett fullgott huvudskydd för cyklister. Cykelfrämjandet, TSV och NTF m. fl. arbetar på olika sätt för att öka bruket av cykelhjälm, såväl hos vuxna som hos barn och ungdom.

Sammanfattningsvis konstaterar Cykelfrämjandet att de åtgärder som hemställs om i medlemsförslaget i allt väsentligt redan har genomförts i Sverige.

Stockholm den 3 oktober 1985

För Cykelfrämjandet

Ingemar Ahlström

Generalsekreterare

Svenska polisförbundet:

Svenska polisförbundet stöder de framlagda förslagen och ser det som angeläget att understödja alla strävanden som är ägnade att stärka de oskyddade trafikantgruppernas trygghet.

Förbundet ser det som möjligt och sannolikt också ekonomiskt fördelaktigt att vägrenarna används som alternativ till särskilda cykelleder.

Förbundet vill dock i det sammanhanget uppmärksamma om att användningen av vägrenen som körfält kommit att utvecklas till ett trafikproblem i Sverige. Förbundet ser det därför som nödvändigt att därest vägrenen i högre grad än idag kommer att användas av oskyddade trafikantgrupper lagstiftningen anpassas för att understödja en sådan utveckling.

Undervisning till cyklister företrädesvis i grundskolan sker idag i stor omfattning. Förbundet anser likväl förhållandena motiverade att i likhet med förslaget intensifiera undervisning och information i anslutning till cykelsäsongernas början.

Förbundet har i övrigt inga erinringar eller kommentarer till förslaget utan stöder detsamma.

Stockholm den 11 oktober 1985

Svenska polisförbundet

Gunnar Andersson

Ombudsman

Medlemsförslag

om klassificering av låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordningar i bilar i Norden

(Väckt av Sakari Knuutila och Marjatta Väänänen samt Bjarne Mørk Eidem, Guðrún Helgadóttir och Olof Jansson)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Trafiksikkerhedsråd:

Blokeringsfri brems vil i bestemte situationer kunne forhindre ulykker ved at køretøjerne i større grad kan manøvrere under opbremsning. Særlig på våd vej og i sne- eller isglat føre vil der ofte kunne forekomme situationer, hvor det er en fordel med blokeringsfri brems. Det kan anslås, at ca. 10% af ulykkerne med lette biler er af en sådan karakter, at blokeringsfri brems ville kunne have bidraget til at reducere sandsynligheden for ulykker. Når de nævnte vej- og vejrforhold ikke forekommer, vil der ikke være den samme fordel med sådanne bremsesystemer.

Der foreligger ikke viden om, hvorvidt blokeringsfri brems påvirker trafikantens hastighedsvalg, men det er ikke usandsynligt. Såfremt nogle trafikanter i tiltro til de bedre brems øger hastigheden noget, kan dette helt eller delvis ophæve den sikkerhedsmæssige fordel, som blokeringsfri brems indebærer. Dette et bl. a. vist ved brug af pigdæk, hvor en betydelig del af den forøgede friktion, som pigdæk giver, opvejes af højere hastigheder, hvorved bremselængden ikke reduceres så meget, som den ville ved et uændret hastighedsvalg.

Der er ikke i nogen af de nordiske lande krav om, at almindelige person- og varebiler skal være forsynet med blokeringsfri brems. Der er efter det oplyste ikke aktuelle overvejelser om i nogen af de nordiske lande at foretage ændringer af de gældende bestemmelser om køretøjers indretning og udstyr med hensyn til brems for person- og varebiler.

Nordisk Trafiksikkerhedsråd er bekendt med, at der i Danmark er en ordning med en begrænset registreringsafgiftsfritagelse for person- og varebiler, der er forsynet med blokeringsfri brems.

Spørgsmål om afgifts- og beskatningsregler for motorkøretøjer må nødvendigvis indeholde en vurdering af en række hensyn. Denne vurdering

har ikke primært til formål at varetage færdselssikkerhedsmæssige hensyn. Nordisk Trafiksikkerhedsråd finder derfor sædvanligvis ikke anledning til at fremkomme med forslag til inden for det nordiske færdselssikkerhedsarbejde at anvende afgiftslovgivningen som et færdselssikkerhedsmæssigt virkemiddel.

Det tilføjes, at en ordning med afgiftsfritagelse for særligt sikkerhedsudstyr kun er en blandt flere virkemidler, såfremt anvendelsen af særligt sikkerhedsudstyr ønskes fremmet.

Nordisk Trafiksikkerhedsråd skal endelig bemærke, at den biltekniske udvikling med hensyn til bremsesystemer og -komponenter, i løbet af de seneste år har givet anledning til, at nye køretøjers færdselssikkerhedsmæssige standard er forbedret. Denne udvikling forventes at fortsætte. Erfaringsmæssigt vil teknisk avancerede systemer, som f.eks. blokeringsfri bremseser, gennem den fortsatte udvikling blive ændret således, at systemerne gøres billigere.

København, den 21. september 1985

A. Trolldborg
Formand

Walsted Hansen
Sekretær

Nordisk Tolladministrativt Råd (NTR):

Nordisk Tolladministrativt Råd (NTR) legger til grunn at formålet med å klasifisere låsningsfrie bremseser som sikkerhetsutstyr, er å tilrettelegge grunnlaget for en lavere beskatning av kjøretøyer som har slike bremseser.

Rådet vil fremheve at regelverket for bilbeskatning i de nordiske land dels er svært komplisert. Ønsker om forenklinger står derfor sentralt.

I Danmark og Finland eksisterer allerede visse regler for avgiftslettelseser for spesielt sikkerhetsfremmende utstyr i motorkjøretøyer. I den danske ordning foretas fradrag direkte i avgiftssummen med fastsatte krone-beløp, mens man i det finske system foretar fradrag i beregningsgrunnlaget. I de øvrige nordiske land eksisterer ikke tilsvarende ordninger.

Rådet har ingen prinsipielle motforestillinger til at spørsmålet utredes. Det vil kunne være en fordel om alle sider i dette problemkomplekset blir belyst. Rådet vil peke på at det i utredningen derfor også bør tas hensyn til tolladministrative og tolltekniske synspunkter.

Selv om det fremsatte forslag etter sin ordlyd kun gjelder en enkelt utstyrskomponent, og isolert sett kan vurderes på dette grunnlag, finner NTR det hensiktsmessig å vurdere forslaget i en større sammenheng.

Motorkjøretøyer er stadig gjenstand for teknisk utvikling og nyvinninger. Det utstyr som i dag markedsføres som sikkerhetsutstyr, kan være

standardutrustning i morgen. Grensedragningen mellom tekniske løsninger som enten skal eller ikke skal klassifiseres som sikkerhetsutrustning kan bli vanskelig, og vil bero på skjønn – tildels komplisert skjønn.

I land med høy bilbeskatning vil dette føre til et press mot å få klassifisert mest mulig detaljer eller deling av et kjøretøy etter konstruksjon og utrustning vil måtte reflekteres i avgiftsreglene. Press for å omgå regelverket vil utvilsomt oppstå og det vil være vanskelig å fastsette objektive og entydige kontrollkriterier. Hvilke sikkerhetsdetaljer, eksempelvis bremse-systemer, som skal godkjennes eller ikke bør derfor avgjøres av berørte tekniske myndigheter, og ikke av toll- og avgiftsmyndighetene.

I betraktning av foranstående vil NTR presisere at dersom man eventuelt skulle gå inn for å innføre lettelser i beskatningen for ABS-bremser og annet sikkerhetsutstyr i biler, må reglene være så enkle som mulig. Ytterligere komplisering av bestemmelsene for bilbeskatning må oppgås.

Det må dessuten tas generelt hensyn til de internasjonalt avtalefestede "tollregelverk" om klassifisering og verdifastsettelse av varer.

Sett fra tollmyndighetenes side, vil der være administrativt enklest at et eventuelt fradrag for sikkerhetsutstyr kan gjøres med et beløp i avgiftssummen, jfr. det danske system.

Oslo, 6. desember 1985

Jens Sterri

Formann i Nordisk Tolladministrativt Råd

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet:

Rådet finner emellertid att förslaget behandlar frågor som faller utanför rådets verksamhetsområde, varför rådet i sak inte har något att anföra över förslaget.

Stockholm den 1 november 1985

Christer Silfverberg

Sekreterare

Danmark

Justitsministeriet:

— — — skal justitsministeriet udtale, at der i Danmark er en ordning med en begrænset registreringsfritagelse for sådant udstyr. (Ministeriet for skatter og afgifters bekendtgørelse nr. 538 af 11. oktober 1984).

Der er ikke i reglerne om køretøjers indretning og udstyr krav om blokeringsfri bremses på biler og der er ikke for tiden overvejelser om ændringer i disse regler.

Justitsministeriet kan i øvrigt henholde sig til Nordisk Trafiksikkerhedsråds udtalelse om forslaget (*se oven*).

København, den 24. oktober 1985

P.m.v.

E.b.

Walsted Hansen

Finland

Trafikministeriet¹:

Låsningfria bromssystem i fordon har utvecklats för att förbättra fordonets styrbarhet vid nödbromsning och därmed även fordonets trafiksäkerhet. I Finland är det för närvarande möjligt att för trafik godkänna fordon med sådana låsningfria bromssystem som har konstruerats av tillverkaren eller som efteråt har installerats enligt tillverkarens anvisningar.

För tillfället är det bara en del av nya bilar på marknaden som kan erhållas utrustade med låsningfria bromsar. Flera fordonstillverkare håller dock på att utveckla sina egna tekniska lösningar för att få de fordon som de producerar utrustade med låsningfria bromsar. Inte heller finns det tills vidare några nationella eller internationella bestämmelser för klassificering och godkännande av låsningfria bromssystem.

Vad gäller medlemsförslagets konstaterande enligt vilket man genom att övergå till låsningfria bromssystem väsentligt kunde minska antalet dubbar på däck och därmed slitage på vägbeläggning utan att samtidigt minska trafiksäkerheten, så finns det skäl att framhålla att saken veterligen ännu inte har kunnat obestridligt bevisas i undersökningar.

Trafikministeriet anser att låsningfria bromsar tekniskt sett är den del av fordonets bromssystem, som, då den fungerar rätt, på de flesta typer av vägbeläggning förbättrar fordonets styrförmåga vid panikbromsning.

I fordonsförordningen som utfärdats med stöd av vägtrafiklagen har enskilda anordningar i bilen inte skilt klassificerats som säkerhetsutrustning eller -anordning, utan nästan alla bestämmelser om fordonets konstruktion och utrustning har för avsikt att förbättra trafiksäkerheten. Där emot har i den lagstiftning som avser bilskatt förekommit begreppet säkerhetsanordning, som har använts som benämning på sådana anordningar som har fått skattelättnad.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Den av finansministeriet tillsatta bilskattearbetsgruppen har den 18.6.1985 avlämnat en promemoria om bilbeskattning, i vilken det tas ställning till skattepraxis i fråga om s. k. säkerhetsanordningar. En eventuell beskattningsmässig klassificering av låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordning i bilar anses därför vara ett ärende som bör behandlas av finansministeriet.

Helsingfors den 15 november 1985

Juhani Korpela

Kanslichef

Markku Lehtinen

Överinspektör

Tullstyrelsen¹:

— — — Förslaget begrundas närmast med den omständigheten att låsningsfria bromsar förbättrar trafiksäkerheten. I förslaget hänvisar man också till att om ett sådant bromssystem blir allmännare, är detta av betydelse även ur samhällsekonomisk synvinkel i och med att detta minskar kostnaderna för vägunderhållet. Ifall låsningsfria bromsar klassificeras som skattefria säkerhetsanordningar skulle detta enligt förslaget leda till att sådana bromsar skulle bli vanligare även i mindre bilar och därigenom större tillverkningsstanser och mindre tillverkningskostnader.

Det är obestridligt, att låsningsfria bromsar samt andra system som innebär att bilarna är bättre styrbara ökar trafiksäkerheten. Det är därför sannolikt, att dessa system under den närmaste framtiden kommer att bli vanligare som standardutrustning i fordon. Den tekniska utvecklingen av låsningsfria bromsar kan beräknas fortgå snabbt, och tillgängliga torde vara sådana lösningar, i vilka man försökt beakta bl. a. de från varandra avvikande kraven för olika fordonstyper i detta avseende. Då tillräckliga standard saknas, är det dock möjligt, att de i Finlands svåra väder- och väglagsförhållanden inte fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Därför anser tullstyrelsen, att man i den nu rådande situationen bör förhålla sig avhållsamt till sådana åtgärder, som medverkar till att fordon förses med bromssystem som i Finlands svåra förhållanden eventuellt fungerar på ett otillfredsställande sätt. Enligt tullstyrelsens uppfattning är det således inte begrundat att i nuvarande utvecklingsskede fastställa en beskattningsmässig särställning för låsningsfria bromsar.

Förutsatt att man emellertid redan nu anser det vara motiverat att med skattelättnader medverka till att bilarna förses med sådana bromssystem, borde trafikministeriet fastslå, vilket slags system man bör anse vara berättigat till stödet. Förfarandet skulle i detta fall motsvara den praxis, som tillämpas i fråga om andra säkerhetsanordningar, som fastslagits som

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

avdragsgilla i bilbeskattningen. Ytterligare anser tullstyrelsen, att skattelättnaden borde genomföras utan att man ändrar de grunder enligt vilka bilens beskattningsvärde bestäms. Skattelättnaden kunde beviljas som ett avdrag i markbelopp från bilskatten, vilket avdrag enligt tullstyrelsen borde vara lika stort i fråga om alla bilar, som är försedda med låsningsfria bromsar. Därigenom skulle skattelättnaden vara enkel att genomföra i samband med att bilbeskattningen förrättas. Detta förfarande finner stöd bl. a. i att de kostnader som bromssystemet medför i fordon torde inte stort variera enligt bilens värde.

Tullstyrelsens ovan anförda synpunkt svarar mot den uppfattning som bilskattearbetsgruppen har i ärendet (arbetsgruppens PM 1985: FM 13).

Helsingfors den 15 november 1985

Veikko Hynynen
Överdirektör

Jorma Valonen
Tullrådet

Statens tekniska forskningscentral¹:

Statens tekniska forskningscentral (VTT) förordar i princip medlemsförslaget, där det hemställs, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att i Norden klassificera låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordningar i bilar. Man kan medverka till att låsningsfria bromsar blir allmännare genom utvecklandet av bilskatte- och försäkringssystemen.

Enligt en preliminär utredning, som VTT gjort på basen av de underlag som haverikommissionerna för vägtrafikolyckor haft, kunde trafikolyckorna minskas i och med att låsningsfria bromsar blir allmännare i sådana fall, där föraren förlorat fordonets styrbarhet under bromsning och haft dock tillräckligt med tid för att handla för undvikandet av olycka. På basen av hittillsvarande forskning är det dock svårt att bedöma hur antalet olyckor förändras i och med att låsningsfria bromsar blir allmännare.

Helsingfors den 14 november 1985

Heikki Pöijärvi
Forskningsdirektör

Otto Wahlgren
Direktör för väg-
och trafiklaboratoriet

¹ Yttrandet översatt från finska.

Trafikförsäkringsföreningen:

1. Låsningssfria bromsar

Låsningssfria bromsar underlättar för föraren vid kontrollen över fordonet speciellt i svåra värderleksförhållanden. Låsningssystemets betydelse betonas i fråga om släpvagnsförsedda kombinationer, där en jämn fördelning av axlarnas bromsstyrka i olika förhållanden är tekniskt ett svårt problem. Låsningssfria bromsar är dock en viktig säkerhetsutrustning i alla bilar speciellt i de nordiska länderna.

De låsningssfria bromsarnas säkerhetsinverkan har uppskattats i de nordiska länderna. Exempelvis i en undersökning utförd av Transportøkonomisk institutt i Norge sluter man sig till en variation från 25% ökning till 41% minskning av antalet olyckor beroende på förhållandena. I Finland uppskattade en grupp teknikerstuderande (Timo Patokoski m. fl.) de låsningssfria bromsarnas inverkan på basen av haverikommissionens material. Enligt preliminära uppgifter skulle 8,3% av de olyckor som lett till döden för någon av de i fordonet medvarande förhindrats och 7,7 förhindrats med hjälp av låsningssfria bromsar.

Med tanke på de låsningssfria bromsarnas trafiksäkerhetsinverkan och för att höja populariteten för bilar utrustade med dessa bromsar har bilförsäkringsbolagen fr. o. m. 10.11.1983 beviljat 20% rabatt på premien för den frivilliga bilförsäkringen för bilar utrustade med låsningssfria bromsar.

Med anledning av denna säkerhetsinverkan borde man enligt Trafikförsäkringsföreningen inte uppbära bilskatt på de låsningssfria bromsarna utan man borde på allt sätt försöka befrämja användningen av dem, vilket motiveras i medlemsförslaget.

I medlemsförslaget motiveras initiativet även med möjligheten att minska antalet dubbar som fårar vägarna. Det slitage som dubbdäcken åsamkar har i offentligheten alldeles uppenbart överdrivits i jämförelse med övriga faktorer som förorsakar fåror i vägen såsom sänkning av beläggningen (packning och förskjutning mot sidan) samt sänkning av vägbotten. Även låsningssfria bromsar behöver fäste i vägens yta. Ifall antalet dubbar i mycket hög grad minskas, uppstår vid halt väglag en sådan situation, att en bils hastighet vid bromsning i kurva knappast alls avtar, emedan största delen av fästet går åt till att bilda däckets sidstyrka. Friktionen är inte heller på hal väg tillräcklig i synnerhet i kurvkörnings- och accelerations-situationer, varvid bromsarnas låsningssfrihet inte har inverkan.

Bilskatten är i de olika nordiska länderna olika hög och har förverkligats på olika sätt. I Finland är skatten högst och den uppbärs i samband med importen av bilen (se t. ex. promemoria av Autoverotyöryhmä 1985 VM 13). Trafikförsäkringsföreningen stöder medlemsförslaget och anser att förverkligande därav är möjligt på det sätt som Autoverotyöryhmä i sin promemoria såsom ett alternativ föreslår. Avdraget från bilskatten gällande alla bilar för de låsningssfria bromsarna kunde enligt Trafikförsäkringsföreningen vara exempelvis 4000 FIM.

2. Övriga säkerhetsinitiativ

Bilskatten är åtminstone i Finland till sin grund fiskal. Även oberoende av detta vore det möjligt och nödvändigt med tanke på trafiksäkerheten att utveckla bilskatten – inom ramen för den nuvarande skatteintäkten – sålunda, att den skulle gynna ibrukttagandet av säkra bilar. En sådan förändring är givetvis av många skäl svår att förverkliga i praktiken i ett land och därför skulle det enligt Trafikförsäkringsföreningens mening lämpa sig väl, att frågan dryftas inom ett nordiskt organ. De nordiska länderna är i många avseenden ledande då det gäller trafiksäkerhetsarbetet och de skulle även i detta avseende kunna vara föregångare med tanke på övriga Europa.

Bl. a. utvecklingen av elektroniken gör det möjligt att utveckla även många andra anordningar som underlättar förarens aktion eller som i övrigt höjer säkerheten.

Med anledning av dessa utvecklingsperspektiv har VALT och dess expertorgan tillstått EI- och elektronikindustriförbundet 21.5.1985 bifogade brev¹. Trafikförsäkringsföreningen anser att bilskattelagstiftningen borde utvecklas så, att den befrämjar ibrukttagandet av dylika anordningar i fordonen.

I det följande presenteras en grov modell som bas för resonemanget att utveckla frågan.

I Finland bestäms försäkringspremien för en bil bl. a. bilmodellvis utgående från kostnaderna för de skador som man med de olika bilmodellerna åsamkat. En ny bilmodell kan man inte placera i en premieklass utan statistiska basuppgifter. Detta görs med tillhjälp av ett på undersökningar baserat system och klassen justeras senare på basen av statistiken. Ett motsvarande system kunde man överväga även som bas för bilskattens variation i de olika bilmärkesgrupperna.

De faktorer som inverkar på bilens säkerhet kan indelas i en aktiv och en passiv del. Betydelsen av den aktiva säkerheten beror i hög grad på föraren, medan den passiva säkerheten har mera att göra med bilen som sådan och de säkerhetsanordningar som används i den (säkerhetsbälte, luftkudde m. fl.). De viktigaste faktorerna i den aktiva säkerheten är bilens styrbarhet och bromsningsegenskaper samt de egenskaper som underlättar förarens aktion. Viktiga faktorer i den passiva säkerheten är en ändamålsenlig hållbarhet hos korgen vid sammanstötning, utformningen av de inre delarna och säkerhetsutrustningen samt bilens yttre utformning samt utrustning med tanke på motparten.

På basen av detta kunde man reglera bilskatten med önskad styrka med beaktande av bilens aktiva och passiva säkerhetsegenskaper. För att mäta dem borde man komma överens om gemensamma testningsmetoder.

Metoder att mäta bilens bromsar står till förfogande. Full rabatt på

¹ Här ej tryckt.

bilskatten kunde man ge för sådana låsningsfria bromsar, som i alla förhållanden utnyttjar däckens hela fästförmåga.

För mätning av bilens styrbarhet finns allmänt godtagna tester för standardsituationer (steady state) t. ex. ISO:s standard. Flera olika slags tester för föränderliga situationer (transient state) har utvecklats. Med dem kan man t. o. m. testa styrbarheten vid bromsning (se ex. Krzysztof Dorota: The present state of vehicle handling research). Det skulle vara möjligt att av dem utveckla och utvälja tester, som skulle åtskilja bilens styregenskaper med tanke på säkerheten för att utgående från styrbarheten kunna bestämma bilskatterabatten.

Den mest besvärliga delen vore uppenbarligen den tredje delen av den aktiva säkerheten, dvs. den del, som berör frågan om hur bilen och dess utrustning underlättar för föraren att erhålla nödvändig information för beslutsfattandet och hanteringen av bilen.

Med denna del av bilskatten kunde man gynna ibruktagandet av nya säkerhetsanordningar. En möjlighet skulle vara, att myndigheterna kunde besluta om denna del i enlighet med ifrågavarande faktors säkerhetsinverkan.

För mätning av den passiva säkerheten finns testningsmetoder, vilkas resultat korrelerar väl med bilens verkliga säkerhet. Av dessa kunde nämnas USA:s National Highway Traffic Safety Administrations (NHTSA) New Car Assessment Program (NACP), vars resultat ger indextal som beskriver personskadorna (HIC, CD och kombination). I Europa finns motsvarande ECE-standard. Även i de nordiska länderna är det möjligt att göra kollisionstester.

Bilens passiva säkerhet är möjlig att granska utgående från statistiskt material i efterhand, vilket framgår exempelvis av undersökningen "Säkra bilar och farliga bilar", som det svenska försäkringsbolaget Folksam utförde.

Såsom framgår av det ovanstående kunde bilskatten användas förutom för att nå fiskala mål även för att gynna säkra bilar och ny säkerhetsutrustning. Det nya beskattningssystemet kunde bestå t. ex. av en konstant enhet eller av en av bilens beskattningsvärde beroende grunddel och av en tilläggsdel som varierar i enlighet med bilens aktiva och passiva säkerhetsgenskaper. Testningsmetoder finns till förfogande för utvecklande av ett gemensamt system för de olika nordiska länderna.

Ett sådant utvecklingsarbete av mätningmetoderna är naturligtvis ett viktigt bakgrundsarbete för trafiksäkerhetsfrågor vid bestämmande av krav på bilarnas egenskaper och vid klassificering av bilarna i allmänhet ur säkerhetssynvinkel oberoende av beskattningen. Med tillhjälp av beskattningen kunde man påskynda ett frivilligt införande av strukturer och utrustning, som befrämjar trafiksäkerheten.

3. Sammandrag

Trafikförsäkringsföreningen konstaterar som ett sammandrag av sitt utlåtande.

- att de låsningsfria bromsarna borde klassificeras som säkerhetsanordningar i bilar och sålunda befrias från bilskatt i Norden,
- att bilskattelagstiftningen borde utvecklas så, att den skulle befrämja även användning av annan ny säkerhetsanordning och
- att man i de nordiska länderna skulle kunna igångsätta utvecklandet av grunderna för bilskattelagen inom ramen för den nuvarande skatteintäkten med strävan att via beskattningen gynna säkra bilar och ibruktagnad av ny säkerhetsutrustning. Samtidigt presenterar Trafikförsäkringsföreningen en grov modell för att konkretisera frågan och eventuellt som bas för ärendets behandling i Norden.

Helsingfors i oktober 1985

Trafikförsäkringsföreningen

Pentti Ajo

Finlands transportekonomiska förening r. f.:

Finlands transportekonomiska förening r. f. förenar sig om de grunder som har föredragits i medlemsförslag om klassificering av låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordning i bilar i Norden.

Finlands transportekonomiska förening r. f. anser att låsningsfria bromsar befrämjar trafiksäkerheten. Med hjälp av låsningsfria bromssystem kan obestridligt användningen av dubbar minskas och det har positiv effekt för vägunderhållet. Vi anser också att system med låsningsfria bromsar är säkerhetsanordningar i bilar och de skulle vara skattefria.

Med hänvisning till det ovanstående anser Finlands transportekonomiska förening r. f. det synnerligen värt understöd, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att låsningsfria bromssystem skulle klassificeras i Norden som säkerhetsanordning i bilar.

Helsingfors den 23 september 1985

Finlands transportekonomiska förening r. f.

Heikki Helö

Ordförande

Jorma Taina

Verkställande direktör

Automobilförbundet:

Automobilförbundet gjorde i början av år 1984 en framställning till finansministeriet om att befria det låsningsfria bromssystemet från bilskatt. Liknande förslag har bl. a. Trafikskyddet gjort samt bil- och trafikredaktörernas förening. Det nyligen till finansministeriet överlämnade memorandumet från bilskattearbetsgruppen var även centralt före, men majoriteten av arbetsgruppen ställde sig ej bakom understödandet av skattefrihet. I sin reservation ansåg vår representant skattefriheten vara en förutsättning för att ett låsningsfritt bromssystem skulle bli allmänt. I undersökningarna och praktiska prov har detta bromssystem visat sig vara Finlands och säkert även i övriga nordiska trafikförhållanden en tydligt förbättrande säkerhetsanordning, vars införskaffning ur den vanliga vägtrafikantens synpunkt dock på ett avgörande sätt förhindrar en hög bilskatt.

Vi finner det ifrågasvarande medlemsförslaget grundat och vi förenar oss i de däri framlagda synpunkterna beträffande nödvändigheten av låsningsfritt bromssystem och skattebehandling.

Helsingfors den 1 november 1985

Automobilförbundet

Asko Sahrakorpi

Ordförande

Heimo Jaakkola

Verkställande direktör

Suomen Kuorma-autoliitto r.y. (Finlands lastbilsförbund¹):

På basen av den forskning om personsador, som utförts av haverikommissionerna för vägtrafikolyckor, utgör andelen mänskliga faktorer omkring 96% av de direkta orsaker som inverkar på olyckorna. I nästan 50% av olycksfallen hade fordonets förare cirka två sekunder eller mindre tid till olyckspunkten efter det att föraren märkt den andra parten. Således har fordonets förare i nästan var annan trafikolycka, då man beaktar den s. k. skräcksekunden och försenade bromsningen, inte haft tid för bromsning. I dessa fall har bromsarnas tekniska konstruktion inte heller haft något inflytande på uppkomsten av olyckor. Betydelsen av bromsanordningars tekniska skick och funktion kommer närmast fram då föraren har tid att börja bromsa sedan han märkt en farosituation. I sådana situationer kommer fördelarna med det låsningsfria systemet bäst fram, i synnerhet i halt

¹ Yttrandet översatt från finska.

väglag. Till obestridliga fördelar med det låsningsfria bromssystemet hör att fordonet fortsätter att vara styrbart även i halt väglag under kraftig bromsning. I sådana fall kan fordonets förare vid behov väja för ifrågavärande hinder utan att avbryta bromsningen. Det låsningsfria bromssystemet kan emellertid inte utnyttjas i alla olycksituationer, för hos en del bilister blir egna funktioner "låsta" i överraskande farosituationer och de är inte kapabla att göra några som helst väjningsrörelser.

De trafiksäkerhetsfrämjande drag av det låsningsfria bromssystemet kommer utpräglat fram hos sådana förare, som har ringa erfarenhet av körning vintertid. Å andra sidan kan sådant system med tiden passivisera bilisternas förmåga att köra bil i halt väglag samt skapa en falsk känsla av säkerhet, vilken kan ha till följd att körhastigheterna kommer att onödigt öka under vintermånaderna.

Oberoende av eventuella negativa drag av det låsningsfria bromssystemet anser vi emellertid, att de drag av detta system, som ökar fordonets styrbarhet, är så betydande, att vi föreslår, att systemet bör klassificeras som en säkerhetsanordning i fordon även i beskattningshänseende.

Helsingfors den 15 november 1985

Suomen Kuorma-autoliitto r.y. (Finlands lastbilsförbund)

Seppo Sainio

Verkställande direktör

Markku Maukonen

Avdelningschef

Island

Trafikrådet hänvisar i skrivelse den 29 oktober 1985 till uttalandet från Biltilsynet av den 26 september 1985 (se nedan).

Statens biltilsyn¹:

Ekstra bremselys i eller ved bilenes bakrute er nå blitt temmelig utbredt, og det er foretatt en del undersøkelser av hvorvidt disse lysene innebærer noen forbedring. Resultatet av undersøkelser fra De forente stater som undertegnede har sett, viser at langt færre kjører på biler bakfra når disse er utstyrt med slike lys, enn når de ikke har ekstra bremselys. Svenske undersøkelser viser mindre resultat.

Det synes å være en åpenbar vinning å se bremselys igjennom bak-front-rutene til kanskje flere biler og således for kunne bli klar over at trafikken foran er i ferd med å stanse. Disse lysene gir større mulighet til hurtigere reaksjon hos bilførerene når det gjelder å redusere hastigheten og stanse i

¹ Yttrande översatt från isländska.

tett trafikk. De burde derfor redusere faren for at en bil kjører inn i en bil bakfra.

Ikke noe sted har det vist seg at godt utformede og riktig plasserte lys er til skade. Derimot er det kommet på markedet lys med armer som anses å kunne øke ulykkesrisikoen for passasjerer i baksetet hvis det skjer en påskjørsel bakfra.

Statens biltilsyn hilser med glede det fremlagte forslag og mener det vil være av stor verdi om Nordisk Råd i økt grad arbeider for felles krav hva angår bilenes utstyr i alle de nordiske land.

Reykjavík, 26. september 1985

Guðni Karlsson

Direktør

Norge

Finans- og tolldepartementet:

Om den avgiftsmessige side av saken vises til skatte- og avgiftsproposisjonen for 1986, der det under omtalen av engangsavgift på motorvogner m. m. (side 30) heter:

Regjeringen har en positiv holdning til arbeidet for å gjøre bilene mer trafikksikre. Det er derfor nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe for å utrede spørsmålet om det kan innføres en ordning med avgiftsfritak e. l. for sikkerhets- og miljøvernutstyr til personbiler for å fremme bruken av slikt utstyr.

En trinnvis omlegging av engangsavgiften for personbilgruppen, fra en ren verdiavgift til en kombinert verdi-/vektavgift, ble påbegynt 1. januar 1982. Annet trinn i omleggingen ble iverksatt 1. januar 1983 og tredje trinn fra 1. januar 1985. Hensikten med omleggingen var å redusere den marginale verdiavgiftsbelastningen for derved å bidra til å fremme bruken av materiell og tilleggsutstyr som gir sikrere, mer miljøvennlige og mindre energi- og ressurskrevende biler. Omleggingen av avgiften og en eventuell fritaksordning for sikkerhets- og miljøvernutstyr er således alternative tiltak med i hovedsak samme formål. Metodene antas å ha ulik effekt og vil dessuten være svært forskjellig administrativt sett. Departementet vil komme tilbake til dette sammen med spørsmålet om et eventuelt nytt omleggingstrinn i en senere proposisjon etter å ha vurdert arbeidsgruppens utredning. Det foreslås derfor ikke noe nytt omleggingstrinn nå, og avgiften for personbiler m. v. foreslås oppkrevet etter samme satser og regler som i 1985.

Om den biltekniske og trafikksikkerhetsmessige side av saken viser en til uttalelsen som Samferdselsdepartementet er bedt om å gi.

En kan for øvrig opplyse at både Samferdselsdepartementet og Vegdirektoratet er representert i den forannevnte arbeidsgruppen.

Oslo, 22. oktober 1985

Etter fullmakt

Helge Thune

Jon Boge

Samferdselsdepartementet:

Som påpekt i Finansdepartementets brev til Dem i brev av 22. oktober 1985, behandles spørsmålene om avgiftsfritak for sikkerhetsutstyr av en egen arbeidsgruppe.

Vi finner derfor ikke grunn til å kommentere forslaget på det nåværende tidspunkt. Også de tekniske sider av saken vil bli berørt av arbeidsgruppen og vi vil derfor heller ikke på dette punkt avgi uttalelse på dette tidspunkt.

Oslo, 17. januar 1986

Etter fullmakt

Arne Hoff

Egil Østvik

Kongelig norsk automobilklub (KNA):

Vi anbefaler en utredning av mulighetene for å klassifisere låsningsfrie bremses i Norden som sikkerhetsanordning i biler, idet vi forutsetter at forslaget tar sikte på avgiftsfritagelse for slikt utstyr.

Dersom forslaget tar sikte på å klassifisere slike bremsesystemer som obligatorisk utstyr på nye biler, finner vi å måtte reservere oss.

Oslo, 26. august 1985

Kongelig norsk automobilklub

Bjørn Døstvedt

Direktør

Norges automobil-forbund (NAF):

Blokkeringsfrie bremses er etter vår erfaring et meget godt hjelpemiddel som i visse kritiske situasjoner på våt og snødekket veibane vil bidra til en reduksjon av ulykker.

Det er utvilsomt den mest trafikksikkerhetsfremmende tekniske oppfinnelse som bilfabrikkene har presentert på flere tiår. Vi ser blokkeringsfrie bremses som særlig ønskelige ut fra vårt klima, men beklager samtidig at vårt progressive bilavgiftssystem hindrer større utbredelse.

NAF vil derfor konkludere med at organisasjonen på det sterkeste støtter det tilsendte medlemsforslag.

Oslo, 29. oktober 1985

Norges automobil-forbund
Teknisk avdeling

Egil Otter
Ingeniør

Trygg Trafikk

Trygg Trafikk støtter forslaget om en slik felles nordisk utredning.

Trygg Trafikk viser til at forholdet allerede er utredet i Norge av Regjeringens personbilutvalg. Det er der gått inn for en omlegging av avgiftssystemet på dette felt.

Oslo, 9. oktober 1985

Trygg Trafikk

Leif Agnar Ellevset
Direktør

Per Helljesen

Sverige

Vägverket:

Låsningfria bromsar förväntas ge möjligheter till förbättrad trafiksäkerhet av främst två skäl

- bromssträckan förkortas jämfört med konventionella bromsar,
- bilen behåller styrförmågan under hela bromsningsförloppet varigenom föraren kan styra undan för hinder.

De jämförelser som gjorts mellan bilar med olika bromssystem visar att förväntningar om kortare bromssträcka inte självklart infrias. I en del fall har bromssträckan varit oförändrad. Däremot har förväntningar om bibehållen styrförmåga under inbromsningen bekräftats.

Därför ger låsningsfria bromsar tekniska möjligheter till en ökad trafik-säkerhet. Det avgörande för om trafiksäkerheten förbättras är dock att förarnas beteende inte förändras. De tekniska möjligheterna får inte utnyttjas till att köra i högre hastigheter eller till ett aggressivare körsätt.

Från erfarenheter med andra liknande tekniska förbättringar är det dock rimligt att anta att trafiksäkerheten förbättras med låsningsfria bromsar även om vissa förare utnyttjar de tekniska förbättringarna till ett förändrat körsätt.

Att öka användandet av låsningsfria bromsar är således en trafiksäkerhetshöjande åtgärd. Därför bör beskattningen av låsningsfria bromsar inte utformas så att installationer av sådana onödigtvis fördyras.

Om trafiksäkerhetsforskningen i framtiden kan visa att låsningsfria bromsar minskar antalet olyckor och konsekvenserna av inträffade olyckor borde beskattningen i stället vara sådan att installation av låsningsfria bromsar blir billigare eller att bilar med sådana installerade premieras.

Vägverket är därför positiv till hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att i Norden klassificera låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordningar i bilar.

Borlänge den 15 november 1985

Kent Sjölander

Trafiksäkerhetsverket (TSV):

TSV delar förslagsställarnas uppfattning om det trafiksäkerhetsmässiga värdet av låsningsfria bromsar och att åtgärder som bidrar till att sådana system blir mera allmänt förekommande är i högsta grad önskvärda.

Förslaget utgår ifrån att det finska systemet med klassificering av vissa fordonsdetaljer/system som "säkerhetsanordningar" förekommer i övriga nordiska länder. Detta är såvitt verket har sig bekant inte fallet. TSV känner inte heller till uppbyggnaden av det finska systemet med skattereduktion som ekonomiskt styrmedel i sådana sammanhang.

Enligt TSV:s mening bör alla tänkbara åtgärder för höjande av trafiksäkerheten prövas och tillstyrker därför förslaget. Verket föreslår dock att en eventuell utredning också skulle innefatta möjligheterna att inom Norden

etablera ett gemensamt synsätt beträffande användningen av ekonomiska styrmedel för att stimulera användningen av säkerhetsanordningar på fordon.

Borlänge den 13 september 1985

Jan Hagberg

Väg- och trafikinstitutet:

Sammanfattande synpunkter

- Sammanfattningsvis anser väg- och trafikinstitutet
- att det framförda förslaget rörande klassificering av låsningsfria bromssystem som säkerhetsanordningar i bilar i Norden bör tillstyrkas.
  - att låsningsfria bromssystem som klassificeras i enlighet med förslaget skall uppfylla kraven för kategori I i förslag till nya ECE-bestämmelser för låsningsfria bromsar samt dessutom ha undergått praktiska prov på bl. a. isunderlag med godkända resultat avseende stabilitet, styrbarhet och bromsförmåga vid nödbromsning såväl på rak kurs som i kurva.
  - att låsningsfria bromsar inte skall ses som en ersättning för dubbdäck utan ett komplement till dessa i utvecklingen mot säkrare köregenskaper vid vinterväglag.

Låsningsfria bromsar som säkerhetsanordning

Statens väg- och trafikinstitut och tidigare Statens väginstitut har sedan början på 1960-talet bedrivit forskning i syfte att främja införandet av låsningsfria bromsar mot bakgrund av de motiv som framförts i föreliggande förslag. Institutet har genomfört omfattande praktiska prov som visar att korrekt konstruerade låsningsfria bromssystem i hög grad uppfyller ställda förväntningar på stabilitet och styrbarhet under bromsning samtidigt som bromsförmågan är likvärdig eller bättre än vad som kan uppnås med normala bromssystem.

Samtidigt har undersökningar av institutet och andra organisationer visat att prestandaprovning på is med bl. a. bromsning i kurva och på underlag med hög friktion för ena sidans hjul och mycket låg friktion (is) för den andra sidans hjul (split friction) är nödvändig för fastställande av om låsningsfria bromssystem fungerar tillfredsställande vid vinterväglag. I England marknadsförs t. ex. låsningsfria bromssystem för tunga fordon som kan ge extremt långa bromssträckor på s. k. split friction genom att bromsverkan anpassas till lägsta uppträdande friktion. Vid bromsprov på is under samtidig kurvtagning har också mycket stora skillnader i fråga om stabilitet, styrbarhet och bromsförmåga uppmäts för olika typer respektive varianter av låsningsfria bromssystem.

De låsningsfria bromssystem av fabrikat Bosch som nu marknadsförs av ett antal större bilfabrikanter uppfyller enligt VTIs erfarenheter alla rimliga krav på stabilitet, styrbarhet och bromsförmåga. Det system av fabrikat ATE som numera är standard på flera av Fords personbilsmodeller har visserligen inte provats av VTI men är enligt tillgängliga uppgifter likvärdigt med Boschsystemet. Honda har utvecklat ett eget system som provats av VTI med godtagbart resultat. För tunga fordon har VTI goda erfarenheter av fabrikaten WABCO och BOSCH.

Sverige har med expertis från VTI medverkat i ECEs arbete rörande bestämmelser för låsningsfria bromsar. Som resultat av detta arbete föreligger nu ett förslag som i princip tillgodoser de flesta förslag som framförts från svensk sida. På ett par väsentliga punkter kvarstår dock önskemål. Dessa gäller prov på isunderlag, bl. a. bromsning i kurva, lägsta hastighet vid vilken systemet fungerar samt att kraven på låsningsfria bromssystem på släpvagnar i princip bör överensstämma med kraven för motorfordon. För dessa föreligger i förslaget tre kategorier av låsningsfria bromssystem. Enligt VTIs uppfattning bör den föreslagna klassificeringen som säkerhetsanordning gälla endast den bästa kategorin (kategori I) och under förutsättning att tillfredsställande stabilitet, styrförmåga och bromsförmåga på is kan påvisas under bromsning i kurva och på underlag med s. k. split friction.

Låsningsfria bromssystem – dubbdäck

I medlemsförslaget anges att låsningsfria bromsar skulle minska behovet av dubbar i vinterdäck och därmed minska vägunderhållskostnaderna. Institutets erfarenheter är att dubbdäckens säkerhetshöjande funktion inte enbart är kopplad till bromsning utan även till minskad risk för sladdning vid kurvtagning, omkörning eller backtagning orsakad av drivhjulsspinn eller av andra orsaker otillräcklig sidfriktion.

Under de svåraste halkbetingelserna dvs. våt is kan man inte heller räkna med kortare bromssträckor med låsningsfria bromssystem. Låsningsfria bromssystem bör därför ses som ett värdefullt komplement till dubbdäck och inte som en ersättning för dem.

Linköping den 11 november 1985

Hans Sandebring

Generaltullstyrelsen:

– – – Av handlingarna i ärendet framgår att rådets presidium bedömt det vara värdefullt för rådets behandling av förslaget om rådet hade tillgång till yttrande av bl. a. generaltullstyrelsen. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

En förutsättning för den ifrågasatta klassificeringen är att begreppet "säkerhetsanordningar" kan definieras. Denna fråga liksom frågan om låsningsfria bromsar från teknisk synpunkt bör klassificeras som säkerhetsanordningar i bilar ligger utanför styrelsens kompetensområde. Det torde vara trafiksäkerhetsverket som bör svara för dylika frågor.

Av förslaget att döma förekommer i Finland vissa skattelättnader för säkerhetsanordningar i bilar. Det framgår emellertid inte vilken skatt eller vilka skatter som är berörda och inte heller villkoren för skattelättnad. Styrelsen har inte någon närmare kännedom om de finska skattesystemen, däremot förekommer, såvitt styrelsen vet, inte några liknande lättnader i Sverige, varken när det gäller tull, mervärdeskatt eller de speciella skatter och andra avgifter som tas ut för bilar här i landet.

Det ankommer knappast på styrelsen att bedöma hur högt olika produkter bör beskattas med hänsyn till deras nytthet eller skadlighet. Styrelsen får dock konstatera att andra säkerhetsanordningar, t. ex. bilbälten, inte medför några skattelättnader i Sverige.

Om man vill överväga skattelättnader för säkerhetsanordningar i bilar, torde det enligt styrelsens uppfattning vara mest ändamålsenligt att medge sådana lättnader först när man konstaterat att anordningen gör tjänst i bilen. Detta kan lämpligen för svenskt vidkommande ske genom att Svensk bilprovning noterar och kontrollerar anordningen vid den årliga kontrollbesiktningen, varefter den kommande fordonsskatten kan reduceras. Styrelsen bedömer att åtgärder i samband med import av bilar och separata säkerhetsanordningar skulle bli betydligt besvärligare att administrera.

Stockholm den 26 september 1985

Generaltullstyrelsen

Karl-Evert Rydberg

Bo-Göran Ax

Riksskatteverket:

Skatt enligt lagen (1978:69) om försäljningsskatt på motorfordon är en "viktskatt" dvs. skatten påförs med en viss skattesats (för närvarande 4:80) per kilo tjänstevikt. I den mån ett fordon inte blir tyngre av att det förses med låsningsfria bromsar påverkas inte skatten för fordonet.

Stockholm den 30 oktober 1985

Lennart de Verdier

Margareta Bastin

Motormännens riksförbund (M):

Motormännens riksförbund – M – är positiva till att långfristiga bromssystem klassificeras som säkerhetsanordning.

Utvecklingen av låsningsfria bromssystem har på senare år gått framåt och går att få tillägg på allt fler bilmodeller.

Redan nu finns system som prismässigt kommit ned till sådan nivå att även mindre, billigare bilar utrustas med låsningsfria bromsar, vilket M ser som positivt. M anser att låsningsfria bromsar är en av de mest säkerhets-höjande utrustningsdetaljer som på senare år tagits fram. Det kan i detta sammanhang påpekas att M för 1985 tilldelat Ford Motor Company sin säkerhetsmedalj för att man som förste biltillverkare infört låsningsfria bromsar som standardutrustning på alla modeller av Ford Scorpio.

Däremot är vi tveksamma till att minska antalet dubbar i däckerna på bilar med låsningsfria bromsar. Risken är då att den säkerhetshöjande effekten med låsningsfria bromsar går förlorad.

Stockholm den 11 oktober 1985

Bo Lundgren
Verkst. dir.

Börje Hemmingsson
Teknisk chef

Bilindustriföreningen – AB Bilstatistik:

Vi delar helt de synpunkter om fördelarna med låsningsfria bromssystem som framförts i förslaget. Låsningsfria bromsar är en stor landvinning på trafiksäkerhetsområdet. Mot denna bakgrund torde sådana systems klassificering som säkerhetsanordning framstå som en självklarhet, ett axiom.

Låsningsfria bromssystem finns redan på flera personbilar, lastbilar och bussar. För både individen och samhället är det önskvärt att den fortsatta introduktionen av låsningsfria bromssystem uppmuntras.

Stockholm den 25 november 1985

Curt Nordgren

Medlemsförslag

om gemensamma nordiska åtgärder för att förhindra handeln med utrotningshotade djurarter

(Väckt av Pekka Tuominen samt Kaj Bärlund, Olof Jansson, Hannu Kemppainen och Jens Steffensen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Justitsministeriet:

Justitsministeriet har i anledning af henvendelsen fra udenrigsministeriet indhentet udtalelser fra *politidirektøren i København* og *Foreningen af politimestre i Danmark*.

Justitsministeriet skal herefter udtale følgende:

Det pågældende forslag lægger op til en fælles nordisk indsats over for handel med udryddelsestruede dyr, bl. a. gennem en ensartet lovgivning og ved etablering af et særligt overvågnings- og indberetningssystem.

Justitsministeriet har ikke indvendinger imod, at der tilstræbes en ensartet lovgivning og straffemulighed i de nordiske lande, og justitsministeriet skal heller ikke udtale sig imod, at der eventuelt søges indført et overvågnings- og indberetningssystem, som kan forbedre myndighedernes muligheder for at kontrollere og begrænse ulovlig handel med udryddelsestruede dyrearter. Det er ikke muligt på det foreliggende grundlag at udtale sig nærmere om, hvorledes et sådant system i givet fald kunne opbygges, men det måtte i givet fald formentlig omfatte politiet, toldvæsenet og fredningsstyrelsen og administreres af fredningsstyrelsen.

København, den 18. november 1985

P. m. v.

E. b.

C. C. Duus

Ministeriet for skatter og afgifter:

— — skal man meddele, at man kan være enig i, at bl. a. toldkontrollen kunne gøres lettere, hvis der fandtes et fælles nordisk rapporteringssystem m. v.

Man vil dog først kunne tage endelig stilling hertil, når forslagene konkretiseres.

København, den 2. december 1985

P. m. v.

e. b.

Else-Margrethe Balling

Fredningsstyrelsen:

 Fredningsstyrelsen har i sagens anledning modtaget kommentarer til det stillede forslag fra *justitsministeriet og ministeriet for skatter og afgifter* (se oven).

På den ovennævnte baggrund skal fredningsstyrelsen herved udtale:

Som udgangspunkt finder man anledning til at henlede opmærksomheden på, at alle de nordiske lande har ratificeret og administrerer Washington-konventionen af 3. marts 1973 om international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter.

Omfattet af konventionens tilladelsessystem er blandt andet alle arter af rovfugle og ugler. En række arter er på konventionens liste I, for hvilke der i princippet gælder import-eksportforbud, mens hovedparten er omfattet af konventionens liste II, for hvilke gælder, at tilladelse til import og eksport efter bestemte retningslinjer kan meddeles. Det bemærkes således, at der på denne baggrund ikke kan finde import eller eksport sted, uden at der forinden er meddelt tilladelse hertil fra den for Washington-konventionen administrerende myndighed i det pågældende land.

Kontrollen med overholdelse af disse regler føres i Danmark af fredningsstyrelsen i samarbejde med direktoratet for toldvæsenet samt i et vist omfang med politiet, og det er styrelsens opfattelse, at denne kontrol gennemføres efter samme mønster i de andre nordiske lande.

I forbindelse med administrationen af Washington-konventionen – der således, når man ser bort fra de specielle EF-regler, der i øvrigt gælder for Danmark, er forholdsvis ensartet i de nordiske lande – er der et betydeligt samarbejde mellem de administrerende myndigheder i Norden. Der afholdes således koordinationsmøder om administrationen af Washington-konventionen, i hvilken forbindelse der er en stadig udveksling af oplys-

ninger, blandt andet om illegal handel, ægindsamling m. v. vedrørende rovfugle og ugler.

Når dette er sagt, skal man dog hilse ethvert samarbejde, der yderligere kan hjælpe til beskyttelsen af de udryddelsestruede dyrearter velkomment. I denne forbindelse bemærkes, at fredningsstyrelsen er opmærksom på, at den voksende turiststrøm, ikke mindst via toldkontrollen mellem Danmark og Sverige, kan afstedkomme et stigende behov for udveksling af oplysninger samt et behov for koordinering, også af egentlig intern lovgivning.

Fredningsstyrelsen kan dog ikke på det foreliggende grundlag udtale sig om, hvorledes en koordinering samt rapporteringsprocedure kan gennemføres. Der henvises i denne forbindelse til, at også justitsministeriet og ministeriet for skatter og afgifter imødeser en konkretisering af forslagene.

København, den 4. december 1985

Jørgen Bent Thomsen

Finland

Miljöministeriet¹:

Miljöministeriet anser att man i medlemsförslaget tar itu med ett naturskyddsproblem som är mycket aktuellt och samtidigt svårt att lösa. I Finland och i de övriga nordiska länderna finns vissa djurgrupper, vilkas efterfrågan utanför området är så stor att den olagliga exporten av och internationella handeln med sådana djur har fått organiserade former. Vissa – men inte alla – av de arter, som hör till dessa djurgrupper har klassificerats som utrotningshotade. Gemensamt för dem är att de är fridlysta genom lagstiftning eller deras export kräver tillstånd.

Föremål för denna illegala verksamhet har blivit i synnerhet levande rovfåglar, som har en kontinuerlig efterfrågan i vissa länder i Mellanuropa och i Mellanöstern därför att de behövs för jakt med falk. Det är emellertid mycket sannolikt att den illegala handeln med levande rovfåglar i själva verket är bara en del av de illegala åtgärder, som hotar ifrågavarande arter, för möjligheten att där åka fast har varit större än exempelvis när det gäller att smugla fågelägg eller döda individer.

På grundval av de upptäckta fallen av smuggleri har man en sådan uppfattning att de som bedriver sagda verksamhet är professionella. Till detta hänvisar de redskap som använts och annan detaljerad sakkunskap om bl. a. de orter, där de eftersökta djuren förekommer. Även avslöjandet av de olika redskap och medel, som använts för kontakter ger en uppfattning om att denna illegala verksamhet är organiserad.

¹ Yttrandet översatt från finska.

På basen av det ovan anförda anser miljöministeriet att de åtgärder, som ett nordiskt land ensamt vidtar inte räcker till när det gäller att motstå den illegala handeln med djur. Sådana samnordiska åtgärder, som anges i ifrågasvarande medlemsförslag, tydligt behövs i ärendet. För att man i ärendet så snabbt som möjligt skall få till stånd ett effektivt nordiskt samarbete, föreslår miljöministeriet följande förfarande.

Under den nordiska tjänstemannakommittén för miljöskyddsfrågor inom Nordiska ministerrådet bör man snarast tillsätta en tillfällig arbetsgrupp, som skall ha till uppgift att utreda gemensamma åtgärder bl. a. för skapandet av en effektiv organisation och för förenhetligandet av lagstiftningen i syfte att förebygga den illegala handeln med djur. Miljöministeriets uppfattning är att ifall man i ärendet föreslår skapandet av ett gemensamt nordiskt övervaknings- och rapporteringssystem, kan detta inte baseras enbart på myndigheter. Därvid bör man anlita medlemmarna i naturskydds-, naturvårns-, jägar- o. dy. organisationer.

Miljöministeriet omfattar de synpunkter och det förslag till förebyggandet av den illegala handeln med utrotningshotade djurarter, vilka ingår i det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget A 721/s. Ministeriet föreslår att man snarast skall börja avgöra ärendet på det sätt som ministeriet föreslagit.

Helsingfors den 29 november 1985

Matti Ahde
Miljöminister

Pertti Seiskari
Biträdande avdelningschef

Inrikesministeriet:

Inom inrikesministeriets förvaltningsområde hör övervakningen av jakt och fiske till polisen och gränsbevakningsväsendet. Gränsbevakningsväsendet handhar nämnda uppgifter främst på gränsområdet och på havsområdena.

I Finland har sådana brott som nämns i medlemsförslaget inte kommit till övervakningsmyndigheternas kännedom.

Hos oss känner man inte heller till omfattningen av handeln med rovfåglar eller vägar för utförelsen från landet av ägg och ungar. Övervakningsmyndigheternas ringa mängd och det att fågelbona är belägna på ödemarksområden medför att myndigheternas möjligheter att gripa gärningsmän på bar gärning är ringa. I praktiken finns inga möjligheter att i nämnvärd grad öka övervakningen. Övervakningen torde bäst kunna effektivteras vid gränsövergångsställen.

De nordiska länderna utgör en enhetlig naturvetenskaplig helhet, där man så gott som fritt får röra sig från land till land. Sålunda vore det sakenligt att även lagstiftningen i alla nordiska länder vore lika. Stadgandena borde i misstänkta fall göra undersökningen möjlig även annorstädes än enligt tullföreskrifterna i tullen. Straffen borde motsvara folkets rättsmedvetande och de kunde sammanfalla t. ex. med det straff som stadgats för uppsåtligt dödande av hjortdjur.

Utbytet av information mellan polisen i de nordiska länderna förutsätter inte särskilda arrangemang.

Problemets omfång borde utredas och därav föranledda åtgärder vidtas i samverkan mellan övervakningsmyndigheterna och de samfund som intresserar sig för de i medlemsförslaget nämnda djurarterna.

Helsingfors den 28 november 1985

Kaisa Raatikainen
Inrikesminister

Eero Saario
Avdelningschef

Tullstyrelsen¹:

— — — inte har anmärkningar rörande föreslagna åtgärder.

Enligt tullstyrelsens uppfattning kunde den olagliga handeln med utrotningshotade djurarter effektivare än för närvarande hindras genom att på basen av informationsutväxlingen mellan de nordiska myndigheterna inrikta övervakning på misstänkta fall.

Helsingfors den 26 november 1985

Jorma Uitto
Generaldirektör

Tauno Piikki
Tullrad

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet:

Medlemsförslaget tar upp ett allvarligt och aktuellt problem. På senare tid har man allt tydligare kunnat observera att den illegala handeln med hotade djurarter är omfattande och systematisk. Fredningsbestämmelserna inom de nordiska länderna är tidsenliga, och handeln med djur är

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

dessutom reglerad genom internationella konventioner. Följaktligen är det här uttryckligen fråga om att övervaka att gällande stadgar efterföljs och att förhindra illegala åtgärder.

Objekten för de illegala handlingar, som medlemsförslaget avser, kan grovt indelas i tre grupper:

1. Levande djur
2. Döda djur avsedda att bli uppstoppade
3. Fågelägg

Viltforskningsavdelningens kännedom om problemet är främst baserad på uppgifter om dels särskilda fall, som redogjorts för i tidskrifter, samt dels informella diskussioner på Raptor Research Foundations senaste rovfågelkongress i Kalifornien.

Den illegala handeln med levande djur utgör idag ett omfattande internationellt problem. För de nordiska ländernas vidkommande är främst rovfåglar, som används inom falkenerarsporten (jaktfalk, pilgrimsfalk och även duvhök) aktuella. Också övriga rovfåglar är efterfrågade. Man har beräknat, att enbart i Västtyskland finns ett årligt behov av ca 20 000 fåglar för att ersätta fåglar som dött i olika rovfågelsparker. Arabländernas årliga behov av stora falkar uppgår till minst 5 000 fåglar, av vilka en del förmedlas från Europa. Araberna är främst intresserade av stora falkhonor. Små pilgrimsfalkhanar sägs numera finnas tillgängliga till realisationspris i Tyskland. De priser som betalas för de stora falkarna är så höga att det helt uppenbart är lönsamt att investera stora summor i sofistikerade metoder för att anskaffa dessa fåglar. Tidigare togs fåglarna nästan uteslutande som boungar, men numera verkar trenden gå mot att plundra bon redan under ruvningstiden. Dessutom är det möjligt att fåglar också fångas utom häckningstiden, då man inte alls väntar sig att dylik verksamhet skall förekomma.

Djur som är avsedda att bli uppstoppade förmedlas troligen delvis av inhemska konservatorer. För vissa djur betalas tillräckligt höga priser för att göra frestelsen stor.

Det är mycket lättare att smugla fågelägg än levande djur. Portabla inkubatorer installeras ofta i små väskor och termosflaskor. Enbart i Storbritannien finns minst 600 aktiva äggsamlare. Antalet äggsamlare i hela Europa torde uppgå till några tusen. Övervakningen och förhindrandet av olagligheter är en mycket svår uppgift, som förutsätter betydande ornitologisk sakkunskap. En viss form av övervakning torde kunna förverkligas genom en omfattande informationsverksamhet, så att ornitologerna skulle hålla ett öga på vissa sällsynta arters allmänt kända häckplatser (t. ex. tereksnäppa och gyllensparv i Uleåborg). Sådana preventiva åtgärder kunde visa sig vara ett effektivare sätt än att direkt försöka komma åt den illegala handeln och utsmugglingen, då denna inte alltid genomförs på konventionellt sätt (t. ex. i fordon) – ägg kan också lätt sändas ut ur landet per post.

Preventiva åtgärder mot dylik verksamhet förutsätter ett omfattande samarbete, såväl nationellt som internationellt. Allmänhetens vaksamhet och kunskap om problemet kommer alltid att inta en nyckelposition. Om vi inte observerar någon illegal verksamhet, kan vi inte stoppa den. Samarbetet mellan olika intressenter och myndigheter måste ske på en sådan nivå att det vid behov är möjligt att snabbt och friktionsfritt skrida till åtgärder. Idag är situationen den, att man inte alltid vet till vilka myndigheter man bör vända sig. Naturskyddsbrott har ända till den senaste tiden varit rätt främmande frågor också för myndigheterna. Som första åtgärd vore det motiverat att sammankalla en kommitté med representanter för olika intressegrupper, vars uppgift skulle vara att planera praktiska åtgärder. I kommittén borde åtminstone tullverket, polisen, miljöministeriet och den ornitologiska sakkunskapen vara representerad. Åtgärder för att sammankalla en sådan kommitté borde vidtas omedelbart.

Helsingfors den 29 november 1985

Harto Lindén
Avdelningschef

Marcus Wikman
Adb-sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning upptar medlemsförslaget till behandling en problematik som inom de nordiska ländernas naturvårdsarbete under det senaste decenniet blivit allt mer framträdande och uppmärksammat. I synnerhet inom glesbygdsområdena i skärgården och i norr där ett tilltagande rörligt friluftsliv med ett i allt högre grad internationellt inslag förhållandevis fritt har kunnat utveckla sig inom områden där sällsynta eller utrotningshotade djur förekommer på sina praktiskt taget sista lokaler i nordvästra Europa, har såväl naturvårdsmyndigheterna som de ideella naturvårdsorganisationerna med oro registrerat de tecken som tyder på att en förhållandevis omfattande organiserad illegal utförelse av dessa arter kan förekomma från de nordiska länderna.

Såsom i medlemsförslaget föreslås anser landskapsstyrelsen därför att alla tänkbara åtgärder i brådskande ordning bör vidtagas för att lösa detta naturvårdsproblem.

Landskapsstyrelsen är medveten om att frågan i vissa fall är vittomfattande och komplicerad, särskilt vad gäller övervakningen och kontrollen inom de aktuella förekomstlokalerna och vid ländernas gränser. Däremot kunde enligt landskapsstyrelsens uppfattning vissa åtgärder, såväl på det nationella planet som inom ramarna för ett internationellt samarbete, för-

hållandevis enkelt vidtagas för att avsevärt försvåra den illegala handeln med fridlysta arter.

Ett rimligt krav från naturvårdssynpunkt är att de nordiska länderna gemensamt strävar till att avskaffa allmän jakttid på i synnerhet rovfåglar. I detta avseende är landskapet Åland ett föregångsområde eftersom samtliga arter av rovfåglar samt deras ägg, ungar och bon här är totalt fridlysta. Insamling av rovfågellägg eller ungar eller jakt efter rovfågel kan ske enbart på basen av särskilt tillstånd.

Viktigt är även att i mån av möjlighet åstadkomma likartade regler inom de nordiska länderna angående vilka slag av vilt som skall anses vara s. k. kronans villebråd och därmed alltid tillfalla staten. I brist på resurser att tillvarataga vilt tvingas naturvårdsmyndigheten på Åland att i stor utsträckning bevilja enskilda rätt att äga även sällsynta arter av däggdjur och fåglar, vilket självfallet på sikt kan stimulera såväl legal som illegal handel med sådana arter. Om uttryckliga krav ställs på en ändring av dessa rutiner har dock landskapsstyrelsen möjlighet att tillmötesgå dessa. Överhuvudtaget är det viktigt för att förhindra en illegal handel med utrotningshotade djur att ett ständigt fridlyst vilt icke får hållas i enskild ägo utan särskilt tillstånd. Detta bör gälla även allmänna arter. På Åland utfärdas dylika tillstånd av landskapsstyrelsen och systemet har visat sig fungera väl.

Konservatorerna spelar en central roll vid tillvaratagande och hanteringen av döda djur överhuvudtaget. Bl. a. bör det anses åligga konservatorerna att tillse att personer som inlämnar fridlysta djur för preparering kan uppvisa ovan avsett tillstånd att inneha djuret.

Eftersom det i några fall kunnat påvisas att konservatorer underlåtit att kontrollera kundens rätt att äga en inlämnad fridlyst djurart innan den emottagits för preparering samt då misstankar förekommer att konservatorer t. o. m. medverkat i illegal handel med djur anser landskapsstyrelsen att det ligger i sakens natur att konservatorsyrket auktoriseras samt att konservatorsyrket i de nordiska länderna skall innefatta även skyldigheten att samarbeta på olika sätt med naturvårdsmyndigheterna.

Vad gäller övervakningen vid gränserna är landskapsstyrelsen av den uppfattningen att den i mån av möjlighet bör effektiviseras samt att även någon form av gemensamt system för rapportering mellan de olika ländernas myndigheter bör utarbetas, t. ex. vad gäller misstänkta fordons eller farkosters rörelser.

Straffbestämmelserna har vad gäller dessa frågor visat sig vara ett särskilt problem. Också om straffsätserna för brott emot naturvårds- och jaktlagstiftningen nödvändigtvis icke bör vara desamma i de nordiska länderna är det dock viktigt att straffet vid olagligt innehav av en sällsynt eller utrotningshotad djurart i varje nordiskt land är så strängt att det vid misstänkt brott ger myndigheten rätt till husundersökning. I stort sett bör

straffsatserna i de olika länderna dock vara lika stränga för att förhindra att det illegala trycket i något avseende riktas mot ett särskilt land.

Mariehamn den 27 november 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Håkan Kulves

Miljövårdsintendent

Nordenskiöld-samfundet i Finland:

Trycket på den nordiska naturen har kraftigt ökat under de senaste decennierna varvid flera djurarter har hamnat i ett sådant läge att de kan anses vara direkt hotade. Förändringarna i miljön, inklusive miljögifter av olika slag, är generellt sett de viktigaste orsakerna till att flera arter blivit allt sällsyntare. Ett antal arter har t. o. m. blivit så sällsynta att det finns risk för att de helt försvinner ur den nordiska faunan om inte adekvata motåtgärder företas.

Den illegala hanteringen av olika djurarter utgör ett allvarligt tillägg i denna situation, speciellt då den oftast riktar sig just mot sällsynta och/eller hotade arter, såsom rovfåglar. Den lägesbild som medlemsförslaget till Nordiska rådet skisserar upp stämmer mycket väl överens med den uppfattning som hyses på experthåll, både i Finland och det övriga Norden.

Samfundet understöder å det varmaste, att gemensamma nordiska ansträngningar görs i syfte att förbättra den helt otillfredsställande situation som idag råder. Enligt Samfundets mening skulle en skärpning av straffbestämmelserna i naturskyddslagen vara den mest angelägna delåtgärden för Finlands vidkommande. När en skärpning av straffsatserna genomförs, vilket borde ske omgående och vara kännbara, vore det ändamålsenligt att de görs lika i hela Norden. Detta för att undvika att vissa länder blir "lättare" samlarland än andra. Straffsatserna bör graderas så, att det skall anses graverande om det illegalt tillskansade objektet tillhör en utrotningshotad art.

Hemställen tar även fasta på "att förbättra fortlevnadsmöjligheterna för de utrotningshotade djurarterna i Norden". Denna aspekt finner Samfundet ytterst viktig ty därigenom beaktas hotbilden i dess helhet. Samfundet anser dock att den skärpning av naturskyddslagens straffsats som ovan förordats är den mest brådskande åtgärden i detta skede.

Helsingfors den 11 november 1985

Stig Jaatinen

Ordförande

John Westerholm

Sekreterare

Jägarnas centralorganisation:¹

I förslaget framförs önskemålet om en total fridlysning av duvhöken. Ett sådant behov föreligger inte enligt Jägarnas centralorganisations uppfattning, eftersom den nuvarande lagstiftningen redan i tillräcklig mån begränsar exporten av individer och ägg av duvhökarten. Förordningen om fridlysning av vissa fågelarter 26.4.1983/405 stadgar, att duvhökens bon, ägg och ungar inte får skadas eller tagas under fridlysningstiden (1.4–31.7). Ytterligare stadgas i 3§ lagen om ändring av djurskyddslagen (30.9.1985/777), vilken träder i kraft vid årsskiftet, att duvhöken inte får uppfödas. Härigenom hindras den i medlemsförslaget nämnda möjligheten att försälja duvhökar i Finland. I samma paragraf i medlemsförslaget konstateras det, att duvhökar fångas på Åland och förs ut vidare till angränsande områden; detta torde dock vara mycket teoretiskt.

Jägarnas centralorganisation hänvisar samtidigt till vårt nuvarande duvhöksbestånds livskraft, som tydligt försvårar jaktvården på många orter, där vården av åkervillebrådet, bl. a. genom planteringsåtgärder, är omfattande. En total fridlysning av duvhöken är inte heller i detta avseende begrundad.

Helsingfors den 28 november 1985

Esa Niemelä

Biträdande verksamhetsledare

Pentti Vikberg

Planerare

Finlands naturskyddsförbund r.f.:¹

Finlands naturskyddsförbund tillsammans med andra finländska och nordiska organisationer har sedan länge varit bekymrad över det hot, som den internationella insamlings- och handelsverksamheten utgör till sällsynta djurarter. Med hänvisning till det ovan anförda anser förbundet, att sådana i medlemsförslaget angivna åtgärder, genom vilka situationen kunde förbättras, är viktiga och bör förverkligas skyndsamt. Bland dessa skulle vara:

- en samnordisk harmonisering av skyddsbestämmelserna om sällsynta och utrotningshotade arter;
- en förbättring av samarbetet och koordineringen mellan polis, tull och gränsbevakning i frågor om insamling av och handel med utrotningshotade arter;
- ett skärpande och förenhetligande av straffbestämmelserna i de nordiska länderna. Straffbestämmelserna speciellt i Finlands naturskyddslag

¹ Yttrandet översatt från finska.

(71/23) är alltför lindriga och efter sin tid; naturskyddsförbundet tillsammans med många andra håll har flera gånger krävt, att denna omständighet bör snabbt korrigeras.

Helsingfors den 28 november 1985

Finlands naturskyddsförbund r. f.

Rauno Ruuhijärvi
Ordförande

Esko Joutsamo
Generalsekreterare

Island

Naturvårdsrådet har i skrivelse den 13 december 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Norge

Justis- og politidepartementet:

Spørsmålet om vern av truede dyrearter berører i liten grad Justisdepartementets sakområder. Vi har derfor ikke grunnlag for å uttale oss om hvorvidt det er behov for et sterkere vern på dette området.

I den grad et slikt behov foreligger, er Justisdepartementet imidlertid enig i at man bør styrke kontrollen med den ulovlige virksomhet som foregår i denne forbindelse.

Vi er likevel i tvil om det vil være ønskelig å etablere en ordning med informasjon i massemedia om når innsamlere er på vei. Vi antar bl. a. at det ikke alltid vil være mulig å fastslå på forhånd om tilreisende er ute i ulovlig ærend. Det kan derfor være grunn til å frykte at en ordning med opplysning i presse, radio og eventuelt TV vil kunne ramme uskyldige personer på en klart utilbørlig måte.

Et mer internt rapportsystem mellom kontrollmyndighetene i de nordiske land reiser ikke betenkeligheter i samme grad. Men også en slik ordning krever en nærmere avklaring av forholdet til personvern hensyn og taushetspliktsbestemmelser.

Oslo, 2. desember 1985

Etter fullmakt

Kirsti Coward
Avdelingsdirektør

Einar Høgetveit
Byråsjef

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet finner etter vurdering av ovennevnte forslag å kunne støtte rekkommendasjonen.

Det er av stor betydning at lover og forskrifter om handel med truede arter er harmonisert innen Norden, samt at det er felles rapporteringsrutiner ved overtredelse av slike regler.

Fra norsk side vil en i løpet av 1986 utarbeide forskrifter om nasjonal oppfølging av Washingtonkonvensjonen som regulerer handel med truede arter. Videre vil det bli arbeidet med informasjonstiltak overfor politi, tollvesen og publikum med sikte på mer effektiv håndhevelse av forskriftene og bedre rapportering ved lovovertridelser.

Miljøverndepartementet vil på denne bakgrunn gi støtte til Nordisk Råds forslag.

Oslo, 18. desember 1985

Etter fullmakt

Per Antonsen

Karen Jørgensen

Norges naturvernforbund har i skrivelse den 10 desember 1985 forklarat sig helhjærtat stödja medlemsförslaget.

Norges jeger- og fiskerforbund:

For de arter som virkelig kan betraktes som truede, støtter NJFF forslaget om samarbeid på nordisk plan. Til de arter som i forslaget nevnes, så er det tvilsomt om alle kan betraktes som truede. Når det f.eks. gjelder hønsehauk (duvhök), så viser vi til forskningsresultater i flere nordiske land som slår fast at dette er en livskraftig viltart som er vanlig forekommende i Norden. Den er overhodet ikke truet og det anbefales å innføre jakt på hønsehauk her i landet. Til orientering så har denne art vært totalfredet for jakt i Norge siden 1971.

Hvalstad, 9. oktober 1985

Norges jeger- og fiskerforbund

Per Søylen

Generalsekretær

Arnulf Arnesen

Viltstellkonsulent

World Wildlife Fund (WWF):

WWF/Norge har lenge savnet et koordinert og handlekraftig apparat for å forhindre handel med de truede norske dyreartene. At den generelle forvaltning av disse dyreartene burde være et felles nordisk ansvar er selvsagt, men dessverre viser det seg at også på dette området fungerer samarbeidet mellom de nordiske landene dårlig.

Norge, som er en av de få grønne lunger som finnes tilbake i det moderne Europa, er foreløpig et fristed for en rekke utrydningstruede arter. Menneskets økende behov for areal og ressurser truer imidlertid denne idyllen i stadig større grad, samtidig som forurensninger og ulovlig jakt/fangst desimerer bestandene. Det katastrofale med den illegale handel med utrydningstruede dyrearter er at prisene og etterspørselen øker enormt etter hvert som bestandene reduseres, noe som bl. a. har ført til at flere norske fuglearter er blitt meget attraktive. Hvilket omfang og karakter den norske illegale "eksporten" har, er det i dag ingen som vet. Dette beskriver i seg selv hvor uholdbar situasjonen er. Når Norge i en årrekke nærmest har annonsert med at de norske myndighetene hverken har vilje eller evne til å slå ned på den illegale handelen/eksporten, er det nå på tide at noe blir gjort i vårt land. WWF/Norge imøteser derfor forslaget om å iverksette tiltak for å forhindre illegal handel med og å forbedre livsmulighetene for de utrydningstruede dyreartene med store forhåpninger. Vi håper bl. a. at forslaget vil føre til at det satses mer på å informere såvel almenheten som de utøvende myndigheter om hvilke arter som det er ulovlig å fange/felle, hvordan disse kan gjenkjennes, hvordan folk skal forholde seg dersom de får mistanke om at ulovlig jakt/fangst foregår, osv. Dette arbeidet er i Norge foreløpig overlatt til private naturvernorganisasjoner, som også har påtatt seg ansvaret for overvåking av spesielle hekkebiotoper. Det er på høy tid at det offentlige tar sin del av dette ansvaret, og at de offentlige tjenestemenn (toll- og lensmannsetaten) får en grundigere kjennskap til hvilke arter som er i faresonen enn det som er tilfellet i dag.

WWF/Norge vil også presisere at det slett ikke bare er på dyresiden at det nordiske naturvernet trenger bedre og mer effektive samarbeidsformer. Det er fåfengt å tro at truede dyrearters livsmuligheter kan forbedres uten at det også tas hensyn til planter og naturtyper. WWF/Norge vil derfor anbefale at medlemsforslaget blir utvidet til også å omfatte truede *plantearter* og *naturtyper*. Dette henger også sammen med forslagens første ledd: å forbedre livsmulighetene for de utsatte dyreartene.

Videre vil det også være av betydning for det internasjonale naturvern at det i forbindelse med arbeidet med bekjempelsen av den illegale *eksport* med truede arter også arbeides for å komme den illegale *import* til livs.

Som en viktig del av det internasjonale vern av truede plante- og dyrearter har flere land undertegnet konvensjonen om handel med truede plante- og dyrearter (Washington-konvensjonen), og konvensjonen om vern av

ville plante- og dyrearter og deres naturlige leveområder (Bern-konvensjonen). WWF/Norge mener at disse konvensjonene bør være retningsgivende for de nordiske land i deres arbeid for å verne vår rike natur for fremtiden.

Oslo, 7. oktober 1985

World Wildlife Fund/Norge

Bjørn Iuell

Konsulent

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

Den illegale handelen med utrotningshotade djurarter, som har en internasjonell förankring och som har funnits under lång tid och där mycket stora värden är i omlopp, synes ha ökat under senare år. Denna utveckling är oroande eftersom beståndet av sällsynta djurarter kraftigt beskärs.

I samband med miljöskyddskonferensen i Stockholm 1972 tillkom den s. k. Washingtonkonventionen i syfte bl. a. att söka hindra den pågående och omfattande handeln av utrotningshotade djurarter. Till konventionen, som fått en bred anslutning, har bl. a. Sverige, Danmark, Finland och Norge anslutit sig. Inom ramen för konventionen förekommer ett samarbete mellan myndigheter som gjort det svårare för de illegala handlarna. Konventionen omfattar emellertid inte alla berörda djurarter. Detta leder till vissa svårigheter som måste lösas med en effektiv lagstiftning.

Den uppmärksamhet som riktats mot den illegala handeln har bidragit till olika former av samverkan mellan allmänheten, ideella organisationer och myndigheter, bl. a. polis- och tullmyndigheterna, inom landet och i viss utsträckning mellan de nordiska länderna. Det arbete som här nedläggs har varit och är värdefullt. Detta arbete är emellertid inte tillräckligt. Rikspolisstyrelsen finner därför det angeläget att ytterligare åtgärder vidtas för att förbättra fortlevnadsmöjligheterna för de utrotningshotade djurarterna i Norden och för att stävja den illegala handeln med dessa djurarter.

Enligt rikspolisstyrelsens uppfattning bör det finnas ett centralt ansvar för fasta samarbetsformer mellan de berörda parterna, dvs. polis, tull, ideella organisationer m. fl. Vidare erfordras gemensamma insatser för information och utbildning. Det är värdefullt om polis, åklagare, jägare, jaktbevakare och medlemmar i ideella organisationer m. fl. får kunskap om hur arbetet skall bedrivas. Det är angeläget att polismyndigheterna aktivt deltar i samarbetet och tar sin del av ansvaret.

Rikspolisstyrelsen är därför beredd att medverka i ett nordiskt samarbete som tar sikte på en effektiv bekämpning av den illegala handeln. Styrelsen tillstyrker således förslaget.

Stockholm den 19 november 1985

Rikspolisstyrelsen

Ulf Waldau

Sven-B. Nordenström

Generaltullstyrelsen:

I och med att Sverige anslöt sig till Washingtonkonventionen 1973 kom handeln över gränserna med utrotningshotade djur att ingå i tullverkets tillsyn. Konventionen är på sitt sätt ett effektivt verktyg – överträdelser beivras enligt varusmuggningslagen, vilket ger tullarna stora befogenheter som exempelvis visitation, inledande av förundersökning m. m.

Tullverket har visserligen befogenheter att beivra olaga handel över gränserna men kan inom befintlig resursram inte ägna särskild uppmärksamhet åt den olaga handeln med utrotningshotade djurarter. Övervakningen i avsikt att hindra insamling i Sverige och efterföljande export av de utsatta djurarterna – särskilt rovfåglar och deras ägg – försvåras av att exportkontroll endast utförs sporadiskt och av att övervakningen ute på fältet är ytterst personalkrävande. Denna övervakning kan dock ofta kombineras med tulltjänstens – särskilt landgränsbevakningens – övriga bevakningsuppgifter.

Beträffande förslaget om ett särskilt rapportsystem mellan ländernas myndigheter kan nämnas att enligt avtal den 11 september 1981 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om ömsesidigt bistånd i tullfrågor skall tullen i respektive länder spontant delge berört land alla väsentliga upplysningar angående misstänkta tullbrott. Sådana upplysningar skall särskilt avse förflyttningar av personer, varor och transportmedel. Detta rapportsystem får anses fungera fullt tillfredsställande. Generaltullstyrelsen delar inte förslagsställarnas åsikt att allmänheten via massmedia skulle hållas informerad om när myndighet har vetskap om att samlare har för avsikt att bege sig från ett nordiskt land till ett annat. Däremot bör tullmyndigheterna i de nordiska länderna kunna informera de frivilliga bevakningsorganisationernas sambandsmän, de s. k. fågelvakterna, om rådande smugglingssituation på området och vid behov kan myndigheterna begära hjälp av nämnda organisationer i samband med spaningsaktioner. Byggs ett sådant informations- och rapportsystem ut i alla nordiska länder

bör möjligheten att upptäckta den olaga handeln över gränserna väsentligt öka.

Förslaget om en enhetlig lagstiftning i hela Norden anser styrelsen vara bra. En samordning av de nordiska bestämmelserna, bl. a. beträffande tvångsmedel, straffsatser och preskriptionstider bör, enligt styrelsens uppfattning, få till följd en effektivare brottsbekämpning från de nordiska myndigheternas sida.

Enligt tjänstgöringsreglementet för tullstaten omfattar verksamheten vid tullverkets gränsbevakning utöver tullbevakning bl. a. jakt- och fisketillsyn samt skyddsområdestillsyn.

Från fjälltrakterna i norra Dalarna och längs gränsen mot Norge och Finland förfogar tullverket över 125 man för gränsbevakningstjänst. För rörlig bevakning är helt eller delvis avdelade ca 60 man som är väl förtrogna med sina lokala fjällområden. Personalen förfogar över för fjälltrakterna erforderliga transportmedel och sambandsresurser och kan i samband med patrullering inom fjällområdena medverka i tillsyn av den illegala handeln med utrotningshotade djurarter. En sådan medverkan från tullverkets sida kräver dock att gränsbevakningen tilldelas erforderliga befogenheter.

Stockholm den 26 november 1986

Generaltullstyrelsen

F. Rystedt

Statens naturvårdsverk:

Handeln med djur, inklusive delar och produkter därav, är otvivelaktigt ett större naturvårdsproblem för svenskt vidkommande än vad som var fallet vid naturvårdsverkets tillkomst, dvs. för nästan 20 år sedan.

Internationellt har problemet funnits länge. Värdemässigt anses den globala illegala handeln med djur och växter ligga närmast efter den illegala handeln med vapen respektive narkotika. Det är således mycket stora värden som är i omlopp.

Under senare år har också tillkommit en ny faktor, nämligen att djur eller produkter eller delar av djur allt mer fått ett slags samlarvärde på samma sätt som frimärken haft sedan länge. Detta återspeglar sig i ett ökat antal annonser i tidningar och tidskrifter, i telefonförfrågningar till myndigheter om möjligheter att avyttra eller föra ut exempelvis uppstoppade djur, etc. Vanligen vill man söka sig till kontinenten där den stora marknaden finns.

Givetvis är denna utveckling oroande eftersom den ökar pressen på redan fåtaliga djurarter och kan leda till en ökning av brott mot fridlys-

ningsbestämmelserna, vidgad smuggling etc. För att möta hotet har den så kallade Washingtonkonventionen om handeln med utrotningshotade arter av djur och växter tillkommit. Konventionen har fått en mycket bred anslutning – för närvarande är 88 stater medlemmar i konventionen, vilket torde vara ovanligt mycket för en naturvårdskonvention. Såväl Sverige som Danmark, Norge och Finland är medlemmar i konventionen.

Inom ramen för denna sker också ett omfattande samarbete på myndighetsplanet, vilket otvivelaktigt gjort det svårare för den illegala handeln. Konventionen omfattar emellertid inte alla berörda djurarter, vilket ibland kan leda till svårigheter och nödvändiggör en väl utvecklad lagstiftning också av annan typ. Förutom det nationella skyddet för djuren i form av fridlysningsbestämmelser etc. finns då också i Sverige den veterinära införsel- respektive utförsellagstiftningen. Införsellagstiftningen är relativt väl utvecklad medan utförsellagstiftningen är närmast rudimentär och inte användbar från naturvårdssynpunkt.

Statens naturvårdsverk får i detta avseende hänvisa till bifogade rapport om handel med vilda djur¹ som verket utarbetat och tidigare överlämnat till regeringen. Verket finner det angeläget att däri framförda förslag snart förverkligas. Särskilt gäller detta utförseldelen, eftersom önskemålen om att få föra ut vilda djur från Sverige blivit allt vanligare från olika håll. Detta gäller särskilt arter hörande till kategorien Kronans villebråd (Jfr 18 § 1 mom. lagen om rätt till jakt), dvs. de arter som bedömts vara bland de mest värdefulla, vetenskapligt sett.

Statens naturvårdsverk vill i detta sammanhang erinra om det arbete som bedrivs av de ideella organisationerna, av polis och tull för att minska problemet. Detta arbete har visat sig vara ytterst värdefullt.

Trots detta är det uppenbart att ytterligare insatser bör göras för att komma till rätta med den illegala handeln med djur. När det gäller lagstiftningen torde det som nämnts främst vara utförselbestämmelserna som behöver kompletteras vad avser Sverige. I övrigt torde nu befintliga regler vara tillfyllest även om de kan göras enklare (jfr den bifogade utredningen av handel med vilda djur).¹ Däremot krävs det ökade resurser hos polis och tull för att efterföljden av bestämmelserna skall kunna kontrolleras. Verket ser detta som en angelägen fråga, inte bara när det gäller handeln med utrotningshotade djurarter utan även när det rör sig om illegal jakt över huvud taget, vilket är ett betydande problem.

En samordning de nordiska länderna emellan när det gäller lagstiftning inom aktuellt område är naturligtvis önskvärd, även om den sannolikt inte skulle leda till några stora vinster så länge övervakningsresurserna är så små som de är. I viss utsträckning kan problemen också minskas genom

¹ Här ej tryckt.

information om de regler som gäller. Naturvårdsverkets kampanj om Washingtonkonventionen under mottot "Köp inte deras liv" är ett led i denna verksamhet.

Statens naturvårdsverk är givetvis berett att medverka i arbetet med att samordna bestämmelserna i de nordiska länderna om en sådan samordning bedöms motiverad från olika utgångspunkter och om resurser härför ställs till förfogande.

Förslaget om ett särskilt rapportsystem mellan ländernas myndigheter anser naturvårdsverket vara tveksamt. Redan nu förekommer ett omfattande samarbete myndigheterna emellan via sedvanliga kanaler. När det gäller den illegala handeln med djur har otvivelaktigt Washingtonkonventionen betytt mycket för att skapa och vidmakthålla sådana kanaler. Det är osäkert om ytterligare fördelar står att vinna genom ett särskilt rapportsystem. Dessutom vore det knappast möjligt att som motionärerna anger genom information i massmedia hålla allmänheten underrättad om när insamlare är på inkommande. Så länge de inte begått något brott skall de givetvis inte pekas ut som brottslingar.

Sammanfattningsvis anser naturvårdsverket att motionärerna tagit upp ett angeläget ämne och att det finns anledning att vidta åtgärder i syfte att förbättra överlevnadsmöjligheterna för de utrotningshotade djurarterna i Norden. Dessa åtgärder bör då omfatta en viss översyn av den svenska lagstiftningen, särskilt när det gäller utförelsebestämmelserna. Därjämte finns det fog för att försöka samordna de nordiska bestämmelserna, bl. a. när det gäller straffsätser o. dyl. även om en viss samordning redan har skett som en följd av Washingtonkonventionens regler.

Som nämnts är naturvårdsverket berett att medverka vid en sådan samordning om resurser ställs till förfogande.

Solna den 8 november 1985

För statens naturvårdsverk

Lars Erik Esping

Ulf Weinberg

Svenska jägareförbundet:

Svenska jägareförbundet har sedan länge varit medvetet om den fara och de problem den tilltagande illegala handeln med fridlysta djur innebär för den nordiska faunan.

Genom debattinlägg och artiklar i jägareförbundets tidskrift Svensk Jakt, genom kontakter med utländska jaktorganisationer och uppvaktnings- ar hos svenska myndigheter samt genom anordnandet av en konferens

``Stoppa handeln med våra fridlysta djur`` har Svenska jägareförbundet sökt skapa en bred medvetenhet kring problemet.

Mot denna bakgrund är förslaget om gemensamma nordiska åtgärder för att förhindra handeln med utrotningshotade djurarter välkommet.

Till följd av den fokusering som skett på den illegala handeln med fridlysta, ofta starkt hotade eller sårbara arter har en värdefull samverkan börjat utvecklas mellan allmänhet, ideella organisationer och myndigheter såväl inom landet som mellan de nordiska länderna.

Denna samverkan, vilken det på alla sätt är angeläget att ytterligare utveckla och fördjupa, har möjliggjorts av ett många gånger starkt personligt engagemang hos de beröda organisationernas och myndigheternas företrädare.

I medlemsförslag framhålles att övervakningen av handeln med utrotningshotade arter försvåras i de flesta fallen på grund av personalbrist och oklara arbetsrutiner samt bristfälliga straffbestämmelser. Svenska jägareförbundet delar denna uppfattning men finner att olägenheterna härav i viss mån kunnat överbryggas på informella vägar.

En allt klarare medvetenhet hos övervakande och dömande myndigheter om hotbilden från den illegala handeln har redan inneburit ökande benägenhet att engagera sig i problemet och i att ingripa vid misstankar om brott.

Detta har bl. a. kommit till uttryck i snabba ingripanden och skärpt strafftillämpning. Ett exempel på det senare är Hovrättens för Övre Norrland dom den 26 september 1984 mot två västtyska fångstmän.

Det har emellertid länge funnits ett uttalat behov av att bygga upp ett fungerande välförgrenat rapporteringssystem omfattande hela Skandinavien.

Ett sådant system bör medge snabba myndighetsingripanden i ett land efter tips från ett annat lands myndigheter.

Enligt vad Svenska jägareförbundet erfarit har samarbete i nu förevarande fråga etablerats mellan tullmyndigheterna i de skandinaviska länderna och Tyskland.

Svenska jägareförbundet finner det väsentligt att erforderliga resurser ställs till förfogande för att ett fungerande rapporterings- och övervakningssystem i första hand inom Norden skall kunna upprätthållas.

På frivillig basis finns numera en av Sveriges ornitologiska förening stöttad verksamhet kallad ``fågelvakten`` vars uppgift är att mottaga uppgifter om misstänkt verksamhet, samordna dessa och initiera myndighetsingripanden där så erfordras. På motsvarande sätt arbetas på frivillig basis även i Norge.

En avstämning av erfarenheterna med fågelvakten kommer att ske hösten 1985 och kan då tjäna som underlag för fortsatt arbete med att söka stävja den illegala fångsten av och handeln med hotade djurarter.

När det gäller möjligheterna att bemästra nu ifrågasvarande problem

genom införande av enhetliga fridlysningsbestämmelser i Norden ställer sig emellertid jägareförbundet avvisande.

Frågan om enhetliga fridlysnings- och jakttider i Norden har tidigare övervägts. Den har bl. a. diskuterats vid två större konferenser i Sverige med deltagare från de nordiska länderna. Någon framkomlig väg har inte visat sig föreligga. På grund av i första hand olika biologiska och klimatologiska förutsättningar samt olika status för en och samma art i skilda delar av Norden men även beroende på skillnader beträffande befolkningsstruktur och areella näringars omfattning och inriktning synes gemensamma bestämmelser utom i alldeles speciella fall olämpliga. Det skall framhållas att enbart den svenska jaktidsförordningen ger vitt skilda jaktidsbestämmelser för samma viltarter inom landet.

Att söka nå längre än till att av praktiska skäl ömsesidigt anpassa fredningsbestämmelser och jakttider i gränsområden mellan olika länder – vilket i flera fall skett – är enligt Svenska jägareförbundets mening inte meningsfullt.

Avslutningsvis vill Svenska jägareförbundet understryka den i förslaget påtalade betydelsen av att de nordiska länderna där så är möjligt gemensamt vidtager åtgärder i syfte att förbättra fortlevnadsmöjligheterna för de utrotningshotade djurarterna.

Stockholm den 7 november 1985

Svenska jägareförbundet

P. Sköld

Bo Thelander

Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare delar förslagsställarnas uppfattning att en samordning mellan de nordiska länderna är önskvärd ifråga om åtgärder mot illegal jakt efter, och handel med, utrotningshotade djurarter.

Förutom en lämplig, i vissa fall nödvändig, beskattning av de jaktbara viltstammarna, svarar landets jägarkår för den allt övervägande delen av viltvården (även allmän faunavård) och de kostnader som är förenade därmed. Jägarnas seriösa verksamhet med legal jakt och viltvårdande åtgärder innefattar jämväl en mycket betydelsefull bevakning av skog och mark mot illegala intrång – exempelvis jakt efter fridlysta djurarter.

Jägarnas inställning till våra hotade djurarter är genomgående positiv. En mera fullständig samordning av jakttiderna inom de nordiska länderna torde inte vara möjlig, eller lämplig, att genomföra. Däremot synes en mera likartad lagstiftning om brottspåföljder för jakt och handel med utrotningshotade djurarter böra övervägas de nordiska länderna emellan.

Även det system för rapportering som anges i ovannämnda förslag, bör bli föremål för en praktisk prövning för att uppnå avsett syfte.

Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare stöder förslagsställarnas strävan att skydda våra utrotningshotade djurarter samt en även i övrigt artrik och livskraftig fauna i Norden. Riksförbundet stöder därmed föreliggande förslag.

Södertälje den 18 december 1985

Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare

Bernt Lindqvist

Sveriges ornitologiska förening:

Sveriges ornitologiska förening ser med stor tillfredsställelse på det i remissen bifogade förslaget till gemensamma nordiska åtgärder för att förhindra handeln med utrotningshotade djurarter.

Föreningen betraktar själva verksamheten kring handeln med utrotningshotade arter som så allvarlig att vi både regionalt och på riksplanet sedan flera år engagerat oss i dessa frågor. Den mest omfattande satsningen hittills har skett under innevarande år då vi under tiden april–juli haft en person dygnetrunt-anställd som kontaktman mellan allmänhet, myndigheter och massmedia när det gäller verksamhet med illegal handel med fågelarter. En rapport från detta "projekt fågelvakten" bifogas för kännedom.¹ Avsikten är att verksamheten kommer att fortsätta även under 1986.

De i remissförslaget angivna åtgärderna är helt i linje med den verksamhet som föreningen driver och flera av de åtgärder som föreslås är också delvis i praktiken tillämpade i föreningens regi. Vissa detaljer i remissförslaget skulle vi dock vilja se formulerade på ett annat sätt varför vi har valt att lämna våra kommentarer direkt i medföljande korrekturupplaga.¹

Stockholm den 12 november 1985

För Sveriges ornitologiska förening

Gustaf Aulén

Intendent

¹ Här ej tryckta.

*BILAGA 2***I efterhand inkomna yttranden****Danmark****Dansk Ornitologisk Forening:**

Dansk Ornitologisk Forening skal hermed varmt anbefale, at Nordisk Råd anbefaler forbedrede beskyttelsesmuligheder for udryddelsestruede dyrearter i Norden.

Den lovmæssige beskyttelse af truede dyrearter anser vi for god i de nordiske lande. Som forslaget gør rede for, er det den ulovlige indsamling og handel med især sjældne rovfugle, deres unger og æg, som idag truer disse arter.

Reglerne for handel med udryddelsestruede dyr må være stramme, og straffen for ulovligheder streng. På trods af, at der er kontrolsystemer ved alle grænser, slipper mange – måske flertallet – af de ulovligt indsamlede fugle over grænserne. Derfor vil det være af allerstørste betydning, at kontrol- og alarmeringssystemerne forbedres og gøres mere effektive.

Effektivisering af kontrolmulighederne kan ske ved udarbejdelse af et særligt inter-nordisk rapporteringssystem. Det vil være nødvendigt at tilføre denne sektor øgede ressourcer, for at systemet skal kunne fungere. Desuden finder vi det vigtigt, at de ornitologiske foreninger inddrages i arbejdet. I disse foreninger findes ornitologiske eksperter, som kan træde til ved identifikationsopgaver, ligesom de kan træde til med overvågning, såfremt rapporteringssystemet varsler om mistænkelige aktiviteter i bestemte områder. Lokale ornitologer må også være et vigtigt led i selve rapporteringssystemet, og de centrale foreninger kan være kontaktorgan til myndighederne.

København, den 4. februar 1986

P.f.v.

Leif G. Larsen

Fredningskonsulent

Danmarks Naturfredningsforening:

Ved Deres skrivelse af 15. januar 1986 har Nordisk Råd erindret om ovennævnte forslag.

I den forbindelse skal Danmarks Naturfredningsforening bemærke, at foreningen fuldt ud kan tilslutte sig forslagets intentioner om en yderligere sikring af de udrydningstruede dyrearter.

Foreningen er imidlertid ikke i stand til at kommentere forslaget indhold nærmere.

Frederiksberg, den 7. februar 1986

P.f.v

Bent Søholm Jepsen

Medlemsförslag

om datateknologin som hjälpmedel i distrikts- politiken

*(Väckt av Bjarne Mørk Eidem och Ole Gabriel Ueland samt Lilli Gylden-
kilde, Margit Hansen-Krone, Guðrún Helgadóttir, Karl-Erik Häll, Olof
Jansson, Sakari Knuuttila, Per Petersson, Kaj Poulsen, Peder Sonderby,
Marjatta Väänänen och Olle Östrand)*

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska rådets kulturutskott:

Till kulturutskottet har för yttrande hänvisats medlemsförslag om data-
teknologin som hjälpmedel i regionalpolitiken. Utskottet har behandlat
medlemsförslaget vid sitt möte den 30 januari 1986, och anlägger i det
följande synpunkter på förslaget till den del det berör utskottets verksam-
hetsområde.

I medlemsförslaget föreslås att man vidtar åtgärder för att koordinera
utbildningsutbudet i Norden på datateknologiområdet och att en eller flera
av de befintliga nordiska institutionerna ges möjlighet att erbjuda ett un-
dervisningsutbud speciellt med tanke på de glest befolkade regionerna i
Norden. Nordkalottens AMU-center i Overtorneå nämns som en sådan
lämplig institution. Förslagen motiveras med att det råder brist på kvalifi-
cerad arbetskraft inom datasektorn och att den bristande utbildningskapa-
citeten blir ett hinder för en decentralisering som skulle vara till gagn för
regional verksamhet.

Kulturutskottet har tidigare uttalat sitt stöd för de projekt som har
igångsatts på kulturavtalets område inom ramen för Nordiska ministerrå-
dets handlingsplan på datateknologiområdet (*rek nr 2/1984*). Utskottet
konstaterar att utbildningsfrågorna enligt handlingsplanen skall ges hög
prioritet inom det nordiska datasamarbetet och att man bl. a. har för avsikt
att inrikta arbetet på behoven av vidareutbildning i datatekniska ämnen för
anställda i små och medelstora företag, där det kan finnas en stark utveck-

lingspotential. Sistnämnda samarbetsområde torde även vara till nytta för verksamhet på regional nivå.

Utskottet konstaterar att nu föreliggande material inte ger en klar bild av det totala utbildningsbehovet på datateknologiområdet inom olika regioner i Norden. De positiva följdverkningarna av ökade satsningar inom datateknologin på regional nivå är emellertid betydelsefulla för utbildningen och för den regionala utvecklingen som helhet, och utskottet finner det därför naturligt att stödja strävandena att förstärka samarbetet på de områden medlemsförslaget berör. Utskottet förordar därför att åtgärder vidtas i syfte att förbättra koordineringsen av utbildningsutbudet på regional nivå. I detta sammanhang bör även beaktas förslaget om att ge t. ex. Nordkalottens AMU-center särskilda utbildningsuppgifter på dataområdet.

Stockholm den 31 januari 1986

Eiður Guðnason

Förman

Nordkalottkommittén:

Förslagsställarna konstaterar att den nya datateknologin skapar förutsättningar för ny tillväxt och utveckling även i glesbefolkade områden. Frågan är dock om dessa förutsättningar blir omsatta i politiska beslut som stimulerar sysselsättningen i distrikten. Därför föreslår förslagsställarna att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att kartlägga vilka verksamheter inom datateknologiområdet som lämpar sig för decentralisering och att genomföra åtgärder som förbättrar koordineringen av utbudet av utbildning på detta område i kombination med konsulttjänster.

Förslagsställarna pekar på teknikutvecklingen och dess betydelse för regional förändring. Det har ofta betonats även i andra sammanhang, att det är i den tekniska utvecklingen som mycket av det genuint nya och framtidsinriktade finns. Inom en rad områden utvecklas nu nya produkter, produktionsmetoder, system och organisationsformer som tages i bruk för att under 1990-talet få en bredare spridning. Datateknologin är en viktig del i denna teknikutveckling och utnyttjandet av datateknologin är ett sätt att hävda och stärka industrins konkurrensförmåga. Vid användning av datateknologi i administrationen finns liksom förutsättningar för stora produktivetsförbättringar.

Mot ovan nämnda bakgrund är det naturligt att datateknologin ägnas stor uppmärksamhet i industri- och regionalpolitiska program. Datateknologins förväntade effekter på sysselsättningen har därtill varit föremål för många utredningar. I en del utredningar framhålls att det inte är troligt att

datateknologin kommer att medföra omfattande arbetslöshet. Det är dock vanskligt att ha någon klar uppfattning om inverkan på den totala sysselsättningen i en enskild region eller i ett enskilt land. Datateknologin kommer totalt sett såväl att minska antalet arbetstillfällen som att skapa nya arbetsplatser. För en del regioner kommer nya möjligheter att skapas samtidigt som tekniken för andra innebär utslagning och tillbakagång.

Datateknologins effekter på den regionala utvecklingen har studerats i olika sammanhang. I en känd informationsteknologisk utopi innebär framtidsvisionen att produktionen av varor och tjänster delats i små enheter, som smidigt motsvarar alla behov. Geografisk distans förlorar i betydelse. En del av det som tidigare krävde människo- eller varutransport kan överföras som information. Visioner av detta slag kan på goda grunder kritiserats och ifrågasättas. Slutsatserna är dragna direkt på grunden av enstaka drag i den nya teknologin.

Nordkalottkommittén vill erinra om att man i tidigare utvecklingssammanhang allt för mycket förbisett behovet av att påverka de samhällliga, sociala, regionala och ekonomiska faktorerna som styr utveckling och lokalisering av produktion. Man har inte undersökt de verkliga omständigheterna som styr när ny teknologi kommer till användning, hur man skall tillämpa den och var den skall lokaliseras. En ökad kännedom om här nämnda faktorer kan bidra till nya möjligheter att utnyttja teknikutvecklingen för att utveckla balans mellan regioner. Den i medlemsförslaget A 722/t aktualiserade kartläggningen bör därför även studera här nämnda faktorer.

I medlemsförslaget A 722/t betonas vikten av att kartläggningen blir konkret och att man pekar ut vilka typer av tjänster som lämpar sig bäst för decentralisering och hur man skall stimulera en större spridning. Nordkalottkommittén anser, att om tillräcklig konkretisering skall kunna uppnås, måste försök startas på regional nivå. Inom datateknologin synes det finnas speciella förutsättningar av samverkan mellan den offentliga administrationen och det privata näringslivet i syfte att utveckla nya produkter och arbetsplatser. Det är ofta den enskilda sektorn som utvecklar produkter för den offentliga sektorn. Den sistnämnda är således köpare och konsument. Därför borde kommuner och myndigheter i en region genom sin kunskap om behov i större omfattning kunna delta och även i viss mån styra produktutveckling inom datateknologiområdet. Nordkalottkommittén föreslår därför att en särskild studie (pilotprojekt) genomförs på Nordkalotten om hur samarbete kan organiseras mellan offentlig och privat sektor. Denna studie genomförs inom datateknologins utvecklingsområde och inom ramen för i medlemsförslaget aktualiserade åtgärder. Syftet med studien är att finna nya former för att i samverkan mellan samhälle och näringsliv utveckla nya arbetstillfällen genom en omfattande och målriktad produktutveckling.

Utbildningen har en nyckelroll som drivkraft i den ekonomiska och

sociala utvecklingen. En spridning av utbildningens lokalisering bidrar till en jämnare fördelning av utbildad arbetskraft och medverkar till rättvisare regional utjämning. För vissa slag av högskoleutbildning utgör emellertid den begränsade delbarheten ett hinder mot en mycket kraftig spridning av högskoleutbildningen. Det finns dock ett allt mera markerat behov av annan utbildning vid sidan om eller utöver den som förmedlas på högskolor och universitet. Datateknologin kräver kvalificerad personal på olika nivåer. Den förutsätter inte alltid högskolekompetens på en bred kunskapsbas. Kunskap behövs många gånger endast på en delsektor och det kan också vara fråga om kunskaper som inte kan förmedlas av högskolor och universitet. Därför kan bristen på utbildningskapacitet inom datateknologin minskas genom utbyggda resurser för kurser och internatutbildning.

Nordkalottkommittén föreslår att Nordkalottens AMU-center i Övertorneå blir ett nordiskt försöksprojekt för decentraliserad utbildning även inom datateknologi. Förslaget diskuterades år 1984 i en arbetsgrupp bestående av företagare och forskare som prövat möjligheter att utveckla elektronik- och dataindustrin på Nordkalotten (Nordkalottens elda-grupp). Behovet av ny utbildningskapacitet inom dataområdet är stort i alla nordiska länder och bristen utgör en flaskhals i utvecklingen. Den kapacitetsutbyggnad som krävs ansåg expertgruppen bör med fördel även ske på gemensam nordisk bas. Snabbaste effekterna kan i så fall uppnås på Nordkalottens AMU-center där grundförutsättningar finns i form av färdiga lokaler och utbyggd administration. I samband med en koordinering av utbildningsresurser i Norden synes ett ökat utnyttjande av AMU-centret i Övertorneå vara en sådan konkretisering som Nordiska rådets medlemmar önskar.

Den nämnda expertgruppen diskuterade även behovet av kontinuerlig och förbättrad kunskapsöverföring mellan utbildning, forskning och produktion. En utbildning inom datateknologins område kan kombineras med konkreta utvecklingsprojekt ansåg gruppen. De investeringar i bl. a. enskilda kraftfulla datorer som utbildningen på AMU-centret har behov av kan utnyttjas i utveckling av nya program/produkter. Därvid kan innovatören samarbeta med en utbildningsgrupp. Denna biträder innovatören som i sin tur förmedlar ny kunskap till den studerande. Den sistnämnda kan t. ex. vara en lärare på gymnasieskolan som är i behov av fortbildning i en snabbt växande och föränderlig bransch.

Sammanfattning

Nordkalottkommittén biträder de i medlemsförslag A 722/t aktualiserade åtgärderna i syfte att utnyttja datateknologin som hjälpmedel i regionalpolitiken och att bidra till utvecklingen av glesbygd.

Nordkalottkommittén vill peka på behovet av ökad kunskap om de omständigheter som styr när, hur och vilken teknologi som skall komma till användning och var den skall lokaliseras.

Nordkalottkommittén föreslår en studie (pilotprojekt) inom ramen för i förslaget aktualiserade åtgärder i syfte att finna nya former för utvecklings-samarbete inom datateknologin mellan privat och offentlig sektor.

Nordkalottkommittén föreslår att Nordkalottens AMU-center etableras på försök som nordisk skola för datateknologi och som samverkanscentral mellan näringsliv/produktutveckling och samhälle/utbildning.

Rovaniemi den 3 december 1985

Asko Oinas

Emil Malmberg

Mittnordenkommittén:

Allmänt: Datateknologin anses allmänt vara ett viktigt inslag i den framtida regionalpolitiska utvecklingen. I Mittnordenkommittén är följande projekt med anknytning till datateknologi och dess användning aktuella. I många projekt utgör nordisk finansiering en del av resurserna.

1. Mitt-CAD-projektet har till företag och institutioner spritt kunskap om CAD/CAM-användning. Ca 500 personer och företag har under informationsdagar berörts av projektet.
2. CAD/CAM-instruktörsutbildning. Utbildning av 30 instruktörer för CAD/CAM-användning pågår som bäst och berör de sex Mittnorden-länen i Sverige, Finland och Norge. CAD/CAM-centraler finns numera på följande center i Mittnorden: Trondheim, Östersund, Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik, Vasa och Jyväskylä.
3. Vidareutbildning i data kan komma i fråga för lärare i tekniska ämnen vid högskolor och tekniska läroverk.
4. Ett projekt för skapandet av med varandra interaktiva regionala databanker för de sex i Mittnorden ingående länen planeras som bäst (Västerbottens län ingår i projektet som ett sjunde län).
5. En branschträff skall hållas under 1986 med temat "elektronik och datateknologi i produkter och produktion". Berör små och medelstora företag.
6. Ett projekt som berör utvecklandet av telekommunikationerna i Mitt-Norden pågår som bäst.
7. En utveckling som bedöms viktig är att öka samarbetet mellan små och medelstora företag samt högskoleväsendet i regionen, varför projekt av denna typ är aktuella.
8. En regionalpolitisk satsning som på sikt tillsammans med övriga satsningar kan få stor betydelse för Mittnorden är lokaliseringen av NYTTFO (all Sveriges forskning på databas) till Sundsvall.
9. Enskilda datacentra byggs upp i regionen.

Förutsättningar för framgång

En förutsättning för att arbetsplatser och tjänster skall kunna skapas i regionen bedöms vara att man lyckas sprida användningen av datateknologi till allt flera små och medelstora företag i regionen. På detta sätt skapas en data-infrastruktur med en data-miljö som utgör grogrunden för en utveckling mot mera avancerade användningsformer och en allmän utveckling inom området. En fungerande miljö för datatillämpningar skapar i sin tur grogrund för företag och utvecklingscentra inom databranschen. Detta i sin tur måste följas upp av utbildningsväsendet på olika nivåer. En förutsättning för att utbildningsväsendet skall kunna påverka den regionala utvecklingen är att personer med lokal och regional anknytning utbildas. En förutsättning för att dessa skall börja arbeta i regionen är att utbildningsväsendet har gott samarbete med företagen i regionen. Detta betyder att man måste ha en växelverkan där företagen, myndigheterna och utbildningsväsendet påverkar varandra. För att utbildningsväsendet skall påverka utvecklingen positivt måste lärarna ges möjlighet att få vidareutbildning inom sina specialområden för att inte halka efter i utvecklingen.

Inom Mittnorden ser man med andra ord att en stegvis utveckling leder fram till förutsättningarna för decentralisering av datateknologin och dess användning enligt följande:

1. En allmän spridning av enklare användningsområden inom data till företagen, t. ex. inom administration; bokföring, reskontra, löner, lager, enklare produktions- och verktygsstyrning m. m.
2. En samverkan med studenter och lärare i utbildningsväsendet och näringslivet.
3. Satsning på regionala utvecklings- och servicecentra kring vilka datatillämpningar kan sprida sig (infrastruktur).

Vad man från Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets sida kan göra är att ställa medel till förfogande för sådana projekt som påskyndar spridningen av dataanvändandet i regionen. Att understödja sådana projekt, speciellt där utbildningsväsendet (högskolorna) är inkopplade i projekt som direkt berör näringslivet. Näringslivet är i ett stort behov av högskoleutbildade ekonomer och ingenjörer som i sin ämneskombination har en väsentlig del datakunskap, dvs. utbildning inom *informationsteknik*. Behoven av utbildning och andra insatser finns bl. a. på följande delområden.

1. *Mikroelektronik*, dvs. utvecklingen av nya komponenter, produktanpassningar av teknisk natur, teknologi. (Behov av forskningsmiljö, laboratorier, provverkstäder etc.)
2. *Systemteknik*, dvs. användningen av datateknologin. Programmering, användarundervisning inom
  - a) administrativa tillämpningar; databaser, redovisning, lagerbokföring, beräkningar etc.

b) tekniska tillämpningar (CAD/CAM)

c) medicinska tillämpningar: datortomografi m. m.

3. *Infrastruktur*, dvs. samhällsaspekterna, samspelet människa–maskin, arbetsplatser som förloras eller vinnas p. g. a. eller tack vare datateknologin, geografiska aspekter (geografiskt oberoende) behov av kringstruktur (service, programmering), utbildning, förhållandet näringsliv–utbildningsväsende. Allmän samhällsutveckling (telekommunikation, fiberoptik etc.). Samarbete myndigheter–näringsliv, utbildningsväsende.

Några kommentarer till dessa tre delområden

1. I Mittnorden finns endast en teknisk högskola som utbildar civilingenjörer. Denna ligger i Trondheim (NTH Norges Tekniske Høgskole). Forskningen och tillgången på kringutrustning är betydande. Man kan tänka sig att köpa forskning och bereda platser för studeranden från Sverige och Finland, antingen för heltidsstuderande eller vissa delstudieprogram, även t. ex. vidareutbildning för lärare från övriga högskolor samt tekniska läroanstalter i Mittnorden.
2. Utbildning i systemteknik kan nu och i framtiden erhållas vid en rad högskolor i Mittnorden. Utbildningens kvantitet och kvalitet kan förbättras (bl. a. genom vidareutbildningsprogram för lärarna). Sådana högskolor finns i Trondheim, Steinkjer, Östersund, Sundsvall/Härnösand, Vasa och Jyväskylä, dvs. i alla län. Behov av intimare samarbete företag–högskola.
3. Nordiska medel som ställs till förfogande i projekt som ägnade att förbättra infrastrukturen bedöms kunna förbättra den regionala utvecklingen, speciellt om projekten bygger på ett nyttjande i samspel mellan olika befintliga intressenter, dvs. man utnyttjar det som finns bättre. I glest bebyggda områden är ett potentiellt utnyttjande av knappa resurser speciellt viktigt.

Angående p. 1 i remissen kan sägas att *decentraliseringen* som omtalas kan vara av två huvudsakliga typer.

- a) En uppväxande infrastruktur som bygger på att företagen allt mera anlitar sig av datateknologiska tillämpningar. Projekt som påskyndar denna utveckling bör understödjas.
- b) Utlokalisering eller uppbyggandet av centrala verk och andra av politiska beslut beroende regionalpolitiska åtgärder. T. ex. centrala register bör kartläggas och vid behov genomdrivas.

Angående p. 2. Eftersom datateknologin huvudsakligen är ett hjälpmedel, en stödfunktion inom ekonomi, teknik, medicin etc. bör utbildning och kursverksamhet finnas tillgänglig för i princip alla utbildningslinjer. I morgondagens näringsliv och samhälle bygger produktion, administration m. m. till stora delar på hjälp via datorutrustning. Datakunskapen bör alltså bli allmänt tillgänglig genom utbildningen. Mera dataspecialiserade utbildningsformer, t. ex. "dataekonomier och dataingenjörer" behövs också i

varje region, om vi skall utbilda folk "från regionen för regionen". Utbildningen för datateknologi och dess tillämpningar måste förankras i regionen för att en god spridningseffekt skall uppnås. Man måste alltså anlägga ett *decentraliserat* tankesätt även på utbildningen. Vad gäller utbyte av specialkompetens mellan högskolorna torde detta kunna ske genom gästföreläsningar, forskarutbyte, specialkurser, vidareutbildning av lärarna etc. Tillräckliga medel måste givetvis ställas till förfogande för ändamålet.

Eftersom Mittnordenområdet bjuder på en mängd konkreta projekt som kan betecknas som utmärkta exempel på decentralistiska tendenser och dessa projekt bedrivs i samarbete över gränserna mellan län och länder torde Mittnorden lämpa sig särdeles bra som försöksområde där man både stimulerar och studerar utvecklingen på detta område. Lämpliga huvudmän i regionen är högskolorna, utvecklingsfonderna, företagarföreningar, näringslivets intresseorgan samt specialinstitutioner, som utgör Mittnordenkommitténs intressenter. Mittnordenkommittén ställer sig därför positiv till impulser och initiativ av samnordiskt ursprung som kan påskynda utvecklingen i regionen och samtidigt överföra värdefulla erfarenheter till övriga regioner i Norden.

Sundsvall den 12 december 1985

För Mittnordenkommittén

Erik Holländer

Kanslichef

NordREFO:

NordREFO har nyligen avslutat forskningsstapen 1980–1985. Ett av projektområdena under denna etapp behandlade de regionala konsekvenserna av strukturomvandling och teknisk utveckling, varvid datateknologins effekter naturligtvis intog en central plats. Inom projektets ram producerades ett trettiotal artiklar under deltagande av ca 20 olika forskare. En förteckning på dessa artiklar lämnas i bilaga¹. Institutet har under hösten 1985 arbetat med sitt nya forskningsprogram och därvid också berört datateknologin och dess effekter på den regionala utvecklingen.

NordREFO vill mot denna bakgrund lämna följande synpunkter på medlemsförslaget. Därvid lämnas en kort strukturering av området, varefter några av medlemsförslagets rekommendationer kommenteras. Slutligen lämnas information om på vilket sätt NordREFO nu kommer att beröra dessa frågor.

Det utredningsprojekt om datateknologin som den Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) bedriver behandlas ej då det tas upp i NÄRPs remissvar.

¹ Här ej tryckt.

Strukturering

Erfarenheterna från den gångna forskningsetappen visar klart att diskussionen om datateknologins (eller mikroelektronikens) betydelse för den regionala utvecklingen måste struktureras efter de olika användningsområden som kan identifieras. I en grov sådan klassificering skulle följande tre huvudområden kunna urskiljas

1. *Datatransmissionssystemens utbyggnad* vilket på infrastruktursidan kan symboliseras av begrepp som t.ex. hybridnätet i Danmark och det svenska Digital 87.

2. *Användandet* av datateknologin i dels produktionen (processen), dels produkter.

3. Den *specifika elektronikproduktionen* där uppdelningen i hård- och mjukvara måste uppmärksammas.

Vad gäller *datatransmissionssystemens* utbyggnad uttalas i medlemsförslaget att det "er en klar oppfatning ut i fra foreliggende forskning og utredningsarbeid at den nye datateknologien skaper forutsetninger for ny vekst og utvikling i de tynnest befolkede distriktene. På mange måter blir vi mer uavhengige av de geografiske avstandene enn tidligere". Samtidig påpekas det i förslaget att teknikens möjligheter inte av sig självt leder till en sådan växt. Dessa utgångspunkter för medlemsförslaget stämmer väl med de slutsatser Boris Segerståhl drar i teknologigruppens avslutande rapport (Teknologi och utveckling, jfr bilagan) där han menar att den avgörande faktorn inte är tekniken i sig utan hur vi tillämpar den. Det blir då enligt Segerståhl den offentliga sektorn som genom administrativa och ekonomiska insatser får ett riktninggivande ansvar. Samtidigt sätts ett frågetecken inför uppfattningen att informationsteknologin skulle ha en *inbyggd* decentraliserande effekt.

Införandet av *datafunktioner i industri- och serviceproduktion* är inom nästan alla branscher en nödvändig förutsättning för att företagen skall kunna behålla sin konkurrenskraft. Datoriseringen leder emellertid ofta till en minskad sysselsättning. *Produktionsprocesserna* genomgår med andra ord en rationalisering samtidigt som det sker en tillväxt av informationsinriktade *tjänster*. I medlemsförslaget understryks att dessa motstridiga tendenser tenderar att gynna de större regionerna med forskningsinstitutioner och missgynna övriga delar av landet. Även i detta avseende finns det resultat från NordREFOs forskning som bekräftar den analys som görs i medlemsförslaget. Det bör dock i sammanhanget påpekas att det är väsentligt att skilja mellan elektronikens hårdvarusida, där produktionen rationaliseras mycket snabbt och alltså sysselsättningsmässigt inte blir så omfattande, och mjukvarusidan där den personella expansionen är snabb. Det gäller över huvudtaget att undvika en statisk analys eftersom den nya tekniken är av så genomgripande karaktär att grundläggande förutsättningar förändras vad gäller både produktionens struktur och ekonomins allmänna utveckling.

Medlemsförslagets rekommendationer

NordREFO kommenterar endast den första och tredje rekommendationen.

Enligt medlemsförslaget bör Nordiska ministerrådet "intensivere kartleggingsarbeide av hvilke type virksomheter innen datateknologiområdet som egner sig best for desentralisering". Av sammanhanget framgår att det närmast är konsulttjänster som avses. Detta är uppenbarligen en väsentlig fråga men NordREFO vill i sammanhanget bara göra några smärre påpekande. Det måste alltså enligt Institutet vara mycket viktigt att i studierna göra en distinktion mellan de två basala syftena med decentraliseringen. Det ena gäller *direkt* sysselsatta i datateknologisk verksamhet, där det är NordREFOs bedömning att några mera påtagliga direkta sysselsättnings effekter inte kan uppnås. Det andra syftet gäller decentraliseringens betydelse för den lokala och regionala tillgången på information och service som kan leda till en snabb spridning av ny datateknologi i regionernas näringsliv. För denna senare ambition måste enligt NordREFO *utgångspunkten* vara informations- och servicebehovet, där då en eventuell *utlokalisering* av datateknologisk konsultverksamhet endast kan ses som ett av flera medel. Då spridningen av kunskap om datateknologin är en avgörande förutsättning för att inte regionala skillnader skall uppstå, och lokalt verk samma datateknologiska företag troligen aldrig kan svara för mer än en mindre del av informationen, menar NordREFO att rekommendationen snarast borde vara inriktad mot en kartläggning av den *totala* informationsspridningen, där då utlokalisering av datakonsultföretag endast utgör ett av flera möjliga medel.

Det är mot denna bakgrund som NordREFO i diskussionerna kring det nya forskningsprogrammet bl. a. konstaterar att den stora kompetensen inom de redan existerande producerande företagen borde bättre utnyttjas för utvecklingsarbete i små och medelstora regioner. Detta gäller även på det datateknologiska området och i programmet ställs bl. a. frågan om hur denna kompetens skall kunna aktiveras för att bredda de mindre regionernas tillgång till konsulttjänster. Det bör också observeras att olika offentliga teknikförmedlingsinsatser har en avsevärd effekt även om den aktuella kompetensen inte är direkt gripbar i regionen.

Enligt den tredje rekommendationen bör Nordiska ministerrådet låta "en eller flere av de existerende nordiske institusjoner bygge opp undervisningstilbud innen databransjen, spesielt med tanke på de tynnest befolkede distriktene". Det påpekas i medlemsförslaget i detta sammanhang att det i många av Nordens regioner finns gemensamma drag i näringslivs- och bebyggelsestruktur på tvärs över landgränserna och att det är rimligt att anta att gemensamma utbildningsbehov finns inom dataområdet.

Av sammanhanget framgår att förslagsställarna bl. a. avser det nordiska AMU-centret i Övertorneå.

Medlemsförslagets ambition är att denna nordiska utbildning prövas

inom Nordkalotten, alltså i form av ett gränsregionalt samarbete. NordREFOs enda påpekande i sammanhanget är att, om man frigör sig från förutsättningen att regionerna skall gränsa till varandra, det går att finna många regioner i de nordiska länderna som just förenas av gemensamma drag i näringslivets struktur och där alltså ett gemensamt utbildningsbehov eventuellt skulle kunna identifieras. Ett sådant samarbete mellan *funktionellt* likartade regioner med bortseende från den geografiska närheten skulle kunna utgöra ett intressant försök till vidgning av nordiskt samarbete.

NordREFOs forskningsprogram

NordREFOs styrelse har ännu inte tagit slutlig ställning till forskningsprogrammet för perioden 1986–1989. I det programförslag som nu föreligger finns inget som *direkt* anknuter till datateknologins betydelse för regional utveckling. Som redan har berörts finns det dock – naturligtvis – indirekta anknutningar. Ett av de två huvudprogramområden som nu diskuteras kan dessutom sägas gripa in mot de centrala delarna av den nya teknologin. Rubriken för detta programområde är Regionalpolitik i en nätverksekonomi och problemformuleringen tar sin utgångspunkt i den alltmera komplicerade länknigen mellan verksamheter vad gäller både varor och tjänster, där data- och informationstekniken både möjliggör och kräver en ny organisation inom verksamheter, och av flödena mellan dessa. Inom ramen för det aktuella programområdet behandlas också utbrytningen av "privata tjänstefunktioner" från tillverkningsindustrin samt återverkningarna på den regionala strukturen av dessa förändringar. Båda dessa frågor behandlas i medlemsförslaget.

I det aktuella programområdet identifieras två huvudfrågor. Den ena rör en *beskrivning* av de processer som är på gång i en nätverksstyrd ekonomi och den andra gäller en kartläggning av hur ett sådant nätverkssystem kan *påverkas*. Återigen täcker detta ett av huvudsyftena med medlemsförslaget. Mot denna bakgrund förutsätter NordREFO att ett fruktbart samarbete bör kunna etableras om Nordiska rådet rekommenderar ministerrådet att följa hela eller delar av förslaget.

Helsingfors den 18 december 1985

Gösta Oscarsson

Nordisk industrifond:

Behovet av ökad utbildning inom dataområdet är stort i alla de nordiska länderna och betydande resurser kommer att krävas inom detta område under de kommande åren. Det är därför viktigt att utbyte av erfarenheter

mellan de nordiska länderna inom denna sektor kommer till stånd och att en koordinering av utbildningsaktiviteter eftersträvas inom de specialområden där förutsättningar för detta bedöms föreligga.

Fonden bedömer utifrån rent generella betraktelser att det i medlemsförslaget beskrivna utbildningsområdet kan lämpa sig väl för en sådan koordinering.

Beträffande den mer övergripande frågan i medlemsförslaget, på vilket sätt datateknologin kan bli ett hjälpmedel i distriktspolitiken har fonden inga kommentarer.

Stockholm den 13 december 1985

För Nordisk industrifond

Rut Bäcklund-Larsson

Danmark

Direktoratet for arbejdsmarkedsuddannelserne:

I besvarelse heraf skal direktoratet oplyse, at uddannelsesmæssige tiltag vedrørende datateknologi inden for arbejdsmarkedsuddannelserne primært henvender sig til erhvervslivets almindelige brugere af denne form for teknologi – eksempelvis kurser for operatører/programmører til arbejde med datastyrede maskiner og processer, kurser i diverse former for administrativ databehandling og lignende – og at sådanne kurser godkendes inden for hvert enkelt erhvervsområde i form af undervisningsplaner, som danner grundlag for tilbud om ensartet undervisning overalt i landet, hvor der tilkendes gives et behov.

Endvidere tilstræbes der i muligt omfang en koordinering af de nævnte datateknologiske kurser på tværs af erhvervsområderne, således at den mere grundlæggende undervisning kan tilbydes de flest mulige personer med den størst tænkelige geografiske spredning inden for landets grænser. Direktoratet må således vurdere, at det omhandlede forslag til Nordisk Råd allerede er tilgodeset i rimelig grad, hvad angår arbejdsmarkedsuddannelserne i Danmark, men man har absolut interesse i et samarbejde med de øvrige nordiske lande omkring udvikling af nye uddannelser inden for det datateknologiske område, ligesom man gerne medvirker til en koordinering af sådanne uddannelser de nordiske lande imellem.

København, den 13. december 1985

P. d. v.

Stig Andersen

Forskningssekretariatet henvisar i skrivelse den 18 december 1985 till yttrande av den 13 december 1985 från Teknik-samfund initiativet (se nedan).

Indenrigsministeriet och **administrationsdepartementet** har i skrivelser den 11 oktober 1985 respektive den 2 januari 1986 förklarat sig icke ha några bemärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Industriministeriet:

Under forudsætning af, at udgifterne ved forslaget kan afholdes inden for de godkendte budgetmæssige bevillinger for den nordiske handlingsplan på datateknologiområdet, har Industriministeriet ikke bemærkninger til forslaget. Det skal i denne forbindelse understreges, at Industriministeriet ikke ser sig i stand til at stille kompenserende besparelser for eventuelle ekstraudgifter i forbindelse med forslaget.

København, den 12. december 1985

P. m. v.

Käte W. Andreassen

Kontorchef

Undervisningsministeriet henvisar i skrivelse den 17 december 1985 till yttrande från Direktoratet för folkeskolen og seminarier m.v. av den 25 november 1985 (se nedan).

Direktoratet for folkeskolen og seminarier m. v.:

De geografiske forhold i Danmark er jo lidt anderledes end i de øvrige nordiske lande. Afstandene er i absolutte mål noget mindre, men alligevel virker relative forhold ind, således at det f. eks. i forbindelse med etablering af et bredbåndsnet ikke vil være muligt at betjene alle dele af kongeriget ligeligt. Der vil i den forbindelse opstå "distrikter", som ikke har de samme muligheder som den øvrige del af landet. Dette kan muligvis forhindre, at virksomheder med tilknytning til dataområdet spredes som ønskeligt, ligesom servicekrævende virksomhed indenfor den offentlige sektor næppe vil finde frem til disse lokaliteter.

Med hensyn til uddannelse på dataområdet og praktisk taget på alle niveauer er den geografiske spredning i Danmark ganske god. Alle univer-

siteter, universitetscentre og handelshøjskoler har forskellige datalogiske uddannelser etableret, de godt spredte handelsskoler og tekniske skoler er alle lige velforsynede med udstyr og giver stort set de samme uddannelses-tilbud, og gymnasier og folkeskoler mærker ingen forskel med hensyn til bevillinger til udstyr, efteruddannelse af lærere og tilbud om kurser, som er betinget af den geografiske placering. Halvoffentlige og private datahøjskoler og dataskoler er også spredt over det ganske land og giver tilbud om uddannelse/efteruddannelse på dataområdet på mange niveauer.

Når man interesserer sig for samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og erhvervsvirksomheder i en bestemt egn (et yderdistrikt) er det nærliggende at pege på Nordjylland som eksempel. Her har AUC i mange tilfælde (også på datalogiske områder) haft succes med et samarbejde med erhvervsvirksomheder på enen, til glæde for begge parter.

København, den 25. november 1985

P. Bollerslev

Studielektor

Teknik-samfund initiativet:

Teknik-samfund initiativet har sympati for intentionerne i forslaget om at se sammenhængen mellem decentralisering, regional udvikling og data-teknologi.

Der er imidlertid ikke – efter udvalgets opfattelse – behov for at etablere nye mekanismer til kortlægning eller koordinering mellem de nordiske lande. Der er allerede iværksat en række initiativer og undersøgelser på dette område, herunder også i Danmark. Dette gælder bl. a. på RUC, AUC og Handelshøjskolen i København, hvor SSF har kendskab til, eller har bevilget penge til, projekter. Hertil kommer, at den snarlige iværksættelse af byforsøg med anvendelse af ny informationsteknologi i høj grad må forventes at give relevant viden om spørgsmålet.

Teknik-samfund initiativet finder derfor, at kræfterne bør koncentreres om at gennemføre de iværksatte undersøgelser og at opsamle erfaringerne herfra. Dette vil siden kunne give anledning til en videreformidling på nordisk plan mhp. at drage de fornødne konsekvenser heraf.

København, den 13. december 1985

Niels Arnfred

Formand

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Nordtekprogrammet som muligvis kan være af interesse i denne forbindelse (*se Bihang*).

Nordtekprogrammet er udarbejdet af Nordjyllands amtskommune og er et oplæg til en regional indsats for at fremme erhvervs- og beskæftigelsesudviklingen i Nordjylland.

I det omfang det er muligt, står vi til rådighed med yderligere oplysninger.

København, den 3. december 1985

Lisbeth Vejby

Økonomisk-Administrativ kontor

BIHANG

Resumé ur Nordtekprogrammet

I et forsøg på at komme ud over Nordjyllands traditionelle placering i Danmark og EF som underudviklet område og arbejdsløshedsø, skal NORDTEK-programmet lægge op til en aktiv regional indsats for at fremme erhvervs- og beskæftigelsesudviklingen i Nordjylland.

Formålet med programmet er i korte træk:

- at øge anvendelsen af ny teknologi, specielt informationsteknologi, i det nordjyske erhvervsliv.
- uddanne arbejdskraften til at være i stand til at betjene denne teknik.
- herigennem at øge konkurrenceevne og beskæftigelse i landsdelen.

Hvis der ikke gøres en aktiv indsats vil den skæve regionale udvikling forstærkes yderligere. Der er behov for at vende udviklingen, og et vigtigt led heri er etablering af en fælles ramme for indførelse og udvikling af ny teknologi. NORDTEK-programmet er tænkt som en sådan ramme.

Erhvervsudviklingsprogrammet bygges op omkring 4 strategier, der knytter sig til betragtninger om udvikling af "industrielle miljøer".

1. Nordjylland skal i de kommende 5–10 år styrke de områder i erhvervsstrukturen, hvor det på baggrund af stærke positioner inden for et marked eller ved anvendelse af ny teknologi er muligt at opbygge "industrielle miljøer".
2. Gennem en bevidst satsning på at udbrede kendskabet til EDB, skal der ske en styrkelse af de nordjyske arbejdskrafts kvalifikationer.
3. På områder, hvor bestemte produkttyper ikke i dag produceres i Nordjylland, kan amtskommunen eller kommunerne gennem tilrettelæggelse af en indkøbsstrategi være med til at understøtte muligheden for, at en sådan produktion etableres.
4. Gennem en bevidst markedsføring af Nordjylland i Sydnorge og Vest-Sverige sættes der på at trække investeringer til landsdelen herfra.

Centrale aspekter af programmet vil være tilrettelagt, således at de udgør et fundament for ansøgninger til diverse støtteordninger. Ansøgerne kan være eksisterende virksomheder, nyetablerede virksomheder, institutioner og forskere, og midlerne kan komme fra f.eks. EF's socialfond, EF's regionalfond og Teknologistyrelsens forskellige støtteordninger.

Identifikation af "stærke" og "svage" områder i den nordjyske erhvervsstruktur er højt prioriteret i NORDTEKs første fase. Specielt skal en række industrielle miljøer identificeres, og styrker og svagheder i de enkelte produktionskæder påpeges. Hvis de stærke brancher kan gøres endnu stærkere ved f. eks. at udbygge de svageste led i kæderne, vil mange positive effekter kunne registreres.

Umiddelbart tegner der sig et billede af fire stærke industrielle miljøer i Nordjylland, koncentreret omkring de råstofproducerende erhverv i 1) landbruget, 2) fiskeriet, 3) skovbruget og 4) undergrunden (cement m. v.).

Ideerne bag NORDTEK fremlægges på en erhvervskonference i forbindelse med "Nordjysk Udstilling '85" i august. Herefter vil der parallelt blive afholdt en række møder med erhvervslivet om nordjyske branchers og sektors muligheder i forbindelse med informationsteknologien. Møderne kunne munde ud i, at der etableres en række "idé-cirkler" med det formål at opstille teknologiske forsøgsprojekter, der bliver det centrale element i næste fase af NORDTEK.

Der vil i denne fase af NORDTEK være et tæt samarbejde med AUC, der kan foretage undersøgelser omkring centrale aspekter af programmet.

Med et færdigt regionalt udviklingsprogram og en række branchestudier indeholdende teknologiske udviklingsmuligheder og forslag til teknologiske forsøgsprojekter som grundlag, udnævnes 1986 som NORDTEK-år.

I denne periode er det tanken at gennemføre de teknologiske forsøgsprojekter via støtte fra EF og Teknologirådet. Samtidig gennemføres forsøg omkring uddannelse.

Finland

Inrikesministeriet:

Utnyttjande av datateknologin och hela den nya teknologin överhuvud i det regionala utvecklingsarbetet har blivit en av de centralaste frågorna inom regionalpolitiken. Främjandet av den nya teknologin på olika områden utgör en tyngdpunkt för förnyandet av regionalpolitiken i de olika nordiska länderna.

Under de närmaste åren behövs konkret forsknings- och utredningsarbete rörande olika områdets förutsättningar för omfattande utnyttjande av datateknologin. Härvid aktualiseras bl. a. följande centrala frågor:

- utbildning
- forsknings- och utvecklingsarbete
- serviceverksamhet för små och medelstora industriföretag samt
- dataöverföringar mellan områden.

Dessa frågor har rätt omfattande dryftats i länens utvecklingsplaner, som nyss blivit färdiga, men någon egentlig konkret utredning har i länen ännu inte gjorts i tillräcklig utsträckning. Eftersom förutsättningarna för utnyttjandet av datateknologin skiljer sig och även tyngdpunktsbrancherna kommer att vara olika på olika områden, borde utredningsarbetet

utgå från de regionala villkoren. Dessa utredningar som gjorts på olika områden borde samlas ihop för att få en tillräcklig helhetsbild av situationen i olika länder och i de nordiska länderna. En totalutredning kunde göras t. ex. i samband med NÄRP:s Bas-projekt eller på åtgärd av NordREFO.

Utbildningen samt forsknings- och utvecklingsverksamheten i anslutning till denna intar en nyckelställning, då man främjar utnyttjandet av datateknologin på olika områden. I de olika nordiska länderna har under de senaste åren satsats rätt mycket på utbildningen i datateknologin från grundskolan ända upp till högskolorna. Det nordiska samarbetet i utbildnings- samt forsknings- och utvecklingsverksamheten vore säkerligen nyttigt och givande för olika parter. Får någon läroanstalt i ett nordiskt land till uppgift att utveckla och verkställa samnordisk utbildning i datateknologi, borde utbildningen vara så omfattande som möjligt och täcka undervisningens olika nivåer. Härvid kunde t. ex. Uleåborgs universitet i samarbete med några lägre läroanstalter – t. ex. Nordkalottens AMU-center – vara en lämpligare arrangör av undervisningen. Glesbygdernas problem med utnyttjandet av datateknologin kunde vara en av undervisningens centrala frågor.

De utredningar som gjorts i olika europeiska länder ger vid handen, att oaktat datateknologins möjligheter för decentraliseringen av ny produktion har tvärtom en märkbar centralisering till utvecklade områden skett inom produktionens nya sektorer. Detta gäller också användningen av själva datateknologin. De utredningar som gjorts av NordREFO och NÄRP ger vid handen, att detta har skett även i de nordiska länderna.

En decentralisering i fråga om datasystemen för den offentliga förvaltningen kan genomföras genom förvaltningens egna beslut. Decentraliseringen av de datasystem som tjänar näringslivet kräver beslut om styrningssystemet för produktionen, vilka kräver ett mera djuggående ingripande i grundfrågorna om näringslivets utveckling, något som åtminstone på kort sikt inte torde vara möjligt genom förvaltningens styrningsmedel.

Helsingfors den 11 december 1985

Kaisa Raatikainen

Inrikesminister

Eero Saario

Avdelningschef

Arbetskraftsministeriet¹:

I förslagets inledning lägger man vikt vid de förutsättningar att främja tillväxt och utveckling speciellt inom glesbygder som datateknologin ska

¹ Yttrandet översatt från finska.

par. Samtidigt konstateras att det är en komplicerad process att realisera förutsättningarna för en stimulerad utveckling av sysselsättningen och bosättningen i dessa områden. Det här kan man vara ense om: med tanke på den regionala utvecklingen är det verkligen svårt att förverkliga de positiva möjligheterna – däremot verkar en utveckling som främjar centralisering samt övriga för glesbygden negativa effekter att förverkligas snabbt och automatiskt. Den användning av datateknologi med vilken man strävar till att minska produktionskostnaderna, och på så vis t. ex. minska behovet av utbildad arbetskraft, sprider sig relativt snabbt också utanför tätorterna. Däremot blir de tillämpningar som skulle skapa nya verksamhetsformer och efterfrågan på arbetskraft endast långsamt mera allmänna utanför huvudstadsregionen och andra större bosättningsområden.

De flesta utvecklade industriländer har relativt grundligt undersökt vilken spridning datateknologin i dag har i regionerna samt vilka de regionala villkoren för och effekterna av ett utnyttjande av datateknologi skulle vara. Också i de nordiska länderna har man i någon mån kartlagt de här frågorna och vissa delproblem har också utretts grundligare, särskilt inom NÄRP och NordREFO. Hittills har forskningsresultaten visat att ett utnyttjande av datateknologi för att främja den regionala utvecklingen förutsätter en grundlig kännedom om regionens produktions- och näringsliv, företagsverksamhet samt arbetskraftsstruktur. Regionerna kan inte ta emot hur mycket ny teknologi som helst. I synnerhet inte sådan teknologi som man hoppas skall ha mera omfattande positiv effekt på den regionala produktionen och sysselsättningen. Framför allt verkar en lyckad spridning av ny teknologi till nya områden förutsätta att regionens knowhow-infrastruktur kraftigt utvecklas samt att hela produktionsbasen förstärks. De företag som medlemsförslaget för fram som lämpliga för etablering inom utvecklingsområdena är tyvärr ofta företag som endast har en underordnad betydelse för den regionala utvecklingen ifall regionen saknar den erforderliga infrastrukturen.

I Finland strävar den teknologi-intensiva produktionen till att kraftigast koncentrera sig till huvudstadsregionen. Särskilt elektronikindustrin samt adb-produktionen expanderar kraftigt. Man strävar till att kanalisera branschtillväxten till andra delar av landet så att de sysselsättningsfrämjande effekterna skulle bli kännbara inom större områden. Målet är att tillsammans med huvudstadsregionen utveckla möjligheter till alternativ lokalisering i övriga delar av landet. Man strävar särskilt till att öka utbildnings- och forskningsresurserna samt serviceutrustningen inom de högskoleorter med teknisk- och naturvetenskaplig högskoleutbildning som befinner sig utanför huvudstadsregionen. För ett förverkligande av de här åtgärderna finns inom de olika förvaltningsområdena i dag många metoder. På lokal nivå strävar man till att främja denna verksamhet med hjälp av teknologicentra och -byar samt speciella datateknologicentra. Ett mål är också bl. a. att modernisera utbildningen i läroanstalter på mellanstadienivå (gymnasienivå) samt utveckla deras servicefunktioner.

I de fall det är fråga om områden utanför de stora bosättningscentra är det viktigt att överföringen av teknologi påskyndas samt att de fungerande företagens tekniska standard höjs. I första hand borde man således med hjälp av offentliga åtgärder gynna innovation eller produktutveckling. När det gäller att rationellt använda sig av de tekniska nyvinningarna bör man också undersöka de åtgärder (t. ex. företagsbaserad utbildning) med vilka man kan undvika att rationaliseringsprocesserna leder till negativa effekter för sysselsättningen.

Medlemsförslagets första rekommendation gäller frågan hur utredningsarbetet skall genomföras. Den här typen av allmänna utredningar har redan gjorts både i de nordiska länderna gemensamt (NÄRP och NordREFO) och i de olika länderna skilt för sig. Det finns naturligtvis behov av ytterligare utredningar för att bedöma de möjligheter som datateknologin idag erbjuder olika verksamhetsområden och regioner av olika typ. Särskilt viktigt är det att undersöka hur datateknologin tillämpas i förhållande till de speciella strukturerna inom den regionala produktionen. Man borde också utreda i vilken omfattning den nya tekniken de facto minskar behovet av närliggande kontaktnät. De flesta utredningar verkar paradoxalt nog att påvisa en helt motsatt utveckling – en tillämpning av långt driven datateknologi särskilt när det gäller industriprodukter, verkar kräva allt fastare fysiska förbindelser mellan företag på olika nivåer inom produktionskedjan.

Medlemsförslagets rekommendation angående utbildning inom datateknologin torde enbart gälla de sektorer som erbjuder ytterst specialiserad topputbildning. I Finland anser man bl. a. att en modernisering av utbildningen inom läroanstalterna på mellanstadienivå samt en utveckling av deras servicefunktioner så att de motsvarar datateknologins krav och tillfredsställer behovet av yrkeskunnig arbetskraft är ett viktigare mål än att koordinera det nordiska utbildningsutbudet.

Förslaget att omorganisera Nordkalottens AMU-centrum till ett samordiskt institut för utbildning inom datateknologibranschen kan ses som ett mycket lämpligt projekt med tanke på både regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska aspekter.

I den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning ingår två projekt som strävar till att avlägsna flaskhalsarna på arbetsmarknaden genom att främja utbildningen (bl. a. på datateknikens område). Naturligast vore om en värdering och ett eventuellt förverkligande av Nordiska rådets medlemsförslag kunde sammankopplas med dessa projekt.

Helsingfors den 19 december 1985

Urpo Leppänen
Arbetskraftsminister

Taisto Heikkilä
Kanslichef

Finlands akademi, vetenskapliga centralkommissionen, hänvisar i skrivelse den 17 december 1985 till yttrande av den 31 oktober 1985 från statens teknisk-vetenskapliga kommission (se nedan).

Statens teknisk-vetenskapliga kommission¹:

Kommissionen anser att de huvudsakliga industriella och kommersiella tillämpningarna inom datateknologin naturligast ligger inom utvecklingscentra, där man för datateknologin försöker kontinuerligt finna nya användningsformer och effektivera verksamheten av de redan ibruktagna tillämpningarna.

Kommissionen omfattar likväl Nordiska rådets ståndpunkt om den nya datateknologins möjligheter att bidra till en ny växt och utveckling även på glest bebyggda områden.

Kommissionen anser att medlemsförslagets rekommendationer främjar en opartisk regional utveckling och understöder därför genomförandet av rekommendationerna.

Helsingfors den 31 oktober 1985

Tatu Leinonen
Ordförande

Jyri Karikoski
Sekreterare

Regionalpolitiska delegationen:

En av de mest aktuella frågorna inom regionalpolitiken är hur den nya teknologin skall kunna införas på ett regionalt balanserat sätt. I stället för att man i utvecklingen skulle utnyttja de möjligheter som datatekniken erbjuder för spridande av verksamheten har utvecklingen fått vissa drag, som kan leda till en regional centralisering. I det hänseendet tar medlemsförslaget till Nordiska rådet upp en viktig fråga.

I Finland utförs i stor utsträckning sådan kartläggning som nämns i förslaget. Högskolorna och forskningsinstituterna utreder både de allmänna förutsättningarna och de regionala möjligheterna för tillämpning av ny teknologi. I länens regionala målsättningsplaner, som nyligen har färdigställts, nämns utvecklandet av den regionala know-how-reserven och den grundstruktur som den förutsätter som en viktig punkt i utvecklingen. Det

¹ Yttrandet översatt från finska.

är viktigt att sammanställa dessa utredningar så att de kan användas av alla nordiska länder. Med tillräckligt många exempel från sådana företag som verkar utanför stora centra och som på ett lyckat sätt har tillämpat de nya teknologiska möjligheterna i sin produktion kunde utredningsarbetet göras mera konkret. Vid planering av egna åtgärder skulle alla de nordiska länderna ha nytta av att känna till dylika företags utvecklingshistoria.

Med hjälp av utbildning kan man främja den regionala jämvikten då ny teknologi tas i bruk. I Finland har man valt att inrikta de regionala högskolornas och andra läroinrättningars resurser på undervisning i ny teknologi.

Frågan om anordnande av utbildning, som är avsedd för samnordiska ändamål, borde utredas. Ifall någon läroinrättning får i uppgift att öka utbildningen i datateknologi är ett alternativ i Finland Uleåborgs universitet, som har goda förutsättningar att speciellt sätta sig in i problem som gäller glesbygder.

Helsingfors den 20 november 1985

Erkki Liikanen

Ordförande

Pekka Urjanheimo

Sekreterare

Utvecklingsområdesfonden Ab¹:

I medlemsförslaget konstateras att den nya datateknologin skapar förutsättningar för en ny växt och utveckling även på glesbebyggda områden, men å andra sidan är det dock problematiskt att omsätta dessa förutsättningar i praktiska politiska beslut, som stimulerar bosättning och sysselsättning på områdena. På datateknologiområdet verkar den viktigaste tendensen vara motsatt, dvs. ökande centralisering.

Medlemsförslagets första avsnitt innehåller ett förslag till en kartläggning av läget inom datateknologin. I synnerhet borde man försöka effektivisera kartläggningen av vilket slags verksamhet som inom datateknologiområdet bäst lämpar sig för decentralisering. På motsvarande sätt borde man i kartläggningen även inkludera en översikt över aktuella stimuleringsåtgärder, som kunde leda till en effektivare expansion av verksamheten.

Utvecklingsområdesfonden Ab anser att ovanbeskrivna kartläggningsåtgärder är i och för sig erforderliga. Men innan man inleder nya kartläggningar, anser vi att man först borde grundligt utreda vilka slags kartläggningar som i ärendet redan utförts eller håller på att utföras samt utnyttja

¹ Yttrandet översatt från finska

den kunskap som man kan få av dessa. Ett effektivt och snabbt sätt att få information om de ärenden som anges i förslaget kunde vara deltagandet i de utredningar som redan inletts.

Medlemsförslagets andra avsnitt innehåller ett förslag till förbättrad koordinering av utbildningsutbudet inom datateknologiområdet i de nordiska länderna. Dessutom föreslås att en eller flera av de nuvarande nordiska institutionerna skall ges till uppgift att öka utbudet av undervisning inom dataområdet speciellt med tanke på glesbebyggda regioner.

Utvecklingsområdesfonden Ab anser att utbildningen har en nyckelställning då datateknologin tillämpas och tillgodogörs och att i samtliga nordiska länder råder en brist på yrkeskunniga personer. I princip bör man förhålla sig positivt till de i medlemsförslaget föreslagna åtgärderna om koordinering och effektivisering av utbildningsutbudet. I praktiken kan genomförandet av förslaget emellertid bli problematiskt och man bör grundligt överväga de åtgärder som man ämnat genomföra. Med tanke på samnordisk utbildning kan språkfrågorna förorsaka problem speciellt för finnarnas vidkommande. Även om avstånden mellan de nordiska länderna är relativt korta och kommunikationerna bra, torde avstånden och kostnaderna i anslutning till dem utgöra ett effektivt hinder åtminstone till en omfattande samnordisk utbildning. Vid utbildningen av de personer som undervisar i datateknologin torde en samnordisk verksamhet ha de bästa förutsättningarna att lyckas. Vi anser att på glesbebyggda områden blir ovannämnda problem i samband med avståndet ännu mera betonade. Av detta skäl skulle det vara bäst på glesbebyggda områden att varje enskilt land skulle effektivisera sin egen lokala utbildning i anslutning till datateknologin.

Kuopio den 15 november 1985

Utvecklingsområdesfonden Ab

Veikko O. Vuorikari

Pentti Bergius

Finlands stadsförbund:

I det andra förslaget sägs det vidare att det bör bedömas om ett sådant undervisningsutbud kan förenas med praktisk hjälp/konsult hjälp till småföretag och institutioner i regionen.

I det följande kommenteras förslagen i korthet och framförs vissa synpunkter i anslutning till dem.

Rekommendation 1

Informationsteknikens utveckling har på senare tid gett upphov till och möjliggjort olika förändringar i det industriella arbetet, undervisningen,

fritidssysselsättningarna m. m., mera än något annat tekniskt hjälpmedel eller immateriell (t. ex. i anslutning till utbildning) metod har gjort. Utvecklingen verkar att fortgå i samma riktning. Informationsteknikens tillämpning, som medlemsförslaget gäller, är ständigt aktuell och dess samhällsliga betydelse ökar.

Förslaget i sin helhet och de båda rekommendationerna hänger samman med ett viktigt delområde inom samhällspolitiken, nämligen regionpolitiken och dess instrument. En rätt stor enighet torde råda i de nordiska länderna om att en ständig koncentrerings av befolkningen och olika serviceformer inte får enbart positiva följder.

En utgångspunkt som man borde kunna enas om är emellertid att det inte är ändamålsenligt att alltför mycket decentralisera resurser i anslutning till informationstekniken. Detta är fallet t. ex. i fråga om verksamheter där en decentralisering skulle medföra kraftiga negativa följder för konkurrenskraften internationellt sett. Klarläggning av vilka dessa verksamheter är, borde medtas som en konkret uppgift inom de kartläggningar som anges i medlemsförslaget.

I en situation av fri konkurrens förläggs företagsverksamheten i det långa loppet till de delar av landet där resultatet i ekonomiska termer mätt blir det bästa. Det vore viktigt att utreda i kartläggningen i vilka avseenden det vore samhällsligt ändamålsenligt att den offentliga sektorn griper in och dämpar eller påskyndar den fria konkurrensmekanismen eller styr in verksamheter på helt nya områden.

För undvikande av alltför kraftig koncentration av verksamhet och befolkning vore det viktigt att försöka uppnå en sådan situation att verkningarna av informationsteknikens införande såväl är regionalpolitiskt fördelaktiga med tanke på arbetsplatsutbudet (industriella, kommersiella m. m. arbetsplatser), som att de också medför en regionalt decentraliserad material- och expert hjälp som motsvarar de olika regionernas behov.

Med tanke på det regionalpolitiska beslutsfattandet vore det viktigt – och i överensstämmelse med målen i medlemsförslaget – att försöka klarlägga de konkreta möjligheter och begränsningar som i fråga om informationstekniken måste beaktas när beslut fattas om metoder och tyngdpunkter.

Rekommendation 2

För att informationstekniken skall kunna tillämpas effektivt och omfattande krävs det att de personer som i sitt arbete använder hjälpmedel som bygger på informationstekniken får tillräcklig utbildning härför.

En ändamålsenlig decentralisering av utbildningen är ett av de regionalpolitiska instrumenten. Decentralisering medför dock att behovet av koordinering accentueras, för att slöseri med resurser åtminstone delvis skall kunna undvikas. I medlemsförslaget framhålls att det är ändamålsenligt att göra en sådan uppskattning av utbildningsutbudet inom informationstekniken, som täcker hela Norden.

I Finland ges utbildning i informationsteknik vid bl. a. högskolor och dessas fortbildningscentraler, vilka finns på olika håll i landet, samt vid läroinrättningar på mellanstadiet och vid arbetar- och medborgarinstitut.

Dessutom har det på vissa orter i landet inrättats centra för informationsteknik (sammanlagt 5), som avser att ge utbildning i informationsteknik närmast för arbetslösa eller personer som hotas av arbetslöshet. Ett annat mål med dessa centra är att producera tjänster för i första hand småföretag. Det kommer sannolikt att grundas flera sådana centra inom de närmaste åren.

Det har i Finland konstaterats vara nödvändigt att den utbildning som ges i informationsteknik samordnas. Härutöver är det säkert till nytta att koordinering sker även inom det nordiska samarbetet. Om man ser till regioner som ligger nära intill läroinrättningar, har vi i Finland positiva erfarenheter av decentralisering av undervisning och forskning. I regionpolitiskt hänseende vore det naturligt att den utbildning som åsyftas i medlemsförslaget skulle förläggas till regioner som är regionpolitiskt centrala. Det är också i högsta grad motiverat att i fråga om informationstekniken klarlägga möjligheterna att förena resurserna och kunnandet samt konsult hjälpen för småföretagen.

Det torde vara skäl att erbjuda studier och utbildning inom informationsteknik i form av självstudier. Det vore härvid måhända ändamålsenligt att ordna ett nordiskt samarbete som går ut på att rundradion i de enskilda länderna i samråd skulle göra upp utbildningsprogram i ämnet.

Stadsförbundet är av den uppfattningen att de rekommendationer som ges i medlemsförslaget tar upp viktiga frågor inom informationsteknik och regionpolitik, som det är skäl att utreda.

Helsingfors den 19 december 1985

Pekka Alanen
Vice verkställande direktör

Ari Kolehmainen
Administrationsplanerare

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet)¹

Den nya datateknologin öppnar möjligheter till två motsatta utvecklingstendenser: fortsatt centralisering av funktionerna eller en decentralisering av funktionerna till olika delar av landet på ett balanserat sätt. Kommunerna i landsorten har satt som ett naturligt mål att de möjligheter, som datateknologin erbjuder skall utnyttjas så effektivt som möjligt, som ett hjälpmedel i glest bebyggda regioners nya växt och utveckling. Detta mål borde vara ett centralt hjälpmedel i regionalpolitiken.

¹ *Yttrandet översatt från finska*

Kommunernas välfärd är väsentligt beroende av en framgångsrik näringsverksamhet. De enskilda verksamhetsområdenas framgång är i framtiden allt mer beroende av den nivå, på vilken den nya datateknologin kommer att tillämpas. Kommunerna, statsmakten, näringslivet och de som genomför datateknologiska system borde alla för sin del bära ansvaret för att landet utvecklas på ett balanserat sätt.

Finska kommunförbundets kansli förenar sig om medlemsförslaget, som går ut på att Nordiska ministerrådet borde

- effektivera arbetet med att utreda vilket slags verksamhet som inom datateknologiområdet bäst lämpar sig för decentralisering,
- genomföra planer för koordinering av utbildningsutbudet inom datateknologiområdet i Norden,
- uppdraga åt en eller flera nordiska institutioner att öka utbudet av undervisning beträffande möjligheterna att utnyttja datateknologin i synnerhet för utvecklandet av glest bebyggda regioner.

Till slut konstaterar vi att man på åtgärd av Finska kommunförbundet som bäst utreder datakommunikationsnäts utveckling och inverknings på olika verksamhetsområden med tanke på kommunernas intressen. Denna preliminära utredning kommer att bli färdig om våren 1986.

Helsingfors i december 1985

Suomen kunnallisliitto

Paavo Pekkanen

Verkställande direktör

Lasse Ristikartano

Avdelningschef

Förbundet för informationsteknik i Finland r. f.¹

En kartläggning av läget inom datateknologin har försvårats av en bristfällig tillgång till tillförlitliga data av olika slag av statistik beträffande nuläget vid utnyttjandet av datateknologin och speciellt dess inverknings på arbetet. Ibruktageandet av datateknologibaserade system i företag och andra sammanslutningar beror på viljan att rationalisera verksamheten, men detta behöver inte nödvändigtvis innebära en minskning av arbetsplatserna, utan oftast torde målsättningen vara en ökning av informationen om företagets verkliga situation och en förbättring av beslutsfattandet. Även om de nordiska länderna är små och den internationella konkurrensen på området är hård, är det möjligt att på basen av datateknologin få till stånd även nya produkter och service, som bidrar till en förbättring i sysselsättningen.

¹ Yttrandet översatt från finska

Av denna anledning är det av största vikt att de nordiska länderna kan tillräckligt snabbt få till stånd förutom en ny utbildning även den tekniska infrastruktur, som utnyttjandet av datateknologin förutsätter.

I de nordiska länderna har det under två decennier varit en kontinuerlig brist på datateknologiexperter, vilket beror på det långsamma utvecklandet av utbildningen. Ur förbundets synvinkel sett har bristen på utbildningskapaciteten tvärtom decentraliserat utbildningen av de olika delområdena inom datateknologin till ganska många orter i och med att företagen inom adb-området har inrättat regionala enheter och dotterbolag i olika delar av Finland för att förfoga över arbetskraften av sådana personer som har tillräckliga färdigheter, till och med genom att de själva arrangerat den grundutbildning som varit nödvändig för dessa inom datateknologin.

Ett helt annat problem är att de nordiska länderna nästan helt och hållet saknat grundforskningsenheter på datateknologiområdet, vilka skulle vara specialiserade på en högklassig vetenskaplig forskning och vilka skulle behövas för att utbilda sådana mycket kompetenta experter på området, som behövs inom affärs- och produktionslivet. Ifall en samnordisk koordinering av den högre undervisningen kommer att genomföras, bör Finland se till att det finländska samhället är berett och ge arbetsplatser till de personer som utbildats på detta sätt, så att de inte skulle söka sig bort från Finland.

Som Nordiska rådets rekommendation till Nordiska ministerrådet vill Förbundet för informationsteknik i Finland framhäva att ur regionalpolitikens synvinkel är det emellertid av största vikt att bygga upp ett högklassigt öppet datakommunikationsnät, som uppfyller internationella standarder och ger förutsättningar för att datateknologin i hela landet kan utnyttjas i regionalt hänseendet opartiskt. Detsamma torde vara viktigt även för de andra nordiska länderna. Endast därigenom kan man på ett decentraliserat sätt säkerställa en tillgång till tillräcklig information i de olika områdena, vilket är en nödvändig förutsättning för att den nordiska och finländska kulturen kan bibehållas under trycket av de multinationella marknadskrafterna.

En allsidig effektivisering av kartläggningsarbetet inom datateknologiområdet, utgående från statistikföring, forskning och en utredning av de inverkningsområden som området har, medverkar till tillförlitliga kartläggningar även vad beträffar en decentralisering av datateknologin.

Samtidigt torde man också få information om utbildningstillbudet inom datateknologin i Norden.

Helsingfors den 13 december 1985

Förbundet för informationsteknik i Finland r. f.

Per-Olof Kreander
Ordförande för styrelsen

Alpo Suoranta
Verksamhetsledare

Norge

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementets utgangspunkt for å avgi uttalelse om dette forslag er i rollen som det sentrale og initiativtagende organ for offentlig databehandling, og videre at departementet har et spesielt ansvar for å ivareta datapolitiske spørsmål, blandt annet gjennom at sekretariatet for Regjeringens Datapolitiske råd er knyttet til dette departement.

Departementet er svært opptatt av den innvirkning ny teknologi har på sysselsetting og næringsstruktur i distriktene. Dette kommer f.eks. fram gjennom Stortingsmelding 12 (82–83), om desentralisering av offentlig databehandling og i det nylig fremlagte høringsnotat om program for modernisering av offentlig forvaltning. Vi vil også vise til Datapolitisk råd, som i sitt arbeidsprogram (Juni 1985) understreker at forholdene må legges tilrette slik at datateknologien kan lede til fornyelse og omstilling innenfor næringslivet og offentlig virksomhet i våre utkantsområder på en gagnlig måte, ikke minst utifra hva informasjonsteknologi kan ha å si for lokalisering av nye virksomheter.

På denne bakgrunn vil Rådet og departementet ta initiativ til forskningsprosjekter som belyser barrierer for innovasjon og omstilling, og en utredning av mulige spredningsstrategier. Spesielt er vi opptatt av å legge forholdene tilrette for best mulig samspill mellom næringsliv, offentlig virksomhet og utdanningsinstitusjoner regionalt og lokalt, med sikte på å utnytte kompetanse og ressursene mest mulig optimalt. Vi ser det som viktig å styrke den tekniske og kompetansemessige infrastruktur generelt.

Departementet er idag engasjert i nordisk samarbeid innenfor datateknologiområdet på flere områder, både i prosjekter knyttet til anvendelser av edb innen offentlig forvaltning, og gjennom deltagelse i rådgivende komite for den nordiske handlingsplan (RU-DATA). Vi ser på dette samarbeid som viktig, men legger vekt på at de problemstillinger som velges ut til tema for nordiske samarbeidsprosjekter har felles nordisk interesse, og samtidig ikke er bedre egnet for internasjonalt samarbeid.

Vi finner forslagene fra Nordisk Råd som relevant i denne sammenheng, da vi antar at de nordiske land har sammenfallende interesser og at felles prosjekter kan tilføre verdifull kunnskap. Vi vil allikevel peke på at det allerede er igangsatt kartleggingsarbeid innenfor deler av dette området, både nasjonalt og innen rammen av den nordiske handlingsplanen. På norsk side kan vi vise til utviklingen av regionale kompetansesentra, oppbygging INKO-tjenesten og SMB-T programmet. Videre vil Statens rasjonaliseringsdirektoratet sette igang en områdegjennomgang innen statsbankene, som også vil prøve å belyse statsbankenes evne til å fungere som industri-politisk virkemiddel. Vi forutsetter derfor at nye nordiske prosjekter nøye samordnes med eksisterende arbeider, og at de baseres på tidligere erfaringer og innsikt på feltet.

Vi tror også det kan være nyttig å skaffe seg en oversikt over det samlede undervisningstilbud i Norden innen datafagene, som derved kan inngå som underlagsmateriale før nye, nasjonale tiltak vurderes igangsatt. Dette kan gi effektiviseringsgevinster og øke utnyttelsen av spesialkompetanse. Utdanningskapasiteten i Norge på dette feltet er altfor lav, og et handlingsprogram for informasjonsteknologi som prioriterer spesielt høyere utdanning er under arbeid. Et regionalt samarbeid, særlig på nordkalotten bør derfor kunne ha positive fordeler. Når det gjelder spørsmålet om en generell koordinering av utdanningstilbudet i de nordiske land, vil departementet peke på at dette kan føre til nye byråkratiske organer, og forutsetter derfor at økonomiske og administrative konsekvenser blir utredet før slike tiltak igangsettes. Satsing på fellesnordiske tiltak bør heller ikke gå på bekostning av gjennomføring av de høyest prioriterte, nasjonale tiltak.

Saken har vært forelagt *Statens rasjonaliseringsdirektorat* til uttalelse. Uttalelsen er vedlagt i sin helhet (*se nedan*).

Vi kan også vise til en nylig utkommet seminarrapport fra NAVF/RFSP "Informasjonsteknologi og planlegging for lokal utvikling", NAVF oktober 1985.

Oslo, 12. desember 1985

Etter fullmakt
Eivind Jahren

Arild Jansen

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Så vidt vi forstår, tar medlemsforslaget primært sikte på utvikling av datateknologi som hjelpemiddel i distriktspolitikken.

Det er imidlertid på det rene at skolen spiller en viktig rolle når det gjelder oppbygging av kompetanse innen datateknologi. Medlemsforslagets pkt. 2 tar derfor opp behovet for en koordinering av utdanningstilbudene i Norden på datateknologiområdet.

Kirke- og undervisningsdepartementet er enig i at dette er et område som bør utvikles innenfor det nordiske samarbeidet, og kan for sin del rent generelt støtte forslaget.

Vi viser i den forbindelse til at samarbeidet om datateknologiundervisning har skutt fart i de siste par år. Målsettingen med dette samarbeidet er nettopp å få istand en viss koordinering av innsatsen på dette området. Innenfor det nordiske kultursamarbeidet har følgende styringsgrupper i dag oppgaver i tilknytning til informasjonsteknologi:

DAKU-gruppen:

DAKU-gruppen skal bistå Ministerrådet med prioritering, forberedelse og gjennomføring av prosjekter innenfor kulturavtalens del av det nordiske handlingsprogram på datateknologiområdet. Det er i den forbindelse avholdt en rekke konferanser og seminarer. En rapport om pedagogiske spesifikasjonskrav til edb-tekniske hjelpemidler er lagt frem og det er utarbeidet et 30–50 timers grunnkurs i datateknologi for voksne, som vil kunne fungere som modell for alle de nordiske land. Videre er foretatt en kartlegging av prosjekter innen datamaskinstøttet spesialundervisning i de nordiske land, og det gjennomføres en kartlegging av lett tilgjengelig informasjonsdatabaser og deres edb-tekniske spesifikasjoner, for om mulig å starte undervisningsforsøk med bruk av baser fra forskjellige nordiske land.

Programvaregruppen:

Arbeidet innen denne gruppen innsiktes på å bygge opp nordisk kompetanse og fremme produkt- og programutvikling som i dag er mangelvare. De nordiske land er i stor utstrekning avhengige av utenlandsk import, framfor alt fra USA, Canada og Skottland, og mye av dette stoffet kan av kulturelle og pedagogiske grunner ikke uten videre tilpasses nordiske forhold. Utgiftene til denne import går opp i store beløp, og stiger stadig, ettersom tilgangen på hardware-utstyret i skolene bare øker, mens derimot egnede undervisningsprogrammer mangler.

Ministerrådet nedsatte derfor i september 1984 en arbeidsgruppe med ansvar for planlegging av nordisk samarbeid om forsyning av programvare til skolene. Arbeidsgruppen har allerede foreslått for Ministerrådet en rekke initiativ hvor en felles nordisk innsats kan føre til ressursbesparelse nasjonalt, økt know-how og på lengre sikt også gi et bedre eksportpotensiale for nordisk industri. Samarbeidet vil bl. a. gå på følgende områder:

- informasjon, dokumentasjon, distribusjon
- FoU-arbeidet
- Know-how, produktutvikling, vurderinger
- lærerutdanning
- internasjonale kontakter.

Det er bevilget 950 000 DKK til arbeidet i 1986. For 1987 er det fremmet forslag om en bevilgning i størrelsesorden 3 mill. kroner.

Videre kan nevnes at Ministerrådet har sett yrkespedagogisk forsknings- og utviklingsarbeid som et prioritert område.

I den sammenheng har det vært arrangert en dataseminarrekke for lærerutdannere. Arbeidet har munnet ut i en nordisk artikkelsamling. Det er i den forbindelse registrert et stort behov for systematisk innsats for utvikling av gode informasjonsverktøy/program for yrkesopplæring.

Det vises også til Prosjektgruppen "Norden i vekst" som er opprettet under Ministerrådet. Gyllenhammargruppen har også sett på mulighetene

for nordisk samarbeid for å fremme utdanning innen informasjonsteknologi. Gruppene har lagt fram et forslag som omfatter både den allmenne informasjonstekniske utdanning på alle nivåer og kompletterende utdanning av industriens ulike yrkesgrupper.

Avslutningsvis kan vi nevne noen områder innen det nasjonale handlingsprogram for datateknologi i skolen (jf St.meld. nr. 39 for 1983–84) som kan ha betydning også for desentralisering eller koordinering av utdanningstilbud i Norden:

- Forsøksvirksomhet ved totalt 40–50 skoler med bruk av datateknologi. Skolene er spredd over hele landet. Forsøkene omfatter yrkesutdanning, spesialundervisning, datalære og anvendelser innenfor ulike fag på ulike nivå. Samarbeid skole/næringsliv inngår som et element i noen av disse forsøkene.
- Framskaffing/utvikling av utstyr og programvare til utdanning i mekaniske fag i den videregående skole, med løsninger som også er interessante for mindre bedrifter.
- Utvikling av programvare. Departementet har bidratt til kompetanseoppygging når det gjelder utvikling av programvare til undervisningsbruk. Programutviklere og veiledere er i arbeid i ulike deler av landet.
- Det har vært arrangert kurs i programutvikling for nordiske deltakere.

Oslo, 7. januar 1986

Etter fullmakt

Ole Kirkemo

Tomas Øvergaard

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Medlemsforslaget peker på de tekniske og økonomiske mulighetene utnyttning av data- og telekommunikasjonsteknologien gir for en vesentlig reduksjon av de naturgitte avstandsulempene som distriktenes næringsliv har i forhold til sentrale strøk. Som det påpekes, gir imidlertid ikke teknologien bare mulighet til desentralisering, men også større mulighet til sentralisering enn tidligere. Viser det seg økonomisk fordelaktig, kan teknologien bli et redskap til å øke de regionale sysselsettingsulikhetene og videreføre arbeidsdelingsmønsteret med styrings- og utviklingsenheter plassert i sentrale strøk og produksjonsenheter i distriktene.

Et vesentlig tiltak for å motvirke en slik utvikling vil være å søke å påvirke den regionale fordelingen av virksomhet knyttet til utvikling, produksjon og salg av EDB-tilknyttede varer og tjenester.

Informasjon bl. a. om bransjens lokaliseringsskrav og faktiske lokaliseringssmønstre er faktorer av stor betydning for mulighetene til å kunne innvirke på den regionale fordelingen av virksomheten.

Vedrørende forslaget om et intensivert kartleggingsprosjekt vil Kommunaldepartementet vise til at flere prosjekter, både i nasjonal regi og i regi av Nordisk Ministerråd, tar opp mange av de kartleggingsoppgaver rekommendasjonen fokuserer. Bl. a. kan nevnes Distriktenes utbyggingsfonds rapport fra 1983 vedrørende tiltak for å fremme EDB-virksomhet i distriktene.

Norsk institutt for by- og regionforskning planlegger nå et prosjekt for kartlegging av bruken av datateknologi i arbeidsliv og hverdagsliv ut fra spørsmålet om det har utviklet seg nye tilpasningsformer, f. eks. i form av fjernarbeid. Prosjektet vil også omfatte kartlegging av lokaliseringseffekter, regional spredning av sysselsetting og kvalifikasjoner.

Det vises også til det pågående Basprosjektet i Nordisk Ministerråds regi om datateknologiens innvirkning på perifere regioner. Kommunaldepartementet vil anta at en gjennom disse prosjekter vil frembringe den informasjon medlemsforslaget etterlyser.

Punkt 2 i rådsmedlemmenes rekommandasjon angår styrking av utdanningstilbudene i Norden på datateknologiområdet. Kommunaldepartementet er enig i analysen om at utdanningssystemet representerer en flaskehals når det gjelder utnyttelse og spredning av datateknologi.

Departementet støtter rekommandasjonen om økt koordinering mellom de nordiske undervisningsinstitusjoner, f. eks. i form av samarbeid om undervisningsplaner, programvare etc. Kommunaldepartementet stiller seg mer tvilende til nytten av å bygge opp et eget undervisningstilbud på nordisk basis.

Oslo, 20. desember 1985

Etter fullmakt

Annfinn Lund

Ekspedisjonssjef

Arve Cato Skjerpen

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Kultur- og vitenskapsdepartementet har merket seg innholdet i medlemsforslaget. Vi finner imidlertid ikke at forslaget gir grunnlag for egen uttalelse i saken fra dette departement på nåværende tidspunkt.

Oslo, 16. januar 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Byråsjef

Hans Berg
Førstekonsulent

Industridepartementet:

Nordisk Råd inviteres til anbefalinger som oppsummeres i to punkter. Industridepartementet vil i det følgende komme med følgende kommentarer:

Ad. punkt 1:

Med den vekst datamarkedet opplever for tiden og med de store behov for innføring av EDB i bedrifter og servicevirksomhet, ligger det godt til rette for etablering av bedrifter i databransjen i distriktene. Dette gjelder både innen salg og service på maskiner, og for å utvikle systemer og programmer tilpasset de lokale kunders behov.

I forslaget pekes det på at EDB-utviklingen i distriktene går for sent, og at datavirksomheten i hovedsak legges til sentrale strøk. Industridepartementet mener at næringslivet har hovedansvaret for å sørge for et riktig lokaliseringsvalg ut fra bedriftsøkonomiske prinsipper. Likevel bør desentralisering av datavirksomheten ikke sees adskilt fra myndighetenes distriktspolitikk som er initiert ut fra samfunnsøkonomiske prinsipper.

Utviklingen innen datateknologiområdet går svært fort. Et alt for omfattende kartleggingsarbeid av hvilke typer virksomheter innen datateknologiområdet som egner seg best for desentralisering, kan derfor raskt bli historisk og til liten nytte. Den markedskontakt som er nødvendig for å kunne reagere tilstrekkelig raskt på nye utviklingstrekk og andre endringer i underliggende forutsetninger, forefinnes primært i næringslivet selv.

Vedrørende eventuelle stimuleringstiltak som kan føre til en bedre spredning av datavirksomheten, er slike tiltak lite effektive dersom det ikke i lokalmiljøet finnes kompetanse på området. En grunnleggende forutsetning for vekst i databransjen i distriktene, er derfor at det foretas en kraftig utbygging av utdanningskapasiteten.

Distriktenes utbyggingsfond kan idag gi støtte til konsulentfirmaer etc. innen EDB-feltet. Industridepartementet mener at det kan være uheldig om man innfører spesielle stimuleringsiltak overfor databransjen i distriktene utover de distriktstiltak som idag finnes. Stimuleringsiltak bør i prinsippet være generelle overfor alle bransjer.

Ad. punkt 2:

Industridepartementet finner det nyttig med en koordinering av datautdanning i Norden. Dette vil kunne gi et mer samlet og effektivt utdannings-tilbud i Norden. Om det er behov for en egen institusjon for å bygge opp et undervisningstilbud innen databruk, spesielt med tanke på de tynnest befolkede distriktene, bør avklares i samråd med Kultur- og vitenskapsdepartementet.

Oslo, 13. januar 1986

Etter fullmakt

Andreas Mortensen

Per E. Nilsen

Statens rasjonaliseringsdirektorat:

R-direktoratet har med interesse fulgt de siste års utvikling vedrørende små og mellomstore bedrifters satsing på ny teknologi. Vi har vært spesielt opptatt av at det offentlige veilednings- og utdanningsapparatet støttet opp under småbedriftenes forsøk på å nyttiggjøre seg datateknologi. Dette vil gjelde både i produksjonen, i sin egen økonomistyring og med tanke på nye produkter.

Vi har i den forbindelse støttet tanker som er kommet fram i Thulinutvalgets innstilling og nå sist i utredningen om Statens teknologiske institutt. Av konkrete tiltak vil vi her nevne utviklingen av regionale kompetansesentra, oppbyggingen av INKO-tjenesten og samarbeidsprosjekter mellom STI og norske industribedrifter.

Vi vil her også peke på viktigheten av at det statlige finansieringssystemet settes i stand til å dekke behovet for kapital til slik industriutvikling i distriktene. (Distriktenes utbyggingsfond, Industribanken, Industrifondet) Som departementet vil være kjent med, skal R-direktoratet sette igang en områdegjennomgang innen statsbankene. Vi vil i dette prosjektet også prøve å belyse statsbankenes evne til å fungere som industripolitiske virkemidler.

R-direktoratet stiller seg meget positiv til de aktuelle forslagene fra Nordisk Råd. Spesielt hilser vi med glede at rådet ønsker å få kartlagt de offentlige stimuleringsiltakene. Det vil også bety en betydelig effektiviseringsgevinst om de nordiske landene kunne samarbeide om og koordinere

sine utdanningstilbud. Vi vil her likevel peke på at dette ikke må stoppe den positive utviklingen innen det regionale høgskolesystemet i Norge. Satsingen på fellesnordiske tiltak bør for Norges del komme i tillegg til satsingen på våre egne utdanningsinstitusjoner.

Oslo, 21. november 1985

Inger Louise Valle

Alf Mørkrid

Den norske Dataforening:

Den norske Dataforening anser initiativet fra Nordisk Råd for kartlegging av situasjonen og koordinering av utdanningstilbud vedrørende data-teknologi som distriktpolitisk hjelpemiddel som svært viktig.

Den norske Dataforening organiserer såvel bedrifter (foretak) som enkeltpersoner. Særlig i distriktene tilhører våre medlemmer foretak som er edb-brukere. Overlevelse framtrer ofte som avhengig av evnen til å kunne nyttiggjøre seg ny teknologi. Gjennom distriktsapparatet har DND en unik mulighet såvel til å formidle faglige resultater til bedrifter som til å kanalisere utviklingsbehov og erfaringer fra distriktene.

Virkemidlene for dette er fagutviklingsaktivitetene i distriktsforeningene samt fagformidling gjennom tidsskrifter mv.

DND har følgende distriktsforeninger:

- Ø – Østlandet (Oslo), med undergrupper i Vestfold/Telemark, Hammar, Lillehammer
- S – Sørlandet (Kristiansand)
- R – Rogaland (Stavanger) med undergruppe i Haugesund
- B–H – Bergen–Hordaland (Bergen)
- SF – Sogn og Fjordane med grupper i Sogndal, Førde og Florø
- SM – Sunnmøre (Ålesund)
- RN – Romsdal og Nordmøre (Molde)
- T – Trøndelag (Trondheim)
- N – Nordland (Bodø)
- TØ – Troms (Tromsø)
- F – Finnmark (Hammerfest) med undergrupper i Vadsø/Kirkenes, Alta og Karasjok

Sentralt er det opprettet en fagavdeling med kontor i Oslo. Denne avdelingen arbeider for å bidra til faglig utvikling i alle distriktsforeningenes medlemsbedrifter. Fagavdelingen arbeider med prosjektformen som hovedarbeidsmiddel for å nå sine mål.

Prosjektene bemannes med representanter for medlemsbedrifter som har spesiell interesse og kompetanse innen det berørte felt. Prosjektene etableres i nært samarbeid med distriktsforeninger og deres faggrupper som arbeider innen prosjektenes fagfelt.

Formen bidrar til vesentlig grad av gjensidighet i erfaringsoverføring og kan på mange måter virke kompeniserende for manglende utbygd fagmiljø.

Prosjektresultatene kommer normalt alle medlemsbedrifter til nytte. De danner grunnlag for publikasjoner som utgis i samarbeid med et forlag. Videre kan prosjektene være utgangspunkt for kurs, seminarer og foredrag som gjennom distriktsforeningene gir et fagtilbud til medlemmene.

I distriktsforeningene er det opprettet såkalte faggrupper. Faggruppene skal gi faglig fordypning innen et definert fagfelt.

Eksempler på slike faggrupper er:

DAK/DAP	Datamaskinassistert konstruksjon og produksjon
KVAL	Kvalitetssikring av programvare
MIKRO	Mikrodatamaskiner
MPS	Material- og produksjonsstyring
OPS	Operativsystemer og programmeringsspråk
BDS	Butikkdatasystemer
KOMM	Kommunikasjon og telematikktenester

Datateknologien er så internasjonal i sin utvikling at vi tidlig fant å måtte arbeide for nordisk og internasjonalt samarbeid. Den norske Dataforening er således medlem av Nordisk Dataunion (NDU) og av International Federation for Information Processing (IFIP).

Sammen med de øvrige nordiske søsterorganisasjonene utgir vi (NDU) tidsskriftet "Nordisk DATAnytt". Dette distribueres til samtlige medlemmer og er en vesentlig kilde til faglig forståelse.

Gjennom representasjon i IFIP har våre representanter deltatt i internasjonalt arbeid for å spre datateknologi også på verdensplan til u-land og nic-land. Således er det lagt opp endel erfaringsmaterieell som burde komme en nordisk situasjonskartlegging til gode.

DND finner det naturlig at vi i en ytterligere kartlegging av situasjonen omkring datateknologi som virkemiddel i distriktpolitikken gis anledning til deltakelse.

Utdanningsmulighetene på området har også DND sett som en av de vesentligste grunnbetingelsene for å oppnå desentralisering. Sammen med distriktshøgskolen i Nordland har vi derfor planlagt et prosjekt som tar utgangspunkt i følgende observasjoner:

1) Det utdannes kandidater ved Universitetet i Tromsø, Ingeniørhøgskolen i Narvik, Distriktshøgskolen i Finnmark (Alta) og Distriktshøgskolen i Nordland (Bodø) innen datafag, eller med datafag som emneområde i andre fag/fagkombinasjoner.

2) I Nord-Norge er næringslivet og offentlig forvaltning, kjennetegnet ved en noe annen oppgave og problemstruktur enn i landet forøvrig.

- Enhetene er gjennomgående mindre
- Funksjonelle spesifikasjoner lavere
- Ensidig nærings sammensatte områder
- Svært lav FoU innsats i landsdelen

3) Utdanningene har nasjonal kvalitet. Det utdannes uten spesiell nordnorsk tilpasning, eller emner med slik tilpasning har ikke spesielt framtreddende plass.

Med bakgrunn i dette skulle en kunne forvente:

1) At i Nord-Norge vil bedriftene og kandidatene hver på sin kant, mene at forventningene til den andre parten ikke holder.

2) Kandidatene får lavere etterutdanningstilbud, profesjonelt sett, men større på brukerområdene.

- det er liten FoU virksomhet
- små bedrifter med liten personalstab
- få direkte utviklingsoppdrag
- få bedrifter i miljøene og dette fører til lavere turn-over og lavere opplæring. Vansker med å sette eller oppfylle egenutviklingsplaner kan gi flytting fra landsdelen.

Målet for prosjektet er for det første å belyse hypotesene ytterligere ved erfaringsinnsamling. Dernest å få istand og utnytte en dialog mellom landsdelens næringsliv og utdanningsinstitusjoner med sikte på å utforme rammer for edb-faglig utdanning. Videre er det målet å samordne de ulike undervisningstilbud med hensyn til basis og påbyggingsutdanning.

Den norske Dataforening tror at resultatene fra et slikt prosjekt også kan ha interesse for oppbygging av koordinerte nordiske datautdanninger. Dataforeningen har ved at den organiserer alle typer institusjoner innen edb-området muligheten for å yte en sentral funksjon i oppbyggingen av slike koordinerte anvendte utdanningstilbud og vil også på dette området foreslå at foreningen benyttes i en formidlerrolle i forhold til videre arbeid.

Oslo, 29. november 1985

Den norske Dataforening

Etter fullmakt

Knut Lindelien

Faglig direktør

Det kgl. selskap for Norges vel:

Datateknologien skaper nye muligheter i distriktsutbyggingen, muligheter som i enkelttilfeller er blitt utnyttet, men som generelt kan utnyttes bedre enn i dag.

Tar vi utgangspunkt i den utvikling som har funnet sted, kan vi karakterisere denne med følgende tre stikkord:

- jordbrukssamfunnet
- industrisamfunnet
- informasjonssamfunnet.

I dag er vi på full fart inn i informasjonssamfunnet med nye utfordringer og muligheter til å gjøre tingene bedre.

Det kgl. selskap for Norges vel (SNV) har gjennom lang tid vært engasjert i distriktsutbyggingsproblematikken. Vårt engasjement har gått på bevisstgjøring av lokalsamfunnet i bygde-Norge. Vi har fått de til å analysere sin egen situasjon og ut fra analysen forsøkt å stimulere de til å være aktivt med i utviklingen av eget lokalsamfunn. Vårt redskap i arbeidet har vært og er brevkurset: Lokalsamfunnet i grissgrendte strøk. I tillegg bruker vi egne konsulenter som har fulgt opp brevringene, et arbeid som gjøres i nært samarbeid med de aktuelle kommuner. Aktivitetsnivået ligger på 8–10 kommuner eller 50–60 brevninger pr år. Vår erfaring er at de konkrete resultater er avhengig av lokalsamfunnets eget initiativ. Lokalsamfunnet må ta ansvaret for egen skjebne og føringen i framtidig utvikling. Oppgaven er derfor å legge forholdene til rette for at lokale, initiativrike krefter kan få utvikle seg.

Den økonomiske gevinst det gir å operere i stor skala har vært avgjørende for utbyggingen av store fabrikkanlegg slik vi bl. a. kjenner det fra våre ensidige industristeder. Den nye typen industri er ikke så avhengig av store, sentrale enheter. For å starte en informasjonsbedrift er en telefonlinje, en mindre datamaskin og de nødvendige kunnskaper kanskje alt som skal til.

I framtida kan en også tenke seg at automatiseringen og robotiseringen av masseproduserte fabrikker går så langt at en kan tale om den ubemannede fabrikk. Den datastyrte produksjonsprosessen kan i lange perioder foregå uten menneskers inngrep og gjerne med veksling i produksjonen blant et antall ulike produkter. Følgen blir at bedriften blir mindre avhengig av store serier og dermed av store markeder for de enkelte produkter. Denne utviklingen kan i framtida komme til å innebære en reversering av industrisamfunnets premiering av storskalaproduksjon med tilsvarende økte muligheter for desentralisering.

Med de erfaringer vi har på området og de tanker som er kommet fram ovenfor vil vi støtte opp under det medlemsforslag som her foreligger. Kan vi ved siden av den nasjonale utdannings- og forskningsinnsatsen på området, også utnytte den nordiske kompetansen, vil dette være til fordel for alle parter.

Utvikling av kunnskap og kompetanse på området samt bevisstgjøring av lokalsamfunn i hvordan de kan utnytte denne kunnskap og kompetanse, vil kunne bli en viktig faktor i distriktsutbyggingen.

Oslo, 28. november 1985

Det kgl. selskap for Norges vel

Kristian Kaus

Arne D. Lønning

Sverige

Datainspektionen:

Industrialiseringen ledde på sin tid till en dramatisk centralisering i samhället. Den ställde också krav på ökade kunskaper och ökad kunskapsomsättning, samhällsekonomin omvandlades från en jordbruksekonomi till en produktekonomi.

Datoriseringen innebar inledningsvis en ytterligare förstärkning av centraliseringen. Allteftersom har den också medfört ännu större behov av goda kunskaper och kunskapsomsättningen har påtagligt ökat. Samhällsekonomin har, trots att få ännu insett det, blivit en informationsekonomi. Information har blivit en produkt, en resurs som måste tas till vara på helt andra sätt än vi varit vana vid. Den omställning som pågår och snabbt fortskrider innehåller sannolikt mer dramatiska förändringar än industrialiseringen medförde.

Telematiken (datorer och kommunikationssystem) medger nu i många avseenden en kraftig decentralisering. Ett exemplet är den kartläggning Svenska arbetsgivareföreningen genomförde förra året och som resulterade i en katalog om 140 sysslor lämpade för s. k. distansarbete.

Det går sannolikt också alldeles utomordentligt väl att decentralisera beslutsprocesser m. m. och på så sätt stimulera t. ex. glesbygder. Inom näringslivet har utspridning av göromål och beslut pågått ganska länge. På den offentliga sektorn är problemen väsentligt större, eftersom det visar sig mycket svårt att bryta upp centrala med varandra integrerade databaser. Kortsiktiga kostnadsskäl brukar åberopas mot en decentralisering trots att erfarenhet och jämförelsematerial ofta saknas vad gäller decentrala lösningar, som dock knappast kan bli mer kostnadskrävande än de centrala.

Det finns därför all anledning att tillstyrka medlemsförslagets första punkt. Den där föreslagna kartläggningen har goda förutsättningar att konstruktivt föra frågan vidare.

Informationssamhället ställer allmänt krav på goda och ökade baskunskaper (matematik, fysik, språk, filosofi, etik m. m.). Beträffande medlemsförslagets andra punkt medger telematiken ökade förutsättningar att koordinera och sprida utbildningsutbudet. Detta gäller dock i första hand en allmän baskunskap om datorer. Specialistkompetens är tveksamt om ens de traditionella universiteten i tillräcklig utsträckning förmår förmedla i framtiden. Utbildningsväsendets långa omställningstider medför bl. a. att en inte osannolik utveckling framöver blir en i näringslivet inbyggd "yrkesskola" både beträffande gymnasie- och universitetsnivå.

Stockholm den 21 november 1985

Jan Freese

Televerket:

Svenska telverket, som anmodats avge yttrande, har intet att erinra mot förslaget. Detta ligger väl i linje med den 3-årsplan som televerket ingivit till den svenska riksdagen samt med pågående och planerad samverkan med övriga nordiska teleföretag (inom ramen för NORDTEL).

I svenska televerkets 3-årsplan ingår således att från 1987 kunna erbjuda kunder – oavsett geografisk belägenhet – att kunna teckna abonnemang på digitala kopplade höghastighetsförbindelser på enhetliga villkor. Detta innebär att verksamhet, oavsett belägenhet, kommer att kunna abonnera också på de internationellt mest avancerade tjänsterna vad gäller tele- och data-kommunikation.

Liknande planer finns inom övriga nordiska länder, liksom vad gäller sammankopplingen mellan de nationella näten. Kunder i Sverige kommer således direkt kunna få förbindelse med användare av motsvarande tjänster i övriga nordiska länder (liksom i världen i övrigt).

Utnyttjande av nya tekniska förutsättningar på teleområdet förutsätter givetvis investeringar i datorer och annan teknisk utrustning samt – inte minst – insatser på utbildningsområdet hos såväl kunder som leverantörer.

Sedan tidigare finns ett utbyte av personal och utbildningsplatser mellan de nordiska teleföretagen. De nordiska generaldirektörerna träffade vid NORDTEL-mötet i Kalmar i juni 1985 överenskommelser om att utvidga och befästa denna samverkan på utbildningsområdet, särskilt på de nya områden där varje land annars vore för litet för att ensamt kunna bära upp erforderlig specialkompetens. Kursplaner och utveckling ligger inom ramen för internationella rekommendationer från bl. a. Internationella Teleunionen, men särskild vikt har lagts på de speciella betingelser som gäller i Norden bl. a. vad gäller att kunna tillhandahålla avancerad tele- och datakommunikation också i gleset befolkade regioner.

Mot denna bakgrund är svenska televerket berett att i samverkan med andra nordiska teleföretag – på angivna punkter – positivt bidra vad gäller medlemsförslagets praktiska genomförbarhet.

Stockholm den 18 december 1985

Tony Hagström

Glesbygdsdelegationen:

Glesbygdsdelegationen anser att informations- och datatekniken kan och bör spela en viktig roll även i glesbygd. Den nya tekniken söker sig emellertid inte spontant till glesbygd. En spridning och utveckling av

verksamheter uppbyggda på datateknologi i glesbygd fordrar därför extra stimulans och bistånd från samhällets sida.

Mot denna bakgrund ser delegationen Nordiska rådets rekommendationer till Nordiska ministerrådet som ett bra initiativ. Möjligheterna till en ökad decentralisering av datateknologisk verksamhet till glesbygd kräver stor uppmärksamhet och är liksom utbildningsfrågorna viktiga. Glesbygdsdelegationen stöder helt Nordiska rådets förslag, liksom det synsätt som rådet redovisar när det gäller glesbygdens möjligheter att utnyttja den nya tekniken.

Det pågår för närvarande en hel del försöksverksamhet – både i enskilda länder och i nordiskt samarbete. I Sverige har delegationen initierat försöksverksamhet i bl. a. Pajala, Strömsunds och Ånge kommuner. I projekten har hittills stor vikt lagts på utbildningsfrågorna. Exempel på satsningar som gjorts är ett teknikspridningsprojekt, som drivs av Högskolan i Östersund, och etablering av ett utvecklingscentrum i Tornedalen.

När det gäller det nordiska samarbetet har initiativ till seminarieverksamhet om datateknologin tagits av den glesbygdspolitiska arbetsgrupp, som sorterar under Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för regionalpolitik (NÄRP). Ett första seminarium ledde bl. a. fram till att det i Jämtlands län startades försök med s. k. telestugor på ett par orter.

Inför möjligheterna att fortsätta den inledda seminarieverksamheten beslutade emellertid NÄRP att ytterligare medel inte skulle utgå. Delegationen ställer sig frågande till motiven för detta beslut. Det kan tolkas som om NÄRP skulle ha en annan inställning till datateknologins möjligheter i glesbygd än den Nordiska rådet redovisar i föreliggande rekommendationer till ministerrådet.

Bräcke den 12 december 1985

Glesbygdsdelegationen

Åke Edin

Ordförande

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ begränsar sitt yttrande till utbildnings- och forskningsfrågor inom högskolan.

Data- och elektronikutbildningen inom högskolan har expanderat kraftigt den senaste femårsperioden. Civilingenjörsutbildningen inom dataområdet vid berörda universitet och de tekniska högskolorna har ökat med 60 % från 1 300 nybörjarplatser 1980 till ca 2 000 år 1985. Denna ökning av antagningskapaciteten har ägt rum framför allt på datatekniklinjen, elektrotekniklinjen och teknisk fysik-linjen. Även inom andra civilingenjörsutbildningar ökar inslagen av datateknik.

Den systemvetenskapliga linjen har byggts ut och omfattar nu 660 nybörjarplatser vid elva universitet och högskolor. ADB-linjen finns på tretton orter. Datavetenskaplig linje är relativt ny och finns vid några universitet.

Under 1980-talet har tvååriga lokala linjer inom data- och elektronikområdet inrättats vid ett femtontal högskolor. Det är främst de mindre högskolorna som bedriver utbildning. Härutöver bör nämnas den verksamhet i form av s. k. distansutbildning som förekommer vid vissa universitet.

En utförlig redovisning av högskolans utbildningsutbud inom data- och elektronikområdet ges i det underlag till ett nationellt informationsteknologiprogram som UHÄ m. fl. myndigheter överlämnade till regeringen 1984-10-15. Vidare finns i UHÄ:s anslagsframställning för 1986/87 förslag rörande tvååriga ingenjörsutbildningar inom data- och elektronikområdet.

Som framgår av ovanstående redovisning är data- och elektronikutbildningen inom högskolan relativt väl geografiskt spridd i Sverige. Det finns således möjlighet att inom de olika regionerna utnyttja kompetensen vid en närbelägen högskola.

Vid en kartläggning av vilken typ av verksamhet inom informationsteknologiområdet som lämpar sig för decentralisering bör för svensk del uppmärksammas det regeringsuppdrag om kunskaps- och teknikspridning som UHÄ m. fl. myndigheter fått. Även länsstyrelser och regionstyrelser är engagerade i frågan.

Internationellt erfarenhetsutbyte och samarbete utgör en naturlig del av högskoleforskningen, speciellt inom dynamiska områden som informationsteknologi. Även utbildningen inom högskolan måste ha en internationell referensram för att kunna hålla hög kvalitet. Specialkompetens vid olika institutioner bör kunna utnyttjas över nationsgränserna. Enligt UHÄ:s mening är det värdefullt med ett nordiskt samarbete i dessa frågor. Man bör dock i detta sammanhang undvika att bygga upp nya administrativa överbyggnader. I stället bör existerande samverkansorgan och utökade möjligheter till personliga kontakter över gränserna kunna utgöra bas för en vidgad samverkan.

Stockholm den 10 december 1985

På UHÄ:s vägnar

Camilla Modéer

Onni Tengner

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ begränsar synpunkterna till utbildningsaspekterna på medlemsförslaget. Med hänvisning till att arbetsmarknadsutbildningen från och med 1986-01-01 övergår i annan organisation avstår SÖ från att kommentera denna utbildningsforms möjligheter.

I Nordiska ministerrådets regi förekommer ett nordiskt samarbete kring programvarufrågor för skola och yrkesutbildning. Utbildningsdepartementet är representerrätt i detta samarbete. (Hans Krantz och Lars Bolander).

I utbildningsdepartementets arbetsgrupp om dataprogram för skolbruk ("dataprogramgruppen") diskuteras planer på en nordisk kurs 1986 om programvaruutveckling, som parallell till en motsvarande sådan i Norge sommaren 1985.

Det informella nordiska samarbetet som uppstått på olika sektorer av datautbildningsområdet och erfarenhetsutbytet genom reguljära kanaler mellan de olika länderna är i nuvarande läge enligt SÖ:s uppfattning tillräckliga. Några särskilda nordiska institutioner behöver inte skapas.

Stockholm den 6 december 1985

På skolöverstyrelsens vägnar

Esse Lövgren

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Förslagsställarna anser att det är angeläget att kartlägga möjligheterna att stimulera expansion av verksamheter inom datateknologiområdet i mer glest befolkade regioner. Om det är som förslagsställarna säger, att datateknologin, trots sin potential för regional decentralisering, i praktiken ändå medfört ytterligare centralisering på många fält är det sannolikt önskvärt med särskilda insatser.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser liksom förslagsställarna att bristen på kvalificerad arbetskraft i sig verkar centraliserande. Allmänt sett vill arbetsmarknadsstyrelsen, liksom förslagsställarna, understryka att tillväxt i glesbygdsregioner gynnas om tillgången på kvalificerad arbetskraft förbättras. För att komma tillrätta med bristen på arbetskraft krävs en högre grad av flexibilitet i utbildningssystemet. En samordning av utbildningstillgångarna inom Norden på dataområdet, på det sätt som föreslås, skulle kunna innebära ökad flexibilitet. I avvaktan på att förslaget om att specialisera en eller ett par nordiska institutioner på datateknologisk undervisning för glesbygdsregioners behov närmare utvecklas finner arbetsmarknadsstyrelsen det svårt att bedöma effekterna.

Solna den 12 december 1985

Allan Larsson

Bengt Härshammar

Statens industriverk (SIND):

— — — SIND är en central myndighet för regionalpolitiskt stöd till näringslivet. De regionalpolitiska arbetsuppgifterna är av i huvudsak två slag. Långsiktigt industriellt utvecklingsarbete i projektform och handläggning av regionalpolitiskt stöd till företag. Målet för det regionala utvecklingsarbetet är att främja näringslivets långsiktiga utveckling i det regionalpolitiska stödområdet så att en bättre regional balans kan uppnås. I detta arbete samverkar verket med andra intressenter genom att ta initiativ, stimulera nya arbetsmetoder och kombinera sina resurser med andra. Med begränsade resurser får verket därmed en funktion som katalysator i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet.

Målet för kreditverksamheten är att genom stödinsatser i enskilda företag skapa lönsamma och konkurrenskraftiga företag som kan ge stabil eller ökad sysselsättning i de regionalpolitiskt mest utsatta områdena.

Näringslivet genomgår ständigt förändringar. I likhet med andra västeuropeiska länder minskar industrissysselsättningen samtidigt som andelen tjänsteproduktion och kunskapsinnehållet i arbetsuppgifterna ökar. Den privata tjänstesektorn har sedan mitten av 1960-talet expanderat snabbare än industrin. I dag sysselsätter industrin ca 1 milj. personer och tjänstenäringarna ca 2,7 milj. varav de privata ca 1,1 milj. De regionalpolitiska insatserna har under de senaste 20 åren främst inriktats på att stödja satsningar inom industrin och närliggande områden. Successivt har dock inriktningen styrts över mot andra delar av näringslivet.

År 1979 beslöt riksdagen att systemet med lokaliseringssamråd med de större industriföretagen skulle utvidgas till den privata tjänste- och servicesektorn. Denna uppgift ligger numera på SIND.

Uppdraget kan formuleras så att industriverket skall bedriva lokaliseringssamråd med företag inom den privata tjänste- och servicesektorn om möjligheterna att till stödområdena förlägga ny eller bygga ut befintlig verksamhet.

Som ett led i arbetet att försöka påverka privata tjänste- och servicesektorns lokalisering fick industriverket sommaren 1984 i uppdrag att närmare kartlägga denna sektors utveckling med främsta syfte att studera medel och metoder för att främja dess utveckling i ett regionalt perspektiv.

Utredningsarbetet kan delas in i tre faser. I en orienteringsfas har en grov kartering gjorts av branschen genom statistikbearbetning, summering av utrednings- och forskningsmaterial samt kontakter med branschens organisationer, företag och experter redovisats. Resultatet av detta arbete presenteras i bifogade rapport.¹

En andra fas kommer att omfatta olika specialstudier, dels utifrån ett branschperspektiv och dels efter en funktionsinsats. Detta arbete pågår. Materialet avses bli publicerat successivt.

¹ Här ej tryckt.

En tredje fas omfattar praktisk försöksverksamhet med inriktning mot att pröva möjligheter till produktion i de regionalpolitiska stödområdena. Avsikten är att dessa projekt successivt följs upp och avrapporteras i takt med att erfarenheter börjar kunna dras.

I utredningens första rapport konstateras att följande drivkrafter påverkar sektorns utveckling.

Den allmänna omstruktureringen i arbetslivet

- inom industrin mot kunskapsintensiv produktion
- inom tjänstesektorn mot informationshantering

Företagsombildning från industrin, som påverkas av:

- regelbundenhet i användningen
- företagsstorlek
- företagsekonomisk grund: unik kompetens som efterfrågas
- anknytning till bärande affärsidé
- regional begränsning: mångsidig arbetsmarknad krävs

Ökat inslag av system/paketförsäljning av varor tillsammans med tjänster vilket leder till:

- kompletteringstjänster
- helhetssyn på kundens behov

I utredningsrapporten har vissa slutsatser dragits beträffande vilka möjligheter till påverkan som finns.

- Överhettning i Stockholmsregionen i efterfrågan på vissa yrkeskategorier som tekniker och ADB-kunniga ger förutsättningar för regionalisering.
- Utbildningsinsatser i andra delar av landet kan bli ett lokaliseringsargument.
- Väsentligt att stödja befintligt företagsbestånd – kompetenshöjande åtgärder.
- Få bl. a. industriföretagen att arbeta på en lokal marknad.
- Lokaliseringspåverkan av vissa funktioner.

I utredningen konstateras att tekniken finns för regionalisering av vissa funktioner. De hinder som föreligger är av social och psykologisk karaktär.

Den privata tjänste- och servicesektorn genomgår som tidigare redovisats en snabb omvandling p. g. a. främst den nya kommunikationsteknikens inbrytning, framväxten av nya tjänster och en fortsatt uppdelning av industriföretagens olika funktioner. Den samrådsverksamhet som verket bedriver har hittills koncentrerats mot ett mindre antal företag. Kontakter har dock tagits med ett stort antal företag, då främst inom data- och kommunikationstekniska området, för att lära känna företagen och för att bygga upp kompetens för det fortsatta arbetet.

Exempel på uppslag/projekt som för närvarande bearbetas är etablering av avancerad teknisk konsultverksamhet, upprättande av olika typer av databaser, förlängning av programmerar- och systemerutbildning till orter i stödområdena, distansarkiv, mikrofilmning m. m.

En slutsats som verket redan nu kan dra utifrån utredningen om privata tjänste- och servicesektorn och lokaliseringssamrådet är att marknadskrafterna är så pass starka att det även krävs stora insatser i varje enskilt fall för att kunna påverka i regionalpolitiskt angelägen riktning. Endast bristen på välutbildad arbetskraft inom dataområdet har redan lett till ett antal mer eller mindre spontana företagsetableringar i stödområdena. Dessa har i de allra flesta fall skett i anslutning till större orter med etablerad utbildning företrädesvis universitetsutbildning.

En annan slutsats är att datateknologin i vid mening öppnar för nya organisatoriska lösningar och därför är en intressant infallsvinkel i det regionala arbetet.

Den tredje slutsatsen är att man måste se datateknologin insatt i sitt sammanhang. Detta innebär att man för att få till stånd en geografisk spridning måste arbeta över ett brett område. Det räcker inte att endast närma sig t. ex. dataföretagen utan mer fånga upp de funktioner i olika delar av arbetslivet som successivt datoriseras och vilka konsekvenser och möjligheter det ger för decentraliserade lösningar.

Det nuvarande har främst en inriktning mot de litet större orterna i stödområdena där det redan finns en viss mottagningskapacitet för olika typer av projekt. Denna strategi bygger på kunskapen om de något större orternas möjlighet att möta marknadens krav.

Vad sedan gäller de mer renodlade glesbygdssområdena så är det angeläget att kunskap och utveckling även sprids till dessa. Det berör ett omfattande utvecklingsarbete och ett intimt samarbete mellan olika sektorer. Det gäller såväl utbildning, arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik etc.

Stockholm den 16 december 1986

Nore Sundberg

Ted Westermark

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

Förslagets första del omfattar en kartläggning av de verksamheter inom datateknologiområdet vilka lämpar sig för decentralisering.

STU avser att i kommande treårsplan behandla teknikutveckling och teknikspridning i det regionala perspektivet. Arbetet kommer bl. a. att ske inom ramen för det uppdrag rörande teknikspridning m. m. som regeringen 1985-06-19 lämnade till SIND, STU, UHÄ och SÖ.

STU är positiv till den kartläggning som föreslås. Även om uppgiften är omfattande, skulle på detta sätt också en värdefull struktur över olika verksamheters behov av datateknologi kunna redovisas. Jämförelse skulle

även kunna ske med de glesbygdsstudier som redan genomförts i bl. a. Norrbotten samt de erfarenheter som statskontoret fört fram i samband med sitt uppdrag att föreslå decentralisering av statliga verk.

Vissa företag använder datateknik enbart som verktyg i sin produktion. Andra har både elektronik och programvaror i sina produkter. Den första kategorin är möjligen mer oberoende i lokaliseringen, men för båda är det viktigt att kunna hitta den kompetens som redan finns i regionen och att styra den till företagen. Denna procedur förenklas om god information rörande tillgången på personal inom dataområdet finns tillgängligt.

En viktig aspekt är också de nya och ökade möjligheter som dagens telekommunikationsteknik erbjuder företag vilka planerar en etablering i en region med få arbetstillfällen inom det högteknologiska området. Den kartläggning som föreslås bör därför också omfatta möjligheter till fortsatt utveckling av datakommunikation inom och mellan de nordiska ländernas regioner.

Det svenska televerket har i sitt regeringsuppdrag rörande användningen av ny teknik, att i samarbete och samråd med STU och statskontoret lägga förslag till experiment med avancerad telekommunikation. Experiment som även kan få regionala effekter är därvid av intresse. Uppdraget skall redovisas inom en snar framtid.

Förslagets andra del gäller samordning av utbildningsinsatser inom data- och teknologiområdet.

Utbildning och högteknologi kommer att bli allt viktigare begrepp. Ett flertal samarbetsprojekt där de nordiska länderna deltar finns också redan på utbildningssidan. STU är positiv till samordning av olika utbildningsinsatser i Norden. Speciellt värdefull blir sådan koordinering i fråga om specialutbildningar inom dataområdet samt utbildning som kräver dyr utrustning.

Trots de förstärkningar av bl. a. datautbildningen som skett i de nordiska länderna, rapporteras fortfarande brist på kunnig personal inom flera delar av denna sektor. Det är därför viktigt att bygga vidare på den utbildningsbas som nu finns och att bredda det utbildningsutbud som utvecklats bl. a. för att tillgodose de lokala behoven. Särskilt intresse bör här också ägnas utbyggnaden av informationsnätet mellan de utbildningsproducerande enheterna.

STU tillstyrker det framlagda förslaget. Enligt STU är det dock viktigt att det planerade utredningsuppdraget inte orienteras mot en uppbyggnad av ytterligare fasta administrativa organ.

Stockholm den 12 december 1985

Enligt myndighetens beslut

Ove Forsberg

Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU):

Förslaget innebär en rekommendation om att Nordiska ministerrådet bör kartlägga vilka datateknologiska verksamheter som lämpar sig för decentralisering, och vilka åtgärder som kan leda till en ökad spridning av sådana verksamheter samt ett förslag att åtgärder bör vidtagas för att förbättra och samordna utbildningen på området. Förslagen avser i första hand de glesast befolkade regionerna i de nordiska länderna.

ERU instämmer i bedömningen att forskningen pekar på att den nya datateknologin förändrar förutsättningarna både i riktning mot ökad och mot minskad centralisering av verksamheter, vilket även påverkar glesbygden. Någon samlad bedömning av nettoeffekten på näringsliv och arbetsmarknad är dock ännu alldeles för tidigt att göra. ERUs bedömning är vidare att ju förr en allsidig kunskap om den nya teknikens innebörd och konsekvenser kan tas fram, desto större är möjligheterna att påverka utvecklingen. Eftersom utvecklingen redan kommit långt och fortsätter att ske snabbt på detta område, kan det dock finnas skäl att inte lägga ned stora utredningsresurser på den kartläggning av nuläget som föreslås. I stället bör man söka öka framförhållningen. Då kan det vara värdefullt att tex genom internationella jämförelser – i första hand med Nordamerika och kanske även Frankrike som i vissa avseenden här ligger före de nordiska länderna – söka skapa en bild av förutsättningar och konsekvenser. Det är i sammanhanget viktigt att inte utreda datateknologin som en isolerad företeelse, utan att sätta in den i de ekonomiska och sociala sammanhang som gäller i Sverige. Datateknologin i sig innebär givetvis förändringar, men de största förändringarna kanske uppkommer i och med att helt nya systemlösningar börjar tillämpas.

Utbildningsinsatser av det slag som föreslås är viktiga. En del utbildning är redan planerad och startad. Det är möjligt att en planmässig nordisk koordinering av utbildningsutbudet skulle vara effektivt, men detta måste givetvis ställas mot de administrativa kostnader som en sådan samordning kräver. Möjligen kan det vara så att behovet av samordning mellan utbildningsinsatser inom respektive land är lika stora och lättare att åstadkomma.

ERU vill i sammanhanget påminna om att Högskolan i Östersund genomför en seminarieserie med nordiskt deltagande på temat datateknik och glesbygdsutveckling. Det förefaller vara en framkomlig väg att i det föreslagna nordiska projektet bygga vidare på erfarenheter från denna seminarieserie och kanske utveckla det samarbete och den dokumentation som redan gjorts.

För kännedom meddelas att ERU uppmärksammar datateknologin och den regionala utvecklingen i åtminstone två av de nuvarande programmen, dels inom ramen för programmet "Nya beskrivningsmetoder", dels inom programmet "Glesbygdernas utvecklingsmöjligheter". Inom första programmet analyseras i första hand storstadens roll i informationsområdet

särskilt med avseende på betydelsen av kunskap och kompetens och i synnerhet hur spridning till andra regioner kan initieras. I det senare programmet planeras ett projekt som rubriceras "Informationsteknologi som utvecklingsstrategi – hinder, möjligheter". Avsikten är att projektet skall genomföras vid CERUM, Umeå universitet.

Stockholm den 9 december 1985

Bertil Löfberg

Ordförande

Lars Olof Persson

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Den tekniska utvecklingen och därmed den tekniska utbildningen har en central plats i det regionalpolitiska arbetet. I regionalpolitiska kommitténs betänkande (SOU 1984:74) konstaterades, att de nya högteknologiska företagen i stor utsträckning lokaliseras till de orter, där universiteten eller de större högskolorna är belägna. I de områden av landet, där avstånden till tekniska "utvecklingscentra" är långa, är förutsättningarna att tillgodogöra sig ny teknik väsentligt sämre än i landets centrala delar. Regioner som domineras av mindre företag utan egna utvecklingscentra har också ett sämre utgångsläge.

Det är därför angeläget att nya tekniker och metoder sprids och att utbildningen bättre anpassas till näringslivets behov. Eftersom övergång till ny teknik ofta förändrar arbetsuppgifternas innehåll, räcker det inte med att enbart införa ny teknik, om man vill höja produktiviteten, man måste också satsa på mer utbildning.

Teknikspridning och teknikutveckling blir därför centrala frågor för regionalpolitiken och eftersom införandet av ny teknik och frågor om olika utbildningsinsatser är ett samordningsproblem, är det angeläget att samarbetet i utvecklings- och utbildningsfrågor mellan regionapolitiska och utbildningspolitiska organ får ett fördjupat innehåll.

I länsstyrelsens handlingsprogram för det industripolitiska arbetet betonas utbildningsväsendets centrala roll i förändringsprocessen. Det gäller att ge utbildningens inriktning i form av studievägar, utbildningslinjer och kurser en framtidsinriktning, men det gäller också att inom skolan rent allmänt uppmuntra initiativ och företagsamhet.

Från näringslivets sida framhävs ofta bristen på teknisk personal som en utvecklingshämmande faktor. I vissa situationer kan företagen också behöva höja kompetensen hos sina anställda genom att organisera kompletterande utbildningar på högskolenivå.

Den omstrukturering och utbyggnad som Högskolan i Karlstad genom-

för är ett positivt bidrag till utvecklingen av den tekniska utbildningen i Värmland och därigenom ett stöd för den regionala utvecklingen. Datautbildning och yrkesteknisk högskoleutbildning är ett exempel. Ett annat är de nystartade linjerna för energi- och installationsteknik, för industriell datateknik, för verkstadsindustri och för underhållsteknisk utbildning.

För att förbättra den tekniska utbildningen kvalitativt i länet kan det bli nödvändigt att på sikt bygga upp olika typer av centra med teknisk utbildning. Lösningarna bör kunna utformas på olika sätt med en varierande ambitionsnivå beroende på de lokala förutsättningarna. I första hand torde det vara angeläget att bygga upp sådana centra i anslutning till de orter som har en relativt omfattande gymnasieutbildning och/eller högskoleutbildning.

För att utbildningen bättre skall kunna svara mot arbetsmarknadens behov krävs i många fall tillgång till modern utrustning. Då den tekniska utvecklingen ofta är så snabb att utrustningen snabbt blir föråldrad, har det lett till att en ökad samverkan mellan utbildningsanordnare och företag i tekniska centra eller resurscentra ter sig mer och mer intressant. Skolans företrädare och representanter för främst den mindre och medelstora industrin har ofta kunnat konstatera att ett sådant centrum öppnar nya möjligheter att hålla kontakt med den tekniska utvecklingen samtidigt som kostnaderna för utrustning o d kunnat begränsas och hållas inom rimliga kostnadsramar.

I samarbetet mellan Uddeholm Tooling, Hagfors kommun, EDV-stiftelsen (Elektronik och Data i Värmland) och länskolnämnden i Värmlands län har ett resurscentrum upprättats i Hagfors med inriktning mot verktygsteknik. Industri- och utbildningsdepartementen samt länsstyrelsen och utvecklingsfonden har medverkat till finansieringen.

I Säffle finns en aktiv industrigrupp som i samarbete med Säffle kommun utreder möjligheterna att etablera ett resurscentrum, där inriktningen torde bli material- och produktionsstyrning samt någon elektronikgren.

I Karlstad finns ett resurscentrum, där Karlstads kommun i samverkan med AB Värmlandsdata och EDV-stiftelsen inrett särskilda utbildningslokaler för ADB-utbildning. Detta kan betraktas som ett första steg mot ett resurscentrum och diskussion pågår att vidareutveckla det till ett länscentrum.

I flera kommuner, Filipstad, Karlstad och Kristinehamn, har samutnyttjande av datorutrustning på mini- och makrodatornivå organiserats. Det sker i samverkan med dataföretag i länet som bla svarar för förnyelse av utrustningen.

Värmlands Data Institut (VDI), med uppgift att ta initiativ och söka breda samförståndslösningar beträffande datautbildningar i länet är ett resultat av Dataeffektutredningens regionprojekt i Värmland. VDI är tills vidare knutet till Stiftelsen Värmlands läns utvecklingsfond.

Rikssågverksskolan, Skoghall, är ett resurs- och utbildningscentrum för

sågverksindustrin i landet. Intressenter och huvudfinansiärer är Sveriges Skogsindustriförbund, Hammarö kommun och Värmlands läns landsting samt staten med ungefär lika stor insats som övriga intressenter tillsammans. Utrustningsvärdet uppgår fn till ca 15 000 000 kronor.

Mot bakgrund av den ovan beskrivna situationen och det arbete som bedrivs med teknik- och datafrågor inom Värmlands län anser länsstyrelsen det som utomordentligt värdefullt att de förslag som framlagts i medlemsförslaget om datateknologin som hjälpmedel i distriktspolitiken kommer att genomföras.

Karlstad den 16 december 1985

Lars Bäck

Bertil Oldén

Länsstyrelsen i Jämtlands län:

Länsstyrelsen delar i allt väsentligt föreliggande medlemsförslag. Länsstyrelsen tillstyrker att Nordisk Råd beslutar att rekommendera Nordisk Ministerråd att intensifiera ett kartläggningsarbete som visar vilka typer av verksamheter inom datateknologiområdet som är bäst ägnade för decentralisering. Det är därvid av stor vikt att kartläggningen också ger en överblick över aktuella försöksprojekt som kan bidra till en utveckling och spridning av verksamheten med datateknologi i glesbygd.

Länsstyrelsen vill här uppmärksamma Nordisk Råd på att de initiativ som bl a tagits av NÄRP:s glesbygdspolitiska arbetsgrupp bör understödjas och utvecklas. NÄRP:s glesbygdspolitiska arbetsgrupp tog under våren 1985 initiativ till en seminariereserie under temat ny teknologi och glesbygd-utveckling i vilken deltog representanter för forsknings- och intresseorganisationer i Norden.

Seminarieriet fick ett gott mottagande och resulterade i en serie utvecklingsaktiviteter mellan intressenter i de nordiska länderna. Bland annat knöts kontakter mellan försöksprojekt i Danmark, Norge och Sverige. Seminarieriet resulterade även i att det i Jämtlands län startade försöksverksamhet med sk telestugor på ett par orter och att man mer konkret började arbeta med utbildningsfrågor kopplade till den nya informationsteknologin. Dessa projekt finansierades med nationella medel.

Seminarieriet uttalade önskemål om att kontaktverksamheten skulle utvecklas och att ytterligare seminarier skulle hållas i syfte att åstadkomma konkret verksamhet på nordisk bas.

NÄRP beslutade emellertid att medel till ytterligare seminarieverksamhet inte skulle utgå.

Med hänsyn till verksamhetens stora strategiska betydelse för utvecklingen i de nordiska glesbygdsområdena beslutade länsstyrelsen att bekosta det fortsatta arbetet. I november månad hölls det andra seminarier på nordisk bas med glesbygdsutveckling som huvudtema. Även under detta seminarium deltog representanter för de nordiska länderna.

Under seminariet diskuterades bla frågor hur kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan projekt i de nordiska länderna skall vidareutvecklas. Bland annat togs frågan upp hur ett närmare samarbete skulle kunna organiseras mellan projekt i Lemvig kommun i Danmark, Härjedalens kommun i Sverige och Rogalands fylke i Norge. Vid sidan av detta väcktes även frågan om bla gemensamt arbete vad gäller sk telemedicin skulle kunna utvecklas.

Enligt länsstyrelsens uppfattning finns idag i de nordiska länderna ett påtagligt intresse av frågor kring informationsteknologi. En serie försök pågår i de nordiska länderna och behovet av erfarenhetsutbyte är betydande. Detta visar bla den seminarieverksamhet som ovan berörts. Det är emellertid beklagligt att NÄRP inte sett samma behov av samordningsarbete som dess glesbygdspolitiska arbetsgrupp.

Länsstyrelsen vill därför starkt understryka de behov som aktuellt medlemsförslag ger uttryck för och samtidigt peka på att det inom föreliggande stödförutsättningar på det nordiska planet finns möjligheter att medverka i konkret försöksverksamhet med ny data- och informationsteknologi i glesbygdsområden. Det gäller emellertid att utnyttja det stora intresse som finns för dessa frågor. Hoten som mycket riktigt pekats på i medlemsförslaget är uppenbara och kan resultera i att den nya teknologin går glesbygden förbi.

Länsstyrelsen vill avslutningsvis ställa sig helt bakom medlemsförslaget och samtidigt starkt understryka att det redan idag finns resurser på den nordiska nivån för konkreta projekt som kan ge glesbygderna intressanta utvecklingsmöjligheter.

Östersund den 4 december 1985

Sven Heurgren
Landshövding

Hans Mårtén
Byrådirektör

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Datoriseringens – eller rättare uttryckt elektronikeringens – effekter är svårbedömbare. Denna nya teknik är omvälvande på praktiskt taget alla områden både inom och utanför näringslivet. Konsekvenserna är svårgrip-

bara. Förändringarna av själva tekniken och dess tillämpningar sker dessutom i ett mycket högt tempo. Detta utgör en annan komplicerande faktor. Bedömningarna med anledning av medlemsförslaget underlättas inte av att de dessutom skall gälla en viss typ av bosättning, nämligen de nordiska ländernas glesbygder.

Mot den bakgrunden synes det vara mindre meningsfullt att "intensifiera kartläggningsarbetet av vilka typer av verksamheter inom datateknologiområdet som bäst lämpar sig för decentralisering". Det förefaller däremot vara mer ändamålsenligt att, såsom också föreslås, decentralisera kompetensen genom utbildning. Därigenom skapas den grundläggande förutsättningen för att förhindra att glesbygden blir en förlorande part i samhällets elektronikisering.

Genom utbildning höjs kunskapsnivån i existerande företag. En utbildning inriktad på människor i glesbygd förbättrar också möjligheterna för att nya verksamheter kan komma igång. Utbildning av det här slaget pågår i betydande omfattning i Norrbottens län. Den kan förvisso byggas ut och ytterligare decentraliseras. I det sammanhanget är det lämpligt att ge Nordkalottens AMU-center en mer aktiv roll än vad som för närvarande är fallet.

I Pajala kommer under 1986 ett Centrum för glesbygdsteknik att byggas upp. Uppgiften blir att fånga upp sådan teknisk kunskap som kan komma glesbygdsföretagen till godo. Sannolikt kommer där erfarenheter att göras som kan vara av intresse även för andra glesbygder än de som detta Centrum främst kommer att inrikta sig mot.

Luleå den 20 december 1985

Curt Boström

Sven Persson

Svenska kommunförbundet har i skrivelse den 15 november 1985 förklarat sig avstå från att uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Svenska dataföreningen (SDF):

Informationsteknologi är en sammanfattande benämning på den teknologi (TEKNOLOGI är enligt språklig terminologi en sammanfattande benämning på de vetenskaper som behandlar till tekniken hörande problem) som används för att med hjälp av datateknik och elektronik effektivisera insamling, lagring, bearbetning, kommunikation och användning av infor-

mation i olika tekniska former. Informationsteknologins nytta och värde uppstår först när den används. Modern informationsteknologi medger omfattande användningsmöjligheter inom många områden.

Kombinationen datorer och kommunikationssystem (telematiken) påverkar genomgripande det sätt på vilket arbetet inom affärsvärlden, inom utbildning och inom statlig administration utförs. Detta är främst en följd av möjligheterna att med hjälp av ``en`` teknisk utrustning integrera de enkla funktionerna registrering, lagring, kopiering, omvandling och förflyttning av data i stort sett oberoende av geografiska avstånd. Detta kan sammanfattningsvis sägas vara ett av flera kännetecken på att vi inträtt i ``informationsåldern``.

SDF delar förslagsställarnas uppfattning att dessa egenskaper hos den nya teknologin kan skapa förutsättningar för utveckling och tillväxt i glesbygd. SDF delar också bedömningen att detta förhållande i sig inte automatiskt medför detta. Teknologin är neutral i den meningen att den kan användas såväl i centraliserande som i decentraliserande syfte. SDF vill dock understryka att detta förhållande är ganska nytt och i allt väsentligt en följd av mikroelektronikens tekniska och prestanda/prismässiga utveckling och därav följande nya tillämpningsområden. För endast ett tiotal år sedan var förhållandet ett annat. Då innebar de höga investeringar som krävdes i datorernas maskinvaror skalekonomiska fördelar i centraliserade ADB-system gentemot decentraliserade.

Enligt SDF:s mening är det därför inte onaturligt att kunskaperna är otillräckliga om hur teknologin hittills reellt påverkat regionala och lokala företags-/organisationsenheter eller glesbygder totalt sett. Sannolikt har inte de senaste årens teknologiska utveckling fått full genomslagskraft ännu, varför även studieobjekten har varit få och kanske inte representativa.

Mot denna bakgrund vill SDF varmt tillstyrka medlemsförslagets första punkt.

SDF är däremot mer tveksam till den andra punkten då den ger intrycket att det är specialutbildning som avses. Informationsåldern ställer förvisso andra och nya krav på utbildning och kunskaper än som var för handen under industriåldern. Dessutom kan förväntas en högre omsättningshastighet på kunskaper. Detta är även en följd av den höga utvecklingshastigheten som gör att livslängden på specialkunskaper blir relativt kort. Detta innebär, enligt SDFs mening, att behovet av gedigna grundkunskaper och basfärdigheter ökar. En höjning av ``grundkunskapsnivån`` innebär på lång sikt den säkraste metoden att förbereda de enskilda människorna för förändringar, vilket har särskilt värde för lokala enheter och glesbefolkade områden. På kort sikt är däremot behoven av specialutbildning stort.

SDF vill i anslutning till den andra punkten tillägga att kombinationen av den snabba tekniska förändringen och komplexiteten i uppkomna problemställningar i samband med datorer och kommunikationssystem har medfört

en avtagande allmän medvetenhet och förståelse för deras inflytande på vårt samhälle. Datorer och ADB är i dagsläget icke enbart – och icke ens främst – rationaliseringshjälpmedel. Datorerna är integrerade, aktiva komponenter i tekniska och sociotekniska system. Informationsbehandling med hjälp av ADB kan därför, med en förenklad liknelse, sägas vara "nervsystem och blodomlopp" i de organismer som är företag, myndigheter o dyl.

SDF vill avslutningsvis understryka att dessa frågeställningar är av likartat slag i de nordiska länderna och SDF skulle därför med tillfredsställelse hälsa ett samordnat nordiskt utbildningsprogram på detta område.

Stockholm den 24 november 1985

Lars Danarö
Ordförande i SDF
centralstyrelse

Gert Persson

Medlemsförslag

om förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftföroreningar

(Väckt av *Elsi Hetemäki-Olander* samt *Johan Buttedahl*, *Erlendur Paturs-son* och *Hans Olav Tungesvik*)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

Nordiska industriforbunds miljøvårdskommitté anser att det väl passer in i ministerrådets roll att noggrant følge hendelser i de delar av verden som kan påverka luftkvaliteten i Norden. Det är industriforbunds erfaring at ett samlat nordiskt agerande ger de nordiska ländernas synpunkter større tyngd. Det är därför angeläget at de nordiska länderna yttrar sig gemensamt koordinerat för at bättre kunna påverka beslutstandet i andra länder.

Oslo, 7. januar 1986

De nordiske industriforbunds fellesorgan

Knut Lofstad

Danmark

Miljøstyrelsen:

Styrelsen skal i den anledning bemærke, at man har taget som udgangspunkt, at det, der i begrundelsen for forslaget angives som "en stor international luftskyddskonferens i Helsingfors", er mødet på ministerniveau i eksekutivorganet for konventionen af 1979 om langtrækkende grænseoverskridende luftforurening. Man går ligeledes ud fra, at "tillsättandet

av en internationell kvävearbetsgrupp" henviser til, at eksekutivorganet besluttede at nedsætte en arbejdsgruppe om nitrogenoxider, som skal rapportere til eksekutivorganets 4. møde i november 1986.

Miljøstyrelsen er enig med forslagsstillerne i, at en effektiv indgriben over for luftforureningsproblemerne forudsætter et bredt og detaljeret informationsgrundlag. Dette blev erkendt allerede i de tidlige stadier af de internationale forhandlinger om luftforureningsproblemerne og var en del af baggrunden for etableringen af EMEP – det europæiske overvågningsprogram for luftforureninger.

De nordiske lande har enkeltvis og i samarbejde spillet en væsentlig rolle i EMEP's arbejde, og der har gennem årene været afsat relativt store beløb på det nordiske budget til disse formål.

Eksekutivorganet for luftforureningskonventionen, som blev nedsat efter konventionens ikrafttrædelse i marts 1983, fører linien videre, og de nordiske lande har intensiveret deres arbejde med og støtte til eksekutivorganets arbejdsprogram, som omfatter forskning og udvikling og informationsindsamling vedr. en lang række gammelkendte og nye luftforureningsproblemer.

En effektiv indsats kræver imidlertid ikke blot information, men også international enighed om at gribe ind. Beslutningsgrundlaget udarbejdes derfor bedst af et organ, som alle deltagende lande har tillid til. Der er derfor grænser for, hvad de nordiske lande kan gøre alene, og det faglige arbejde i eksekutivorganet bør derfor støttes mest muligt.

Til de i begrundelsen for medlemsforslaget anførte bemærkninger om Buschhaus kraftværket i Vesttyskland skal styrelsen henlede opmærksomheden på, at Vesttyskland er blandt de 21 lande, som har undertegnet aftalen om 30% reduktion af nationale emissioner af svovldioxid inden 1993. Alt tyder iøvrigt på, at Vesttyskland vil reducere endnu mere. Den måde, man rent faktisk vil gennemføre reduktion på, er et indre tysk anliggende. Når aftalen er således konstrueret, skyldes det, at man ikke har anset det for muligt eller hensigtsmæssigt at træffe aftaler om emissionsnormer for enkelte anlæg. Der er iøvrigt efter Miljøstyrelsens opfattelse ikke grund til at antage, at Buschhaus i højere grad end andre kilder i Vesttyskland – f. eks. Ruhrområdet – skulle give anledning til luftforurening, som rammer nordisk territorium.

Luftforureningen hører til blandt vor tids væsentligste miljøproblemer. Det er derfor både naturligt og ønskeligt, at Nordisk Råd interesserer sig for emnet. Emnet har en meget høj prioritet allerede i Ministerrådets arbejde, hvilket afspejler den høje prioritering, som de enkelte nordiske lande tillægger bekæmpelsen af denne type forurening. Det er imidlertid Miljøstyrelsens opfattelse, at der ikke er behov for at opbygge et informationssystem vedr. vore nabolandes planlagte anlæg og hvilke, som tages i brug. Der er heller ikke efter Miljøstyrelsens opfattelse behov for at udarbejde specialrapporter til Nordisk Råd om luftforurening. Dels udar-

bejder landene løbende materiale om sagen, dels udarbejdes der løbende materiale internationalt. Endelig er der opbygget rapporteringssystemer mellem Ministerrådet og Nordisk Råd, som bør kunne udnyttes til dette formål. Miljøstyrelsen kan således tilslutte sig ideen om forbedret overvågning m. v. vedr. luftforurening, men må afvise forslaget om en udbygget rapportering.

Medlemsforslaget har endvidere været forelagt Energiministeriet, som har meddelt, at man ikke ønsker at udtale sig. Danmarks Tekniske Højskole har udtalt sig om dette forslag og medlemsforslag A 732/s (*se nedan*).

København, den 15. januar 1986

Henrik Wichmann

Laboratoriet for økologi og miljølære:

Laboratoriet for økologi og miljølære, DTH, skal hermed støtte de i sag A 723/s og sag A 732/s fremførte rekkommendationer til Nordisk Råd.

Laboratoriet for økologi og miljølære har gennem undertegnede i en 3 års periode været dansk repræsentant i den af Nordisk Embedsmænds Komite nedsatte arbejdsgruppe for "Miljøkvalitetsovervågning i Norden". I dag er laboratoriet involveret i såvel miljøkvalitetsovervågning i enkelte skovøkosystemer, som landsdækkende målenet indenfor deposition af tungmetaller i Norden. Laboratoriet er i den forbindelse opmærksom på den store indsats, som i dag også foregår i de andre nordiske lande indenfor miljøkvalitetsovervågning, idet der på mere eller mindre personligt initiativ er opbygget en stor kontaktflade mellem de nordiske forskergrupper. Koordineringen af den samlede nordiske indsats er dog i dag meget mangelfuld, – næsten kun byggende på enkeltforskeres eget initiativ indenfor visse områder af luftforureningsmonitoringen. En sådan koordinering kræver imidlertid en overordnet styring af interkalibreringsundersøgelser, afprøvning af prøveudtagningsudstyr og -metodik osv. En opgave som den enkelte institution vanskeligt kan overkomme. Fra Laboratoriets for økologi og miljølære side skal vi derfor anbefale, at Nordisk Ministerråd øger indsatsen for på nordisk plan at koordinere de enkelte landes aktiviteter, og samtidig afsætte de nødvendige økonomiske ressourcer, som denne koordinering kræver.

Det skal endvidere anbefales, at Nordisk Ministerråd afsætter økonomiske ressourcer til at drive de monitoringsprogrammer, som er fælles for de nordiske lande. Det har i praksis vist sig, at finansieringsformen gennem de enkelte landes Miljøstyrelser har været en hæmsko for koordineringen af den praktiske udførelse af selve overvågningen.

Fra dansk side bør det nævnes, at den koordineringen af overvågningsprogrammer, som i dag forsøges gennem EF, også bør styrkes. Danmark

har her en position som oplagt koordineringsled mellem EF og Norden. Det er i dag et faktum at der spildes mange ressourcer på parallelt løbende undersøgelser og dobbelt-forskning. De nordiske projekter bør således i højere grad være koordineret til de tilsvarende projekter i det centrale Europa, hvor der nu i en årrække har været investeret store summer i miljøkvalitetsforskning i forbindelse med luftforurening.

Lyngby, den 10. januar 1986

Lennart Rasmussen

Lektor

Danmarks Naturfredningsforening:

— — — På baggrund af sagens karakter skal foreningen tillade sig att besvare de to henvendelser under eet.

Det er Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse, at det bør lægges stor vægt på den grænseoverskridende luftforurening som giver et væsentligt bidrag til belastningen af også den danske natur med forsurende komponenter og miljøgifte, specielt tungmetaller og clorede hydrocarboner samt formentlig også dioxiner.

Foreningen finder det specielt relevant at beskæftige sig med disse problemer i et nordisk regi, bl. a. som følge af de klimatiske og meteorologiske forhold som hersker i det sydlige Skandinavien, herunder Danmark. Disse forhold betinger en massiv transport og deposition af forureningskomponenter for de centraleuropæiske og britiske industriområder. Foreningen finder samtidig at der bør lægges vægt på at indsatsen mod den grænseoverskridende forurening forstærkes i erupæisk regi. Specielt giver den kraftige udbygning af brunkulsfyrede kraftværker i Tjekkoslovakiet, Østtyskland og Vesttyskland anledning til bekymring for en øget luftforurening, specielt med svovldioxid.

De seneste års undersøgelser viser endvidere, at forureningsbidraget fra trafikemissioner er meget betragteligt.

Danmarks Naturfredningsforening kan på denne baggrund støtte de intentioner, som ligger til grund for de fremsatte forslag. Foreningen kan specielt anbefale, at de foreslåede fællesnordiske net af målestationer udbygges som foreslået i forslag A 732/s. Foreningen finder, at en udbygning af de nordiske monitorings- og miljøkvalitetsovervågningsprogrammer med størst fordel kan finansieras via Nordisk Ministerråd.

Frederiksberg, den 7. februar 1986

P.f.v.

Bent Søholm Jepsen

Foreningen Norden:

Foreningen Norden har med glæde modtaget 2 medlemsforslag fra Nordisk Råd – A723/s og A732/s og vil hermed gerne udtrykke en positiv holdning over for disse 2 medlemsforslag vedrørende forbedret overvågning og handlingsberedskab samt nedtrapning af grænseoverskridende luftforurening.

Disse 2 medlemsforslag har været behandlet i Foreningen Nordens miljøudvalg, og vi er meget enige i indholdet i medlemsforslagene, og vil samtidig påpege vigtigheden af, at det sker på europæisk plan, idet det netop er karakteristisk for luftforureningen, at den spredes over landegrænser. De seneste opgørelser fra Tyskland – med angivelse af forsurenings-skader på 52% af landets samlede skovareal – understreger, hvor nødvendigt det er med en handlingsplan indeholdende fælles luftskvalitetsnormer for hele Europa.

Det bør til stadighed lægges pres på Storbritannien, der er nettoeksportør af forurening, og som kun ser få skader i sit eget land.

København, den 9. januar 1986

Foreningen Norden

Peter Jon Larsen

Generalsekretær

Greenpeace:

Greenpeace påskønner de nordiske landes hidtidige aktive indsats på luftbeskyttelsesområdet, som bl. a. resulterede i Genève-konventionen om grænseoverskridende luftforurening af 1973 og i afholdelsen af den internationale luftforurenings-konference i Helsinki sommeren 1985.

Ligesom Nordisk Råd finder Greenpeace, at det er vigtigt, at det nordiske samarbejde på miljøbeskyttelsesområdet fortsat styrkes, således at de nordiske lande fremover i fællesskab kan reagere på luftforurenings-spørgsmål, der vedrører dem.

Kun ved selv at føre an i arbejdet for et renere miljø, kan de nordiske lande nære håb om, at det en dag skal kunne lykkes at overtale de mere træge nationer som f. eks. Storbritannien til at tilslutte sig 30%'s klubben.

Greenpeace finder de stillede forslag gode og vigtige.

Ligesom Nordisk Råd erkender Greenpeace nødvendigheden af:

- Øget indberetning om luftforurenings-spørgsmål til rådet
- Fremskaffelse af information om planlægning og ibrugtagning af nye luftforurenende anlæg

- Udbygning af fælles nordiske monitorings- og overvågningsprogrammer
- Afsættelse af ressourcer til etablering af målestationer til videnskabelig registrering af skovens sundhedstilstand og effekter af luftforurening på afstrømningsområder
- Fastlæggelse af fælles emissions- og imissionsnormer

Greenpeace finder imidlertid forslagene utilstrækkelige som det grundlag for en egentlig handlingsplan, de udgiver sig for at være.

Selv om monitoring, øget data indsamling og øget oplysning om forureningens og skadernes omfang er en selvfølgelig nødvendighed for at fremme forståelsen for nødvendigheden af fremtidige, skærpede politiske indgreb, og som sådan er et naturligt led i planlægningen og iværksættelsen af konkrete begrænsningsforanstaltninger, så mener Greenpeace, at hvis målet med de stillede forslag er at opstille en egentlig handlingsplan for at stoppe luftforureningen, så må perspektiverne i forslagene udvides til også at omfatte planer for en afvikling af forureningskilderne.

Den fremtidige handlingsplan må inddrage selve ondets rod – den hidtidige energiplanlægnings- og energiforsyningspolitik baseret på overvejende kulfyrede kraftværker.

Luftforureningen kan ikke stoppes effektivt, med mindre anvendelsen af kul i vores energiforsyning afvikles hurtigst muligt.

De store investeringer i nye kulkraftværker vil binde elforsyningen til kul i flere årtier fremover og vil derved lægge hindringer i vejen for økonomisk støtte til forskning/udvikling af vedvarende energikilder og tekniske energibesparelser og for en gradvis omstilling til vedvarende energikilder. Hertil kommer de store fremtidige problemer med deponering af flyveasken fra afsvovlningsanlæggene.

Det kan ikke være Nordisk Råd ubekendt, at Organisationen til Oplysning om Atomkraft, OOA's alternative energiplan for Danmark klart dokumenterer, at Danmark i løbet af 50 år vil kunne omstille vores energiforbrug til næsten et hundrede procent baseret på vedvarende energi – hvis vi ønsker det, og arbejder for det!

Derfor anbefaler Greenpeace Nordisk Råd:

- at foreslå fremskaffelse af informationer til udarbejdelse af en alternativ energiplan for hele Skandinavien
- at foreslå øget forsknings- og udviklingsstøtte til vedvarende energikilder og tekniske energibesparelser
- at foreslå fortsat udbygning af naturgasnettene
- at foreslå stop for øget udbygning af kulfyrede kraftværker
- at foreslå udarbejdelsen af en plan for en nedlukning af de eksisterende kraftværker over en 10–20 årig periode

Endelig opfordrer Greenpeace Nordisk Råd til:

- selv at yde økonomisk støtte til en fælles nordisk monitoringsfond

- at henstille til den danske regering, at der stilles krav til de danske skovmyndigheder om at igangsætte systematiske undersøgelser af de danske skoves sundhedstilstand, i lighed med de tilsvarende undersøgelser i vore nabolande. Undskyldningen med "at de i udlandet anvendte registreringsmetoder ikke er anvendelige under danske himmelstrøg" holder ikke. Metoderne anvendes på den anden side af Øresund.

København, den 9. januar 1986

Birgitte Clemmesen

Finland

Jord- och skogsbruksministeriet:

Jord- och skogsbruksministeriet konstaterar, att båda förslagen berör i allt väsentligt ett och samma problemområde: det hot, som luftburna föroreningar utgör för naturen, därunder speciellt för skogen i Norden. Ministeriets principiella hållning i denna fråga är, att allt, som i praktiken kan göras för att avvärja detta hot, bör verkställas inom ramen för en snabbast möjlig tidtabell. Därutöver bör uppföljning och forskning på området forceras. På grund av problemets överlägset gränsöverskridande karaktär skall effektivt internationellt samarbete, därunder nordisk samverkan, uppbyggas.

Jord- och skogsbruksministeriet på denna grund:

- stöder nordiskt samarbete på internationella fora med målsättningen att uppnå allt effektivare avtalsmässig begränsning av luftföroreningar (ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar);
- anser det som nödvändigt att målsättningen med begränsning av luftföroreningar successivt förhöjs;
- går ut av att nordiskt samarbete med uppgiften att följa upp förändringar i naturen som följd av luftföroreningar skall ha en prioriterad ställning;
- konstaterar, att omfattande samarbete angående forskning och uppföljning av skogsnaturens tillstånd på begäran av Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor och inom ramen för Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning inletts – samt att detta bygger sig på omfattande forskningsprogram i länderna (i Finland känt med rubriken HAPRO/ILME);
- omfattar förslaget om en kontinuerlig rapportering till Nordiska rådet.

Helsingfors den 20 januari 1986

Reino Uronen
Kanslichef

Hannu Vesa
Överinspektör

Miljöministeriet¹:

I medlemsförslaget konstateras det alldeles riktigt att de nordiska länderna har fortfarande varit mycket aktiva i det internationella samarbetet om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Detta arbete, där man redan nu uppnått betydande resultat, hade inte kunnat fortgå, såsom det gjort, utan de nordiska ländernas kraftfulla direkta påtryckning.

Nordiska ministerrådet har de senaste åren satsat stora belopp för utredandet av långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Ett treårigt program genomförs för tillfället och där satsas omkring tre miljoner norska kronor per år. Därigenom förbättras vidare beredskapen att delta i internationellt samarbete. Programmet genomförs av en luftvårdsgrupp som är underställd tjänstemannakommittén för luftvårdsfrågor. Programmet omfattar således bl. a. en årsvis samling av den färskaste informationen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar och deras inverkningsområden.

Inom FN:s europeiska ekonomiska kommission (ECE) har man från 1978 genomfört ett program om övervakning och uppföljning av luftföroreningar (EMEP), i vilket 22 länder deltar. I programmet uppföljs långväga gränsöverskridande luftföroreningar med tillhjälp av spridningsmodeller och uppmätningar i över 80 mätningställen.

Kontrollen av långväga gränsöverskridande luftföroreningar har redan effektivt organiserats i Europa och de nordiska ländernas handlingsberedskap upprätthålls kontinuerligt. Informationen från ministerrådet till Nordiska rådet kan förbättras. Den kongress om försurning, som rådet kommer att arrangera i september 1986, tjänar delvis detta ändamål.

Helsingfors den 16 december 1985

Olli Ojala

Avdelningschef,
överdirektör

Alec Estlander

Byråchef

Vattenstyrelsen¹:

Det är mycket positivt att Nordiska rådet har intensivt tagit miljöskyddet med i rådets verksamhet. Ett mycket betydelsefullt resultat är beslutet att nedsöka svavelutsläppen med 30% fram till år 1993. För att man skall kunna få goda resultat är det nödvändigt att fortsätta påtryckningen av de stater, som ännu inte undertecknat överenskommelsen. Försurning och

¹ Yttrandet översatt från finska.

dess inflytanden på naturen är så skadliga, att deras förebyggande samt återställning efter skadorna är en gemensam angelägenhet för samtliga stater.

En kontroll över långväga gränsöverskridande luftföroreningar förutsätter en intensiv satsning i ärendet. Ibrukttagandet av nya utsläppskällor bör övervakas effektivt och man bör hålla ett öga på utsläpp av fungerande gamla inrättningar samt göra förslag till förbättringar för en minskning av utsläppet. Verksamhetsberedskapen kan förbättras genom att man inrättar en internationell luftvårdsfond, där Finland borde vara med. Emellertid borde Finland, som inte är det värsta området vad beträffar långväga gränsöverskridande luftföroreningar, genom statsmaktens egen finansiering uttryckligen säkerställa, att man undersöker långväga gränsöverskridande luftföroreningars inverknings på Finlands område samt övervakar egna utsläpp.

Statsmakten i Finland började ge ett effektivare stöd till undersökningar om försurning först från början av år 1985. Anslagen är fortfarande knappa i jämförelse med de övriga nordiska ländernas anslag och tills vidare har finansieringen säkerställts för fem år. De nordiska ländernas uppträdande som en gemensam front i ärendet om långväga gränsöverskridande luftföroreningar lägger en mycket bra politisk grund till verksamheten. För att man skall kunna förbättra inflytandemöjligheterna behövs emellertid forskningsresultat och deras effektiva tillgodogörande.

I vattenstyrelsen har nedfallens art övervakats inom hela rikets område från år 1971. I forskningsprogrammet har ingått förutom svavel- och kväveföreningar även andra luftföroreningskomponenter. För att man skall kunna effektivisera uppföljningen och rapporteringen bör resurserna intensivt inriktas på dessa forskning, för att man snabbt skall kunna ge även Nordiska rådet de senaste forskningsresultaten för att underlätta beslutsfattandet.

Helsingfors den 19 november 1985

Simo Jaatinen
Generaldirektör

Seppo Mustonen
Forskningsinstitutets direktör

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands landskapsstyrelse upprätthåller i samråd med Meteorologiska institutet i Helsingfors en mätstation för luftföroreningar. Mätstationen ingår som en del av ett nationellt nät av s. k. bakgrundstationer, som mäter förändringar i luftens kvalitet. Stationen, som är belägen i Sund, påbörjade sin verksamhet den 1 februari 1985.

På norra Åland i Saltvik har landskapsstyrelsen i samråd med Skogs-forskningsinstitutet ett provområde där man undersöker luftföreningens inverkan på skogen och växttäcket.

I Jomala kommun i anslutning till en grundvattenstation mäts hur djupt försurningen tränger ner i jordskiktet.

De senaste åren har konstaterats att Åland tidvis drabbas av nederbörd innehållande höga halter av svavel- och kväveföreningar. Vissa sjöar har drabbats av försurning.

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är det viktigt att man inom de nordiska länderna förbättrar och koordinerar övervakningen och handlingsberedskapen beträffande gränsöverskridande luftföreningar. Viktigt är även att det utarbetas likartade normer inom de nordiska länderna för bedömning av skador på miljön som härrör från luftföreningar. Härvid bör även beaktas sekundäreffekter på miljön.

Landskapsstyrelsen delar även den uppfattningen att det är av största vikt att de nordiska länderna gemensamt och med kraft kan reagera på luftföreningsfrågor när så krävs.

Under hänvisning till det ovasagda omfattar landskapsstyrelsen därför helt medlemsförslaget.

Mariehamn den 19 december 1985

Gunnevi Nordman
Viceantråd

Carl Storå
Fiskeriintendent

Finlands naturskyddsförbund rf.¹:

Finlands naturskyddsförbund har tillsammans med övriga nordiska naturskyddsorganisationer redan länge verkat för att man skulle kunna minska de olägenheter som förorsakats av luftföreningar och långväga gränsöverskridande luftföreningar. Därigenom är det naturligt att naturskyddsförbundet kraftigt understöder förslaget att få till stånd och genomföra verksamhetsprogrammet, som framförts i de ovannämnda medlemsförslagen och med vilket man skulle försöka kännbart minska luftföreningarna och deras gränsöverskridningar.

Naturskyddsförbundet konstaterar ännu att den nedskärning av svavelutsläppen med 30%, varom man överenskommit inom ramen för ECE, är först ett första steg i rätt riktning. En del forskning, som utförts utgående från naturens toleransförmåga och återställningen av de förorsakade ska-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

dorna pekar på att målsättningen för nedskärningen av svavelutsläppen borde vara omkring 75%. Likaså är det mycket nödvändigt att inleda utredningar och vidta åtgärder beträffande en nedskärning av kväveutsläppen. Arbetsfältet och dess utmaningar är således mycket omfattande och även Nordiska rådet kan i detta arbete spela en mycket betydande roll.

Helsingfors den 14 december 1985

Finland naturskyddsförbund rf.

Rauno Ruuhijärvi
Ordförande

Esko Joutsamo
Generalsekreterare

Luftvårdsföreningen¹:

Luftvårdsföreningen betraktar medlemsförslaget som beaktansvärt. Luftvårdsarbetet är till karaktären mycket internationellt och ställer stora utmaningar såväl till enskilda stater som det internationella samarbetet. Föreningen anser att överföringen av data beträffande luftvården mellan de nordiska länderna borde effektivieras i synnerhet på det politiska planet. På tjänstemannanivån har informationsutbytet lyckats arrangeras rimligt bra.

Luftvårdsföreningen vill fästa Finlands delegations i Nordiska rådet uppmärksamhet vid pågående internationella forskningar om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Det internationella luftvårdsarbetet fick, som bekant, en aktiv start med nyheterna om långväga gränsöverskridningar av svavel i början av 1970-talet. Under OECD inleddes år 1972 en forskning om långväga gränsöverskridande luftföroreningar, vilken pågår för tillfället under ECE. I forskningen deltar nästan alla europeiska länder. I forskningen utreds långväga gränsöverskridande luftföroreningar genom kalkyler och mätningar. Uppmätningar företas nuförtiden på cirka 90 stationer i 23 europeiska länder. Varje land rapporterar sina mätresultat till projektets koordineringscentrum tre gånger om året. Även Finland är med i den ovan beskrivna forskningen.

Vid sidan av den internationella informationen rapporteras mätresultaten i hemlandet i publikationer av det meteorologiska institutet. Resultaten från åren 1970–1979 har utgetts i en samlingspublikation och från åren 1984–1985 finns ett mätningssammandrag. Enligt våra uppgifter utarbetas som bäst en rapport från åren 1980–1984. För nationella ändamål har det uppgetts att mätresultaten kommer att rapporteras i fortsättningen halvårsvis.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I luftvårdsforskningen har det nordiska samarbeidet betydande traditio-
ner. För tillfället pågår även vissa sådana forskningsprojekt, där målet
uttryckligen är en förbättrad uppföljning av långväga gränsöverskridande
luftföroreningar.

Luftvårdsföreningen r. f. fäster uppmärksamhet vid en förbättrad forsk-
ning av oxidanter (ozon och de övriga försurande föreningarna). Forskning
behövs speciellt om oxidanternas långväga gränsöverskridningar och i
allmänhet om dessa föreningars halter. Föreningen föreslår att man i
nordiskt samarbete försöker främja speciellt uppföljningen av ozon- och
syreföreningarna.

Helsingfors den 20 december 1985

Luftvårdsföreningen r. f.

Fija Lumme

Ordförande

Raisa Paakki

Sekreterare

Island

Naturvernrådet¹:

Naturvernrådet har mottatt for uttalelse to forslag som er fremsatt i
Nordisk Råd angående luftforurensning. På den ene side er det tale om et
forslag om opprettelse av et internasjonalt fond for vern mot luftforurens-
ning (A 707/s) og på den annen side om oppsyn med luftforurensning som
føres fra det ene land til andre (A 723/s).

Naturvernrådet er helt enig med forslagsstillerne i at miljøspørsmål blir
en stadig viktigere del av det nordiske samarbeid og at disse spørsmål blir
stadig viktigere i hele verden.

Dette samarbeid er av stor verdi for oss islendinger; det vet de best som
har deltatt i det. Selv om det føres mindre luftforurensning hit fra andre
land enn til andre nordiske land, anser Naturvernrådet det ikke desto
mindre for en selvfølge at islendingene etter evne bidrar med sitt arbeid,
innenlands så vel som på det internasjonale plan, til å redusere slik foru-
rensning – og egentlig all forurensning – så godt det lar seg gjøre.

Naturvernrådet finner derfor all grunn til at Island skal støtte det forslag
det her er tale om, og delta i det arbeid som det forutsetter.

Reykjavík, 4. desember 1985

Gísli Gíslason

Adm. dir.

Landvernd – Íslands skogsodlings- og naturvárðsförening:¹

– – – Styrelsen bedömer detta vara en angelägen uppgift och anser det vara på tiden att man godkänner förslaget om åtgärder för att motverka luftföroreningar. De problem som luftföroreningar förorsakar har nu blivit fruktansvärda och åtgärder är nödvändiga. Därför ger styrelsen för Landvernd sitt stöd till förslaget.

Reykjavík den 5 februari 1986

På vägnar av styrelsen för Landvernd

Svanhildur Skaftdóttir

Direktör

Norge

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet sier seg enig med forslagsstillerne i at arbeidet med luftforurensningsproblemen må prioriteres høyt. En er videre enig i at et bredt og detaljert kunnskapsgrunnlag er nødvendig for å oppnå de ønskede mål. Dette har da også vært et grunnleggende prinsipp for utbygging av måle- og overvåkningsprogram i Norge og på internasjonalt plan. I det følgende redegjøres for hovedlinjene i det overvåkningsarbeid som Norge deltar i pr. i dag.

Forurensningsmyndighetene ved Statens forurensningstilsyn (SFT) har gjennom overvåkningsprogrammet for langtransportert forurenset luft og nedbør etablert et godt utbygd stasjonsnett og årlige rapporteringsrutiner. Det statlige program for forurensningsovervåkning omfatter overvåkning av forurensningsforholdene i luft og nedbør, grunnvann, vassdrag og fjorder samt havområder. Overvåkningsprogrammet for langtransportert luft og nedbør inneholder følgende hovedaktiviteter:

- overvåkning av atmosfærisk tilførsel
- overvåkning av vassdrag på Sør- og Vestlandet
- overvåkning i feltforskningsområder og grunnvann
- intensivundersøkelser av nedbørfelt, og
- biologisk overvåkning.

Det foregår en løpende vurdering av programmet og utprøving av nye overvåkningsmetoder. De norske myndighetene har derfor et godt grunnlag for å følge med i utviklingen av forurensningssituasjonen og i mengden langtransporterte forurensninger som faller ned i Norge.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Fra 1984/85 har de norske myndigheter satt i gang et eget "Overvåkingsprogram for skogskader", hvor man vil følge utviklingen i de norske skoger og finne årsaker til eventuelle endringer grunnet bl. a. den sure nedbøren. Videre er det under utvikling et eget terrestrisk overvåkingsprogram med sikte på å bedre kunnskapene om årsak og virkning av den sure nedbøren og forsurningsprosessen generelt på jordsmønn og vegetasjon. Deler av dette arbeid vil bli preget av felles nordiske prosjekter.

Mye av det arbeidet som utføres nasjonalt inngår i eller komplementerer det prosjektarbeide som finansieres av Nordisk Ministerråd og som er en del av et tre-årlig program utarbeidet av Luftgruppen under Embetsmannskomite for miljøvernspørsmål (EK-M).

Dette arbeidet er igjen knyttet nært til arbeidet og målsetningen i ECE-konvensjonen om langtransportert, grenseoverskridende luftforurensning av 1979, samt arbeidet under EMEP – det europeiske overvåkings- og evalueringsprogram for luftforurensninger. Flere av luft og nedbørstasjonene i Norge er således EMEP-stasjoner.

De nordiske land har sammen prioritert disse problemene meget høyt. Men effektive resultater oppnås først etter en bred enighet om handling internasjonalt. Det er derfor viktig å fortsette arbeidet på både det faglige og det politiske plan innen Eksekutivorganet til 1979-konvensjonen.

Miljøverndepartementet ønsker med dette å vise til en del av den nasjonale og internasjonale overvåking som allerede er igangsatt. En rekke årlige og andre løpende rapporter blir utarbeidet på grunnlag av overvåkingen og disse kan stilles til disposisjon for Nordisk Råd dersom det er ønskelig. Miljøverndepartementet ser imidlertid ikke noe behov for å opprette nye, separate rapporteringskanaler til Nordisk Råd.

Miljøverndepartementet anser det som positivt at Nordisk Råd interesserer seg for problemene omkring langtransporterte luftforurensninger og kan tilslutte seg forslaget om overvåking dersom dette ses i tilknytning til arbeidet innen 1979-konvensjonen.

Når det gjelder rapportering henviser Departementet til de allerede eksisterende rutiner for utarbeidelse av informasjon samt rapporteringskanaler.

Oslo, 13. februar 1986

Etter fullmakt
Richard G. Fort
 Underdirektør

Per M. Bakken

Norges landbrukshøgskole:

— — — Disse er forelagt noen institutter ved høgskolen. Det er også mottatt en kommentar fra *Norsk institutt for skogforskning* v/forsknings-sjef Gunnar Abrahamsen. Han anfører:

Jeg har bare kommentar til ett av forslagene, nemlig den der bl. a. Hanna Kvanmo er med. På s. 2 sies det at skogskader i de skandinaviske land er stigende og at de ikke kan forklares med tidligere kjente stressfaktorer som f. eks. klima, tørke m. v. Dette er etter min oppfatning helt galt. Både i Sverige og Norge viser skaderegistreringer at "skogskader" øker fra sør mot nord — altså motsatt av mønsteret for nedfall av luftforurensninger. Dessuten, i Sør-Sverige hvor man har funnet noe mer skader på sørvestkysten enn lenger inn i landet, kan dette mest sannsynlig forklares ved tørke. 1982 og 1983 var svært tørre år i denne del av Sverige. På nedbørstasjoner som ble etablert i 1868, har man tidligere ikke observert tørrere somre.

På denne bakgrunn er det ikke vanskelig å forklare disse skadene med tørke.

Institutt for jordkultur (NLH) skriver:

Institutt for jordkultur vil selvsagt se det som meget verdifullt

a) at det oppnås reduksjon i luftforurensningen

b) at det blir stilt til rådighet forskningsmidler for å få klarlagt både mengde tilførsler og konsekvenser av slik forurensning.

Vi vil særlig legge vekt på at de *langsiktige effektene* disse forurensningene kan ha på vårt miljø, blir godt klarlagt. Dette bør gjøres ved registreringer ulike steder og forutsettes å gå over lengre tid.

Av de to forslagene til skriv synes A 723/s å være litt mer nøkternt og saklig i formen enn det andre.

Institutt for jordbunns lære (NLH) skriver:

I forslag av denne type er det meget viktig at de påstander som settes fram er korrekte. I medlemsforslag A 732/s står f. eks. side 2: "Mens de seneste års etterretninger om alvorlige midteuropæiske skogskader er knyttet til direkte påvirkninger af SO₂ og sandsynligvis kvælstofilter, — — —". Dette er ikke korrekt. En rekke, bl. a. tyske, forskere har framhevet det mer kompliserte samspill mellom forskjellige forurensningskomponenter. Forslagsstillerne bør derfor ennå en gang se kritisk gjennom sine skriftlige formuleringer.

Forfattere av vitenskapelige rapporter bør være oppmerksom på at bl. a. de engelske varmekraftverkene har et stort forskningsinstitutt hvor høyt kvalifiserte forskere saumfarer bl. a. skandinaviske forskningsrapporter vedrørende luftbårne forurensninger og deres virkninger. Dersom det oppdages påstander og konklusjoner som ikke er vitenskapelige holdbare, vil dette kunne utnyttes til å så tvil om rapporters pålitelighet, med den følge at redusering av luftforurensningen utsettes.

Institutt for hydroteknikk som også ble bedt om å vurdere saken har under hånd opplyst at de ikke har noe spesielt å merke til forslagene.

Høgskolen viser til dette.

Ås, 16. januar 1986

Gunnar Øygaard

Arne Skipenes

Norges naturvernforbund:

Norges naturvernforbund anser de langtransporterte luftforurensninger som et av de største miljøproblemer i vår tid. Vi har gjennom flere år, sammen med våre nordiske søsterorganisasjoner og dessuten andre norske organisasjoner som også engasjerer seg i natur- og miljøspørsmål, arbeidet på både nasjonalt og internasjonalt plan med sikte på iverksettelse av snarlige, effektive tiltak for å redusere de skadelige utslippene.

Vi innses behovet for forbedret overvåking, rapportering og handlingsberedskap i samband med denne problematikken og kan derfor uforbeholdent støtte det fremsatte forslag.

Oslo, 9. desember 1985

Norges naturvernforbund

Torbjørn Paule

Generalsekretær

Thor Midteng

Norsk forening for bekjempelse av luftforurensninger (NFBL):

NFBL ser på langtransporterte forurensninger som et vesentlig og komplisert arbeidsfelt som best kan og må løses gjennom internasjonalt samarbeide.

Foreningen er kjent med at det i dag finnes et nasjonalt og internasjonalt overvåkingsprogram med regelmessig rapportering.

De nordiske land arbeider aktivt med å forbedre det europeiske overvåkingsprogrammet (EMEP) bl. a. gjennom Nordisk Ministerråds luftgruppe.

Foreningen ser positivt på ethvert framstøt for å forbedre overvåkingen og handlingsberedskapen når det gjelder langtrekkende grenseoverskri-

dende luftforurensninger. Dette bør skje på grunnlag av de kunnskaper og de overvåkingsprogram som allerede er etablert.

Oslo, 21. november 1985

Norsk forening for bekjempelse av luftforurensninger (NFBL)

Bjarne Sivertsen

Formann

Skogbrukets og skogindustrienes forskningsråd:

Samtidig som vi slutter oss til det oversendte medlemsforslag, vil vi fremheve betydningen av konkrete tiltak.

En økning av rapporteringsvirksomheten må ikke skje på bekostning av et godt utbygget registreringsapparat og/eller konkrete tiltak mot registrerte forurensninger.

Vindern, 11. november 1985

Skogbrukets og skogindustriens forskningsråd

Carl O. Collett

Norsk institutt for vannforskning — NIVA:

Forslaget tar til orde for bedre overvåking og handlingsberedskap vedrørende langtransporterte, grenseoverskridende luftforurensninger. Forslaget ber spesielt Nordisk Ministerråd om å utbygge rapporteringen til Nordisk Råd om disse sakene.

Det er på sin plass å beskrive enkelte faktiske forhold før instituttets uttalelse kan gis:

Det internasjonale arbeid for å minske de langtransporterte, grenseoverskridende luftforurensninger pågår i flere internasjonale organisasjoner, bl. a. United Nations Environment Programme (UNEP), World Meteorological Organization (WMO), World Health Organization (WHO), og utenfor FN-familien særlig i Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). Det europeiske fellesmarked har også tatt viktige initiativer. Viktigst i denne sammenheng er likevel fra nordisk synspunkt arbeidet innen United Nations Economic Commission for Europe (ECE). Dette arbeidet førte i 1979 (ikke 1973 som anført i Medlemsforslag A 723/s) til undertegning av Konvensjonen om langtransporterte grenseoverskridende luftforurensninger. Konvensjonen trådte i kraft i 1983. Under 3. sesjon av Eksekutivorganet for Konvensjonen (Helsinki, juli

1985) undertegnet 21 land en Protokoll til Konvensjonen, om reduksjon av svovelutslipp eller deres grenseoverskridende transport ("fluxes") med minst 30 prosent (Femte avsnitt i forslagsteksten er ikke helt korrekt på dette punkt). Protokollen foreskriver at reduksjonene skal gjennomføres innen 1993 og ha 1980 som basisår. Protokollen har naturligvis ikke rukket å bli ratifisert og dermed bli rettskraftig ennå.

Konvensjonen selv inneholder blant annet bestemmelser om konsultasjoner mellom partene når aktiviteten i ett land medfører risiko for langtransport av luftforurensninger med virkninger i et annet land (Artikkel 5). Denne antas å være relevant i tilfellet Buschhaus kraftverk, som nevnes i forslagsteksten. Protokollen om svovelutslippsreduksjoner inneholder bestemmelser om årlig rapportering av nasjonale utslippsnivåer (Artikkel 4 og 5).

Som et ledd i gjennomføringen av ECE-konvensjonen er det etablert et europeisk overvåkingssystem for luftkvalitet: Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe, (EMEP). EMEP utfører daglige målinger av svoveldeposisjon og nedbørens surhet ved ca. 85 stasjoner i 23 land, inkludert de nordiske. Måleprogrammet vil bli utvidet til å omfatte blant annet nitrogenoksyder fra 1986. Det norske meteorologiske institutt og Norsk institutt for luftforskning har sentrale koordineringsoppgaver innen EMEP. Utover de stasjoner som rapporterer data gjennom EMEP har alle nordiske land (og mange andre) rent nasjonale stasjonsnett for luftkvalitet.

I denne sammenheng er det vår oppfatning at Norge har en rimelig godt utbygget overvåking av langtransporterte luftforurensninger og deres kjemiske og biologiske virkninger i vann. Disse aktivitetene utføres innen Statlig program for forurensningsovervåking blant annet av NIVA, og koordineres av Statens forurensningstilsyn (SFT). Årlige overvåkingsrapporter kan skaffes fra SFT. Årsrapporten for 1983 er vedlagt (se side 40–47)¹. Også Sverige og Finland har tilsvarende nasjonal overvåking, mens situasjonen i Danmark utover luft- og nedbørkjemiske målinger, er lite kjent for oss. Alle nordiske land, unntatt Island, utfører betydelig forskning om luftforurensninger og deres virkninger, tildels koordinert gjennom Nordisk Ministerråd.

Det fremgår av dette at det pågår adskillige aktiviteter som er klart orientert mot de spørsmål som tas opp i Medlemsforslag A 723/s. Det kan derfor være grunn til å utnytte eksisterende muligheter fullt ut før nye tiltak settes i verk. Det vil åpenbart alltid være rom for forbedringer i overvåkingen, men det er vårt generelle inntrykk at den nå er i god gjenge i Norden. Overvåking av mulige skogskader forårsaket av langtransporterte luftforurensninger bør styrkes i Norden. Forslaget omtaler videre en forbedret

¹ *Här ej tryckt.*

handlingsberedskap, uten at det er klart for oss hva det konkret siktes til. Denne delen av forslaget er derfor ikke kommentert ytterligere.

Endelig foreslås å utbygge rapporteringen til Nordisk Råd om langtransporterte luftforurensninger. I den grad bedre rapporteringsrutiner kan sette Nordisk Råds medlemmer bedre i stand til å vurdere påstander og forslag som fremsettes i politiske fora, bør dette sterkt støttes. Det har vist seg gjentagne ganger at nordiske fellesinitiativer har gitt positive resultater på internasjonalt plan både faglig og politisk. Et velinformert Nordisk Råd kan gjennom parlamentariske kontakter bidra til arbeidet for å redusere luftforurensningsproblemene.

Oslo, 4. desember 1985

Norsk institutt for vannforskning

Arne Tollan

Ass. direktør

Sverige

Skogsstyrelsen:

Insikten om luftforureningarnas internasjonella, gränsöverskridande karaktär och deras negativa påverkan på miljön har under senare år blivit alltmer uppenbar. Vissa internationella överenskommelser har också gjorts i syfte att begränsa omfattningen av utsläppen. Den s.k. 30%-klubben med tjugotolet anslutna länder är ett exempel. Målsättningen är en 30-procentig nedskärning av svavelutsläppen fram till år 1993. Skogsstyrelsen anser det ytterst angeläget att motsvarande reduisering också kommer till stånd när det gäller kväveoxidutsläppen. Det är mycket som tyder på att kvävet's roll i den negativa miljöpåverkan har undervärderats, vilket gäller inte minst dess påverkan på skogen. Med minskande utsläpp av svaveldioxid kommer inverkan av NO_x-utsläppen att få ökande relativ betydelse.

Under överinseende av Förenta nationernas ekonomiska kommission för Europa (ECE) finns ett samordnat program för övervakning och utvärdering av långväga överföring av luftföroreningar i Europa (EMEP-programmet). EMEP organiserar mätningar av luftens och nederbördens innehåll av bl. a. svavel, kväve, ozon och vissa andra ämnen vid ett åttiotial stationer i 23 länder. Härigenom bör man erhålla information om hur olika länder följer gjorda överenskommelser.

Även de nordiska länderna ingår i EMEP-nätet. För närvarande finns 3 stationer i Danmark, 1 i Island, 8 i Norge, 3 i Finland och 5 stationer i

Sverige. Mätningarna utförs dock inte alltid enhetligt och i vissa fall ingår inte samma parametrar i programmen. Förutom EMEP finns i Sverige Nederbördskemiska nätet och i Danmark och Norge landsomfattande nät som mäter luften i stadsmiljö.

För att förbättra den långsiktiga övervakningen är det, enligt SKS mening, angeläget att bygga ut antalet mätstationer så att bättre areell täckning erhålls. För Sveriges del är exempelvis Norrland alltför dåligt representerat i EMEP-nätet. En effektivare övervakning bör också kunna uppnås genom att bättre utnyttja befintliga nät och göra sammanställningar av denna information. Vidare bör enhetliga mätprogram tas fram och kanske också fler parametrar analyseras, exempelvis organiska ämnen och metaller. I detta sammanhang kan ozonmätningarna framhållas som en viktig variabel som idag mäts på endast ett fåtal platser i Norden.

I dagsläget är övervakningsnäten främst inriktade på att beskriva mängden och ursprunget av olika luftföroreningar. SKS anser det viktigt man i framtiden också får möjlighet att belysa hur olika grader av belastning och exposition inverkar på skogens långsiktiga produktionsförmåga. En sådan möjlighet är inrättande av fasta provtytor i ett nät över Norden, till vilka kopplas mätningar av olika luftföroreningsparametrar.

Vid idrifttagande av nya luftförorenande anläggningar är det, enligt skogsstyrelsens mening, en självklarhet att största möjliga krav ställs på utsläppsbegränsande åtgärder. Detta underlättas om man redan i planeringsstadiet beaktar de tekniska och andra möjligheter som erbjuds. Även lokaliseringen av luftförorenande anläggningar har stor betydelse för miljöpåverkan. Genom ett bättre internationellt samarbete i dessa frågor finns vissa möjligheter att begränsa de negativa effekterna på ett tidigt stadium.

Genom att bättre utnyttja befintlig information, och genom att verka för utvidgade och nya internationella överenskommelser och kontakter, bedömer skogsstyrelsen att Nordiska rådets förslag kan ingå som en del i ett samlat program för emissionsbegränsningar. Skogsstyrelsen har inget att invända mot det framlagda förslaget om förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Jönköping den 27 november 1985

Björn Hägglund

Hans Liedholm

Statens naturvårdsverk (SNV):

I underlagstexten till förslaget diskuteras inte närmare hur det praktiska arbetet skulle gå till eller omfattningen av arbetet.

Naturvårdsverket delar den framförda uppfattningen att det är betydelsefullt med nordiskt samarbete och gemensamma nordiska initiativ och uttalanden i dessa frågor.

Det finns i dag ett omfattande nordiskt samarbete både på expertplanet och på ministernivå i fråga om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Gemensamma nordiska överläggningar sker inför viktigare internationella möten.

Informations- och rapporteringsverksamheten kan alltid förbättras. Det är dock viktigt att en eventuellt mer formaliserad sådan verksamhet kan inrymmas i ordinarie kanaler.

Solna den 9 december 1985

Valfrid Paulsson

Björn Ejner

Koncessionsnämnden för miljöskydd har i skrivelse den 8 november 1985 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL):

De storskaliga luftföroreningsproblemen har under mer än 15 år med framgång bearbetats genom nordiska samarbetsprojekt. Samordnade luftkvalitetsstudier och gemensamma forskningsprojekt har varit mycket framgångsrika och genererat en kunskapsbas som varit likartad i de nordiska länderna. Vår uppfattning är att denna kunskapsbas varit viktig för det framgångsrika arbetet som från nordisk sida utförts när det gäller att få förståelse för de internationella luftvårdsproblem och för olika former av emissionsbegränsningar.

Även om det samordnade nordiska forskningsarbetet varit framgångsrikt är det vår åsikt att det finns brister i den nationella uppföljningen av det nordiska samarbetet. Detta gäller i hög utsträckning övervakningen av luftföroreningarna. Denna övervakning har så gott som uteslutande varit inriktad mot svavel och mot en övervakning av transporten av luftföroreningar in över Skandinavien.

Under det senaste året har dock en viss förbättring skett, åtminstone i Sverige. Så har t. ex. ozonhalten mätts på 7–8 platser under 1985 mot senast två under 1983 och från 1986 kommer totalhalten av ammonium och nitrat i atmosfären att bestämmas vid några mätstationer. Det totala antalet

mätstationer är dock mycket begränsat. Totalt finns sex mätstationer som uppfyller kraven att ingå i ECE:s stationsnät (EMEP) och samtliga utom en ligger söder om Mälardalen.

En utökning av antalet mätstationer är därför önskvärd och då speciellt 2–3 stationer ytterligare i Norrland. Vidare bör några mätstationer placeras och utrustas så att de på ett bättre sätt än de nuvarande kan beskriva föroreningsbelastningen i känsliga ekosystem. Frågan om ytterligare parametrar t.ex. peroxiacetylnitrat, kolväten och klorerade organiska föreningar bör också beaktas. De ytterligare medel som jordbruksdepartementet innevarande budgetår avsatt till en förstärkt övervakning av det storregionala föroreningsproblemet (1.2 Mkr) har hittills visat sig otillräckliga för detta ändamål. Beloppet motsvarar endast kostnaden för att starta och driva *en* mätstation för luftföroreningar av den avancerade typ som idag är vanlig i Västtyskland.

Beträffande förslaget till förbättrad handlingsberedskap vill vi påpeka att Nordiska ministerrådet redan tagit initiativ till inrättandet av en funktion för kunskapsöverföring och samordning av de nordiska luftvårdsfrågorna. Möjligen bör denna funktion förstärkas och bli ett mindre sekretariat inom Nordiska ministerrådet.

Stockholm 10 december 1985

AB Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

Peringe Grennfelt
gm *Kerstin Ekecrantz*

Svenska naturskyddsföreningen:

Som framhållits i medlemsförslaget är det av stor vikt att de nordiska länderna med kraft agerar i bl. a. luftföroreningsfrågor. Föreningen har med tillfredsställelse noterat att såväl Nordiska rådet som de nordiska länderna var för sig arbetat för en minskning av utsläppen av försurande ämnen och andra gränsöverskridande luftföroreningar. Mot bakgrund av situationens allvar är det dock angeläget att ännu mycket större ansträngningar än hittills görs för att minska på de nordiska utsläppen och för att via diplomatiska kanaler och på annat sätt förmå de länder som ännu inte vidtagit kraftfulla åtgärder att göra detta.

Föreningen välkomnar givetvis föreslagen rekommendation från Nordiska rådet till Nordiska ministerrådet att förbättra övervakningen och handlingsberedskapen beträffande långväga gränsöverskridande luftförorening-

ar. Föreningen vill dock betona att ökad övervakning och höjd handlingsberedskap inte i sig minskar föroreningshotet utan måste följas av verkningfulla åtgärder av ovan angivet slag.

Stockholm den 24 januari 1986

Svenska naturskyddsföreningen

Per Wramner

Ordförande

Bo Olsson

Sekreterare

Medlemsförslag

om nordiskt center för funktionshämmande på Nordkalotten

(Väckt av Margit Hansen-Krone samt Jo Benkow, Gro Harlem Brundtland, Johan Buttedahl, Rune Gustavsson, Arvo Kempainen, Hannu Kempainen, Hanna Kvanmo och Harald Synnes)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

I undervisning och forskning om funktionshämmande barn och ungdomar har Nordiska hälsovårdshögskolan kommit i kontakt med verksamheten på Frambu och på olika sätt samarbetet med de resurspersoner som är knutna dit. Frambu är en unik institution och dess arbete, både praktiskt och vetenskapligt, har alltid legat på en hög nivå och tjänat som inspirationskälla för andra i Norden som arbetar inom samma område. Med de stora och komplicerade problem som Frambu arbetar, är det självklart att en enda institution i södra Norge inte räcker till för landets behov. Förslaget att kopiera Frambu i norra Norge är därför väl motiverat och kommer att bli ett viktigt stöd för handikappvården i den delen av landet. Att man dessutom höjer blicken utöver landsgränsen och vill driva verksamheten på samnordisk basis och öppna den också för nordsvenska och nordfinska patienter är naturligtvis en ännu klokare tanke. På detta vis får handikappvården på Nordkalotten en välbehörlig stimulans, både praktiskt och vetenskapligt, samtidigt som man hushållar med resurserna.

En närmare utredning av möjligheterna att inrätta en institution av Frambus typ för Nordkalotten tillstyrkes varmt.

Göteborg den 20 januari 1986

För Nordiska hälsovårdshögskolan

Lennart Köhler
Professor, rektor

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH):

NNH tillstyrker att en utredning genomförs om möjligheterna att inrätta ett nordiskt behandlings- och informationscenter för funktionshämjade på Nordkalotten. NNH förutsätter därvid att utredningen genomförs i nära kontakt med social- och hälsovårdsministerierna i de närmast berörda länderna. Detta för att säkerställa att utredningen får en realistisk inriktning.

Bromma den 27 januari 1986

Nordiska nämnden för handikappfrågor
Enligt uppdrag

Finn Petrén
Kanslichef

Nordiska handikappförbundet (NHF):

Genom den utredning som gjorts beträffande förekomsten av små och mindre kända grupper av funktionshindrade i de nordiska länderna har framkommit att det finns diagnosgrupper vars behov av vård, rehabilitering och information endast delvis uppmärksammas.

Då flera av diagnosgrupperna har låg frekvens är det naturligt med ett nordiskt samarbete för att tillvarata de specialkunskaper som finns i de skilda länderna när det gäller vård och behandlingsmöjligheter för grupperna.

NHF finner det dock viktigt att påpeka, att även inom de kända och större grupperna av funktionshindrade har under senare år uppmärksammas problem vilka man ej har större kännedom om, t ex gamla poliopatienters andningsbesvär, och där ett nordiskt samarbete kan vara av värde när det gäller att skapa behandlingsresurser.

NHF kan i avsaknad av uppgift om de skilda diagnosgruppernas frekvens inom Nordkalottområdet ej bedöma om behov finns av ett särskilt behandlingscenter på Nordkalotten.

NHF anser att innan beslut fattas om att starta ett särskilt center på Nordkalotten bör de berörda ländernas social- och hälsovårdsmyndigheter utreda frekvensen av funktionshindrade inom området och deras behov av särskilda insatser. Utredningen bör särskilt beakta behovet för den finsk- och samisktalande befolkningen.

På Nordkalotten finns idag behandlings- och rehabiliteringsresurser bl a i Rovaniemi. NHF finner det viktigt att man också utreder om befintliga

institusjoner har kapasitet att svara för den verksamhet som anges i medlemsförslaget.

Om medlemsförslaget genomförs förutsätter NHF att kostnaderna för den enskilde blir densamma i den samnordiska verksamheten, som för motsvarande vård/behandling i det egna landet.

Stockholm den 9 januari 1986

Nordiska handikappförbundet

Odd W. Syltevik

Ordförande

Boo Fogelberg

Handikapporganisationernas Nordiska Råd (HNR):

– – – En ønsker å ta utgangspunkt i det såkalte Kvænnnes-prosjektet. HNR vil ikke stille seg negative til at behovet for et nordisk senter utredes, men mener at følgende poenger er avgjørende:

1. Utredningen må skje på fritt grunnlag

Dersom det skal foretas en utredning som nevnt i forslaget bør denne ikke knyttes til Kvænnnesprosjektet spesielt. Utredningen må skje på fritt grunnlag. Det bør lages en oversikt over andre planer i området, hvilke senter som allerede finnes og hvordan dette kan samordnes.

Sentrets beliggenhet i forhold til andre helseinstitusjoner, særlig sykehus og akuttmedisinske behandlingsmuligheter må utredes.

2. Hvordan skal et nordisk senter bygges opp?

Størrelsen på sentret må vurderes. I det foreliggende planprosjektet for Kvænnnes-prosjektet foreslås det 42 senger som gir plass til 14 barn med foresatte. Det er vanskelig å se at dette kan være stort nok til funksjonshemmede fra hele Nordkalotten.

Utredningen må også klart ta stilling til hvordan en har tenkt å løse det faktum at de nordiske land har ulike systemer når det gjelder trykdeordninger, sosiale tiltak, medisinske og andre servicetilbud i lokalsamfunnet. En viktig del av et Frambu-senter bør være å informere brukerne om rettigheter og muligheter.

Videre bør det utredes hvordan oppfølgingen av brukerne i lokalmiljøet er tenkt.

3. Samarbeid med funksjonshemmedes organisasjoner

De ulike brukergruppene må sikres reell innflytelse på opplegget på sentret.

I første omgang betyr dette at arbeidsgruppen som er foreslått nedsatt for å utrede prosjektet må ha flere brukerrepresentanter. Vi foreslår derfor at den bredt sammensatte gruppen som er nødvendig også har representanter fra HNRs medlemsorganisasjoner på Nordkalotten samt HNR.

Vi viser forøvrig til vedlagte høringsuttalelser om Kvænneprojektet fra Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og HCK (*se nedan*).

Oslo, 20. januar 1986

Handikapporganisationernas Nordiska Råd

Ann-Marit Sæbønes

Danmark

Socialministeriets internationale kontor:

— — — skal man i overensstemmelse med udtalelser fra *indenrigsministeriet* og *undervisningsministeriet* meddele, at socialministeriet ikke har bemærkninger til forslaget.

Det skal dog samtidigt bemærkes, at *socialstyrelsen* i skrivelse af 15. januar 1986 har udtalt, at styrelsen ud fra en generel interesse i forbedret behandlings-, forsknings- og informationsvirksomhed for små og mindre kendte grupper af personer med handicap, kan anbefale forslaget.

København, den 23. januar 1986

P. m. v.

E. b

Jørgen Lund

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

I Finland saknas f.n. en sådan rehabiliteringsinstitution som skulle arbeta enligt den s.k. Frambumodellen. Däremot har man i Finland inrättat rehabiliteringsinstitutioner för särskilda grupper av handikappade såsom t.ex. Diabetes-centret i Tammerfors eller rehabiliteringscentret för synskadade i Helsingfors. Dessutom har man ordnat s.k. anpassningskurser för olika handikappgrupper regionvis eller såsom riksomfattande kurser. Denna verksamhet sker dock inte så systematiskt som avses i den nu aktuella Frambumodellen.

Inom Lapplands län, som närmast skulle komma i fråga i ett samarbete av det slag som skisserats, finns det förhållandevis god rehabiliteringsservice för handikappade. En central verksamhetsenhet är den av Invalidförbundet upprätthållna rehabiliteringscentralen i Rovaniemi med 40 vårdplatser. Dessutom finns det planer på att inrätta nya institutioner i Kittilä kommun och i Kemi stad.

Placeringen av den tilltänkta rehabiliteringsinstitutionen (Kvænes projektet) i Nordreisa kommun i Troms fylke är inte helt tillfredsställande ur finsk synpunkt, eftersom den härvid närmast skulle kunna tillgodose invånare i Enontekis kommun. För de övriga kommunernas del ligger Rovaniemi bättre till med tanke på kommunikationer m. m.

Enligt en försiktig bedömning av behovet sådant detta ter sig ur finsk synpunkt förefaller det som om behovet av rehabiliteringsservice enligt den nu presenterade modellen skulle vara förhållandevis ringa. Därtill bör tilläggas att frågan om på vilket språk vården ges är av stor betydelse inte minst ur finsk synpunkt.

Enligt medlemsförslaget är det meningen att först kartlägga behovsunderlaget. Eftersom ingen närmare kartläggning företagits, anser social- och hälsovårdsministeriet det vara motiverat att trots reservationer som ovan antytts förorda förslaget om att låta undersöka möjligheterna att inrätta ett nordiskt behandlings- och informationscenter för funktionshämjade på Nordkalotten. Enligt ministeriets uppfattning borde man i en eventuell utredning också tillräckligt utförligt klarlägga frågor rörande finansiering av den verksamhet som skisseras i medlemsförslaget.

Helsingfors den 20 januari 1986

Matti Puhakka
Minister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för internationella
ärenden

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

Befolkningsantalet i det geografiskt stora Lapplands län är enligt 1985 års uppgifter litet över 200 000. Norra Finlands näringsstruktur, arbetslöshetsgrad och andra förhållanden syns öka behovet av rehabiliteringstjänster, för exempelvis andelen av de personer, som är på invalidpension, av befolkningen i arbetsför ålder är något större än relationstalet för hela landet. Under åren 1980–1984 varierade relationstalen i Lapplands län

¹Yttrandet översatt från finska.

från 9,3–8,6%, i Uleåborgs län från 10,5–9,7% samtidigt som relationstalen för hela landet varierade från 7,7–7,3%. Rehabiliteringsbehovet i Norra Finland är således stort om man beaktar hela landet.

För den fysikala vården, som är central vid medicinsk rehabilitering, finns det i Lapplands län förutom Invalidförbundets rehabiliteringscenter i Lappland även ett trettiotal privata vårdanstalter, som ger öppen vård. I hälften av Lapplands 22 kommuner finns dock inte någon som helst rehabiliteringsanstalt i tillägg till hälsocentralernas rehabiliteringsavdelningar. Bland dessa kommuner finns t. ex. Lapplands nordligaste kommuner: Enontekiö, Utsjoki, Enare, Muonio och Kolari. Då man beaktar hälsocentralernas begränsade resurser speciellt när det gäller att ge rehabiliteringstjänster, samt å andra sidan att den nytta, som kan fås av poliklinisk fysikalisk vård, kan ifrågasättas på grund av långa rehabiliteringsresor, finns det speciellt i Lappland ett behov av rehabiliteringstjänster.

Invalidförbundets rehabiliteringscenter i Lappland inriktar sig alltmer på rehabiliteringen av svårt handikappade, i främsta rummet ryggmärgskadade. Härav följer att de som kräver rehabilitering på anstalt bör resa längre bort, och de som behöver rehabiliteringsforskning, ända till Åbo och Helsingfors. Det har även blivit svårare för frontveteraner att bli intagna i anstaltrehabilitering under 1985, eftersom Invalidförbundets rehabiliteringscenter i Lappland inte kan ta dem in och till andra anstalter har det varit långa köer.

Rehabiliteringsavdelningar på sjukhus kan ta hand om rehabiliteringen av uteslutande deras egna patienter och det råder ännu brist på tjänster inom rehabiliteringsforskning, rehabiliteringsvägledning och anpassnings träning.

I samband med att en ökning av de medicinska rehabiliteringstjänsterna på det nordliga Nordkalottområdet planläggs, bör man i synnerhet fästa uppmärksamhet vid rehabiliteringstjänster för mentalpatienter, bl. a. vid yrkesmässig rehabilitering och anpassningsträning.

Då ett center för funktionshämmande planläggs, är stödet till obotligt sjuka och deras familjer en beaktansvärd omständighet ävensom en längre uppföljning av sådana familjer och insamlandet av upplysningar om en svår sjukdoms inflytande på individen och hans eller hennes familj.

I Lapplands län är följande under planering: en hälsobadanstalt-rehabiliteringsanstalt Kemin Merikylylä (Kemi Havsbud), något slags rehabiliteringsverksamhet i samband med Olos turistcenter i Muonio, samt ett motions- och badcentrum med Levi turistcentrum i Kittilä. Det har planerats att verksamheten på dessa anstalter betonas på förebyggande verksamhet och på lätt medicinsk rehabilitering. Det har planerats att dessa anstalter fungerar enligt hotellprincip och att de inte är speciellt avsedda för sådana patienter som kräver vård på anstalt. Dessutom håller man på att planlägga i Lapplands län ett Brödrahem för Krigsinvalid, där även rehabilitering skulle ges.

Det finns ett uppenbart regionalt behov att inrätta ett nordiskt center för funktionshämjade på Nordkalotten, i synnerhet då efterfrågan på rehabiliteringstjänster kan antas öka från det nuvarande. Å andra sidan är den ort, som planerats för centret, trafikmässigt svår ur Finlands synvinkel, och detta kommer sannolikt att betydligt inskränka antalet klienter. De närmast liggande finska kommunerna är Enontekiö och Muonio, vilkas befattningsunderlag är lite (sammanlagt ca 5 300) och användningen för finnarnas vidkommande kommer därigenom att vara ringa.

Rovaniemi den 22 januari 1986

Asko Oinas
Landshövding

Aimo Välimaa
Avdelningschef,
länsocialråd

Uleåborgs universitet hänvisar i skrivelse den 20 januari 1986 till yttrande av den 17 januari 1986 från fakultetsrådet vid medicinska fakulteten (se nedan).

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten:

Såsom förslagställarna påpekar förekommer det på Nordiska rådets initiativ ett relativt omfattande nordiskt samarbete på handikappvårdens och forskningens område. Vid Nordiska Hälsovårdshögskolan i Göteborg har man påbörjat ett projekt som strävar till att kartlägga de handikappades situation i Norden. Dessutom registreras fortlöpande samtliga i Norden existerande forskningsprojekt inom detta ämnesområde.

Samarbete när det gäller förverkligande av rehabilitering och habilitering har däremot varit mer sällsynta och torde ha förekommit endast i särskilda fall.

Förslaget som väckts i Nordiska rådet skulle innebära att man inom kalottområdet till Kvennes habiliteringsinstitution i närheten av Tromsø skulle centralisera vissa delar av rehabilitering och habilitering för såväl vuxna som för barn. Utan att närmare specificera vilka grupper det är frågan om nämner förslagställarna dock närmast små grupper av handikappade.

Förslagställarna har helt korrekt understrukt att sällsynta sjukdomar är sällan förekommande i glesbygdsområden och därför är det svårt på det lokala planet och kanske t. o. m. på det nationella planet bygga upp en tillräcklig kompetens som skulle möjliggöra optimalt omhändertagande av dessa familjer.

Utvecklingen inom habiliteringen, och det torde särskilt gälla barnhabiliteringen, har under de senaste 20 åren gått från stora habiliteringscentraler

i riktning mot att föra habiliteringen så nära patienten respektive familjen som möjligt. Man har därför i de flesta nordiska länder strävat till att skapa i varje fall regionala enheter och en stor del av den praktiska verksamheten kan och bör utföras i vederbörandes hemkommun på vårdcentral eller motsvarande.

Inom kalottområdet talas det finska, svenska, norska och samiska. Genomförandet och organiserandet av en samnordisk habiliteringscentral ställer därför väldiga krav på terapeuternas språkkunskaper. Ofta är det frågan om patienter med perceptionssvårigheter av en 1. flera slag och särskilt i det sammanhanget blir kommunikationen än svårare.

På grund av de två ovan anförda skälen synes det därför tveksamt om en koncentrerad av den praktiska habiliteringen till en viss given institution är helt meningsfull.

Däremot är det helt uppenbart att behovet av ett samnordiskt kunskapscentrum inom handikappområdet är väl omvittnat. Ett sådant skulle gärna få existera även inom kalottområdet. Detta betyder närmast att man vid en institution strävar till att samla dels litteratur dels på annat sätt dokumenterar erfarenhet av habilitering av personer med sällsynta sjukdomar. Dessa erfarenheter skulle därefter kunna utnyttjas i vart och ett land inom den lokala eller regionala rehabiliteringen.

I habiliterings- och sjukvårdssammanhang är patientens språk ibland ett problem. Både i Nordnorge och Nordsverige finns det en finskspråkig minoritet vars kunskaper i norska respektive svenska inte alltid är de bästa tänkbara. Ett samarbete inom habiliteringen skulle därför möjligen bäst kunna lösas så att särskilt när det gäller kommunikationsproblem skulle vederbörande för vård kunna remitteras till det land där vården kan ges på det egna språket. Som exempel kan nämnas framför allt barn med talsvårigheter eller vuxna med afasiskador. I dessa fall är det tämligen självklart att undervisning bör ges på vederbörandes eget tungomål.

Sammanfattningsvis kan man notera att det finns ett klart behov att ytterligare förbättra samarbetet inom handikappvården på det nordiska planet framför allt så att erfarenheter och arbetsmetoder kan utbytas mellan olika centra. Denna verksamhet bör gärna organiseras och center av denna typ av verksamhet kunde gärna ligga i Kvennes. För övrigt bör man helst sträva till att friktionsfritt och utan störande byråkrati utnyttja de i olika länder förefintliga resurserna.

Uleåborg den 17 januari 1986

Medicinska fakulteten
Fakultetsrådet

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen förordar medlemsförslaget angående nordiskt center för funktionshämmande på Nordkalotten, med beaktande av de stora fördelar det i medlemsförslaget avsedda projektet kunde medföra jämfört med särskilda lösningar för varje enskilt land för att möta de funktionshämmandes vårdbehov.

Mariehamn den 24 januari 1986

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Bengt Linde

Socialchef

Invalidförbundet rf:

Medlemsförslaget behandlar en synnerligen viktig sak: förbättring av rehabiliteringsmöjligheterna för handikappade på Nordkalottområdet. För norra Finlands del är saken dock redan skött.

Invalidförbundet har i samarbete med statliga myndigheter, hälsovårdsmyndigheterna i Lapplands län och Lapplands centralsjukhus grundat en rehabiliteringscentral i Rovaniemi, som inledde sin verksamhet i november 1983.

Invalidförbundets rehabiliteringscentral i Lappland ger mångsidig medicinsk, social och yrkesinriktad rehabilitering. Rehabiliteringscentralen betjänar personer i alla åldrar, som är handikappade/sjuka på olika sätt och med olika svårighetsgrad. Rehabiliteringscentralens verksamhet omfattar också anpassningsträning för handikappade och deras anhöriga.

Inrättningen är till sina utrymmen, sin personal och utrustning dimensionerad så, att den kan ge mångsidig och krävande rehabilitering samt vård jämförbar med sjukhusvård åt till och med mycket svårt handikappade personer.

Rehabiliteringscentralen fungerar som rehabiliteringsenhet för Lapplands centralsjukhus och plats för fortsatt rehabilitering för klienter från alla sjukvårds- och hälsovårdsenheter samt rehabiliteringsorganisationer i norra Finland.

Rehabiliteringscentralen i Lappland har 40 platser. Därtill utövar centralen poliklinisk verksamhet, verksamhet som riktar sig till hemmen, med andra ord fältarbete. Centralen ger även rehabiliteringstjänster för personer som är intagna för vård i centralsjukhuset.

Rehabiliteringscentralens kapacitet räcker åtminstone ännu väl till för att tillfredsställa rehabiliteringsbehovet för befolkningen i norra Finland och kunde eventuellt räcka till för att betjäna också ett större område.

Möjligheterna att erbjuda rehabiliteringstjänster även för invånare i de norra delarna av Sverige och Norge, alltså inom Nordkalotten, har preliminärt diskuterats inom Invalidförbundet och rehabiliteringscentralen.

Enligt vår uppfattning sköter Invalidförbundets rehabiliteringscentral i Lappland redan nu i stor utsträckning den uppgift, till vilken Kvennesprojektet som beskrivs i medlemsförslaget till Nordiska Rådet, syftar.

Rehabiliteringscentralen i Lappland har även goda förutsättningar till forskningssamarbete. Redan nu har institutionen goda förbindelser med Lapplands högskola och på denna grund kan forskningsarbete utvecklas.

Ifall Nordiska Rådet önskar rekommendera en gemensam rehabiliteringsanstalt för Nordkalottområdet, anser vi, att man genom att utvidga rehabiliteringscentralen i Lappland kunde utveckla denna till ett handikappcenter, som betjänar hela området.

Vi är färdiga att ge ytterligare uppgifter om rehabiliteringscentralen i Lappland och att föra överläggningar om utvidgning av dess användning så, att den skulle motsvara behovet inom hela Nordkalottområdet.

Helsingfors den 21 januari 1986

Invalidförbundet rf

Matti Savola

Markku Österholm

Finlands stadsförbund¹:

Till de i Nordiska rådet väckta medlemsförslag, som handlat om utvidgandet av samarbetet och utvecklandet av den inbördes arbetsfördelningen inom social- och hälsovården har Stadsförbundet förhållit sig positivt i princip och understött en närmare utredning av förslagen ävensom en försöksverksamhet. Även ifrågavarande medlemsförslag om nordisk center för funktionshämmande på Nordkalotten är ett ärende, som är värt att undersökas. Ifrågavarande center för funktionshämmande skulle uppenbarligen inriktas på forskning om habilitering av funktionshämmande grupper samt på deras anpassningsträning. Sådana små grupper kan lätt stå offside, samtidigt som varje medlemsland koncentrerar sig på vården och habiliteringen av större grupper.

Ifall det föreslagna centret för funktionshämmande verkligen inrättas, bör man se till att funktionshämmande som kommer från olika länder får tjänster på sitt eget modersmål. Detta är av vikt i en verksamhet av typen anpassningsträning.

I medlemsförslaget har man inte behandlat hur anläggnings- och underhållskostnaderna för centret skulle finansieras. Då det gäller små funk-

¹ *Yttrandet översatt från finska*

tionshämmande grupper, skulle det vara naturligt att en sådan verksamhet skulle finansieras över medlemsländernas budgeter.

I Finland har i synnerhet Folkpensionsanstalten arrangerat anpassnings- och träningsprogram för små funktionshämmande grupper. Därför borde man mellan de olika arrangörer skapa sådana samarbetskanaler mellan staterna att en överlappande verksamhet skulle kunna undvikas. I första skedet borde man även se till att varje stats myndigheter på Nordkalotten kan fås med tillräckligt bra för att man skulle kunna beakta områdenas särförhållanden.

Helsingfors den 31 januari 1986

Pekka Alanen

Vice verkställande direktör

Matti Laiho

Sekreterare för hälsoärenden

Suomen kunnallisiitto¹ (Finlands kommunförbund):

Enligt medlemsförslaget borde man undersöka möjligheterna att för hela Nordkalottens vidkommande utnyttja det behandlings- och informationscenter för funktionshämmande, som planeras för norra Norge. Detta behandlings- och informationscenter för funktionshämmande, som skulle tillgodose behoven på Nordkalotten, betraktas som nödvändigt för att funktionshämmande kunde där få diagnostisering, behandling och information så nära hembygden som möjligt.

Vid behandling av funktionshämmande är möjligheten att få tjänster en viktig orsak till att vederbörande söker sig till vården. Vid det centrum, som planeras skulle huvudvikten sannolikt komma att ligga på behandlingens socialmedicinska aspekter, såsom i allmänhet i vården av funktionshämmande.

Vi anser att vården av funktionshämmande bör i främsta rummet avgöras på basen av nationella behov och utgångspunkter. Då Finlands deltagande i det föreslagna projektet prövas, anser vi att det är viktigt att utreda, om det planerade centret kan erbjuda tjänster för de funktionshämmande som kommer från Finland på deras egna modersmål. De erfarenheter, som man fått av de förutsättningar som hälsovårdssystemet i norra Norge har att ge samisk- och finskspråkiga personer tjänster på deras egna modersmål, har inte varit speciellt uppmuntrande.

Ifall man väljer ett nordiskt samarbete för att få till stånd ett centrum för funktionshämmande, bör man för Finlands vidkommande även utreda fi-

nansieringsfrågor. Vi anser att projektet och verksamheten kan lämpligast finansieras av staten. I detta fall skulle användningen av centret för funktionshämmande inte bli beroende av ekonomiska synpunkter och möjligheter inom försäkringssystem och kommunalförvaltning.

Särskilt för sig kunde man undersöka vilka möjligheter det planerade behandlingscentret har att betjäna den samiskspråkiga funktionshämmande befolkningen på Nordkalotten. Denna språkminoritet kan ha verkliga svårigheter för att få tjänster på sitt eget modersmål på de anstalter, där befolkningsmajoritetens språk talas. Finlands deltagande i samarbetet av detta slag kan också vara begrundat.

De språkliga begränsningarna gäller inte det nordiska forskningssamarbetet. Vi anser att forskningsarbete och utbyte av information beträffande vården av funktionshämmande och deras möjligheter att klara sig i allmänhet borde bedrivas mer än för tillfället på ett sätt, som är till nytta för samtliga nordiska länderna.

Helsingfors den 24 januari 1986

Suomen kunnallisliitto

Paavo Pekkanen

Verkställande direktör

Leif Engfelt
Avdelningschef

Norge

Sosialdepartementet;

Medlemsforslaget A 726 om et nordisk behandlings- og informasjonscenter har utgangspunkt i planleggingen av et senter i Kvæennes, Nordreisa kommune, Troms. Planene er delvis basert på arbeidsopplegget ved Frambu helsecenter utenfor Oslo.

Det er sikkert behov for en bredere anlagt forskningsinnsats vedrørende levekår, behov, utforming av egnede tiltak, etc. for funksjonshemmede i tilknytning til de nordligste landsdelene i de nordiske land. Tilsvarende er tilfelle med den rådgivnings- og informasjonsvirksomhet et slikt senter vil kunne utføre. Dette vil være funksjoner som godt kan ivaretas på nordisk basis.

Når det gjelder etablering av et senter med *behandlings-/diagnostiseringsoppgaver*, er vi i tvil om mulighetene for å gjennomføre dette. Vi tror en undersøkelse vil vise at selv begrenset til de tre nord-norske fylkene innebærer dette omfattende og faglig krevende oppgaver.

Ved å gi et senter slike funksjoner i forhold til *helse* Nordkalotten vil det geografiske ansvarsområde og antall brukere utvides meget sterkt, og stille vesentlig større krav til institusjonens kapasitet og fagressurser dersom ikke brukerne skal bli skadelidende.

Regjeringen har også hatt som generell holdning at den type tjenester som ytes av slike institusjoner over tid bør utvikles som en del av de spesialiserte annenlinjetjenestene. Dette er et synspunkt som også fylkeslegen i Finnmark har gitt uttrykk for, samt at et slikt senter i alle fall må ses i sammenheng med den øvrige rehabiliteringsomsorgen for funksjonshemmede.

Vi ser det altså slik att det vil være gunstigere med nasjonale tiltak når det gjelder behandlings- og diagnostiseringsfunksjonen. mens den forsknings- og informasjonsmessige siden av opplegget meget godt kan organiseres som et nordiskt samarbeidsprosjekt.

Vi foreslår derfor at forslaget justeres noe, i den retning som er antydnet ovenfor.

Oslo, 28. januar 1986.

Etter fullmakte

Finn Høvik

Øystein Opdahl

Universitetet i Tromsø, Fagområdet medisin:

I gjennomgangen av planprosjektet er kommentarene konsentrert om behov og tilbud, målsetting, målgruppe og samarbeide om forskningsoppgaver. Størrelse, planløsning og energiøkonomisering har en i denne sammenheng ikke gått nærmere inn på.

Tanken om et nordenfjelsk Frambu er ikke ny. I 1982 uttalte Sosialdepartementet om forslaget om et nordenfjelsk Frambu i Nord-Trøndelag, at finansieringen var fylkets oppgave. Statlige overføringer var den gang ikke aktuelle.

Et informasjons- og behandlingssenter som skal gi tilbud for en hel landsdel må enten finansieres via et gjestepasient-system eller et kurpris-system over trygden. Det siste må være å foretrekke når institusjonen i utgangspunktet skal ha region-funksjon. Foruten finansieringen, er også andre problemér av prinsipiell natur knyttet til et sentralisert behandlingstilbud for funksjonshemmede.

I de siste år er stadig flere oppgaver innen helsevesenet desentralisert også innenfor den spesialiserte omsorg. Dette gjelder både for grupper som psykisk utviklingshemmede og innen alkoholistsorgen. For de små grupper funksjonshemmede hvor tilstanden er så sjelden at nedslagsom-

råde på landsnivå er nødvendig for å opprettholde kompetanse, er omsorgen sentralisert til Rikshospitalet ved Institutt for blødere.

Selv om Frambu-modellen har vært vellykket med hensyn til både rekruttering av fagpersonell, samarbeide med spesielle fagmiljø og innenfor forskning, kan et liknende senter i Nord-Norge p. g. a. ulike forutsetninger, oppleve problem. Vi savner opplysninger om erfaringene med opprettelsen av et nordnorsk Beitostølen – Valnesfjord. Vi synes at disse og andre prinsipielle spørsmål ikke er diskutert.

Av målsetningen for prosjektet framgår det at modellen vil kunne gi "informasjon og sosialmedisinsk rehabilitering for funksjonshemmede i egen landsdel på bredt faglig nivå". Vi mener at målsetningen med et nordnorsk Frambu minst må være tre-delt:

- Gi informasjon og veiledning til funksjonshemmede og deres familie i landsdelen.
- Forestå råd og veiledningsoppgaver i spørsmål om funksjonshemmede overfor helse- og sosialtjenesten, på kommunalt og fylkeskommunalt plan i landsdelen.
- Være et forskningsentrum for informasjon, adferdsmessige og sosialmedisinske spørsmål knyttet til funksjonshemmede.

Hvordan en slik målsetning skal oppnås på alle tre områder, bør utdypes i et planprosjekt, før høringsinstansene kan realitetsbehandle det.

Forskningsaktivitet knyttet til hagemiljø og energiøkonomisering får være biprodukter, uavhengig av målsetningen for et informasjons- og behandlingssenter for funksjonshemmede i Nord-Norge.

Det er vanskelig ut fra del 2 om behov og tilbud, å danne seg et bilde av behovet for veilednings- og behandlingstjenester i landsdelen. Det er grunn til å tro at det er grupper av funksjonshemmede som får et dårligere tilbud i Nord-Norge enn i Sør-Norge, og at et nordnorsk Frambu kan være med å bedre tilbudet for enkelte grupper. Imidlertid må en forvente at for de store grupper kronisk syke og funksjonshemmede, må både informasjons- og behandlingstilbudet bedres gjennom konkrete planer for slike tiltak, på kommunalt og fylkeskommunalt nivå. Et nordnorsk Frambu må spille en viktig rolle som kunnskapsformidler innenfor dette arbeidet.

I utkastet tas det sikte på å gi et tilbud til de fleste større grupper funksjonshemmede og alkoholikere.

For gruppen psykisk funksjonshemmede må utviklingen av et slikt tilbud samordnes med sentrale myndigheters behandling av Lossius-utvalgets innstilling. Det finnes en betydelig kompetanse innenfor området psykisk utviklingshemmede som må kunne utnyttes på et desentralisert nivå, på en bedre måte enn i dag.

Alkoholistsorgen knyttet til institusjonsbehandling, er et fylkeskommunalt ansvar. En er enig i at behandlingstilbudet til denne gruppen er for dårlig, både på kommunalt og fylkeskommunalt nivå. Imidlertid mener vi at aktuelle behandlingsteknikker er appliserbare også i en desentralisert

modell, og at dette er ønskelig. I tillegg til gruppene hjerte-lungesyke, cerebral parese, stoffskiftesykdømmene og de medfødte skjelett-anomalier, burde gruppene med funksjonshemninger etter ulykker, slagrammede, og kronisk nyre- og kreftsyke, også omfattes av tilbudet.

Forskningsområder knyttet til de tilbud som et informasjons- og behandlingssenter for funksjonshemmede i Nord-Norge skulle representere, er lite omtalt i planprosjektet. Vi mener at det vil være naturlig å samarbeide om forskningsoppgavene med de funksjonshemmedes organisasjoner. Rådet for tekniske tiltak for funksjonshemmede, forskningsinstitusjoner utenom universitet, og instituttene for samfunnsvitenskap, klinisk medisin og samfunnsmedisin ved Universitetet i Tromsø.

Såvidt vi er kjent med, foregår det allerede et forskningssamarbeid på skandinavisk nivå gjennom Rådet for tekniske tiltak for funksjonshemmede, om tekniske hjelpemidler.

Vi synes det er grunn til å konkretisere forskningsområdene i planprosjektet, da det i første hand er på dette området at et nordisk samarbeide bør starte.

Det er vårt generelle inntrykk at det foreliggende planprosjekt, både som et nordnorsk Frambu og som et nordisk senter for funksjonshemmede, er for lite gjennomarbeidet. Vi er bekymret over forslaget til lokalisering. Dette med henvisning til de store problemer med rekruttering av fagpersonell som f. eks. Valnesfjord Helseportsenter og LHL's kurssenter i Skibotn, strir med.

Konklusjon

Fagstyret for medisin mener at ideen om et nordnorsk Frambu som informations- og rehabiliteringssenter for funksjonshemmede i Nord-Norge er verdt å forfølge. Men det gjenstår et betydelig arbeid i forprosjekts form før en kan ta stilling til spørsmål som finansiering, lokalisering, oppgaver, utforming, størrelse og ansvar for drift av et slikt tilbud. Det foreliggende utkast et ikke egnet som grunnlag for å ta stilling til disse spørsmålene, slikt at vi tillater oss å foreslå nedsatt en arbeidsgruppe for et slikt prosjekt med representanter fra de funksjonshemmedes organisasjoner, sentrale helsemyndigheter, Universitetet i Tromsø, aktuelle faggrupper med kjennskap til Frambu og Valnesfjord og fra aktuelle politiske organer.

Tromsø, 21. januar 1986

For Fagområdet medisin

Jann Gamnes

Adm. leder

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon:

---

1. Behov for Frambu-senter i Nord-Norge

FFO mener det er et klart dokumentert behov for et informasjons- og behandlingssenter for Nord-Norge etter Frambu-modellen. Behovet for tiltak av denne typen er økende på grunn av nedbyggingen av institusjoner for funksjonshemmede og integrering av funksjonshemmede i samfunnet. Frambusentra er et nødvendig element i satsingen på såkalt "åpen omsorg".

Et Frambu-senter for Nord-Norge må få driftsstøtte etter de samme retningslinjer for refusjon fra folketrygden som i da gjelder for Frambu Helsesenter.

2. Innvendinger mot Kvænnest-prosjektet

Planprosjektet for Kvænnest-prosjektet gir grunn til følgende innvendinger:

- Oppstillingen av grupper av funksjonshemmede som skal få et tilbud ved senteret i kap. 11 virker tilfeldig og lite gjennomtenkt. Den samme tilfeldighet avspeiles i høringslista i kap. 2. I denne sammenhengen vil FFO vise til uttalelsen fra FFO Troms av 9. februar 1985 som nettopp understreker de store krav som stilles til et senter "som skal være åpent for alle grupper av funksjonshemmede".
- Senterets oppsøkende og oppfølgende virksomhet er kun nevnt i én setning i kap. 4. Dette står i en viss kontrast til den meget omfattende vurderingen som er gjort når det f. eks. gjelder energiøkonomisering ved senteret. Manglende ressurser til dette arbeidet har vært et viktig problem ved Frambu Helsesenter.
- De akutt-medisinske problemene som med nødvendighet er knyttet til driften av et senter av Frambu-typen drøftes overhode ikke i planprosjektet. I kap. 5 nevnes det med én setning at distriktslegetjenesten vil ta senteret med i sin legevakt-tjeneste. FFO mener det er nødvendig å drøfte stedsvalget i lys av de akutt-medisinske behandlingsmuligheter som foreligger.

FFO mener disse innvendingene må tas hensyn til i det videre planarbeidet. Det framlagte planprosjektet er etter FFOs oppfatning umodent med tanke på den faglige virksomheten ved senteret.

3. Samarbeid og styring – på brukernes premisser

Samarbeidet med brukerne må være sentralt for senteret. De ulike brukergruppene må sikres reell innflytelse på opplegg for sin gruppe. FFO må være representert i senterets styre som talsmann for alle grupper funksjonshemmede.

På denne bakgrunn er det med en viss undring at FFO har gjennomgått planprosjektets kap. 5 om "samarbeid" uten å kunne registrere at bru-

kerne nevnes som en samarbeidspartner. Ikke en gang i det rådgivende organet for senteret er funksjonshemmedes organisasjoner tiltenkt representasjon.

4. FFO tar foreløpig ikke stilling mellom ulike prosjekter

Etter det FFO kjenner til planlegges det for tiden ett eller to tilbud til av noenlunde tilsvarende karakter som Kvænnnes-prosjektet, i Nord-Norge. FFO har med denne høringuttalelsen ikke tatt stilling til hvilket prosjekt som bør prioriteres. FFO vil også minne om at Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke alt har etablert et rehabiliteringssenter i Skibotn bare noen få mil fra Kvænnnes-prosjektet. FFO vil understreke at det bør skje en samordning av planene og en avklaring snarest mulig slik at Nord-Norge kan få sitt Frambu-senter uten ytterligere ventetid.

FFO ser det som naturlig at Rehabiliteringsutvalget for Nord-Norge spiller en sentral rolle i denne avklaringen og koordineringen. FFO vil også understreke at oppfatningen til Nordland, Troms og Finnmark FFO må tillegges den aller største vekt.

5. Medlemsforslag A 726/s for Nordisk Råd

Interimstyret for Kvænnnes-prosjektet har søkt Nordisk Råd om kr 100 000 til utredning av om Kvænnnes-prosjektet kan utvides til et nordisk senter for funksjonshemmede på Nordkalotten.

Flere forhold taler for idéen: Hverken Sverige eller Finland har informasjons- og behandlingssentra etter Frambu-modellen. Et forsknings-samarbeid når det gjelder funksjonshemmedes levekår på Nordkalotten ville være svært positivt.

På den andre siden er det forhold som klart virker i motsatt retning: Planprosjektets foreslåtte størrelse på Kvænnnes-senteret (14 barn med foresatte = 42 senger) gjør det vanskelig å se at det skal være kapasitet til særlig mange funksjonshemmede fra andre nordiske land. Informasjon om funksjonshemmedes rettigheter (som står sentralt i Frambu-modellen) vil det være vanskelig å gi for de nordiske land under ett med de ulike systemer som fins når det gjelder trygdeordninger, sosiale tiltak, medisinske og andre servicetilbud i lokalsamfunnet. Et nasjonalt – og ikke et nordisk – Frambu-senter i Nord-Norge gir desuten muligheter for raskere framdrift av prosjektet og en enklere finansiering.

Dersom Kvænnnes-prosjektets søknad til Nordisk Råd imøtekommes, er det FFOs oppfatning at utredningen av et nordisk senter for funksjonshemmede på Nordkalotten må skje på fritt grunnlag (også med hensyn til stedsvalget). Og at utredningen må styres av en bredt sammensatt styringsgruppe der FFO i de nordnorske fylkene og FFOs søsterorganisasjoner i de

berørte landsdeler i Sverige og Finland samt Handikapsorgansisasjonenes Nordiske Råd (HNR) er representert.

Oslo, 14. januar 1986

Ej Sign.

Nordreisa kommune:

Gjennom undersøkelser er det blitt klargjort at det er manglende helsetilbud på flere områder i Nord-Norge og da spesielt for funksjonshemmede grupper.

Nordreisa kommune har derfor, sammen med stiftelsen Sonjatun, oppnevnt et interimsstyre i 1983 for å forsøke å finne en løsning som kunne bedre på dette forholdet.

Saken er nå blitt utredet og ulike lag, foreninger og helseorganisasjoner har gitt sin positive uttalelse til behovet for et slikt prosjekt.

Troms fylkeskommune og sosialdepartementet har støttet prosjektet økonomisk, ved å gi bevilgning til planarbeidet.

Nordreisa kommune har i sine arealdisponeringer tatt nødvendig hensyn til prosjektet og avsatt 200 da. tomt i nær tilknytning til kommunens administrasjonssenter og Helsesenteret Sonjatun. Kommunen har også sagt seg villig til å ta kostnadene ved kjøp og tilrettelegging av nødvendig tomtareal, som sin del av prosjektet. Forøvrig vises det til det foreliggende planprosjekt.

Når det nå er fremmet tanke om samarbeid over landegrensene ved å søke Nordisk Råd om støtte, vil Nordreisa kommune gi sin fulle tilslutning til en slik tanke. Dette vil vi begrunne med bl. a. følgende:

Nordreisa kommune og den øvrige del av regionen Nord-Troms har alltid hatt en sterk og nær tilknytning til de nordlige områdene i Sverige og Finland. En stor del av befolkningen har sine røtter i disse områdene og både finsk og samisk språk er fortsatt i bruk. Det gis også undervisning i finsk ved Nordreisa Videregående skole. Interessen for Nordkalott-kultur er stigende, særlig etter at Nord-Troms Museum er etablert.

Nordreisa kommune vil gjøre det som er mulig for at et eventuelt fremtidig samarbeid til beste for de funksjonshemmede også på Nordkalottplan skal bli best mulig. Nordreisa formannskap anbefaler derfor søknaden fra interimsstyret til Nordisk Råd på det beste.

Nordreisa, 15. januar 1986

A. Pedersen

Rådet for funksjonshemmede i Nordreisa kommune:

Rådet for funksjonshemmede er kjent med at Nordreisa kommune v/ordføreren har gitt en positiv uttalelse til forslag om et senter for funksjonshemmede på Nordkalotten. Vi slutter oss til denne uttalelsen, og vil tilføye momenter som ble tatt opp på møtet 23.01.86:

1. Et eventuelt nordisk senter på Nordkalotten vil gi muligheter for tilknytning av ekspertise innen ulike områder større. Dette vil være med å fremme arbeidet for ulike grupper funksjonshemmede i et tynt befolket område.

2. Et nordisk samarbeid vil gjøre befolkningsgrunnet for senteret større. Dette kan gjøre det mulig å gi tilbud til små grupper av funksjonshemmede som det i utgangspunktet ikke er grunnlag å gi tilbud til.

3. I utdanningssammenheng innen helsesektoren vil et slik senter også være aktuell praksisplass for studenter. Et nordisk senter her vil i den sammenheng være et naturlig utgangspunkt for utveksling av studenter mellom landene.

Vi oppfordrer derfor Nordisk Råd å støtte dette prosjektet til hjelp for de funksjonshemmede og fremme av nordisk samarbeid.

Storslett, februar 1986

Steinar Bjerke

Sve r i g e

Socialstyrelsen:

Förslaget gäller en institution med plats för 21 funktionshämmande barn eller vuxna med familjer i Kvennes i Nordreise kommun, Tromsfylke. På denna institution skulle grupper med likartad funktionshämning beredas 2–4 veckors uppehåll för diagnostisering, behandling och information om respektive funktionshämning. Institutionen skulle stå till förfogande för personer boende i Nordkalotten. Utöver insatserna för den enskilde skulle institutionen kunna initiera ett forskningssamarbete i handikappfrågor mellan universitetet i Tromsö och motsvarande universitet och högskolor i de andra länderna.

Ansvar för diagnostisering, behandling och information av de funktionshämningar som här avses åligger i Sverige respektive landsting. Socialstyrelsen är tillsynsmyndighet över verksamheten. Inom landstingen finns organisationer och personal anställda att fullgöra de uppgifter som projektet avser. Det finns även avlastnings- och korttidsvård för barn, ungdomar och vuxna i samma syfte.

Socialstyrelsen anser att i den mån behovet av sådan diagnostisering, behandling och information inte är täckt, bör det göras genom en utvidgning av verksamheten i varje landsting vartill kommer de regionala resurser som finns vid regionsjukhuset i Umeå. Ett utvecklingsarbete och forskning i dessa frågor i norra Sverige bör ske genom en fortsatt utbyggnad av högskolan i Umeå.

Styrelsen ställer sig alltså ur svensk synpunkt tveksam till det föreslagna centret i Kvennes.

Stockholm den 14 februari 1986

Carl-Anders Ifvarsson

Statens handikappråd (SHR):

SHR deltar sedan ca ett år med en representant i den nordiska arbetsgruppen för små och mindre kända handikappgrupper.

Mot bakgrund av våra erfarenheter av nordiskt samarbete vill vi tillstyrka, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta undersöka möjligheterna att inrätta ett nordiskt behandlings- och informationscenter för funktionshindrade på Nordkalotten.

SHR föreslår, att en utredning om vilka insatser, som behövs, genomförs och då i nära samarbete med berörda handikapporganisationer i respektive land.

Stockholm den 15 januari 1986

För Statens handikappråd

Bengt-Olov Mattsson

Eva Sandborg

Handikappinstitutet:

Handikappinstitutet ställer sig positivt till förslaget att Nordiska ministerrådet låter undersöka möjligheterna att inrätta ett nordiskt behandlings- och informationscenter för funktionshämmande på Nordkalotten.

I de norra delarna av Finland, Norge och Sverige, där de geografiska och kulturella förhållandena skiljer sig från vad som gäller i de södra delarna av länderna, finns ofta behov av särskilda lösningar. Detta gäller t. ex. inom hjälpmedelsområdet där i Sverige lokala verkstäder, i några fall, utbildats och kontrakterats för att utföra uppgifter som i övriga landet sköts av hjälpmedelscentraler.

Handikappinstitutet ser förslaget att undersöka möjligheterna att inrätta ett nordiskt behandlings- och informationscenter för funktionshämjade som ett led i arbetet på att finna lämpliga sätt att arbeta med handikappfrågor inom nordkalottenområdet. Institutet vill också framhålla vikten av att de tre ländernas administrativa olikheter vad gäller t. ex. hjälpmedelsförsörjning belyses.

Bromma den 16 januari 1986

Sven Holmstedt

Medicinska forskningsrådet (MFR):

Förslaget avser i första hand sjukvård och medicinsk rehabilitering för funktionshämjade i nordligaste Norge, Sverige och Finland. Forskningsaspekterna berörs endast förbigående.

Ett sådant centrum för framför allt samisk och finsktalande grupper borde ge underlag för vissa forskningsprojekt inom medicinsk rehabilitering och socialmedicin.

MFR har dock svårigheter att mera konkret belysa möjligheter och begränsningar för denna FoU eftersom förslaget ej ger tillräckligt underlag för en sådan bedömning.

Stockholm den 22 januari 1986

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ingvar Lennerfors

Kanslichef

Svenska kommunförbundet:

Förbundsstyrelsen delar förslagsställarnas uppfattning att det för handikappgrupper som är mindre kända och/eller mera sällan förekommande kan vara motiverat av såväl ekonomiska som kunskapsmässiga skäl att koncentrera erforderliga åtgärder till det land/den region där det finns personal med specialkunskaper. Mot bakgrund härav har förbundsstyrelsen ingen erinran mot förslaget.

Stockholm den 31 januari 1986

Svenska kommunförbundet

Lars Eric Ericsson

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet har inget att erinra mot förslaget att Nordiska rådet rekommenderar en samnordisk utredning om förutsättningarna att inrätta ett nordiskt behandlings- och informationscenter för funktionshämjade på Nordkalotten. Av medlemsförslaget framgår ej hur motionärerna anser att en sådan utredning bör genomföras. Förbundet utgår dock ifrån att företrädare från berörda länder avses delta i utredningsarbetet och att detta sker i nära kontakt med respektive lands social- och hälsovårdsministerier. Därmed kan säkerställas att utredningen får en bred utgångspunkt och en även i övrigt realistisk inriktning.

Stockholm den 30 januari 1986

Landstingsförbundet

Gunnar Hofring

Walter Slunge

Medlemsförslag

om nedtrappning av gränsöverskridande luftförorening

(Väckt av Margrete Auken och Lilli Gyldenkilde samt Dorte Bennedsen, Guðrún Helgadóttir, Arvo Kempainen, Karin Kjølbro, Hanna Kvanmo, och Lars Werner)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

De nordiske industriforbunds fellesorgan hänvisar i skrivelse den 3 februari 1986 till sina remissyttranden om medlemsförslag A 707/s om inrättande av en internationell luftvårdsfond och medlemsförslag A 723/s om förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftförorening.

Danmark

Undervisningsministeriet:

Rekommendationen er så uspecifik, at den kan man kun tilslutte sig, på baggrund af de alvorlige skovskader, der er konstateret både i Europa og i USA.

Det fremhæves også, at de skandinaviske skader ikke uden videre er afhængige af SO₂ og No_x indholdet i luften. Skaderne indgår muligvis i et meget kompliceret samspil mellem træer, jordbund, vand, patogene organismer etc. Handlingsprogrammet må derfor omfatte både monitoring, som basis for siden at kunne forudsige og evt. forebygge skader – og forskning i de nævnte økologiske samspil, hvad enten det foregår i naturen eller i modelforsøg i laboratoriet.

Danmark ligger tættest på de store europæiske industriområder og udgør derfor i visse henseender en forvarslingsstation, når de afgørende elementer monitoreres. Samtidig er Danmarks jord dog bedre beskyttet (øst for israndslinien), og variationen i skaderne mellem Vestjylland og østpå

kunne udgøre et særligt monitoringsystem af speciel interesse for mere sårbare svenske og norske jorde.

København, den 14. januar 1986

Sten Struwe

Miljøstyrelsen:

Miljøstyrelsen skal i den anledning udtale, at Nordisk Ministerråd i de senere år har foretaget en kraftig opprioritering af det nordiske samarbejde om bekæmpelse af luftforurening. Samtidig har de nordiske lande samarbejdet tæt i de internationale forhandlinger på området. Det nordiske samarbejde, herunder det projektarbejde, som finansieres af Nordisk Ministerråd, er nu knyttet tæt til arbejdet i konventionen af 1979 om bekæmpelse af langtransporteret grænseoverskridende luftforurening.

Miljøstyrelsen er således enig med forslagsstillerne i, at arbejdet med luftforurening bør prioriteres højt, og at det bl. a. bør indebære, at det nordiske samarbejde med overvågning af miljøkvaliteten styrkes. Miljøstyrelsen skal iøvrigt bemærke, at man er tvivlende overfor det hensigtsmæssige i at indgå internationale aftaler, som bygger på emissionsnormer for de enkelte anlæg. Et sådant princip er heller ikke i overensstemmelse med de aftaler, som allerede er indgået indenfor konventionen om langtransporteret grænseoverskridende luftforurening. Derimod føres der en løbende international debat om luftkvalitetsnormer, og det er ikke utænkeligt, at sådanne normer vil kunne indarbejdes i fremtidige aftaler.

Med dette forbehold kan styrelsen støtte en vedtagelse af medlemsforslaget. Medlemsforslaget har ligeledes været forelagt Energiministeriet, som har meddelt, at man ikke ønsker at udtale sig. Danmarks Tekniske Højskole har afgivet en udtalelse om dette forslag og om medlemsforslag A 723/s.

København, den 15. januar 1986

Henrik Wichmann

Laboratoriet for Økologi og Miljølære:

Laboratoriet for økologi og miljølære, DTH, skal hermed støtte de i sag A 723/s og sag A 732/s fremførte rekkommendationer til Nordisk Råd.

Laboratoriet for økologi og miljølære har gennem undertegnede i en 3 års periode været dansk repræsentant i den af Nordisk Embedsmænds Kommite nedsatte arbejdsgruppe for "Miljøkvalitetsovervågning i Nor-

den". I dag er laboratoriet involveret i såvel miljøkvalitetsovervågning i enkelte skovøkosystemer, som landsdækkende målenet indenfor deposition af tungmetaller i Norden. Laboratoriet er i den forbindelse opmærksom på den store indsats, som i dag også foregår i de andre nordiske lande indenfor miljøkvalitetsovervågning, idet der på mere eller mindre personligt initiativ er opbygget en stor kontaktflade mellem de nordiske forskergrupper. Koordineringen af den samlede nordiske indsats er dog i dag meget mangelfuld, – næsten kun byggende på enkeltforskeres eget initiativ indenfor visse områder af luftforureningsmonitoringen. En sådan koordinering kræver imidlertid en overordnet styring af interkalibreringsundersøgelser, afprøvning af prøveudtagningsudstyr og -metodik osv. En opgave som den enkelte institution vanskeligt kan overkomme. Fra Laboratoriets for økologi og miljølære side skal vi derfor anbefale, at Nordisk Ministerråd øger indsatsen for på nordisk plan at koordinere de enkelte landes aktiviteter, og samtidig afsætte de nødvendige økonomiske ressourcer, som denne koordinering kræver.

Det skal endvidere anbefales, at Nordisk Ministerråd afsætter økonomiske ressourcer til at drive de monitoringsprogrammer, som er fælles for de nordiske lande. Det har i praksis vist sig, at finansieringsformen gennem de enkelte landes Miljøstyrelser har været en hæmsko for koordineringen af den praktiske udførelse af selve overvågningen.

Fra dansk side bør det nævnes, at den koordinering af overvåningsprogrammer, som i dag forsøges gennem EF, også bør styrkes. Danmark har her en position som oplagt koordineringsled mellem EF og Norden. Det er i dag et faktum, at der spildes mange ressourcer på parallelt løbende undersøgelser og dobbelt-forskning. De nordiske projekter bør således i højere grad være koordineret til de tilsvarende projekter i det centrale Europa, hvor der nu i en årrække har været investeret store summer i miljøkvalitetsforskning i forbindelse med luftforurening.

Lyngby, den 10. januar 1986

Kennart Rasmussen

Lektor

Danmarks Naturfredningsforening:

— — — På baggrund af sagens karakter skal foreningen tillade sig at besvare de to henvendelser under eet.

Det er Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse, at der bør lægges stor vægt på den grænseoverskridende luftforurening som giver et væsentligt bidrag til belastningen af også den danske natur med forsurende komponenter og miljøgifte, specielt tungmetaller og clorede hydrocarboner samt formentlig også dioxiner.

Foreningen finder det specielt relevant at beskæftige sig med disse problemer i et nordisk regi, bl. a. som følge af de klimatiske og meteorologiske forhold som hersker i det sydlige skandinavien, herunder Danmark. Disse forhold betinger en massiv transport og deposition af forureningskomponenter for de centraleuropæiske og britiske industriområder. Foreningen finder samtidig at der bør lægges vægt på at indsatsen mod den grænseoverskridende forurening forstærkes i europæisk regi. Specielt giver den kraftige udbygning af brunkulsfyrede kraftværker i Tjekkoslaviet, Østtyskland og Vesttyskland anledning til bekymring for en øget luftforurening, specielt med svovldioxid.

De seneste års undersøgelser viser endvidere, at forureningsbidraget fra trafikemissioner er meget betragteligt.

Danmarks Naturfredningsforening kan på denne baggrund støtte de intentioner, som ligger til grund for de fremsatte forslag. Foreningen kan specielt anbefale, at de foreslåede fællesnordiske net af målestationer udbygges som foreslået i forslag A 732/s. Foreningen finder, at en udbygning af de nordiske monitorings- og miljøkvalitetsovervågningsprogrammer med størst fordel kan finansieres via Nordisk Ministerråd.

Frederiksberg, den 7. februar 1986

P.f.v.

Bent Søholm Jepsen

Foreningen Norden:

Foreningen Norden har med glæde modtaget 2 medlemsforslag fra Nordisk Råd – A723/s og A 732/s og vil hermed gerne udtrykke en positiv holdning over for disse 2 medlemsforslag vedrørende forbedret overvågning og handlingsberedskab samt nedtrapning af grænseoverskridende luftforurening.

Disse 2 medlemsforslag har været behandlet i Foreningen Nordens miljøudvalg, og vi er meget enige i indholdet i medlemsforslagene, og vil samtidig påpege vigtigheden af, at det sker på europæisk plan, idet det netop er karakteristisk for luftforureningen, at den spredes over landegrænser. De seneste opgørelser fra Tyskland – med angivelse af forsureningskader på 52% af landets samlede skovareal – understreger, hvor nødvendigt det er med en handlingsplan indeholdende fælles luftkvalitetsnormer for hele Europa.

Der bør til stadighed lægges pres på Storbritannien, der er nettoeksportør af forurening, og som kun ser få skader i sit eget land.

København, den 9. januar 1986

Foreningen Norden

Peter Jon Larsen

Generalsekretær

Verdensnaturfonden:

Der er Verdensnaturfondens opfattelse, at bestræbelserne på at nedbringe den grænseoverskridende luftforurening med SO₂, NO/NO₂ og O₃ samt aerosoler (ammoniumsalte, tungmetalforbindinger og kulbrinter) bør bestyrkes. Målet må være et niveau, der svarer til, hvad der findes i områder, der i dag skønnes at være uden væsentlig negativ påvirkning. Problemet er, at det er vanskeligt at finde sådanne områder i dagens Europa.

I disse bestræbelser bør det internationale samarbejde styrkes. Det er i Europa særligt vigtigt, at der åbnes for øget kontakt og åbenhed vedrørende forureningssituationen i østlandene. Denne åbenhed bør omfatte oplysninger om den aktuelle udledning samt prognoser herfor. Desuden om etablering af fælles måleprogrammer samt ikke mindst overvågning af naturlige økosystemer, der må formodes at være truede af den nuværende og fremtidige udledning.

De nordiske lande må have en særlig opgave i denne sammenhæng, ikke mindst i lyset af de nordiske landes status som massive nettoimportører af luftbåren forurening, bl. a. fra østlandene, samt de tiltag, de nordiske lande allerede har gennemført.

En yderligere nordisk indsats for begrænsning af luftforurening vil have beskeden værdi, hvis det sker isoleret. Verdensnaturfonden finder, at Nordisk Råd i stedet bør tage initiativ til øget internationalt samarbejde på dette felt samt foranledige, at der iværksættes langsigtede overvågningsprogrammer i naturområder, såvel i Norden som i vore nabolande.

Verdensnaturfonden

Vibeke Skat-Rørdam

Generalsekretær

Ib Johnsen

Lic. scient., medlem af Videnskabeligt
Udvalg

Finland

Miljöministeriet:

Medlemsförslaget är till sitt innehåll och sina rekommendationer i mångt likt medlemsförslaget A 723/s, om vilket utlåtande avgivits 16.12.1985. Detta utlåtande gäller därmed också det nu aktuella medlemsförslaget, men vissa kompletterande anmärkningar bör framföras.

Nordiska ministerrådet har påbörjat eller håller på att påbörja flera av de verksamheter, som nämns i medlemsförslaget. Detta ger anledning att föreslå ett bättre informationsflöde från ministerrådet till rådet i dessa frågor.

I medlemsförslaget önskas gemensamma aktioner bland annat för att begränsa bilarnas avgasutsläpp. Det är dock faktum, att läget i Europa just nu är mycket komplicerat vad det gäller bestämmelser om avgasutsläpp och beredningen av dessa bestämmelser. Därför bör nya bilaterala eller multilaterala aktioner noggrant övervägas för att inte skapa ännu större diversifiering.

I medlemsförslaget önskas framförandet av övernationella emissions- och luftkvalitetsnormer. Sådana tankar har i FN:s Ekonomiska kommission för Europa förts fram närmast av Förenade Staternas representanter, men förslagen har inte fått politisk genklang. Det har visat sig vara bättre att slå fast gemensamma mål för utsläppsreduktioner. Dessa mål kan varje land uppnå med medel de själva valt.

Det handlingsprogram som föreslagits är ständigt framme i ministerrådets arbetsgrupper och det förverkligas småningom bit för bit. Därvid använder man också data som man fått från andra organisationer, såsom OECD och IIASA. Monitoring och övervakningsverksamheten utvecklas också ständigt genom aktiviteter som pågår nationellt, nordiskt och i Ekonomiska kommissionen för Europas organ.

Helsingfors den 29 januari 1986

Olli Ojala

Avdelningschef,
överdirektör

Alec Estlander

Byråchef

Vattenstyrelsen¹:

En nedskärning av svavelutsläpp med 30% under åren 1980–1993 bör betraktas som ett mycket betydelsefullt beslut och strävandena att minska

¹ Yttrandet översatt från finska.

kväveutsläppen i motsvarande mån bör med alla medel understödhas. Man bör även undersöka möjligheterna att minska även andra luftförorenande faktorer. Av dessa må nämnas försurande luftföroreningar, metaller och i synnerhet ozon.

Mellan de nordiska länderna kan man med fördel genomföra ett integrerat samarbete. För Finlands vidkommande behöver man inte nödvändigtvis inrättandet av nya integrerade stationer, för bl. a. vattenstyrelsen har sedan 1971 ett fungerande nätverk för uppföljning av beskaffenheten av riksomfattande nedfall. Fungerande observationsstationer finns för tillfället ett fyrtiotal. Dessa bestämningar kan med fördel kompletteras t. ex. med mossanalyser.

En uppföljning av luftkvaliteten är i och för sig inte tillräcklig utan det är skäl att fästa större uppmärksamhet vid s. k. undersökningar om nedfallets inverknings på t. ex. trädbeståndet, jordmånen, vattendragen och vattenorganismerna. På denna sektor kunde det nordiska samarbetet bli ännu starkare och utvecklas.

Från Nordiska rådets sida kräver man ett kraftfullt gemensamt uppträdande, för att minskningen av luftföroreningar skall kunna utsträckas att gälla även andra än de nordiska länderna. Även finansieringen av forskningen bör staterna trygga, för att man skall kunna på det europeiska planet uppnå en kontinuerlig och kraftfull kontroll över miljöns kvalitet.

Helsingfors den 14 januari 1986

Simo Jaatinen
Generaldirektör

Seppo Mustonen
Forskningsinstitutets direktör

Ålands landsskapsstyrelse:

Landsskapsstyrelsen konstaterar att det redan pågår ett omfattande samarbete beträffande luftkvalitetsövervakningen dels inom Norden genom samnordiska övervakningsprogram, dels inom de europeiska länderna genom de s. k. EMEP-programmet, ett samordnat program för övervakning och utvärdering av långväga överföring av luftföroreningar i Europa. Det har främst varit fråga om mätning av luftens och nederbördens halter av svaveldioxid och kväveoxider samt halten av ammonium, nitrat, sulfat och klorid. På Åland sker även motsvarande mätningar av luftföroreningar och deras inverkan på skogen och växttäcket.

Trots omfattande undersökningar är det i dag ännu inte möjligt att entydigt ange orsakerna till de ökade skogsskadorna i Norden. Svavel-

dioxid och kväveoxider anses dock direkt eller indirekt i kombination med andra föroreningar bidra till skadorna.

Hänvisande till landskapsstyrelsens yttrande den 19 december 1985, angående medlemsförslaget om förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftföroreningar (A 723/s), vill landskapsstyrelsen ånyo framföra vikten av att man inom de nordiska länderna förbättrar och harmoniserar existerande övervakningsprogram. Viktigt är även att man inom de nordiska länderna utarbetar likartade normer för att objektivt kunna bedöma de skador på miljön som härrör från luftföroreningar.

Landskapsstyrelsen delar även de i medlemsförslaget framförda åsikterna att det är nödvändigt att utöka och utveckla samnordiska monitoring- och övervakningsprogram för miljö kvalitet för att få bättre underlag för olika åtgärdsprogram. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning bör man härvid även kartlägga i vilken utsträckning tungmetaller samt dioxin och liknande ämnen sprids genom luften och nederbörden.

Under hänvisning till det ovsagda omfattar landskapsstyrelsen helt medlemsförslaget.

Mariehamn den 23 januari 1986

Folke Woivalin

Lantråd

Carl Storå
Fiskeriintendent

Finlands naturskyddsförbund rf.¹:

Finlands naturskyddsförbund har tillsammans med övriga nordiska naturskyddsorganisationer redan länge verkat för att man skulle kunna minska de olägenheter som förorsakats av luftföroreningar och långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Därigenom är det naturligt att naturskyddsförbundet kraftigt understöder förslaget att få till stånd och genomföra verksamhetsprogrammet, som framförts i de ovannämnda medlemsförslagen och med vilket man skulle försöka kännbart minska luftföroreningarna och deras gränsöverskridningar.

Naturskyddsförbundet konstaterar ännu att den nedskärning av svavelutsläppen med 30%, varom man överenskommit inom ramen för ECE, är först ett första steg i rätt riktning. En del forskning, som utförts utgående från naturens toleransförmåga och återställningen av de förorsakade ska-

¹ Yttrandet översatt från finska.

dorna, pekar på att målsättningen för nedskärningen av svavelutsläppen borde vara omkring 75%. Likaså är det mycket nödvändigt att inleda utredningar och vidta åtgärder beträffande en nedskärning av kväveutsläppen. Arbetsfältet och dess utmaningar är således mycket omfattande och även Nordiska rådet kan i detta arbete spela en mycket betydande roll.

Helsingfors den 14 december 1985

Finland naturskyddsförbund rf.

Rauno Ruuhijärvi
Ordförande

Esko Joutsamo
Generalsekreterare

Luftvårdsföreningen¹:

Luftvårdsarbetet är till karaktären mycket internationellt och ställer stora utmaningar såväl till enskilda stater som till det internationella samarbetet. I vårt yttrande om medlemsförslaget A 723/s konstaterade vi en rad internationella forskningar, genom vilka man försöker öka kännedomen om gränsöverskridande luftföreningar.

Såsom man i medlemsförslaget har konstaterat, har åtgärder redan vidtagits i fråga om svavelföreningar. I Helsingfors undertecknade 21 länder i juli ett protokoll, i vilket de förbinder sig att nedskära sina svavelutsläpp med 30% från 1980 till 1993. I vissa länder, bl. a. i flera nordiska länder, har man lovat att införa ännu strängare begränsningar för svavelutsläpp. Även vad beträffar kväveföreningar har man inlett ett internationellt samarbete för en begränsning av utsläppen. Verksamheten bör naturligtvis fortsättas. Bl. a. i Finland utarbetas som bäst ett program för minskandet av utsläpp.

I luftvårdsforskning har det nordiska samarbetet betydande traditioner. Såsom vi i vårt tidigare yttrande konstaterade, borde särskild uppmärksamhet fästas vid en effektivisering av forskning kring oxidanter (ozon och andra försurande föreningar).

Avslutningsvis vill vi ännu påminna om att i flera nordiska länder har man under de senaste tiderna ökat forskning kring försurning. I Finland påbörjades 1985 ett försurningsprojekt, där frågor om luftföreningar och deras uppkomst, skadliga inverknings och avvärjning undersöks. Därigenom kommer det under de närmaste åren att finnas mer forskningsuppgifter om bl. a. skogarnas och vattnens tillstånd. I nordiskt samarbete har man påbörjat projekt för en uppföljning av miljötillståndet, och i samband med dessa projekt sker en aktiv utveckling av uppföljningsmetoderna.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Luftvårdsforeningen r.f. anser att det är skäl att i fortsättningen förstärka miljövårdsforskningen och samarbetet i synnerhet på de områden, där forskning har just börjat, såsom i oxidantforskning, samt att öka de resurser, som används för forskning. Eftersom andelen av de föroreningar, som kommer från andra länder, är stor i de nordiska länderna, spelar internationella åtgärder en stor roll vid begränsningen av utsläpp.

Helsingfors den 14 januari 1986

Luftvårdsforeningen r.f.

Eija Lumme

Ordförande

Raisa Paakki

Sekreterare

Norge

Miljøverndepartementet:

Medlemsforslag A 732/s tar utgangspunkt i ECE-konvensjonen av 1979 om bekjempelse av langtransportert, grenseoverskridende luftforurensning. I forslaget framheves at målet for arbeidet innen konvensjonen er "at sikre et sundt miljø som helhet" og Miljøverndepartementet er enig i at dette også omfatter sikring mot skader på skog, vann og jord.

Miljøverndepartementet mener det arbeid som er igangsatt innen ECE-konvensjonen for å gjennomføre reduksjonen av SO₂-utslippene med minst 30% og avtalefeste reduksjoner av NO_x-utslipp, er viktig og må prioriteres høyt. Det nylig påbegynte arbeid om en NO_x-avtale viser at det er internasjonal interesse for å redusere andre skadelige utslipp enn SO₂. *Koordinering* vil være et viktig element i framdriften av arbeidet. De nordiske land har, så langt, vært pådrivende krefter innen konvensjonen og det forutsettes at dette vil fortsette i framtiden. Det er imidlertid viktig å huske på at det kreves vilje til samarbeid i en rekke andre sentrale land for at initiativ skal kunne resultere i handling.

Arbeidet med ulike typer luftforurensninger pågår i dag i flere fora. Den forskningsmessige status tilsier at tiden nå er moden for utarbeiding av en statusrapport for hele atmosfæren. En slik statusrapport bør trekke sammen viten og pågående forskning knyttet til toksiske effekter av luftforurensninger, komponenters innvirkning på danning av fotokjemiske oksydanter, nedbryting av ozonlaget, drivhuseffekten samt forsuring av naturmiljøet. I tillegg til en status over pågående arbeid bør det også gis et forslag til hvilke komponenter hvor utslippene på kort sikt må bringes under kontroll, og hvilke komponenter en på sikt bør regulere.

En ønskelig virkning av en slik oversikt vil være bedre koordinering av arbeid i de ulike internasjonale fora som arbeider med luftforurensning og arbeid under relevante konvensjoner (ECE-konvensjonen av 1979 og Wien-konvensjonen av 1985). Et slikt arbeid vil også kunne sikre at reguleringer av utslippskomponenter mht. en effekt, ikke medfører andre luftforurensningsproblemer.

Når det gjelder utarbeidelse av et handlingsprogram kan det vises til revisjon av arbeidsprogram for Luftgruppen under Embetsmannskomiteé for miljøvernsspørsmål i løpet av 1986. Luftgruppen har i de senere årene fungert som koordinerende organ av det fellesnordiske arbeid. Det er viktig at denne rollen blir opprettholdt og gjerne styrkes. Arbeid knyttet til ozonlagsreduksjoner har imidlertid skjedd under ozonkontaktgruppen, en undergruppe under Produktkontrollgruppen.

Arbeidet med luftforurensninger vil stå som et helt sentralt og høyt prioritert område i de nærmeste årene. Miljøverndepartementet tilslutter seg forslagsstillernes ønske om økte ressurser til monitoring og overvåking av miljøkvalitet for å sikre effektiv framdrift i arbeidet.

Oslo, 17. februar 1986

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Underdirektør

Per M. Bakken

Norges landbrukshøgskole:

— — — Disse er forelagt noen institutter ved høgskolen. Det er også mottatt en kommentar fra *Norsk institutt for skogforskning v/forsknings-sjef Gunnar Abrahamsen*. Han anfører:

Jeg har bare kommentar til ett av forslagene, nemlig den der bl. a. Hanna Kvanmo er med. På s. 2 sies det at skogskader i de skandinaviske land er stigende og at de ikke kan forklares med tidligere kjente stressfaktorer som f. eks. klima, tørke m. v. Dette er etter min oppfatning helt galt. Både i Sverige og Norge viser skaderegistreringer at "skogskader" øker fra sør mot nord — altså motsatt av mønsteret for nedfall av luftforurensninger. Dessuten, i Sør-Sverige hvor man har funnet noe mer skader på sørvestkysten enn lenger inn i landet, kan dette mest sannsynlig forklares ved tørke. 1982 og 1983 var svært tørre år i denne del av Sverige. På nedbørstasjoner som ble etablert i 1868, har man tidligere ikke observert tørrere somre.

På denne bakgrunn er det ikke vanskelig å forklare disse skadene med tørke.

Institutt for jordkultur (NLH) skriver:

Institutt for jordkultur vil selvsagt se det som meget verdifullt

- a) at det oppnås reduksjon i luftforurensningen
- b) at det blir stilt til rådighet forskningsmidler for å få klarlagt både mengde tilførsler og konsekvenser av slik forurensning.

Vi vil særlig legge vekt på at de *langsiktige effektene* disse forurensningene kan ha på vårt miljø, blir godt klarlagt. Dette bør gjøres ved registreringer ulike steder og forutsettes å gå over lenger tid.

Av de to forslagene til skriv synes A 723/s å være litt mer nøkternt og saklig i formen enn det andre.

Institutt for jordbunnsleare (NLH) skriver:

I forslag av denne type er det meget viktig at de påstander som settes fram er korrekte. I medlemsforslag A 732/s står f. eks. side 2: "Mens de seneste års etterretninger om alvorlige midteuropæiske skovskader er knyttet til direkte påvirkninger af SO₂ og sandsynligvis kvælstofilter, —". Dette er ikke korrekt. En rekke, bl. a. tyske, forskere har framhevet det mer kompliserte samspill mellom forskjellige forurensningskomponenter. Forslagsstillerne bør derfor ennå en gang se kritisk gjennom sine skriftlige formuleringer.

Forfattere av vitenskapelige rapporter bør være oppmerksom på at bl. a. engelske varmekraftverkene har et stort forskningsinstitutt hvor høyt kvalifiserte forskere saumfarer bl. a. skandinaviske forskningsrapporter vedrørende luftbårne forurensninger og deres virkninger. Dersom det oppdages påstander og konklusjoner som ikke er vitenskapelige holdbare, vil dette kunne utnyttes til å så tvil om rapporters pålitelighet, med den følge at redusering av luftforurensningen utsettes.

Institutt for hydroteknikk som også ble bedt om å vurdere saken har under hånd opplyst at de ikke har noe spesielt å merke til forslagene.

Høgskolen viser til dette.

Ås, 16. januar 1986

Gunnar Øygard

Arne Skipenes

Norges naturvernforbund:

 Under henvisning til vår kommentar av 9.12.1985 til medlemsforslag A 723/s kan vi uten forbehold også støtte det nå fremsatte forslag.

I likhet med forslagsstillerne finner vi grunn til å henlede oppmerksomheten spesielt på de forskningsresultater som indikerer forstyrrelser i skogens økologiske næringsstoff-omsetning som følge av luftforurensninger. Det er fortsatt behov for forskning omkring enkeltkomponenters påvirkning, men oppmerksomheten bør nå i langt sterkere grad rettes mot syner-

gistiske virkninger av de mange forskjellige forurensningskomponenter. En slik forsterket forskning vil åpenbart avdekke behovet for en langt sterkere samlet, helhetlig handlingsplan for reduksjon av luftforurensninger generelt.

Oslo, 29. januar 1986

Norges naturvernforbund

Torbjørn Paule

Gen.sekr.

Thor Midteng

Norsk forening for bekjempelse av luftforurensninger (NFBL):

Et handlingsprogram for reduksjon av grenseoverskridende luftforurensninger bør bygge på Genève-konvensjonen av 1979. NFBL ser protokollen om 30% reduksjon av svovelutslippene, som ble undertegnet i Helsingfors i sommer, som et meget viktig skritt for å konkretisere konvensjonens intensjoner.

Konvensjonens Eksekutivorgan nedsatte på sin tredje sesjon i Helsingfors, en egen Arbeidsgruppe for nitrogenoksider. NFBL mener det er viktig at de nordiske land prioriterer arbeidet i denne gruppen høyt, med tanke på å komme fram til en protokoll om reduksjon av utslipp av nitrogenoksider. Ved utarbeidelsen av denne bør det også tas hensyn til ozon-dannelsen i atmosfæren. NFBL er kjent med at Nordisk Ministerråd gjennom EK-Ms Arbeidsgruppe for luftforurensninger bidrar til dette arbeidet ved at en gruppe nordiske forskere skal utarbeide en del av det tekniske grunnlagsmaterialet.

NFBL ønsker å understreke behovet for tilfredsstillende overvåkingsprogram i de nordiske land. Dette er nå spesielt viktig for å kunne følge utviklingen i en periode hvor landene forplikter seg til reduserte utslipp. Det er derfor av avgjørende betydning at de enkelte land stiller de nødvendige ressurser til disposisjon for at ikke kvaliteten av overvåkingsprogrammene reduseres.

Oslo, 9. januar 1986

Norsk forening for bekjempelse av luftforurensninger (NFBL)

Bjarne Sivertsen

Formann

Norsk institutt for vannforskning (NIVA):

Forslaget er nær beslektet med forslag A 723/s, som instituttet tidligere har uttalt seg om (vår ref.: Jnr. 3788/85, 4.12.85). Ett av de felles elementer i de to forslagene gjelder en "samlet handlingsplan for den ytterligere reduksjon av grenseoverskridende luftforurensning". Forslag A 732/s antyder i den preambulære delen et konkret innhold i en slik handlingsplan, nemlig emisjonsnormer (formodentlig felles-nordiske), og felles luftkvalitetsnormer.

Til dette er å bemerke at de nordiske land (unntatt Island) allerede på nasjonalt grunnlag har satt seg mål for å redusere totale utslipp av svovel-forbindelser som går lenger enn kravene i Protokollen til 1979-konvensjonen, dvs. 30 prosent fra 1980-nivåene innen 1993. Det er også enighet mellom de nordiske lands regjeringer om behovet for å redusere utslippene av andre luftforurensninger, spesielt nitrogenoksyder, som kan skape miljøproblemer ved langtransport. Arbeid som sikter mot en internasjonal avtale om reduksjon av nitrogenoksyd-utslipp ble tatt opp i 1985 som ledd i oppfølgingen av 1979-konvensjonen. Konkrete reduksjonsmål ventes å bli fastlagt gjennom dette arbeidet. Når det gjelder virkemidler for å nå disse målene, kan felles nordiske emisjonsgrenser og/eller luftkvalitetskriterier være mulige. Hvorvidt dette er praktisk og hensiktsmessig er først og fremst avhengig av nasjonal forvaltningspraksis. Et spesielt forhold er Danmarks medlemskap i EF som tilsier oppfølging av Fellesmarkedets direktiver for luftkvalitetskontroll.

Forslagets påpekning av behovet for ressurser til overvåking av miljøkvalitet krever ikke ytterligere kommentarer fra NIVA utover det som er sagt i vår uttalelse om forslag A 723/s.

Oslo, 7. januar 1986

Norsk institutt for vannforskning

Arne Tollan

Ass. direktør

Det norske Skogselskap:

Etter at saken har hatt en vanlig organisasjonsmessig behandling i Det norske Skogselskap kan vi meddele at selskapet fullt ut slutter seg til det fremlagte forslag. Luftforurensningene har en så alvorlig virkning for sko-

gen og fisken i våre vassdrag at alt som er mulig bør gjøres for å redusere utslippen.

Oslo, 8. januar 1986

Det norske Skogselskap

Vilhelm Elsrud

Sverige

Skogsstyrelsen:

I tidligere yttranden över medlemsförslag från Nordiska rådet, internationell luftvårdsfond (1985-05-20, dnr 498/85 Sa 40. –) respektive förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftföroreningar (1985-11-27, dnr 1351/85 Sv 60.11), har skogsstyrelsen påtalat behovet av ett samlat program för emissionsbegränsningar¹.

Med hänsyn till luftföroreningarnas karaktär är det angeläget att ett kraftfullt gemensamt internationellt handlingsprogram för reduktion av utsläppen verkställs. Oaktat detta måste varje land enskilt arbeta med att vidta nödvändiga åtgärder. I många fall finns redan tekniska lösningar framtagna som möjliggör begränsningar av svavel- och kväveutsläpp vid förbränning av fossila bränslen samt vid industriella processer. Vad som saknas är i många fall beslut från olika länders regeringar.

En viktig del i ett internationellt samarbete gäller de länder som ännu står utanför den s. k. 30%-klubben för reduktion av SO₂-utsläpp. För nordiskt vidkommande har denna fråga mycket stor betydelse. Här krävs ett gemensamt och kraftfullt agerande från de nordiska ländernas sida.

Monitoringsverksamhet och övervakning av miljökvalitet pågår i vissa europeiska länder, om än med olika intensitet. Skogsstyrelsen ser det därför som värdefullt om mer enhetliga mätprogram med bättre areell täckning kan tas fram. Härigenom kan likartad information och jämförbara resultat erhållas, som kan ligga till grund för såväl gemensamma som enskilda länders beslut i frågor som rör miljöpåverkan.

För svenskt vidkommande vore det värdefullt om systemet med fasta provtytor vid riksskogstaxeringen, den s. k. ståndortskarteringen för miljöövervakning, kunde byggas ut och finansiellt permanentas.

Jönköping den 9 januari 1986

Björn Hägglund

Hans Liedholm

¹ Se medlemsförslag A 707/s respektive A 726/s.

Statens naturvårdsverk (SNV):

För Sveriges del finns beslut om en reduktion av utsläppen av svavel-dioxid med 65% och kväveoxider med 30% från 1980 till 1985 i och med att riksdagen godkände den s. k. försurningspropositionen. I Danmark kommer svaveldioxidutsläppen att minska med 50% mellan 1980 och 1995. Norge och Finland har åtagit sig att minska utsläppen av svaveldioxid med 30% från 1980 till 1993. Några beslut om totalreduktion av kväveoxider finns inte för de andra nordiska länderna men en reduktion kommer att ske så snart beslut om katalytisk avgasrening för bensindrivna personbilar tas.

I Sverige och de övriga nordiska länderna finns omfattande program för övervakning av miljökvaliteten. En del av detta program som är av stor betydelse för försurningsfrågorna utförs i Sverige inom ramen för det s. k. PMK-programmet. Nordiska ministerrådet har en särskild grupp för samarbete i fråga om miljöövervakning.

Det nordiska samarbetet i försurningsfrågor sker på många olika sätt och samordnas inom ramen för ämbetsmannakommittén för miljövårdsfrågor och dess olika underkommittéer för luftvård, miljöforskning och miljöövervakning. Luftvårdskommittén har ca 3,5 milj. kronor per år och de används till allra största delen till nordiska samordnade projekt för att underbygga och stödja verksamheten inom ramen för konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Arbetsprogrammet för 1986 bifogas (*se Bihang*).

Denna konvention är det viktigaste instrumentet för att få till stånd åtgärder för begränsning av försurade utsläpp i Europa. Dess huvudorgan är dess executive body men flera undergrupper finns.

Nordiska förmöten som förberedelse för mötena med executive body ordnas alltid i någon av huvudstäderna. Dessa möten kan vara flera och kan ske långt innan, för att lägga upp förberedelsearbetet och för att få fram underlag. Arbetet finansieras sedan med nationella medel eller nordiska pengar, främst luftvårdskommittén.

Förslagsställarna föreslår konkret att ministerrådet skall ta fram ett handlingsprogram för begränsning av utsläppen av försurade ämnen i såväl Norden som Europa. Som framgår av ovanstående finns ett sådant program för svaveloxider för de nordiska länderna fram till 1995. Från svensk sida har föreslagits att de nordiska länderna tillsammans skall försöka arbeta fram en aktionsplan Europa för begränsning av utsläppen efter 1995. De 30% åtaganden som gjorts i många länder räcker inte alls för att lösa försurningsproblemen, betydligt större reduktion krävs. En dylik aktionsplan skall baseras på luftkvalité och depositionsgränser som utgår ifrån vad miljön kan ta emot utan effekter av betydelse. Det svenska förslaget har accepterats av de andra nordiska länderna och utgör en del av programmet för ämbetsmannakommitténs arbete. Ett samlat underlag som

kan presenteras i en vidare krets av länder bör vara klar till 1987. Ett första förslag till gränser för vad mark och vatten kan ta emot av försurning kommer att presenteras redan i vår.

Enligt naturvårdsverkets mening är förslaget som lagts fram av medlemmar i Nordiska rådet om åtgärder mot försurningen i sak bra och riktiga. Det arbete som redan pågår inom ramen för Nordiska ministerrådet är i linje med dessa förslag och några särskilda föranstaltningar synes för närvarande inte vara behövliga.

Solna den 14 januari 1986

Valfrid Paulson

Lars Lindau

BIHANG

Arbetsprogram for 1986

Etter en diskusjon av mulige prosjekter i 1986, var det enighet om følgende fordeling av midlene (beløpene er i 1000 NOK):

Pilotprogram – måleprogram for forsurning og fotokjemiske oksidanter		1 000
Kvikksølv i luft og nedbør i Norden		250
Modellberegninger – meteorologiske forhold		465
– Transport av luftforurensninger over hav (FMI)	265	
– Langtransport av oksidanter (dansk/norsk samarbeid)	200*	
Virkninger		510
– Beregning av korrosjonsskader (samarbeidsprosjekt)	100*	
– Belastningsgrenser for tilførsel av svovel og nitrogen til skog, mark, ferskvann og grunnvann (BESK)	260	
– Faktasammenstilling – Oppdatering av viten om sur nedbør	150	
Tiltak		0
(Midler overføres fra 1985-budsjett)		
Spesielle utredninger vedrørende langtransport		335
– Bidrag til ECEs arbeidsgruppe om NOx	250*	
– Langtransport og effekter av miljøgifter	85*	
Styringsgruppen for bilavgasser		425

Helse-effekter		
– Dioksiner i morsmelk – nordisk interkalibrering		125
Forvaltningsmessig samarbeid		
– Forvaltningsseminar 1986		50
Sekretariat		200
Sekretær – Luftgruppen	150	
Planlegging av nordisk innsats i ECE (Aksjonsplan Europa)	50	
Mil-Seminar		90
Reserve – til disposisjon		225
Total		3 675

Alle beløp merket * blir revurdert etter at nærmere prosjektplaner er utarbeidet. Dette vil skje før årsskiftet.

Koncessionsnämnden för miljöskydd hänvisar i skrivelse den 13 januari 1986 till sitt yttrande av den 8 november 1985 i anledning av medlemsförslag A 723/s om förbättrad övervakning och handlingsberedskap beträffande långväga gränsöverskridande luftföroreningar.

Sveriges lantbruksuniversitet:

Nedtrappning av luftföroreningar till en nivå som är förenlig med en långsiktig produktivitet i land- och vattenmiljöer, liksom också en miljö förenlig med livskraven för flora och fauna är ytterst angelägna åtgärder. Inom detta område har ett föredömligt nordiskt samarbete ägt och äger rum. Sett i ett internationellt perspektiv är det mycket tack vare detta nordiska samarbete som de konventioner inom luftföroreningsområdet som finns i dag existerar.

Förslaget går ut på att ett handlingsprogram med tidsplan för reduktion och fortsatt nedtrappning av luftföroreningar skall finnas för Norden och Europa. På nordisk nivå, bl. a. inom Nordiska rådets ämbetsmannakommitté för miljövard, pågår ett sådant arbete som efterlyses i förslaget. Det är angeläget att detta ges ett fortsatt och ökat stöd.

I förslaget ingick också ökade insatser till intensifierad monitoring av luftkvalitet. För närvarande har vi i Sverige en ofullständig monitoring främst när det gäller kväveoxider och ozons regionala förhållanden och

med hänsyn till skogsmiljön. Större uppmärksamhet bör också ägnas mikroföreningar.

Uppsala den 13 januari 1986

På styrelsens för Sveriges lantbruksuniversitets vägnar

Mårten Carlsson

Bengterik Ronne

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL):

Den plan för 30%-ig nedtrappning av svavelutsläppen som ett stort antal länder anslutit sig till kommer inte att medföra att belastningsnivåer för svavelnedfallet uppnås som är acceptabla ur försurningssynpunkt i känsliga områden. För detta krävs långt större åtgärder. Frågan om en fortsatt nedtrappning är därför av mycket stor vikt liksom frågan om hur långt svavelutsläppen måste minskas för att acceptabla belastningsnivåer skall uppnås i stora områden i Europa.

För det fortsatta luftvårdsarbetet i Europa är det viktigt att vetenskapligt baserade underlag tas fram, där sambandet mellan miljöeffekter och olika reduktionsnivåer åskådliggörs. Ett sådant material bör vara av stor betydelse för en åtgärdsplan för Europa. Ett arbete i denna riktning har påbörjats inom IIASA i Wien, men denna typ av arbete behöver intensifieras och sannolikt kompletteras. Ett nordiskt initiativ på detta område kan därför vara av stort värde.

Medlemsförslaget innehåller dessutom förslag på intensifierad övervakning vad avser miljöeffekter och de deponerade föroreningarnas interaktion i terrestra och akvatiska ekosystem. Den sistnämnda frågan anser vi vara av mycket stort värde i framtiden, eftersom en samlad mätning av deposition och flöden genom ekosystemen ger mycket värdefull kunskap hur svavel- och kvävedepositionen påverkar olika system. Inte minst är det av värde att följa effekten av minskningar – föroreningsbelastning.

För att en bättre förståelse av sambanden skall uppnås är det också viktigt att metoderna är likartade. Ett samlat nordiskt initiativ på detta område vore därför värdefullt. I framförallt Sverige och Norge finns dessutom långvariga erfarenheter av denna typ av studier.

Stockholm den 16 januari 1986

AB Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

Peringe Grennfelt

Medlemsförslag

om en nordisk konvention om folkregistrering (som ersätter och utvidgar överenskommelsen av den 5 december 1968 om folkregistrering)

(Väckt av Guðrún Helgadóttir samt Margrete Auken, Stefán Benediktsson, Ólafur G. Einarsson, Eiður Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Arvo Kempainen, Karin Kjølbro, Hanna Kvanmo, Páll Pétursson, Pétur Sigurðsson, Lars Werner och Friðjón Þórðarson)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Indenrigsministeriet:

I medlemsforslag A 733 er der stillet forslag om, at Nordisk Råd skal anbefale udarbejdelse af en ny nordisk konvention, til afløsning og udvidelse af den bestående konvention af 5. december 1968 om folkeregistrering, med det formål at samordne og forenkle reglerne om flytning, ophold og bopæl mellem de nordiske lande, således at Norden bliver en helhed i så henseende.

Til forslaget bemærkes, at man fra dansk side betragter den nuværende overenskomst som stort set tilfredsstillende i betragtning af de forskelle, der fremdeles består mellem de nordiske landes opfattelse af bopælsbegrebet samt i den måde, bopælsbegrebet anvendes ved administrationen af de forskellige fagområder.

I Danmark er alle folkeregisteroplysninger samlet i det centrale personregister (CPR) der fungerer som et centralt folkeregister, hvis oplysninger samtidig findes i kopi i de lokale folkeregistre. Fra CPR leveres personoplysninger, ikke mindst bopælsændringer til en lang række offentlige myndigheder, og registreringen i CPR danner således grundlag for stort set hele den offentlige administration.

Omend det på en lang række fagområder (skattelovgivning, sociallovgivning m. v) er forudsat, at der skal foretages en særskilt bedømmelse af

bopælsbegrebet, uafhængig af registreringen i CPR, betyder den stadig stigende anvendelse af EDB i forvaltningerne, at registreringen i CPR rent faktisk normalt bliver afgørende indenfor det enkelte fagområdes konkrete sagsbehandling. Bopælsbegrebet og bopælsregistreringer i CPR må således nødvendigvis være tæt forbundet med lovgivningen inden for de forskellige fagområder, og begrebet er i Danmark fastlagt således, at det i størst muligt omfang umiddelbart kan anvendes af de forskellige administrationsgrene.

En samordning af bopælsbegrebet indenfor folkeregisterlovgivningen vil således næppe kunne gennemføres isoleret, men skal i nok så høj grad vurderes og sammenholdes med regler indenfor andre fagområder.

En ændring af bopælsbegrebet indenfor folkeregisterlovgivningen må derfor forudsætte en forudgående eller samtidig samordning af den brug, de forskellige lande gør af bopælsregistreringerne og hermed eventuelt en tilpasning af lovgivningen indenfor andre fagområder.

Vedrørende de internordiske flytteattester/beviser bemærkes, at det fra dansk side tillige anses for værende i borgernes interesse, at verificerede personoplysninger automatisk udveksles mellem de nordiske folkeregistreringsmyndigheder. Den enkelte borger er som følge heraf fritaget for at skulle fremlægge dokumentation for personoplysningerne overfor tilflytningslandets folkeregistreringsmyndighed. Det er i øvrigt den danske opfattelse, at ordningen med udveksling af internordiske flytteattester/beviser fungerer tilfredsstillende.

I de senere år har der været løbende kontakter og møder imellem de nordiske landes registreringsmyndigheder, og man er på dansk side villig til fortsatte drøftelser af de her rejste spørgsmål, herunder eventuelt også mulighederne for en løbende udveksling af folkeregisteroplysninger, f. eks. om indtrufne dødsfald blandt nordiske borgere, bosat i andet nordisk land.

København, den 17. februar 1986

Britta Schall Holberg

Henrik Nielsen

Finland

Inrikesministeriet:

Överenskommelsens tillkomst

Efter det att den nordiska överenskommelsen om folkbokföring bereddes och överenskommelsen ingicks 5.12.1968 har folkbokföringen i Finland i fråga om administrativ organisation, materiellt innehåll och anknytning till den övriga offentliga förvaltningen förändrats avsevärt.

I beredningen av överenskommelsen deltog för Finlands del bl. a. representanter för den evangelisk-lutherska kyrkan och statistikcentralen, vilka

inte då kunde ha någon uppfattning om hur folkbokföringen skulle komma att förändras. I Finland visste inte heller hur intimt och i vilken utsträckning de beslut som skall fattas på basis av flyttningsbetyg är förknippade med beslut angående hemort, emedan lagen om befolkningsböcker (141/69) inte då var i kraft.

Medlemsförslaget, tillämpning av överenskommelsen och reformbehov

Undertecknarna av medlemsförslaget föreslår att Nordiska rådet rekommenderar att Nordiska ministerrådet utarbetar en nordisk konvention om folkregistrering (som ersätter och utvidgar överenskommelsen av den 5 december 1968) i syfte att samordna och förenkla reglerna angående flyttning, (temporär) vistelse och (varaktigt) boende i de nordiska länderna så, att Norden i detta avseende blir en helhet.

Av erfarenhet kan sägas att de skillnader som finns mellan avtalsländernas interna lagstiftning beträffande flyttning, tillfällig vistelse och varaktigt boende har förorsakat en del problem. I vissa fall har skillnaderna i lagstiftningen lett till åtgärder som varit direkt lagstridiga, när utflyttningslandets myndigheter utan att vänta på beslut av inflyttningslandets myndigheter antecknat att en person flyttat till ett annat nordiskt land. För avhjälpan av dylika missförhållanden borde enligt inrikesministeriets uppfattning de olika nordiska ländernas interna lagstiftning göras så enhetlig som möjligt i dessa avseenden. På grund av de särdrag som av olika skäl finns i de nordiska ländernas lagstiftning är detta mål dock inte lätt att nå.

Utöver de missförhållanden som med fog påtalats i medlemsförslaget finns det enligt inrikesministeriets uppfattning ur Finlands synvinkel sett även andra missförhållanden som motiverar en reform. Överenskommelsen gäller t. ex. endast själva flyttningen från ett nordiskt land till ett annat. Förändringar i den flyttande personens civilstånd och de adressförändringar som sker efter utflyttningen kommer inte på basis av överenskommelsen till folkbokföringsmyndigheternas kännedom i hemlandet. Det är inte heller möjligt att på basis av överenskommelsen få uppgifter som gäller en persons flyttning från inflyttningslandet till ett tredje nordiskt land eller till ett land utanför Norden. Det vore viktigt att folkbokföringsmyndigheterna i Finland kunde få uppgifter om de förändringar som sker beträffande civilstånd och adress, emedan den gällande interna lagstiftningen i Finland förutsätter att dessa fakta antecknas i befolkningsböckerna. Dessutom finns det risk för att rättigheter som enligt Finlands lagstiftning tillkommer dess medborgare, t. ex. valrätten i statliga val, kränks om man inte erhåller uppgifter om ovannämnda förhållanden.

I den släktnamnslag (694/85) som trädde i kraft i Finland vid ingången av år 1986 har domicilprincipen omfattats. Enligt denna blir släktnamnsändringar som gjorts i annat nordiskt land, med undantag av Island, gällande även i Finland. Därför vore det synnerligen viktigt att folkbokföringsmyndigheterna i Finland kunde få uppgifter om släktnamnsförändringar och om

släktnamn för barn som fötts samt om förändringar som skett beträffande barnens släktnamn.

Mellan Finland och Sverige gäller för närvarande överenskommelsen beträffande utbyte av civilståndsuppgifter från år 1940. Överenskommelsen har ändrats år 1952. Den är dock föråldrad och fyller inte till alla delar folkbokföringsmyndigheternas och övriga myndigheters behov. Trots att överenskommelsen är föråldrad har utbytet av uppgifter mellan Finland och Sverige underlättats av det goda samarbetet mellan befolkningsregistercentralen och riksskatteverket. Riksskatteverket har en gång per år sänt ett magnetband med uppgifter om i Sverige bosatta finländska medborgare till befolkningsregistercentralen. De år då val förrättats i Sverige har befolkningsregistercentralen å sin sida sänt de svenska myndigheterna uppgifter om de svenska medborgare som är bosatta i Finland. Detta samarbete har haft stor betydelse, inte enbart med tanke på registeruppgifternas riktighet utan även när vallängderna för statliga val uppgjorts och de röstberättigade informerats.

I det omarbetade och till sitt faktainnehåll utvidgade folkbokföringsavtalet borde ingå en punkt som gäller fortlöpande utbyte av åtminstone följande uppgifter (jfr. 6 art. överenskommelsen):

- registrering av barn som fötts
- dödsfall
- vigslar
- äktenskapsskillnader
- beslut och avtal angående vårdnad av barn
- utträde ur och inträde i kyrkan
- adressförändringar som skett i inflyttningslandet, flyttningar från inflyttningsland till tredje nordiskt land, flyttning från inflyttningsland till utomnordiskt land
- flyttning från utomnordiskt land till något nordiskt land
- namnändringar
- fastställande av faderskap
- beslut angående adoption
- beslut angående förmynderskap
- ändring av medborgerskap.

Utbytet av dessa uppgifter kunde till stor del ordnas så, att det sköts av de centrala folkbokföringsmyndigheterna. Dessa myndigheter vidarebefordrar uppgifterna till de lokala registren. När det gäller flyttning från ett nordiskt land till ett annat torde registreringen av flyttning fortsättningsvis kunna ske genom de lokala registermyndigheternas försorg. Adressförändringar som sker i inflyttningslandet kunde däremot meddelas centralmyndigheten i utflyttningslandet t. ex. en eller flera gånger per år i form av en förteckning eller som ADB-utdata. De centrala folkbokföringsmyndigheterna i avtalsländerna kunde komma överens sinsemellan om hur utbytet av uppgifter skall ske.

Om en punkt angående utbyte av ovan uppräknade uppgifter kunde intas i avtalet, skulle överenskommelsen mellan Finland och Sverige beträffande utbyte av civilståndsuppgifter kunna upphävas.

På grund av den folkbokföringsförvaltningsreform som trädde i kraft i Finland 1.3.1984 är det ändamålsenligt att göra häradernas registerbyråer till den finska lokala myndighet som handhar internordiska flyttningar, oberoende av om den flyttande personen hör till kyrkan eller inte. På det sättet kan registreringen av flyttningar göras överskådligare och snabbare, emedan en och samma myndighet handhar nordiska flyttningar och flyttningar inom landet, när det gäller inflyttning från andra nordiska länder till Finland. På motsvarande sätt vore registerbyrån den primära befolkningsregistermyndigheten vid utflyttning från Finland till övriga nordiska länder.

I samband med att överenskommelsen förnyas vore det givetvis skäl att förnya blanketten för internordiska flyttningsbevis.

Inrikesministeriet anser att de synpunkter som framförts i medlemsförslaget syftar i rätt riktning och att åtgärdsrekommendationerna är värda att understödjas. När överenskommelsen revideras borde man enligt inrikesministeriets uppfattning dessutom fästa uppmärksamhet vid en sådan utvidgning av avtalets innehåll som anförts ovan, för att säkerställa att registeruppgifterna i folkbokföringen i hemlandet alltid är riktiga.

Organiseringen av reformarbetet

Inrikesministeriet understöder det initiativ som ingår i medlemsförslaget enligt vilket Nordiska rådet skall rekommendera att Nordiska ministerrådet utarbetar en ny konvention om anmälnings- och registreringsförfarande vid flyttning mellan de nordiska länderna.

Inrikesministeriet anser en revidering och utvidgning av den nordiska överenskommelsen om folkbokföring vara brådskande med tanke på överenskommelsens många brister och föråldrade detaljer. Ministeriet anser vidare att huvudansvaret för revideringen och utvidgningen av överenskommelsen borde åläggas både Nordiska ministerrådet och någon viss av avtalet bunden stat. Den centrala folkbokföringsmyndighetens i detta land uppgift vore att bereda förslaget till ny överenskommelse i samråd med de centrala myndigheterna i de övriga avtalsländerna.

Helsingfors den 7 februari 1986

Kaisa Raatikainen

Inrikesminister

Raija Isotalo

Yngre regeringssekreterare

Finlands Evangelisk-Lutherska kyrka, kyrkostyrelsen¹:

Kyrkostyrelsen delar minister Gustav Björkstrands uppfattning om att den mellan Finland, Island, Norge, Sverige och Danmark 5.12.1968 gjorda överenskommelsen om folkregistrering fungerar tillfredsställande. Den i överenskommelsen inskrivna principen att inflyttningslandets regler skall avgöra vem som kan registreras i respektive lands befolkningsregister, är i princip tydlig och rimlig såväl ur myndigheternas som medborgarnas synvinkel.

Man bör dock konstatera att det praktiska tillämpandet av sagda princip inte är enhetlig. Detta beror på att det i de enskilda nordiska länderna inte finns enhetliga regler om vilket slags flyttning från ett land till ett annat betraktas som temporär och vilket slags flyttning är stadigvarande vistelse. Enligt kyrkostyrelsens uppfattning har man åtminstone i Finlands lagstiftning försökt under de senaste åren förtydliga dessa begrepp när det gäller flyttningar inom landet. Veterligen håller man på att även i de övriga nordiska länderna revidera stadgandena på motsvarande sätt. Kyrkostyrelsen anser det vara nödvändigt och värt att understödjas att man utreder hur de inre stadgandena i de enskilda nordiska länderna har utvecklats från 1968, då den nuvarande överenskommelsen om folkregistrering mellan de nordiska länderna gjordes. Kyrkostyrelsen anser att man i varje nordiskt land medvetet borde försöka utveckla den nationella lagstiftningen så, att den skulle möjliggöra en koordinering och harmonisering av de stadganden, som gäller flyttning, tillfällig vistelse och stadigvarande bosättning mellan de nordiska länderna. I detta sammanhang fäster kyrkostyrelsen även uppmärksamhet vid en viss svårighet, som yppar sig när en medlem av Finlands evangelisk-lutherska kyrka varaktigt bosätter sig i Sverige. Enligt den svenska praxisen svarar den svenska kyrkan för folkbokföringen av alla som bor i landet. Då en finsk inflyttare överlämnar ett samnordiskt flyttningsbevis i pastorskansliet i Sverige, tror han att han samtidigt blir intagen som en medlem i Sveriges evangelisk-lutherska kyrka. Så är dock inte fallet, utan inflyttaren bör göra en skild ansökan om medlemskap i Sveriges kyrka. Oklarhet i samband med detta har exempelvis lett till att på vissa orter i Sverige, där det finns ett stort antal finnar, endast 25–30% av dem, som flyttat till Sverige från Finland, hör till Sveriges kyrka, trots att omkring 80% tror att de anslutit sig till Sveriges kyrka vid inflyttnings-tidpunkten. Det låga procenttalet för dem som hör till kyrkan försvårar tillgången till de tjänster och verksamhetsanslag, som beviljas för det finskspråkiga församlingsarbetet. Kyrkostyrelsen anser att avhjälpandet

¹ Yttrandet översatt från finska.

av detta missförhållande är av största vikt med tanke på det finskspråkiga församlingsarbetet i Sverige.

Helsingfors den 10 februari 1986

Matti Halttunen

Kyrkoråd

Erkki Huhta

Inspektör

Finlands ortodoxa kyrkostyrelse har i skrivelse den 29 januari 1986 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Ålands landskapsstyrelse:

– – – Undertecknarna av medlemsförslaget anser att behov finns att säkra full likställdhet mellan de nordiska medborgarna i syfte att förenhetliga och förenkla reglerna vid flyttning mellan de nordiska länderna. Avsikten med en nordisk konvention om folkregistrering är att denna ersätter och utvidgar överenskommelsen av den 5 december 1968 om folkregistrering, enligt vilken inflyttningslandets regler är avgörande för vem som bör registreras. Avregistrering leder beroende på lagstiftningen i respektive land till att en del rättigheter och skyldigheter, som är förenade med bosättningen, faller bort.

Ålands landsskapsstyrelse anser att nuvarande system med internordiskt flyttningsbevis rent tekniskt fungerar tillfredsställande. Eventuellt kan noteras att en viss utökning av byråkratisering skett vilket dock skapat ett relativt säkert system i syfte att bl. a. förhindra att den enskilde låter mantalsskriva sig i två länder samtidigt. Dubbelmantalsskrivning kan förmedlas av att vissa rättigheter såsom t. ex. lokala och kommunala bidrag i ett land är bundna till mantalsskrivningen.

Inom det nordiska samarbetet kan redan betydande resultat noteras vad gäller syftet att tillförsäkra social och juridisk likställdhet mellan de nordiska medborgarna. I detta sammanhang kan nämnas lagstiftningen om vårdnaden om barn, släktnamn och medborgarskap vilka åtgärder utgör en del av strävan efter enhetligare regler för de nordiska medborgarna.

Emedan det får anses helt i enlighet med det nordiska samarbetets andemening, omfattar Ålands landskapsstyrelse medlemsförslaget om en nordisk konvention om folkregistrering i syfte att samordna och förenkla

reglerna vid flyttning vid såväl tillfällig som fast bosättning mellan de nordiska länderna.

Mariehamn den 5 februari 1986

Gunnevi Nordman

Vicelantråd

Susanne Y. Eriksson

Utredningssekreterare

Island

Islands statistiske byrå¹:

— — — I dette forslaget forutsettes det at det nordiske ministerråd skal ta initiativet til utarbeidelse av en nordisk overenskomst om folkeregistrering i det öyemed å samordne og forenkle registreringsreglene for flytting mellom landene, tidsbegrenset opphold og fast bopel i Norden, slik at en og de samme regler gjelder i alle statene. Det er hensikten at en overenskomst av denne art skal avløse gjeldende overenskomst av 5. desember 1968.

Islands statistiske byrå er av den oppfatning at det er ønskelig at det på ny blir søkt å fastsette samordnede regler av den art som forutsettes i forslaget. På den annen side kan det være forbundet med forskjellige vanskeligheter å forene synspunktene til registreringsmyndighetene i statene, ettersom det kan antas at det må tas hensyn til ulike forhold som gjelder i hvert land for seg.

I denne forbindelse kan man gjenkalle i erindringen at det i en innstilling som ble avgitt av en komité for forberedelse av å opprette en fellesnordisk folkeregistrering som bygde på fellesnordiske flytteattester (Nordisk udredningsserie 1961:4, Internordiske flytteattester), ble fremsatt generelle registreringsregler som skulle være felles for alle nordiske land. Snart etter at bestemmelsene om fellesnordiske flytteattester trådte i kraft, viste det seg at de ble tolket og gjennomført på forskjellig måte i de enkelte land, og at disse regler ikke var tilstrekkelig klare og fullstendige, og de var da heller ikke satt inn i selve avtalen om fellesnordisk folkeregistrering av 5.12. 1968.

De regler som har vært fulgt i de nordiske land utenom Island (særlig da i Danmark), har forårsaket forskjellige forvaltningsmessige vanskeligheter på Island, f. eks. i forbindelse med gjennomføringen av skattelov og lov om fast bopel, og dette har ført til mange slags ubehageligheter for vedkommende personer. Islands statistiske byrå har mange ganger gjort registre-

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

ringsmyndighetene i de nordiske land oppmerksom på dette, men det har vært forskjellige vanskeligheter med å endre statenes regler hva dette angår. I særdeleshet har det fra Islands side vært fremsatt ønske om særbestemmelser som fritar følgende personer for plikt til å avlevere fellesnordisk flytteattest i tilflytningslandet:

1. Studerende som utdanner seg i et annet nordisk land.
2. Familieforsørgere som tidsbegrenset oppholder seg i et annet nordisk land, hvis deres ektefelle og barn under 16 år fortsatt er bosatt i hjemlandet.
3. Personer som oppholder seg midlertidig i et annet nordisk land, men får sin lønn i hjemlandet, f. eks. lærere som får 6–12 måneders permisjon etter et bestemt antall år, vitenskapsmenn som oppholder seg i forbindelse med forskningsarbeid, embetsmenn i videreutdanning osv.
4. Personer som bare akter å oppholde seg en på forhånd bestemt kort tid i et annet nordisk land, f. eks. 2–4 måneder eller kortere tid.

Med henblikk på overstående erklærer Islands statistiske byrå at det støtter det fremkomne forslag om en revisjon av avtalen av 5. desember 1968.

Reykjavík, 10. februar 1986

Hallgrímur Snorrason
Direktör

Reykjavík bys kontorer, folkeregisteret¹:

– – – vil Folkeregisteret gi uttrykk for det syn at det er aktuelt og riktig å ta overenskomsten av desember 1968 opp til revisjon for å samordne reglene og forenkle gjennomføringen av dem.

Vi henleder oppmerksomheten særlig på følgende:

1. Studerendes stemmerett. Enda valgloven forutsetter at studerende i Norden beholder sin stemmerett her i landet, kan man gå ut fra at mange taper denne rett. Det har vært regelen ved Islands statistiske byrå å plassere navnene til dem som har studieopphold i Norden, i en særlig velgerrubrikk, men i denne rubrikk finnes vanligvis bare navnene til dem som er i alderen 18–28 år. De studerende som ikke befinner seg innenfor disse aldersgrenser, kan følgelig risikere å falle ut av manntallslisten. Mange mener de er oppført i manntallslisten, på grunn av valgloven, og gjør følgelig ikke noe for ved klage å bli oppført der.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

2. Den ulempe som oppstår hvis den ene av ektefellene reiser til et annet nordisk land for studium eller vitenskapelig arbeid. Ifølge loven om fast bopel skal ektefeller ha samme bopel. Når så den ene ektefelle melder seg ut av landet og må forflytte sin faste bopel, mens den andre ektefelle og barna forblir her hjemme, virker løsningen noe underlig. Disse menneskers ekteskapssymbol blir tallet 7, som betyr i symbolspråket til Islands statistiske byrå at disse ektefeller er separert. Separasjon er vanligvis noe som går forut for skilsmisse, og er følgelig ikke i noen som helst overensstemmelse med virkeligheten i disse tilfelle. Også andre ulemper melder seg her i forbindelse med skattespørsmål.

Vi finner det riktig å henlede Nordisk Råds islandske sekretariats oppmerksomhet på at de regler som eventuelt blir fastsatt, gjelder bare for statsborgere i de nordiske land, og ikke for statsborgere i andre land som melder flytting mellom landene med fellesnordiske attester. Det kommer ikke helt få personer hit til landet med fellesnordisk attest, men uten statsborgerskap i et annet nordisk land.

Reykjavík, 3. februar 1986

Reykjavík folkeregister

Ellen Snorrason

Norge

Justis- og politidepartementet har i skrivelse den 4 februar 1986 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finans- og tolldepartementet:

Vedlagt følger kopi av brev av 10. februar 1986 med vedlegg fra Sentralkontoret for folkeregistrering. Det heter i brevet at man i prinsippet ikke har noe i mot at spørsmålet om utarbeidelse av felles nordiske bostedsregler blir tatt opp.

Departementet viser til dette, og har for øvrig ingen kommentarer til forslaget.

Oslo, 24. februar 1986

Etter fullmakt
Karl Skogholt

Svein Gunnar Berntzen

Sentralkontoret for folkeregistrering:

Det problem som reises til medlemsforslaget, er ikke ukjent for Sentralkontoret. I og med at Norden etter overenskomsten regnes som ett registreringsområde og reglene for bostedsregistrering ikke er like i landene har ved flere anledninger ført til registreringer som ikke har vært helt heldige – sett fra et norsk synspunkt. I den forbindelse må han heller ikke glemme at flytting innen Norge også kan føre til at flytteren mister rettigheter som automatisk følger av bosetting. Men likevel er det helt klart at en flytting fra Norge til annet nordisk land i mange henseender vil få et annet utfall enn tilsvarende flytting mellom to norske kommuner. Sentralkontoret har derfor i prinsippet ikke noe i mot at spørsmålet om utarbeidelse av felles nordiske bostedsregler blir tatt opp.

Avslutningsvis vil vi få nevne at spørsmålet om innføring av felles nordiske regler for bostedsregistrering tidligere er tatt opp med den sentralfolkeregistreringsmyndigheten i Danmark uten at det har ført til noe resultat. Vi viser i den anledning til vedlagte referat av 27.10.83 pkt. 5¹. Probleme med å få i stand ens regler er at annen lovgivning i de respektive land bygger på de folkeregistreringsmessige reglene.

Oslo, 10. februar 1986

Jon Håkon Skarholt

Harald Hammer

Sverige

Riksskatteverket (RSV):

Tillämpningen av 1968 års nordiska överenskommelse om folkbokföring

Denna överenskommelse trädde i kraft den 1 oktobr 1969. Enligt konventionen har för svensk del utfärdats kungörelsen (1969: 493) om folkbokföring vid internordisk flyttning. Närmare föreskrifter har utfärdats av RSV (se utdrag ur handboken RSV Folkbokföring)¹.

Enligt RSVs erfarenheter som central folkbokföringsmyndighet har överenskommelsen efter vissa initialsvårigheter fungerat tillfredsställande. Dess grundläggande ändamål var att vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat förhindra att personen inte blev dubbelt registrerad i två länder eller att personen helt upphörde att vara registrerad. Vidare förutsattes att utväxlingen av handlingar (flyttningsbetyg och flyttningsbevis) skulle bidra

¹ Här ej tryckt.

till att säkerställa att en flyttning kunde registreras med behövliga korrekta personuppgifter. Dessa huvudsyften med konventionen har enligt RSVs mening i stort sett blivit väl tillgodosedda.

Vid tillkomsten av överenskommelsen stod det emellertid klart att en samordning inte var möjlig av ländernas interna regler för när flyttning skall föranleda registrering. Detta ledde till utformningen av artikel 3 i överenskommelsen. Frågan om en person skall anses som bosatt eller inte i inflyttningslandet avgörs sålunda helt enligt lagstiftningen i detta land. Detta innebär att om en person registreras som bosatt i inflyttningslandet skall detta beslut föranleda avregistrering i utflyttningslandet även om personen enligt lagstiftningen i det senare landet annars skulle vara att anse som alltjämt bosatt där. Detta kan förekomma av olika anledningar. En orsak är att medlemsländerna tillämpar olika normtider när en vistelse anses böra föranleda registrering. En annan är att i viss utsträckning skilda regler gäller för undantag från att en vistelse på annan ort skall leda till ändrad registrering, t. ex. beträffande familjemedlemmar och studerande.

Såsom framgår av artikel 2 p. 3 fjärde stycket i överenskommelsen skall en påbörjad registrering av flyttning genom att flyttningsbetyg uttagits i utflyttningslandet återgå om inflyttningslandet inte finner att personen skall registreras som bosatt där.

Vid utformningen av överenskommelsen förutsattes, såsom också framgår av artikel 4, ett framtida samråd mellan centralmyndigheterna i de nordiska länderna. Ett fortlöpande samarbete har även ägt rum sedan överenskommelsens ikraftträdande mellan centralmyndigheterna för ömsesidig information och behandling av åtgärder till förbättring av handläggning och rutiner. Som exempel kan nämnas en folkbokföringskonferens som på finskt initiativ ägde rum den 4 mars–6 maj 1981 i Finland med företrädare för centralmyndigheterna i Danmark, Finland, Norge och Sverige (även Förenta Nationernas statistiska byrå och Nordiska rådet hade representanter). Vid denna konferens beslöts bl. a. att bilda en kontaktgrupp med företrädare för centralmyndigheterna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Denna kontaktgrupp har därefter närmast svarat för det nämnda samarbetet dvs. att informera, utreda samt om behövligt och möjligt lämna förslag till förbättringar för tillämpningen av överenskommelsen.

Utbyte av civilståndsuppgifter

Med utbyte av civilståndsuppgifter förstås här avisering av förhållanden som är av betydelse för en korrekt och fullständig folkregistrering t. ex. om barns födelse, vigsel, äktenskapsskillnad, dödsfall, namnbyte, medborgarskapsändring osv. Det finns för Sverige bilaterala överenskommelser på detta område med vissa länder, bl. a. med Finland, och med varierande innehåll. Beträffande dödsfall finns en omfattande konsulärkonvention (jfr 51 § folkbokföringskungörelsen 1967:495).

Önskemål om en utvidgad avisering har framförts framförallt från finsk sida beträffande utflyttade finska medborgare. Detta sammanhänger med att i Finland förs ett register över dessa (registret över s. k. "frånvarande befolkning"). Detta register uppdateras – i motsats till vad fallet är beträffande emigranter i de övriga nordiska länderna – i möjlig mån med aktuella personuppgifter. Från svensk sida har principiellt uttalats intresse för att såvitt möjligt erhålla underrättelser för här aktuellt bosatta registrerade personer när en civilståndsändring i ovan angiven mening sker i annat nordiskt land.

RSV har i detta sammanhang velat fästa uppmärksamheten på denna tidigare i det nordiska samarbetet diskuterade fråga. Den bör eventuellt ingå som ett led i den händelse det väckta förslaget skulle realiseraras.

Förslaget

Enligt RSVs erfarenheter av tillämpningen av den nordiska folkbokföringsöverenskommelsen kan denna, som framgår av det förut sagda, inte anses förtjäna det i förslaget lämnade omdömet att vara totalt otillfredsställande sett från den enskildes och från det nordiska samarbetets synpunkter. Det anförs vidare i förslaget att det är i medborgarnas intresse att flyttning mellan de nordiska länderna med hänsyn till folkregistreringen inte är mera besvärlig än flyttning inom landet. Om därmed avses det administrativa förfarandet måste målsättningen betraktas som orealistiskt hög med hänsyn till den olika uppbyggnaden och organisationen av folkbokföringsväsendet i länderna på såväl lokal som regional/central nivå.

Huvudsyftet med förslaget förefaller emellertid vara att söka åstadkomma gemensamma regler inom Norden för när registrering som bosatt i ett land skall ske vid kortare eller längre uppehåll i landet och att undantagen från principen att registrering följer av bosättning skall vara desamma i de olika länderna. Den nuvarande lagstiftningen i länderna företer, som påpekas i förslaget, skiljaktigheter i dessa avseenden vilka som nämnts reglerats genom att inflyttningslandets bestämmelser blivit de utslagsgivande. Självfallet är det önskvärt att bosättningsreglerna i länderna skulle kunna göras enhetliga. Det kan emellertid förutses mycket stora svårigheter för att nå detta mål. En särbehandling av inflyttade från utlandet i olika kategorier beroende på från vilket land (nordiskt eller annat) inflyttningen sker måste anses vara principiellt oriktig. Oavsett varifrån invandring sker gäller nu i Sverige i princip samma regler för när en inflyttad person skall anses ha förvärvat sådant hemvist i Sverige som bör föranleda kyrkobokföring och mantalsskrivning (33 §, jämförd med 11–27 §§ folkbokföringsförordningen 1967:198). De svenska materiella bosättningsreglerna för folkbokföring är f. n. föremål för utredning genom 1983 års folkbokföringskommitté (Direktiv 1983:28; jämför även en tidigare utredning "Hemvist" SOU 1976:39, bl. a. s. 154–155 och sid. 311 ff).

I 1968 års överenskommelse finns vissa bestämmelser som inte längre

motsvarar de faktiska förhållandena (se bilagda text till överenskommelsen där med kursivstil markerats vissa sådan förhållanden).

Även i övrigt kan det med hänsyn till erfarenheterna från tillämpningen sedan ikraftträdandet 1969 finnas skäl för att konventionen görs till föremål för översyn och revidering. En sådan översyn borde även innefatta utredning om möjligheterna att tillgodose de önskemål som framförts i det isländska medlemsförslaget. RSV vill därför tillstyrka att initiativ tas till översyn för revidering av 1968 års överenskommelse. Verket är berett att i samråd med centralmyndigheterna för folkbokföring i de övriga nordiska länderna medverka i detta arbete.

Stockholm den 19 februari 1986

Lennart Nilsson

Wolmar Högberg

Medlemsförslag

om åstadkommande av ett utökat och fördjupat samarbete om flyktingpolitik

(Väckt av Lennart Andersson, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Eidur Guðnason, Lilli Gyldenkilde, Ragna Berget Jørgensen, Grethe Lundblad, Ashbjørn Sjøthun, Jens Steffensen och Bernhardt Tastesen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Amnesty International:

Efter avtale med det internasjonale sekretariat i Amnesty International, avgis følgende uttalelse fra Amnesty International, Norsk Avdeling, på vegne av alle Amnestys seksjoner i de nordiske land:

Amnesty International arbeider for løslatelse av alle samvittighetsfanger, for rask og rettferdig rettergang for alle politiske fanger, mot alle former for tortur og mot politiske drap, dødsstraff og "forsvinninger".

I flyktningesaker er organisasjonens hovedanliggende å hindre at personer som søker asyl blir tilbakesendt etter avslag eller avvist til land der de har grunn til å frykte forfølgelse som faller innenfor Amnestys mandat, eller til land der de ved videre utlevering kan bli utsatt for slike overgrep. Amnestys mandat gir også organisasjonen anledning å gi humanitær hjelp til samvittighetsfanger og torturofre.

Amnestys uttalelse vil være begrunnet i ovenfor skisserte arbeidsområder. Vesentlige deler av medlemsforslag A734/j faller således utenfor Amnestys mandat.

Imidlertid finner Amnesty International grunn til å understreke det positive hovedinntrykk i forslaget, og vil i tilknytning til sitt mandat særlig presisere betydningen av økte nordiske anstrengelser ved disse av forslagets elementer:

1. *Samordnet nordisk innsats i det mellomfolkelige samarbeide for å sikre overholdelse av menneskerettighetene og for å motvirke alle faktorer som skaper flyktingestrømmene.*

Amnesty International tror at en ytterligere samordning mellom de nordi-

ske land på dette felt med fordel kan finne sted i mellom-statlige organer, overfor enkelt-stater og overfor grupper av land der overgrep har regionalt omfang. En slik samordning vil gi de nordiske land økt tyngde på feltet, og de nordiske land kan påregne bistand fra Amnesty Internationals seksjoner i Norden hva angår informasjon og anbefalinger som faller innenfor organisasjonens mandat.

2. Felles innsats for å gi hjelp til flyktninger som har vært utsatt for tortur, med derav følgende fysiske og psykiske virkninger.

Amnesty International er engasjert i å bedre det medisinske tilbud om hjelp til torturofre. På initiativ av helsepersonell er det i enkelte nordiske land bygget opp ekspertise og sentre for behandling av torturofre. Det foreligger et klart behov for mer omfattende behovsregistrering, ytterligere utvikling av ekspertise og mer utbygget behandlingskapasitet. På globalt plan foreligger et stort udekket behov på disse felter, særlig i land som grenser opp til stater der grove overgrep mot menneskerettighetene preger situasjonen.

En nordisk samordning for å øke bruken av offentlige ressurser både overfor de behov som foreligger i de nordiske land og for å bistå mer omfattende på globalt plan, vil være av stor betydning for det omfattende antall torturofre som idag tilbys utilfredsstillende behandling eller ingen behandling overhodet.

I samband med pkt. 3 i forslaget (overveielser om fordeling av fluktningsstrømmen mellom de enkelte land), skisserer forslaget følgende mulighet:

Felles nordisk samarbeid omkring plassering av kvoteflyktninger og behandlingen av disse eventuelt på en slik måte at de land som mottar færre spontanflyktninger til gjengjeld åpner grensene for flere kvoteflyktninger.

Til dette punkt om forholdet mellom mottak av kvoteflyktninger og spontanflyktninger finner Amnesty International grunn til å presisere følgende:

Mottak av kvoteflyktninger eller vedtak om opprettelse av kvoter i et land må ikke under noen omstendighet av myndighetene i dette landet kunne brukes som argument for å underminere eller fravike den internasjonale forpliktelse en stat har til ikke å avvise spontansøkere når disse ved eventuell avvisning/tilbakesending blir sendt til et land der de har grunn til å frykte forfølgelse, eller der de kan bli videre utlevert til land der de risikerer forfølgelse.

Oslo, 10. januar 1986

For Amnesty International, norsk avdeling og på vegne av de nordiske Amnesty-avdelinger

Per Thomas Andersen

Leder

Øyvind Johnsen

Daglig leder

Danmark

Justitsministeriet:

Efter brevveksling med direktoratet for udlændinge skal justitsministeriet med hensyn til det generelle indhold i forslaget til rekommandation om nordisk samarbejde vedrørende asylansøgere og flygtninge udtale, at man fra dansk side gerne ser og aktivt arbejder for en øget nordisk koordination af indsatsen og øget samarbejde på dette område.

Blandt andet med dette sigte er der netop ved lov nr. 574 af 19. december 1985 gennemført en ændring af udlændingeloven, således at reglerne vedrørende asylsagers behandling tilnærmes de regler, der gælder i de andre nordiske lande. Efter såvel svensk som norsk lovgivning er der adgang til at afvise en asylansøger, hvis ansøgning må anses som åbenbart grundløs, eller hvis et andet land må anses for at være 1. asylland, og der ikke er risiko for tilbagesendelse til hjemlandet. Den nu gennemførte ændring af udlændingeloven betyder blandt andet, at åbenbart grundløse asylansøgninger også i Danmark kan behandles efter en hurtigere procedure. Ændringen indebærer således, at direktoratet for udlændinge kan bestemme, at afgørelsen i en sag, hvor ansøgningen må anses for åbenbart grundløs, ikke som i andre tilfælde kan indbringes for flygtningenævnet.

Forslaget afspejler i et vist omfang det samarbejdsmonster, som i stigende grad tegner sig allerede i dag på det administrative plan såvel formelt som uformelt mellem de nordiske lande i nordiske organer og lignende eller i forbindelse med fælles deltagelse i større internationale sammenhænge.

Der er på det bredere europæiske plan fra svensk side taget initiativ til konsultationer mellem en række af de vesteuropæiske lande, herunder Danmark, som er særligt berørt af den øgede tilstrømning af asylansøgere til Vesteuropa. Et af de spørgsmål, som er taget op i denne forbindelse, er en koordineret holdning til en ordnet modtagelse af flygtninge gennem UNHCR. Den indsats, som de nordiske lande på denne og andre måder kan bidrage med i det mellemfolkelige samarbejde, må anses for meget vigtig.

Tanken om en fordeling af flygtninge mellem de nordiske lande blev nævnt af justitsministeren under mødet den 12. november 1985 i Mariehamn mellem de nordiske justitsministre og Nordisk Råds juridiske udvalg. Medlemsforslagets punkt 3 om en mulig udligningsordning mellem spontanflygtninge og kvoteflygtninge i de enkelte nordiske lande kan eventuelt realiseres som en internordisk udligningsmodel, derved at spontanflygtninge i et nordisk land kan overføres som kvoteflygtninge til et andet nordisk land. Justitsministeriet har taget initiativ til at følge drøftelserne under Mariehamn-mødet op ved et møde mellem den danske og norske justitsminister og den svenske arbejdsmarknadsminister i februar måned.

København, den 23. januari 1986

P. m. v.

E.b.

Chr. Trønning

Dansk Flygtningehjælp:

Der har allerede i en del år eksisteret et nordisk samarbejde om spørgsmål i relation til flygtningenes integration mellem Dansk Flygtningehjælp, Danmark, Statens flyktningssekretariat, Norge, statens invandrarverk, Sverige, og social- og hälsovårdsministeriet, Finland.

Der har de sidste fire år været afholdt en årlig nordisk konference for medarbejdere i de nordiske flygtningeadministrations om forskellige spørgsmål i forbindelse med flygtninges integration i de nordiske lande.

Desuden er der nedsat et kontaktudvalg mellem flygtningeadministrationserne, der mødes, et par gange om året for at drøfte spørgsmål af fælles interesse. Der har også i årenes løb fundet en del erfaringsudveksling sted gennem studiebesøg o.l.

Dansk Flygtningehjælp finder dette nordiske samarbejde på det praktiske plan særdeles nyttigt og givende og håber meget, at dette samarbejde kan fortsætte og udbygges i fremtiden.

Omkring de enkelte punkter i forslaget skal vi udtale følgende:

ad 1: Koordineret nordisk indsats i det mellemfolkelige samarbejde.

Dansk Flygtningehjælp kan kun give al mulig støtte til et sådant initiativ.

ad 2: Fælles indsats for at give hjælp til flygtninge, der har været udsat for tortur.

Flygtninge med psykiske problemer, både som følge af tortur og som følge af andre traumatiske oplevelser, udgør et stort og stigende problem for os.

En undersøgelse gennemført i efteråret 1985 har vist, at ca. 10 % af alle flygtninge under Dansk Flygtningehjælps forsorg har så svære psykiske problemer, at de kræver psykiatrisk eller psykologisk behandling.

Det almindelige danske sygehussystem er ikke udrustet til at tage sig af disse specielle problemer. Som bekendt findes der i Danmark en institution med særlig ekspertise på området, nemlig Rehabiliteringscentret for Torturofre (RCT) i København.

For øjeblikket er der under medvirken af Dansk Flygtningehjælp ved at blive oprettet en aflægger af RCT i Sønderjyllands amt. Kapaciteten på RCT er imidlertid langt fra tilstrækkelig, og yderligere findes der, som nævnt, en række flygtninge, der har svære psykiske problemer, men som ikke er egentlige torturofre.

Dansk Flygtningehjælp ville på denne baggrund hilse det med stor glæde, om der kunne indledes et nærmere nordisk samarbejde med henblik på at hjælpe flygtninge med psykiske problemer, både torturofre og andre.

Specielt ville vi hilse det velkommet, om der i Nordisk Ministerråds regi kunne afsættes midler til et sådant udvidet nordisk samarbejde, fx. til afholdelse af konferencer eller lign.

ad 3: Nordisk samarbejde om placering af kvoteflygtninge.

Dansk Flygtningehjælp finder et samarbejde nyttigt, men henviser i øvrigt til Direktoratet for udlændinge og justitsministeriet.

ad 4: Samarbejde omkring tilrettelæggelsen af integreringsprocessen.

Som ovenfor nævnt eksisterer der allerede et nordisk samarbejde på det praktiske plan på dette område. Dansk Flygtningehjælp vil hilse en udvidelse af dette samarbejde i form af afholdelse af konferencer, kurser og studiebesøg velkommen.

Hvad angår en egentlig fælles tilrettelæggelse af integrationsarbejdet, må man gøre sig klart, at dette arbejde udføres under ret forskellige vilkår i de nordiske lande.

I Danmark er det én instans — Dansk Flygtningehjælp — der i hovedsagen tilrettelægger og gennemfører alle integrationsforanstaltninger i de første 18 måneder efter, at flygtningene har fået asyl i Danmark.

I Norge og Sverige gennemføres dette arbejde decentralt i de enkelte kommuner og udviser af denne grund store lokale forskelle. De meget få flygtninge i Finland bor i den første lange tid i en flygtningeforlægning under social- og hälsovårdsministeriets ansvar.

På grund af disse ret store strukturelle forskelle de nordiske lande imellem finder Dansk Flygtningehjælp, at et udvidet nordisk samarbejde omkring integrationen af flygtninge først og fremmest må tage form af en øget udveksling af erfaringer og arbejdsmetoder de nordiske flygtningeadministrationer imellem. Et udvidet nordisk samarbejde omkring efteruddannelse af personale ville efter Dansk Flygtningehjælps mening ligeledes være positivt. F.eks. kunne man tænke sig, at Nordisk Ministerråd i samråd med de nordiske flygtningeadministrationer arrangerede nordiske efteruddannelseskurser, fx. for tolke, socialarbejdere og fritids- og kulturmedarbejdere.

En overordnet nordisk samordning og harmonisering af tilrettelæggelsen af integrationsarbejdet er derimod efter vor opfattelse næppe gennemfølgelig eller ønskværdig.

ad 5: Fælles nordisk holdning til hjælp til flygtninge, der ønsker at vende hjem.

Flygtninge, der ønsker at repatriere (vende hjem til deres eget land), kan i dag få bistand efter følgende retningslinier:

Flygtninge, der stadig er under Dansk Flygtningehjælps forsorg (d.v.s. indtil 18 måneder efter tildelingen af asyl), får rådgivning om en eventuel hjemvenden i Dansk Flygtningehjælps asylafdeling. Hjemrejsen arrangeres gennem ICM (Intergovernmental Committee for Migration) til ca. halvdelen af normalprisen. Dansk Flygtningehjælp betaler i henhold til bilstandslovens § 47.3 for rejsen.

Også flygtninge, der er udgået af Dansk Flygtningehjælps forsorg, kan få rådgivning om repatriering i vores asylafdeling. I deres tilfælde er det hjemkommunen, der afgør, om der kan udbetales et beløb til tilbagereisen.

Som et supplement til disse stærkt begrænsede hjælpemuligheder har Dansk Flygtningehjælp for privat indsamlede midler etableret et beskedent fond, der efter ansøgning kan give støtte til flygtninges erhvervsmæssige etablering i hjemlandet, fx. i form af støtte til indkøb af værktøj. Tillige har

†1 – A 734/j Supplement

Dansk Flygtningehjælp indtil for nylig kunnet bevilge — af private midler — fra 1 til 3 måneders underholdshjælp.

Dansk Flygtningehjælp så gerne etableret en fælles nordisk holdning på dette område. Efter vores opfattelse er det langt den bedste løsning for en flygtning, hvis han eller hun igen kan vende hjem til sit eget land. En sådan løsning bør derfor støttes så kraftigt som muligt.

Flygtningen bør som et minimum få tilskud til følgende: hjemrejse, hjemtransport af bagage samt støtte til at komme i gang igen i hjemlandet.

De privat indsamlede midler i Dansk Flygtningehjælp har vist sig helt utilstrækkelige til dette formål og bør erstattes af offentlige midler. Det må imidlertid udnærmes, at der kun bør ydes bistand til flygtninge, der ønsket at blive repatrieret til et hjemland, hvor forholdene har forbedret sig, således at hjemvenden kan foregå risikofrit.

ad 6: Samarbejde om informationsvirksomheden omkring flygtninge.

Dansk Flygtningehjælp har i mange år for privat indsamlede midler drevet oplysningsvirksomhed om flygtninges vilkår i Danmark og i udlandet. Først i november 1985 har vi fået tilladelse til at anvende penge fra den statslige rammebevilling til flygtninges integration til dette formål.

Der har igennem flere år eksisteret et nordisk samarbejde på informationsområdet mellem organisationerne Norsk Flyktningeråd, Rädda barnen (Sverige) og Dansk Flygtningehjælp. Samarbejdet har bl. a. givet sig udslag i flere fælles udgivelser af oplysningsmateriale. Et nordisk samarbejde finder ligeledes sted i oplysnings- og indsamlingskampagnen FLYGTNING 86. Dette samarbejde involverer Norsk Flyktningeråd, Rädda barnen (Sverige), Frikyrkan hjälper (Sverige), Finsk flygtningeråd, Islands Røde Kors og Dansk Flygtningehjælp. I løbet af 1986 vil der blive udgivet forskelligt oplysningsmateriale om det globale flygtningeproblem i hele Norden, og de nordiske TV-stationer vil udsende en række film om nogle flygtningeskæbner fra forskellige lande.

Mens der således allerede findes et udbygget samarbejde om oplysning om flygtningen mellem private flygtningeorganisationer i de nordiske lande, så har et sådant samarbejde mellem de nordiske flygtningeadministrationer endnu ikke været praktiseret. Dog har man i de sidste par år udvekslet informationsmateriale og publikationer med hinanden.

Efter Dansk Flygtningehjælps opfattelse kunne et udvidet og fordybet nordisk samarbejde om oplysning om flygtningespørmål først og fremmest være gavnligt på to områder:

- a) En øget oplysnings- og underretningsvirksomhed om vilkårene i flygtningenes hjemlande og om de forhold, der får mennesker til at flygte.
- b) Et øget oplysningsvirksomhed om flygtningenes vilkår i de nordiske lande.

Vi skal gøre opmærksom på, at en sådan øget oplysningsvirksomhed koster penge, men den er efter vor opfattelse nødvendig for at lette flygtningenes tilpasning i de nordiske samfund.

Samtidig vil vi gerne anføre, at et nordisk samarbejde omkring disse spørgsmål **kun** bør finde sted på områder, hvor der enten kan spares arbejdskraft eller penge gennem en samlet indsats. Dette må vurderes i hvert enkelt tilfælde, idet et samarbejde i sig selv koster ressourcer.

ad 7: Fælles indsatser til første asylland uden for Europa.

Dansk Flygtningehjælp har i en lang årrække for privat indsamlede midler ydet støtte til hjælpearbejdet for flygtninge i den tredje verden. Et lignende hjælpearbejde udføres af private organisationer i de øvrige nordiske lande, og den nordiske informations- og indsamlingskampagne FLYGTNING 86 tjener netop til at sætte focus på de globale flygtningeproblemer og til at indsamle penge til projekter, der kan bidrage til deres løsning.

I denne forbindelse er det vigtigt at understrege, at der findes 10—12 millioner flygtninge i verden. Uagtet at antallet af asylsøgere i Danmark og Sverige i det sidste år er steget stærkt, så er det stadig således, at langt størstedelen af verdens flygtninge findes i U-landene.

Hvis de nordiske lande forsøger at dirigere strømmen af flygtninge uden om Norden, således som det f.eks. sker gennem de aftaler, der netop er indgået mellem på den ene side DDR og på den anden side Danmark og Sverige, så er det vigtigt, at de nordiske lande samtidigt sørger for at opretholde en rimelig stor kvota for flygtninge, der befinder sig i lande i de tredje verden.

Såfremt Nordisk Råds danske delegation måtte ønske yderligere oplysninger eller uddybende kommentarer, stiller vi os gerne til rådighed.

København den 7. januari 1986

René Albeck
Vicegeneralsekretær

Niels-Chr. Andersen
Ekspeditionssekretær

Finland

Inrikesministeriet:

De i medlemsförslaget framförda numrerade punkterna angående samarbete, har framförts i mycket allmän form. Såsom i punkterna 1 och 7 har framförts, borde man sträva till att hjälpa personerna i flyktingsställning på det område där de befinner sig, eller om detta inte är möjligt, så nära deras hemland som möjligt.

I punkt 3 har hänvisats till flyktingskvoter och framförts, att ett land som tar emot färre spontana flyktingar, skulle på motsvarande sätt ta flera kvotflyktingar. Ett sådant tankesätt är mycket svagt motiverat. Enligt det skulle

ett land till vilket det inte kommer några spontana flyktingar, i stället motta en större mängd kvotflyktingar.

Enligt den ståndpunkt som Finland redan tidigare har godtagit prövar varje stat självständigt, vilket som är det antal flyktingar, som den kan ta emot. Antalet flyktingar är alltså inte och skall inte heller komma att vara en internordisk fråga. I fråga om spontana flyktingar kan man inte ens gissa sig till antalet och det kan inte på något sätt regleras.

Det är skäl att konstatera att världens flyktingproblem inte kan lösas genom att ta emot flyktingar. Därför är det också skäl att på internordisk nivå koncentrera sig på hur man skulle kunna avvärja uppkomsten och tillväxten av flyktingproblemet. När hjälp behövs borde man även på internordisk nivå sträva till att rikta den till områden där det finns flyktingproblem samtidigt som man med tillbudsstående medel borde sträva till en lösning som skulle göra det möjligt att de människor som blivit flyktingar skulle tryggt kunna återvända till sitt hemland.

Helsingfors den 9 januari 1986

Kaisa Raatikainen
Inrikesminister

Risto Veijalainen
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse har den 16 januari 1986 beslutat att avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Finlands röda kors:

Finlands röda kors anser förslaget vara positivt och värt att understöda. FRK framhåller särskilt att förslaget tagit upp flyktingfrågan i hela sin omfattning som ett av de allvarligaste humanitära problemen i vår tid. Då inställningen till flyktingarna på många håll får alltmer avvisande och byråkratiska uttryck, är det enligt FRK viktigt att de nordiska länderna arbetar vidare på sin traditionella linje som betonar de mänskliga rättigheterna och att de i denna anda intensifierar såväl sin inbördes samverkan som sitt gemensamma internationella agerande.

Emedan medborgarorganisationerna i hög grad kan påverka åsikterna och attityderna beträffande flyktingfrågan samt ombesörja flera delområden inom flyktingsarbetet, finner Finlands röda kors det betydelsefullt att de till

fullt engageras med i det nordiska samarbeidet och att växelverkan mellan de nordiska ländernas regeringar, myndigheter och organisationer i detta händelse utvecklas genom konsultering, seminarier och praktiska åtgärder.

Helsingfors den 8 januari 1986

Mauno Kangasniemi
Ordförande

Pär Stenbäck
Generalsekreterare

Norge

Justis- og politidepartementet:

Det eksisterer allerede i dag et utstrakt nordisk samarbeid, både formelt og uformelt, på flere områder som tas opp i medlemsforslaget. I tillegg til egne nordiske fora, så som Nordisk utlendingeutvalg og diverse arbeids-/embetsmannsgrupper, er det utstrakt kontakt i tilknytning til arbeid i internasjonale fora som FN, Europarådet og andre.

Den nye situasjonen de nordiske land nå står overfor, med betydelig tilstrømning av flykninger og asylsøkere ellers til våre land, aktualiserer behovet for nærmere samarbeid.

Mens det er høy grad av samsvar når det gjelder rettsreglene angående flyktninger, er den organisatoriske oppbygging av mottaks- og støtteapparatet lite ensartet.

Den danske justisminister Eric Ninn Hansen har tatt initiativ til et møte mellom Danmark, Sverige og Norge nettopp om økt samarbeid ved ulike flyktningespørsmål. Fra norsk side har man besvart henvendelsen positivt, og det antas at møtet vil finne sted i København i januar 1986.

Vi anser det følgelig lite hensiktsmessig nå å gå nærmere inn på de konkrete underpunkter i medlemsforslaget, men vil gi uttrykk for tilslutning til tanken om et nærmere nordisk samarbeid angående flyktninger.

Oslo, 30. desember 1985

Etter fullmakt
Berit Fosheim
Avdelingsdirektør

Per Gammelgård
Fung. byråsjef

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet vil, i forbindelse med medlemsforslaget om et utvidet og fordypet nordisk samarbeid på flyktningesektoren, vise til at det fra sommeren 1985 er opprettet en nordisk kontaktgruppe for migrasjons-politisk samarbeid. Gruppen som sorterer under Nordisk arbeidsmarkedsutvalg, består av representanter fra de myndigheter som koordinerer arbeidet med innvandrerspørgsmålene i de enkelte land. Fra norsk side er Kommunaldepartementet representert ved Innvanderseksjonen og fra Sverige deltar arbeidsmarknadsdepartementets innvanderpolitiske avdeling. Videre deltar arbeidskraftministeriet i Helsingfors og Indenrigsministeriet i København. Kontaktgruppens arbeid baserer seg på rapporten om migrasjonssamarbeidet i Norden (*NU 1985:4*).

Flyktningespørgsmålene er ikke definert inn i gruppens oppgaver, men den har allerede behandlet og bevilget midler til et seminar mellom nordiske kommuner om erfaringsutveksling fra arbeidet med sino-vietnamesiske flyktninger.

Det vil etter Kommunaldepartementets oppfatning være naturlig å ta denne kontaktgruppens eksistens og virksomhet med i vurderingene omkring hvordan et utvidet nordisk samarbeid og flyktningespørgsmålene best kan organiseres. Departementet støtter ideen om å sikre et bedre samarbeid om disse spørsmålene.

Oslo, 9. januar 1986

Tormod Hermansen
Departementsråd

Tore Toreng

Sosialdepartementet:

Medlemsforslaget har vært til uttalelse i *Statens flyktningsekretariat (SFS)*, hvis notat av 14. januar 1986 følger vedlagt (*se Bihang*).

Sosialdepartementet slutter seg til Flyktningsekretariatets merknader til de enkelte punkter i forslaget. Til punkt 3 vil vi føye til: I forslaget er det ikke lagt opp til eventuelt samarbeid vedrørende asylsøkertilstrømmningen og behandlingen av disse søkere. Forslaget har heller ikke berørt at de nordiske landene har ulik lovgivning på dette området.

Departementet er forøvrig enig i at flyktningpolitikk og samarbeid på dette feltet i større grad bør behandles i Nordisk Råds organer. Vi støtter Flykt-

ningsekretariatets forslag om at medlemsforslaget i første omgang behandles på embetsmannsnivå.

Oslo, 24. januar 1986

Etter fullmakt

Finn Høvik

Inger Lill Søberg

BIHANG

Notat fra Statens flyktningsekretariat:

Til forslagene vil en bemerke følgende:

Pkt 1) Ingen merknad.

Disse synspunktene bør være koordinert både i nordisk-, europeisk- og FN-sammenheng.

Pkt. 2) Her bør nevnes at SFS er kjent med at Danmark har opprettet et senter for torturofre i København — videre at Sveriges Röda kors også arbeider med et opplegg for tiltak overfor flyktninger som har psykiske problemer.

Til slutt nevnes at det i Norge i den senere tid også har vært arbeidet med tilretteleggelse av et psykososialt team, formelt opprettet fra 1.1.1986, som et forskningsprosjekt.

SFS finner det helt nødvendig at det blir et samarbeid mellom disse 3 opplegg — og er kjent med at det fra norsk side har vært utvekslet erfaringer med tortursenteret i København. Ettersom SFS er medlem av styringsgruppen for det psykososiale teamet, vil en medvirke til at dette området blir vurdert spesielt.

Pkt 3) En oppfatter forslaget dit hen at land som mottar få spontanflyktninger, skal øke tallet for kvoteflyktninger. Dette er ei omfattende forslag — og går in i de enkelte lands sjølråderett vedr. forslag til størrelse på kvotene. Dette forslag bør vurderes grundig før en evt. slutter seg til dette.

Pkt. 4) SFS har sammen med Dansk Flygtninghjælp, socialministeriet i Finland og Sveriges invandrarverk, hatt et utvidet samarbeid de siste 4 år.

Vi har hatt årlige konferanser som er blitt arrangert av landene etter tur. Emner som er blitt behandlet er bl.a. integrering, arbeidsmarkedstiltak, psykososiale problemer, informasjon, frivillige organisasjoners arbeid, flyktningfamilien o.s.v.

SFS har positive erfaringer med dette samarbeidet, noe som også er kommet til uttrykk fra de svenske, danske og finske deltakerne.

Fra høsten 1985 ble det arrangert halvårlege ledermøter med 2 representanter fra hvert land, samt ett-årige konferanser med tilsammen 40 deltaker. På disse konferanser vil det bli drøftet emner av felles-nordisk karakter.

Pkt. 5) Fra norsk side har UD etablert en ordning av økonomisk karakter overfor flyktninger som ønsker å vende tilbake til Uruguay og Argentina. En er ukjent med hva andre nordiske land har av tiltak, men vil anta at praksis er forskjellig. En forutsetter at UD vurderer dette.

Pkt. 6) Et samarbeid på informasjonssiden er positivt — og i en viss grad har det også foregått, idet SFS har vært både i Sverige og Danmark for å få informasjonsstoff og for å diskutere tiltak.

Det bør nevnes at SFS synes at Sveriges invandrarverk har en meget godt utbygget informasjonsavdeling. Fordi organisasjonsmønsteret er sammenlignbart, mener vi at Norge bør samarbeide aktivt med informasjonsmateriell for grupper som er like i begge land.

Pkt. 7) En forutsetter at det her er snakk om økonomiske tiltak. Disse tiltak bør koordineres overfor UNHCR, Genève.

Som nevnt innledningsvis støtter SFS initiativet fra forslagsstiller i Nordisk Råd. Men emnet er stort og omfangsrikt og bør vurderes grundig.

Forskjellig lovverk i de enkelte land kan i noen grad hindre et nordisk samarbeid, og SFS foreslår derfor at forslaget vurderes på embedsmannsnivå, for å få en bedre oversikt over konsekvenser i de enkelte land. Intensjonen bør imidlertid være et bedre samarbeid enn i dag.

Oslo, 14. januari 1986

Ruth Ryste

Utenriksdepartementet:

Utenriksdepartementet anser seg berørt særlig av punktene 1, 2, 5 og 7 i medlemsforslaget. Departementet har følgende kommentarer, som ikke skal betraktes som noen endelig stillingtagen til spørsmål som har mange sider og som en ikke har hatt kapasitet til å utrede grundig innenfor den gitte tidsfrist:

til 1.

Det er i praksis etablert en fast nordisk konsultasjonsordning om menneskerettighetsspørsmål som behandles i FN. På et møte mellom lederne av Rettsavdelingene i de nordiske utenriksdepartementer som holdes i august/september hvert år behandles bl.a. alle menneskerettighetssaker som kommer opp til behandling i FN's generalforsamling.

Det er etablert en rotasjonsordning slik at et nordisk land alltid er medlem av FN's menneskerettighetskommisjon. Det nordiske medlem av kommisjonen inviterer til et nordisk samrådsmøte i januar hvert år like før kommisjonens årlige sesjon. På dette møtet er det også vanlig å drøfte andre menneskerettighetsspørsmål av felles interesse. Det er også etablert en nordisk arbeidsgruppe for urbefolkningsproblemer. På alle internasjonale møter om menneskerettighetsspørsmål er det nært nordisk samråd.

til. 2.

Danmark var det nordiske land som først etablerte et senter for hjelp til personer som har vært utsatt for tortur. Amnesty Internationals helsegruppe i Stavanger har tatt initiativ til å få opprettet et lignende behandlingstilbud for flyktninger ved Rogaland Sentralsykehus. En fastere form for samråd mellom de nordiske land om behandlingstilbud for torturofre synes nyttig. Videre internasjonalt samarbeide er imidlertid også viktig. De nordiske land er blant de største bidragsyterne til FN's fond for torturofre og deres familier.

til 5.

Hjelp til flyktninger som kan og vil vende tilbake til sine hjemland blir i første rekke et økonomisk spørsmål. På norsk side gir en gjerne direkte bidrag til repatrieringsprogrammer som iverksettes av anerkjente internasjonale humanitære organisasjoner som UNHCR og ICM. Videre har en i Norge iverksatt en ordning hvorved økonomisk støtte gis til flyktninger i Norge som ønsker å vende tilbake til hjemlandet, men hvor ingen internasjonal repatrieringsordning er blitt iverksatt. Det må her bli opp til det enkelte nordiske land å avgjøre hvor langt det vil gå, og Utenriksdepartementet antar at det eneste på dette felt som vil kunne bety økt hjelp til flyktningene er at alle landene legger seg på den for flyktningene mest gunstige ordning. Dette må imidlertid være opp til det enkelte lands myndigheter.

til 7.

Slike fellesanstrengelser som det her siktes til finner allerede sted på et større sted på et større internasjonalt plan enn det nordiske, f.eks. innenfor FN-systemet (UNHCR). Utenriksdepartementet kan være enig i at mer kan gjøres, men er ikke sikker på at fellesnordiske innsatser vil være den beste måten. En annen ting er at det er helt naturlig med et nordisk samråd med henblikk på mest mulig felles opptreden/synspunkter i større internasjonale fora der slike spørsmål behandles. Slike nordiske konsultasjoner finner allerede sted etter behov. I prinsippet vil også fellesnordiske utviklingsprosjekter kunne komme slike land tilgode som det er tenkt på i medlemsforslaget, når de ellers møter de kriterier som legges til grunn for slike prosjekter.

Oslo, 14. januar 1986

Etter fullmakt

Beate Mo Alvegård

Erik Bjørnebye

Det norske flyktningeråd:

Det norske flyktningeråd slutter seg til elementene i forslagsstillernes paragrafer 1—6. Vi mener også at de private organisasjoners kunnskaper når det gjelder forholdene i flyktingenes hjemland bør innhentes og benyttes.

I paragraf 7 ville vi foreslå at det i stedet for "Fælles innsatser til hjelp til lande uten for Europa som er første asyllande for et stort antal flygtninge." heller understreket *koordinering* av hjelpearbeidet i slike land, da dette i praksis vil vise seg mer hensiktsmessig og ønskelig.

Oslo, 6. januar 1986

Eva Dunlop
Generalsekretær

Sverige

Rikspolisstyrelsen har i skrivelse den 8 januari 1986 förklarat sig icke ha något att erinra i anledning av medlemsförslaget.

Statens invandrarverk:

Enligt invandrarverkets mening är en utveckling i förslaget andas av det nordiska samarbetet kring flyktingpolitiken angelägen.

I tillägg till de områden för samarbete som nämns i förslaget vill invandrarverket även nämna flyktinglagstiftning och praxisbildning på asylrättens område.

I förslaget förordas att det nordiska samarbetet inriktas på sju områden. Samtliga områden är viktiga för flyktingpolitikens genomförande. Ett nordiskt samarbete borde vara till gagn på samtliga områden.

Invandrarverket väljer att särskilt kommentera följande:

2. Fælles indsats for at give hjælp til flygtninge, der har været udsat for tortur, med deraf følgende fysiske og psykiske følgevirkninger.

Erfarenheterna inom Norden av behandling av offer för tortyr är fortfarande begränsade. Det är angeläget med en förstärkning av dessa resurser och med en uppbyggnad av kompetens och erfarenhet. För svensk del finns det anledning uppmuntra en utveckling enligt två linjer:

dels en satsning på det center som just startat i Stockholm för behandling av tortyroffer. Där bör ske en uppbyggnad av erfarenhet som sedan kan spridas till personal inom berörda vårdyrken

dels en utveckling av kompetens hos sjukvårdens huvudmän för behandling av flyktingar som torterats eller för övrigt är i behov av psykisk eller so-

matisk vård. Här blir det normalt inte fråga om exklusiv inriktning på torterade.

Vad beträffar det nordiska samarbetet på detta område torde det vara angelägnast i form av erfarenhetsutbyte och samarbete kring metodutveckling och utbildning.

3. Fælles nordisk samarbejde omkring placering av kvotaflygtningene og behandlingen av disse, eventuelt således, at lande, der modtager færre spontanflygtninge til gengæld åbner deres grænse for flere kvotaflygtninge.

Invandrarverket tillstyrker tanken att länder som har få asylsökande istället ökar sin kvot desto mer.

4. Samarbejde omkring tilrettelæggelsen af integreringsprocessen i det enkelte land, hvad angår uddannelse, bolig, beskæftigelse, fritidsaktiviteter m.v.

Sedan ett par år existerar ett samarbete kring frågor som gäller flyktingmottagning mellan de för flyktingmottagande ansvariga myndigheterna i de nordiska länderna. För svensk del är det invandrarverket som deltar i detta samarbete.

Enligt de riktlinjer som överenskommits om detta samarbete inriktas det på ömsesidig informations- och erfarenhetsutbyte. Två gånger om året träffas företrädare för de ansvariga myndigheterna för informationsutbyte och gemensam planering av utbildningsinsatser. En gång om året ordnas det ett seminarium på något aktuellt tema. Dessutom ges möjlighet för personal från ett land att delta i utbildning på flyktingområdet för personal från annat nordiskt land.

Invandrarverket anser att denna verksamhet är värdefull. Den bör fortsätta.

5. Fælles nordisk holdning for hjælp til flygtninge, der har mulighed for og ønsker at vende tilbage til deres hjemland.

Viktigast på detta område torde vara ett erfarenhetsutbyte mellan nordiska myndigheter som är engagerade i denna verksamhet.

6. Samarbejde om informationsvirksomheden omkring flygtningens vilkår i hjemlandet og i modtagerlandet. Denne informationsvirksomhed skal forebygge misforståelser i befolkningerne om flygtninges vilkår og dermed forbundne problemer med modtagelsen og integreringen af flygtningene i de nordiske lande.

Utbyte av informationsmaterial och erfarenhetsutbyte kring arbetsmetoder mm torde vara bästa formen för ett nordiskt samarbete.

Norrköping den 10 januari 1986

Thord Palmlund

Ingemar Cederberg

Svenska röda korset:

Inledningsvis vill vi beklaga att Me tidigare ansträngningarna om en harmonisering av de nordiska ländernas utlänningslagstiftning intesvis vill vi beklaga att de tidigare ansträngningarna om en harmonisering av de nordiska ländernas utlänningslagstiftning inte lett till några konkreta resultat och att frågan om ett närmande av densamma därför avskrevs från Nordiska rådets dagordning 1982. Det var enligt vår mening ett gyllene tillfälle som gick de nordiska länderna förbi när fyra av dessa länder samtidigt hade sin respektive utlänningslagstiftning under revision, utan att man lyckades åstadkomma en harmonisering.

När Nordiska rådet 1982 avskrev den rekommendation som gällt från 1973 om ett närmande av utlänningslagstiftningen så var det på grundval av att Sverige nyligen antagit en ny lag och att utkast till nya lagar förelåg i tre andra nordiska länder, nämligen Norge, Danmark och Finland.

Trots upprepade ansträngningar kunde man konstatera att förutsättningar för en harmonisering inte förelåg. Något konkret samarbete hade inte heller kommit till stånd vare sig när det gäller mottagandet av flyktingar i 3:e land. Sammanfattningsvis kan man alltså säga att hittills gjorda ansträngningar att åstadkomma ett samarbete har givit mycket små resultat.

Man måste därför ställa sig frågan om det nu finns ändrade förutsättningar härvidlag. Med kännedom om förhållandena i respektive land kan man inte vara allt för optimistisk i detta avseende.

De europeiska länderna har under senare tid fått erfara en ökad inströmning av utomeuropeiska asylsökande. Vissa företeelser, som tidigare inte varit så utbredda, har skapat stora problem och lett till att staterna i ökad utsträckning infört restriktioner av olika slag för att hindra strömmen av asylsökande. Vi tänker närmast på problemet att asylsökande numera i ökad utsträckning anländer med förfalskade dokument eller utan några dokument alls för att vilseleda myndigheterna om resväg och eventuella uppehåll i ett möjligt "första asylland".

Vi har i annat sammanhang givit uttryck för uppfattningen att de europeiska ländernas tolkning av Genèvekonventionens flyktingbegrepp har blivit mer restriktiv genom åren och att detsamma gällt för den internationella praxis som kallas "första asyllandsprincipen". Enligt vår mening har detta bidragit till att skapa det nya fenomen som uppstått, med förfalskade och förstörda dokument, på så sätt att tillfredsställande lösningar inte har funnits i de första asyllanderna. Risken att bli återsänd har för många inneburit katastrof. Därför har man försökt att utnyttja varje möjlighet att få stanna.

Att enskilda personer och t.o.m. länder tjänat pengar på dessa människor är smaklöst men bör inte belasta de enskilda asylsökande som har flykting-skäl.

Vi har velat ta upp denna utveckling i detta sammanhang för att peka på svårigheterna när det gäller samarbete inom flyktingpolitikens område mel-

lan länderna i Europa. Bristen på sådant samarbete har lett till protektionism, åtgärder genomförda av vissa länder har lett till att problemen skyfflats över till andra o.s.v.

Nya initiativ till samarbete mellan de nordiska länderna får inte leda till att Norden skapar en "skyddad zon" mot nya strömmar av skyddsbehövande flyktingar.

Sett i detta perspektiv ställer vi oss inte avvisande till ett åstadkommande av ett utökat och fördjupat samarbete om flyktingfrågor i Norden. Vi noterar emellertid att förslagsställarna bland sina förslag har utelämnat frågan om en harmonisering av lagstiftningen som reglerar flyktinginvandringen till Norden.

När det gäller att komma till rätta med de problem som vi ovan tagit upp samt för utvecklandet av ett samarbete om punkterna 3 och 4 i förslaget är det vår mening att ett samarbete knappast låter sig genomföras med mindre än att en harmonisering av lagstiftningen kommer till stånd.

Skillnaderna i lagstiftning rörande bosättningsförhållanden, sociala förhållanden och flyktingstatus m.m. måste elimineras innan man kan uppnå varaktiga resultat i samarbetet på dessa områden.

På övriga områden d.v.s. punkterna 1, 2, 5, 6 och 7 anser vi emellertid att det finns goda förutsättningar till ett utökat samarbete mellan de nordiska länderna. I vissa avseenden uppvisar länderna i stort sett samma hållning och har gemensamma intressen som kan samordnas och därvid ge ett bättre samlat resultat.

En av de viktigaste åtgärderna för att motverka uppkomsten av flyktingproblemen är att i det internationella samarbetet förmå stater att lösa konflikter och förbättra situationen på området Mänskliga rättigheter. Ett samlat nordiskt uppträdande har större förutsättningar att nå resultat än om varje land uppträder var för sig. Detta kräver i så fall att ansträngningarna koordineras inför möten o. d. på det internationella planet t. ex. FNs Generalförsamling, UNHCRs Exekutivkommitté m. fl. (punkt 1 i förslaget). Även på det bilaterala området kan mycket åstadkommas genom ett samlat nordiskt uppträdande. De nordiska länderna har tillsammans utomordentliga möjligheter att inom biståndspolitikens område påverka länder att förbättra förhållandena på MR-området genom att vid behov villkora biståndet. Det är inte rimligt att stora biståndsinsatser skall göras i länder som samtidigt producerar flyktingar om orsakerna är politisk förföljelse o. d.

Under punkt 2 i förslaget har redan en utveckling skett i Norden. Sedan flera år finns ett rehabiliteringscenter för tortyrskadade vid Rigshospitalet i Köpenhamn. Detta har följts av det nyöppnade (okt -85) rehabiliteringscentret vid Svenska röda korsets sjukhus i Stockholm. Dessa båda institutioner kommer att få stor betydelse såväl för behandling av torterade flyktingar som för utbildning av personal inom den ordinarie sjukvården. Ett samarbete inom Norden på detta område bör i första hand ta sikte på att trygga dessa båda institutioners framtida existens och i den mån behoven så kräver tillskapa fler behandlingsmöjligheter.

Den bästa lösningen av flyktingproblem är ett frivilligt återvändande till hemlandet (punkt 5 i förslaget).

Detta förutsätter att de förhållanden i hemlandet som ledde till flykten har ändrats. Genom insatser i det internationella samarbetet kan, som tidigare vi-sats, de nordiska länderna bidra till att sådana förutsättningar skapas. Återvändandets problematik har på ett belysande sätt kommit i dagen i samband med de politiska förändringar som inträtt i Argentina och Uruguay under senare år, vilket inneburit att många flyktingar i de nordiska länderna har kunnat återvända. Den hjälp som återvändande flyktingar har kunnat påräkna har ofta inskränkt sig till reskostnaderna och ett mindre startbidrag. I några fall har lokala återbosättningsprojekt startats genom frivilligorganisationers försorg. Insatserna hittills har emellertid varit helt otillräckliga. Ett flertal återvändande flyktingar har mött så stora svårigheter att de inte klarat av återintegrationen utan återvänt till Europa igen.

Här finns mycket att göra såväl under tiden i exil för att förbereda ett eventuellt återvändande när tiden är inne samt under själva återvändandefasen. Ett nordiskt samarbete i dessa frågor, gärna i samarbete med Intergovernmental Committee for Migration (ICM) skulle kunna betyda mycket.

Punkt 6 i förslaget kräver inte några utförligare kommentarer. Bortsett ifrån språkliga och konceptuella skiljaktigheter torde det finnas stora förutsättningar till samarbete inom informations- och opinionsområdet. Ett gott exempel på detta är den just nu pågående planeringen för FLYKTING -86 — en gemensam nordisk insamlings- och informationskampanj som genomförs i samarbete mellan de stora frivilligorganisationerna i de fem nordiska länderna.

Till sist punkt 7 — gemensamma insatser utanför Europa med stöd till länder som är första asylland för ett stort antal flyktingar. De nordiska länderna ger redan i dag sådant stöd genom bidragen till främst FNs flyktingkommissarie, som är huvudansvarig för dessa frågor. Bortsett ifrån möjligheterna till direkt bilateralt stöd till vissa länder med särskilt intresse för Norden — t. ex. länder varifrån de nordiska länderna traditionellt tar emot många kvotflyktingar för resettlement — så bör stödet under denna punkt förmedlas via FNs Flyktingkommissarie. Det är en angelägen uppgift för flyktingkommissarien att ge skydd och stöd till flyktingar i de regioner där flyktingproblemen uppstår. Insatser måste därför göras i de första asyllanderna, främst i 3:e världen, så att flyktingarna där kan erhålla hjälp. Endast i särskilda fall bör överföring till 3:e land ske t. ex. när tillfredsställande skydd inte kan erhållas eller då bördan för det första asyllandet blir så stor att det inte är rimligt att landet i fråga ensamt skall bära densamma.

För att åstadkomma detta måste FN:s Flyktingkommissarie stärkas så att han kan utföra sin roll inom internal protection och assistance. De nordiska länderna kan göra mycket för att stödja Flyktingkommissarien och därigenom flyktingar i 3:e land.

Stockholm den 27 januari 1986

Anders Wikman
Generalsekreterare

Börje Sjöquist
Chef flyktingavdelningen

Rädda barnen:

Nordiska rådets tidigare rekommendation från 1973 om en harmonisering av de nordiska utlänningslagarna avskrevs 1982 då dessa tankar inte vunnit någon större framgång. Mot bakgrund av den erfarenheten har Rädda barnen för närvarande svårt att ta ställning till hur ett utökat samarbete enligt förslaget skulle kunna utformas t.ex. när det gäller integreringsprocesser i de enskilda länderna (punkt 4).

Beträffande punkt 3 i förslaget, om placering och behandling av kvotflyktingar måste det slås fast att ett nordiskt samarbete ej får innebära en gemensam nordisk hållning att begränsa spontaninvandringen och att försämrade rättssäkerheten för de asylsökande som kommer till våra gränser. Överföringen av kvotflyktingar är en viktig del av flyktingpolitiken men det får ej leda till att en hårdare linje mot de enskilt inresta tillämpas. Om ett land är villigt att höja sin kvot ett visst år är det positivt, men det är viktigt att inte prioritera kvotflyktingar före asylsökande då ju olika överväganden ligger bakom och FN:s flyktingkommissarie medverkat vid uttagningen av kvotflyktingar. Rädda barnen anser att asylutredningar av familjer med barn inte ska skötas på ett tillfredsställande sätt för närvarande då barnens situation inte beaktas eller vägs in i bedömningen av familjens skäl att få asyl. I en uppvaktning hos invandrarminister Anita Gradin den 17 oktober 1985 har Rädda barnen krävt att alla barn skall bedömas individuellt, att barn aldrig får tas i förvar, att inga familjer får splittras genom myndigheternas agerande, att inga barn får återsändas till Libanon och att mer resurser för att tillgodose flyktingbarnens behov tillsätts. Först sedan en sådan bedömning gjorts av varje barns situation finns godtagbart underlag för bedömning av de humanitära skäl familjen har att få asyl.

Rädda barnen anser således att om förslaget om ett utökat och fördjupat samarbete syftar till att åstadkomma en i verklig mening generös och rättssä-

ker nordisk flyktingpolitik, där även flyktingbarnens situation beaktats kan förslaget hälsas med tillfredsställelse.

Stockholm den 16 januari 1986

Rädda barnen

Lars H Gustafsson

Styrelseledamot

Ordförande i Rädda barnens
sociala kommitté

Kerstin Liotta
Barnombudsman

Svenska flyktingrådet:

Svenska flyktingrådet stöder helhjärtat en gemensam nordisk insats i det mellanfolkliga samarbetet för att komma tillrätta med de faktorer som ger upphov till de ökande flyktingströmmarna. Vi anser att stora ansträngningar bör göras för att avlasta de länder utanför Europa som nu får ta emot ett stort antal flyktingar. En sådan hjälp skulle vara att flyktingkvoterna för respektive nordiska länder ökas.

Vi noterar med tillfredsställelse att medlemsförslaget omfattar ett ökat samarbete mellan de nordiska länderna inte bara när det gäller mottagandet av flyktingar, utan också vad avser integrering av flyktingar i samhället. Ett ökat utbyte av information och erfarenheter från respektive land skulle utgöra ett värdefullt stöd för de olika myndigheter och även frivilligorganisationer som arbetar med och för flyktingar.

Svenska flyktingrådet anser det vara nödvändigt, bl a med hänsyn till att flyktingproblemen i världen inte synes avta, utan ständigt ökar, att mycket arbete läggs ner på att genom ständig information nå ut till de grupper i samhället, som inte så ofta kommer i kontakt med flyktingar och som på grund av okunskap om deras problem, kan ha fått en vilseledande uppfattning om flyktingar, om orsaker till att en människa nödgas fly från sitt hemland. Grogrunden för rasism kan ofta bottna i rädsla för det okända och kunskap om det okända ökar förståelsen.

Till sist, och inte minst viktig är frågan om att tillskapa en i väsentliga delar väl överensstämmande lagstiftning i utlänningsärenden mellan de olika nordiska länderna.

Sammanfattningsvis instämmer Svenska flyktingrådet i medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet att ta initiativ till

ett utvidgat och fördjupat samarbete i enlighet med de riktlinjer som angetts i förslaget daterat Mariehamn den 12 november 1985.

Stockholm den 13 februari 1986

För Svenska flyktingrådet

Germund Sandler

Vice ordförande

Medlemsförslag

om åstadkommande av ett utökat och fördjupat samarbete om flyktingpolitik

(Väckt av Leinart Andersson, Margrete Auken, Dorte Bennedsen, Eißur Guðnason, Lilli Gyldenskilde, Ragna Berget Jørgensen, Grethe Lundblad, Ashjørn Sjøthun, Jens Steffensen och Bernhardt Tastesen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Finland

Ministeriet för utrikesärendena:

Flyktingproblemet i världen har kontinuerligt vuxit och nått allt mer alarmerande dimensioner. Detta framgår bla av FN:s flyktingkommissaries rapport till FN:s 40. generalförsamling senaste höst. Trots de ökade ansträngningar som flera regeringar och till förmån för flyktingar verkande internationella organisationer utfört behöver miljoner flyktingar runtom i världen fortsatt hjälp. De nordiska länderna har i hög grad stött de ansträngningar som gjorts till förmån för flyktingarna. Våra länder har även koordinerat sina åtgärder i dessa frågor vid viktiga internationella fora.

I medlemsförslaget hemställs: "att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till ett utvidgat och fördjupat samarbete i flyktingsspörsmål med hänblick på att säkerställa nordiskt samarbete om initiativ till förebyggande av flyktingproblem, mottagande och placering av flyktingar i de enskilda nordiska länderna, gemensam nordisk hållning för behandling av mottagna flyktingar och hjälp till flyktingar, vilka kan och vill återvända till hemlandet, samarbete om informationsverksamhet om flyktingarnas villkor samt gemensamma insatser i länder utanför Europa som är första asylland."

De gjorda förslagen riktas centralt mot den av varje nordiskt land bedrivna flyktingpolitiken och utrikespolitiken. Det i medlemsförslaget eftersträvade mera omfattande nordiska samarbetet, till exempel "för att motverka alla faktorer som ger anledning till flyktingströmmar" kunde innebära

långt gående ingripanden i varje nordiskt lands utrikespolitiska beslutsprocess i ofta på förhand ovissa internationella politiska lägen. Medlemsförslaget riktas sålunda i hög grad mot frågor, vilka har lämnats utanför Helsingforsavtalet och andra avtal som reglerar det nordiska samarbetet.

Det bör framhållas, att mellan de nordiska länderna redan hittills har bedrivits och bedrivs samarbete i flyktingfrågor i flera internationella organisationer och konferenser. Inom FN-systemet har flyktingfrågorna utgjort en central del av människorättssektorn, vilken för sin del redan sedan länge hört till det nordiska samarbetet. De nordiska länderna har till exempel stött FN:s flyktingkommissaries (UNCHR) verksamhet såväl politiskt som ekonomiskt. De har likaså understött verksamheten inom FN:s bistånds- och samarbetsorgan för Palestinaflyktingar (UNRWA). De nordiska länderna har verkat i samarbete i internationella organ, där flyktingsituationen inom flera geografiska områden har behandlats, såsom läget i Sydostasien och Afrika, samt stött internationella initiativ i dessa frågor.

Enligt nuvarande uppskattningar kommer flyktingsituationen i världen att förbli svår. Den kan underlättas enbart genom koordinerade internationella åtgärder. De nordiska ländernas regeringar kommer otvivelaktigt även i fortsättningen att verka för ett underlättande av flyktingsituationen.

I vissa avseenden kan det även vara skäl att effektivisera samarbetet mellan de nordiska länderna i flyktingfrågor. Det kunde till exempel vara skäl att undersöka, hur samarbetet mellan de sk fackmyndigheterna kunde effektiviseras.

Som en helhetsbedömning av medlemsförslaget bör dock konstateras, att det behandlar frågor, vilka ligger och är skäl att lämna utanför de nordiska samarbetsavtalen.

Helsingfors den 27 februari 1986

Paavo Väyrynen
Utrikesminister

Åke Wihtol
Statssekreterare

BILAGA 2

Redegørelse på juridisk udvalgs møde den 30. januar 1986 fra Søren Jessen-Petersen, leder af UNHCR's nordiske regionalkontor i Stockholm:

Jeg vil gerne først tale lidt om baggrunden for, at FN's flygtningekommissær nu har åbnet et nordisk regionalkontor, som ligger i Stockholm, men som skal dække alle fem nordiske lande, dvs Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

UNHCR har kontorer i mere end 80 lande i hele verden, men indtil den 1. januar 1986 var de nordiske lande den eneste region med et betragteligt flygtningeproblem både kvalitativt og kvantitativt, hvor flygtningekommissæren ikke var repræsenteret. For næsten to år siden tog den tidligere flygtningehøjkommissær Poul Hartling i et møde i Stockholm med den svenske udenrigsminister initiativet til åbning af det nordiske kontor. Han informerede ministeren om, at vi mente, det kunne være nyttigt først og fremmest for flygtningene, der jo er vores primære ansvar, men også for myndighederne og de private organisationer, hvis UNHCR var på pladsen. Idéen blev pænt modtaget af de svenske myndigheder og var senere genstand for en brevveksling mellem flygtningehøjkommissæren og de øvrige nordiske regeringer, der alle bød idéen om åbningen af et nordisk regionalkontor varmt velkommen.

Regionalkontoret i Norden skal udføre de samme funktioner som regionalkontorer overalt i verden, hvor UNHCR er repræsenteret. Dvs for det første i overensstemmelse med det mandat, UNHCR har fået af FN's generalforsamling: sørge for at flygtningene får restbeskyttelse, dvs at de behandles i overensstemmelse med de internationale flygtningekonventioner, som de nordiske lande alle har ratificeret. For det andet også i overensstemmelse med mandatet: at hjælpe myndigheder og organisationer med at søge holdbare løsninger på flygtningenes problemer.

Vi vil i de nordiske lande også koncentre os om *informationsaspektet*, da vi mener, at det netop i den øjeblikkelige situation er essentielt, at en objektiv korrekt information om flygtningene, deres baggrund og deres problemer når ud til en større offentlighed. En anden væsentlig opgave i denne region er at bidrage til en større *harmonisering af de nordiske landes flygtningepolitik*, end tilfældet er i dag. Vi mener, at en så homogen region som den nordiske på mange felter også på flygtningeområdet bør kunne komme nærmere hinanden på den måde, man tager imod og behandler flygtningene på. Denne funktion er naturligvis i fuld overensstemmelse med det initiativ, som Nordisk Råd har taget, og det er derfor med en speciel glæde, at vi har modtaget invitationen til dette møde.

Udgangspunktet for flygtningepolitik må baseres på et internationalt ansvar og solidaritet mellem nationer på den ene side, og mellem nationer og de der skal hjælpes på den anden side. Derudover må udgangspunktet være, at landene skal lægge samme principper til grund for behandlingen af de flygtninge, de har taget imod, specielt hvis det drejer sig om lande, der har ratificeret konventionen, og derfor er bundet til at følge dens regler. Det er dog klart, at man ikke helt ukvalificeret kan stille krav om, at alle behandler flygtninge på fuldstændig samme måde, men det man må kræve er, at de enkelte nationer deltager i det internationale flygtningearbejde efter kapacitet. Der må altså være tale om en byrdefordeling mellem verdens nationer.

Udgangspunktet for nordisk flygtningepolitik må ligeledes være et in-

ternationalt ansvar og en solidaritet mellem landene og mellem landene og flygtningene. Når man ser på, hvordan Norden kan bidrage til løsningen af det internationale flygtningeproblem, vil det være rigtigt at se på dette både fra et nationalt og fra et internationalt perspektiv. Bidraget til internationalt flygtningearbejde kan finde sted både i funktioner, der retter sig udadtil og i funktioner, der er mere indadrettede. Hvis man ser på Nordisk Råds medlemsforslag, er punkterne 1 og 7, hvad jeg vil kalde de eksternt rettede funktioner, mens punkterne 2, 3, 4 og 6 vel må beskrives som internt rettede funktioner. Punkt 5 er måske en blandning af eksterne og interne funktioner.

Hvis vi først ser, hvordan Norden *eksternt*, dvs. på den internationale scene, kan spille og bør spille en rolle, tror jeg, at dette falder på tre områder, nemlig det politiske, det moralske og det finansielle.

En *politisk rolle* spiller Norden jo allerede og bør spille dels i FN's diverse organer som generalforsamlingen, dels bilateralt, i forhold til de nationer, der producerer flygtninge, eller de der tager imod flygtninge, og dels også som medlemmer af UNHCR's eksekutivkomité. Det er jo sådan, at både Danmark, Finland, Norge og Sverige er medlemmer af eksekutivkomiteen.

Norden har også altid spillet en vældig vigtig *moralsk rolle* i internationale fora, og det er også uhyre vigtigt, at denne rolle fortsætter. Det er de samme fora som nævnt ovenfor, dvs. FN, bilateralt og i eksekutivkomiteen. Det vil dog her være på sin plads at understrege, at det netop er det, som lande over hele verden opfatter som de nordiske landes moralske integritet, der gør, at man lytter til de nordiske lande, når de taler om humanitære spørgsmål og flygtningespørgsmål. Det er derfor klart, at hvis man i andre regioner af verden opdager tendenser til en vis restriktivitet – tendenser der ikke er helt i klang med den røst, som de nordiske lande normalt repræsenterer – hvis man oplever disse tendenser nu på den nordiske scene, ja da er der nogle, der måske vil opfatte dette som dobbeltmoral, og den nordiske moralske autoritet vil ikke have samme effekt. Det er meget vigtigt også for UNHCR, at Norden vil være i stand til at fortsætte med at spille denne moralske rolle eksternt.

For det tredje har de nordiske lande altid bidraget eksternt med generøse, *finansielle tilsagn* til flygtningeprojekter, og det er en rolle, som vi også forventer, vil fortsætte usvækket. De nordiske lande ligger samlet på omkring ca 8% af UNHCR's samlede indtægter. På et tidspunkt, hvor flygtningekommissæren oplever en finansiell krise som aldrig før, må man naturligvis udtrykke et stærkt håb om, at disse finansielle bidrag fra de nordiske lande ikke alene vil fortsætte, men også vil øges ganske betydeligt. De finansielle bidrag omtales jo i *punkt 7* i medlemsforslaget.

Det vil måske her være på sin plads også at udtrykke ønske om, at Norden i fremtiden vil bruge sine betydelige bistandsprogrammer eller udviklingsprogrammer også i en flygtningesammenhæng. Dels som bidrag

til en mere effektiv integrering af flygtningene, dels som et præventivt bidrag. Jeg tænker her på, at det må være muligt for de nordiske lande at bruge den indflydelse, der følger med, at man har betydelige *bistandsprogrammer*. Denne indflydelse kan bruges enten over for lande, der producerer flygtninge, eller måske i endnu højere grad over for lande, der tager imod flygtninge. Gennem disse bistandsprogrammer kan man muligvis skabe en situation, der gør det unødvendigt for flygtninge at søge langt væk, ofte til andre kontinenter, altså bistandsprogrammer der kan bruges til at søge at nå frem til det, der er blevet kaldt regionale løsninger.

Jeg tænker her f. eks. på tamillerne, der i øjeblikket flygter til f. eks. Europa fra Sri Lanka, men hvor man måske med en bedre udnyttelse af de nordiske landes bistandsprogrammer kunne finde løsninger i regionen i nabolandene til Sri Lanka. Jeg kunne også her – med speciel henvisning til *punkt 5* i medlemsforslaget – nævne, hvordan de nordiske bistandsprogrammer også kunne bruges til at fremme frivillig repatriering. Det er klart, at når flygtninge vender tilbage til et land, f. eks. visse lande i Latinamerika, der har gennemgået en vanskelig periode, som også har ramt de økonomiske og sociale områder, dér vil et bistandsprogram kunne bidrage til at cementere stabiliteten, men også til at integrere de hjemvendene flygtninge hurtigere og mere effektivt.

Hvis vi derefter ser på, hvordan de nordiske lande kan bidrage til flygtningearbejde *internt*, så må man vel starte med som udgangspunkt at fremsætte ønske om, at flygtningene får stort set *samme behandling*, lige meget i hvilket land de opholder sig, så man ikke ved en uensartet behandling skaber kunstige bevægelser. Det vil sige at man skaber det, der er blevet kaldt en pull-effekt, hvis man har en meget favorabel behandling, eller at man måske skaber det, der kaldes en push-effekt, dvs. overflytter flygtninge og dermed måske problemer til andre lande, hvis man har en mindre favorabel behandling. Men det er dog klart, når man anlægger et ønske om samme behandling, må man på samme tid også være realistisk og se på kapaciteten, se på hvilke muligheder de enkelte lande har for at afhjælpe flygtningeproblemet. Det er klart, at det er ikke alle lande i den nordiske region, der har den samme mulighed.

Samme behandling betyder vel *harmonisering*. Men når vi taler om harmonisering, må det understreges, at det må være harmonisering ikke på det lavest mulige niveau, men harmonisering på højest mulige niveau. Man kan tale om harmonisering dels på det juridiske felt og dels på det materielle felt.

Lad os først se på *det juridiske*. Det vil være hensigtsmæssigt at sondre mellem juridisk behandling af *spontanflygtninge* og juridisk behandling af de flygtninge, der kommer under organiserede eller kvotaprogrammer. Når det drejer sig om *spontanflygtninge*, er udgangspunktet for behandlingen naturligvis den FN-konvention, som alle lande har ratificeret. Og derudover de nationale lovgivninger, der ofte i høj grad er baseret på 1951-

konventionen. Det ville være ønskværdigt, om man anlagde nogenlunde samme kriterier for bedømmelse af, hvem der er flygtning, og at man havde nogenlunde samme kriterier og samme procedure for prøvningen af de enkelte tilfælde. UNHCR's eksekutivkomité, som Danmark, Finland, Norge og Sverige er medlem af, har for nogle år siden vedtaget en rekommandation, der siger, at det bør i prøvningen af disse tilfælde være den centrale kompetente myndighed, der er det ansvarlige organ for prøvningen. Det ville endvidere være ønskværdigt, om de enkelte lande i Norden anlagde samme indstilling over for diverse kategorier af flygtninge. I dag er der ulykkeligvis en forskel i den måde, hvorpå man bedømmer forskellige kategorier. F. eks. har Danmark og Sverige to forskellige fortolkninger af palæstinensere som gruppe. (Det er dog klart, at ingen af landene har gruppebedømmelser, man bedømmer også disse tilfælde individuelt, men udgangspunktet for gruppen er forskelligt i de to lande).

Man må endvidere fremsætte det ønske, at de nordiske lande også ville have stort set samme fortolkning af det yderst komplekse problem, der hedder *første asylland*. Den fundamentale vanskelighed her er, at man ikke i europæisk sammenhæng har kunnet nå frem til enighed om en konvention om første asylland. Første asyllandsprincippet går jo – lidt forenklet – ud på at have kriterier for, hvilket land der er ansvarlig for at tage stilling til en ansøgning om asyl. Initiativer hertil har været taget inden for Europarådet, men efter 4–5 års forhandlinger i den komite, der har set på dette spørgsmål (CAHAR), har det desværre vist sig umuligt for de europæiske lande at nå frem til enighed om en endelig tekst. Det er en afgjort svaghed i europæisk flygtningearbejde, at der i dag ikke er enighed om første asyllandskriteriet. Det fører i praksis til, at mange, mange flygtninge kastes fra lufthavn til lufthavn som bordtennisbolde, og mange har tilbragt 2–3 måneder, hvor de er sendt fra den ene lufthavn til den anden. Det er meget ofte familier, der er tale om, og det er store tragedier, der på den måde udspiller sig i europæiske lufthavne.

Det ville være et meget velkomment nordisk initiativ, om man kunne søge at få relanceret forhandlingen om en første asyllandskonvention i Europarådet. Det vil her være på sin plads at bemærke, at der f. eks. i dansk udlændingelov er en vis definition af første asyllandsbegrebet. Derudover har UNHCR's eksekutivkomite i sin konklusion nr 15 også anlagt en række principper på første asylland, der kunne bruges i en europæisk konvention.

Om de flygtninge, der kommer til de nordiske lande under organiserede resettlement eller *kvotaprogrammer*, kan man vel kort bemærke, at det ville være ønskværdigt, om de nordiske lande kunne tage initiativer til at fremme et europæisk kvotasystem. Dette ville for det første introducere en lille smule orden i de spontante bevægelser, vi nu oplever, og for det andet også kunne bidrage til at skabe en bedre fordeling af flygtningene iblandt de europæiske lande. Et nordisk initiativ på dette område ville være meget velkomment.

Hvis vi derefter kort kigger på, hvordan man kunne harmonisere *den materielle behandling* af flygtningene, der er kommet til de nordiske lande, må udgangspunktet igen være, at man så vidt mulig forsøger at give flygtningene samme behandling, for det første i den periode, hvor de venter på status dvs. i præasylfasen, og for det andet i perioden når de har fået status, dvs. efterasylfasen. Det er jo det punkt, der er omtalt i medlemsforslagets *punkt 4*.

Lad mig endelig komme med ganske korte kommentarer til de andre dele af medlemsforslaget, som jeg ikke har berørt. Vedrørende *punkt 2* så er det jo i dag vist fra alle sider, hvor uhyre vigtigt det er at tackle de problemer, der er forbundet med den *tortur*, som flygtninge meget ofte har været udsat for. Der er her f. eks. tale om en udveksling af erfaringer blandt de torturcentre, der allerede eksisterer i de nordiske lande.

Angående *punkt 6* så er *informationsspørgsmålet* jo alfa og omega for tacklingen af hele det problem, man står overfor i Europa i dag med spontane asylsøgere fra andre kontinenter. Her kan jeg måske specielt referere til de store håb, vi knytter til "Flygtning -86" dvs. den nordiske kampagne, som frivillige organisationer i de fem nordiske lande er ved at forberede, og som skal kulminere i efteråret -86. Denne kampagne har jo dels til hensigt at samle penge ind til internationale flygtningeprogrammer, og det er en væsentlig aktivitet, men lige så vigtig er den anden del af kampagnens målsætning, nemlig at forsøge at sprede information om flygtningespørgsmålene i de nordiske lande. Det er uhyre vigtigt.

Lad mig som *konklusion* sige, at vi er vældig taknemmelige over dette initiativ i Nordisk Råd, der sigter mod en bedre samordning af nordisk flygtningepolitik. Jeg tror, man kan sammenligne initiativet i Nordisk Råd med de funktioner, som UNHCR's nordiske regionalkontor har. Vort udgangspunkt må være, at der gøres meget for flygtningene i de nordiske lande, og der gøres meget godt. Det meste kan vi ikke gøre bedre, og det skal vi slet ikke forsøge, men der er også områder, hvor man afgjort kan sætte ind, og jeg synes, at man i medlemsforslaget har identificeret nogle af de områder. Jeg vil slutte med at minde om, hvad jeg sagde i begyndelsen, nemlig at hvad man gør for flygtninge i de nordiske lande, dvs., den nordiske flygtningepolitik hænger sammen med international flygtningepolitik. Det minder mig om, hvad der står i mit vaskerum: "Forlad altid rummet, som du gerne selv ville finde det". Det må også gælde for nordisk flygtningepolitik. Lad os behandle flygtningene, som vi gerne vil have, at de bliver behandlet i den øvrige del af verden.

Stockholm, den 18 februar 1986

Medlemsförslag om avhållande av en nordisk kvinnokonferens — Nordisk Forum

(Väckt av Lennart Andersson, Margrete Auken, Lilli Gyldenkilde, Alice Brask, Kirsti Kolle Grøndahl, Eiður Guðnason, Dorte Bennedsen, Guðrún Helgadóttir, Ragna Berget Jørgensen, Hanna Kvanmo, Aase Olesen, Erlendur Patursson, Tuulikki Petäjaniemi, Bernhardt Tastesen, Pekka Tuominen och Lars Werner)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS stödjer förslaget om en nordisk kvinnokonferens och att det avsätts projektmedel till förberedelserna av konferensen.

NFS anser att förberedelserna bör påbörjas i god tid och att medel för projektgruppen bör reserveras för en treårsperiod.

Vidare vill vi framhålla att konferensen inte enbart skall rikta sig till kvinnoorganisationer och gräsrotsrörelser utan också till fackföreningsrörelsen i Norden.

De fackliga organisationerna är de som kraftigast drivit på nordiskt jämställdhetsarbete. Av NFS' totala medlemsantal — 7,3 miljoner — utgör kvinnorna 3,5 miljoner. Därför anser vi det befogat att arbetsmarknadens parter ingår i den projektgrupp som skall förbereda konferensen.

Stockholm den 10 januari 1986

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén
Generalsekreterare

Nordiska akademikerrådet:

Rådet tillstyrker förslaget och anser det vara angeläget att en nordisk alternativ kvinnokonferens arrangeras. De nordiska länderna bör ha nytta av ett erfarenhetsutbyte i dessa frågor, då man har arbetat med bl. a. jämställdhetsfrågorna utifrån något olika utgångspunkter.

Genom en gemensam diskussion och konferens kan de nordiska ländernas erfarenheter vad gäller jämställdhet mellan könen i arbetsliv, familjeliv och i det politiska livet bättre tas tillvara för det fortsatta internationella arbetet.

Rådet utgår ifrån att konferensen kommer att vara öppen för både kvinnor och män och att inbjudan förutom till FORUM-deltagare också går till de organisationer, myndigheter och grupper som deltog på FN:s kvinnokonferens i Nairobi 1985. Detta för att samarbetet mellan de officiella regeringsdelegationerna och de icke-officiella deltagarna på FORUM är värdefullt och bör tas till vara.

Stockholm den 13 december 1988

För de nordiska akademikerråden

Jörgen Ullenhag

Lena Lindqvist

Danmark

Statsministeriet har i skrivelse den 28 januari 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget och hänvisar till uttalande av den 22 januari 1986 från ligestillingsrådet (se nedan).

Ligestillingsrådet:

— — — at man kan anbefale medlemsforslaget, da man — ligesom forslagsstillerne — finder det af afgørende betydning, at Forum forberedes grundigt over en længere periode.

Ligestillingsrådet finder, at sådanne fremtidige nordiske fora vil være en vigtig fornyelse af det ligestillingsmæssige arbejde i det nordiske samarbejde. De nordiske kvinder har brug for at få fastholdt og udbygget det netværk, som er en forudsætning for både kvindeforskning og arbejde på det mere praktiske plan. I medlemsforslaget er der ikke taget stilling til, hvorledes et nordisk forum skal arrangeres. På seminaret i Reykjavik var det en klar forudsætning, at et nordisk forum skulle tilrettelægges med en lang række tilbud, såsom workshops, seminarer o. a., som interesserede deltagere stod for. Hvis denne model skal følges — og det er heri, fornyelsen ligger — vil samarbejdet mellem Nordisk Ministerråd og Nordisk Råds præsidium hovedsagelig være af praktisk og koordinerende art.

Ligestillingsrådet finder i det hele, at forslaget er et godt initiativ, som bør fremmes i den ovenfor skitserede form. Ligestillingsrådet lægger vægt på, at de fornødne projektmidler afsættes til forberedelsen af konferencen. Ligestillingsrådet forventer at blive hørt i det videre arbejde, når konferencen skal tilrettelægges.

København, den 22. januari 1986

Helle Degn

Dansk Kvindesamfund:

I den forbindelse kan jeg oplyse, at forslaget har været diskuteret såvel i Dansk Kvindesamfunds styrelse som i styrelsen for De nordiske kvindesagsforeningers Samorganisation, der er Dansk Kvindesamfunds nordiske parity-organisation.

Begge steder var der stor interesse for og opbakning til forslaget, idet begge bestyrelsen dog påpegede, at det ville være hensigtsmæssigt at inddrage kvindeorganisationer og kvindegrupper så tidligt som muligt i planlægning.

Specielt er De nordiske kvindesagsforeningers Samorganisation, der netop i december 1985 holdt møde i Stockholm, interesseret i at stille sine erfaringer og kontakter til rådighed for Nordisk Ministerråd og Nordisk Råds præsidium. Det ville i den forbindelse være hensigtsmæssigt, hvis De nordiske kvindesagsforeningers Samorganisation (NKS) fik mulighed for at sende en observatør til drøftelsen af forslaget om en nordisk kvindekonference ved Nordisk Råds session i København i marts i år.

Endelig kan jeg oplyse som styrelsesmedlem i NKS, at samorganisationen afholder sit næste styrelsesmøde i Reykjavik i august 1986, og at samorganisationen har planlagt et nordisk kollektivum i Norge i begyndelsen af 1987 — netop med henblik på at forberede sine organisationer på en nordisk kvindekonference.

Dansk Kvindesamfund kan derfor kun håbe, at den danske delegation vil støtte forslaget, og at Nordisk Ministerråd vil afsætte de fornødne projektmidler.

København, den 10. januar 1986

Helle Jarlmoose
Landsforkvinde

Venstres Ligestillingsudvalg:

— — — Vi er tilfredse med, at Nordisk Ministerråd i Reykjavik har drøftet, hvorledes man på nordisk plan kan følge op efter kvindetårets afslutning.

I arbejdet med at tilrettelægge en 8-dages konference vil vi sætte pris på, at resultaterne fra FN-konferencerne bliver udgangspunkt for det videre arbejde. I den forbindelse er det vigtigt, at både tilrettelæggelsesarbejdet som den senere deltagerliste afspejler et repræsentativt udsnit af personer og standpunkter, så debatten kan blive så bredt inspireret som muligt. Erfaringerne fra de 3 verdenskonferencer viser i øvrigt, at det alternative forum var med til at sikre en vellykket debat. Derfor bør man måske overveje noget i den retning sideløbende.

Hvad angår spørgsmålet om deltagere, er vi ikke ganske enige i, at en nordisk kvindekongress kun bør have kvinder som deltagere. I de nordiske samfund er ligestillingsproblemerne ofte problemer, der i høj grad angår mændene. Derfor mener Venstres ligestillingsudvalg, at kongressen principielt bør henvende sig til alle med interesse og tilknytning til ligestillings-spørgsmål. I øvrigt vil vi gerne deltage i vurderingen af sagsforberedelsen.

Afslutningsvis vil vi i anledning af det fynske Venstres svar for en ordens skyld sige, at vi naturligvis har fuld forståelse for deres europæiske synspunkt. Vi håber, at dette vil blive næste skridt på vejen.

Varde, den 11. februar 1986

Gerda Maaløe
Formand for Venstres
ligestillingsudvalg

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet stöder förslaget om att arrangera en nordisk kvinnokongress i enlighet med de riktlinjer som ingår i medlemsförslaget. Med stöd av den föreslagna kongressen kunde man på nordisk basis utvärdera i vilken utsträckning kvinnans jämställdhet verkligen främjades under perioden för FN:s kvinnodecennium 1976—1985 och i vilken mån man lyckades främja kvinnans ställning speciellt inom de områden som var huvudämnen för kvinnodecenniet, dvs. jämställdhet, utveckling, och fred och på vilket sätt dessa mål förverkligades inom områden såsom arbete, hälsa och utbildning.

Under konferensen kunde man också ta upp frågan om de åtgärder med stöd av vilka kvinnans jämställdhet fortlöpande kunde främjas även nu efter det att FN:s kvinnodecennium löpt ut.

I medlemsförslaget framhålls betydelsen av att man i de nordiska länderna på olika sätt strävar efter att även påverka utvecklingen på detta område i andra delar av världen. Social- och hälsovårdsministeriet önskar understryka betydelsen av att man under konferensen också tar upp det globala ansvaret då det gäller att arbeta för att främja kvinnans ställning.

Helsingfors den 16 januari 1986

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för internationella ärenden

Delegationen för jämlikhetsärenden¹⁾:

Delegationen för jämlikhetsärenden tar en positiv inställning till avhållandet av en nordisk "kvinnokonferens — Nordisk Forum" och understöder att projektmedel reserveras för dess förberedelser.

Delegationen för jämlikhetsärenden föreslår att man vid förberedelse och arrangerande av ifrågavarande Forum beaktar följande:

1. Erfarenheterna av sammanträden för kvinnoorganisationer, vilka arrangerats av Nordiska ministerrådets jämlikhetsutskott och av vilka det sista var det i medlemsförslaget nämnda mötet i Reykjavik. Dessa möten har fått till och med hård kritik, i synnerhet från de finländska deltagarens sida och denna kritik borde beaktas. I anslutning till detta föreslår delegationen för jämlikhetsärenden att man under sådana sammanträden med medborgarorganisationer bör arrangera tolkning, helst simultantolkning, för finnar, för att de skall kunna delta i sådana möten på sitt eget modersmål, jämbördigt med de andra. Tillräckliga medel bör reserveras för arrangerandet av tolkning.

2. NOG-fora i samband med FN:s stora kvinnokonferenser har arrangerats av organisationer själva — alternativ till möten på regeringsnivå. När det gäller ett nordiskt forum, bör organisationerna själv svara för arrangemang, teman, deltagare osv., dvs. de själva arrangerar evenemanget. Nordiska ministerrådet bör anvisa medel, teknisk och koordineringshjälp till ifrågavarande organisation. En tillräckligt lång tid bör reserveras för förberedelserna.

¹⁾ Yttrandet översatt från finska.

3. Ifrågavarande forum kunde med fördel räcka exempelvis en vecka, såsom man i motiveringen till förslaget konstaterar. Vid fastställandet av tidpunkten borde man sträva till att det samtidigt skulle finnas även officiella möten för främjandet av kvinnornas ställning och jämlikheten mellan könen.

4. Såsom man ovan konstaterade, avgör organisationerna själva, vilka teman som tas upp på forumet. Delegationen för jämlikhetsärenden hemställer emellett att man i arrangemangen borde ta med nordiska så kallade minoritetsgrupper; exempelvis samer, romaner och handikappade. Jämlikhetsarbetet på kommunplan borde också beaktas. Forumet kunde erbjuda ett ypperligt tillfälle att betrakta det nordiska utvecklingsarbetets inverkan på kvinnornas ställning i mottagarländerna genom att representanter från de berörda länderna inbjudas till mötet. Detta kräver förstås ett motsvarande arrangemang av finansieringen.

Helsingfors den 16 januari 1986

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Ordförande

Eva-Liisa Tuominen
Generalsekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen förordar medlemsförslaget angående avhållande av en nordisk kvinnokonferens — Nordiskt Forum, med hänsyn till betydelsen av att kunna ta del av de erfarenheter och den kunskap man har inom jämställdhetsarbetet i Norden.

Mariehamn den 24 januari 1986

Gunnevi Nordman
Viceantråd

Bengt Linde
Socialchef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC):

Vi finner det inte motiverat att tillstyrka medlemsförslaget om en nordisk kvinnokonferens, Nordiskt Forum. Förslaget innehåller inga egentliga motiveringar till en nordisk uppföljning av den serie internationella kvinnokonferenser som arrangerats under de senaste 10 åren.

De övergripande målsättningarna jämställdhet, utveckling och fred kan knappast anses vara uteslutande typiska kvinnofrågor, utan de kan framgångsrikast eftersträvas i samarbete mellan kvinnor och män. Vi förhåller oss

också positiva till vissa samnordiska aktiviteter som syftar till en ökad jämställdhet inom arbetslivet.

Förslaget om en nordisk konferens ger snarast intryck av att en konferens i sig vore ett självändamål. Så länge man inte kan ange tema och målsättning för en konferens bör de nordiska ekonomiska och personella samarbetsresurserna kunna användas på ett mera ändamålsenligt sätt.

Helsingfors den 9 januari 1986

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
Heikki Konkola

• Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC
Pekka Merenheimo

Kvinnoorganisationernas centralförbund:

Kvinnoorganisationernas centralförbund betraktar initiativet som mycket värt att understödjas. Vi vill speciellt betona den synpunkt som togs fram i samband med konferensen i Köpenhamn 1980 och som anslöt sig till verksamhetsplaner. Enligt denna synpunkt bör regeringarna och friviliga organisationer i sin framtida verksamhet kunna samarbeta för genomförandet av verksamhetsplanen.

Samtliga fora i samband med kvinnokonferenserna har till huvuddelen åstadkommit av kvinnornas egna organisationer. Det sista av dessa, forumet i Nairobi, hade en mycket stor framgång. Under förberedelserna märkte man flera gånger hur viktig i olika länder var å ena sidan viljan till ett friktionsfritt samarbete mellan offentliga myndigheter och kvinnoorganisationer ävensom att kvinnoorganisationerna hade anvisats bruksmedel för en effektivisering av verksamheten och för en förbättring av informationen i alla riktningar. För Finlands vidkommande fungerade flera kvinnoorganisationer inom ramen för mycket anspråkslösa medel.

Samarbetet mellan offentliga myndigheter och kvinnoorganisationer är en väsentlig del av strategin även under de kommande åren. För att man skall kunna aktivera verksamheten inom kvinnoorganisationerna borde man ur offentliga medel bevilja bidrag åtminstone i sådan utsträckning att det skulle göra det möjligt för dessa att beställa forskning om kvinnor och deras problem samt att informera om kännedomen om kvinnor och om forskningsresultaten.

Då forumet avser att på olika sätt bringa fram och införa i det allmänna medvetandet kunskap i anslutning till kvinnornas liv och levnadsätt, bör man anse att den lösning, enligt vilken de nordiska länderna skulle arrangera ett gemensamt forum, uppenbarligen träffar det rätta. Det är klart att de nordiska länderna utgör, även med tanke på kvinnans liv, en ganska likadan

och, vad problemen beträffar, en särpräglad helhet då man försöker granska sakerna i ett globalt perspektiv.

Kvinnorganisationernas centralförbund anser att avhållandet av ett nordiskt forum med alla medel som vetenskapen och konsten känner till träffar det rätta med tanke på kvinnornas ställning och att det är en åtgärd som är till nytta för kvinnan och härvidlag även för utvecklandet av de nordiska samhällena.

Helsingfors den 7 januari 1986

Anneli Mäkinen

Ordförande

Outi Kosa

Generalsekreterare

Samlingspartiets kvinnoförbund har i skrivelse den 8 januari 1986 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Centerpartiets kvinnor r.f.:

I medlemsförslaget hemställs att det nordiska samarbetet skall utvidgas sålunda att i syfte att befrämja jämlikheten mellan män och kvinnor bör det nordiska samarbetet utvecklas så, att alternativa konferenser arrangeras. Dessa skulle också ha till uppgift att utveckla den nordiska samhällsmodellen. Enligt förslaget skulle man till konferensen invitera kvinnor, som har kontakter med kvinnoorganisationer, verksamheten på gräsrotsnivå samt med motsvarande inofficiella föreningar och sammanslutningar. I förslaget föreslår man att konferensen borde vara i minst en vecka.

Vi understöder förslaget om att utveckla samarbetet mellan de nordiska kvinnorna på ovan nämnda sätt. Den tid, som konferensen varar i, beror enligt vår uppfattning på hur ofta konferenser skulle organiseras. En veckas konferens förefaller emellertid som den maximala tiden, oberoende av mellanrummet mellan konferenserna.

De nordiska länderna är välfärdsländer, där även kvinnornas jämlikhet är längst framskriden i hela världen. Av denna anledning anser vi att man i det nordiska kvinnosamarbetet borde känna ansvar för kvinnornas ställning i utvecklingsländer. Därför föreslår vi att man på fora just från denna utgångspunkt skulle skapa en gemensam riktning och tyngdpunktsområden för utvecklingssamarbetet.

Helsingfors den 24 januari 1986

Centerpartiets kvinnor r.f.

Hannele Pokka

Heta Tuominen

Socialdemokratiska kvinnor¹⁾:

I samband med FN:s kvinnokonferenser i Mexico 1975, Köpenhamn 1980 och Nairobi 1985 hade kvinno- och andra medborgarorganisationer arrangerat ett alternativt evenemang eller Forum. Forumets egentliga uppgift är att ta fram de ärenden och den diskussion, som förs inom olika kvinno- och fredsorganisationer. Forumet har visat att kvinnorna, genom att de fungerar självständigt i sina egna organisationer, får till stånd ett nytt slags diskussion och entusiasm. På detta sätt har man också handlat för att förstärka kvinnornas självkänsla. Beträffande de FN:s möten och Fora som hållits hittills har man kunnat konstatera att kvinnorna vid dessa Forummöten har varit verksamhetens subjekt (eller vi) medan kvinnorna vid FN:s officiella möten har varit objekt (eller de).

I medlemsförslaget hemställes att Nordiska ministerrådet tillsammans med Nordiska rådets presidium skulle arrangera en nordisk kvinnokonferens. För denna konferens borde Nordiska ministerrådet även anvisa medel för att användas som projektanslag. Användningen av ordet Forum i detta sammanhang är så till vida missledande att det inte gäller ett alternativt möte, som skulle arrangeras i samband med ett officiellt möte (t. ex. Nordiska rådet).

Nordiska ministerrådets utskott för jämlikhetsärenden har redan under många år arrangerat möten med kvinnoorganisationer. Resultatet av dessa möten har dock hittills varit mycket obetydligt. Därför är det inte ändamålsenligt att arrangera samma slags möten, även om deltagarantalet vore större.

Socialdemokratiska kvinnor anser att medlemsförslaget i och för sig inte är värt att genomföras. Nordiska ministerrådet kunde emellertid reservera anslag för ett intensivare nordiskt samarbete mellan kvinnoorganisationer, för till exempel de anslag som nordiska socialdemokratiska kvinnorförbund begärt för möten med varandra har avisats år för år.

På nordiskt plan är det officiella och inofficiella samarbetet mellan kvinnoorganisationer relativt etablerat och förutsätter inte ett arrangemang av typen Forum, men däremot nog ekonomiskt stöd från kulturfonden.

Ifall man på nordiskt plan önskade genomföra den Forumidé som tillämpats under kvinnokonferenserna i FN:s regi, så anser Socialdemokratiska kvinnor att man kunde arrangera ett sammanträde, där de nordiska kvinnoorganisationerna skulle möta kvinnoorganisationer i de länder, där de nordiska länderna har projekt inom ramen för utvecklingssamarbetet. En idé av Forum är att kvinnor från olika håll i världen, från olika samhällsklasser och olika kulturer träffar varandra och därigenom ökar samförståndet och det mellanfolkliga samarbetet.

Som ett annat alternativ föreslår Socialdemokratiska kvinnor att man skall arrangera ett möte mellan kvinnoorganisationer och kvinnor, som representerar de nordiska ländernas ursprungsfolk och/eller etniska minoriteter.

Helsingfors den 23 januari 1986

Socialdemokratiska kvinnor
Vappu Taipale   *Marianne Laxén*

¹⁾ Yttrandet översatt från finska.

Finlands demokratiska kvinnoförbund¹⁾:

Finlands demokratiska kvinnoförbund r.f. (SNDL) understöder medlemsförslaget. SNDL föreslår att Nordiska ministerrådet vid sin beredning av ifrågavarande konferens och vid inbjudan av deltagare samarbetar med kvinnoorganisationer och fackförbund, speciellt med fackförbund på kvinnodominerade områden.

Helsingfors den 21 januari 1986

Oili Martimo
Generalsekreterare

Unionen, Kvinnosaksförbund i Finland rf¹⁾:

Vi anser det som ytterst önskvärt att man ordnar en nordisk kvinnokonferens av den typ som anges i förslaget. Dess uppgift borde emellertid vara, inte endast ett konstaterande av utvecklingen, utan framför allt en kartläggning av vilka är de nordiska kvinnornas målsättningar i olika länder, vad de kunde göra tillsammans samt hur de kunde inverka på utvecklingen även i de andra delarna i världen samt hur de kunde tillsammans bidra till en förbättring av de förhållanden som kvinnorna i utvecklingsländerna lever i.

En lämplig tidpunkt för konferensen skulle enligt vår uppfattning vara hösten 1987.

Unionen, Kvinnosaksförbund i Finland rf, betraktar däremot inte som önskvärt att en sådan konferens av typen forum skulle arrangeras av Nordiska rådets tjänstemän. Däremot föreslår vi att man snarast tillsätter en kommission, som svarar för arrangemangen och där de olika nordiska ländernas kvinnoorganisationer som är politiskt och funktionellt täckande, är representerade, emellertid sålunda att Nordiska ministerrådet svarar för finansieringen.

Helsingfors den 9 januari 1986

Unionen, Kvinnosaksförbund i Finland rf
Helvi Saarinen   *Arja Laine*

¹⁾ Yttrandet översatt från finska.

Norge

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet slutter seg til idéen om å arrangere en nordisk kvinnekongress — Nordisk Forum.

Samarbeid mellom offentlige myndigheter og kvinneorganisasjonene er i tråd med Strategidokumentet som ble vedtatt i Nairobi august -85.

Departementet har innhentet uttalelse fra Likestillingsrådet og Likestillingsombudet (*se nedan*).

Oslo, 8. januar 1986

Etter fullmakt
Karin Stoltenberg

Gerd Vollset

Likestillingsombudet og Likestillingsrådet:

Likestillingsombudet og *Likestillingsrådet* slutter seg til tanken om at det arrangeres en "nordisk kvindekongress spesielt for kvinner med tilknytning til kvindeorganisasjoner, græsrodsbevegelser og lignende ikke offentlige foreninger eller sammenslutninger". En slik kongress vil gi muligheter til en videreføring og videreutbygging av de planene og forslagene som kvinnetiåret har ført til.

En vellykket avvikling vil være avhengig av at Nordisk Ministerråd påtar seg hele finansieringen av kongressen.

For at tiltaket skal få karakter av et Forum, må forberedelsene og gjennomføringen skje i nært samarbeid med de frittstående kvinneorganisasjonene.

Oslo, 3. januar 1986

Eva Kolstad
Likestillingsombud

Norske Kvinners Nasjonalråd:

Norske Kvinners Nasjonalråd har fått ovennevnte forslag til høring og sender med dette en foreløpig kommentar. Den endelige uttalelsen vil bli sendt etter at saken er behandlet på NKNs styremøte 20. januar 1986.

Norske Kvinners Nasjonalråd stiller seg i utgangspunktet positiv til tanken om et Nordisk Forum. De nordiske land har så mange fellestrekk både når

det gjelder kvinnes situasjon og samfunnsutviklingen generelt, at det er grunn til å tro at en slik konferanse vil være verdifull. Flere av de norske kvinneorganisasjonene har et nært samarbeid med sine nordiske søsterorganisasjoner, men likevel synes det å være et behov for bedre informasjonsutveksling mellom kvinneorganisasjonene og kvinnebevegelsene i Norden.

Vi vil imidlertid stille et spørsmål ved konferansen som det legges opp til i forslaget. Dersom konferansen skal være "spesielt for kvinner med tilknytning til kvinneorganisasjoner, græsrodbevegelse og lignende ikke offentlige foreninger eller sammenslutninger" finner vi det naturlig at kvinneorganisasjonene blir sentrale i både planlegging og gjennomføring av arrangementet. På den andre siden har svært mange av kvinneorganisasjonene begrensede ressurser og man vil være avhengig av offentlig støtte for å gjennomføre en slik konferanse.

Vi vil derfor foreslå at et slikt Nordisk Forum arrangeres som et samarbeid mellom Nordisk Ministerråd og kvinneorganisasjonene.

Oslo, 6. januar 1986

Solveig Halvorsen
Sekretariatsleder

Norsk Arbeidsgiverforening (N.A.F.):

Den første kvinnekongress i FN's regi ble holdt i Mexico i 1975 med deltagere fra 130 land. Den neste kongressen fant sted i København i 1980, hvor 145 land deltok. Den sist avholdte kongress var Nairobi-kongressen, juli 1985, som markerte avslutningen på FN's kvinne-10-år. Her var 157 land representert. Parallelt med de 3 kongresser har det vært avholdt alternative kongresser — FORUM — hvor ikke-statlige organisasjoner, f. eks. kvinneorganisasjoner har deltatt.

Spørsmålet er nå om det skal arrangeres et NORDISK FORUM uten offisielle representanter, og følgelig også uten representanter for partene i arbeidslivet.

Selv om kvinner i Norden står i en positiv særstilling når det gjelder fremskritt i likestillingsarbeidet, er det likevel noe igjen før man kan snakke om reell likestilling mellom kjønnene i f. eks. familielivet, det politiske liv og utdanning.

På denne bakgrunn er N.A.F. av den oppfatning at man bør se positivt på spørsmålet om avholdelse av en nordisk kvinnekongress — NORDISK FORUM.

Oslo, 7. januar 1986

Norsk Arbeidsgiverforening
Pål Kraby

Sverige

Jämställdhetsombudsmannen (JämO):

JämO ansluter sig till förslaget att en regional alternativ kvinnokonferens anordnas för kvinnoorganisationer och andra inom Norden, som arbetar för jämställdhet.

Jämställdhetsarbetet i de nordiska länderna har kommit jämförelsevis långt. Mycket återstår emellertid att göra. Inom de olika länderna har skilda åtgärder använts för att främja jämställdheten. Ett brett spektrum av forskning inom området pågår. Enligt JämOs uppfattning skulle det vara av stort värde om olika organisationer och enskilda som arbetar för jämställdhet kunde samlas till ett erfarenhetsutbyte. En sådan sammankomst skulle utan tvekan innebära en inspiration för det fortsatta arbetet. Gemensamma nordiska strategier skulle kunna formuleras och gemensamma nordiska initiativ planeras. Det nätverk och de kontakter som knöts i Mexico, Köpenhamn och Nairobi skulle kunna vidmakthållas och förstärkas, till ömsesidig nytta och glädje i jämställdhetsarbetet.

En alternativ konferens bör enligt JämOs uppfattning pågå åtminstone 3—4 dagar för att ge erforderlig tid till diskussion och erfarenhetsutbyte, planering m. m. En sådan konferens skulle troligen få många hundra deltagare och kräver därmed ett noggrant och i god tid utfört förberedelsearbete.

Ingenting har närmare sagts om när en ny FN-konferens och alternativkonferens i anslutning härtill kan komma att hållas. Kanske dröjer det bortåt år 2000. En regional alternativkonferens bör enligt JämOs uppfattning lämpligen planeras till 1988 eller 1989. Den kan inte komma alltför nära Nairobi-konferensen men bör å andra sidan inte dröja så länge att erfarenheterna från 1985 års konferens inte längre är aktuella.

Stockholm den 20 januari 1986

Inga-Britt Törnell
Jämställdhetsombudsman

Delegationen för jämställdhetsforskning (JämfO):

Delegationen instämmer i vad som i förslaget sägs om att det är viktigt med nordiskt samarbete på jämställdhetsområdet, dels för att hindra stillastående, dels för att gemensamt kunna påverka utvecklingen i övriga världen.

Den livliga kvinno- och jämställdhetsforskning, som bedrivs i medlemsländerna, dels nationellt, dels internordiskt, har också på senare tid lämnat för det fortsatta politiska arbetet intressanta resultat. 15 års jämställdhetsarbete har belysts från skilda håll: statsvetenskapligt, pedagogiskt, sociologiskt, his-

toriskt, för att nämna några vetenskapliga områden. Samtidigt finns en parallell tvärvetenskaplig forskning, som också diskuterats vid internordiska forskarseminarier.

Delegationen har ingen särskild kompetens när det gäller att yttra sig över vilka personer eller organisationer, som bäst kan dra nytta av en nordisk kvinnokonferens.

Stockholm den 7 januari 1986

Eva Karlsson
Ordförande

Svenska arbetsgivareföreningen:

Från Svenska arbetsgivareföreningens sida finner vi att de erfarenheter som erhållits vid genomförda globala NGO Fora i samband med FNs tre kvinnokonferenser överlag varit positiva. De har gett impulser till aktiva insatser på arbetsmarknaden och stimulerat kvinnorna som arbetskraft. En motsvarande nordisk konferens, rätt upplagd och planerad, tror vi kan ge värdefulla bidrag till utvecklingen på den nordiska arbetsmarknaden. SAF vill därför stödja förslaget om genomförande av en kvinnokonferens på regional, nordisk basis under perioden fram t. o. m. 1990 och rekommenderar Nordiska ministerrådet att avsätta medel för planering och förberedelse av en sådan konferens.

Stockholm den 9 januari 1986

Svenska arbetsgivareföreningen
Gunnar Westermark

Moderata kvinnoförbundet:

Moderata kvinnoförbundet delar naturligtvis förslagställarnas uppfattning att internationella kvinnokonferenser även i framtiden bör arrangeras.

Då vi har en relativt likartad utveckling inom jämställdhetsområdet i de nordiska länderna, torde en nordisk kvinnokonferens kunna bli ett forum för konstruktiva diskussioner kring gemensamma problem och lösningar.

Moderata kvinnoförbundet har sedan många år deltagit i ett fruktsamt nordiskt samarbete i Nordens högerkvinnors samarbetsnämnd. Det finns all

anledning att tro att ett motsvarande samarbete på tvärpolitisk grund skulle vara utvecklande. För att detta verkligen skall bli fallet måste

- seminarierna vara allsidiga
- konferensen förberedas väl.

Ur kosnadssynpunkt kan en vecka möjligen vara i längsta laget. Ca fem dagar kan ur den aspekten vara att föredra.

I övrigt vill vi förorda projektet i sin helhet.

Stockholm den 10 januari 1986

Ann-Cathrine Haglund
Förbundsordförande

Centerns kvinnoförbund har i skrivelse den 8 januari 1986 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Folkpartiets kvinnoförbund:

Folkpartiets kvinnoförbund har via ordföranden med flera av dess medlemmar haft tillfälle att delta i de alternativa konferenser som arrangerats under det av FN proklamerade kvinnoårtiondet.

Nu senast Forum -85 i Nairobi.

Vår uppfattning är att kvinnors problem och kvinnors möjligheter inte enbart kan lösas under ett kvinnoårtionde. Men problemen har onekligen identifierats, problemlösningar skisserats och förslag för agerande tagits fram.

Vi anser därför att förslaget om en nordisk kvinnokonferens är värt att pröva.

Trots att utvecklingen i Norden kan synas ha kommit längre bl. a. vad gäller jämställdhet i familjen, arbetslivet och i samhällsarbetet än i världen för övrigt, bör vi fortsätta att verka i den riktningen. Inte minst av solidaritet gentemot kvinnorna runt om i världen. Det bör även finnas en stark gemensam grundval för arbetet kring fredsfrågorna.

Sammanfattningsvis ställer vi oss positiva till en nordisk kvinnokonferens med en bred anslutning från olika organisationer. Vidare att konferensen förbereds med särskilda ämnesområden. Konferenstiden bör kunna vara kortare än en vecka, särskilt med tanke på att göra det möjligt för deltagare i skilda yrken och samhällsengagemang att delta.

Stockholm den 9 januari 1986

För Folkpartiets kvinnoförbund
Ulla Orring
1:e vice ordförande

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund:

Vi tillstyrker livligt detta förslag. Vi har så mycket gemensamt i de nordiska länderna även på detta område och det faktum att vi i samtliga nordiska länder kommit i internationell jämförelse ganska långt i jämställdhetsarbetet gör att vi också gemensamt borde få tillfälle att utbyta tankar om hur vi skall gå vidare. Vi tror att ett sådant forum skulle kunna bli en imponerande manifestation av nordisk kvinnokraft och kvinnokultur.

Det skulle också utan tvekan bli en källa till inspiration för det fortsatta arbetet i Norden såväl när det gäller jämställdheten som fredsarbetet och solidariteten med u-landskvinnorna.

Det är viktigt att man ingående diskuterar vad man vill ha ut av ett forum och hur forums idéer skall kanaliseras. Att Nordens kvinnor och kvinnoorganisationer får komma samman i "workshops" med utställningar osv. har naturligtvis ett värde i sig men samtidigt finns det risk för besvikelser om inte en del av de idéer som föds kan omsättas i praktiken, t. ex. genom politiska initiativ på nordisk och nationell bas.

Man bör därför ha klart för sig att ett nordiskt kvinnoforum kräver en ganska lång förberedelse och att det sannolikt kommer att bli en mycket stor tillströmning av deltagare.

Stockholm i januari 1986

För Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund

Maj-Lis Lööv

Förbundsordförande

Medlemsförslag

om stöd till genomförande av ett nordiskt teknologiår 1988

(Väckt av Bjarne Mørk Eidem samt Halvard Bakke, Paavo Lipponen, Páll Pétursson, Kaj Poulsen, Harald Synnes, Peder Sønderby, Anders Talleraas, Ole Gabriel Ueland och Marjatta Väinänen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

NORDTEST:

NORDTEST stöder tanken att ett nordiskt teknologiår 1988 genomförs under förutsättning att det uppnås verkligt nationellt intresse för idén så att tillräckliga såväl ekonomiska som personella resurser kan ställas till förfogande. Vidare är en förutsättning att Nordiska rådet intar en central roll i arrangemanget. Från NORDTESTs sida är man beredd att delta i en samarbetsgrupp för planering av i sammanhanget aktuella aktiviteter.

Följande konkreta förslag till arrangemang, som NORDTEST kunde ta initiativ till kan framföras:

- en *nordisk* konferens om provningssamarbete och ömsesidigt erkännande av provningsresultat, även i ett bredare internationellt sammanhang. Till konferensen kunde fogas en lämplig utställning.

- en *internationell* konferens kunde hållas inom det provningstekniska området med NORDTEST som värd på de nordiska ländernas vägnar. Man kan härvid tänka sig en ILAC- (International Laboratory Accreditation Conference) eller ISO- (International Organization for Standardization) konferens.

- en bred diskussion om aktiviteter som syftar till *kompetensutveckling* inom provningsområdet.

- presentation av resultat från NORDTEST-aktiviteter som har *provningstekniskt nyhetsvärde*, nya mätprinciper eller ny användning av känd teknologi. Detta kan uppnås om NORDTEST redan i detta skede planerar

en särskild arbetsmässig och ekonomisk insats för presentation under 1988.

Helsingfors den 31 januari 1986

För NORDTEST

Bo Lindholm

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU):

Eftersom de flesta medlemmarna inom NAUs medlemsorganisationer arbetar på ledande befattningar inom produktion av varor och tjänster inom alla branscher, såväl inom privat som offentlig sektor, står dessa i sina dagliga arbetsuppgifter mitt i den teknologiska utvecklingen inom industrin. Såväl tekniska funktionärer som arbetsledare i produktionen arbetar med att införa, överföra och ta i bruk ny teknologi i utveckling av nya produkter och produktionsprocesser. Att överföra kunskaper om den tekniska utvecklingen mellan de nordiska länderna och därigenom medverka till ett livskraftigt, framtidsinriktat näringsliv inom Norden är därför av mycket stort intresse för NAUs medlemsorganisationer.

NAU stöder därför tanken på att genomföra ett nordiskt teknologijår med de målsättningar som anges i medlemsförslaget.

Från NAUs sida vill vi framhålla betydelsen av att i det föreslagna teknologiska samarbetet mellan forskningsinstitutioner och undervisningsinstitutioner särskilt beakta frågorna om relevant teknisk utbildning för de olika grupper inom näringslivet som berörs av teknologiska förändringar och vars kompetens är avgörande för de nordiska ländernas position i den internationella konkurrensen.

Mot bakgrund av teknikfrågornas betydelse för medlemmarna i NAUs medlemsorganisationer är det naturligt för Unionen att erbjuda medverkan från NAU i en planeringskommitté, med de uppgifter som föreslås i medlemsförslaget.

På motsvarande sätt kan NAUs medlemsorganisationer inom respektive land tillföra det kunnande som följer av arbetsledares, tekniska funktionärens och andra chefers nyckelroll i företag och förvaltningar till motsvarande nationella planeringskommittéer.

NAU anser således i likhet med förslagsställarna att Nordiska rådet bör rekommendera Nordiska ministerrådet att tillsätta en planeringskommitté

med erforderliga sekretariatsresurser för att planera genomförandet av ett nordiskt teknologiår 1988.

Stockholm den 25 januari 1986

Nordiska unionen för arbetsledare,
tekniska funktionärer och andra chefer

Jorma Reini

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS delar förslagsställarnas uppfattning att de nordiska ländernas förmåga att ligga långt framme när det gäller den tekniska utvecklingen på många områden har en avgörande betydelse för näringslivets framtida konkurrenskraft.

I NFS' program "Ekonomisk utveckling och full sysselsättning" från 1985 framför vi bl. a. följande:

Det kommer att krävas stora insatser, både nationellt och nordiskt för att sprida tillämpningen av *ny teknik* samt för att ytterligare utveckla det tekniska kunnandet. Det är viktigt att de nordiska länderna samarbetar om de skall klara av att möta den teknologiska utmaning som våra samhällen står inför. Detta kan ske bl. a. genom:

- Ytterligare förstärkning av Nordiska industrifonden eller öronmärkta medel för nordiska projekt inom ramen för de nationella organen för teknikutveckling.
- Utveckling av avancerade forskningscentra som innebär att resurserna samordnas och att respektive nordiskt land inom något eller några områden utvecklar ett spjutspetskunnande, exempelvis inom informationsteknologi, bioteknik, djuphavs- och arktisk teknik.
- Stora satsningar på utbildning, dvs. yrkesutbildning, vidareutbildning och högre utbildning, både nationellt och nordiskt.

NFS ställer sig sålunda mycket positiv till andan bakom och syftet med medlemsförslaget. Huruvida detta bör manifesteras sig genom ett nordiskt teknologiår 1988 har NFS emellertid inte tagit ställning till.

Behoven av insatser på detta område från Nordiska ministerrådets sida är så stora att de under alla omständigheter inte får begränsa sig till en tillfällig insats med sikte på ett "teknologiår".

Stockholm den 31 januari 1986

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén
Generalsekreterare

De nordiska arbetsgivarorganisationerna:

Den teknologiska utvecklingen är en nödvändig förutsättning för en fortsatt välbefindelseutveckling. Finland och de övriga nordiska länderna måste se till att deras teknologiska utveckling håller minst samma takt som i omvärlden. Vår relativa litenhet innebär att vi inte kan uppnå en ledande position inom alla teknologins delområden, t. ex. inte inom de mest kapitalkrävande områdena. Däremot kan och bör vi söka sådana specialområden där vi trots vår litenhet kan uppnå en tätplats genom målmedveten specialinriktad forskning, utveckling och utbildning.

Det teknologiska utvecklingsarbetet inom Norden sker för det mesta nationellt men också inom ramen för ett nordiskt samarbete. Båda formerna behövs, och målsättningen skall vara att det nationella och det internordiska arbetet kompletterar och stöder varandra. Myndigheternas och organisationernas roll i sammanhanget är att skapa möjligast gynnsamma betingelser för det teknologiska utvecklingsarbetet som sker inom företag, forskningsinstitutioner, universitet och högskolor etc. Dessa förutsättningar är bl. a. av ekonomisk, skattemässig, administrativ och attitydmässig art.

Ett nordiskt teknologiår kan för sin del inverka gynnsamt på det nordiska samarbetet för den teknologiska utvecklingen. Samtidigt får det inte ha negativa konsekvenser, bl. a. resursmässigt, för det nordiska teknologisamarbetet under övriga år.

De föreslagna målsättningarna för teknologiåret kunde ytterligare konkretiseras så, att man betonar teknologins roll som ett medel i strävan efter en förbättrad produktivitet och därigenom förstärkt industriell konkurrensförmåga och förhöjd välbefindelsenivå. Likaså kunde man betona teknologins betydelse för en effektivare arbetsorganisation och bättre arbetsmiljö för människorna, i både psykiskt och fysiskt avseende.

Helsingfors den 6 januari 1986

(oläsl. namn)

Danmark

Dansk Arbejdsgiverforening:

Det fremgår af forslaget, at målsætningen for teknologiåret er at øge kundskaberne om teknologi og skabe bedre forståelse for teknologiens og teknologiudviklingens betydning for samfundet og det enkelte menneske i alle dele af befolkningen i Norden. Man ønsker endvidere at fremme nordisk teknologisk samarbejde mellem virksomheder, forskningsinstitutioner, undervisningsinstitutioner og offentlige myndigheder ud fra en erken-

delse om, at vi kan få langt bedre udnyttelse af små ressourcer gennem et aktivt samarbejde på alle niveauer.

Efter vor opfattelse er virksomhedernes fornyelse gennem anvendelse af ny teknologi afgørende for, om konkurrenceevnen kan forbedres i de kommende år. Vi kan derfor støtte initiativer, der har til hensigt at fremme forståelsen for indførelse af ny teknologi, dens betydning for samfundet og for det enkelte menneske.

I virksomhedernes omstillingsproces er det værd at pege på, at det er vor erfaring, at det ofte er den indsats, der skal gøres af virksomhedens ledere og teknikere, der er afgørende for, om processen skal lykkes. Hvis der ikke i denne gruppe er en klar forståelse for teknologiens muligheder, og de krav om uddannelse og motivering af medarbejderne, som den stiller, vil det i praksis være vanskeligt at gennemføre fornyelsesprojekter med succes. Det er vor opfattelse, at der på nordisk plan med fordel kan udveksles erfaringer om teknologifornyelse i virksomhederne på alle niveauer. Det kan f.eks. dreje sig om kontakten mellem virksomheder og forskningsinstitutter, kontakten til uddannelsessystemerne samt selve gennemførelsen i virksomheden, herunder de organisationsændringer og produktivitetsforbedringer, som sker på en række områder.

Det skal understreges, at en lang række af de aspekter, der har betydning for den teknologiske udvikling, først og fremmest reguleres i det enkelte land efter de nationale regler og aftaler. Men på en række områder vil det være muligt, at det nordiske samarbejde kan komplettere et sådant arbejde. Især den rolle, som myndigheder og organisationer spiller for at fremme den teknologiske udvikling, er efter vor opfattelse interessant.

For Danmarks vedkommende skal der endvidere peges på, at vi gennem vort medlemskab af EF bliver inddraget i en række projekter, som har til formål at udvikle virksomhederne og samfundet teknologisk. Her skal blot nævnes det forskningssamarbejde, der er sat i værk under fællesbetegnelsen "EUREKA", samt de initiativer, som EF-Kommissionen planlægger for at forbedre et europæisk teknologifællesskab. Et nordisk teknologiar kan med fordel hente inspiration og viden om samarbejde over landegrænser i en række af de initiativer, der igangsættes inden for EF.

København, den 24. januar 1986

Dansk Arbejdsgiverforening

Kjeld Holm

Dansk Databehandlingsforening:

– – – Formålet med teknologiåret vil bl. a. være at fremme det samnordiske arbejde om forskning, udvikling og produktion. Initiativet til teknologiåret er taget af de nordiske civilingeniørforeninger.

Som det er Nordisk Råd bekendt, har Dansk Databehandlingsforening gennem samarbejde med de øvrige nordiske landes dataforeninger i Nordisk Dataunion i mange år arbejdet for at fremme det nordiske samarbejde på edb-området. Vi har følgende faste samarbejdsarrangementer på programmet: Den årlige NordDATA-konference for mere end 2000 deltagere og et årligt seminar om et udvalgt emne for databehandlingsfolk, politikere og øvrige beslutningstagere. I 1983 var Nordisk Dataunion initiativtager til en datauge, hvor der i den anden uge af november blev afholdt en række generelt oplysende arrangementer om informationsteknologi, parallelt i alle fem nordiske lande.

På denne baggrund kan Databehandlingsforeningen støtte forslaget om et nordisk teknologiår i 1988. Vi vil ved førstkommende lejlighed i Nordisk Dataunion tage initiativ til en koordinering af den nordiske indsats på edb-området, og vi vil tage kontakt til Dansk Ingeniørforening for at få uddybet de tanker, som initiativtageren måtte have til den danske aktivitet i teknologiåret. Vi deltager gerne i den koordinering af aktiviteten som Nordisk Råd måtte tage initiativ til.

København, den 22. januar 1986

Dansk Databehandlingsforening

Chr. F. Røvsing

Formand

Dansk Ingeniørforening:

Dansk Ingeniørforening kommenterer gerne nævnte forslag.

Det kan inledningsvis bekræftes, at initiativet til det foreslåede nordiske teknologiår kommer fra alle de nordiske landes civilingeniørforeninger.

Dansk Ingeniørforening kan uforbeholdent tilslutte sig forslaget om at gøre 1988 til nordisk teknologiår med den anførte målsætning. Den samme målsætning ligger til grund for mange af de aktiviteter, der allerede løbende gennemføres i foreningen.

Dansk Ingeniørforening finder det imidlertid meget ønskeligt, at der gøres en koordineret nordisk indsats i et erklæret teknologiår. Det vil efter foreningens opfattelse give det allerede omfattende arbejde en meget større slagkraft – der vil komme en synergieffekt.

De nordiske ingeniørforeninger har lange traditioner for samarbejde.

Men dette arbejde vil få en væsentlig større mulighed for at tilgodese de behov, der er beskrevet i forslaget, hvis det sker samtidigt i landene med fællesbetegnelsen nordisk teknologiår, og hvis en forudgående overordnet planlægning med de nødvendige sekretariatsressourcer kan finde sted. Foreningen deltager gerne aktivt i det overordnede planlægningsarbejde.

Dansk Ingeniørforening anbefaler, at Nordisk Råd følger rekkommendationen fra den 22. november 1985 om nedsættelse af et planlægningsudvalg med den foreslåede sammensætning og de nødvendige ressourcer med henblik på at få udarbejdet et fælles nordisk koordineret oplæg vedrørende et nordisk teknologiår 1988.

København, den 29. januar 1986

Mogens Høgsted

Formand

Finland

Tekniska högskolan¹:

Ur Tekniska högskolans synvinkel kommer det nordiska teknologiåret att bidra till teknikens utveckling, under året kan man speciellt framföra den tekniska undervisningen och forskningen i olika former samt utveckla samarbetet mellan högskolorna och näringslivet.

Tekniska högskolan förutsätter emellertid att tillräckliga resurser reserveras för planeringsutskott för teknologiåret redan i inledningsskedet, såväl för ett omsorgsfullt planeringsarbete som för genomförandet av konkreta projekt.

Helsingfors den 14 januari 1986

Antti Saarialho

Prorektor

Maire Koskinen

Studiesekreterare

Statens tekniska forskningscentral har i skrivelse den 30 december 1985 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Tekniska föreningen i Finland:

Initiativet till ett nordiskt teknologiår kommer från samtliga nordiska diplomingenjörsföreningar, bland dem även Tekniska föreningen i Finland r. f. (TFiF). Vi stöder därför helt det föreliggande medlemsförslaget om att 1988 genomföra ett nordiskt teknologiår.

Den målsättning för teknologiåret som beskrivs i medlemsförslaget står i överensstämmelse med det förslag de nordiska diplomingenjörsföreningarna tidigare har enat sig om.

I likhet med de övriga nordiska diplomingenjörsföreningarna är vi beredda att aktivt medverka i genomförandet av teknologiåret bland annat genom att delta i det nordiska kommittéarbetet.

Helsingfors den 24 januari 1986

Tekniska föreningen i Finland

Lars-Olav Sebbas
Ordförande

Frej Gustafsson
Verksamhetsledare

Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC):

Den teknologiska utvecklingen är i detta nu av avsevärd betydelse för näringslivet i samtliga länder. Ett samarbete mellan de nordiska länderna i många härtill anknutna frågor anser vi vara viktigt och av nytta.

Vi anser också, att idén om ett nordiskt teknologiår i och för sig är positiv. Vi är dock inte helt övertygade om årets förverkligande i så stor omfattning som planerats. Vi finner det ändamålsenligare att koncentrera sig på något särskilt tema.

I det föreslagna nordiska planeringsutskottet bör, ifall arbetstagarorganisationerna är representerade däri, även finnas representanter för arbetsgivarorganisationerna.

Helsingfors den 30 januari 1986

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r. f.

Pekka Merenheimo

Suomen teknillinen seura (Finlands tekniska förbund)¹:

Suomen teknillinen seura STS r. y. understöder varmt Nordiska rådets medlemsförslag om att 1988 arrangera ett nordiskt teknologiår. Vi är beredda att ge projektet vårt fulla stöd och arbeta för att förverkliga de i medlemsförslaget uppställda målen.

Suomen teknillinen seura r. y. har tillsammans med de övriga nordiska diplomingenjörsorganisationerna varit initiativtagare till ett nordiskt teknologiår. Vi har diskuterat frågan vid våra nordiska samarbetsmöten.

Våra organisationer är övertygade om att ett nordiskt samarbete på teknikens olika områden både i fråga om forskning och tillämpning av forskningsresultat skulle ge möjlighet att bättre utnyttja våra resurser även i framtiden.

Ett nordiskt samarbete och Nordiska rådets stöd för genomförande av ett teknologiår ger årets olika evenemang ökad tyngd då vår målsättning är att i alla de nordiska länderna utvidga kännedomen om teknikens möjligheter och verkningar. Vi tror att en omfattande diskussion och förståelse för teknikens möjligheter är viktig för att vi även som nationer skall kunna tillämpa och tillgodogöra oss tekniken i vårt näringsliv, bevara vår internationella konkurrensförmåga och kontinuerligt bygga upp vårt samhälle.

Suomen teknillinen seura r. y. stöder medlemsförslagets rekommendation att tillsätta en planeringskommitté och representanter för vår organisation är beredda att medverka både i planeringskommittén och även i samband med genomförande av teknologiåret.

Helsingfors den 22 januari 1986

Suomen teknillinen seura STS r. y.

Alpo Seppänen
Ordförande

Matti Kaario
Verksamhetsledare

Island

Islands ingenjörsförbund²:

Det var de nordiska ingenjörsförbunden som tog initiativet till denna sak, jfr. skrivelse av 22 oktober 1983 till altingsman Páll Pétursson, Nordiska rådets president.³

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

² *Yttrandet översatt från isländska.*

³ *Här ej tryckt.*

Förbundets styrelse stödjer helhjärtat att år 1988 görs till ett nordiskt teknologiår.

Reykjavík den 9 januari 1986

Islands ingenjörsförbund

Hinrik Guðmundsson

Datateknologföreningen¹:

— — — stöd åt de idéer som framkommer i medlemsförslaget (A 736/t) samt sin vilja att delta i det planerings- och föreberedelsearbete som är nödvändigt för att detta kommer att lyckas.

Reykjavík den 21 januari 1986

På vägnar av Datateknologföreningen

Guðbjörg Sigurðardóttir

Förman

Norge

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet vil prinsipielt gi sin tilslutning til forslaget om et nordisk teknologiår 1988, når vi forutsetter at dette gjennomføres som en integrert del av det øvrige nordiske samarbeidet på dette området.

Vi tror at det teknologiske og kulturelle mangfold som landene samlet representerer bør kunne gi god grobunn for nye ideer og tiltak, og at gjensidig utveksling av kompetanse og erfaring kan gi bedre forståelse og kunnskap. Det burde være spesielt interessant å rette søkelyset mot og informere om de nordiske prosjekter og handlingsprogrammer som er igang, med sikte på å kunne nytte resultatene og erfaringene best mulig.

Departementet legger vekt på at den vesentlig del av planleggingen og ansvaret for gjennomføring må ligge hos de deltagende nasjonale organisasjoner og samarbeidsutvalg. Vi vil også understreke at initiativ og tiltak bør ha sin basis i nasjonale organisasjoner. Vi vil i den sammenheng vise til erfaringene fra "Informasjonsuken om EDB i samfunnet", som ble av-

¹ Yttrandet översatt från isländska.

holdt i 1983. I tråd med dette vil vi oppfordre til at den nordiske delen av programmet legges på et nøkternt ambisjonsnivå, og at disse aktiviteter primært tar sikte på felter og problemstillinger hvor fellestiltak og aktiviteter på tvers av landegrensene kan forventes å gi særlig utbytte.

Vedr. planlegging og organisering av de nordiske aktiviteter mener departementet at man primært bør ta sikte på å utnytte allerede aktive samarbeidsinstitusjoner og kontaktfora, og at et eventuelt beskjedent planleggingssekretariat bør knyttes til en eksisterende institusjon med god kontakt i alle nordiske land.

Oslo, 30. januar 1986

Eivind Jahren

Arild Jansen

Norsk arbeidsgiverforening:

Vi gir vår støtte til det fremsatte forslaget om å nedsette et nordisk planleggings- og samordningsutvalg som skal arbeide med en konkretisering av et nordisk teknologiår i 1988.

Vi deler de mer almene synspunktene på teknologiens betydning som medlemsforslaget gir uttrykk for og de generelle siktemål som trekkes opp for et teknologiår i Norden. Vi forutsetter imidlertid at planleggingsutvalget kommer frem til et opplegg som også i sin konkrete form vil få bred oppslutning for at et teknologiår skal la seg gjennomføre.

I den videre planlegging vil vi presisere to forhold som for oss er viktige:

For det første tror vi det er av avgjørende betydning å legge vekt på å være utviklingsfremmende og idéskapende. Dersom man ikke vier spesiell oppmerksomhet til nettopp dette aspektet, kan man lett ende opp med et teknologiår som blir en demonstrasjon av hva man har oppnådd til nå, snarere enn å bli et bidrag til den fremtidige utvikling i Norden på dette området.

For det annet er vi opptatt av at man ikke tolker teknologi i snever betydning, men åpner for et teknologisk år som gir en sentral plass til organisatoriske, menneskelige og miljømessige forutsetninger for bruk av teknologi og teknologisk utvikling som innsatsfaktor i samfunnsutviklingen.

Oslo, 5. februar 1986

Norsk arbeidsgiverforening
Utviklingsavdelingen

Lars A. Ødegaard

Den norske dataforening:

Hovedstyret i Den norske dataforening vil fullt ut støtte forslaget om gjennomføringen av et nordisk teknologiår i 1988.

Sammen med de øvrige nordiske dataforeningene deltar DND i Nordisk dataunion (NDU) i arrangement av videreutdannings- og opplysningsaktiviteter som har gitt oss en god basis for samarbeid om informasjonsteknologispørsmål i nordisk kontekst. I NDU-sammenheng deltar vi blant annet i utgivelsen av de to nordiske tidsskriftene "Nordisk Datanytt" og "BIT" og vi arrangerer årlige NordDATA-konferanser som samler omlag 2400 interesserte.

I 1983 deltok store deler av vår organisasjon i ulike lokale arrangement, og i totalplanleggingen av den nordiske informasjonsuken: "EDB i samfunnet".

I sum har DND bygd opp en organisatorisk og personmessig kompetanse for nordisk samarbeid som kan tilbys benyttet i planleggingen av opplegget for gjennomføringen av et Nordisk Teknologiår i 1988.

Hovedstyret vil på denne bakgrunn anbefale at foreningens formann, rektor Erling S. Andersen, deltar i planleggingsutvalget for gjennomføringen av teknologiåret.

Oslo, 19 januar 1986

Den norske dataforening
For hovedstyret

Knut Lindelien
Faglig direktør

Norges ingeniørorganisasjon (NITO):

Positive resultater av et nordisk samarbeide for bedre ressursutnyttelse i teknologiutvikling er det en rekke eksempler på. Dette gjelder bl. a. opplæring, FoU og produktutvikling. Likevel er omfanget av teknologisamarbeidet beskjedent.

Vår konkurranseevne i et internasjonalt marked krever teknologisk innsats som i mange tilfelle vil kreve ressurser utover det de mange relativt små virksomhetene i de nordiske land kan makte, alene.

Vi gir forslaget fra de nordiske sivilingeniørorganisasjonene vår fulle tilslutning.

Vi vil imidlertid understreke nødvendigheten av at et nordisk teknologiår blir vidtfavnende. Det er nødvendig å engasjere virksomheter av varierende størrelser, teknologiske utdanningsinstitusjoner på universi-

tets- og høgskolenivåer. FoU og produktutviklingsenheter både sentralt og regionalt, og tekniske yrkesutøvere med varierende utdanningsbakgrunn. Også sentrale og regionale politikere må engasjeres i et teknologiår.

NITO, med 30 000 medlemmer, ønsker å bidra aktivt, også sammen med nordiske samarbeidspartnere.

Vi håper at Nordisk Råd finner anledning til å engasjere seg aktivt i et nordisk planleggings- og samordningsutvalg, og vi ser frem til å delta i arbeidet som Norges største organisasjon for ingeniører.

Oslo, 14. januar 1986

Norges ingeniørorganisasjon – NITO

Anth. B. Nilsen

Generalsekretær

Norske sivilingeniørers forening:

Idéen til et Nordisk Teknologiår ble første gang fremmet av NIF på det årlige nordiske ingeniørmøtet 2. mai 1985. Forslaget fikk en meget positiv støtte, og de nordiske foreninger ble sammen enige om ønskede mål og flere aktuelle tiltak i forbindelse med et nordisk teknologiår, med spesiell sikte på varige positive virkninger av et slikt år.

Det ble besluttet at NIF, på vegne av de øvrige sivilingeniørforeninger, skulle fremme forslaget overfor Nordisk Råd. Det vises til NIF's brev av 10. oktober 1985 til Nordisk Råd, Kommunikasjonsutvalget.

Det mål som er skissert i det foreliggende medlemsforslag til Nordisk Råd, er i samsvar med de forslag som samtlige nordiske sivilingeniørforeninger er blitt enige om.

Etter vår mening er det vesentlig mer å hente fra et mer utstrakt teknologisamarbeid i Norden enn det nåværende samarbeid indikerer. Vi mener at gjennomføringen av et teknologiår, med de mål som er skissert i medlemsforslag til Nordisk Råd, kan og bør ha en betydelig virkning for et omfattende samarbeid utover i 1990-årene.

NIF ønsker som initiativtaker til et nordisk teknologiår å bidra aktivt. Vi er beredt til i likhet med de øvrige nordiske sivilingeniørforeninger å ta ansvar for den praktiske gjennomføring av et nordisk teknologiår, blant annet gjennom deltagelse i det nordiske komitéarbeid.

NIF har fungert som sekretariat for en planleggingskomité for et norsk teknologiprogram/teknologiår. Dette arbeid har blitt støttet økonomisk av Industridepartementet. Planleggingskomitéen består av to stortingsrepresentanter samt medlemmer utpekt av NIF, NTNF, SINTEF, Industriforbundet, Norges tekniske høgskole og Universitetet i Oslo.

Det ble opprinnelig tatt sikte på å gjennomføre et nasjonalt teknologiår i 1986. På bakgrunn av mulighetene for å få til et nordisk teknologiår er de opprinnelige planer erstattet av et eget NIF-teknologiprogram i 1986, som vil gi verdifulle impulser for et teknologiår i 1988. Det er bestemt at planleggingskomitéen skal utvides med representanter for blant annet Landsorganisasjonen og Norges Ingeniørorganisasjon – NITO, slik at komitéen, om det ønskes, kan bli et godt styringsinstrument i Norge for det videre arbeid med sikte på et teknologiår i 1988.

NIF har nærmere 20 000 medlemmer, hvorav 80 % i teknologiske lederstillinger innen næringsliv, offentlig administrasjon, forskning og undervisning. De fleste toppledere innenfor teknologibedrifter, 700 i tallet, er medlemmer av NIF.

Vi ser frem til å gjøre en aktiv innsats som den faglige organisasjon og interesseorganisasjon som representanter det øvre sjikt av teknologisk fagekspertise og teknologisk ledelse i Norge.

Oslo, 20. januar 1986

Norske sivilingeniørers forening

Tor Valeur

President

Olav S. Nedenes

Generalsekretær

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Teknisk utbildning och forskning spelar en väsentlig roll för näringslivets utveckling. Alltmer teknikintensiva produkter ställer ökade krav på kompetens. Det är högskolans uppgift att förse industrin med kunskap och kompetenta ingenjörer. Högskolan måste på sikt öka produktionen av tekniskt utbildade på alla nivåer. För detta fordras bl. a. att man ökar intresset och förståelsen för naturvetenskap och teknik i hela samhället. Mot bakgrund av minskande ungdomskullar är det speciellt viktigt med insatser inom förskola och grundskola så att ett ökat antal elever väljer teknikförberedande linjer i gymnasieskolan.

UHÄ finner det därför angeläget att stödja initiativ som medverkar till en ökad insikt om teknikens och naturvetenskapens betydelse för en positiv samhällsutveckling. Ett nordiskt teknologiår kan enligt UHÄ:s mening bidra till en sådan ökad insikt. Tyvärr tillåter ej UHÄ:s begränsade

resurser att verket i någon större omfattning engagerar sig i planering och genomförande av teknologiåret.

Stockholm den 30 januari 1986

På UHÄ:s vägnar

Camilla Modéer

Onni Tengner

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

 STU vill härmed framhålla sin principiellt positiva inställning till alla aktiviteter som kan förstärka det nordiska FoU-samarbetet.

Stockholm den 31 januari 1986

Staffan Ulvönäs

Folke Schippel

Naturvetenskapliga forskningsrådet:

 Naturvetenskapliga forskningsrådet har emellertid inte för vana att yttra sig i frågor vilka så tydligt faller utanför dess kompetensområde och önskar därför avstå från att avge det begärda yttrandet.

Stockholm den 16 januari 1986

Mats Ola Ottosson

Svenska ingenjörssamfundet:

 De grundläggande tankegångarna som förslagsställaren har, stämmer med dem som ligger till grund för Ingenjörssamfundets verksamhet. I våra stadgar står bl. a. "Väsentligt för Ingenjörssamfundets verksamhet skall vara att verka för teknikens utveckling i människans och samhällets tjänst".

Vi har insett att det är viktigt att alla individer lär sig förstå tekniken eftersom alla måste umgås med den. Ju tidigare ungdomar lär sig teknik

desto större blir förutsättningarna för dem att umgås med tekniken utan att det upplevs som svårt eller märkvärdigt.

En ökad förståelse för tekniken ger också ökade rekryteringsmöjligheter till teknisk utbildning och tekniska yrken.

Ingenjörssamfundet tycker att tanken på ett nordiskt teknologiår är riktig och väl genomförbar. Vi har intresse av att samarbeta om projektet blir av och ber att få bli representerade i eventuellt programutskott eller liknande.

Stockholm den 7 februari 1986

Svenska ingenjörssamfundet

Sune Hilstad

Kanslichef

Sveriges civilingenjörsförbund:

Förbundet ställer sig helt bakom det framlagda förslaget. Detta har sin upprinnelse i diskussioner mellan de nordiska civilingenjörsorganisationerna. Initiativet togs ursprungligen av Norske sivilingeniørers forening.

Samtliga nordiska länder får internationellt betraktas som tekniskt och industriellt små. Därför torde de potentiella vinsterna av ett ökat samarbete vara mycket stora. Vi är övertygade om att ett nordiskt teknologiår väsentligt kan förbättra förutsättningarna för ett ökat nordiskt tekniskt samarbete. Detta kan gälla högskolor, forskningsinstitut och industri. Det är naturligtvis en viktig nordisk angelägenhet att skapa förståelse för den tekniska utvecklingens betydelse och innebörd.

CF är, liksom sina nordiska broderorganisationer, berett att medverka aktivt till planeringen och genomförandet av ett nordiskt teknologiår 1988.

Det behövs en bred diskussion om innehållet i begreppet nordiskt teknologiår. Vi tror samtidigt att det är rationellt om de nordiska civilingenjörsorganisationerna, som sedan lång tid samarbetar i organiserad form, tar ett centralt ansvar.

För att ett nordiskt teknologiår 1988 skall kunna komma till stånd behövs dock ett planeringsorgan. CF vill därför hemställa att ett planeringsutskott tillsätts såsom rekommenderas i medlemsförslaget.

Stockholm den 27 januari 1986

Sveriges civilingenjörsförbund

Sven Magnusson

Göran Belfrage

BILAGA 2**I efterhand inkomna yttranden****Nordisk industrifond:**

I sin vurdering av forslaget om et nordisk teknologiår har styret lagt spesiell vekt på den betydning den teknologiske utvikling har på vår industri og derved vårt fremtidige samfunn. Norden har en rekke forskningsinstitutter (Universiteter/Højskoler) som brukes av industrien og som helt eller delvis støttes av det offentlige. I disse miljøene har en i de senere årene registrert økte anstrengelser for å overføre ny teknologi til de industrielle miljøene noe som bl. a. har ført til ny industrivirksomhet. Kjernen til denne virksomhet ser en svært ofte kommer fra enkelt personer dvs. personer som ser industrielle muligheter på det området de arbeider.

Et annet felt som det er viktig å få vitalisert er den etablerte industries knoppskytning til andre fagområder. Dette har en sett relativt lite av i Norden og for å få dette til er det helt sentral å få aktivisert enkelt personen (fagmannen) i miljøet.

Fondet vurderer forslaget positivt og eventuelle nordiske samarbejdsprosjekter som kommer i samband med teknologiåret vil fondet vurdere innenfor gjeldende retningslinjer.

På denne bakgrunn vil fondet støtte forslaget om å gjøre 1988 til et nordisk teknologiår.

Stockholm, 18. februar 1986

Nordisk industrifond

Lars Ljung

Styrelseordförande

D a n m a r k**Undervisningsministeriet:**

Undervisningsministeriet ser ikke nogen anledning til at iværksætte et nordisk teknologiår.

Det er undervisningsministeriets opfattelse, at det teknologiske samarbejde mellem de nordiske lande finder sted på udmærket vis via de allerede etablerede samarbejdsorganer og -projekter m. v., herunder bl. a. den nordiske handlingsplan for økonomisk vækst.

Såfremt det alligevel besluttes at arrangere et teknologiår, er undervis-

ningsministeriet imidlertid indstillet på at deltage heri, men kan ikke på det foreliggende grundlag anbefale forslaget.

En endelig vurdering af det hensigtsmæssige i at arrangere et teknologiår må imidlertid afhænge af en samlet prioritering af eventuelle andre forslag til nordiske "emneår".

København, den 27. januar 1986

P. m. v.

E. b.

Jette Kirstein

Fuldmægtig

Industriministeriet:

Det fremgår, at initiativet til medlemsforslaget er kommet fra de nordiske landes civilingeniørforeninger, som samtidig er gået i gang med planer for tilsvarende nationale arrangementer.

Medlemsforslagets målsætning ligger på linje med de teknologipolitiske programmer, som gennemføres i Ministerrådets regle. De midler, der bevilges hertil, er gentagne gange forøgede i de seneste år. De bliver overvejende administreret af Nordisk Industrifond, som i udstrakt grad samarbejder herom med Nordforsk og de nationale teknologipolitiske administrationer, i Danmark Teknologistyrelsen. I dette arbejde har man som bekendt i flere år givet prioritet til teknologisk samarbejde mellem virksomheder og institutter m. v. i Norden og til at formidle viden om ny teknologi til industrien.

Under forudsætning af, at udgifterne ved forslaget kan afholdes inden for de godkendte budgetmæssige bevillinger, der er omtalt oven for, har Industriministeriet ikke bemærkninger til forslaget. Det skal i denne forbindelse understreges, at Industriministeriet ikke ser sig i stand til at stille kompenserende besparelser for eventuelle ekstraudgifter i forbindelse med forslaget.

København, den 21. januari 1986

P. m. v.

E. b.

Käte W. Andreasen

Kontorchef

Forskningssekretariatet:

I overensstemmelse med udenrigsministeriets ønske har forskningssekretariatet i sagen modtaget udtalelser fra *undervisningsministeriet* og *industriministeriet* (se *ovan*), ligesom man har anmodet om en udtalelse fra statens teknisk-videnskabelige forskningsråd (STVF) (se *nedan*), der igen har taget kontakt til teknologistyrelsen i denne anledning. De tre modtagne udtalelser vedlægges.

Det er undervisningsministeriets opfattelse, at det teknologiske samarbejde mellem de nordiske lande allerede fungerer tilfredsstillende, og industriministeriet påpeger, at midlerne dertil er forhøjet gentagne gange i de seneste år.

Imidlertid vil et teknologiår som af STVF anført kunne øge den allerede voksende forståelse for teknologiens betydning og nødvendigheden af et teknologisk samarbejde over landegrænserne.

Om dette forhold kan begrunde et teknologiår må som af undervisningsministeriet anført afhænge af en samlet prioritering af forslag til nordiske "emneår".

Hverken de nævnte ministerier m. v. eller forskningssekretariatet vil have mulighed for økonomisk støtte til gennemførelse af et nordisk teknologiår. Men der udtrykkes villighed til at deltage og påtage sig visse funktioner efter aftale, dersom teknologiåret arrangeres.

København, den 10. februar 1986

P. s. v.

E. b.

Martin Korst

Kontorchef

Statens teknisk-videnskabelige forskningsråd:

STVF har behandlet det herom fremsatte medlemsforslag i Nordisk Råd. Det er rådets synspunkt, at et teknologiår vil kunne øge den allerede voksende forståelse for teknologiens betydning og nødvendigheden af et teknologisk samarbejde over landegrænserne.

STVF har været i kontakt med teknologistyrelsen, som er bekendt med industriministeriets udtalelse. Styrelsen har – i erkendelse af at et teknologiår vil komme til at berøre den – meddelt, at styrelsen ikke vil afvise i begrænset omfang at påtage sig funktioner efter nærmere aftale. Den samme holdning indtager STVF og dets sekretariat.

Der er ikke mulighed for økonomisk støtte fra nogen af de to organer.

Det er STVF's synspunkt, at de samlede nordiske og nationale indsatser bør søges finansieret af Nordisk Industrifond.

København, den 31. januar 1986

P. f. v.

E. b.

P. Grønborg

Finland

Insinööriliitto IL r. y. – Ingenjörförbundet IL r. f.:

Insinööriliitto IL r. y. – Ingenjörförbundet IL r. f. understöder på det varmaste förverkligandet av det speciella teknikens år och anmäler sig som den största organisationen för ingenjörerna vara berett på att delta i planering och förverkligande av året på ett särskilt sätt som skall överenskommas senare.

Vår kontaktperson är verkställande direktör Juha-Veikko Kurki.

Helsingfors den 11 februari 1986

Insinööriliitto IL r. y. – Ingenjörförbundet IL r. f.

Juha-Veikko Kurki

Verkställande direktör

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Teknologisk utvikling er et viktig område i norsk forskningspolitikk og departementet stiller seg i prinsippet positivt til forslaget om et nordisk teknologiår i 1988. Gjennomføringen av et slikt prosjekt vil etter vår mening kunne bidra til økt forståelse for teknologiens betydning og til å fremme det utstrakte samarbeid som allerede foregår på det teknologiske området mellom de nordiske land.

Prosjektet bør om det realiseres gjennomføres som et samarbeidstiltak mellom nasjonale forskningsråd og forskningsuniversitets- og høyskolemiljøer, og det bør i hovedsak baseres på nasjonale prioriteringer og satsningsområder. Det er også ønskelig å trekke inn private og faglige organi-

sasjoner. Fellesnordiske midler og personalressurser bør bare anvendes i den grad det er nødvendig for initierende og koordinerende funksjoner.

Oslo, 17. februar 1986

Etter fullmakt

Olav Nyhamar
Byråsjef

for *Hans Berg*
Førstekonsulent
/Bente Balkersen

Industridepartementet:

Industridepartementet stiller seg i utgangspunktet positivt til forslag som går på informasjon om og spredning av ny teknologi. Et teknologiår i form av en større informasjons- og bevisstgjøringskampanje, representerer imidlertid ikke de former for tiltak som vanligvis skjer i regi av det nordiske industripolitiske samarbeidet. Industridepartementet er av den oppfatning at organisasjonene som ønsker å gjennomføre en slik kampanje selv bør stå for opplegg og planlegging. Deltakelse fra NMR's side bør begrenses til konkrete prosjekter – som er blitt vurdert som positive ut fra et industripolitisk synspunkt.

Vi vil forøvrig tilføye at Industridepartementet i 1985 bevilget 300 000 kroner til Norske sivilingeniørers forening til forberedelse av et teknologiår i 1986. Søknad om ytterligere bevilgninger ble avslått av departementet. Industridepartementet vil vanskelig kunne bidra med midler til gjennomføringen av et teknologiår også i 1988.

Oslo, 17. februar 1986

Etter fullmakt

Andreas Mortensen

Tone Ibenholt

Sverige

Sveriges mekanförbund:

Vi tror inte på idén att genomföra ett nordiskt teknologiår 1988. Samarbetet inom det teknologiska fältet mellan de nordiska länderna är redan

stort och för verkstadsindustrins del har vi nära kontakt med motsvarande nordiska organisationer – FMC, MVL och Jernet. Även inom andra branscher sker ett nära tekniskt samarbete och vi ser ingen fördel med att ytterligare bedriva PR för tekniken, särskilt nu sedan massmedia i de nordiska länderna blivit teknikvänliga och industrin seglar i medvind.

Däremot tror vi att utbildningsfrågan – särskilt när det gäller kvalitén och kvantiteten av kvalificerade ingenjörer och doktorander – är en viktig fråga att ta upp.

Vidare anser vi att i varje fall för Sverige löneläget för de akademiska lärarna är så lågt att kvalitén på undervisningen i många fall äventyras, enär universitet och högskolor inte kan konkurrera om kvalificerade lärarkrafter.

Sammanfattningsvis avstyrker vi alltså förslaget om ett nordiskt teknologiår 1988, men föreslår att man i stället genomför ett nordiskt år för den högre tekniska utbildningen.

Stockholm den 30 december 1986

Sveriges mekanförbund

Roland Kiessling